Biz İslam həmrəyliyi istiqamətində ardıcıl fəaliyyət göstəririk. Azərbaycan İslam dünyasının birləşməsi, İslam həmrəyliyinin gücləndirilməsi üçün böyük səylər göstərir.

Ölkəmizdə bir çox beynəlxalq tədbirlər, musiqi festivalları, mədəni tədbirlər keçirilir. Təbii ki, Şuşa şəhərinin İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı olması bizə əlavə imkan verəcək ki, öz mədəniyyətimizi həm müsəlman ölkələrinin ictimaiyyətinə, həm də dünya ictimaiyyətinə çatdıraq.

İLHAM ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

ISSN 2309-1347

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyası

DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ:

NƏZƏRİYYƏ VƏ TƏCRÜBƏ

2024
2 (86)

DÖVLƏT İDARƏÇİLİK AKADEMİYASI
BAKI – 2024

Demokratik cəmiyyətdə dövlət idarəçiliyinin, yerli özünüidarəetmənin nəzəriyyəsi və təcrübəsi üzrə tədqiqatlar

REDAKSİYA ŞURASI: ***Samir Nuriyev*** *(sədr)*

Anar Ələkbərov, Fərəh Əliyeva, Kərəm Həsənov, Zeynal Nağdəliyev, Fuad Ələsgərov, Hikmət Hacıyev, Şahmar Mövsümov, Natiq Əmirov, Urxan Ələkbərov

REDAKSİYA HEYƏTİ: ***Urxan Ələkbərov***
(redaktor)

Əlikram Abdullayev
(redaktor müavini)

Elman Nəsirov
(məsul katib)

Əli Nuriyev, Namiq Əliyev, Ziyafət Həbibova, Hikmət Məmmədov, Elçin Əhmədov, İsaxan Vəliyev, Xatirə Hüseynova, Gülnarə Qurbanova, Elvin Əzizbəyov, Sevil Məmmədova, Firdovsiyyə Əhmədova, Yusif Ağayev

Elmi-nəzəri jurnal 2003-cü ildən nəşr olunur. İldə dörd dəfə çıxır.

Jurnal AAK-ın rəsmi qeydiyyatdan keçirilmiş və elmi nəşrlər siyahısına daxil edilmişdir.

Dövlət idarəçiliyi: nəzəriyyə və təcrübə.
Elmi-nəzəri jurnal. 2024, №2(86).
Bakı, Dövlət İdarəçilik Akademiyasının (DİA) nəşri, 2024, 304s.

© Dövlət İdarəçilik Akademiyası, 2024

ISSN 2309-1347

**The Academy of Public Administration
under the President of the Republic of Azerbaijan**

PUBLIC ADMINISTRATION:
THEORY AND PRACTICE

2024
2 (86)

ACADEMY OF PUBLIC ADMINISTRATION

BAKU – 2024

Research Dedicated to the Theory and Practice of Public Administration and Application of Decentralized Governance in Democratic Society

EDITORIAL COUNCIL: ***Samir Nuriyev*** *(chairman)*

Anar Alakbarov, Farah Aliyeva, Karam Gasanov, Zeynal Naghdaliyev, Fuad Alasgarov, Hikmat Hajiyev, Shahmar Movsumov, Natiq Amirov, Urkhan Alakbarov

EDITORIAL BOARD: ***Urkhan Alakbarov***
(editor-in-chief)

Alikram Abdullayev
(deputy editor)

Elman Nasirov
(executive secretary)

Ali Nuriyev, Namiq Aliyev, Ziyafet Habibova, Hikmat Mammadov, Elchin Ahmadov, Isakhan Valiyev, Khatira Huseynova, Gulnara Gurbanova, Elvin Azizbayov, Sevil Mammadova, Firdovsiyya Ahmadova, Yusif Agayev

Journal of Public Administration: theory and practice is published since 2003. Quarterly.

The journal is officially registered at the Supreme Attestation Commission (SAC) and is included in the register of national scientific publications.

Public Administration: theory and practice
Scientific and theoretical journal. 2024, №2(86)
Baku, Publication of Academy of Public Administration (APA), 2024, 304p.

© Academy of Public Administration, 2024

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN FƏALİYYƏTİNİN QISA XRONİKASI

Aprel - may - iyun 2024-cü il

Aprel

1 aprel
- Rumıniyanın energetika naziri Sebastiyan İoan Burdujanı qəbul etmişdir.

2 aprel
- Müsəlman Ağsaqqalları Şurasının Baş katibi Məhəmməd Əbdülsalamı qəbul etmişdir.
- Türkiyə Respublikasının Prezident Administrasiyasının Müdafiə Sənayesi Komitəsinin sədri Haluk Görgünün rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

3 aprel
- Rusiya Federasiyasının Sankt-Peterburq şəhərinin qubernatoru Aleksandr Beqlovu qəbul etmişdir.

4 aprel
- Rəsmi qarşılanma mərasimindən sonra Konqo Respublikasının Prezidenti Deni Sassu-Nqesso ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Konqo Respublikasının Prezidenti Deni Sassu-Nqesso ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.
- Konqo Respublikasının Prezidenti Deni Sassu-Nqesso ilə Azərbaycan-Konqo sənədlərinin imzalanması mərasimində iştirak etmiş, “Azərbaycan Respublikası və Konqo Respublikası arasında əməkdaşlıq haqqında Bəyannamə”ni imzalamşdır.
- Konqo Respublikasının Prezidenti Deni Sassu-Nqesso ilə bilrikdə mətbuata bəyanatla çıxış etmişdir.
- Onun adından Konqo Respublikasının Prezidenti Deni Sassu-Nqessonun şərəfinə verilən rəsmi naharda iştirak etmişdir.
- Seneqal Respublikasının Prezidenti kimi fəaliyyətə başlaması münasibətilə Prezident Bassiru Diomaye Fayeni təbrik etmişdir.

5 aprel
- Türkiyənin sabiq xarici işlər naziri, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin millət vəkili və NATO Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Mövlud Çavuşoğlunu qəbul etmişdir.

6 aprel
- Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Prezidenti Ersin Tatar ona zəng edərək, Azərbaycan Milli Məclisində Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti ilə parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun yaradılmasına görə ona təşəkkürünü çatdırmışdır.

8 aprel
- Ramazan bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik etmişdir.

9 aprel
- Hacıqabul rayonunda olmuşdur.
- Hacıqabul rayonu Muğan-Birinci Paşalı-İkinci Paşalı-Şorbaçı-Birinci Udullu-Tağılı-İkinci Udullu-Qubalı avtomobil yolunun açılışında iştirak etmişdir.
- Hacıqabul rayonunda “Agro Dairy” MMC-yə məxsus 4200 hektar torpaq sahəsinə Kür çayından nasos stansiyası vasitəsilə suvarma suyunun çatdırılması üzrə suvarma qurğuları kompleksi ilə tanış olmuşdur.
- Gəncə şəhərində səfərdə olmuşdur.
- Əvvəlcə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Gəncə şəhərinin mərkəzində ucaldılmış abidəsini ziyarət etmiş, önünə gül dəstəsi qoymuşdur.
- Gəncə şəhərində Ekoloji Park Kompleksinin tikintisi ilə tanış olmuşdur.
- Gəncə İdman Sarayının açılışında iştirak etmişdir.
- Gəncə şəhər stadionunun təməlini qoymuşdur.
- Qəbələ rayonunda səfərdə olmuşdur.
- Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Qəbələ şəhərində ucaldılmış abidəsini ziyarət etmiş, önünə gül dəstəsi qoymuşdur.
- Qəbələ rayonunda “Azərişıq” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin (ASC) 110/35/10 kV-luq “Hacıalılı” elektrik yarımstansiyasının və Regional Təlim Mərkəzinin açılışında iştirak etmişdir.
- 160 çarpayılıq Qəbələ Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının açılışında iştirak etmişdir.
- Ağdaş-Zarağan yolunun 40-cı kilometrliyindən başlayan Böyük Pirəli-Kiçik Pirəli-Xırxatala-Cığatelli-Həmzəli avtomobil yolunun açılışında iştirak etmişdir.
- Qəbələ rayonunda 624 şagird yerlik Təbriz Yaqubov adına Bum qəsəbə tam orta məktəbinin yeni binasının açılışında iştirak etmişdir.
- Sosial şəbəkə hesablarında Ramazan bayramı ilə əlaqədar paylaşım etmişdir.

15 aprel
- Slovakiya Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə seçilməsi münasibətilə Prezident Peter Pelleqrinini təbrik etmişdir.

16 aprel
- Hacıqabul rayonunda yenidən qurulacaq Şirvan suvarma kanalının təməlini qoymuş və tədbirdə çıxış etmişdir.

Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandar Vuçiç ona zəng edərək, son dövrlərdə Serbiyanın məruz qaldığı təzyiqlər haqqında məlumat vermiş, dost Azərbaycan xalqının dəstəyini xahiş etmişdir.

17 aprel
- Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin Baş katibi Kayrat Sarıbayı qəbul etmişdir.

22 aprel
- Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin dəvəti ilə Moskvaya işgüzar səfərə gəlmişdir.
- Moskvada Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Moskvada Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin ilə birgə nahar etmişdir.
- Moskvada Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin ilə Baykal-Amur Magistralının 50 illik yubileyi münasibətilə dəmir yolu sahəsinin veteranları və işçiləri ilə keçirilən birgə görüşdə iştirak və çıxış etmişdir.
- Rusiya Federasiyasına işgüzar səfəri başa çatmışdır.

23 aprel
- ADA Universitetində "COP29 və Azərbaycan üçün Yaşıl Baxış" mövzusunda keçirilən beynəlxalq forumda iştirak etmiş və tədbir iştirakçılarının suallarını cavablandırmışdır.

24 aprel
- Rəsmi qarşılanma mərasimindən sonra Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə məhdud tərkibdə görüşü olmuşdur.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə Azərbaycan və Qırğızıstan Dövlətlərarası Şurasının 2-ci iclasında iştirak və çıxış etmişdir.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə Azərbaycan-Qırğızıstan sənədlərinin imzalanması mərasimində iştirak etmiş, "Azərbaycan Respublikası və Qırğız Respublikasının Dövlətlərarası Şurasının ikinci iclasının Qərarı"nı və "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun Birgə Bəyannaməsi"ni imzalamşdır.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birlikdə mətbuata bəyanatla çıxış etmişdir.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə Bakıda görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun abidəsinin açılış mərasimində iştirak və çıxış etmişdir.
- Sonra Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birlikdə Azərbaycan və Qırğızıstanın tanınmış mədəniyyət və incəsənət xadimləri ilə görüşüb söhbət etmişdir.
- Bakıda, "Gülüstan" sarayında onun adından Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun şərəfinə verilən dövlət ziyafətində iştirak etmişdir.

25 aprel
- Füzuli Beynəlxalq Hava Limanında Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovu qarşılamışdır.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birlikdə Füzuli şəhərinin dağıdılmış yerlərinə baxmış və şəhərin Baş planı ilə tanış olmuşdur.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə Ağdam şəhərində olmuşdur.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birgə nahar etmişdir.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birlikdə Ağdamda Pənahəli xanın sarayı və İmarət kompleksində görülən işlərlə tanış olmuşdur.
- Sonra Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birlikdə Qarabağ atlarına baxmışdır.
- Qırğızıstan Prezidenti Sadır Japarova Qarabağ atı hədiyyə etmişdir.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birlikdə Ağdam Cümə məscidinin bərpadan sonra açılışında iştirak etmişdir.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə birlikdə Ağdam Konfrans Mərkəzi ilə tanış olmuşdur.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə Ağdam rayonunun Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin birgə təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə Ağdamda Şahbulaq qalasında olmuşdur.
- Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə Şahbulaq qalasının həyətində təndir çörəyinin və qutabın bişirilməsinə baxmışdır.
- Almaniya Federativ Respublikasının Federal Kansleri Olaf Şoltsun dəvəti ilə "15-ci Petersberq İqlim Dialoqu"nun Yüksək Səviyyəli Seqmentində iştirak etmək üçün Füzuli şəhərindən Almaniyaya işgüzar səfərə gəlmişdir.

26 aprel
- Berlində Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Berlində Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.
- Almaniyanın paytaxtı Berlində keçirilən "15-ci Petersberq İqlim Dialoqu"nun Yüksək Səviyyəli Seqmentində iştirak və çıxış etmişdir.
- Berlində Almaniya Federativ Respublikasının xarici işlər naziri Annalena Berbok ilə görüşü olmuşdur.
- Almaniya Federativ Respublikasının Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayer ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Almaniya Federativ Respublikasının Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayer ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

- Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts ilə birgə mətbuat konfransı keçirmiş, bəyanatla çıxış etmişdir.
- "Euronews" telekanalına müsahibə vermişdir.
- Berlində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabir ilə görüşü keçirilmişdir.
- Almaniya Federativ Respublikasına işgüzar səfəri başa çatmışdır.

29 aprel
- Çin Xalq Respublikasının Xarici ölkələrlə dostluq üzrə Çin Xalq Assosiasiyasının sədri Yan Vanmini qəbul etmişdir.
- Malayziyanın Parlament Senatının prezidenti Datuk Mutanq Taqalı qəbul etmişdir.

30 aprel
- Pakistan İslam Respublikasının MUSLİM İnstitutunun direktoru, Cunaqad Ştatının Baş naziri Sahibzadə Sultan Əhməd Əlini qəbul etmişdir.
- Amerika Birləşmiş Ştatlarının İsa Məsihin Sonuncu Gün Müqəddəsləri Kilsəsinin rəhbər heyəti, "On iki Həvari Kvorumu"nun üzvü Deyvid Bednarı, İsa Məsihin Sonuncu Gün Müqəddəsləri Kilsəsinin "Yetmiş Həvari Kvorumu"nun üzvü Cek Gerardı, Stirlinq Fondunun prezidenti Mayls Hanseni və Stirlinq Fondunun baş icraçı direktoru Edvard Rounu qəbul etmişdir.

May

1 may
- Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) üzv və müşahidəçi dövlətlərin müsəlman dini rəhbərlərindən ibarət nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.
- Rusiya Federasiyası Qaraçay-Çərkəz Respublikasının müftisi İsmayıl Berdiyevin başçılıq etdiyi Rusiya Federasiyası Şimali Qafqaz regionunun müftilərindən ibarət nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.
- Rusiyanın Baş ravvini Berl Lazarı qəbul etmişdir.
- Beynəlxalq Dinlərarası və Mədəniyyətlərarası Dialoq Mərkəzinin (KAICIID) Baş katibi Zuhair Əlhartini qəbul etmişdir.
- Bakı Konqres Mərkəzində "Sülh və qlobal təhlükəsizlik naminə dialoq" mövzusunda VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılış mərasimində iştirak etmiş və nitq söyləmişdir.
- İraq Respublikası Parlamentinin sədri Möhsin Əli Əkbər Əl-Mandalavini qəbul etmişdir.
- BMT Baş katibinin Sülhməramlı Əməliyyatlar Departamentində qanunun aliliyi və təhlükəsizlik təsisatları üzrə köməkçisi Aleksandr Zuyevi qəbul etmişdir.
- 3 May – Konstitusiya Günü münasibətilə Polşa Respublikasının Prezidenti Andjey Dudanı təbrik etmişdir.

2 may
- BMT Baş katibinin iqlim fəaliyyəti və ədalətli keçid üzrə xüsusi müşaviri Selvin Çarlz Hartı qəbul etmişdir.
- Rusiya Federasiyası Federasiya Şurasının sədr müavini Konstantin Kosaçovu və Dövlət Dumasının MDB işləri, Avrasiya iqtisadiyyatı və həmvətənlərlə əlaqələr komitəsinin sədri Leonid Kalaşnikovu qəbul etmişdir.
- Pasxa bayramı münasibətilə Azərbaycanın pravoslav xristian icmasını təbrik etmişdir.

3 may
- Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının energetika naziri Şahzadə Əbdüləziz bin Salman Əl Səudu qəbul etmişdir.

6 may
- Rusiya Federasiyası Həştərxan vilayətinin qubernatoru İqor Babuşkini qəbul etmişdir.

7 may
- Azərbaycanda rəsmi səfərdə olan Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fitso ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fitso ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.
- Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fitso ilə Azərbaycan-Slovakiya sənədlərinin imzalanması mərasimində iştirak etmiş, "Azərbaycan Respublikası ilə Slovakiya Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın yaradılması haqqında Birgə Bəyannamə"ni imzalamışdır.
- Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fitso ilə birlikdə mətbuata bəyanatla çıxış etmişdir.
- Onun adından Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fitsonun şərəfinə verilən rəsmi naharda iştirak etmişdir.

8 may
- Rəsmi qarşılanma mərasimindən sonra Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.
- Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev ilə Azərbaycan-Bolqarıstan sənədlərinin imzalanması mərasimində iştirak etmiş, "Azərbaycan

Respublikası ilə Bolqarıstan Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın gücləndirilməsi haqqında Birgə Bəyannamə"ni imzalamışdır.
- Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev ilə birlikdə mətbuata bəyanatla çıxış etmişdir.
- Onun və birinci xanım Mehriban Əliyevanın adından Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radevin və birinci xanım Desislava Radevanın şərəfinə verilən rəsmi naharda iştirak etmişdir.

9 may
- Faşizm üzərində tarixi Qələbənin 79 illiyi münasibətilə Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, tank qoşunları general-mayoru Həzi Aslanovun məzarını ziyarət edərək abidəsi önünə gül dəstəsi qoymuş, müharibədə həlak olan bütün Azərbaycan övladlarının xatirəsini ehtiramla anmışdır.

10 may
- Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümü ilə əlaqədar rəsmi X sosial səhifəsində paylaşım etmişdir.
- Müasir müstəqil Azərbaycanın memarı və qurucusu, xalqımızın dahi oğlu və Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümü günündə Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Fəxri xiyabana gələrək Ulu Öndərin məzarını ziyarət etmişdir.
- Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məzarı önünə əklil qoymuş, Ulu Öndərin xatirəsini ehtiramla anmışdır.
- Sonra Birinci xanım Mehriban Əliyeva Ümummilli Liderin xatirəsini dərin hörmətlə yad etmişdir.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Ulu Öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın xatirəsini yad edərək məzarı üzərinə gül dəstələri qoymuşdur.
- Daha sonra Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələrini yad etmişdir.
- Füzuli rayonunda Köndələnçay su anbarları kompleksinin təmir-bərpadan sonra açılışında iştirak etmişdir.
- Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolunda aparılan işlərlə tanış olmuş, bu yolda inşa edilmiş birinci tunelin açılışında iştirak etmişdir.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşada inşa ediləcək üçüncü yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşada Çöl Qala məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olmuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşada Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyində aparılan bərpa işləri ilə tanış olmuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşada "Şirin su" hamamının bərpadan sonra açılışında iştirak etmişdir.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə ətraf ərazidə görülmüş işlərlə də maraqlanmışdır.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşada Aşağı Gövhər Ağa məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olmuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşada Mamayı məscidinin bərpadan sonra açılışında iştirak etmişdir.
- Xankəndi-Şuşa-Laçın avtomobil yolunda görülən işlərlə tanış olmuşdur.
- Şuşa rayonunun Turşsu qəsəbəsinin təməlini qoymuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşada birinci yaşayış kompleksinin açılışında iştirak etmiş və şəhərə köçmüş ilk sakinlərlə görüşmüşdür.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə yaşayış kompleksində və mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış olmuşdur.
- Sonra Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşaya ilk köç edən ailələrlə görüşmüş, görüşdə çıxış etmişdir.
- Daha sonra Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə mənzillərin açarlarını sakinlərə təqdim etmişdir.
- Laçın rayonunun Sus kəndində görülmüş işlərlə tanış olmuş, kəndə köçmüş sakinlərlə görüşmüşdür.
- Sonra sakinlər ilə birlikdə Həkəri çayının sahilinə gəlmişdir.
- Laçın rayonunda "AzərEnerji" ASC-nin "Zabux" və "Qarıqışlaq" Kiçik Su Elektrik stansiyalarının (KSES) açılışlarında iştirak etmişdir.

11 may
- Şuşada ICESCO-nun Baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Maliki qəbul etmişdir.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Şuşanın Cıdır düzündə keçirilən VII "Xarıbülbül" Beynəlxalq Musiqi Festivalının və "Şuşa – İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı 2024" ilinin açılış mərasimində iştirak və çıxış etmişdir.

13 may
- Millətlər Birliyi təşkilatının (Commonwealth) baş katibi Patrisia Skotlendi qəbul etmişdir.
- Tuvalunun general-qubernatoru Falani Tofinqanı, Tonqa Krallığının Baş naziri Savaleni Siaosi Ofa Ki Vahafolaunu və Baham Adaları Birliyinin xarici işlər naziri Mitçel Frederik Audleyi qəbul etmişdir.

- "Transformativ dialoq: sürətlə dəyişən dünyada sülh naminə alyansların qurulması" mövzusunda Qlobal Dialoq Forumunun iştirakçılarını təbrik etmişdir.

14 may
- ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Malta Respublikasının xarici, Avropa işləri və ticarət naziri İan Borqun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.
- Çin Xalq Respublikasının Çin Xalq Siyasi Məşvərət Şurasının Ümumçin Komitəsinin sədr müavini, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Mehriban Qonşuluq, Dostluq və Əməkdaşlıq üzrə Çin Komitəsinin sədri Şen Yueyuenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

15 may
- X sosial şəbəkəsindəki rəsmi səhifəsində paylaşım edərək Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fitsoya qarşı sui-qəsd törədilməsini sərt şəkildə qınamışdır.

16 may
- Rəsmi qarşılanma mərasimindən sonra Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Azərbaycan-Belarus sənədlərinin imzalanması mərasimində iştirak etmişdir
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə birlkdə mətbuata bəyanatla çıxış etmişdir.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Bakı Ekspo Mərkəzində XVII Azərbaycan Beynəlxalq Kənd Təsərrüfatı – "Caspian Agro" və XXIX Azərbaycan Beynəlxalq Qida Sənayesi – "InterFood Azerbaijan" sərgiləri ilə tanış olmuşdur.
- Sonra Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Bakı Ekspo Mərkəzinin açıq sahəsindəki stendlərlə tanış olmuşdur.
- Bakıda, "Gülüstan" sarayında onun adından Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun şərəfinə verilən dövlət ziyafətində iştirak etmişdir.

17 may
- Füzuli Beynəlxalq Hava Limanında Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonu qarşılamışdır.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə birlkdə Füzuli şəhərinin dağıdılmış yerlərinə baxmış və şəhərin Baş planı ilə tanış olmuşdur.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Şuşa şəhərinə səfər etmişdir.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Şuşada birinci yaşayış kompleksində olmuşdur.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Şuşada Azərbaycan ilə Belarusun birgə istehsalı olan avtobusa və Belarus Prezidentinin hədiyyə etdiyi traktorlara baxmışdır.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Azərbaycanın tanınmış şəxsiyyətləri Natəvanın, Bülbülün və Üzeyir Hacıbəylinin işğal dövründə Şuşada ermənilər tərəfindən güllləbaran edilmiş heykəllərinə baxmışdır.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa edilən Yaradıcılıq Mərkəzində "Heydər Əliyev və Qarabağ" sərgisinə baxmışdır.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə birlkdə Bülbülün ev-muzeyində olmuşdur.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Cıdır düzündə olmuşdur.
- Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Şuşa qala divarlarını ziyarət etmişdir.
- Belarus Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə Şuşada birgə nahar etmişdir.
- Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevə zəng edərək, onu ad günü münasibətilə təbrik etmiş, ona cansağlığı və dövlətçilik fəaliyyətində uğurlar arzulamışdır.
- Ölkəsinin milli bayramı münasibətilə Kamerun Respublikasının Prezidenti Pol Biyanı təbrik etmişdir.

18 may
- Cəbrayıl rayonuna səfər etmişdir.
- Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı kəndinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.
- Cəbrayıl rayonunun Karxulu kəndinin təməlinin qoyulması mərasimində iştirak etmişdir.
- Cəbrayıl rayonunun Sarıcallı kəndinin təməlini qoymuşdur.
- Cəbrayıl rayonunun Maşanlı kəndinin təməlini qoymuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində "Ağalı" hotelinin açılışında iştirak etmişdir.
- Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsinin təməlini qoymuşdur.
- "AzərEnerji" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin "Zəngilan" və "Şayıflı" Su Elektrik stansiyalarının açılışlarını etmişdir.
- "Zəngilan" və "Şayıflı" SES-lərin tikintisindən və yaradılan şəraitdən bəhs edən videoçarxa baxmışdır.

- Sonra stansiyaları işə salmışdır.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Zəngilan məscidinin açılışında iştirak etmişdir.
- Sonra Zəngilan şəhərinin daxili yol-kommunikasiya şəbəkəsinin təməlini qoymuşdur.

19 may

- İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisi ilə Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikasının dövlət sərhədində görüşmüşdür.
- İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisi ilə Araz çayı üzərində inşa edilmiş "Xudafərin" hidroqovşağının istismara verilməsi və "Qız Qalası" hidroqovşağının açılış mərasimində iştirak etmişdir.
- X sosial şəbəkəsindəki rəsmi səhifəsində İran İslam Respublikasının Prezidenti İbrahim Rəisinin olduğu helikopterin İranda qəza enişi etməsi ilə bağlı paylaşım etmişdir.

20 may

- Latviya Seyminin sədri Dayqa Mierinanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.
- Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ona zəng edərək, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrini, həmçinin regional və qlobal prosesləri müzakirə etmişdir.

21 may

- Özbəkistan Respublikasının investisiya, sənaye və ticarət naziri, Hökumətlərarası Komissiyanın həmsədri Laziz Kudratovu qəbul etmişdir.
- İran İslam Respublikasının ölkəmizdəki səfirliyində olmuş, İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin, xarici işlər naziri Hüseyn Əmir Abdullahiyanın və digər müşayiət edən şəxslərin helikopter qəzasında faciəli surətdə həlak olmaları ilə əlaqədar başsağlığı vermiş. matəm kitabına ürək sözlərini yazmışdır.
- Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski ona zəng edərək, regional təhlükəsizlik və enerji, ticarət və digər sahələrdə ikitərəfli əməkdaşlıq məsələlərini müzakirə etmişdir.
- İnkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin "Dayanıqlı firavanlıq üçün istiqamətin müəyyən olunması" mövzusunda 4-cü Beynəlxalq Konfransının iştirakçılarını təbrik etmişdir.

22 may

- Ölkəsinin milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə İordaniyanın Kralı Əlahəzrət II Abdullah ibn Al Hüseyni təbrik etmişdir

23 may

- Rəsmi qarşılanma mərasimindən sonra Tacikistan Respublikasının Prezidenti Emoməli Rəhmon ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Tacikistan Respublikasının Prezidenti Emoməli Rəhmon ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.
- Tacikistan Respublikasının Prezidenti Emoməli Rəhmon ilə Azərbaycan-Tacikistan sənədlərinin imzalanması mərasimində iştirak etmiş, "Azərbaycan Respublikası ilə Tacikistan Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamə"ni imzalamışdır.
- Tacikistan Respublikasının Prezidenti Emoməli Rəhmon ilə birlkdə mətbuata bəyanatla çıxış etmişdir.
- Dost Gürcüstanın milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Gürcüstanın Baş naziri İrakli Kobaxidzeni təbrik etmişdir.

25 may

- Ukraynanın Azərbaycan Respublikasında yeni təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Yuri Qusevin etimadnaməsini qəbul etmişdir.
- İtaliya Respublikasının Azərbaycan Respublikasında yeni təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Luka Di Canfrançeskonun etimadnaməsini qəbul etmişdir.
- Vyetnam Sosialist Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə seçilməsi münasibətilə Prezident To Lamı təbrik etmişdir.

27 may

- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə Bakıda "Crescent Bay" layihəsinin təqdimatı və "Crescent Mall" ticarət mərkəzinin açılışında iştirak etmişdir.
- Sosial media hesablarında 28 May – Müstəqillik Günü münasibətilə paylaşım etmişdir.

28 may

- Ağdam rayonunun Tağıbəyli kəndinin təməlini qoymuşdur.
- Ağdam rayonunun Güllücə kəndinin təməlini qoymuşdur.
- Ağdam rayonunun Nəmirli kəndinin təməlini qoymuşdur.
- Ağdam rayonunun Şotlanlı kəndinin təməlini qoymuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva ilə birlikdə Xocalı şəhərində 15 çoxmənzilli binada təmir və yenidənqurmadan sonra yaradılan şəraitlə tanış olmuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva ilə birlikdə Xocalı şəhərinə köçən sakinlərlə görüşmüşdür.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə sakinlərlə söhbət etmişdir.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə evlərin açarlarını sakinlərə təqdim etmişdir.
- Sonra Birinci xanım Mehriban Əliyeva, qızları Arzu Əliyeva və sakinlərlə birlikdə Xocalı şəhərini gəzmiş, görülən işlərlə tanış olmuşdur.

- Birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva ilə birlikdə Səriyyə Cəfərovanın evində yaradılan şəraitlə tanış olmuşdur.
- Sonra Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə sakin Müşfiq Sadıqovun evində yaradılan şəraitlə tanış olmuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva ilə birlikdə Sənətkarlar məhəlləsinə gəlmiş, əvvəlcə "AzeRobot Education" robototexnika tədris mərkəzinin Xocalıdakı filialında yaradılan şəraitlə tanış olmuşdur.
- Sonra "Nakhishli" atelyesi ilə tanışlıq olmuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə "Gilabi Ceramics" emalatxanası ilə tanış olmuşdur.
- Daha sonra "Sariban" peşə inkişaf mərkəzinin filialı ilə tanışlıq olmuşdur.
- Birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva ilə birlikdə Xocalı şəhərinin Baş planı ilə də tanış olmuşdur.
- Azərbaycan Respublikası ilə Keniya Respublikası arasında diplomatik münasibətlərin qurulmasının 20-ci ildönümü ilə əlaqədar Keniya Respublikasının Prezidenti Uillyam Samoei Rutonu təbrik etmişdir.

29 may

- Alternativ investisiyaların idarə edilməsi üzrə Avropanın ən böyük və nüfuzlu investisiya şirkətlərindən biri olan "CVC Capital Partners" şirkətinin həmtəsisçisi və sədri Rolli Van Rappardı qəbul etmişdir.
- Litva Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə yenidən seçilməsi münasibətilə Prezident Gitanas Nausedanı təbrik etmişdir.
- "Minaların ətraf mühitə təsirinin azaldılması – Təhlükəsiz və yaşıl gələcək üçün resursların səfərbər olunması" mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransın iştirakçılarını təbrik etmişdir.

30 may

- Finlandiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Stubb ona zəng edərək, COP29-da Azərbaycanın sədrliyi və regiondakı siyasi məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparmışdır.
- Ölkəsinin milli bayramı – Respublika Günü münasibətilə İtaliya Respublikasının Prezidenti Sercio Mattarellanı təbrik etmişdir.

İyun

3 iyun

- Beynəlxalq Enerji Agentliyinin icraçı direktoru Fatih Birolu qəbul etmişdir.

4 iyun

- Türkiyə Respublikasının energetika və təbii sərvətlər naziri Alparslan Bayraktarı qəbul etmişdir.
- Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabiri qəbul etmişdir.
- Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilən 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - "Caspian Oil&Gas" və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - "Caspian Power" sərgilərinin rəsmi açılış mərasimində iştirak və çıxış etmişdir.
- "Euronews" telekanalına müsahibə vermişdir.

5 iyun

- Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyana zəng edərək, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "Masdar" şirkətinin iştirakı ilə Neftçala, Biləsuvar Günəş elektrik stansiyalarının və Abşeron-Qaradağ Külək Elektrik Stansiyasının təməlinin qoyulmasının əhəmiyyətinə toxunmuş, bu sahədə ölkələrimiz arasında mövcud əməkdaşlıqdan məmnunluğunu bildirmişdir.

6 iyun

- Qırğız Respublikasının Joqorku Keneşinin sədri Nurlanbek Şakiyevi qəbul etmişdir.
- Ümumdünya Ticarət Təşkilatının baş direktoru Nqozi Okonyo-İvealanı qəbul etmişdir.
- TÜRKPA-nın Baş katibi Mehmet Süreyya Eri, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuşu, Qazaxıstan Parlamenti Məclisinin sədri Yerlan Koşanovu, Qırğızıstan Joqorku Keneşinin sədri Nurlanbek Şakiyevi, Özbəkistan Ali Məclisi Senatının sədri Tənzilə Narbayevanı, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti Məclisinin sədri Zorlu Töreni və Macarıstan Milli Assambleyasının sədrinin müavini Marta Matraini qəbul etmişdir.

7 iyun

- Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfərə gəlmişdir.

8 iyun

- Misirin paytaxtı Qahirədə rəsmi qarşılanma mərasimindən sonra Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Qahirədə Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

- Qahirədə Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə Azərbaycan-Misir sənədlərinin imzalanması mərasimində iştirak etmişdir.
- Qahirədə Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə birlkdə mətbuata bəyanatla çıxış etmişdir.
- Qahirədə Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah Əs-Sisinin adından onun şərəfinə verilən rəsmi naharda iştirak etmişdir .
- Qahirədə Əl-Əzhəri Şərifin şeyxi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd Əl Tayyib ilə görüşü olmuşdur.
- Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfəri başa çatmışdır.

10 iyun

- Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın dəvəti ilə Ankaraya işgüzar səfərə gəlmişdir.
- Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə Ankaranın Esenboğa Hava Limanında görüşmüşdür.
- Ankarada Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə təkbətək görüşü olmuşdur.
- Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə birgə nahar etmişdir.
- Türkiyə Respublikasına işgüzar səfəri başa çatmışdır.

12 iyun

- Ölkəsinin milli bayramı – Təvəllüd Günü münasibətilə Böyük Britaniya və Şimali İrlandiyanın Kralı III Çarlzı təbrik etmişdir.

13 iyun

- Abşeron rayonu ərazisində Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksinin açılışında iştirak etmişdir.
- Ölkəsinin milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Filippin Respublikasının Prezidenti Ferdinand Romualdez Markosu təbrik etmişdir.
- Rusiya Federasiyasının dövlət bayramı – Rusiya Günü münasibətilə Prezident Vladimir Putinİ təbrik etmişdir.

14 iyun

- 15 İyun - Milli Qurtuluş Günü münasibətilə sosial şəbəkə hesablarında paylaşım etmişdir.

Qurban bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik etmişdir.

- “Türk Dövlətləri Təşkilatı: geosiyasi reallıqlar və qlobal kataklizmlər fonunda yeni strateji hədəflərə doğru” mövzusunda Şuşa şəhərində keçirilən beynəlxalq konfransın iştirakçılarını təbrik etmişdir

15 iyun

- Qurban bayramı münasibətilə sosial şəbəkə hesablarında paylaşım etmişdir.

19 iyun

- Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə “COP29-a Aparan Yol: Dayanıqlı və Davamlı Gələcək” mövzusunda keçirilən Yüksək Səviyyəli 29-cu Toplantının iştirakçılarını təbrik etmişdir.

21 iyun

- Birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birlikdə Bakıda Botanika İnstitutunun yeni inşa olunmuş binasının açılışında iştirak etmiş və Nəbatat Bağında görülən işlərlə tanış olmuşdur.

22 iyun

- Ölkəsinin milli bayramı – Dövlətçilik Günü münasibətilə Sloveniya Respublikasının Prezidenti xanım Nataşa Pirts Musarı təbrik etmişdir.

24 iyun

- Ölkəsinin milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Cibuti Respublikasının Prezidenti İsmail Ömər Gellehi təbrik etmişdir.

26 iyun

- Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportunda ona İtaliya Respublikasının “Leonardo” şirkətinin istehsalı olan “C-27J Spartan” tipli hərbi nəqliyyat təyyarəsi təqdim olunmuşdur.
- İtaliya Respublikasının müdafiə naziri Quido Krosettonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.
- Sosial media hesablarında Milli Qəhrəman Natiq Qasımovla bağlı paylaşım etmişdir.

27 iyun

- Asiya İnkişaf Bankının prezidenti Masatsuqu Asakavanı qəbul etmişdir.
- Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Baş katibinin müavini və BMT-nin Ətraf Mühit Proqramının (UNEP) icraçı direktoru İnger Andersonu qəbul etmişdir.

28 iyun

- Amerika Birləşmiş Ştatları Dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisi Ceyms O’Braynı qəbul etmişdir.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN RƏSMİ QƏBULLARI

Rumıniyanın energetika naziri Sebastiyan İoan Burdujanın qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 1-də Rumıniyanın energetika naziri Sebastiyan İoan Burdujanı qəbul edib.

Görüşdə Azərbaycan ilə Rumıniya arasında strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin olduğu məmnunluqla vurğulanaraq bütün istiqamətlər üzrə əməkdaşlığın genişləndiyi bildirildi.

Azərbaycan Prezidenti ikitərəfli münasibətlərin fəal inkişaf mərhələsində olduğunu qeyd edərək, dövlət başçıları, eləcə də digər səviyyələrdə həyata keçirilən qarşılıqlı səfərlərin əlaqələrimizin genişlənməsi baxımından əhəmiyyətini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev Bakıda keçirilən Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rumıniya Hökuməti arasında iqtisadi-ticari əlaqələr və elmi-texniki əməkdaşlıq üzrə Müştərək Komissiyanın 8-ci iclasının münasibətlərimizin perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi baxımından önəminə toxunaraq bu iclasın gündəliyində enerji ilə yanaşı, digər sahələrə aid məsələlərin də olduğunu məmnunluqla qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanda enerji sektorunda, xüsusilə indiki dövrdə yaşıl enerji sahəsində böyük layihələrin reallaşdırıldığını deyərək, ötən ay Bakıda keçirilən Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 10-cu və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 2-ci iclaslarının önəmini vurğuladı.

Sebastiyan İoan Burduja İlham Əliyevə prezident seçkilərində qələbə və COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı. Qonaq dövlətimizin başçısının rəhbərliyi ilə həyata keçirilən işlərin, Bakının gözəlliyinin və inkişafının onlarda dərin təəssürat doğurduğunu dedi.

Azərbaycan Prezidenti təbriklərə və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı energetika sahəsində artıq xeyli irəliləyişin olduğu vurğulanaraq Azərbaycandan təbii qazın və Qara Dəniz vasitəsilə yaşıl enerjinin Rumıniyaya ixracı ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Qeyd olundu ki, LNG, yaşıl enerji və qaz təchizatı layihələri üzrə müzakirələr davam edir və Azərbaycan şaxələndirilmiş şəkildə Rumıniyanın energetika bazarına daxil olmağı hədəfləyir.

Görüşdə ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticari əlaqələrin genişləndiyinə toxunuldu, ötən il ticarət dövriyyəsinin daha əvvəlki illə müqayisədə təqribən 30 faiz artaraq 670 milyon ABŞ dollarına çatdığı qeyd olundu, investisiya sahəsində də əməkdaşlığın möhkəmləndiyi bildirildi. SOCAR-ın Rumıniyada çox aktiv fəaliyyətinə toxunularaq onun bu ölkənin yanacaq bazarında kifayət qədər əhəmiyyətli yer tutduğu diqqətə çatdırıldı.

Söhbət zamanı kənd təsərrüfatı, səhiyyə və təhsil sahələrində də əməkdaşlığın genişlənməsi məmnunluqla vurğulandı.

Müsəlman Ağsaqqalları Şurasının Baş katibi Məhəmməd Əbdülsalamın qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 2-də Müsəlman Ağsaqqalları Şurasının Baş katibi Məhəmməd Əbdülsalamı qəbul edib.

Azərbaycanın İslam həmrəyliyinin gücləndirilməsi istiqamətində böyük səylər göstərdiyini qeyd edən dövlətimizin başçısı 2020-ci ildə işğaldan azad edilmiş Şuşa şəhərinin "İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan olunduğunu xatırlayaraq bu qərarın bütün İslam dünyasının Azərbaycana göstərdiyi böyük dəstəyin təzahürü olduğunu bildirdi və gələn ay Şuşada təntənəli tədbirlərin keçiriləcəyini məmnunluqla vurğuladı.

Məhəmməd Əbdülsalam Müsəlman Ağsaqqalları Şurasının sədri, Əl-Əzhərin şeyxi, böyük imam Əhməd Ət-Tayyib həzrətlərinin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Əhməd Ət-Tayyib həzrətlərinə çatdırmağı xahiş etdi.

Qonaq şeyx həzrətlərinin Prezident İlham Əliyevin sülhün bərqərar olması istiqamətində göstərdiyi səyləri yüksək dəyərləndirdiyini vurğuladı. O qeyd etdi ki, müharibədən çıxmış Azərbaycanın dövlət başçısının öz çıxışlarında sülhə çağırışları heyrətamizdir və təsadüfi deyil ki, Prezident İlham Əliyevin saxlanılan şəxslərin mübadiləsi və sülhün bərqərar olunması istiqamətində irəli sürdüyü təşəbbüsdən sonra Müsəlman Ağsaqqalları Şurası bəyanatla çıxış edib.

Dövlətimizin başçısı dedi ki, Azərbaycanın 28 ildən artıq müddətdə Ermənistanın işğalı və hərbi təcavüzü ilə üzləşməsinə baxmayaraq, məhz ölkəmiz 44 günlük

Vətən müharibəsindən sonra Ermənistan ilə münasibətlərin normallaşdırılması və Cənubi Qafqazda davamlı sülhün təmin olunması üçün sülh müqaviləsi təşəbbüsü ilə çıxış edib. Prezident İlham Əliyev işğal dövründə Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın maddi-mədəniyyət nümunələrinin, həmçinin İslam dininə aid ibadət ocaqlarının dağıdıldığını, bu xüsusda həmin ərazilərimizdə olan 67 məsciddən 65-nin tamamilə darmadağın edildiyini vurğuladı. Dövlətimizin başçısı işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə Azərbaycanın həyata keçirdiyi bərpa-quruculuq işlərini qeyd etdi.

COP28-də iqlim naminə dini pavilyon təşkil olunduğunu və 4000-dən çox insanın bu pavilyonu ziyarət etdiyini diqqətə çatdıran qonaq qeyd etdi ki, Əl-Əzhərin şeyxi, böyük imam Əhməd Ət-Tayyib həzrətlərinin birbaşa dəstəyi və onun Roma Papası ilə birgə əməkdaşlığı şəraitində COP28-də dünyanın 30-dan çox dini liderinin iştirakı ilə tədbir keçirilib və bu tədbirdə dini liderlər qlobal iqlim dəyişikliyinin qarşısının alınması istiqamətində “Vicdan çağırışı” adlı bəyanat imzalayıblar. O, COP29 çərçivəsində də ev sahibi olaraq Azərbaycanla əməkdaşlıq şəraitində belə bir tədbiri keçirmək niyyətində olduqlarını dedi.

Prezident İlham Əliyev dinlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqində Azərbaycanın mühüm rol oynadığını vurğulayaraq, bu xüsusda Bakıda keçirilən mötəbər tədbirlərə toxundu. Dövlətimizin başçısı yaxın zamanda ICESCO, UNESCO və BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının dəstəyi ilə Azərbaycanda Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun yenidən keçiriləcəyini bildirdi. Prezident İlham Əliyev COP29 çərçivəsində də Azərbaycanın dinlərarası dialoqun təşviqinə dəstək verməyə, bunun bir nümunəsi kimi dünya dini liderlərinin görüşünün keçirilməsinə və bu sahədə əməkdaşlığa hazır olduğunu vurğuladı.

Söhbət zamanı İslam dünyasında məzhəblərarası dialoqun vacibliyinə toxunuldu, bu xüsusda Azərbaycanın nümunəsi uğurlu örnək kimi məmnunluqla qeyd olundu.

Türkiyə Respublikasının Prezident Administrasiyasının Müdafiə Sənayesi Komitəsinin sədri Haluk Görgünün rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 2-də Türkiyə Respublikasının Prezident Administrasiyasının Müdafiə Sənayesi Komitəsinin sədri Haluk Görgünün rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Nümayəndə heyətinə “ASELSAN” şirkətinin baş direktoru Ahmet Akyol, “ASFAT” şirkətinin baş direktoru Behçet Karataş, “HAVELSAN” şirkətinin baş direktoru Mehmet Akif Nacar, “Maşınqayırma və Kimya Sənayesi” şirkətinin baş direktoru İlhami Keleş, “REPKON Grup” şirkətinin prezidenti İbrahim Külekçi, “ROKETSAN” şirkətinin baş direktoru Murat İkinci, “Müdafiə Texnologiyaları və Mühəndislik” şirkətinin baş direktoru Özgür Güleryüz, “Türkiyənin Aviasiya və Kosmos Sənayesi – TUSAŞ” şirkətinin baş direktoru Temel Kotil daxildir.

Söhbət zamanı Azərbaycan–Türkiyə dostluq, qardaşlıq və müttəfiqlik əlaqələrinin bütün istiqamətlərdə, o cümlədən hərbi və müdafiə sənayesi sahəsində uğurla inkişaf etdiyi qeyd olundu, Haluk Görgünün rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin ölkəmizə səfərinin əməkdaşlığımızın daha da genişlənməsi işinə töhfə verəcəyi vurğulandı.

Prezident İlham Əliyev Türkiyə hərbi sənaye kompleksinin məhsullarının keyfiyyət və səmərəliliyə görə artıq dünya səviyyəsində məşhurlaşdığını məmnunluqla qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı, eyni zamanda, Azərbaycanda müdafiə sənayesinin inkişafı ilə bağlı ciddi addımların atıldığını vurğuladı və bu baxımdan Türkiyənin aparıcı şirkətlərindən ibarət nümayəndə heyətinin ölkəmizə səfərinin əməkdaşlığımızın perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkanlar yaratdığını dedi.

Qəbula görə minnətdarlığını bildirən Haluk Görgün böyük nümayəndə heyəti ilə Azərbaycana səfər etməklərindən məmnunluq duyduqlarını vurğuladı və Türkiyə müdafiə sənayesinin əsasını təşkil edən nüfuzlu şirkətlərin rəhbərlərinin burada təmsil olunduqlarını bildirdi. Haluk Görgün səfər çərçivəsində Türkiyə nümayəndə heyətinin tərkibində olan şirkətlər ilə Azərbaycan müdafiə sənayesi şirkətləri arasında bir neçə istiqamətdə birgə fəaliyyətlə bağlı anlaşma memorandumlarının imzalanması barədə dövlətimizin başçısına məlumat verdi.

Türkiyənin Prezident Administrasiyasının Müdafiə Sənayesi Komitəsinin sədri Ramazan ayı münasibətilə təbriklərini və bu müqəddəs ayın Azərbaycan üçün xeyirli və bərəkətli olması ilə bağlı arzularını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirdi.

Haluk Görgün Azərbaycanın Vətən müharibəsində əldə etdiyi inamlı Zəfəri vurğulayaraq İlham Əliyevin prezident seçkilərində qalib gəlməsini bir-birinin ardınca qazanılan qələbə hadisələri kimi qiymətləndirdi. O, prezident seçkilərindən sonra dövlətimizin başçısının bu ilin fevralında Türkiyəyə rəsmi səfərinin əlaqələrimizin inkişafında rolunu qeyd etdi.

Sonda Azərbaycan Prezidentinə xatirə hədiyyəsi təqdim olundu.

Rusiya Federasiyasının Sankt-Peterburq şəhərinin qubernatoru Aleksandr Beqlovun qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 3-də Rusiya Federasiyasının Sankt-Peterburq şəhərinin qubernatoru Aleksandr Beqlovu qəbul edib.

Görüşdə Azərbaycan ilə Rusiya arasında dostluq münasibətlərinin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi bildirildi, Azərbaycanın Rusiyanın ayrı-ayrı regionları, o cümlədən Sankt-Peterburq şəhəri ilə əməkdaşlığının ölkələrimiz arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi işinə töhfə verdiyi vurğulandı.

Söhbət zamanı Prezident İlham Əliyev ilə Aleksandr Beqlov arasında bundan əvvəl keçirilən görüşlər məmnunluqla xatırlandı, Sankt-Peterburq şəhərinin qubernatorunun ölkəmizə səfərinin səmərəli nəticələr verəcəyinə əminlik ifadə olundu və bu səfərin əməkdaşlığımızın perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkanlar yaratdığı bildirildi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi ilə bağlı Sankt-Peterburqda geniş tədbirlərin keçirildiyi xatırlandı. Bir sıra görkəmli azərbaycanlıların Sankt-Peterburq şəhərinin inkişafına verdiyi töhfə məmnunluqla qeyd edildi.

Görüşdə ticarət, iqtisadi, investisiya imkanlarının genişləndirilməsi, humanitar, mədəniyyət, təhsil sahələrində müvafiq qurumlar arasında əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi ilə bağlı məsələlər müzakirə olundu. Əlaqələrin möhkəmləndirilməsi üçün qarşılıqlı marağın olduğu bildirildi. Artıq 20 ildir ki, fəaliyyət göstərən Azərbaycan ilə Sankt-Peterburq şəhəri arasında iqtisadi və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə hökumətlərarası komissiyanın iclası çərçivəsində növbəti 4 il üçün Yol Xəritəsinin imzalanması məmnunluqla vurğulandı.

Sonda dövlətimizin başçısına xatirə hədiyyəsi təqdim olundu.

Türkiyənin sabiq xarici işlər naziri, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin millət vəkili və NATO Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Mövlud Çavuşoğlunun qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 5-də Türkiyənin sabiq xarici işlər naziri, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin millət vəkili və NATO Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Mövlud Çavuşoğlunu qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı Mövlud Cavuşoğluya ölkəmizdə böyük hörmət bəsləndiyini vurğulayaraq, onun bütün dövrlərdə Azərbaycanın yanında olmasını yüksək qiymətləndirdiyini bildirdi və xalqımızın bunu çox dəyərləndirdiyini qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, xüsusilə İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı Mövlud Çavuşoğlu müntəzəm surətdə çox önəmli açıqlamalar verib. O, bütün dünyaya Türkiyənin səsini çatdırıb ki, Azərbaycan tək deyil, Türkiyə onun yanındadır. Bu açıqlamalar öz növbəsində Azərbaycanın işinə qarışmaq istəyən qüvvələrin qarşısının alınmasında önəmli rol oynayıb.

Dövlətimizin başçısı bu gün Azərbaycan-Türkiyə birliyinin daha da güclənməsinin önəmini qeyd edərək bildirdi ki, hazırda dünyada, o cümlədən Cənubi Qafqazda proseslər çox təhlükəli istiqamətdə gedir və bununla bağlı Azərbaycan haqlı olaraq öz narahatlığını ifadə edir. Belə ki, Cənubi Qafqaz üçün cızılan plan gələcəkdə böyük fəlakətə gətirə bilər.

Azərbaycan Prezidenti bildirdi ki, Qarabağı işğaldan azad etməyimiz, xüsusilə keçən ilin sentyabrında həyata keçirdiyimiz antiterror əməliyyatı bəzi qüvvələri narahat edib. "Mən hər zaman deyirdim və deyirəm ki, biz haqq yolundayıq, öz əzəli torpaqlarımızı bütün beynəlxalq qanunlar çərçivəsində hərbi yolla azad etmişik", – deyə vurğulayan Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, o vaxtdan bu günədək bizə olan təzyiqlər durmadan davam edir. Avropa Parlamenti təhqirlə dolu çirkin qətnamələr qəbul edib. AŞPA nümayəndə heyətimizi səsvermə hüququndan məhrum edib. Bunlar çox mənfi fəsadlara gətirə biləcək addımlardır və bunun yeganə səbəbi Qarabağı işğaldan azad etməyimizdir.

Bu gün ABŞ, Avropa İttifaqı və Ermənistan arasında Brüsseldə keçiriləcək üçtərəfli görüşə toxunan dövlətimizin başçısı bildirdi ki, bununla Cənubi Qafqaz üçün növbəti təhlükə mənbəyi yaradılır. Halbuki son günlər həm ABŞ-ın, həm də Avropa İttifaqının yüksəkvəzifəli şəxsləri onların təşəbbüsü ilə baş tutan telefon danışıqları əsnasında bizi inandırmağa çalışmışlar ki, bu görüş Azərbaycanın əleyhinə deyil. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, lakin biz bunun Azərbaycanın və Cənubi Qafqazda iş birliyinin əleyhinə olduğunu bilirik. Bu, ayırıcı xətlərin yaradılması və ölkəmizi təcrid etmək məqsədi güdür.

Dövlətimizin başçısı bir daha qeyd etdi ki, keçən ilin sentyabrından indiyədək Avropa Parlamentinin, Avropa Şurasının Azərbaycan əleyhinə bəyanatlar verməsi, Ermənistanı Cənubi Qafqazda bir silahlı forpost kimi yaratmaq cəhdləri gələcəkdə çox böyük fəsadlar törədəcək. Buna görə, biz bununla bağlı ABŞ və Avropadakı tərəfdaşlarımıza xəbərdarlıq etmək üçün açıqlamalar verdik.

Geosiyasi vəziyyətin dəyişdiyini deyən Prezident İlham Əliyev belə bir şəraitdə Azərbaycan-Türkiyə birliyinin hər zaman olduğu kimi, bu gün də güclü

olmasının vacibliyini qeyd etdi və bu birliyi pozmaq istəyənlərin arzularının puç olacağına əminliyini bildirdi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını ifadə edən Mövlud Çavuşoğlu Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Rəcəb Tayyib Ərdoğana çatdırmağı xahiş etdi.

Mövlud Çavuşoğlu hər zaman olduğu kimi, bu dəfə də doğma Azərbaycanda olmalarından böyük sevinc hissi keçirdiklərini dedi. O, İlham Əliyevi prezident seçkilərində inamlı qələbə münasibətilə təbrik edərək, bunu Azərbaycan xalqının dövlətimizin başçısına Qarabağda Zəfər qazanan Ali Baş Komandan kimi yüksək etimadının təzahürü olduğunu dedi.

Azərbaycan Prezidentinin andiçmə mərasimindəki çıxışında Türk dünyasını bizim bir ailəmiz adlandırdığını qeyd edən Mövlud Çavuşoğlu diqqətə çatdırdı ki, dövlətimizin başçısının bu çıxışında Türk dünyasının birliyi ilə bağlı dediyi çox dəyərli fikirlər Türk dünyasında böyük məmnunluqla qəbul olunub. Mövlud Çavuşoğlu vurğuladı: "Siz dünyada önəmli bir lidersiniz və Sizin Türk dünyasının güclənməsi istiqamətində atdığınız addımlar bütün Türk dünyasına bəllidir".

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, həqiqətən də Türk dünyası bizim bir ailəmizdir və biz bu istiqamətdə çalışmalıyıq.

Mövlud Çavuşoğlu dedi ki, Azərbaycanın Qarabağ Zəfərini həzm edə bilməyən qüvvələr var və onlar bu istiqamətdə öz siyasətlərini aparmağa çalışırlar.

Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin Baş katibi Kayrat Sarıbayın qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 17-də Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin Baş katibi Kayrat Sarıbayı qəbul edib.

Kayrat Sarıbay Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirədə sədrliyin ölkəmizə keçməsi münasibətilə təbriklərini çatdıraraq, çoxtərəfli diplomatiyada fəal rol oynayan Azərbaycanın bu sahədə zəngin təcrübəsinin olduğunu vurğuladı. O, bu xüsusda ölkəmizin BMT Təhlükəsizlik Şurasının qeyri-daimi üzvü kimi seçilməsini və fəaliyyətini, Qoşulmama Hərəkatında uğurlu sədrliyini, həmçinin digər beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində fəal rolunu qeyd etdi.

COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə də təbriklərini çatdıran Kayrat Sarıbay bunu beynəlxalq ictimaiyyətin Azərbaycanın çoxtərəfli diplomatiya sahəsində roluna hörmətinin və ehtiramının təzahürü kimi qiymətləndirdi. O, ölkəmizin regionda böyükmiqyaslı kommunikasiya layihələrinin həyata keçirilməsindəki mühüm rolunu da xüsusi vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə təşəkkürünü bildirdi. Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin Asiyada etimad quruculuğu tədbirlərinin həyata keçirilməsində vacib dialoq platforması olduğunu deyən Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyini xatırladı və sədrlik çərçivəsində əldə edilmiş təcrübənin bu təşkilata sədrliyin həyata keçirilməsi baxımından faydalı olduğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi COVID-19 pandemiyası dövründə üzv ölkələr arasında həmrəyliyin gücləndirilməsi və Qoşulmama Hərəkatının təsisatlanması baxımından atdığı addımlara toxundu, bu xüsusda Qoşulmama Hərəkatının Parlament Şəbəkəsinin, Gənclər Təşkilatının və Qadınlar Platformasının yaradılması istiqamətində təşəbbüsləri vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirəyə sədrliyin Azərbaycana keçməsi prosesində bütün üzv ölkələrə, o cümlədən Qazaxıstan tərəfinə təşəkkürünü bildirdi.

Söhbət zamanı bu təşkilatın Asiya qitəsində sülhün, təhlükəsizliyin gücləndirilməsinə və etimad quruculuğu prosesinə töhfə verməsi baxımından böyük potensiala malik olduğu qeyd edildi, Azərbaycanın üzv dövlətlərlə birgə çalışaraq Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin daha da təsisatlanması və sahəvi əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə öz töhfəsini vermək əzmində olduğu vurğulandı.

Görüşdə COP29 çərçivəsində də bu təşkilatın müxtəlif tədbirlərinin keçirilməsi, eyni zamanda, yaşıl nəqliyyat konsepsiyası və digər sahəvi əməkdaşlıq məsələlərinə baxılması ilə bağlı müzakirələr aparıldı.

Çin Xalq Respublikasının Xarici ölkələrlə dostluq üzrə Çin Xalq Assosiasiyasının sədri Yan Vanminin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 29-da Çin Xalq Respublikasının Xarici ölkələrlə dostluq üzrə Çin Xalq Assosiasiyasının sədri Yan Vanmini qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan-Çin siyasi əlaqələrinin yüksək səviyyədə olduğunu vurğulayaraq ikitərəfli münasibətlərdə son vaxtlar böyük canlanmanın baş verdiyini qeyd etdi. Nəqliyyat sahəsində çox fəal birgə

işlərin aparıldığını deyən Prezident İlham Əliyev bu baxımdan Transxəzər nəqliyyat dəhlizinin Orta Dəhlizin bir hissəsi olduğunu vurğuladı. Dövlətimizin başçısı sərmayə qoyuluşu nöqteyi-nəzərindən yaxşı irəliləyişin olduğunu dedi. Belə ki, Çin şirkətləri Azərbaycana daha böyük həcmdə sərmayə qoyur. Dövlətimizin başçısı, eyni zamanda, COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan-Çin məsləhətləşmələrinin aparıldığını vurğuladı. Prezident İlham Əliyev humanitar sahədə də gündəliyin kifayət qədər geniş olduğunu bildirdi, Yan Vanminin ölkəmizə səfərinin əməkdaşlığımızın genişlənməsinə töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Qəbula görə minnətdarlığını bildirən qonaq, ilk növbədə, Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinin salamlarını və ən xoş arzularını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Si Cinpinə çatdırmağı xahiş etdi.

Yan Vanmin Ulu Öndər Heydər Əliyevin və bu gün Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın böyük inkişaf yolu keçdiyini, ölkədə siyasi sabitliyin bərqərar olunduğunu, iqtisadi yüksəlişin əldə edildiyini, əhalinin rifah halının yüksəldiyini və respublikamızın beynəlxalq aləmdə layiqli yerini tutduğunu vurğuladı. O qeyd etdi ki, bütün bunlar Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin uğurlu siyasəti nəticəsində mümkün olub.

Prezident seçkilərində qalib gəlməsi münasibətilə bundan əvvəl təbrik məktubu göndərdiyini məmnunluqla xatırlayan qonaq İlham Əliyevin yenidən prezident seçilməsini Azərbaycan xalqının ona olan etimadının nəticəsi və gələcəyə inamının təzahürü kimi dəyərləndirdi.

Diplomatik münasibətlərimizin qurulmasından ötən dövr ərzində əlaqələrimizin sabit şəkildə inkişaf etdiyini deyən Yan Vanmin ikitərəfli münasibətlərimizin möhkəmlənməsində dövlətimizin başçısının Çinə səfərlərinin, Si Cinpinlə görüşlərinin və iki ölkə rəhbəri arasında çox gözəl şəxsi münasibətlərin rolunu xüsusi qeyd etdi.

Azərbaycanın Çin üçün çox vacib tərəfdaş olduğunu vurğulayan qonaq ölkəmizlə əməkdaşlığa böyük önəm verdiklərini bildirdi. Qeyd etdi ki, Azərbaycan "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünü ilk dəstəkləyən ölkələrdən biri olub və bu baxımdan o, Transxəzər dəhlizinin bu təşəbbüsün reallaşmasına, ümumilikdə Azərbaycanın bütün nəqliyyat qovşağının inkişafına töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Yan Vanmin ölkəsinin Azərbaycanın suverenliyinə, müstəqilliyinə və ərazi bütövlüyünə göstərilən hörməti hər zaman dəstəkləyəcəyini vurğuladı, ölkələrimiz arasında qarşılıqlı etimadın daimi olacağına əminliyini bildirdi.

COP29-un təşkilində də Çinin Azərbaycana dəstəyini qeyd edən qonaq Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu tədbirin uğur qazanacağına inamını ifadə etdi.

Ulu Öndərin ölkələrimiz arasında münasibətlərin inkişafında roluna bir daha toxunan qonaq dedi: "Biz Çin-Azərbaycan münasibətləri haqqında danışarkən Sizin atanız Heydər Əliyevin töhfələrini unuda bilmərik. Çin xalqı çox yaxşı xatırlayır: Heydər Əliyev Prezident seçildikdən çox qısa müddət sonra – 1994-cü ildə Çinə səfər etdi və Çinin ovaxtkı rəhbərliyi ilə birlikdə xalqlarımız arasında əlaqələrin möhkəm təməlini qoydu. Heydər Əliyev o zaman xüsusilə Çin kəndinə gedərək sadə insanlarla görüşdü. Bu, Çin xalqının yaddaşında əbədi qalacaq. Siz bu gün atanızın siyasətini davam etdirərək Çinə altı dəfə səfər etmisiniz. Çin xalqı Sizə böyük hörmətlə yanaşır".

Qonaq Heydər Əliyev Fondu ilə uğurlu əməkdaşlıq həyata keçirdiklərini vurğulayaraq 2023-cü ildə Pekin şəhərində Ulu Öndərin 100 illik yubileyinin böyük təntənə ilə qeyd edildiyini xatırladı. Azərbaycana Heydər Əliyev Fondunun dəvəti ilə səfər etdiyini deyən Yan Vanmin Fondun Çinin olduqca inandığı və sıx əməkdaşlıq etdiyi bir qurum olduğunu vurğuladı. O, ötən illər ərzində Heydər Əliyev Fondu ilə bir çox birgə layihələr, xüsusilə gənclər arasında əlaqələrin genişləndirilməsi sahəsində layihələr həyata keçirdiklərini bildirdi. Yan Vanmin Fondla əməkdaşlığın daha da möhkəmlənəcəyinə və əlaqə dairəsinin genişlənəcəyinə əminliyini ifadə etdi. O, eyni zamanda, humanitar, turizm, gənclər sahələrinin, həmçinin regionlararası əməkdaşlığın inkişafı işinə də töhfə verməyə hazır olduqlarını bildirdi.

Qonaq Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında əlaqələrə toxunaraq Azərbaycanın bu təşkilatda dialoq tərəfdaşı olmasının önəmini qeyd etdi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən dövlətimizin başçısı Çin Xalq Respublikasının Sədri ilə dəfələrlə keçirdikləri görüşlərin ikitərəfli münasibətlərin inkişafına güclü təkan verdiyini vurğuladı. Si Cinpinlə son dəfə keçirdiyi görüşü də məmnunluqla xatırlayan Prezident İlham Əliyev bu görüş zamanı bir çox önəmli məsələlərin müzakirə edildiyini və əməkdaşlığın perspektivlərinin təsdiq olunduğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan-Çin münasibətlərinin inkişafına, parlaq gələcəyinə çox inanırdı və buna nail olmaq üçün böyük səylər göstərirdi. Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, 1994-cü ildə Ümummilli Liderin Çinə ilk rəsmi səfəri əlaqələrimizin təməlini qoyub. Öz növbəsində Ulu Öndərin siyasətini bütün sahələrdə davam etdirən bir şəxs kimi Azərbaycan-Çin əlaqələrinin inkişafına xüsusi diqqət yetirdiyini deyən dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, birgə səylər nəticəsində müəyyən olunmuş möhkəm əməkdaşlıq çərçivəsində siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə əlaqələrimiz bundan sonra da uğurla inkişaf edəcək.

Prezident İlham Əliyev Yan Vanminin rəhbərlik etdiyi assosiasiya ilə Heydər Əliyev Fondu arasında həyata keçirilən sıx əməkdaşlığın əlaqələrimizin inkişafına böyük töhfə verdiyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Si Cinpinin təşəbbüsü olan "Bir kəmər, bir yol" layihəsi ölkəmiz tərəfindən tam dəstəklənir və biz Azərbaycan ərazisində bütün nəqliyyat infrastrukturunu yaradaraq qonşu ölkələrlə də təmaslar əsnasında bu layihənin həyata keçirilməsi istiqamətində səylərimizi əsirgəmirik.

Malayziyanın Parlament Senatının prezidenti Datuk Mutanq Taqalın qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 29-da Malayziyanın Parlament Senatının prezidenti Datuk Mutanq Taqalı qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin müsbət istiqamətdə inkişaf etdiyini bildirərək iqtisadi sahədə də əlaqələrimizin fəallaşacağına ümidvar olduğunu vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev Malayziyanın beynəlxalq aləmdə Azərbaycana göstərdiyi dəstəyə toxunaraq həm torpaqlarımızın işğalı zamanı, həm də tarixi nailiyyətimiz olan ərazilərimizin işğaldan azad olunmasından, suverenliyimizin və ərazi bütövlüyümüzün bərpasından sonra Malayziyanın ölkəmizə daim dəstək göstərməsini yüksək qiymətləndirdi. Azərbaycan Prezidenti torpaqlarımızın ermənilər tərəfindən işğalı dövründə həmin ərazilərimizdə məhv edilmiş dini-tarixi abidələrimiz barədə məlumat verdi.

Datuk Mutanq Taqalın ölkəmizə səfərinin münasibətlərimizin genişlənməsi, o cümlədən parlamentlərarası əməkdaşlığın inkişafı baxımından önəmini qeyd edən dövlətimizin başçısı bu səfərin əlaqələrimizin perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirdi.

Datuk Mutanq Taqal, ilk növbədə, Malayziyanın Kralı Əlahəzrət Sultan İbrahimin salamlarını və yenidən prezident seçilməsi münasibətilə bir daha təbriklərini dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara və təbriklərə görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Malayziyanın Kralına çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi dövründə ölkələrimizin bu hərəkatın gücləndirilməsi istiqamətində fəal birgə əməkdaşlıq həyata keçirdikləri, eyni zamanda, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında da Azərbaycan ilə Malayziyanın yaxından qarşılıqlı fəaliyyət göstərdikləri məmnunluqla qeyd olundu.

Ölkələrimizin bir-birindən uzaqda yerləşməsinə baxmayaraq, Azərbaycan ilə Malayziya arasında mövcud olan güclü siyasi əlaqələrin investisiya, ticarət sahələrində və biznes dairələri arasında əməkdaşlığın fəallaşması üçün yaxşı imkan yaratdığı bildirildi.

Görüşdə COP29 çərçivəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu.

Pakistan İslam Respublikasının MUSLİM İnstitutunun direktoru, Cunaqad Ştatının Baş naziri Sahibzadə Sultan Əhməd Əlinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 30-da Pakistan İslam Respublikasının MUSLİM İnstitutunun direktoru, Cunaqad Ştatının Baş naziri Sahibzadə Sultan Əhməd Əlini qəbul edib.

Görüşdə Bakıda keçiriləcək Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun əhəmiyyəti vurğulandı, bu tədbirin müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələri arasında əlaqələrin qurulması işinə töhfə verdiyi qeyd olundu.

Söhbət zamanı Azərbaycan-Pakistan əlaqələrinə toxunularaq ölkələrimiz arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi bildirildi, müxtəlif məsələlərlə bağlı Azərbaycanın və Pakistanın daim bir-birini dəstəkləməsinin önəmi vurğulandı.

Görüşdə Ulu Öndər Heydər Əliyevin Pakistana səfərinin ölkələrimiz arasında əlaqələrin təməlini qoyduğu qeyd edildi və yüksək səviyyədə həyata keçirilən qarşılıqlı səfərlərin və görüşlərin münasibətlərimizin möhkəmlənməsi işinə töhfə verdiyi bildirildi.

ABŞ-ın İsa Məsihin Sonuncu Gün Müqəddəsləri Kilsəsinin və Stirlinq Fondunun nümayəndələrinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 30-da Amerika Birləşmiş Ştatlarının İsa Məsihin Sonuncu Gün Müqəddəsləri Kilsəsinin rəhbər heyəti, "On iki Həvari Kvorumu"nun üzvü Deyvid Bednarı, İsa Məsihin Sonuncu Gün Müqəddəsləri Kilsəsinin "Yetmiş Həvari Kvorumu"nun üzvü Cek Gerardı, Stirlinq Fondunun prezidenti Mayls Hanseni və Stirlinq Fondunun baş icraçı direktoru Edvard Rounu qəbul edib.

Görüşdə Bakıda keçiriləcək Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun önəminə toxunularaq, bu tədbirin beynəlxalq miqyasda mədəniyyətlərarası dialoqun genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminlik ifadə olundu. Forumda müxtəlif ölkələrdən çox sayda nüfuzlu qonağın iştirak etməsi bu tədbirə dünyada göstərilən marağın nümunəsi kimi dəyərləndirildi.

Söhbət zamanı Azərbaycanın mədəniyyətlər və dinlərarası dialoqa verdiyi töhfə barədə danışıldı, ölkəmizdə tarixən müxtəlif mədəniyyətlərin və dinlərin nümayəndələrinin vahid bir ailə kimi dinc və sülh şəraitində yaşadıqları məmnunluqla vurğulandı.

TDT-yə üzv və müşahidəçi dövlətlərin dini rəhbərlərindən ibarət nümayəndə heyətinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) üzv və müşahidəçi dövlətlərin müsəlman dini rəhbərlərindən ibarət nümayəndə heyətini qəbul edib.

Nümayəndə heyətinə Özbəkistan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Nuriddin Xaliknazarov, Qazaxıstan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Naurızbay Otpenov, Qırğızıstan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Abdulaziz Zakirov və Şimali Kipr Türk Respublikasının Diyanət İşləri Başkanı Ahmet Unsal daxildir.

Görüşdə VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun əhəmiyyətinə toxunuldu, bu tədbirin xalqlar və müxtəlif dinlərin nümayəndələri arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi işinə böyük töhfə verdiyi bildirildi.

Prezident İlham Əliyev Türkdilli dövlətlər arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin uğurla inkişaf etdiyini deyərək, eyni zamanda, bu ölkələrin dini liderləri arasında əməkdaşlığın həyata keçirilməsinin önəmini qeyd etdi və vurğuladı ki, bu əməkdaşlıq ölkələrimiz və xalqlarımız arasında əlaqələrin möhkəmlənməsinə öz töhfəsini verir. Dövlətimizin başçısı qonaqların işğaldan azad olunmuş ərazilərimizə səfərinin önəminə toxunaraq bu səfərin orada gedən proseslərlə yaxından tanış olmaq üçün yaxşı imkan yaradacağını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin Azərbaycana dövlət səfəri zamanı Füzulidə inşa olunan Mirzə Uluqbəy adına 1 nömrəli tam orta məktəbin, Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin Azərbaycana dövlət səfəri zamanı Füzuli şəhərində inşa olunan Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzinin açılışını və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun Azərbaycana dövlət səfəri zamanı Ağdamın Xıdırlı kəndində inşa olunacaq tam orta məktəb binasının təməlinin qoyulmasını dostluq və qardaşlıq əlaqələrimizin təzahürü kimi dəyərləndirdi. Eyni zamanda, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Prezidenti Ersin Tatarın ölkəmizə rəsmi səfərini məmnunluqla xatırladı.

Özbəkistan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Nuriddin Xaliknazarov Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin, Şimali Kipr Türk Respublikasının Diyanət İşləri Başkanı Ahmet Unsal isə Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Prezidenti Ersin Tatarın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdılar.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Şavkat Mirziyoyevə və Ersin Tatara çatdırmağı xahiş etdi.

Azərbaycanda onlara göstərilən qonaqpərvərliyə görə minnətdarlıqlarını bildirən dini liderlər bu Forumun önəmini vurğuladılar, dövlətimizin başçısının Forumda məzmunlu çıxışının onlara dərin təəssürat hissi bağışladığını dedilər. Qonaqlar bu tədbirin türkdilli dövlətlər arasında dostluq və qardaşlıq əlaqələrinə söykənən tarixi, dini, mədəni köklərimizin bir-birinə daha da yaxınlaşmasına xidmət etdiyini vurğuladılar.

Prezident İlham Əliyev işğal dövründə ermənilər tərəfindən tarixi-dini abidələrimizin dağıdıldığını qeyd edərək hazırda həmin ərazilərimizdə aparılan genişmiqyaslı bərpa işləri çərçivəsində yeni məscidlərin inşa edildiyini, dağıdılanların isə bərpa olunduğunu dedi.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri şeyxülislam Allahşükür Paşazadə Azərbaycanda dini azadlıqların təmin olunması, islami dəyərlərin qorunması işinə dövlət səviyyəsində göstərilən qayğıya, həmçinin işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda tarixi-dini abidələrimizin, məscidlərimizin bərpasına görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını bildirdi, bu istiqamətdə Heydər Əliyev Fondunun həyata keçirdiyi işləri xüsusi olaraq qeyd etdi, Fondun dini-mədəni sərvətlərimizin qorunmasında oynadığı rolu vurğuladı.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Azərbaycanda dini dəyərlərin qorunmasında Ulu Öndər Heydər Əliyevin müstəsna xidmətlərini dərin ehtiramla yad etdi.

Rusiyanın Şimali Qafqaz regionunun müftilərindən ibarət nümayəndə heyətinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Rusiya Federasiyası Qaraçay-Çərkəz Respublikasının müftisi İsmayıl Berdiyevin başçılıq etdiyi Rusiya Federasiyası Şimali Qafqaz regionunun müftilərindən ibarət nümayəndə heyətini qəbul edib.

Nümayəndə heyətinə Çeçenistan Respublikasının müftisi Salah Mejiyev, Stavropol diyarının müftisi Muxamed Raximov, Kabardin-Balkar Respublikasının müftisi Həzrətəli Dzasejev, Şimali Osetiya - Alaniya Respublikasının müftisi Hacımurad Qatsalov, Adigey

Respublikasının müftisi Askarbiy Kardanov, Kalmıkiya Respublikasının müftisi Soltanəhməd Karolayev, Şimali Qafqaz İslam Universitetinin rektoru Şarabuddin Çoçayev və Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin Dağıstan Respublikası üzrə nümayəndəsi Şahabiddin Kərimov daxildir.

Söhbət zamanı VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun önəminə toxunularaq, müxtəlif mədəniyyətlər və dinlərarası əlaqələrin qurulmasında bu tədbirin rolu qeyd edildi.

Görüşdə Azərbaycanın Rusiyanın müxtəlif regionları, o cümlədən ölkəmizin tarixi, mədəni köklərlə bağlı olduğu Şimali Qafqaz regionu ilə əlaqələrinin ümumilikdə Azərbaycan-Rusiya ikitərəfli dostluq münasibətlərinin inkişafına töhfə verdiyi vurğulandı.

Dövlətimizin başçısının Rusiya Federasiyası Şimali Qafqaz regionunun müftilərindən ibarət nümayəndə heyəti ilə əvvəlki görüşləri məmnunluqla xatırlandı.

Qeyd olundu ki, Azərbaycanın və Rusiyanın Şimali Qafqaz regionunun dini liderlərinin əlaqələri xalqlarımız arasında münasibətlərimizin möhkəmləndirilməsi işinə xidmət edir.

Sonda xatirə şəkli çəkdirildi.

Rusiyanın Baş ravvininin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Rusiyanın Baş ravvini Berl Lazarı qəbul edib.

Görüşdə VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsində əhəmiyyəti vurğulanaraq, bu tədbirin dünya səviyyəsində dinlər və mədəniyyətlərarası dialoqun möhkəmləndirilməsi işinə böyük töhfə verəcəyi bildirildi.

Söhbət zamanı Azərbaycanda hökm sürən tolerant mühit barədə danışıldı, bütün dinlərin və xalqların nümayəndələrinin ölkəmizdə dinc şəraitdə bir ailə kimi yaşadıqları məmnunluqla qeyd edildi.

KAICIID-in Baş katibinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Beynəlxalq Dinlərarası və Mədəniyyətlərarası Dialoq Mərkəzinin (KAICIID) Baş katibi Zuhair Əlhartini qəbul edib.

Görüşdə dövlətimizin başçısı VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda 110-dan çox ölkənin nümayəndələrinin iştirakını və bu tədbirin dünyada sülh gündəliyinin irəlilədilməsinə, dialoqa və körpülərin qurulmasına xidmət etdiyini diqqətə çatdırdı. COVID-lə əlaqədar Forumun təşkilində müəyyən fasilələrin yarandığını deyən Prezident İlham Əliyev artıq onun fəaliyyətinin tam şəkildə bərpa olunduğunu və davamlı şəkildə keçiriləcəyini qeyd etdi.

KAICIID-in Baş katibi bu Forumun yüksək səviyyədə təşkilinə görə Prezident İlham Əliyevə təşəkkürünü bildirdi və dövlətimizin başçısının tədbirin açılışındakı nitqində dünyaya çox vacib mesajlar verdiyini vurğuladı. O, Azərbaycanın müxtəlif dinlər arasında daim bir harmoniya mərkəzi olduğunu dedi, ölkəmizdəki tərəf müqabilləri ilə yaxından əməkdaşlıq etdiyini bildirdi.

KAICIID tərəfindən həyata keçirilən layihələr barədə məlumat verən Baş katib bundan sonra da Azərbaycanla birlikdə müxtəlif layihələrin reallaşdırılması üçün yaxından işləyəcəklərini diqqətə çatdırdı.

O, həmçinin qeyd etdi ki, bu Forum çərçivəsində gündəlikdə duran məsələlər KAICIID tərəfindən də yaxından dəstəklənir.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın multilateralizmə - çoxtərəfli diplomatiyaya mühüm əhəmiyyət verdiyini bildirdi, ölkəmizin Qoşulmama Hərəkatındakı sədrliyini qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev COVID dövründə Azərbaycanın 80-dən çox ölkəyə dəstək göstərdiyini dedi.

Söhbət zamanı KAICIID-lə Azərbaycanın təsisatları arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu.

İraq Parlamentinin sədrinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də İraq Respublikası Parlamentinin sədri Möhsin Əli Əkbər Əl-Mandalavini qəbul edib.

Görüşdə VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun əhəmiyyəti vurğulanaraq dünyanın müxtəlif ölkələrindən çox sayda nüfuzlu qonağın iştirak etdiyi bu tədbirin beynəlxalq əməkdaşlıq işinə töhfə verdiyi qeyd olundu.

Azərbaycanla İraq arasında əlaqələrin zəngin tarixinin olduğunu deyən dövlətimizin başçısı hazırda İraqda sabitliyin, əmin-amanlığın təmin edilməsini müsbət amil kimi qiymətləndirdi. Azərbaycan Prezidenti İraqın zəngin tarixə və mədəniyyətə malik olduğunu vurğulayaraq ölkələrimiz arasında beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində uğurlu əməkdaşlığa toxundu, torpaqlarımız erməni işğalı altında olan dövrdə İraqın hər zaman

ölkəmizin ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə dəstək göstərdiyini qeyd etdi. İraq Prezidentinin həm rəsmi, həm də Qoşulmama Hərəkatının Zirvə görüşündə iştirak etmək məqsədilə ölkəmizə səfərlərini xatırladan dövlətimizin başçısı bu yaxınlarda Azərbaycanın iki nazirinin rəhbərliyi ilə nümayəndə heyətlərinin İraqa səfər etdiklərini, İraqın Baş naziri tərəfindən qəbul olunduqlarını, iqtisadi-ticari əlaqələrin genişləndirilməsi istiqamətində ətraflı müzakirələrin aparıldığını vurğuladı, hökumətlərarası komissiyanın fəaliyyətinə toxundu.

Prezident İlham Əliyev müdafiə sənayesi, energetika, investisiyalar və digər sahələrdə əməkdaşlıq üçün yaxşı perspektivlərin olduğunu dedi.

Dövlətimizin başçısı Möhsin Əli Əkbər Əl-Mandalavinin ölkəmizə səfərinin ikitərəfli münasibətlərimizlə bağlı məsələlərin müzakirəsi üçün yaxşı fürsət yaratdığını qeyd etdi.

Qəbula və göstərilən qonaqpərvərliyə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirən İraq Parlamentinin sədri VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda iştirak etməkdən məmnunluqlarını bildirdi.

Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılması istiqamətində irəliləyişlə bağlı təbriklərini çatdıran İraq Parlamentinin sədri bu proses çərçivəsində dövlətimizin başçısının göstərdiyi səyləri dəstəklədiklərini və tezliklə sülh müqaviləsinin imzalanmasını arzu etdiklərini dedi.

O, Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatındakı uğurlu sədrliyini qeyd edərək, bu Hərəkatın təsisatlanması istiqamətində ölkəmizin verdiyi töhfələri və irəli sürdüyü təşəbbüsləri xüsusi vurğuladı. Möhsin Əli Əkbər Əl-Mandalavi iki ölkənin parlamentləri arasındakı əlaqələrə toxunaraq dedi ki, İraq Parlamenti Azərbaycanla əlaqələrin bütün sahələrdə inkişaf etdirilməsini dəstəkləyir.

İraqda genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işlərinin aparıldığını bildirən Parlamentin sədri Azərbaycan şirkətlərini bu prosesə töhfə verməyə dəvət etdi. Möhsin Əli Əkbər Əl-Mandalavi Prezident İlham Əliyevi tezliklə İraqda görməkdən məmnun olacaqlarını dedi.

Dövlətimizin başçısı İraqa məmnuniyyətlə səfər edəcəyini bildirdi.

İraq Parlamentinin sədri COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə də təbriklərini çatdırdı, Bakı şəhərinin memarlığının onları heyran etdiyini dedi.

Xoş sözlərə və təbriklərə görə minnətdarlığını bildirən Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Bakı şəhərinin memarlıq nümunələrindən olan və dünya miqyasında şöhrət qazanmış Heydər Əliyev Mərkəzinin memarı məhz İraq xalqının yetirməsi Zaha Hadiddir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər barədə də fikir mübadiləsi aparıldı.

BMT Baş katibinin qanunun aliliyi və təhlükəsizlik təsisatları üzrə köməkçisinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də BMT Baş katibinin Sülhməramlı Əməliyyatlar Departamentində qanunun aliliyi və təhlükəsizlik təsisatları üzrə köməkçisi Aleksandr Zuyevi qəbul edib.

Görüşdə qlobal səviyyədə çox aktual mövzuların müzakirəsi və qarşılıqlı fikir mübadiləsinin aparılması baxımından Bakıda keçirilən VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun önəmi vurğulandı.

Bu tədbirdə bir çox ölkədən xeyli sayda nüfuzlu qonağın, eləcə də BMT və digər beynəlxalq təşkilatların, onların müxtəlif qurumlarının nümayəndələrinin iştirak etməsi Foruma dünya səviyyəsində marağın göstəricisi kimi qiymətləndirildi.

Azərbaycan ilə BMT, o cümlədən BMT-nin müxtəlif qurumları arasında səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirildiyi məmnunluqla qeyd olundu.

Söhbət zamanı COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi və bununla bağlı ölkəmizin BMT ilə sıx əməkdaşlıq etdiyi vurğulandı.

BMT Baş katibinin xüsusi müşavirinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 2-də BMT Baş katibinin iqlim fəaliyyəti və ədalətli keçid üzrə xüsusi müşaviri Selvin Çarlz Hartı qəbul edib.

Selvin Çarlz Hart BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreşin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Antonio Quterreşə çatdırmağı xahiş etdi.

Qonaq BMT-nin Baş katibinin Azərbaycanda keçiriləcək COP29 tədbirində iştirak etmək niyyətində olduğunu bildirdi.

Azərbaycan Prezidenti BMT Baş katibini COP29-da görməkdən məmnun olacağını dedi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, COP29-a hazırlıq məqsədilə bütün lazımi və zəruri işlər plana uyğun davam etdirilir. Azərbaycan beynəlxalq ictimaiyyətlə və təsisatlarla COP29-un substantiv məsələləri üzrə danışıqlar və məsləhətləşmələr aparır.

Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, Azərbaycanın məqsədi dünya ölkələri arasında iqlim dəyişmələri mövzusunda həmrəyliyin və birgə fəaliyyətin gücləndirilməsidir. Bütün dünya ölkələri, o cümlədən Azərbaycan iqlim dəyişmələrinin mənfi təsirlərinə və fəsadlarına

məruz qalıb. Belə ki, artıq son yeddi ildə Azərbaycanda quraqlıq müşahidə olunub, yağıntının miqdarı əhəmiyyətli dərəcədə azalıb. Bu il yağıntının miqdarının artması prosesi baş versə də, bütövlükdə Azərbaycan bundan əziyyət çəkir.

Azərbaycan Prezidenti vurğuladı ki, Xəzər dənizinin suyunun çəkilməsi prosesi müşahidə olunur və bu da ciddi narahatlıq doğuran məqamdır.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycan müsbət nümunəsi və yaşıl gündəliyi ilə iqlim dəyişmələri proseslərinə və iqlim fəaliyyətinə öz töhfəsini verir. Belə ki, neft və qaz ixrac edən Azərbaycan bu sahədə əldə olunmuş gəlirləri ölkənin inkişafına sərf etməklə uğurlu inkişaf modeli nümayiş etdirir. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycanda yaşıl keçid qarşıya hədəf kimi qoyulub və ölkəmizdə beynəlxalq tərəfdaşların da iştirakı ilə ciddi yaşıl enerji ixrac potensialı yaradılır.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, bu günlərdə Azərbaycan, Özbəkistan və Qazaxıstanın Energetika və İqtisadiyyat nazirliklərinin birgə iştirakı ilə Mərkəzi Asiyanın bərpaolunan enerji resurslarının Xəzərin dibi ilə Azərbaycana ötürülməsi və buradan da Avropaya ixrac edilməsi barədə yeni layihənin əsası qoyulub.

Qonaq vurğuladı ki, COP29 prosesində Azərbaycana zəruri dəstək vermək üçün BMT ailəsi Baş katib tərəfindən səfərbər edilib və xüsusi işçi qrup yaradılıb. Bu yaxınlarda BMT-nin İnkişaf Proqramının (UNDP) nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfər edəcəyini deyən Selvin Çarlz Hart ölkəmizin təbii resurslardan əldə etdiyi gəlirləri effektiv şəkildə idarə etməsinin və sosial-iqtisadi inkişafa sərf etməsinin uğurlu nümunə olduğunu vurğuladı. O qeyd etdi ki, Azərbaycan, eyni zamanda, bu sahədə əldə etdiyi gəlirləri yaşıl enerji gündəliyinə də sərf edərək çox mühüm nümunə yaradır. Qonaq bu prosesdə BMT-nin Azərbaycana dəstəyini bir daha ifadə etdi.

Rusiyanın Federasiya Şurasının sədr müavinini və Dövlət Dumasının komitə sədrinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 2-də Rusiya Federasiyası Federasiya Şurasının sədr müavini Konstantin Kosaçovu və Dövlət Dumasının MDB işləri, Avrasiya iqtisadiyyatı və həmvətənlərlə əlaqələr komitəsinin sədri Leonid Kalaşnikovu qəbul edib.

Konstantin Kosaçov Rusiya Federasiyası Federal Məclisi Federasiya Şurasının sədri Valentina Matviyenkonun və Rusiya Federasiyası Federal Məclisinin Dövlət Dumasının sədri Vyaçeslav Volodinin salamlarını dövlətimizin başçısına və birinci xanım Mehriban Əliyevaya çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Valentina Matviyenko və Vyaçeslav Volodinə çatdırmağı xahiş etdi.

VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun yüksək səviyyədə təşkil olunması ilə bağlı dövlətimizin başçısına təbriklərini çatdıran Konstantin Kosaçov bu tədbirə böyük beynəlxalq marağın olduğunu vurğuladı. Qonaq Forumda Azərbaycan Prezidentinin dərin məzmunlu çıxışının önəmini qeyd etdi və bildirdi ki, dövlətimizin başçısının çıxışında Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunması, Qoşulmama Hərəkatının fəaliyyəti, neokolonializm və digər mövzular barədə fikirləri müasir şəraitdə böyük aktuallıq kəsb edir. Konstantin Kosaçov vurğuladı ki, Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə çox layiqli yer tutması sevinc doğurur və bu da öz növbəsində Azərbaycan-Rusiya ikitərəfli münasibətlərində vacib amillərdən birinə çevrilir. O, Prezident İlham Əliyevin bu yaxınlarda Moskvaya səfərinin çox uğurlu keçdiyini qeyd etdi. Konstantin Kosaçov Azərbaycanın iqtisadi, sosial və digər sahələrdə böyük uğurlar qazandığını deyərək Bakıya hər dəfə gələrkən paytaxtımızda gedən böyük inkişaf proseslərinin şahidi olduqlarını bildirdi.

Dövlətimizin başçısı beynəlxalq dialoq sahəsində mühüm platformalardan birinə çevrilən VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda Rusiyanın yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə təmsil olunmasından məmnunluğunu ifadə etdi.

Prezident İlham Əliyev bu yaxınlarda Moskvaya səfərinə toxunaraq həmin səfərin çox səmərəli olduğunu və müttəfiqlik münasibətlərimizin strateji xarakterini bir daha nümayiş etdirdiyini vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Rusiya Prezidenti Vladimir Putin ilə birlikdə Baykal-Amur Magistralının 50 illik yubileyi münasibətilə Moskvada dəmir yolu sahəsinin veteranları və işçiləri ilə birgə görüşünü xüsusi vurğuladı. Görüşdə hələ sovet dövründə bu layihənin əleyhinə çıxış edən bəzi qüvvələrin olmasına, çoxsaylı texniki, bürokratik və təbii maneələrə baxmayaraq, Ulu Öndər Heydər Əliyevin SSRİ rəhbərliyində çalışdığı zaman Baykal-Amur Magistralının həyata keçirilməsində müstəsna xidmətlərinin qeyd edildiyini məmnunluq hissi ilə bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanla Rusiyanın iki qonşu dövlət kimi bir-birinə qarşılıqlı dəstək, hörmət, ikitərəfli və çoxtərəfli məsələlərin həlli ilə bağlı maksimal qarşılıqlı fəaliyyət göstərdiklərini vurğuladı. Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, Rusiya təhlükəsizliyin təmin olunması məsələsində təkcə regionda deyil, daha geniş məkanda mühüm rol oynayır. Prezident İlham Əliyev ikitərəfli münasibətlərimizin daim yüksələn xətlə inkişaf etdiyini deyərək bunu Cənubi Qafqazda, daha da geniş

coğrafiyada regional inkişafın mühüm amili kimi dəyərləndirdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına 4 illik rəhbərliyi zamanı, eləcə də hazırda bu təsisatın "sədrlik üçlüyünə" daxil olduğu dövrdə bir çox mühüm təşəbbüslərlə çıxış etdiyini bildirərək, vacib məsələlərlə, o cümlədən neokolonializmlə bağlı böyük səylər göstərdiyini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın həm ölkəmizdə, həm də ölkəmizdən kənarda bu mövzu ilə əlaqədar tədbirlər keçirildiyini bildirərək bundan sonra da neokoloniazatorların keçmişdə və müasir dövrdə törətdiyi cinayətlərin, onların digər ölkələrə və xalqlara qarşı həyata keçirdikləri ikili standartlarının aşkarlanması istiqamətində səylərini davam etdirəcəyini dedi.

Görüşdə iki ölkənin qanunvericilik orqanları arasında əməkdaşlığın hərtərəfli inkişafından məmnunluq ifadə olundu. Ötən il Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illiyi ilə əlaqədar Rusiya Dövlət Dumasının inzibati binasında Dumanın sədri Vyaçeslav Volodinin iştirakı ilə sərginin təşkilinin əhəmiyyəti qeyd edildi.

Son dövrlərdə Azərbaycan ilə Rusiya arasında turizm sahəsində əməkdaşlığın inkişafından və Rusiyadan Azərbaycana gələn turistlərin sayının artmasından məmnunluq ifadə olundu, iki ölkənin şəhərləri arasında uçuşların sayının artması müsbət amil kimi qiymətləndirildi. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, COVID-dən öncəki turizm sayının və göstəricilərinin bərpa olunması artıq realdır.

Söhbət zamanı Azərbaycan ilə Rusiya arasında humanitar sahədə əməkdaşlığa toxunuldu, bu xüsusda ölkəmizdə rus dilinə göstərilən qayğı və məktəblərdə rus dilinin tədrisi vurğulandı.

Görüşdə Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin inkişaf perspektivləri ilə bağlı da fikir mübadiləsi aparıldı.

Səudiyyə Ərəbistanının energetika nazirinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 3-də Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının energetika naziri Şahzadə Əbdüləziz bin Salman Əl Səudu qəbul edib.

Görüşdə Azərbaycan ilə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı arasında dostluq münasibətlərinin müxtəlif istiqamətlərdə, o cümlədən enerji sahəsində uğurla inkişaf etdiyi bildirildi.

Söhbət zamanı ölkələrimizin OPEC+ çərçivəsində əməkdaşlığının önəmi vurğulandı.

Azərbaycan ilə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının aparıcı "ACWA Power" şirkəti arasında ölkəmizdə bərpaolunan enerji sahəsində uğurlu əməkdaşlığın həyata keçirildiyi qeyd edildi və bu sahədə yaxşı potensialın olduğu bildirildi.

Görüşdə COP29-un Azərbaycanda keçirilməsinin əhəmiyyətinə toxunuldu.

Rusiya Federasiyası Həştərxan vilayətinin qubernatorunun qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 6-da Rusiya Federasiyası Həştərxan vilayətinin qubernatoru İqor Babuşkini qəbul edib.

Görüşdə Azərbaycan ilə Rusiya Federasiyası arasında dostluq münasibətlərinin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi bildirilərək, ölkəmizin Rusiyanın ayrı-ayrı regionları, o cümlədən Həştərxan vilayəti ilə həyata keçirdiyi əməkdaşlığın bu işə öz töhfəsini verdiyi vurğulandı.

Azərbaycan Prezidentinin bu yaxınlarda Rusiyaya uğurlu səfəri qeyd olunaraq, bu səfərin əlaqələrimizin daha da möhkəmlənməsini nümayiş etdirdiyi bildirildi. Dövlətimizin başçısı bu səfər çərçivəsində Rusiya Prezidenti ilə birlikdə Baykal-Amur Magistralının 50 illik yubileyi münasibətilə Moskvada dəmir yolu sahəsinin veteranları və işçiləri ilə birgə görüşündə tədbir iştirakçılarının Ulu Öndərin bu layihənin reallaşmasındakı xidmətlərini böyük hörmətlə yad etmələrindən məmnunluğunu bildirərək, vurğuladı ki, bu, münasibətlərimizin səmimiliyini nümayiş etdirir və qürur hissi doğurur.

Həştərxan vilayətinin qubernatoru, ilk növbədə, İlham Əliyevi Prezident seçkilərində inamlı qələbə münasibətilə təbrik edərək, bunu Azərbaycan xalqının dövlətimizin başçısına sonsuz etimadı kimi dəyərləndirdi.

Prezident İlham Əliyev təbriklərə və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirdi.

İqor Babuşkin ötən il Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə Həştərxanda geniş miqyasda bir sıra təntənəli tədbirlərin keçirildiyini deyərək bununla bağlı hazırlanmış xatirə fotoalbomunu dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

Prezident İlham Əliyev Həştərxanda Ümummilli Liderin xatirəsinə göstərilən yüksək ehtirama görə minnətdarlığını bildirərək, bunu ölkələrimiz və xalqlarımız arasında dostluğun nümunəsi olduğunu dedi.

Həştərxan vilayətinin qubernatoru Xəzəryanı ölkələri əhatə edən və dostluq rəmzi olan "Xəzər – Dostluq dənizi" devizi altında həyata keçirdikləri motoyürüşə Azərbaycan hökumətinin dəstəyinə görə minnətdarlığını ifadə etdi.

Söhbət zamanı Heydər Əliyev Fondunun Həştərxanda reallaşdırdığı layihələrin önəminə toxunuldu.

Görüşdə əməkdaşlığın perspektivləri ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Millətlər Birliyinin baş katibinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 13-də Millətlər Birliyi təşkilatının (Commonwealth) baş katibi Patrisia Skotlendi qəbul edib.

Ölkəmizə səfərindən məmnunluğunu bildirən Patrisia Skotlend səfərinin Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının ildönümünə təsadüf etməsini xüsusi vurğulayaraq, Ulu Öndərin və görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə Əliyevanın məzarlarını ziyarət etdiyini bildirdi, dahi şəxsiyyətin və onun ömür-gün yoldaşının Azərbaycanın inkişafına verdiyi töhfələri xatırlatdı.

Patrisia Skotlend ölkəmizin Qoşulmama Hərəkatına uğurlu sədrliyini məmnunluqla qeyd etdi, bunun özünü xüsusilə COVID19 pandemiyası zamanı göstərdiyini vurğuladı. O, Uqandada Hərəkatın Zirvə toplantısında iştirak etdiyini deyərək orada bütün dövlətlər tərəfindən Azərbaycanın sədrliyinin çox yüksək qiymətləndirildiyini və bunun praktiki nəticələrinin olduğunu qeyd etdi. Qonaq Azərbaycanın Hərəkata uğurlu sədrliyi ilə bağlı bir daha təbriklərini çatdırdı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən Prezident İlham Əliyev Patrisia Skotlendin ölkəmizdən yaxşı təəssüratlarla ayrılacağına ümidvar olduğunu dedi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi çərçivəsində səmərəli fəaliyyət göstərdiyini, Hərəkatın təsisatlanması istiqamətində mühüm addımlar atdığını vurğuladı. Pandemiya dövründə COVID19 ilə bağlı BMT Baş Assambleyasının Xüsusi Sessiyasının çağırılması təşəbbüsünün ölkəmizə məxsus olduğunu xatırladan Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın 80-dən çox ölkəyə, xüsusilə Qoşulmama Hərəkatına üzv dövlətlərə yardım göstərdiyini, vaksin millətçiliyinə qarşı BMT təsisatlarında müvafiq qətnamələrin qəbul olunmasını təmin etdiyini, bununla mübarizə istiqamətində beynəlxalq aləmdə səyləri birləşdirmək üçün fəaliyyətini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına üçillik sədrliyi üzv dövlətlərin dəstəyi ilə daha bir il müddətinə uzadılmışdır.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Hərəkata sədrliyi dövründə qazandığı beynəlxalq təcrübədən iqlim dəyişikliyi ilə bağlı istifadə edəcəyini, bu məsələdə də səylərini davam etdirəcəyini dedi, iqlim dəyişikliyindən əziyyət çəkən ölkələrə ədalətli yanaşmanı nümayiş etdirəcəyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, dünya ictimaiyyətinin yekdil dəstəyi ilə ölkəmizin COP29-a sədrlik etməsi və bu tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul olunub. Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatının "sədrlik üçlüyündə" yer aldığını deyən Prezident İlham Əliyev COP çərçivəsində də "üçlük" mexanizminin yaradıldığını qeyd edərək, bu istiqamətdə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Azərbaycan və Braziliyanın birlikdə fəaliyyət göstərdiklərini, müxtəlif regionlarda yerləşmələrinə baxmayaraq, COP gündəliyinin birgə irəli aparılması üçün çalışdıqlarını vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Millətlər Birliyi təşkilatı ilə əlaqələri inkişaf etdirməkdə maraqlı olduğunu bildirdi.

Qonaq Millətlər Birliyi təşkilatının üzvlərinin 33-nün məhz kiçik ada dövlətləri olduğunu deyərək, həmin ölkələrin iqlim dəyişikliklərinin mənfi fəsadlarına ən çox məruz qalan, hətta iqlim dəyişikliklərinə görə mövcudluqları sual altında olan dövlətlər olduğunu vurğuladı.

Azərbaycanın kiçik ada dövlətlərinin və az inkişaf etmiş ölkələrin problemlərinə COP29 sədrliyi çərçivəsində xüsusi diqqət yetirəcəyini deyən Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, ölkəmiz onların problemlərinin həllinə öz töhfəsini verməyə hazırdır. Bu xüsusda Azərbaycan ilə Millətlər Birliyi təşkilatı arasında birgə əməkdaşlıq layihələri və COP29 çərçivəsində kiçik ada dövlətlərinə həsr edilmiş xüsusi iclasın keçirilməsi məsələləri müzakirə olundu.

Tuvalunun general-qubernatorunu, Tonqanın Baş nazirini və Baham Adaları Birliyinin xarici işlər nazirinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 13-də Tuvalunun general-qubernatoru Falani Tofinqanı, Tonqa Krallığının Baş naziri Savaleni Siaosi Ofa Ki Vahafolaunu və Baham Adaları Birliyinin xarici işlər naziri Mitçel Frederik Audleyi qəbul edib.

Qonaqları salamlayan Prezident İlham Əliyev dedi: Xoş gəlmisiniz. Sizi görmək xoşdur. Sizə Azərbaycanda yaxşı vaxt keçirməyi arzu edirəm. Burada qonaqlarımızın iqlimlə bağlı mühüm məsələləri müzakirə etmələrini görmək çox xoşdur. Sizi konfransa dəvət etmək istəyirəm. Əlbəttə, ümidvaram ki, siz konfransın açılış mərasimində olacaqsınız. Beləliklə, bu, ikitərəfli gündəliyimizi, bizim birlikdə necə çalışa biləcəyimizi və bu ciddi iqlim çağırışı ilə bağlı sizi necə dəstəkləyə biləcəyimizi müzakirə etmək üçün yaxşı fürsətdir. Xoş gəlmisiniz. Bilirəm ki, Azərbaycanda geniş proqramınız və çoxlu görüşləriniz var. Əminəm ki, yaxşı təəssüratlarla geri dönəcəksiniz.

Tuvalunun general-qubernatoru Falani Tofinqa: Əlbəttə. Sabahınız xeyir, cənab Prezident. Mən Tuvalunu təmsil edirəm. Tuvalı hökumətinə göndərdiyiniz dəvəti böyük minnətdarlıq hissi ilə qəbul edirəm. Buna görə də gözəl paytaxtınız Bakı şəhərinə səfərim hökumətlərimiz – Azərbaycan hökuməti və mənim hökumətim arasında olan güclü diplomatik əlaqələrin aydın təzahürüdür.

Cənab Prezident, icazə verin, aşağıdakı təklifləri Sizin ali diqqətinizə çatdırım. Bunlar əsasən üç geniş sahəni əhatə edir. COP29 üçün bir nömrəli əsas prioritetlər. İtki və Zərər Fondunun fəaliyyətə başlaması. İqlim maliyyələşməsi üzrə yeni kollektiv kəmiyyət hədəfinin müəyyən edilməsinin yekunlaşdırılması. İqlim dəyişikliyinin qarşısının alınması tədbirlərinin görülməsi, təmiz enerjiyə ədalətli və bərabər keçid prosesinin qəbul edilməsi.

Zati-aliləri, ölkələrimiz arasında diplomatik əlaqələri gücləndirmək üçün Tuvaluda adaptasiya layihəsinin maliyyələşdirilməsi məsələsi bizə layihənin nəticələrini COP29-da nümayiş etdirmək imkanını verəcək. Ölkələrimiz – gözəl Azərbaycan və kiçik ada ölkəsi olan Tuvalu arasında viza rejiminin aradan qaldırılmasını Sizdən xahiş edirik. Azərbaycan hökumətindən tələbələrə təqaüdlərin ayrılmasını xahiş edirik ki, bizim istedadlı gənclərimiz Sizin yüksək səviyyəli ali məktəblərinizə və digər texniki kolleclərə qəbul ola bilsinlər. Sonuncu məsələ, cənab Prezident, mən COP29-dan öncə Tuvaluya səfər etmək üçün bizim hökumətimiz adından dəvəti Zati-aliləri cənab Prezidentə çatdırıram. Vaxtınızı almayaraq, cənab Prezident, bir daha Sizə çox sağ olun demək istəyirəm.

Prezident İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Tonqa Krallığının Baş naziri Savaleni Siaosi Ofa Ki Vahafolau: Cənab Prezident, Tuvalunun general-qubernatorunun Sizə ünvanladığı minnətdarlığa qoşulmaq istəyirəm. Həmçinin təkcə mənə yox, eyni zamanda, nümayəndə heyətimizə Azərbaycan hökuməti tərəfindən göstərilən qonaqpərvərliyə görə səmimi təşəkkürümü bildirirəm. Çox sağ olun, cənab Prezident.

COP29 təkcə qlobal miqyasda yox, konkret olaraq bizim kimi kiçik ada ölkələri üçün mühüm məsələlərin həllində dönüş nöqtəsi olmalıdır. Cənab Prezident, yəqin bilirsiniz, iqlim dəyişikliyi sərhədlərə baxmır, kiçik və ya böyük ölkə olmasına baxmır. O, sadəcə, hamımıza təsir edir. Bu vəzifəni üzərinə götürdüyü üçün Azərbaycanı və xüsusilə Sizi təqdir edirəm. Bu, asan bir vəzifə olmayacaqdır. Biz burada olduğumuz müddətdə Sizin liderliyinizə və COP29 sədrliyinizə dəstək olacağıq ki, bu COP-un daha da faydalı olması üçün yolları müəyyən edə bilək.

Mən çoxlu COP-larda iştirak etmişəm və bəzən biz özümüzə sual edirik, xüsusilə okeanın o tayında olduğumuzu nəzərə alaraq buraya gəlməyə dəyərmi? Buna görə Azərbaycanda keçiriləcək COP-da nələr etmək olar müzakirəsinə qoşulmaq üçün kiçik ada ölkələrinin cəlb edilməsi bizdə nəinki xoş təəccüb hissi doğurdu, biz bu addımı yüksək qiymətləndiririk. Hesab edirəm ki, təsir altında olan ölkələrin nöqteyi-nəzərindən biz nə kimi məsələləri nəzərdən keçirməliyik, burada – Azərbaycanda keçirilən COP-da prioritetlərin nədən ibarət olacağını müzakirə etmək irəliyə doğru atılan mühüm bir addımdır. Biz COP29 üçün sərgilədiyiniz cəsarət və sadiqliyi bir daha təqdir edirik və birlikdə işləyərək hətta biz - kiçik ada ölkələri COP29-u uğura çevirə biləcəyimizə və bu beynəlxalq foruma olan inamı bərpa edə biləcəyimizə inanırıq. Çünki biz iqlim dəyişikliyi haqda uzun müddətdir ki, danışırıq. Məsələn, itki və zərərlər məsələsi Tuvalu tərəfindən on ildən çoxdur ki, qaldırılır və yalnız keçən il biz müəyyən razılığa gələ bildik. Biz müəyyən bir prosesin olduğunu bilirik, lakin bu, çox uzun zaman aparır, xüsusilə bizim hamımızın iqlim dəyişikliyinin təsirini hiss etdiyimiz bir dövrdə. İnsanlar bu problem haqda danışır, lakin bəzilərimiz iqlim dəyişikliyinin təsirini hiss edir. Məsələn, dəniz səviyyəsinin qalxması. Biz dəniz səviyyəsinin qalxmasına görə sahilyanı ərazilərin geriyə çəkilməsini nəzərdən keçirirdik. Bundan əlavə, bizdə təbii fəlakətlər baş verir. Bizdə çox güclü siklonlar olur və məsələn, Tahada vulkan püskürməsi və sunami baş vermişdir. Bu hadisələr sahilyanı sərhədlərin geriyə çəkilməsini zəruri etdi və sahil mühafizəsi nöqteyi-nəzərindən bütün məsələni mürəkkəbləşdirdi.

Bu səbəbdən biz hökumətinizin COP29-dakı sədrliyi üçün sahillərin mühafizəsinə dair müzakirə mövzuları təklif etmək istərdik. Baham adalarının əvəzindən danışmaq istəməzdim, ancaq biz və hər halda Tuvalu da 99 faiz okeanla əhatə olunmuşuq, ərazimiz olduqca kiçikdir. Biz bəzən özümüzü böyük okean dövləti adlandırırıq. Ancaq reallıq ondan ibarətdir ki, bizim resursumuz və torpaq sahəmiz yoxdur, olan kiçik sahəni qorumaq üçün əlimizdən gələni etməliyik. Hər il Sakit Okean hövzəsi liderlərinin toplantısı təşkil olunur, 18 dövlətin rəhbərləri Liderlərin Forumu adlanan tədbirə toplaşırlar. Buraya Avstraliya və Yeni Zelandiya da daxildir. Bu il liderlər Tonqaya səfər edəcəklər.

Zati-aliləri, zənnimcə, bu, Sizin və ya COP-un prezidentliyinin nümayəndəsinin iştirakı üçün münasib məkan olacaqdır ki, orada COP29-a baxış təqdim edilsin və Sakit okean hövzəsinin kiçik ada dövlətlərinin dəstəyi əldə olunsun. Kiçik ada dövlətləri üçün əhəmiyyətli məsələlərin Sizinlə və nümayəndələrinizlə müzakirə edilməsi imkanına görə şadıq. Bəli, bizim Kiçik Ada Dövlətləri Alyansımız var və biz BMT çərçivəsində gündəliyin təşviqində yardımçı ola bilərik. Biz Sizi və ya nümayəndənizi avqust ayının sonuncu həftəsi Tonqada görməkdən şad olardıq. Orada Sakit okean hövzəsi liderləri ilə birbaşa müzakirə aparmaq imkanı olacaqdır. Biz Azərbaycanda keçiriləcək COP29-a qədər bir neçə ay ərzində Sizinlə əməkdaşlıq etməkdən məmnun olardıq. Cənab Prezident, dəvətə və qonaqpərvərliyə görə bir daha təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun.

Baham Adaları Birliyinin xarici işlər naziri Mitçel Frederik Audley: Apellyasiya Məhkəməsi hakimləri arasında belə bir ifadə var – onlar özləri qərarı qəbul etmək istəməyəndə deyirlər: mən bütün deyilənlərlə razıyam. Mən də sözlərimə bununla başlamaq istərdim. Hər ölkəyə gəldikdə vəziyyət eynidir. İlk növbədə, mən hazırda digər bir dövlət səfəri ilə bağlı burada ola bilməyən hörmətli Baş nazirimiz adından

üzrxahlıq diləmək istərdim. Ancaq mənə tapşırılıb ki, bu işi öz üzərinizə götürdüyünüz üçün Sizə təşəkkürümüzü ifadə edim. Baş nazirimiz payızda COP29-da iştirak etmək üçün buraya səfər edəcəkdir.

Mən İtki və Zərər Fonduna maliyyə vəsaitlərinin cəlb olunması məsələsini xüsusilə qeyd etmək istərdim. Məni hava limanında qarşılayan həmkarlara söylədim ki, müvafiq maliyyə vəsaiti cəlb edildikdə Baham adaları sahillərinə yaxınlıqda ölkənizin adını daşıyacaq dalğaqıranın inşası belə mümkündür. Xəzər dənizində gördüyüm dalğaqıran məndə dərin təəssürat yaratdı. Mən uşaqlıqda Xəzər dənizi haqqında eşitmişdim. İndi isə onu şəxsən görmək mənə çox xoş oldu.

Ancaq burada Baş nazirin də qeyd etdiyi kimi, ciddi məsələ tropik siklonlarıdır. Beş il öncə baş vermiş yalnız bir qasırğa nəticəsində Baham adaları ümumi daxili məhsulun 30 faizini itirib və biz hələ də onun fəsadlarını aradan qaldırırıq. İtki və Zərər Fondunun maliyyə imkanları sayəsində nəhəng dalğaqıranların inşası nəzərdə tutulub. Baham adaları, ümumilikdə, Karib hövzəsi ölkələri üçün burada ən böyük çətinlik ondan ibarətdir ki, biz yüksək gəlirli ölkələr hesab edilirik. Çoxları isə bunu nəzərə almır ki, təbii fəlakətlər baş verir, ölkəyə ciddi ziyan dəyir və daha sonra güzəştli şərtlərlə maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsi məsələsində problemlər yaranır. Bu səbəbdən biz, həmçinin beynəlxalq maliyyə təsisatları çərçivəsində bununla bağlı dəyişikliklərin edilməsi üzərində çalışırıq.

Ölkənizlə ikitərəfli əsasda diplomatik münasibətlər 2017-ci ilin mayında qurulub. Hazırda təklifimiz ondan ibarətdir ki, biz bunu daha irəliyə aparaq, indiki mərhələdə qeyri-rezident səfirlər təyin edək və Xarici İşlər nazirlikləri vasitəsilə viza tələbinin aradan qaldırılmasına nail olaq. Bizim bir sıra ölkələrlə belə sazişlərimiz var. Düşünürük ki, bu, münasibətlərimizin irəliyə doğru aparılması istiqamətində məqsədəuyğun addım olar. Bir sözlə, bir daha, sadəcə, qeyd etmək istəyirəm ki, bu məsələ ciddidir. Baş nazir onu ekzistensial məsələ adlandırır. Baham torpaqlarının 80 faizi dəniz səviyyəsindən cəmi bir metr hündürlükdədir. Ən yüksək nöqtə dəniz səviyyəsindən 206 fut təşkil edir. Yəni, çox da yüksək deyil.

Ötən il Nyu-Yorkda BMT Baş Assambleyasında çıxış etdikdən sonra orada "Səyahətçilər klubu" mənə bir təqdimat göstərdi. Təqdimatda əgər biz bu problemin qarşısını almasaq, 2070-ci ildə paytaxt şəhər Nassau və adaların hansı vəziyyətdə olacağı nümayiş etdirilirdi. Adanın 30 faizi suyun altında qalacaq. 2100-cu ildə isə 70 faiz su altında qalacaq. Bu səbəbdən Baş nazir həmin məsələni bizim mövcudluğumuzla bağlayır. Ümid edirik ki, bu səfər məsələnin dərk edilməsini konkretləşdirəcək, bizə dəstək veriləcək və beləliklə, biz məsələnin həllində irəliyə doğru birgə gedə biləcəyik. Lakin qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi, itki və zərərlərin qarşısının alınmasının maliyyələşdirilməsi bir daha qeyd edilməlidir.

Səfərə dəvət etdiyinizə görə bir daha minnətdaram. Üzrlü hesab edin ki, Baş nazir özü gələ bilmədi. Sizinlə gələn aylar ərzində işin davam etdirilməsini səmimiyyətlə arzulayıram.

Prezident İlham Əliyev: Bir daha çox sağ olun. Ölkəmizə səfər etdiyinizə görə minnətdarıq. İkitərəfli gündəliyimiz və COP29 məsələləri barədə söhbət etmək üçün yaxşı fürsətdir. Bizə bu missiyanı təxminən 200-ə yaxın ölkənin yekdil qərarı ilə həvalə ediblər. Bu, Azərbaycana hörmət əlamətidir və həmçinin nəticələrə nail olacağımızın təzahürüdür. Bildiyiniz kimi, biz Qoşulmama Hərəkatına dörd il ərzində sədrlik etdik. Sədrliyə də yekdil qərarla seçildik. Sədrliyimizi Uqandaya həvalə etdiyimiz zaman biz artıq nəzərəçarpan nəticələrə aid yaxşı təcrübənin əsasını qoyduq. Təsisatın inkişafı, o cümlədən COVID-19 kimi çətin vaxtlarda ehtiyacı olan dövlətlərə dəstək, bu məsələnin mümkün qədər yüksək səviyyəyə qaldırılması onların sırasındadır. Yəni, bizim təşəbbüsümüzlə Baş Assambleyanın xüsusi sessiyası təşkil edilmişdi.

Hazırda biz COP29-a sədrlik edirik və buna praktiki nöqteyi-nəzərdən yanaşırıq. Bilirik ki, bir çox müzakirələr, söhbətlər aparılıb, lakin nəticə çox olmayıb. Bizim mövqeyimiz isə hər zaman çox praktiki və praqmatik olub. Biz nəticələrə nail olmaq istəyirik. Konfransda müzakirə olunacaq ən mühüm məsələ maliyyədir. Vəsaitlərin ayrılması üzərində fəal çalışırıq ki, həmin məsələlər həllini tapsın. Eyni zamanda, anlayırıq ki, iqlim dəyişmələri bəzi ölkələr üçün problemdir, lakin digərləri üçün mövcudluqla bağlı olan məsələdir. Biz bunu aydın şəkildə anlayırıq. Düşünürük ki, kiçik ada dövlətlərinə yardım bizim üçün mənəvi borcdur. Sizi əmin edə bilərik ki, kiçik ada dövlətləri məsələsi, onlara dəstəyin verilməsi, onların müdafiəsi müzakirələrin təməlində dayanacaq. COP29-un sədri kimi, biz bunu diqqət mərkəzində saxlayacağıq. Həmçinin digər kiçik ada dövlətləri ilə məsləhətləşərək, COP29 zamanı yüksək səviyyəli nümayəndələrin görüşünün təşkil olunmasını təklif edirik. Eyni zamanda, kiçik ada dövlətlərinə dəstəyin verilməsi məqsədilə praktiki töhfəni və maliyyələşmə addımlarını bəzi tərəfdaşlarla artıq müzakirə edirik.

Artıq dediyim kimi, hər kəs, o cümlədən Azərbaycan iqlim dəyişmələrindən əziyyət çəkir. Sizdə su artıqdır. Bizdə isə su azdır. Bizdə quraqlıq, sizdə isə dənizin ərazinizə daxil olması var. Bununla belə, hər bir ölkə problemlə üzləşir, lakin sizin üçün bu, mövcudluqla bağlıdır. Qlobal istiləşmədə böyük payı olan ölkələr isə bundan əziyyət çəkən ölkələrin maraqlarına və gündəlik tələblərinə göz yummalı deyillər. Qlobal istiləşməyə siz səbəb olmamısınız, biz səbəb olmamışıq. Bizim payımız, ola bilsin, mində birdir. Biz axı əziyyət çəkirik. Siz daha çox əziyyət çəkirsiniz. Mən bir daha sizi əmin edə bilərəm ki, biz təkcə sözdə deyil, o cümlədən işdə göstərəcəyik. COP29-un nəticəsi kimi Sizə maksimum gözəçarpan dəstəyin göstərilməsi üçün tərəfdaşlarımızla işləyəcəyik. Bizə gəldikdə, biz buna maliyyə töhfəsini verməyə hazırıq.

ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Malta Respublikasının xarici, Avropa işləri və ticarət naziri İan Borqun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

İan Borq Azərbaycan Prezidenti ilə bu il Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində keçirilən görüşü və müzakirələri məmnunluqla xatırlayaraq səfərinin regional xarakter daşıdığını dedi.

O, Maltanın Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşmasını və sülh müqaviləsi üzrə danışıqlar prosesini dəstəklədiyini diqqətə çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sülh prosesinin və bu prosesin əsasını təşkil edən fundamental prinsiplərin təşəbbüskarı məhz ölkəmiz olub və sülh müqaviləsinin mətni də Azərbaycan tərəfindən hazırlanaraq müzakirəyə təqdim edilib. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, hazırda sülh gündəliyinin irəliyə aparılması üçün Azərbaycan ilə Ermənistan arasında danışıqlar prosesi davam etdirilir.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzünün və torpaqlarımızın işğalının nəticələrinin aradan qaldırılması ATƏT-in yaranmasından bu təsisatın gündəliyində olmasına baxmayaraq, nə bu təşkilat, nə də ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlik mexanizmi münaqişənin nəticələrinin aradan qaldırılması, Azərbaycan ərazilərinin işğaldan azad edilməsi, məcburi köçkünlərin geri qayıtması üçün heç nə etməmişdir. Bu illər ərzində ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri tərəfindən aparılan danışıqlar prosesi də Azərbaycan ərazilərinin işğalının davam etdirilməsinə xidmət göstərmişdir. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan öz iradəsi və gücü hesabına beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə, BMT Nizamnaməsinə uyğun olaraq ərazi bütövlüyünü və suverenliyini təmin edərək işğala son qoyub. Artıq Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin tarixdə qaldığını və mövcud olmadığını deyən dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, buna görə ATƏT-in Minsk qrupu və onunla əlaqədar olan bütün təsisatların ləğv edilməsinin vaxtıdır. Azərbaycan tərəfi bu məsələni qaldırıb və Ermənistan tərəfinin də buna razı olmaması üçün hər hansı bir səbəb görünmür.

Görüşdə ATƏT çərçivəsində nəqliyyat bağlantıları məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

İan Borq ölkəsinin kiçik ada dövlətləri və inkişaf etməkdə olan dövlətlər konsepsiyasını yaxından dəstəklədiyini və bu ölkələrin Avropa İttifaqı ilə əlaqələrinin inkişafına daim dəstək verdiyini diqqətə çatdırdı. O, Azərbaycanın COP29-a sədrlik etdiyini nəzərə alaraq bu mövzuda da ölkəmizlə əməkdaşlığa hazır olduğunu bildirdi.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, ölkəmizin COP29-a sədrliyi çərçivəsində kiçik ada dövlətləri və inkişaf etməkdə olan dövlətlər mövzusu Azərbaycanın prioritetlərindən biri olacaq. Bu xüsusda Azərbaycan Prezidenti Millətlər Birliyi təşkilatının (Commonwealth) baş katibi Patrisia Skotlendin ölkəmizə səfərini qeyd edərək, bu təşkilat çərçivəsində olan kiçik ada dövlətləri və bu kateqoriyadan olan digər ölkələrlə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, onların üzləşdiyi ekzistensial problemlərlə bağlı məsələnin COP çərçivəsində qaldırılması və müxtəlif tədbirlərin keçirilməsinə toxundu. Bu xüsusda Azərbaycanın da Malta ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduğu ifadə edildi.

Çin Xalq Siyasi Məşvərət Şurasının Ümumçin Komitəsinin sədr müavininin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də Çin Xalq Respublikasının Çin Xalq Siyasi Məşvərət Şurasının Ümumçin Komitəsinin sədr müavini, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Mehriban Qonşuluq, Dostluq və Əməkdaşlıq üzrə Çin Komitəsinin sədri Şen Yueyuenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

İkitərəfli münasibətlərimizin uğurla inkişaf etdiyini vurğulayan dövlətimizin başçısı əlaqələrimizin dostluq, qarşılıqlı anlaşma və dəstək prinsiplərinə əsaslandığını qeyd etdi.

Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinlə görüşlərini məmnunluqla xatırlayan Prezident İlham Əliyev bu görüşləri dostluq münasibətlərimizin nümayişi kimi dəyərləndirdi və Si Cinpinlə növbəti görüşü məmnuniyyətlə gözlədiyini dedi.

Əlaqələrimizin daha yüksək səviyyəyə qaldırılması üçün real imkanların olduğunu və artıq ölkələrimizin müxtəlif sahələrdə çox yaxından əməkdaşlıq etdiklərini bildirən dövlətimizin başçısı son vaxtlar Azərbaycan ilə Çin arasında müxtəlif səviyyədə qarşılıqlı rəsmi səfərlərin sayının artdığını dedi, bunun da əlaqələrimizin möhkəmlənməsi işinə xidmət etdiyini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev iqtisadiyyat, ticarət, nəqliyyat sahələrində artımın olduğunu deyərək, insanların qarşılıqlı gediş-gəlişinin artdığını da məmnunluqla qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı Şen Yueyuenin Azərbaycana səfərinin məhsuldar olacağına, dostluq əlaqələrimizin daha da möhkəmlənməsi işinə xidmət edəcəyinə və əməkdaşlıq perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaradacağına əmin olduğunu bildirdi.

Qəbula və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən qonaq dedi: "Uzun illərdir ki, Siz Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinin və Çin xalqının dostusunuz. İlk növbədə, Sizə Çin Xalq Respublikasının Sədrinin salamlarını və ən xoş arzularını çatdırmaq istərdim. Son illər Sizin qətiyyətli və müdrik rəhbərliyinizlə Azərbaycan

xalqı birlik göstərərək inkişaf yolu ilə gedir. Ölkənizdə dayanıqlı sabitlik, sürətli iqtisadi inkişaf müşahidə edilir və Azərbaycanın qüdrəti böyük dərəcədə artmışdır".

Şen Yueyue Çinin Azərbaycan xalqının öz inkişaf yolu ilə bağlı etdiyi seçimini və Azərbaycanın Cənub-Cənub xətti üzrə qlobal iqlim dəyişiklikləri ilə bağlı fəal beynəlxalq əməkdaşlığını dəstəklədiyini vurğuladı. O, dünyada Azərbaycanın nüfuzunun daim artdığını deyərək bildirdi ki, bu, ölkəmizin yaxın dostu və etibarlı tərəfdaşı kimi Çini sevindirir.

Azərbaycanda keçirilən prezident seçkilərinə toxunan Şen Yueyue dövlətimizin başçısının bu seçkilərdə inamlı qələbə qazandığını vurğulayaraq təbriklərini çatdırdı və bunu Azərbaycan xalqının Prezident İlham Əliyevin siyasətinə olan böyük dəstəyinin nümayişi kimi dəyərləndirdi. Qonaq Çin xalqının özünə yaxın hesab etdiyi Azərbaycan xalqına inkişaf yolunda yeni uğurlar arzuladı. O, Si Cinpin ilə Azərbaycan Prezidentinin ikitərəfli münasibətlərimizin gələcək inkişafı ilə bağlı planları müəyyənləşdirdiklərini qeyd edərək iki dövlət başçısının strateji rəhbərliyi ilə Çin-Azərbaycan münasibətlərinin yeni mərhələyə qalxacağına və xalqlarımızın rifahına xidmət edəcəyinə əminliyini bildirdi.

Çin Xalq Respublikasının Sədrinin salamlarına, təbriklərə və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən dövlətimizin başçısı onun da salamlarını Si Cinpinə çatdırmağı xahiş etdi.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Azərbaycan Çinin ərazi bütövlüyünü və "Vahid Çin" siyasətini daim dəstəkləyib. Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən verilmiş açıqlamada Tayvanda keçirilən seçkilərin pislənilməsi və Çinin ərazi bütövlüyünə bir daha dəstəyin ifadə olunması qeyd edildi. Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, dünyada hələ də separatizmin dəstəklənməsi və ikili standartlara əsaslanan siyasətin aparılması tendensiyaları özünü büruzə verməkdədir.

Qonaq vurğuladı ki, Çin Xalq Respublikası daim Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, suverenliyini və müstəqilliyini dəstəkləyib. O, "Vahid Çin" siyasətinə dəstəyə görə Azərbaycana təşəkkürünü bildirdi.

Azərbaycanın öz milli maraqları əsasında siyasət həyata keçirdiyini deyən Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Si Cinpinin rəhbərliyi ilə Çin Xalq Respublikasının, o cümlədən Çin iqtisadiyyatının əldə etdiyi nailiyyətlər Azərbaycanı dost və tərəfdaş kimi sevindirir. Çinin dünya iqtisadiyyatında mühüm yer tutduğunu vurğulayan dövlətimizin başçısı bunun qlobal iqtisadiyyatın inkişafı üçün çox vacib olduğunu dedi.

Qonaq COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə də təbriklərini çatdırdı və bu çərçivədə əməkdaşlıq məsələlərinə toxundu.

Söhbət zamanı vurğulandı ki, Azərbaycan Qlobal Cənubun tərkib hissəsidir və bu xüsusda Qoşulmama Hərəkatı çərçivəsində bu ölkələrin maraqlarını müdafiə edib. Həmçinin COP29 çərçivəsində də Azərbaycan Qlobal Cənub ölkələrinin maraqlarının təmsil olunmasına öz səylərini əsirgəməyəcək.

Vurğulandı ki, ölkəmiz COP29 çərçivəsində də Çin Xalq Respublikası ilə əməkdaşlığa hazırdır və Azərbaycanın COP29 nümayəndə heyəti Çinə səfər edərək müzakirələr aparıb.

Görüşdə hakim partiyalar – Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Çin Kommunist Partiyası arasında əlaqələrin inkişafından məmnunluq ifadə olundu. Çin nümayəndə heyətinin üzvləri Heydər Əliyev Fondunun dünyanın müxtəlif ölkələrində həyata keçirdiyi layihələri qeyd edərək, xalq diplomatiyası çərçivəsində Çinin aidiyyəti təşkilatları ilə əməkdaşlığın ölkələrimiz arasında əlaqələrin inkişafına töhfə verdiyini vurğuladılar.

Prezident İlham Əliyev hakim partiyalar arasında əməkdaşlığa toxunaraq, Çin Xalq Respublikasının müxtəlif təşkilatları ilə Heydər Əliyev Fondu arasında xalq diplomatiyası əsasında həyata keçirilən mədəni-humanitar tədbirlərin əhəmiyyətini qeyd etdi.

Söhbət zamanı bərpaolunan enerji sahəsində Çin şirkətlərinin Azərbaycan ilə əməkdaşlığa böyük maraq göstərdikləri bildirildi, Azərbaycanda elektroavtobusların və elektroavtomobillərin, həmçinin bərpaolunan enerji vasitələrinin istehsalının təşkili və bu istiqamətdə Çin şirkətləri tərəfindən investisiyaların qoyulması məsələsi müzakirə olundu.

Görüşdə Azərbaycanla Çin arasında siyasi, iqtisadi, sərmayə, nəqliyyat, yaşıl enerji, xalq diplomatiyası və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişafından məmnunluq ifadə olundu, Çin–Azərbaycan əlaqələrinin keyfiyyətcə yeni müstəviyə çatdığı bildirildi. Ölkələrimizin bir-birinə qarşılıqlı dəstəyi, "Bir kəmər, bir yol" layihəsi, Orta Dəhlizin inkişafı və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlərlə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Latviya Seyminin sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 20-də Latviya Seyminin sədri Dayqa Mierinanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin uğurla inkişaf etdiyini vurğulayan Prezident İlham Əliyev dövlət başçıları səviyyəsində və digər səviyyələrdə həyata keçirilən qarşılıqlı səfərlərin əlaqələrimizin genişlənməsinə töhfə verdiyini qeyd etdi. Azərbaycan Prezidenti parlamentlərarası əməkdaşlığın önəminə toxundu.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin təmin olunmasından sonra regionda sülh üçün tarixi imkanlar yaranıb. Azərbaycan Prezidenti Minsk qrupunun həmsədrlərinin

fəaliyyətinə toxunaraq, onun hər hansı nəticəyə hasil olmadığını, o zaman ərazilərimizin işğalının davam etdiyini vurğuladı. Hazırda isə sülh gündəliyinin irəli aparılması üçün çox yaxşı və əlverişli imkanların olduğunu deyən dövlətimizin başçısı sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası istiqamətində də ikitərəfli proses çərçivəsində müsbət razılaşmaların əldə olunduğunu qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, Azərbaycan bu münaqişəni həll etdi. Beləliklə, beynəlxalq münasibətlərdə bir münaqişə öz həllini tapıb. Lakin, buna baxmayaraq, təəssüf doğuran haldır ki, dünyada yeni münaqişə ocaqlarının formalaşması baş verməkdədir.

Dövlətimizin başçısı Dayqa Mierinanın Qarabağa səfərinə də toxundu.

Latviya Seyminin sədri Qarabağa səfər etmək üçün onlara imkan yaradıldığını deyərək Şuşada və Qarabağın digər yerlərində olduqlarını məmnunluqla vurğuladı.

Qonaq ölkələrimiz arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasının 30 illik müddəti əhatə etməsinə baxmayaraq, xalqlarımız arasında mədəni əlaqələrin tarixinin daha dərin köklərinin olduğunu dedi. Bu xüsusda o, 100 ildən də əvvəl latviyalı rəssam Yulie Straumenin Şuşada yaşadığını və orada müəllim işlədiyini, həmçinin onun Şuşada Azərbaycan xalçalarının kolleksiyasını yaratdığını məmnunluqla xatırladı.

Dayqa Mierina COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə təşəkkürünü bildirdi, COP29-da iştirak etmək üçün Latviya Prezidentinin də ölkəmizə səfər edəcəyini dedi.

Görüşdə beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində ölkələrimiz arasında əlaqələrdən və qarşılıqlı dəstəkdən məmnunluq bildirildi. Latviyanın BMT Təhlükəsizlik Şurasının qeyri-daimi üzvlüyünə namizədliyinin dəstəklənməsinə görə Azərbaycana bir daha minnətdarlıq ifadə olundu. Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı və NATO arasında əməkdaşlığa Latviyanın göstərdiyi dəstək və ölkəmizin Avropa İttifaqına üzv ölkələrin enerji təhlükəsizliyinə töhfəsi yüksək qiymətləndirildi. Orta Dəhlizin inkişaf etdirilməsində Azərbaycanın rolu və region dövlətləri ilə birgə fəaliyyəti qeyd olundu.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında kənd təsərrüfatı, turizm və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu, Latviyanın kənd təsərrüfatı sahəsində çox yaxşı təcrübəsinin olduğu bildirildi və bu sahədə Azərbaycan ilə əməkdaşlığa maraq ifadə edildi.

Özbəkistanın investisiya, sənaye və ticarət nazirinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 21-də Özbəkistan Respublikasının investisiya, sənaye və ticarət naziri, Hökumətlərarası Komissiyanın həmsədri Laziz Kudratovu qəbul edib.

Qəbula görə minnətdarlığını bildirən Laziz Kudratov Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin salamlarını və ən xoş arzularını dövlətimizin başçısına çatdırdı. O qeyd etdi ki, Özbəkistan Prezidenti ölkələrimiz arasında tərəfdaşlıq münasibətlərinin səviyyəsini yüksək qiymətləndirir. Qonaq vurğuladı ki, Azərbaycan Prezidentinin uzaqgörən və müdrik siyasəti nəticəsində əldə edilmiş uğurlar Özbəkistanda sevinclə qarşılanır. Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunun möhkəmləndiyini, iqtisadiyyatımızın dinamik şəkildə inkişaf etdiyini, investisiyaların həcminin artdığını deyən Laziz Kudratov bildirdi ki, Azərbaycan qlobal çağırışlara baxmayaraq inflyasiyanı saxlamağa uğurla müvəffəq olub.

Qonaq, eyni zamanda, vurğuladı ki, işğal olunmuş ərazilərin Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qaytarılması və tarixi ədalətin bərpa olunması təkcə Azərbaycanın deyil, bütün türk dövlətlərinin tarixində mühüm hadisə olmuşdur. Nazir qeyd etdi ki, Özbəkistanda bu tarixi hadisə böyük sevinclə qarşılanmışdır. O, əməkdaşlığımızın möhkəmlənməsinə yönəlmiş təşəbbüslərin reallaşması işinə göstərdiyi dəstəyə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Şavkat Mirziyoyevin salamlarına və ən xoş arzularına görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Özbəkistan Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Özbəkistan Prezidentinin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən inkişaf prosesləri Azərbaycanda böyük maraqla izlənilir. Özbəkistan Prezidentinin iqtisadi islahatlar, sosial və digər bütün sahələrin inkişafına yönəlmiş siyasəti konkret nəticələr verir. Prezident İlham Əliyev Özbəkistana səfərini məmnunluqla xatırlayaraq, səfər zamanı bu ölkənin sənaye potensialı və tarixi-mədəni irsin qorunması ilə bağlı məsələlərin uğurla həll edilməsinin şahidi olduğunu dedi. Dövlətimizin başçısı əməkdaşlığımızın inkişafı ilə bağlı qarşılıqlı fəaliyyətin bundan sonra da davam etdiriləcəyinə əminliyini bildirdi.

Prezident İlham Əliyev xüsusi olaraq Azərbaycanın suverenliyinin bərpa olunması işində Özbəkistanın və özbək xalqının dəstəyini yüksək qiymətləndirdi. Dövlətimizin başçısı Şavkat Mirziyoyev ilə Füzuli və Şuşa şəhərlərinə səfərlərinə də toxunaraq Füzulidə Özbəkistan Prezidentinin və xalqının hədiyyəsi olan məktəbin açılışının da rəmzi xarakter daşıdığını dedi.

Prezident İlham Əliyev Laziz Kudratovun ölkəmizə səfərinin iqtisadi əməkdaşlığın möhkəmlənməsi ilə bağlı layihələrin bir daha nəzərdən keçirilməsi üçün yaxşı imkan yaratdığını vurğuladı.

Ukraynanın ölkəmizdə yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 25-də Ukraynanın ölkəmizdə yeni təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Yuri Qusevin etimadnaməsini qəbul edib.

Səfir etimadnaməsini dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

Prezident İlham Əliyev səfirlə söhbət etdi.

Səfir Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenskinin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Ukrayna Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Dövlətimizin başçısı Prezident Volodimir Zelenski ilə bir neçə gün əvvəl telefon danışığını xatırladaraq, bu müstəvidə ölkələrimiz arasında enerji sahəsində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunulduğunu diqqətə çatdırdı.

Söhbət zamanı ölkələrimizin müstəqilliklərinin bərpasından bəri Azərbaycan ilə Ukrayna arasında dostluq münasibətlərinin formalaşdığı və ölkələrimiz arasında ikitərəfli əsasda yaxşı əlaqələrin olduğu qeyd edildi, həmçinin dövlətlərimizin bir-birinin ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəklədiyi vurğulandı.

Səfir Ukraynaya göstərilən humanitar dəstəyə, xüsusilə Ukraynadan olan uşaqların Azərbaycanda reabilitasiyası üzrə təşkil olunan layihələrə görə təşəkkürünü bildirdi.

Yuri Qusev ötən gün Azərbaycanın Laçın şəhərinə səfər etdiyini və burada görülən bərpa-quruculuq işlərinin onda böyük təəssürat yaratdığını deyərək, İrpen və Laçın şəhərləri arasında qardaşlıq münasibətlərinin qurulması məsələsini qeyd etdi.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

İtaliyanın ölkəmizdə yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 25-də İtaliya Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Luka Di Canfrançeskonun etimadnaməsini qəbul edib.

Səfir etimadnaməsini dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

Prezident İlham Əliyev səfirlə söhbət etdi.

Azərbaycana səfir təyin olunmasından məmnunluğunu bildirən Luka Di Canfrançesko İtaliya Prezidenti Sercio Mattarellanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını İtaliya Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin xüsusi xarakter daşıdığı və strateji tərəfdaşlıq müstəvisində inkişaf etdiyi vurğulandı.

Səfir əlaqələrimizin bütün sahələrdə, o cümlədən elm və təhsil sahəsində uğurla inkişaf etdiyini deyərək, İtaliya universitetlərinin Azərbaycanda açılması istiqamətində aparılan işləri məmnunluqla qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev İtaliyanın Azərbaycanın Avropa İttifaqına üzv ölkələr arasında əsas ticarət tərəfdaşı olduğunu vurğuladı.

Görüşdə ölkələrimiz arasında siyasi və humanitar əlaqələrin, iqtisadi və təhsil sahəsindəki əməkdaşlığın dinamik surətdə inkişaf etməsindən məmnunluq ifadə olundu. Azərbaycan ilə İtaliya arasında əlaqələrin xüsusilə enerji sahəsindən başlandığı, sonra müxtəlif sahələri, o cümlədən mədəniyyət, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, nəqliyyat və digər sahələri əhatə etdiyi bildirildi.

Söhbət zamanı Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərində aparılan bərpa-quruculuq işlərində dost və tərəfdaş ölkə olan İtaliyanın şirkətlərinin yaxından iştirakı məmnunluqla vurğulandı.

Görüşdə Orta Dəhlizin inkişafı və bu çərçivədə əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə olundu.

Azərbaycan-Avropa İttifaqı əlaqələri və Avropa İttifaqına üzv ölkə olaraq İtaliyanın bu prosesdə Azərbaycana dəstəyi məsələsi də qeyd edildi.

"CVC Capital Partners" şirkətinin həmtəsisçisi və sədrinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 29-da alternativ investisiyaların idarə edilməsi üzrə Avropanın ən böyük və nüfuzlu investisiya şirkətlərindən biri olan "CVC Capital Partners" şirkətinin həmtəsisçisi və sədri Rolli Van Rappardı qəbul edib.

Ölkəmizdə davamlı inkişaf proseslərinin getdiyini vurğulayan Rolli Van Rappard Azərbaycanın bir çox sahədə əldə etdiyi nailiyyətlərin çox təqdirəlayiq olduğunu bildirdi. Qonaq "CVC Capital Partners" şirkətinin Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu ilə uğurlu əməkdaşlıq etməsindən böyük məmnunluq hissi duyduğunu deyərək, gələcəkdə əməkdaşlığın daha da möhkəmlənəcəyinə inamını ifadə etdi.

Prezident İlham Əliyev dünyanın qabaqcıl maliyyə qurumları ilə əməkdaşlıq edən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun "CVC Capital Partners" şirkəti ilə uğurlu tərəfdaşlığını müsbət qiymətləndirərək mövcud münasibətlərin daha da gücləndirilməsi üçün

əlverişli mühitin olduğunu bildirdi. Dövlət Neft Fondunun fəaliyyətinin daim genişləndiyini deyən dövlətimizin başçısı qeyri-sabit maliyyə bazarları mühitində də Fondun aktivlərinin artdığını vurğuladı.

Qeyd edək ki, 1981-ci ildə təsis olunmuş "CVC Capital Partners" şirkətinin özəl səhmlər, özəl kredit, infrastruktur və digər fondlarında idarə etdiyi aktivlərin toplam dəyəri 187 milyard avrodur. Dünyanın müxtəlif şəhərlərində 40 ofisi və 850-dən çox əməkdaşı olan şirkətin mərkəzi ofisi Lüksemburqda yerləşir.

Beynəlxalq Enerji Agentliyinin icraçı direktorunun qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 3-də Beynəlxalq Enerji Agentliyinin icraçı direktoru Fatih Birolu qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, söhbət zamanı dövlətimizin başçısı ilə Fatih Birolun bundan əvvəlki görüşü məmnunluqla xatırlandı.

Görüşdə COP29-a hazırlıqla bağlı Azərbaycanda görülən işlər barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Ölkəmizlə Beynəlxalq Enerji Agentliyi arasında səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirilməsindən məmnunluq bildirildi. Azərbaycanda yaşıl enerjinin inkişafı istiqamətində atılan uğurlu addımlar qeyd edildi, ölkəmizin Avropa İttifaqının enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfə vurğulandı.

Söhbət zamanı əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə olundu.

Türkiyənin energetika və təbii sərvətlər nazirinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 4-də Türkiyə Respublikasının energetika və təbii sərvətlər naziri Alparslan Bayraktarı qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, görüşdə Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilən 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji sərgilərinin önəmi qeyd edildi.

Dövlətimizin başçısı 1996-cı il iyunun 4-də "Şahdəniz" yatağına dair Sazişin imzalandığını xatırlayaraq, məhz bu gün Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti – SOCAR ilə Türkiyənin BOTAŞ şirkəti arasında təbii qaz təchizatı, nəqli və tranziti sahəsində bir sıra müqavilələr imzalanmasının böyük önəm daşıdığını dedi.

Alparslan Bayraktar qeyd etdi ki, Azərbaycan və Türkiyə dövlət başçılarının liderliyi ilə ölkələrimiz bir çox mühüm layihələr həyata keçirib və əməkdaşlığımız genişlənir. O, xüsusilə enerji sahəsinə toxunaraq, Türkiyə Petrolları (TPAO), BOTAŞ və SOCAR-ın əməkdaşlığının həm Türkiyənin daxili bazarı, həm də sənayesinin inkişafı üçün əhəmiyyətini vurğuladı. Qonaq SOCAR-ın Türkiyədə böyük sərmayədar olduğunu deyərək, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin qardaş ölkədəki fəaliyyətini məmnunluq hissi ilə qeyd etdi. O, Avropanın enerji təhlükəsizliyində Azərbaycanın roluna toxundu.

Alparslan Bayraktar ölkəmizin Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə böyük inkişafa nail olduğunu deyərək, Azərbaycanın enerji, o cümlədən bərpaolunan enerji sahəsində də uğurlar qazandığını qeyd etdi, ölkələrimizin bu istiqamətdə əməkdaşlığının bundan sonra da genişlənəcəyinə əminliyini bildirdi.

Qonaq Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin iştirakı ilə ötən il Naxçıvanda Azərbaycanda və Türkiyədə bərpaolunan enerji mənbələrindən istehsal edilən elektrik enerjisinin ötürülməsi sahəsində əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunun imzalanmasının və İğdır-Naxçıvan qaz kəmərinin təməlinin qoyulmasının önəmini bir daha qeyd etdi və bu layihənin 2024-cü ildə yekunlaşacağına ümidvar olduğunu dedi.

Dövlətimizin başçısı Türkiyə Prezidentinin bugünkü tədbirlə bağlı məktubuna görə minnətdarlığını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev İğdır-Naxçıvan qaz kəmərinin təməlinin qoyulmasından qısa müddət sonra Naxçıvanda boru kəmərinin hazır vəziyyətdə olacağını məmnunluqla qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı bu layihənin Naxçıvanın elektrik enerjisi istehsalı və təbii qazla təchizatı baxımından çox önəmli layihə olduğunu dedi.

Enerji sahəsində əməkdaşlığımızın geniş gündəliyə malik olduğunu qeyd edən Azərbaycan Prezidenti bu gündəliyin təbii qaz, neft, bərpaolunan enerji növləri, Türk Petrollarının SOCAR ilə birlikdə başqa ölkələrdə birgə fəaliyyəti və digər sahələri əhatə etdiyini vurğuladı.

Ölkələrimiz arasında enerji sahəsində nəhəng layihələrin həyata keçirildiyini deyən dövlətimizin başçısı Azərbaycan–Türkiyə birliyinin bütün sahələrdə olduğu kimi, enerji məsələsində də özünü göstərdiyini qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev hazırda Azərbaycan təbii qazının 8 ölkəyə ixrac edilməsinin əhəmiyyətinə toxundu və bu sahədə əməkdaşlığın gələcəkdə daha da genişlənəcəyinə əminliyini bildirdi.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar nazirinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 4-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabiri qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, dövlətimizin başçısı ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini qeyd edərək, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyanın bu ilin əvvəlində Azərbaycana rəsmi səfərinin əhəmiyyətinə toxundu. Prezident İlham Əliyev bu gün Neftçala, Biləsuvar Günəş elektrik stansiyalarının və Abşeron-Qaradağ Külək Elektrik Stansiyasının təməlinin qoyulmasını dostluq və qardaşlıq münasibətlərimizin nümayişi kimi dəyərləndirdi. Dövlətimizin başçısı təməlqoyma mərasiminin iyunun 4-də keçirilməsinin rəmzi xarakter daşıdığını deyərək, məhz 1996-cı ilin bu günündə "Şahdəniz" yatağına dair sazişin imzalandığını qeyd etdi. Azərbaycan Prezidenti günəş və külək stansiyalarının təməlinin qoyulmasının təkcə enerji sahəsində deyil, ümumilikdə, ölkəmizin inkişafında yeni bir mərhələ olacağına əminliyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı əməkdaşlığımızın genişlənməsində şəxsən Prezident Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyanın və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri Hökumətinin verdiyi töhfəni yüksək qiymətləndirdi.

Prezident İlham Əliyev bərpaolunan enerji sahəsində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycanla əməkdaşlıq etməsinin önəmini vurğuladı, qazıntı yanacağı layihələri və COP29 ilə bağlı Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin verdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını bildirdi. Azərbaycan Prezidenti bütün bunların ölkələrimiz arasında güclü tərəfdaşlıq işinə xidmət etdiyini və dostluq əlaqələrimizin göstəricisi olduğunu dedi.

Sultan Əhməd Əl-Cabir Bakıya səfərindən, 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji sərgilərində iştirak və burada çıxış etməsindən, həmçinin təməlqoyma mərasimində iştirakından böyük məmnunluq hissi keçirdiyini vurğuladı. Qonaq qeyd etdi ki, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti həmişə bildirir ki, o, ölkələrimiz arasında tərəfdaşlıq əlaqələrini daha da möhkəmləndirmək əzmindədir. Sultan Əhməd Əl-Cabir ölkəsinin daim Azərbaycan ilə bir yerdə olacağını dedi.

Qırğızıstanın Joqorku Keneşinin sədrinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 6-da Qırğız Respublikasının Joqorku Keneşinin sədri Nurlanbek Şakiyevi qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Nurlanbek Şakiyev Qırğızıstan Prezidentinin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Sadır Japarova çatdırmağı xahiş etdi.

Dövlətimizin başçısı ötən ilin oktyabrında Qırğızıstana səfərini məmnunluqla xatırladı.

Söhbət zamanı Azərbaycan ilə Qırğızıstan arasında İnvestisiya Fondunun yaradıldığı və onun büdcəsinin hazırda daha da artırıldığı qeyd edildi.

Görüşdə Qırğızıstan Prezidentinin Azərbaycana səfəri və səfər çərçivəsində aparılmış müzakirələrin və imzalanmış sənədlərin əhəmiyyəti vurğulandı. Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş Ağdam rayonunda Qırğızıstan tərəfindən məktəbin inşasının həyata keçirilməsi ölkələrimiz arasında dostluğun və qardaşlığın nümunəsi kimi qiymətləndirildi.

Nurlanbek Şakiyev Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş rayonlarına, xüsusən də Şuşa şəhərinə səfər etdiyini və həmin ərazilərin dünyanın ən gözəl guşələrindən biri olduğunu dedi. O, Azərbaycan xalqının səbirlə otuz ilə yaxın bir müddətdə torpaqlarımızın işğaldan azad edildiyi günü gözləməsinin və buna nail olmasının önəmini vurğuladı. Qonaq torpaqlarımızın işğaldan azad olunması və ölkəmizin inkişafında Prezident İlham Əliyevin liderliyinin yüksək qiymətləndirildiyini qeyd etdi.

Söhbət zamanı Türk Dövlətləri Təşkilatının inkişafı, beynəlxalq təşkilatlarda və təsisatlarda Azərbaycan-Qırğızıstan əməkdaşlığının və ölkələrimizin parlamentləri arasında əlaqələrin vacibliyi vurğulandı.

Ümumdünya Ticarət Təşkilatının baş direktorunun qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 6-da Ümumdünya Ticarət Təşkilatının baş direktoru Nqozi Okonyo-İvealanı qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, görüşdə Azərbaycanın Ümumdünya Ticarət Təşkilatına daxilolma prosesi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Qonaq Azərbaycanın əldə etdiyi iqtisadi nailiyyətləri vurğuladı.

COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdıran Ümumdünya Ticarət Təşkilatının baş direktoru bu tədbir çərçivəsində Ticarət və Sərmayə Gününün təşkil edilməsi ilə bağlı təşəbbüsü dəstəklədiyinə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı ölkəmizlə Təşkilat arasında əməkdaşlıq imkanları müzakirə olundu.

TÜRKPA-nın nümayəndə heyətininin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 6-da TÜRKPA-nın Baş katibi Mehmet Süreyya Eri, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuşu, Qazaxıstan Parlamenti Məclisinin sədri Yerlan Koşanovu, Qırğızıstan Joqorku Keneşinin sədri Nurlanbek Şakiyevi, Özbəkistan Ali Məclisi Senatının sədri Tənzilə Narbayevanı, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti Məclisinin sədri Zorlu Töreni və Macarıstan Milli Assambleyasının sədrinin müavini Marta Matraini qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, görüşdə çıxış edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dedi:

– İlk növbədə, xoş gəlmisiniz. Sizin hamınızı səmimiyyətlə salamlayıram. Əminəm ki, TÜRKPA-nın növbəti plenar iclası yaxşı nəticələr verəcək. Belə toplantılar bir qayda olaraq Türk dünyasının birliyinin təzahürü olur, əminəm ki, Bakı toplantısı da istisna olmayacaq. Türk dünyasının birləşməsi istiqamətində ölkələrimiz böyük səylər göstərirlər. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanın xarici siyasətinin prioritetlərinin müəyyən edilməsi zamanı Türk dünyasının gücləndirilməsi, Türk dövlətləri ilə əlaqələrimiz prioritet istiqamət kimi müəyyən olunub. Builki prezident seçkilərindən sonra andiçmə mərasimindəki çıxışımda bildirmişdim ki, bizim ailəmiz Türk dünyasıdır, bizim başqa ailəmiz yoxdur. Əslində, bu, ölkəmizin bu istiqamətdəki siyasətini açıq şəkildə büruzə verir. Şadam ki, son illər ərzində Türk Dövlətləri Təşkilatı xətti ilə aparılan işlər birliyimizi daha da gücləndirir.

Bildiyiniz kimi, mənim təşəbbüsümlə bir aydan sonra Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşü keçiriləcək. Mən hesab etdim ki, ildə bir dəfə Zirvə görüşünün keçirilməsi kifayət etməz. Çünki həm sürətli, yəni davamlı təmaslara ehtiyac var, eyni zamanda, hər bir Zirvə görüşü birliyimizin gücləndirilməsinə istiqamətlənmiş növbəti addım olur. Çox şadam və həmkarlarıma minnətdaram ki, onlar bu təşəbbüsü dəstəkləyiblər və düz bir aydan sonra Şuşa şəhərində qeyri-rəsmi Zirvə görüşü keçiriləcək. O görüşün əsas mövzuları nəqliyyat və iqlimlə bağlı olacaq. Bu da təbiidir. Çünki bu gün nəqliyyat əlaqələrinin qurulması və genişləndirilməsi Türk dünyasının birləşməsi ilə sıx bağlı olan prosesdir. Orta Dəhlizin fəaliyyətə başlaması və yükdaşımaların artırılması göz önündə olan məsələlərdir. Burada Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olan bütün ölkələr birgə fəaliyyət göstərir. Mən hesab etdim ki, indiki zəmanədə Orta Dəhlizin potensialına dünyada daha böyük ehtiyac var. Biz bu mövzu ilə bağlı, gələcək addımlarımızla bağlı geniş fikir mübadiləsi aparmalıyıq.

İqlim məsələləri isə bu gün Azərbaycanın gündəliyində duran əsas vəzifələrdən biridir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan bu il COP29 konfransına ev sahibliyi edəcək. Bu, bizim üçün həm böyük məsuliyyətdir, həm də böyük şərəfdir. Bu qlobal tədbirə hazırlıq ərəfəsində, əlbəttə ki, qardaş ölkələrlə bu məsələləri də müzakirə etmək böyük fayda verəcəkdir.

Zirvə görüşünün Şuşada keçirilməsi təbii ki, böyük rəmzi məna daşıyır. Şuşa 4 ilə yaxındır ki, işğaldan azad edilib və orada sürətlə quruculuq-bərpa işləri aparılır. Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin liderləri Şuşaya səfərlər etmişlər. Türkiyə Prezidenti, Özbəkistan Prezidenti, Qazaxıstan Prezidenti, Qırğızıstan Prezidenti Ağdama və Füzuliyə səfər etmişdir. Yəni bu, işğal edilmiş torpaqların bərpası üçün, əlbəttə, böyük məna daşıyır. Biz bir daha qardaş dəstəyini hiss edirik, bütün Azərbaycan xalqı bunu hiss edir. Onu da bildirməliyəm ki, azad edilmiş torpaqlarda qardaş ölkələrin təşəbbüsü və maliyyə dəstəyi ilə artıq bir məktəb və bir incəsənət mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır. Bunlar Özbəkistan və Qazaxıstan tərəfindən inşa edilib. Bir məktəbin təməlini isə bu yaxınlarda Qırğızıstan Prezidenti ilə bərabər Ağdam rayonunda qoyduq. Cəbrayıl rayonundakı bir məntəqədə isə Macarıstanın maliyyə dəstəyi ilə bir məktəb inşa ediləcək. Yəni bütün bunlar bir daha birliyimizi göstərir. Bu fürsətdən istifadə edərək mən qardaş ölkələrə bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Onu da qeyd etməliyəm ki, azad edilmiş ərazilərdə bu gün geniş yol-nəqliyyat infrastrukturu yaradılır və bu nəhəng layihələrin icrasında Türkiyədən olan şirkətlər fəal iştirak edirlər. İndi Şuşaya gedən hər bir insan yeni çəkilən avtomagistraldan keçərək öz gözü ilə görür ki, orada 7 tunel, 9 viaduk, bir çox körpülər inşa edilir və podratçıların əksəriyyəti Türkiyədən olan şirkətlərdir. Eyni zamanda, dəmir yolunun bərpası prosesi də sürətlə gedir. Horadiz-Ağbənd dəmir yolunun podratçısı da Türkiyə şirkətləridir. Yəni biz azad edilmiş torpaqlarda Türk dünyasının birliyini əyani şəkildə görürük. Təbii ki, bu, həm bizi sevindirir, həm də bütün Türk dünyası ölkələrinin bir-birinə nə qədər bağlı olmasından xəbər verir.

Azad edilmiş torpaqlarda həyat bərpa olunur. Artıq 4 şəhər və 4 kənd bərpa edilib və keçmiş köçkünlər oraya qayıtmışlar. Yeddi mindən çox keçmiş köçkün artıq öz dədə-baba torpaqlarında yaşayır və bu ilin sonuna qədər bu rəqəm ən azı 20 minə çatacaq. Geniş quruculuq, abadlıq işləri aparılır və Qarabağ, Şərqi Zəngəzur dünyanın ən inkişaf etmiş bölgələrindən birinə çevriləcəkdir.

Mən bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, TÜRKPA-nın bugünkü toplantısı böyük əhəmiyyət daşıyır.

Əminəm ki, müzakirə ediləcək məsələlər bizim birliyimizi daha da gücləndirəcək. Eyni zamanda, hər dəfə qardaş ölkələrdən yüksəkvəzifəli şəxslər ölkəmizə gələndə, bu, bizi sevindirir. Türk dünyası böyük bir ailədir, böyük potensiala malikdir, böyük coğrafiyanı əhatə edir. Nəqliyyat yolları, enerji resursları, insan kapitalı, artan əhali, demoqrafik vəziyyətin müsbət olması – bunlar, böyük bir güc potensialıdır. Bizim vəzifəmizdir ki, bu potensialı dünya miqyasında böyük bir gücə çevirək, əminəm ki, bu olacaq, biz bunu görürük. Hər bir toplantı, hər bir Zirvə görüşü bizim məqsədlərimizə doğru atılan növbəti addım olur.

Bir daha sizi salamlayıram, xoş gəlmisiniz. Sizə xoş səfər arzulayıram.

* * *

Özbəkistan Ali Məclisi Senatının sədri xanım Tənzilə Narbayeva çıxış edərək dedi:

– Əvvəlcə, bütün həmkarlarım adından və şəxsən öz adımdan dəvətə görə böyük minnətdarlığımı ifadə etmək istəyirəm. Bizi fəxri qonaq qismində dəvət ediblər, amma, hər halda, türk xalqlarının parlament hərəkatının fəal iştirakçısıyıq.

Cənab Prezident, Sizə öz Prezidentimizin, Sizin dostunuzun, qardaşınızın salamlarını və Qarabağın bərpası üzrə böyük quruculuq işlərinizdə, yaradıcı fəaliyyətinizdə ən xoş arzularını çatdırmaq istəyirəm. Sizin yaradıcı əməyiniz sayəsində bu gün Azərbaycanın dünya səviyyəsində nüfuzu artır. Sosial-iqtisadi potensial, beynəlxalq nüfuz artır. Demək istərdim ki, TÜRKPA-nın yaradılması ideyanız öz müsbət nəticələrini verir. Biz onun işində həmişə fəal iştirak edirik. Xüsusilə bu il Cenevrədə Parlamentlərarası İttifaqın 148-ci sessiyasında iştirak etdik və orada hörmətli Sahibə xanım Sizin göstərişinizlə TÜRKPA-nın xüsusi iclasını təşkil etdi. Bütün parlamentarilər oraya toplaşdı və biz məsələləri fəal şəkildə müzakirə etdik. Mən Özbəkistan parlamentariləri adından ideyanıza görə Sizə təşəkkür etmək istəyirəm.

Demək istəyirəm ki, parlament meyarının, parlamentin bu proseslərə təsirinin gücləndirilməsi ilə bağlı Sizin ideyalarınızı hər zaman dəstəkləyəcəyik, təbii ki, ikitərəfli formatda da. Biz ilk yol xəritəsini böyük uğurla həyata keçirdik. Bizim çox yaxşı münasibətlərimiz var, bu gün ikinci yol xəritəsini imzalayırıq və bütün səylərimiz, möhtərəm cənab Prezident, mənim Prezidentimlə birgə əldə etdiyiniz razılaşmaların həyata keçirilməsinə yönəldiləcəkdir.

Sizə bir daha təşəkkür etmək və böyük uğurlar arzulamaq istəyirəm. Siz böyük tarixi işlər görmüsünüz və uzaqgörənliyiniz, yüksək peşəkarlığınız və təşkilatçılıq bacarığınızla bütün dünyanı heyran qoymaqda davam edirsiniz. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Əziz qardaşım Şavkat Miromonoviçə ən xoş arzularımı çatdırın, onunla tezliklə görüşməyə ümid edirəm. Bilirsiniz, ilin sonuna qədər bizim görüşlərimiz olacaq – həm mənim səfərim, həm də bilirəm ki, Şavkat Miromonoviç bu ilin noyabrında keçiriləcək iqlim konfransında iştirak etməyi planlaşdırır. Bizim hələ beynəlxalq platformalarda da əlaqələrimiz olacaq. Siz də yaxşı bilirsiniz ki, ölkələrimiz arasında qardaşlıq münasibətləri necə uğurla, deyərdim ki, inanılmaz sürətlə inkişaf edir. Yəqin 7-8 il əvvəl kimsə desəydi ki, biz belə bir əməkdaşlıq səviyyəsinə çatacağıq, buna inananlar az olardı. Bu, əlbəttə ki, böyük nailiyyətdir. Mən də hamını dəvət etmək istərdim – COP29 çərçivəsində burada Parlamentlərarası İttifaqın iclası keçiriləcək və biz qardaş ölkələrin bütün parlament rəhbərlərini dəvət edirik. Bu da mühüm hadisə olacaq. Ümumiyyətlə, iqlim konfransı çərçivəsində çoxlu tədbirlər keçiriləcək. Amma ən əlamətdarlarından biri Parlamentlərarası İttifaqın toplantısı olacaq. Beləliklə, ilin sonuna qədər hələ daha çox görüşəcəyik.

Tənzilə Narbayeva: Çox sağ olun. Buraya gəlişimiz həmişə xoşdur.

* * *

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Numan Kurtulmuş çıxış edərək dedi:

– Çox hörmətli Əliyev cənabları, hörmətli Prezident.

Mən də Türkiyə Respublikası adından cənab Prezidentimizin və türk xalqının salamlarını, sevgilərini Sizə çatdırmaq istəyirəm.

İlk növbədə, həqiqətən də Azərbaycan tarixinin fövqəladə önəmli dönüş nöqtələrindən biri olan Qarabağın işğaldan azad edilməsindəki Zəfəriniz münasibətilə Sizi bir daha təbrik edirik. Tarixi bir uğur əldə edilmişdir. Otuz il işğal altında qalan Qarabağ torpaqları azad edilmişdir.

İndi sevinirik, görürük ki, azad edilən Qarabağ torpaqları abadlaşdırılır, yenidən dirçəldilir. Köçkünlərin oraya qayıtmaları da olduqca sevindirici bir xəbərdir. Qarabağın ən qısa müddətdə qeyri-adi dərəcədə böyük bir cazibə mərkəzi olacağını bilirik, görürük. Allah işinizi avand eləsin. Türkiyə Cümhuriyyəti olaraq, türk xalqı olaraq bütün gücümüzlə hər zaman hər yerdə sizin yanınızda olduğumuzu bir daha ifadə etmək istəyirəm.

Təbii ki, Zati-alinizin də ifadə etdiyi kimi, qarşımızda, əslində, dünya tarixi baxımından yeni bir dövrün qapıları açılıb. Sovet İttifaqının dağılması ilə ikiqütblü dünya sistemi geridə qaldı. Amerikanın Əfqanıstandan çıxması ilə də Amerikanın birqütblü dünya sistemi geridə qaldı. İndi qarşımızda çoxqütblü bir dövrün

başlanğıcı var. Orta Asiya dediyimiz Özbəkistandan, Qazaxıstandan başlayan, Qafqazdan Anadoluya, oradan da Avropaya – ta Macarıstana qədər uzanan coğrafiyada təxminən 300 milyon türk yaşayır. Bu, böyük bir potensialdır. Həm insan gücü baxımından, həm də yeraltı, yerüstü sərvətlər baxımından qeyri-adi böyük bir potensialdır. İnşallah, türk dövlətləri bunu öz aralarında ən doğru şəkildə istifadə edərək yeni dünyada böyük bir güc mərkəzinə çevriləcək. Türk dünyasının önəmli bir güc balansı olması dünyada sülhə əsla təhdid deyil, tam əksinə, dünyada sülhün təmin edilməsi üçün bir imkan, bir fürsətdir. Qarşıdakı dövr hər halda biz Türk Dövlətləri Təşkilatının üzv ölkələri və digər qardaşlarımızla birlikdə Türk dünyasının böyük bir güc mərkəzi olması üçün bütün imkanlarımızı səfərbər edəcəyik, birliyimizi, bərabərliyimizi, qardaşlığımızı gücləndirəcəyik, ortaq layihələrlə "Qazan-qazan" prinsipi çərçivəsində dünyanın bu bölgəsində haqqın, ədalətin yenidən hakim olacağı bir strukturun formalaşması üçün səy göstərəcəyik. Bu çərçivədə son dərəcə ümidvar olduğumuz bir dövrün tam başlanğıcındayıq. Yetər ki, üzərimizə düşən vəzifələri yerinə yetirək və bundan sonrakı nəsillərə daha güclü bir Türk dünyasını ötürə bilək.

Dediyiniz kimi, bizim ailəmiz Türk dünyasıdır. Bu ailənin çox güclü kökləri olduğunu hər münasibətimizdə daha yaxından görür, müşahidə edirik. Bu əlaqələrimizin xalqlarımız tərəfindən də qəbul edildiyi və gücləndirildiyi fəaliyyəti həyata keçirməyimiz, Qaspıralının dediyi kimi, "dildə, fikirdə və işdə birliyi" təmin etməyimiz şərtdir. Bu istiqamətdə atılacaq addımlarda da Türkiyə olaraq bütün gücümüzlə bu işlərdə birlikdəyik.

Ev sahibliyinə görə bir daha təşəkkür edir, ehtiramımızı bildiririk.

* * *

Prezident İlham Əliyev dedi:

– Çox təşəkkür edirəm. Xahiş edirəm ki, mənim səmimi salamlarımı, xoş arzularımı qardaşım, cənab Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğana çatdırasınız. Türkiyə hər zaman Azərbaycanın yanında olub və İkinci Qarabağ müharibəsi başlayarkən cənab Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın çox açıq və dəqiq sözləri, – "Türkiyə Azərbaycanın yanındadır", – bizə əlavə güc verdi. Bu siyasi və mənəvi dəstək bütün dünyaya göstərdi ki, Azərbaycan tək deyil və Türkiyə 44 gün ərzində bizim yanımızda oldu. Hər gün həm Prezident, həm digər vəzifəli şəxslər açıqlamalar verərkən imkan yaratdı ki, biz bu haqlı davamızı Zəfərlə başa vuraq. Çünki siz də yaxşı bilirsiniz ki, 44 gün ərzində Azərbaycana müxtəlif güc mərkəzlərindən çox böyük təzyiqlər olmuşdu. Hətta bəzi ölkələr bizi hədələyirdilər və belə bir çətin durumda Türkiyənin birmənalı dəstəyi, yenə də deyirəm, bizə əlavə güc verdi, inam verdi və bu dəstəyə görə biz minnətdarıq. Bütün Azərbaycan xalqı bunu bilir və qiymətləndirir.

Qeyd etdiyiniz kimi, – mən çox şadam ki, bu, artıq ümumi bir yanaşmadır, ümumi bir fikirdir, – Türk dünyasının gücləndirilməsi, birləşməsi Türk dünyasını, Türk Dövlətləri Təşkilatını dünya miqyasında böyük bir güc mərkəzinə çevirəcək. Çünki siz də qeyd etdiyiniz kimi, mövcud olan güc mərkəzləri böhran içindədir. Hərəsinin öz böhran çərçivələri var. Bizim isə əksinə, potensialımız gündən-günə çiçəklənir. Qeyd etdiyim kimi, böyük coğrafiyadır, xəritəyə baxsaq görərik ki, Türk dünyasının ucu-bucağı yoxdur, böyük coğrafiyanı əhatə edir. Artan əhali, gənc əhali, təbii sərvətlər, nəqliyyat yolları, aramızdakı birlik. Bu birlik təbiidir, bu birliyin təməlində ortaq köklər var. Ona görə bu birlik bütün başqa birliklərdən daha qüvvətli, daha güclüdür. Yəni bizim birləşməyimiz etnik, mədəni köklər üzərindədir və biz təbii ki, praktiki addımlarla bu birliyi gücləndirməliyik.

Bu gün nəqliyyat, energetika, ticarət, mədəniyyət sahələrində və digər sahələrdə çox geniş əlaqələr var. Bu gün təhlükəsizliklə, hərbi, hərbi-texniki sahə və təhlükəsizliklə bağlı olan digər sahələr də mütləq diqqət mərkəzində olmalıdır. Çünki dünyanın müxtəlif yerlərində gedən proseslər göstərir ki, beynəlxalq hüquq normaları inkar edilir, işləmir. Biz bunu Azərbaycanın timsalında 28 il görmüşük. Minsk qrupu 28 il guya Qarabağ problemini həll etməyə çalışırdı. Əslində isə bunu dondurmağa çalışırdı və BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsi kağız parçasından başqa bir şey deyildi. Biz isə ona görə bu gün öz haqqımızı, ərazi bütövlüyümüzü döyüş meydanında, güc yolu ilə və beynəlxalq hüquq çərçivəsində həll etdik. Ancaq o da həqiqətdir, sənin gücün olmalıdır ki, öz haqqını müdafiə edə biləsən.

Ermənistan-Azərbaycan prosesi ilə bağlı onu deyə bilərəm ki, biz hesab edirik, bir neçə açıq olan məsələ hələ də qalmaqdadır. Onlardan biri Ermənistanın Konstitusiyasıdır ki, orada Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları var. İkincisi, Ermənistanın Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı əsassız ərazi iddialarına son qoyulmalıdır. Təbii ki, biz artıq bunu Ermənistan tərəfinə təklif etmişik ki, Azərbaycan və Ermənistan ATƏT-ə birgə müraciət etsin ki, Minsk qrupu ləğv edilsin. Minsk qrupuna heç bir ehtiyac yoxdur, o, indi fəaliyyət göstərmir. Biz onun fəaliyyət göstərməsinə de-fakto imkan verməyəcəyik. Qaldı ki, de-yure – hüquqi cəhətdən bu, ləğv edilsin və bu, Ermənistanın nə qədər səmimi olmasından xəbər verəcək. Əgər Ermənistan Minsk qrupunun saxlanmasına üstünlük versə, deməli, onların bizə qarşı ərazi iddiaları davam edir.

Bildiyiniz kimi, bu yaxınlarda sərhədlərin müəyyən edilməsi istiqamətində önəmli hadisələr baş vermişdir. Azərbaycan 1990-cı və 1992-ci illərdə itirdiyi dörd kəndi – Qazax bölgəsində yerləşən dörd kəndi bir güllə atılmadan geri qaytardı. Bu, onu göstərir ki, məsələlər sülh yolu ilə həll oluna bilər. Əgər Ermənistan 2020-ci ildə bizim sözümüzə qulaq assaydı və sülh yolu ilə bizim torpaqlarımızı qaytarsaydı, İkinci Qarabağ müharibəsinə və antiterror əməliyyatına ehtiyac qalmazdı. Yəni o, onlar üçün dərs olmalıdır və mən görürəm ki, o dərsdən onlar, necə deyərlər, nəticə çıxarırlar. Çünki dörd kəndin sülh yolu ilə, danışıqlar yolu ilə bizə qaytarılması və o bölgədə sərhədlərin müəyyən edilməsi göstərir ki, biz məsələləri danışıqlar yolu ilə həll edə bilərik. Əlbəttə, növbəti mərhələdə, – əminəm ki, Şuşa Zirvə görüşü bu istiqamətdə önəmli addım olacaq, orada həm birliyimiz nümayiş etdiriləcək, həm də konkret məsələlər müzakirə olunacaq, – dövlət başçıları, parlament sədrləri, vətəndaş cəmiyyəti, cəmiyyətin bütün təbəqələri birgə səylərlə bir nöqtəyə vurmalıdırlar ki, Türk dünyası güclənsin. Mən əminəm gün gələcək ki, dünyanın bütün məsələlərini Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə məsləhətləşmə yolu ilə həll edəcəklər. Yəni, biz ancaq xoş niyyət göstəririk və hörmətli sədr Numan Kurtulmuşun dediyi kimi, bizim istəyimiz işbirliyidir, əməkdaşlıqdır, dostluqdur. Biz heç kimə qarşı heç bir hərəkət etmirik. Biz heç kim üçün təhdid mənbəyi deyilik və heç vaxt olmayacağıq. Öz haqqımızı tələb edirik, qoruyuruq, bir-birimizi dəstəkləyirik.

Bir-birimizi qoruyuruq. Baxın, Türkiyə və Azərbaycan 2021-ci ildə Şuşa Bəyannaməsini imzalamışlar və rəsmi müttəfiq olmuşlar. Yəni bu müttəfiqlik ən yüksək əməkdaşlıq formatıdır. Hər zaman bütün məsələlərdə bir-birimizin yanındayıq. Bir məsələ çıxan kimi, necə deyərlər, avtomatik rejimdə, gözüyumulu bir-birimizin yanındayıq. Bu birlik bütün Türk dünyasında olmalıdır və ondan sonra heç kim bizim işimizə müdaxilə edə bilməz.

* * *

Qazaxıstan Parlamenti Məclisinin sədri Yerlan Koşanov çıxış edərək dedi:

– Hörmətli cənab Prezident, səmimi qəbula görə çox sağ olun. Mən də Sizə Prezidentimiz Kasım-Jomart Kemeleviç Tokayevin salamlarını və səmimi arzularını çatdırmaq, həmçinin Sizi bu yaxınlarda qeyd olunan Azərbaycanın Müstəqillik Günü münasibətilə təbrik etmək istərdim.

Həqiqətən, Azərbaycan müstəqillik illərində çox böyük uğurlar qazanıb. Biz buna sevinirik, bunu görürük və qazax qardaşlarınız olaraq buna həqiqətən də şadıq. Bu gün Azərbaycan gələcəyə inamla baxan dinamik dövlətə çevrilib. Bakı bunun bariz nümunəsidir. Biz buraya səfər etməyi sevirik, qazaxlar Bakıya gəlməyi xoşlayırlar. Bilirsiniz, bir çox soydaşımız buraya tez-tez gəlir, onlar təkcə dincəlmək üçün gəlmirlər, burada əsl dost və qardaşlarla görüşürlər. Buna görə də qazaxıstanlılar bura gəlməyi sevirlər, bunu mən də sevirəm, ailəm də buraya gəlir. Bu səbəbdən də bu gün Bakıya səfər etməyimə çox şadam. Bakı bu gün həqiqətən də Azərbaycanın qüdrətini, firavanlığını göstərir və təcəssüm etdirir.

Sizin düşünülmüş strategiyanızın əsas nailiyyəti ölkənizin ərazi bütövlüyünün tam bərpası olub. Bu gün bu barədə danışıldı, Prezidentimiz burada olanda da bu barədə danışdı. Biz də Qazaxıstanda bu hadisəyə ürəkdən sevinirik.

Bu gün həm Qazaxıstan, həm də Azərbaycan arasında qarşılıqlı əlaqələr, deyə bilərəm ki, nümunəvidir. Uğurumuzun açarı Sizinlə Prezidentimiz Kasım-Jomart Kemeleviç Tokayev arasında etimada əsaslanan dialoqdur. Siz artıq iki dəfə Qazaxıstanda olmusunuz, bu il Prezidentimiz dövlət səfərində olub. Nümayəndə heyətimiz çox xoş təəssüratla qayıtdı. Həqiqətən də Azərbaycan-Qazaxıstan Ali Dövlətlərarası Şuranın iclasının keçirilməsi tarixi hadisə oldu. Bu, doğrudan da böyük hadisə idi.

Sizi tezliklə Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının toplantısında gözləyirik və Mərkəzi Asiya liderlərinin məşvərət görüşü də olacaq. Sizin həmkarlarınız da orada olacaq. Prezidentimiz Türk Dövlətləri Təşkilatının iclasında, eləcə də bu gün müzakirə edilən COP29 sammitində iştirak etməyi planlaşdırır. Qazaxıstan və Azərbaycan parlamentləri də bütün həmkarlarımızla olduğu kimi çox sıx əməkdaşlıq edirlər. Sahibə Əli qızı ilə həmişə əlaqə saxlayırıq və bütün dövlətlərarası çoxtərəfli görüşlərdə, tədbirlərdə demək olar ki, eyni mövqedən çıxış edirik. Həqiqətən də Sahibə Əli qızı ilə çox sıx əməkdaşlıq edirik.

Bu il Azərbaycan TÜRKPA-ya sədrlik edir. Sizə uğurlar, nailiyyətlər, səmərəli sədrlik və qarşıya qoyduğunuz məqsədlərə çatmağınızı arzulayıram.

Ölkələrimiz də ardıcıl, sülhsevər siyasət yürüdürlər. Bu yaxınlarda Almatıda Azərbaycanla Ermənistan arasında birbaşa danışıqlar aparılıb. Qazaxıstan belə bir platforma təqdim etməkdən məmnun idi. Biz gələcəkdə bütün bu məsələlərdə əlavə yardım göstərməyə hazırıq. Biz də sizin kimi regionda sülhün və sabitliyin bərqərar olmasında maraqlıyıq.

Bir daha Sizə minnətdarlığımı bildirmək və qardaş Azərbaycanın möhkəmlənməsinə və tərəqqisinə yönəlmiş yüksək missiyanızda uğurlar arzulamaq istərdim. Çox sağ olun.

* * *

Prezident İlham Əliyev dedi:

– Sağ olun. Hörmətli Kasım-Jomart Tokayevə mənim ən xoş arzularımı çatdırın.

Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, onun Azərbaycana dövlət səfəri çox uğurla, yaxşı nəticələrlə keçdi. Biz həmçinin, bildiyiniz kimi, səfər çərçivəsində Füzulidə Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzini açdıq. Bu, artıq qardaş ölkələrin Füzuli şəhərinə ikinci hədiyyəsidir. Birincisi – ötən ilin avqustunda biz Şavkat Miromonoviçlə Uluqbəy adına məktəbin açılışını etmişdik. Ona görə də indi Füzulidə uşaqlar Uluqbəy adına məktəbə, dərsdən sonra isə Kurmanqazı adına Yaradıcılıq Mərkəzinə gedirlər. Bilirsiniz, bunlar məhz bizim danışdıqlarımız və istədiklərimizdir: qoy xalqlarımız daim bir-birinin dəstəyini hiss etsinlər. Heç də az olmayan vəsaitə başa gələn bu iki çox böyük təhsil ocağı qardaşlarımızın hədiyyəsidir, həmişəlik orada qalacaq. Kim orada təhsil alacaqsa, orada yaradıcılıq hazırlığı keçəcəksə, qardaş ölkələrlə bu əlaqələr onları əbədi olaraq bağlayacaq. Bax bu, bizim birlikdə qoyduğumuz mirasdır.

Əlbəttə, mən Qazaxıstan Prezidenti ilə yeni görüşləri səbirsizliklə gözləyirəm. Qeyd etdiyiniz kimi, bu il Qazaxıstanda iki tədbir var, mən də onlara dəvət almışam. Çox minnətdaram. Kasım-Jomart Kemeleviçin iştirak edəcəyi iki tədbir də var – Şuşada və Bakıda. Ancaq bununla yanaşı, başqa platformalarda da əlaqələrimiz olacaq. Biz razılaşdıq ki, mütəmadi səfərlər edək. Əlbəttə ki, dövlət səfəri xüsusi statusdur, amma həm də işgüzar səfərlər çərçivəsində əlaqələri daim davam etdirməliyik.

Mən, həmçinin Qazaxıstan tərəfinin Azərbaycan ilə Ermənistan arasında danışıqlara imkan yaratmaq təşəbbüsünə görə minnətdarlığımı bildirirəm. Biz bunu dərhal böyük minnətdarlıqla qarşıladıq. Bildiyiniz kimi, danışıqlar prosesi müəyyən nəticələrlə davam edir. Demək olmaz ki, biz bütün məsələlərdə razılığa gəldik. Amma yəqin ki, belə qısa müddətdə bunu gözləmək çətin olardı. Çünki 28 ildir ki, ATƏT-in Minsk qrupu bir santimetr belə irəli getməyib, 28 il ərzində bir məsələ də razılaşdırılmayıb. Ona görə də indi, il yarımdan sonra bütün məsələlərin razılaşdırılacağını gözləmək, təbii ki, bir qədər sadəlövhlük olardı. Ancaq vacibdir ki, proses olsun, onun dinamikası olsun və bir çox məsələlər razılaşdırılsın. Amma yenə də deməliyəm ki, bizim mövqeyimiz beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanır. Bizim heç vaxt heç bir ölkəyə, o cümlədən Ermənistana qarşı ərazi iddiamız olmayıb və yoxdur. Onların bizə qarşı ərazi iddiaları var idi. Məhz onların konstitusiyasına sonradan daxil olan müstəqillik bəyannaməsində Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları var. Məhz onların ideologiyasında, siyasətində və ictimai diskursunda Türkiyəyə qarşı ərazi iddiaları davamlı olaraq eşidilir. Azərbaycanlılar və türklər məhz onların cəmiyyətində kiçik yaşlarından düşmən obrazında təqdim edilirlər. Millətçilər və hərbi cinayətkarlar tərəfindən zəhərlənən onların cəmiyyətidir. Ona görə də onlar bu məsələlərlə məşğul olmalıdırlar. Təbii ki, Ermənistanın hazırkı konstitusiyası dəyişməz qaldığı halda Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh sazişinin bağlanması, sadəcə, mümkün deyil. Biz bu sualı qaldıranda mən dedim və yenə də demək istəyirəm, ona görə yox ki, biz onların daxili işlərinə qarışırıq, qətiyyən yox, amma bu, bizə aiddir. Onların bizə qarşı ərazi iddiaları olduğu bir vaxtda biz Ermənistanla sülh sazişi bağlaya bilmərik. Həm də, bilirsiniz, daha sonra deməliyəm ki, sırf praktiki baxımdan, hətta xəritəyə baxın, Ermənistan orada hansı yeri tutur, Türkiyə hansı yeri tutur. Sadəcə olaraq, iki ölkənin hərbi potensialını, demoqrafik potensialını, iqtisadi potensialını müqayisə edib sonra Türkiyəyə qarşı ərazi iddiası irəli sürmək intihar etmək deməkdir. Yaxud, 2020-ci və 2023-cü illərin hadisələrindən sonra Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları irəli sürmək də, ümumiyyətlə, intihara yaxındır. Ona görə də onlar öz ideologiyalarını, cəmiyyətdəki əhvali-ruhiyyəni dəyişməlidirlər. Bu, zaman tələb edir. Onlar revanşizm ideyalarından tamamilə imtina etməlidirlər və biz görürük ki, belə ideyalar təkcə müxalifətdə deyil, iqtidarda da var. Bütün bu məsələlər, təbii ki, aydınlaşdırılmalı və tənzimlənməlidir. Ancaq yenə də demək istəyirəm ki, biz sülh sazişinin bütün bəndlərinin BMT Nizamnaməsinə və beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq razılaşdırılması istiqamətində konstruktiv işə sadiqik.

Bu prosesi dəstəklədiyinə və belə görüşlərin keçirilməsinə gözəl şərait yaratdığına görə Qazaxıstan tərəfinə bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

Yerlan Koşayev: Dövlət başçısına çatdıracağam.

Prezident İlham Əliyev: Zəhmət olmasa, çatdırın.

Yerlan Koşayev: Çox sağ olun.

* * *

Macarıstan Milli Assambleyası sədrinin müavini xanım Marta Matrai çıxış edərək dedi:

– Hörmətli cənab Prezident.

Mən də Sizi salamlamaq istərdim. Sizə parlamentin spikeri Laslo Köverin salamlarını çatdırmaq istərdim. Təəssüflər olsun ki, o, gələ bilmədi. Çünki Macarıstanda Avropa Parlamentinə seçkilər keçirilir və əhalinin 98 faizi sülhün tərəfdarıdır. Ona görə də parlamentin spikeri, təəssüflər olsun ki, gələ bilmədi, bu görüşdə iştirak edə bilmədi. Eyni zamanda, bizim Baş nazirimiz cənab Viktor Orbanın salamlarını çatdırıram. O da Şuşa şəhərindəki Zirvə görüşündə iştirak edəcək.

Mən onu qeyd edim ki, biz TÜRKPA ölkələri ilə qardaşlıq əlaqələri qururuq. Bizim köklərimiz, soyumuz birdir. Bundan sonra da biz bütün səyləri göstərəcəyik ki, bu təşkilatın üzvü olan dövlətlərlə qardaşlıq əlaqələrimizi təmin edək, onu möhkəmləndirək.

Biz, eyni zamanda, gələcək nəsillər üçün mirasın yaradılmasında iştirak edirik. Biz, həmçinin Qarabağda da bərpa işlərində iştirak edirik. Azərbaycan Macarıstan üçün strateji tərəfdaşıdır. 2023-cü ildə Siz Macarıstanda səfərdə oldunuz və o zaman strateji tərəfdaşlıq haqqında da sənəd imzalandı. Bu da o deməkdir ki, biz Azərbaycan ilə Macarıstan arasında təkcə iqtisadiyyat sahəsində deyil, mədəniyyət və humanitar sahələrdə də ən yüksək səviyyədə əməkdaşlıq qura bilmişik. Bizim müxtəlif layihələrimiz ən yüksək səviyyəyə qaldırılır. Biz müxtəlif istiqamətlərdə – sənaye, energetika, informasiya texnologiyaları sahələrində təcrübə mübadiləsi aparırıq. Biz çox sevinirik ki, gənclərimiz də təmaslara can atırlar. Mən çox şadam ki, Sizin də tələbələriniz Macarıstana gəlir. İki yüzə yaxın azərbaycanlı tələbə hər il Macarıstanda təhsil alır. Bizim üçün çox sevindiricidir ki, Azərbaycandan olan tələbələr orada təhsil alırlar.

Gələn aydan etibarən Macarıstan altı ay ərzində Avropa İttifaqında sədrlik edəcəkdir. Ona görə də türk dövlətləri ilə əlaqələrimizi qurmaqda, gücləndirməkdə davam etmək bizim üçün çox vacibdir. Biz bu əlaqələrə xüsusi olaraq diqqət yetirəcəyik. Biz Azərbaycanı ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam şəkildə bərpa etməsi ilə bağlı təbrik edirik və Sizi əmin edirəm ki, bundan sonra da bizim dəstəyimizə arxalana bilərsiniz. Ölkələrimiz arasında birbaşa uçuşlar var. Bu uçuşlar “Wizz Air” şirkəti tərəfindən həyata keçirilir. Ümidvarıq ki, gələcəkdə də belə müxtəlif fürsətlərdən istifadə edəcəyik.

Cənab Prezident, Sizə işlərinizdə uğurlar arzulayıram. Ümid edirəm ki, biz tezliklə yenə də görüşəcəyik. Müşahidəçi qismində biz burada olmağımızdan çox böyük məmnunluq duyuruq.

* * *

Prezident İlham Əliyev dedi:

– Çox təşəkkür edirəm. Xahiş edirəm ki, mənim səmimi salamlarımı həm Baş nazirə, həm parlament sədrinə çatdırasınız. Macarıstanın Türk Dövlətləri Təşkilatına müşahidəçi olması bizi çox sevindirdi. Bu gün Macarıstan bu təşkilatda çox fəaldır. Bilirəm ki, Macarıstanın həm Azərbaycanla, həm də digər Türk dövlətləri ilə çox genişmiqyaslı əməkdaşlığı var. Bir çox investisiya layihələri icra edilir, ticarət dövriyyəsi artır, yəni biz Macarıstanın bu istiqamətdəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndiririk.

Dediyiniz kimi, Azərbaycan ilə Macarıstan strateji tərəfdaşlardır, müvafiq sənədlər də imzalanıb. Eyni zamanda, biz bir çox sahələrdə fəal işləyirik. Macarıstan bizim Avropa İttifaqındakı bir nömrəli tərəfdaşımızdır və bəzi hallarda Azərbaycana qarşı əsassız ittihamlar irəli sürüləndə birinci bizim müdafiəmizə Macarıstan qalxır. Bilirəm ki, buna görə Macarıstan da bəzi Avropa ölkələri tərəfindən təzyiqlərlə üzləşir. Ancaq Macarıstanın prinsipial mövqeyi, haqqın, ədalətin yanında olması, beynəlxalq hüquqa hörmətlə yanaşması onun beynəlxalq nüfuzunu böyük dərəcədə artırır.

Düzdür, bizim Avropa İttifaqı ilə münasibətlərimiz müsbət xarakterizə oluna bilər. Ancaq İkinci Qarabağ müharibəsindən və xüsusilə keçən ilin antiterror əməliyyatından sonra bəzi Avropa ölkələri bizə qarşı əsassız və vicdansız hücumlara başlayıb. Azərbaycanı ləkələmək, bizim işimizə kölgə salmaq, ağa qara, qaraya ağ demək, işğalçını dəstəkləmək, işğala məruz qalanları isə ləkələmək Avropa İttifaqının bəzi üzv ölkələri üçün həyat tərzinə çevrilib. Bunun təməlində heç də beynəlxalq hüququn normaları deyil, şəxsi xəstə ambisiyalar dayanır. Əfsuslar olsun ki, Avropada xüsusi yerə malik olmaq üçün can atan bəzi ölkələr anti-Azərbaycan qruplaşmanı da yarada bilmişlər. Avropa İttifaqına üzv olan ən azı üç ölkə bu gün Azərbaycana qarşı soyuq müharibə elan edib. Onların adları bəllidir. Macarıstan burada təkcə öz dostunu müdafiə etmir, haqqı, ədaləti müdafiə edir. Mən Avropadan gələn qonaqlara dəfələrlə demişəm ki, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa edib, o ərazi bütövlüyünü ki, siz də onu tanımısınız, bütün dünya da tanıyıb. O ərazi bütövlüyünü ki, BMT Təhlükəsizlik Şurası işğala son qoyulması üçün 4 qətnamə qəbul edib. Ancaq BMT bir şey edə bilmədi, Avropa İttifaqı bir şey etmək istəmədi, ATƏT və onun Minsk qrupu faktiki olaraq işğalçı Ermənistanın əlində bir anti-Azərbaycan alətə çevrilmişdi. Biz 28 il gözlədik. Biz sülh yolu ilə bunu həll etmək istədik. Amma biz gördük ki, bizə qarşı çıxanlar bu işğalı əbədi etmək istəyirlər. Onlar Ermənistandan Cənubi Qafqazda bir alət kimi istifadə etmək istəyirdilər ki, Ermənistan bütün qonşularına qarşı hücumlara keçsin. Biz haqqı bərpa etdik, öz ərazi bütövlüyümüzü müdafiə etdik, suverenliyimizi bərpa etdik. Yəni Macarıstan buna görə bizi müdafiə edir. Azərbaycan olmasın, istənilən başqa ölkə olsun, əgər o, haqq yolundadırsa, əminəm ki, bugünkü Macarıstan Hökuməti onun yanında olacaq.

Bilirəm ki, Avropa İttifaqında siz böyük təzyiqlərə məruz qalırsınız. Bu da Avropa məkanındakı elan edilmiş demokratik prinsiplərin tamamilə pozulmasıdır. Macarıstana qarşı sanksiyalar tətbiq edildi? Edildi. Macarıstana çatacaq vəsaitdən Macarıstan məhrum edildi? Edildi. Nə üçün? Çünki Macarıstan ənənəvi dəyərləri müdafiə edir. Öz əhalisini müdafiə edir. Zərərli təsirdən öz gənclərini qoruyur. Ailə dəyərlərini ən

yüksək dəyər kimi bəyan edir. Buna görə bu ənənəvi dəyərlərə qarşı olanlar və dünyanı uçuruma aparanlar Macarıstana qarşı sanksiyalar tətbiq edirlər. Bu, ağlasığmaz bir məsələdir. NATO-nun üzvü olasan, Avropa İttifaqının üzvü olasan, Avropanın mərkəzində yerləşəsən, öz siyasətini aparmaq istəyən bir ölkəyə sanksiya tətbiq edilir. Bəs, demokratiya haradadır? Hamı eyni fikirdəmi olmalıdır? Hamı orada bəzi Qərb ölkələrində oturanların sözü iləmi oturub-durmalıdır? Kim onlara bu haqqı qazandırır? Onların keçmişi heç də onlara şərəf gətirmir. Onların keçmişi qanla doludur. Onların keçmişi müstəmləkəçilikdir. Onların keçmişi xalqlara əzab verməkdir, qanunsuz işğaldır. Bu gün də müstəmləkəçilik siyasəti Avropa İttifaqında davam edir. Amma kimsə onlara irad tutur? Yox. Ona görə Macarıstan mübarizənin ön cəbhəsindədir və mən dəfələrlə dostum Viktor Orbana demişəm ki, sizə daha çətindir. Biz burada yerləşmişik, biz Avropa deyilik, necə deyərlər, Avropa ailəsinə girmək də istəmirik, istəsəydik də heç kim bizi oraya buraxmazdı. Ona görə biz burada yaşayırıq, heç kimin, necə deyərlər, sözü ilə oturub-dururuq, heç kimə imkan vermirik ki, gəlsin buraya bizim işimizə müdaxilə etsin. Mənə dəymə, mən də sənə dəymərəm. Sən mənə dəyəcəksənsə, onda gözlə, sənin də başın ağrıyacaq. Amma Macarıstan orada yerləşir və hər gün təzyiqlərə məruz qalmaq nə qədər çətindir, bunu mən bilirəm. İndi Macarıstan Avropa İttifaqına sədrlik edəcək. İndidən artıq Macarıstana qarşı plan cızılır ki, bu sədrlik, necə deyərlər, sarsılsın və bu sədrlikdən Macarıstan necə məhrum edilsin.

Biz bütün bunları görürük, bilirik və sizin hökumətinizə, ölkənizə bilin ki, nəinki Türk dünyasında, dünyada hörmət daha da artır. Sizə iradə, – o da var, qüvvət, – o da var, yaxşı dostlar, – o da var, – arzulayıram ki, siz necə varsınız, həmişə elə də qalasınız.

* * *

Marta Matrai: Çox sağ olun, cənab Prezident. İcazənizlə, sonda bir məqamı diqqətə çatdırım. Siz çox gözəl qeyd etdiniz ki, Macarıstan çətin vəziyyətdədir. Ancaq Allah bizim tərəfimizdədir. Biz sona qədər mübarizə aparacağıq. Bizim Viktor Orbanımız və hökumətimiz əlindən gələni son məqama qədər müdafiə edəcək. Sizin dostluğunuza ümid edirik.

* * *

Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti Məclisinin sədri Zorlu Töre çıxış edərək dedi:

– Hörmətli cənab Prezidentim İlham Əliyev.

İlk növbədə, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Ersin Tatardan və Kipr türk xalqından Sizə və digər Türk Dövlətləri Təşkilatında yer alan TÜRKPA üzvlərinə sevgilərimizi və salamlarımızı çatdırırıq.

Təbii ki, Kipr türk xalqı da türk millətinin bir hissəsidir. Biz hamımız türkük və türk millətiyik. Birik, bərabərik və hamımız qardaşıq. Ayrımız-qeyrimiz yoxdur, kədərdə, sevincdə, qayğıda bir və bərabər olmalıyıq.

Təbii ki, Türkiyə bizimlə kədərdə, sevincdə, qayğıda bir və bərabər olmasaydı, 20 iyulda, yəni 50 il əvvəl Mutlu Sülh Hərəkatı reallaşmazdı və bu gün Kiprdə bir türk dövləti qurulmazdı.

Mən Kiprin Larnaka şəhərində doğulmuşam və yunanlar Larnakada bir abidə inşa etdilər, bu, erməni abidəsidir. Onlar bu erməni abidəsini qəbul edirlər, soyqırımı olaraq qəbul edirlər və soyqırımını inkar edənləri suçlu elan edirlər və həbs edilmələri üçün qanun qəbul etdilər.

Təbii ki, 20 iyul Mutlu Sülh Hərəkatı həyata keçiriləndə, daha sonra Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin müstəqilliyini elan etdikdə Türkiyəmiz çox təzyiqlərə məruz qaldı. Amma Türkiyə həmişə Şimali Kipr türk xalqının yanında yer aldı. Ruhdan düşmədik, davam edirik, azadlığımız davam edir.

İndi Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti Türk Dövlətləri Təşkilatına müşahidəçi üzv oldu. Ümid edirəm, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti ən yaxın zamanda əsl üzvlüyə də keçər. Çünki biz əsl üzvlüyə keçsək, bəlkə o zaman Avropa İttifaqı, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Amerika təzyiqdən vaz keçər və artıq Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti davamlı hala gələr. Belə olduqca onlar təzyiq göstərməkdə davam edirlər və Kiprdə bir federasiya formalaşmasını, birləşmiş Kipr olmasını, amma unitar bir Kipr olmasını istəyirlər ki, özləri hegemon ola bilsinlər, Kipr adasının hamısına nəzarət edə bilsinlər.

Bizə embarqolar tətbiq edirlər. Yəni bu gün iqtisadiyyatda embarqo var, idman sahəsində embarqo var. Bizim gənclərimiz idman edə bilmirlər. UEFA-nın, FIFA-nın təzyiqi altındayıq və Türkiyə burada gəlib futbol matçı da keçirə bilmir, məşq də edə bilmir. Bu utanc, əslində, beynəlxalq təşkilatlara, UEFA-ya, FIFA-ya aiddir. Beləliklə, ümid edirəm, inşallah, Türk Dövlətləri Təşkilatı arasında idman fəaliyyətləri olar və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti də buna qatılar.

Mədəni sahədə əməkdaşlığımız artıq indi başlayıb. Amma bunu genişləndirmək, böyütmək lazımdır. İqtisadiyyat, enerji, təhsil sahələrində türk dövlətləri ilə birlikdə daha dərin əlaqələr içərisində olaraq və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti də dayanıqlı şəkildə, sağ-salamat yoluna davam edər.

Təbii ki, biz Azərbaycana xüsusilə təşəkkür edirik. Çünki Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti parlamenti ilə dostluq qrupu yaradıldı. Bu dostluq qrupu bizə – Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinə səfər etdi, Türkiyə Cümhuriyyəti dostluq qrupu ilə birlikdə səfər etdilər.

Düşünürəm ki, bizim irəliyə yolumuz açıqdır. Qarabağda şəhidlər verdik, amma nəticədə oranı yenidən Vətən etdik. Sevincimiz çox böyükdür, xoşbəxtliyimiz çox yüksəkdir. İnşallah, gələcəyimiz daim birlikdə parlaq olacaqdır.

Türk Dövlətləri Təşkilatı birlik yaratdığı zaman bunu niyə pozmaq istəyirlər? Biz bu oyuna aldanmamalıyıq. Bizim aramıza təfriqə, ayrılıq-qeyrilik salmasınlar. Bir olaq, iri olaq, diri olaq və güclü olaq. Düşmənlərimiz bizdən çəkinsinlər. Nüfuzlu olaq. Biz güclü olsaq, bir olsaq, nüfuzlu olarıq və bizə hücum edə bilməzlər, təzyiq göstərə bilməzlər, təzyiqdən vaz keçərlər. Hamınıza çox dərin sevgilərimi, ehtiramımı bildirirəm. Bu günləri gördüyümüz üçün Allaha şükür edirəm. Sağ olun, var olun.

* * *

Prezident İlham Əliyev dedi:

– Sağ olun, təşəkkür edirəm. Mənim salamlarımı hörmətli Ersin Tatara çatdırın, lütfən. Onunla mən dəfələrlə görüşmüşəm, o cümlədən Bakıda. Siz bilirsiniz ki, burada Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin mədəniyyət günləri keçirilmişdir və hörmətli Ersin Tatar gəlmişdi və görüşmüşdük. Onu mən Zirvə görüşünə də dəvət etdim və gələn ay bizim qonağımız olacaq. Bilirsiniz ki, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Türk Dövlətləri Təşkilatında müşahidəçi olması ilə əlaqədar Azərbaycan çox fəal çalışırdı, fəal diplomatik səylər göstərmişdir və çox şadam ki, artıq birinci addım atıldı. O ki qaldı, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin tamhüquqlu üzvə çevrilməsinə, Azərbaycan olaraq biz bunu dəstəkləyirik. Bu, təbii olar. Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti tarix nöqteyi-nəzərindən Türk dünyasının bir parçasıdır. Orada yaşayan türklər bizim qardaşlarımızdır. Azərbaycanın bu sahədəki siyasəti hər zaman birmənalı olub. Əminəm ki, Şuşadakı Zirvə görüşünə Ersin bəylə bərabər böyük heyət gələcək və orada müzakirə ediləcək məsələlər birliyimizi daha da gücləndirəcək.

Bilirsiniz, bugünkü Türk Dövlətləri Təşkilatının tarixçəsinə baxsaq görərik ki, bu, böyük yol keçmiş bir təşkilatdır. Sovet İttifaqı dağılanda Türkiyənin təşəbbüsü ilə belə bir əməkdaşlıq, işbirliyi çərçivəsi yaradıldı. Mən 20 ildir ki, ölkə Prezidenti kimi bu prosesdə fəal iştirak edirəm. Bu 20 il ərzində mən bizim təşkilatımızın müxtəlif mərhələlərini nəinki görmüşəm, bunu yaşamışam. Müxtəlif dövrlər var idi. Vaxt var idi ki, Zirvə görüşləri bir neçə il keçirilmirdi. Vaxt var idi müxtəlif səbəblərə görə ölkələrin bəziləri bu quruma o qədər də böyük maraq göstərmirdi. Ancaq mən bildirməliyəm, bunu indi hər kəs bilir, Azərbaycan olaraq bütün bu 20 il və ondan əvvəl rəhmətlik atamın dövründə Azərbaycan bu qurumun möhkəmləndirilməsi, birləşməsi və təşkilata çevrilməsi işində çox fəal idi. Təsadüfi deyil ki, bugünkü Türk Dövlətləri Təşkilatının təşkilata çevrilməsi prosesi də Naxçıvanda başladı. Mənim təşəbbüsümlə Zirvə görüşünün qədim Türk dünyası olan Naxçıvanda keçirilməsi böyük məna daşıyırdı. Orada əldə edilmiş qərarlar əsasında biz inkişaf edirik və ondan sonra bu şuranın təşkilata çevrilməsi müəyyən zaman tələb etmişdir. Amma bu gün Allaha şükürlər olsun ki, bu təşkilat var.

Bu təşkilatın gələcək fəaliyyəti üçün birinci təşəbbüsü yenə də Azərbaycan göstərdi. Biz bu yaxınlarda bəyan etmişdik ki, Türk Dövlətləri Təşkilatının fəaliyyətini gücləndirmək üçün mövcud büdcə yetərli deyil və Azərbaycan birtərəfli qaydada 2 milyon Amerika dolları əlavə töhfə, yəni ianə verib. Zirvə görüşünə, yəni gələn aya qədər bu vəsait Türk Dövlətləri Təşkilatının hesabına oturacaq. Bu, nəyi göstərir? Çünki biz bu təşkilatı gücləndirməliyik. Zirvə görüşləri təbii ki, ən yüksək səviyyəli tədbirdir, TÜRKPA önəmli tədbirdir. Bizim TÜRKSOY-umuz var. Bizim Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondumuz var, digər təsisatlar var, akademiyamız var, ona görə təşkilat daha da böyüməlidir. Həm orada hər ölkədən daha çox insan çalışmalıdır, həm də bu təşkilatın beynəlxalq əlaqələri gücləndirilməlidir. Biz bütün beynəlxalq tədbirlərdə iştirak etməliyik. Yəni bizim yolumuz budur. Əminəm ki, gün gələcək Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti də təşkilatın tamhüquqlu üzvünə çevriləcək. Yenə də deyirəm, Azərbaycan bu gün buna ikiəlli səs verir və bu, birliyimizin nə qədər səmimi olmasını bir daha göstərəcək.

Bir çox ittifaqlar var, birliklər var. Bu, doğrudan da belədir. Onların tarixi bizimkindən daha böyükdür. Biz indi yeni addımlar atmağa başlamışıq. Ancaq bəlkə də tarixdə bu qədər sürətlə inkişaf edən ikinci bir təşkilat olmayıb. Ona görə bu gün biz birinci mərhələdəyik. Amma bütün səylərimiz, bu gün danışdığımız mövzular – bütün bunlar cəmiyyətlərə ciddi bir mesaj olacaq. Bax, bizim yolumuz budur və müstəqil ölkələr kimi rahat yaşamaq üçün birlik daha güclü olmalıdır. Sizi də salamlayıram, lütfən, Ersin bəyə də səmimi salamlarımı çatdırın.

* * *

Qırğızıstan Joqorku Keneşinin sədri Nurlanbek Şakiyev çıxış edərək dedi:

– Sağ olun, cənab Prezident. Qırğızısan parlamentinin nümayəndə heyəti artıq üç gündür ki, Bakıdadır. Səmimi qəbula və qonaqpərvərliyə görə hörmətli azərbaycanlı həmkarlarımıza dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Sahibə xanımla bizim parlamentlərarası əməkdaşlıq məsələlərinə dair çox geniş söhbətimiz oldu.

Dünən Qarabağda, Şuşa şəhərində olduq. Çox şad idik, bura çox gözəl, dünyanın ən gözəl torpaqlarıdır.

Bütün həmkarlarıma deyirəm ki, mütləq Şuşa şəhərində olun və hər şeyi öz gözlərinizlə görün. Bizdə belə bir atalar sözü var, "Min dəfə eşitməkdənsə, bir dəfə görmək yaxşıdır".

Sizin qəhrəmanlığınızı yüksək qiymətləndirir və onunla fəxr edir, eyni zamanda, dəstəkləyirik.

Bu torpaq Ulu Tanrının köməyi ilə 30 il ərzində bütün Azərbaycan xalqının və rəhbərlərinin böyük dözümlülük nümayiş etdirməsindən sonra həqiqi, əsl sahiblərinə və qanunla ona məxsus olanlara qayıtdı.

Bu gün biz Azərbaycanda TÜRKPA-nın toplantısında iştirak etməyimizə görə çox şadıq və bu, Sizin böyük xidmətləriniz, töhfənizdir.

Təşkilatın fəaliyyətinin nəticələrinə əsasən, biz Sizin gördüyünüz böyük işlərin şahidi olur və onları yüksək qiymətləndiririk.

Hörmətli Prezidentimiz Sadır Japarov Sizə salamlarını göndərib, iki ay əvvəl onun çox səmərəli dövlət səfəri baş tutub.

O, burada imzalanmış sənədlərdən, Sizinlə əldə olunan razılaşmalardan danışdı, biz bu məlumatları məmnuniyyətlə qəbul etdik.

Bu gün Qırğızıstan-Azərbaycan əlaqələri çox yüksək səviyyədədir. Biz münasibətlərimizin inkişafı üçün qarşılıqlı səy göstərməliyik və inanıram ki, gələcəkdə əlaqələrimiz daha da yüksək və yaxın olacaq.

* * *

Prezident İlham Əliyev: Mənim də salamlarımı hörmətli Sadır Nurqojoyeviçə çatdırın. Qeyd etdiyiniz kimi, Azərbaycanda dövlət səfərində idi və onunla bərabər Füzuli və Ağdam şəhərlərinə getmişdik. Bir aydan sonra yenə də bizim qonağımız olacaq, o da Şuşanı görəcək. Bilirəm ki, siz dünən Şuşada idiniz və qeyd etdiyiniz kimi, o görüntülər sizdə çox gözəl təəssürat yaradıb. Şuşa doğrudan da gözəl şəhərdir və indi də dirçəlir. İşğal dövründə - 28 il ərzində Şuşada bir daş daş üstə qoyulmadı. Orada gördüyünüz bütün o köhnə binalar sovet vaxtında inşa edilən binalardır və yeni binalar isə son üç ilin əsərləridir.

Qırğızıstanla bizim əlaqələrimiz qardaşlıq əsasındadır. Mənim Qırğızıstana dövlət səfərim çərçivəsində çox önəmli qərarlar qəbul edildi. Biz indi çox genişmiqyaslı əməkdaşlıq edirik. Bilirsiniz ki, Azərbaycan-Qırğızıstan İnvestisiya Fondu yaradıldı. Söz düşmüşkən onu da bildirməliyəm ki, bizim Özbəkistanla və Qazaxıstanla da buna oxşar investisiya fondlarımız var. Qırğızıstan Prezidenti öz təşəbbüsü ilə Ağdam rayonunda bir məktəbin tikintisinə də dəstək göstərdi və onun təməlini biz birlikdə qoymuşuq. Bütün bunlar qardaşlıq təzahürləridir.

Bu gün Qırğızıstanda aparılan islahatlar həm siyasi sahədə, həm də iqtisadi sahədə nəticə verir. Biz bunu görürük. Qırğızıstanda olarkən hörmətli Prezidentlə biz bəzi məktəblərdə də olmuşduq. Sonra o məktəblərin müəllimləri, şagirdləri Azərbaycana dəvət edildi. Yəni, gənclər arasındakı mütləq təmaslar olmalıdır. Mən qeyd etmişdim ki, məsələn, Uluqbəy adına məktəb, Kurmanqazı adına İncəsənət Mərkəzi, indi qırğız məktəbi olacaq, macar məktəbi olacaq – bütün bunlar gənclər üçün bir yol göstəricisidir ki, bu birlik əməli işlərdə özünü göstərir.

Təbii ki, siyasi əlaqələr, bir-birimizə dəstəyin verilməsi, beynəlxalq təşkilatlarda bir-birimizə dəstək həddindən artıq önəmlidir, amma, eyni zamanda, digər layihələr də vacibdir. Əminəm ki, gələn ay bütün dövlət başçıları Şuşada birliyimizin yeni bir səhifəsini, inşallah, bərabər açacaqlar. Sizi bir daha salamlayıram. Bir daha xoş gəlmisiniz, sizə xoş səfər arzulayıram.

* * *

Sonda birgə foto çəkdirildi.

Asiya İnkişaf Bankının prezidentinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 27-də Asiya İnkişaf Bankının prezidenti Masatsuqu Asakavanı qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, dövlətimizin başçısı Asiya İnkişaf Bankının prezidentinin regionlarımıza səfər etməsini ölkəmizdə gedən inkişaf prosesləri haqqında daha çox məlumatın əldə olunması və Azərbaycanın bu Bankla sıx əməkdaşlıq əlaqələrinin davam etdirilməsi üçün yaxşı imkan yaratdığını dedi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan iqtisadiyyatının həm ölkəmiz, həm də regional əməkdaşlıq üçün önəm daşıyan sahələrinin inkişafına Bankın verdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını bildirdi.

Dövlətimizin başçısı xüsusilə Azərbaycan təbii qazının nəql edilməsi layihələrinə Avropa maliyyə institutları tərəfindən bəzi maliyyə gecikmələrinin olduğu zaman bu məsələdə Asiya İnkişaf Bankının birmənalı dəstəyini yüksək qiymətləndirdi. Azərbaycan Prezidenti bununla bağlı xatırladı ki, əvvəllər də dediyi kimi, ölkəmiz Avropanı qazla təmin etdiyi halda Avropa bankları maliyyələşməni təmin etməyə hazırlıq nümayiş etdirməyiblər, lakin Asiya İnkişaf Bankı bunu edib.

Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, ölkəmiz inkişaf etdikcə Xəzəryanı qonşu ölkələrlə və digər regionlarla güclü iqtisadi bağlantının yaradılması ilə əlaqədar qarşımızda yeni məqsədlər və çağırışlar durur. Dövlətimizin başçısı bu baxımdan Asiya İnkişaf Bankı ilə mövcud səmərəli əməkdaşlığın davam etdirilməsi məqsədilə yeni istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsinin vacibliyini vurğuladı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən Masatsuqu Asakava Azərbaycanla Asiya İnkişaf Bankı arasında tərəfdaşlığın 25-ci ildönümündə dövlətimizin başçısı ilə şəxsən görüşməkdən məmnunluğunu ifadə etdi.

Qonaq 2020-ci ildə COVID-19 pandemiyası dövründə videokonfrans formatında görüşü də məmnunluqla xatırladı.

O, dövlətimizin başçısını prezident seçkilərində qələbəsi münasibətilə təbrik edərək gələcəkdə də Azərbaycanın qarşısında duran strateji prioritetlərin reallaşması istiqamətində Asiya İnkişaf Bankı ilə ölkəmiz arasında əməkdaşlığın uğurla davam edəcəyinə ümidvarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı yaşıl enerjinin istehsalı və ixracı məsələlərinə toxunuldu.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanda yaşıl enerji zonalarının yaradılması, o cümlədən işğaldan azad olunmuş ərazilərdə hidroelektrik stansiyaların tikilməsinin əhəmiyyətini qeyd etdi, həmin ərazilərimizdə artıq 270 meqavata qədər hidroenerji potensialının yaradıldığını bildirdi və bunun 500 meqavata qədər artırılması imkanlarının müzakirə edildiyini dedi.

Söhbət zamanı Şimal-Cənub dəmir yolu layihəsi ilə bağlı əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu, Mərkəzi Asiya dövlətlərinin nəqliyyat sahəsində Azərbaycanla əlaqələrinin daha da genişləndirilməsinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

BMT-nin Baş katibinin müavini və Ətraf Mühit Proqramının icraçı direktorunun qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 27-də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Baş katibinin müavini və BMT-nin Ətraf Mühit Proqramının (UNEP) icraçı direktoru İnger Andersonu qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, İnger Anderson COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı. Bildirdi ki, ölkəmiz qlobal iqlim dəyişiklikləri məsələsinin müzakirəsi baxımından bütün dünyanın toplaşdığı bir mərkəzə çevriləcək. O vurğuladı ki, Azərbaycanda keçiriləcək COP29 çox vacibdir. Belə ki, burada iqlim dəyişikliyi ilə əlaqədar istər maliyyə, istər şəffaflıq hesabatlarının təqdim olunması və digər parametrlər nöqteyi-nəzərindən çox ciddi və önəmli qərarların qəbul edilməsi gözlənilir.

Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi etməsinin həqiqətən də ölkəmizin iqlim dəyişikliyi məsələsində liderliyinin təcəssümü və nümunəsi olduğunu deyən qonaq "Troyka" mexanizminin yaradılmasını çox vacib bir addım kimi dəyərləndirdi və bu müdrik qərara görə təbriklərini çatdırdı.

İnger Anderson əlavə etdi ki, dünya qazıntı yanacağından yeni yanacaq növünə doğru keçid prosesindədir. O dedi ki, buna görə də neft və qaz ixrac edən ölkələrin tənqid olunması cəhdləri ədalətli deyil və şəxsən bunu ədalətli hesab etmir. Qonaq vurğuladı ki, dünyada hər bir insanın bu cür enerji formasına ehtiyacı var.

Azərbaycanın yaşıl iqlim və yaşıl keçid nöqteyi-nəzərindən qəti siyasi iradə nümayiş etdirdiyini vurğulayan İnger Anderson metan öhdəliyi, dekarbonizasiya, neft və qaz sənayesinin modernləşdirilməsi istiqamətində ölkəmizdə atılan addımların önəmli olduğunu qeyd etdi.

Azərbaycanda milli səviyyədə ətraf mühit istiqamətində həyata keçirilən tədbirləri çox təqdir edərək buna görə təbriklərini çatdıran qonaq xüsusilə rəqəmsal əsaslı və "ağıllı kənd təsərrüfatı" konsepsiyasının inkişaf etdirilməsi, tullantıların idarə edilməsi, ətraf mühitin, Xəzər dənizinin ekoloji mühitinin və biomüxtəlifliyin qorunması və digər istiqamətlərdə ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirləri, Azərbaycanda bu ilin "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsini yüksək qiymətləndirdi.

İnger Anderson ölkəmizə səfəri çərçivəsində ətraf mühit sahəsində fəaliyyət göstərən gənclər təşkilatı - IDEA-nın ətraf mühit könüllüləri və gəncləri ilə görüşdüyünü, Şirvan milli qoruğunda olduğunu məmnunluqla qeyd etdi.

Rəhbərlik etdiyi qurumla Azərbaycan arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsini bildirən qonaq 2026-cı il iyunun 5-də Dünya Ətraf Mühit Günü münasibətilə UNEP-in xətti ilə Azərbaycanda Dünya Ətraf Mühit Gününün keçiriləcəyini və bunun da qlobal miqyasda ətraf mühit baxımından ən vacib tədbirlərdən biri olduğunu dedi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlıq edən Prezident İlham Əliyev UNEP ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıqdan, İnger Andersonun regionlarımıza səfər edərək oradakı ekomühitlə tanış olmasından və gənclərlə görüşündən məmnunluğunu bildirdi.

Azərbaycanın neft və qaz ixrac edən ölkə olmasına baxmayaraq, yaşıl enerjiyə keçid sahəsində planlarına

toxunan dövlətimizin başçısı dedi ki, bu, siyasi iradəmizin olduğunu göstərir.

Prezident İlham Əliyev 200-ə yaxın dövlətin Azərbaycanın COP29-a sədrliyini yekdilliklə dəstəkləməsini ölkəmizə olan etimadın göstəricisi kimi dəyərləndirdi.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycan COP29-un sədri olaraq dünya ölkələri arasında körpülərin, etimadın və həmrəyliyin qurulmasına öz töhfəsini verəcək.

Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, ölkəmiz Qlobal Cənubu təmsil edir və 2019-2023-cü illərdə Qoşulmama Hərəkatının sədri olan və Avropa İttifaqı ölkələri ilə də yaxşı əlaqələrə malik Azərbaycan Qlobal Cənubla Qlobal Şimal arasında da iqlim dəyişikliyi mövzusunda həmrəyliyin gücləndirilməsi prosesinə öz töhfəsini verəcək.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, ölkəmiz kiçik ada dövlətlərinin problemlərini prioritet istiqamətlərdən biri kimi müəyyən edib və "Troyka" çərçivəsində digər həmkarlarla bu məsələ ilə bağlı da yaxından işləyir.

Azərbaycanın özünün də iqlim dəyişikliyi problemlərindən əziyyət çəkdiyini deyən Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, bir dövrdə Azərbaycanda quraqlıq halları, yağıntının miqdarının azalması baş verirdisə, son dövrlərdə yağıntının miqdarının artdığı müşahidə olunmaqdadır.

Söhbət zamanı tullantıların idarə olunması, Xəzər dənizinin ətraf mühit məsələləri, onun suyunun azalması və bu istiqamətdə daha sistemli işin, həmçinin əməkdaşlığın həyata keçirilməsi məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

ABŞ Dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 28-də Amerika Birləşmiş Ştatları Dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisi Ceyms O'Braynı qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Ceyms O'Brayn ABŞ Dövlət katibi Antoni Blinkenin bu yaxınlarda Prezident İlham Əliyev ilə telefon danışığını və bu əsnada aparılan müzakirələri məmnunluqla qeyd etdi. O, ABŞ-ın regional sülh gündəliyinin irəliyə aparılmasına sadiqliyini və bu prosesi dəstəkləməyə hazır olduğunu vurğuladı. Azərbaycan ilə ABŞ arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığın, o cümlədən əlaqələrimizin strateji səviyyədə daha da inkişaf etdirilməsi məsələlərinin vacibliyini qeyd etdi. Bu xüsusda regional əməkdaşlıq, Orta Dəhliz və digər məsələlər müzakirə olundu.

Prezident İlham Əliyev Antoni Blinkenlə telefon danışığını məmnunluqla xatırladı, bu telefon danışığı əsnasında əlaqələrimizin geniş spektrinin müzakirə olunduğunu dedi.

Azərbaycan ilə ABŞ arasında ölkəmizin müstəqilliyinin ilk günlərindən müxtəlif sahələrdə uğurlu əməkdaşlığın qurulduğu vurğulandı.

Söhbət zamanı Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyində oynadığı rol, Azərbaycan ilə ABŞ arasında enerji sahəsində əməkdaşlıq, COP çərçivəsində iki ölkənin nümayəndə heyətlərinin səmərəli və faydalı məsləhətləşmələrinin olduğu qeyd edildi. COP29-un uğurla nəticələnməsi üçün ABŞ-ın öz dəstəyini bundan sonra da davam etdirəcəyi vurğulandı.

İtaliyanın müdafiə nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin qəbulu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 26-da İtaliya Respublikasının müdafiə naziri Quido Krosettonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, nümayəndə heyətinə İtaliyanın xarici işlər və beynəlxalq əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çirielli də daxildir.

Prezident İlham Əliyev bu günün Azərbaycan-İtaliya əlaqələrinin tarixində əlamətdar olduğunu deyərək, bununla münasibətlərimizdə yeni səhifənin açıldığını, ölkələrimizin artıq hərbi-texniki sahədə də əməkdaşlığa başladığını qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı İtaliyanın çox inkişaf etmiş hərbi-texniki sənayeyə malik olduğunu vurğulayaraq, bu gün təqdim olunan "C-27J Spartan" tipli hərbi nəqliyyat təyyarəsinin Azərbaycana gətirilməsini əlaqələrimizin yüksək səviyyəsinin göstəricisi kimi dəyərləndirdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə İtaliyanın bir çox sahələrdə strateji tərəfdaş kimi fəaliyyət göstərdiyini deyərək, Avropa məkanında ticarət əlaqələrimizin böyük hissəsinin İtaliyanın payına düşdüyünü və ticarət dövriyyəmizin 15 milyard dolları ötdüyünü bildirdi. Dövlətimizin başçısı bir çox İtaliya şirkətlərinin

Azərbaycanda uğurla fəaliyyət göstərdiyini və bir sıra layihələrdə iştirakını məmnunluqla qeyd etdi.

Neft-qaz sahəsindəki əməkdaşlığımızın təkcə ölkələrimiz üçün deyil, bütün Avropa məkanı üçün önəm daşıdığını bildirən Prezident İlham Əliyev bunun inkişafının təməlində güclü siyasi əlaqələrin dayandığını vurğuladı və "Azərbaycan Respublikası ilə İtaliya Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında" Birgə Bəyannamənin bu əlaqələrin əsasını təşkil etdiyini dedi.

Dövlətimizin başçısı bu il Azərbaycanda keçiriləcək COP29-a hazırlıqla bağlı da ölkələrimizin sıx təmasda olduğunu vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti əməkdaşlığımızın digər sahələri də əhatə etdiyini deyərək, təhsil sahəsində əlaqələrə toxundu və qeyd etdi ki, İtaliya-Azərbaycan Universiteti faktiki olaraq fəaliyyətə başlayıb, bu universitet üçün hazırda yeni müasir bina və təhsil kompleksi inşa edilir.

Dövlətimizin başçısı əlaqələrimizin bundan sonra da genişlənəcəyinə əminliyini bildirdi.

Qəbula görə minnətdarlığını ifadə edən İtaliyanın müdafiə naziri Quido Krosetto 26 İyun - Silahlı Qüvvələr Günü münasibətilə dövlətimizin başçısına təbriklərini çatdırdı.

Qonaq Azərbaycan Prezidenti ilə əvvəlki görüşünü məmnunluqla xatırladı.

Ölkəmizə böyük nümayəndə heyəti ilə gəlməsinin və İtaliyanın xarici işlər və beynəlxalq əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çiriellinin burada olmasının önəmini qeyd edən Quido Krosetto müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlığımızın başlanmasından məmnunluğunu bildirdi.

.AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN SƏFƏRLƏRİ

Hacıqabul, Gəncə və Qəbələyə səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Hacıqabul rayonunda olub.

Dövlətimizin başçısı Hacıqabul rayonu Muğan-Birinci Paşalı-İkinci Paşalı-Şorbaçı-Birinci Udullu-Tağılı-İkinci Udullu-Qubalı avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Saleh Məmmədov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, vətəndaşların rahat gediş-gəlişini təmin etmək məqsədilə əsaslı şəkildə yenidən qurulan yol rayonun 8 yaşayış məntəqəsini birləşdirir. Uzunluğu 39 kilometr olan iki hərəkət zolaqlı avtomobil yolu 4-cü texniki dərəcəyə uyğun inşa edilib.

Yolun qabarmış və çökmüş hissələrinin qazılaraq çıxarılması, torpaq yatağının qaldırılması, genişləndirilməsi, kipləşdirilməsi və müəyyən hissələrdə 10 metrə qədər genişləndirilməsi işləri görülüb.

Marşrutboyu yararsız hala düşmüş müxtəlif diametrli suötürücü borular yeniləri ilə əvəz edilib və zəruri olan yerlərdə müxtəlif diametrli yeni dəmir-beton suötürücü borular quraşdırılıb. Bununla yanaşı, Udullu kəndi ərazisində Pirsaat çayı üzərində yerləşən, artıq istismar müddətini başa vurmuş mövcud metal körpünün əvəzində üçaşırımlı yeni dəmir-beton körpü inşa olunub.

Görülən işlər nəticəsində 12 mindən çox əhalinin rahat gediş-gəlişi təmin olunub, yük və sərnişin daşınması asanlaşıb.

Əsaslı yenidən qurulan avtomobil yolu əhatə etdiyi yaşayış məntəqələrinin rayon mərkəzi ilə nəqliyyat əlaqəsinin yaxşılaşdırılmasında, həmçinin bu bölgədə iqtisadiyyatın və kənd təsərrüfatının inkişafında, eləcə də insanların həyat tərzinin və rifahının yüksəlməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək.

Aprelin 9-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Hacıqabul rayonunda “Agro Dairy” MMC-yə məxsus 4200 hektar torpaq sahəsinə Kür çayından nasos stansiyası vasitəsilə suvarma suyunun çatdırılması üzrə suvarma qurğuları kompleksi ilə tanış olub.

Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin sədri Zaur Mikayılov və “Agro Dairy” MMC-nin icraçı direktoru Niyazi Əmirbəyov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdilər.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Prezidenti əkin sahələrinin suvarma suyu ilə təminatının yaxşılaşdırılması, habelə əkin dövriyyəsinə əlavə torpaqların cəlb olunması işlərinin davam etdirilməsi və bu istiqamətdə yeni layihələrin hazırlanması məqsədilə 2021-ci il mayın 29-da Sərəncam imzalayıb. Sərəncama uyğun olaraq Hacıqabul rayonu ərazisində “Agro Dairy” MMC-yə məxsus torpaq sahəsini suvarma suyu ilə təmin etmək üçün Kür çayının Sabirabad rayonundan keçən hissəsində sərfi saniyədə 3 kubmetr olan 4 aqreqatlı üzən nasos stansiyasının, boru kəmərinin və dəmir-beton kanalının tikintisinə başlanılıb.

Azərbaycan Prezidentinin 2022-ci il fevralın 10-da imzaladığı Sərəncamına əsasən isə üzən nasos stansiyası (I pillə), uzunluğu 4350 poqonometr olan basqılı metal boru kəməri, uzunluğu 7012 poqonometr olan dəmir-beton üzlüklü açıq kanal, kanalın sonunda su tutumu 5 min kubmetr olan hovuz, sərfi saniyədə 3 kubmetr olan II pillə stasionar nasos stansiyası və uzunluğu 6918 poqonometr olan basqılı metal boru kəmərinin tikintisi və nasos stansiyasının xarici elektrik təchizatı işləri başa çatdırılıb.

Prezident İlham Əliyevə Hacıqabul suvarma layihəsi barədə də məlumat verildi. Qeyd edildi ki, layihə çərçivəsində 2022-ci ildə 2555 hektar sahənin suvarılması təmin olunub. Layihənin gələn il 1225 hektar sahədə də həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Həmçinin bildirildi ki, ötən ilin sonunda intensiv suvarma sahələrinin ərazisi 19 min 200 hektara, pivotların sayı 296-ya çatdırılıb, 4 toxum emalı kompleksi yaradılıb. Qarabağ regionu üzrə 2020-ci ildən təhkim olunmuş ərazilərdə 27 min 107 hektar, 2023-cü ilin sentyabrında keçirilmiş antiterror tədbirləri nəticəsində azad edilmiş Xocalı, Ağdərə və Xocavənd rayonlarında 11 min 276 hektar ərazidə yazlıq və payızlıq əkin işləri aparılıb.

Məlumat verildi ki, 2021-2023-cü illərdə 600-dək yerli fermer və sahibkar üçün müasir aqrotexniki torpaq becərilməsi üzrə təlimlər, “açıq qapı” günləri, tələbələr üçün təcrübə proqramları, universitetlərdə mühazirələr, eləcə də karyera günləri təşkil edilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Gəncə şəhərində səfərdə olub.

Dövlətimizin başçısı Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Gəncə şəhərinin mərkəzində ucaldılmış abidəsini ziyarət edib, önünə gül dəstəsi qoyub.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Gəncə şəhərində Ekoloji Park Kompleksinin tikintisi ilə tanış olub.

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Qərb bölgəsində ilk dəfə Gəncə şəhərində salınan Ekoloji Park Kompleksinin tikintisinə və onun ətrafında abadlıq işlərinə 2021-ci ilin dekabrında başlanılıb. Gəncəçay çayının sağ sahilində yerləşən kompleks 11 hektar ərazini əhatə edir.

Unikallığı ilə seçiləcək kompleksdə insanların rahatlığı və asudə vaxtlarını daha səmərəli keçirmələri üçün bütün lazımi şərait yaradılır. Kompleksə sahəsi 1285 kvadratmetr olan ikimərtəbəli oranjereya binası daxildir. Binanın əsas hissəsi dəmir-beton, metal və şüşə-vitraj konstruksiyalarla yığılıb. Fərqli dizaynı ilə seçilən kompleksdə turistlərin rahatlığı üçün bütün şərait yaradılır. Burada bütün fəsillərdə müxtəlif növ nadir gül-çiçək, kol bitkiləri, eləcə də ağac tingləri yetişdiriləcək. Bu işi həyata keçirmək üçün oranjereya binasının daxilində bitkilərin normal inkişafını təmin edəcək xüsusi havalandırma sistemləri quraşdırılıb. Hazırda binada 7 növ ağac, 16 növ gül, 8 növ kol, 9 növ isə kaktus bitkisi əkilib.

Ekoloji Park Kompleksinin ərazisində əyləncə mərkəzlərinin, idman qurğularının, iaşə obyektlərinin yaradılması da planlaşdırılıb. Buraya gələn ziyarətçilər, həmçinin müxtəlif növ gül-çiçək, kol bitkiləri, eləcə də ağac tinglərinin yetişdirilməsi işləri ilə tanış ola biləcəklər.

Kompleksin ərazisində yeni yollar çəkilib, avtomobil dayanacağı salınıb, müasir işıqlandırma sistemi quraşdırılıb, yağış və damcı suvarma sistemləri ilə təchiz olunmuş istixanalar tikilib. Ekoloji Parkın Gəncə çayı tərəfdəki ərazisində yüzlərlə sərv ağacı əkilib, binanın ətrafına isə mozaika daşları döşənib.

Kompleksdə son tamamlama işləri həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Gəncə İdman Sarayının açılışında iştirak edib.

Gənclər və idman naziri Fərid Qayıbov dövlətimizin başçısına Gəncə İdman Sarayında yaradılan şərait barədə məlumat verdi.

Qeyd edək ki, uzun illərdir ölkəmizdə Olimpiya və idman hərəkatı geniş vüsət alıb. Ötən illərdə Azərbaycanda onlarla Olimpiya İdman Kompleksi və digər idman qurğuları tikilib. Bu isə ölkəmizdə idmana marağı artırıb, gənclərin asudə vaxtlarını daha səmərəli keçirmələri üçün geniş imkanlar yaradıb. Gəncədə istifadəyə verilən İdman Sarayı da bu qəbildən layihələr arasında xüsusi yer tutur.

Azərbaycan Prezidentinin müvafiq Sərəncamına əsasən inşa edilən Gəncə İdman Sarayının tikintisinə 2018-ci ilin iyununda başlanılıb. Yüksək keyfiyyətlə aparılan tikinti işləri bu ilin martında tam başa çatdırılıb.

Gəncə İdman Sarayı müasirliyi ilə diqqəti cəlb edir. Ümumi sahəsi 40 min kvadratmetrə yaxın olan İdman Sarayında bütün zəruri infrastruktur yaradılıb. Böyük zalda beynəlxalq standartlara uyğun olaraq basketbol, voleybol, həndbol, minifutbol və atletika oyunlarının keçirilməsi nəzərdə tutulub. Bu zalda 2200 nəfərlik sabit oturacaq yeri olan tribuna, 850 nəfərlik mobil oturacaq və fiziki məhdudiyyəti olan tamaşaçılar üçün 20 yer ayrılıb. Burada, həmçinin VIP bölmə, idmançılar və hakimlər üçün müxtəlif təyinatlı sahələr və konfrans zalı yaradılıb.

Qeyd olundu ki, İdman Sarayındakı üzgüçülük hovuzu Beynəlxalq Üzgüçülük Federasiyasının standartlarına cavab verir. Hovuzun uzunluğu 50, eni 21 metr, dərinliyi isə 3 metrdir. Burada 4 metr, 2,2 metr və 1,2 metrə qədər qalxa bilən mobil hərəkətli döşəmə də quraşdırılıb. Zalda üzgüçülük yarışlarını 1400-dən çox tamaşaçı izləyə biləcək. Fiziki məhdudiyyəti olan tamaşaçı üçün isə 16 yerlik ərazi təşkil olunub. Üzgüçülük hovuzu da VIP bölmə, idmançılar və hakimlər üçün müxtəlif təyinatlı sahələrdən ibarətdir.

Gəncə İdman Sarayının kiçik zalı müvafiq olaraq 2, 3 və 4 yerə bölünmək imkanına malikdir. Burada ağır atletika, güləş, cüdo və boks zalları, müxtəlif təyinatlı otaqlar fəaliyyət göstərəcək və idmanın ayrı-ayrı sahələri tədris ediləcək.

Nəhəng idman qurğusunda Beynəlxalq İdman Atıcılığı Federasiyasının (ISSF) standartlarına uyğun atıcılıq zalı, həmçinin müxtəlif ölçülü yoqa, pilates, atletika, fitnes, boulinq, masaüstü tennis, şahmat, krossfit zalları, SPA mərkəzi, bilyard masası, uşaq otağı, 3 konfrans zalı, böyük restoran, kofe-breyk bölmələri və marketlər fəaliyyət göstərəcək.

Gəncə İdman Sarayının əhəmiyyətini artıran cəhətlərdən biri də burada müasir mehmanxananın yaradılmasıdır. Səksən nömrəsi olan mehmanxanada 160 idmançının qalması və istirahəti üçün hər cür imkan var.

Həyətdə geniş abadlıq-quruculuq işləri görülüb, yaşıllıq zolaqları salınıb, istirahət guşələri yaradılıb, müşahidə kameraları quraşdırılıb.

Belə nəhəng idman qurğularının yaradılması Azərbaycanın idman ölkəsi kimi nüfuzunu yüksəltməklə yanaşı, regionlarda yaşayan gənclərin idmana həvəsinin artırılması, onların potensialının üzə çıxarılması və ümumilikdə idmanın kütləviliyinin təmin edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Gəncə şəhər stadionunun təməlini qoyub.

Dövlətimizin başçısına stadionda yaradılacaq şərait barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, 1959-1963-cü illərdə inşa edilən Gəncə şəhər stadionu 1964-cü ildə istismara verilib. Son illərdə stadionun tamaşaçı tribunaları yararsız vəziyyətə düşdüyündən və texniki cəhətdən istismarı mümkün olmadığından fəaliyyəti qismən həyata keçirilirdi. Stadionun ərazisində köməkçi məşq meydançaları və futbol akademiyası binası tikilib.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 6 oktyabr tarixli Sərəncamına əsasən, Gəncə şəhər stadionunun yenidən qurulması işlərinin layihələndirilməsi və həyata keçirilməsi üçün Prezidentin ehtiyat fondundan ilkin olaraq bir milyon manat ayrılıb. Stadionun layihələndirmə işləri artıq başa çatdırılıb.

Yenidənqurma işləri çərçivəsində stadionun ərazisi genişləndirilərək 10 hektara çatdırılacaq. UEFA-nın 4-cü kateqoriya standartlarına uyğun inşa ediləcək stadionun tamaşaçı tutumu layihə üzrə 15 min 464 yerlikdir. Stadionda VVIP, VIP, SKY-box, media nümayəndələri və fiziki imkanları məhdud tamaşaçılar üçün müvafiq sayda oturacaq sahələri, futbolçular üçün soyunub-geyinmə, konfrans, tibb, hakimlər, texniki heyət üçün otaqlar və sair zəruri sahələr nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, layihəyə əsasən stadionun daxilində bilet satışı, eləcə də müxtəlif ictimai iaşə obyektləri, yerüstü avtodayanacaqlar, nəzarət-buraxılış məntəqələri yaradılacaq. Stadion UEFA tələblərinə uyğun işıqlandırma, səs, yayım, internet, təhlükəsizlik, giriş-çıxış sistemləri ilə təchiz olunacaq. Bir sözlə, stadionun istifadəyə verilməsi istər yerli, istərsə də beynəlxalq yarışların keçirilməsinə hərtərəfli şərait yaradacaq.

Prezident İlham Əliyev Gəncə şəhər stadionunun təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Qəbələ rayonunda səfərdə olub.

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Qəbələ şəhərində ucaldılmış abidəsini ziyarət edib, önünə gül dəstəsi qoyub.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Qəbələ rayonunda “Azərişıq” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin (ASC) 110/35/10 kV-luq “Hacıalılı” elektrik yarımstansiyasının və Regional Təlim Mərkəzinin açılışında iştirak edib.

“Azərişıq” ASC-nin sədri Vüqar Əhmədov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Qəbələ elektrik şəbəkəsi ümumilikdə 31 min 502 abonenti əhatə edir. ASC tərəfindən rayon ərazisində aparılan yenidənqurma işləri çərçivəsində Qəbələ şəhərinin, 2 qəsəbənin və 13 kəndin elektrik təsərrüfatı yenilənib. İstehlakçıların elektrik enerjisi təchizatının keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə 110/35/10 kV-luq 26 meqavat-amperlik (MVA) “Hacıalılı” yarımstansiyasının gücü 41 MVA-ya çatdırılmaqla müasir tələblərə uyğun yenidən tikilib.

Dövlətimizin başçısına 2020-2023-cü illərdə paylayıcı şəbəkələrdə aparılan bərpa və yenidənqurma işləri, “Azərişıq” ASC tərəfindən tətbiq edilən yaşıl və innovativ texnologiyalar, eləcə də “100 Kənd” layihəsi üzrə regional şəbəkələrdə 150-dən çox yaşayış məntəqəsinin elektrik təchizatının yenidən qurulmasının texniki, iqtisadi və ekoloji səmərəliliyi barədə məlumat verildi. Qeyd olundu ki, paylayıcı şəbəkələrdə yaşıl və innovativ texnologiyaların tətbiqi, o cümlədən ikipilləli şəbəkələrin, mikrogünəş elektrik stansiyalarının, 3D-mobil xəritə, dron monitorinq, smart uçot sistemlərinin, kompozit şüşə lifli ekoloji təmiz dayaqların istifadəsi, habelə “100 Kənd” layihəsi üzrə görülən işlər təbii qaza qənaət edilməsinə, karbon dioksid emissiyasının azaldılmasına imkan yaradır.

“Hacıalılı” elektrik yarımstansiyasının qarşısında elektromobillər üçün “Azərişıq” tərəfindən iki enerjidoldurma stansiyası inşa olunub.

Diqqətə çatdırıldı ki, elektromobil enerjidoldurma stansiyalarının tətbiqi nəticəsində ildə 230 min ton karbohidrogen yanacağına qənaət edilməsi və 239 min ton karbon dioksid emissiyasının azaldılması mümkün olacaq.

Prezident İlham Əliyev “Hacıalılı” yarımstansiyasını işə saldı.

Yarımstansiyanın ərazisində Regional Təlim Mərkəzi də inşa edilib. Təlim Mərkəzində yerli və xarici təlimçilərin iştirakı ilə elektroenergetika sahəsi üzrə ixtisaslı kadrların hazırlığı, bərpaolunan enerji mənbələrinin tətbiq və istismar qaydaları, peşə vərdişlərinin əldə edilməsi, real iş şəraitində təlimlər və ustalıq yarışlarının təşkili nəzərdə tutulur. Mərkəz müasir şəbəkə poliqonu və “Yaşıl Enerji” təlim poliqonundan ibarətdir. Şəbəkə poliqonunda kompozit dayaqlar, optiklifli 35 kV-luq və 0,4 kV-luq kabel xətləri, smart sayğaclar, SK-11 35-0,4 kV-luq şəbəkə idarəetmə sistemi quraşdırılıb. Poliqonda beynəlxalq peşə ustalığı yarışlarına hazırlıq üçün lazımi şərait yaradılıb. “Yaşıl Enerji” təlim poliqonunda isə Günəş və külək enerji mənbələri, ”Azərişıq” ASC-nin Mobil Yaşıl Enerji Qurğusu layihələri üzrə təlimlər təşkil olunacaq.

Regional Təlim Mərkəzi, həmçinin digər müasir avadanlıqlarla da təchiz edilib, regional şəbəkələrin dispetçer idarəetmə sisteminə inteqrasiya olunub. Dispetçer idarəetmə sistemi mərkəzdən və müstəqil idarəetmə imkanlarına malikdir. Bundan əlavə, Mərkəzdə biri interaktiv olmaqla, iki müasir tədris otağı və tədbirlərin keçirilməsi üçün iclas zalı vardır.

Aprelin 9-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 160 çarpayılıq Qəbələ Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının açılışında iştirak edib.

Səhiyyə naziri Teymur Musayev dövlətimizin başçısına xəstəxanada yaradılan şərait barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, binanın inşasına 2016-cı ildə başlanılıb və tikinti işləri 2023-cü ildə başa çatdırılıb. Xəstəxananın yerləşdiyi ərazinin ümumi sahəsi 4,9 hektardır. Tibb ocağının altımərtəbəli əsas binası üç blokdan ibarətdir. Bu səhiyyə müəssisəsində terapiya, uşaq xəstəlikləri, nevrologiya, ümumi cərrahiyyə, ginekologiya, travmatologiya, LOR, infeksion xəstəliklər, şüa-diaqnostika, qəbul, laboratoriya, təcili tibbi yardım, doğum, doğuşdan sonrakı fizioloji şöbələr və hamiləliyin patologiyası şöbəsi də fəaliyyət göstərəcək.

Xəstəxana müasir tələblərə cavab verən tibbi avadanlıqla, o cümlədən maqnit rezonans tomoqrafiyası (MRT), çoxkəsikli kompüter tomoqrafiyası (KT), rəqəmsal stasionar ultrasəs müayinə cihazı, rəqəmsal teleskopik rentgen cihazı və rəqəmsal DR rentgen qurğusu ilə təchiz olunub.

Ərazidə əsas korpusla yanaşı, Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi, Yoluxucu Xəstəliklər Korpusu,

Məhkəmə Tibbi Ekspertiza və Patoloji Anatomiya Birliyinin rayon şöbəsi üçün binalar tikilib.

Xəstəxananın həyətində geniş yaşıllıq zolağı salınıb.

Burada yaradılan şəraitdən görünür ki, vətəndaşların hərtərəfli tibbi xidmətlə təmin edilməsi, onların müalicə və müayinə işinin yüksək səviyyədə təşkili, gələcəyimiz olan uşaqların sağlam yetişməsi istiqamətində icra edilən layihələr dövlətimizin başçısının daim diqqətində və nəzarətindədir. Bu cür müasir səhiyyə müəssisəsinin istifadəyə verilməsi yalnız Qəbələ sakinlərinə deyil, bütövlükdə region əhalisinə hərtərəfli tibbi xidmət göstərməyə imkan yaradır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Ağdaş-Zarağan yolunun 40-cı kilometrliyindən başlayan Böyük Pirəli-Kiçik Pirəli-Xırxatala-Cığatelli-Həmzəli avtomobil yolunun açılışında iştirak edib.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Saleh Məmmədov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Prezidentinin 2021-ci il 17 may və 2022-ci il 2 fevral tarixli sərəncamları ilə Qəbələ rayonunda 17 minə yaxın əhalinin yaşadığı 15 yaşayış məntəqəsini birləşdirən bu avtomobil yolunun tikintisi Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinə tapşırılıb. Tikinti işləri 2022-ci ilin sentyabrında başa çatdırılıb.

Məlumat verildi ki, dördüncü texniki dərəcəyə uyğun salınan iki hərəkət zolaqlı yolun ümumi uzunluğu 41 kilometrdir. Texnoloji ardıcıllığa uyğun olaraq lazımi hündürlükdə optimal qum-çınqıl qarışığından yol yatağının tikintisi, yola iki laydan ibarət yeni asfalt-beton örtüyünün döşənməsi işləri görülüb. İnşaat işlərinin sonuncu mərhələsində hərəkətin normal təşkili üçün yol nişanları və məlumatverici lövhələr quraşdırılıb, nişanlanma xətləri çəkilib. Yol üzərində bir körpü salınıb, 18 avtodayanacaq yaradılıb.

Bu avtomobil yolunun tikintisi əhatə etdiyi 15 yaşayış məntəqəsinin rayon mərkəzi ilə nəqliyyat əlaqəsinin yaxşılaşdırılmasında, həmçinin bu bölgədə turizmin və kənd təsərrüfatının inkişafında, eləcə də insanların həyat tərzinin və rifah halının yüksəlməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 9-da Qəbələ rayonunda 624 şagird yerlik Təbriz Yaqubov adına Bum qəsəbə tam orta məktəbinin yeni binasının açılışında iştirak edib.

Elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev dövlətimizin başçısına məktəbdə yaradılan şərait barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, qəsəbədə 1983-cü ildə tikilmiş məktəb binasının müasir tələblərə cavab verməməsi və qəzalı vəziyyətdə olması yeni binanın inşası zərurətini yaratmışdı. Bum qəsəbə tam orta məktəbinin tikintisinə 2021-ci ilin dekabrında başlanılıb. Məktəb binası 26 sinif otağından, kimya, fizika və biologiya laboratoriyalarından, 2 informatika kabinetindən, 2 texnologiya otağından, gənclərin çağırışaqədərki hazırlıq kabinetindən, kitabxana, 195 yerlik akt zalı, idman zalı və 80 yerlik yeməkxanadan ibarətdir.

Yeni dövrün çağırışlarına uyğun olaraq, müasir məktəblərin qurulması Azərbaycan dövlətinin prioritetləri sırasında başlıca yer tutur. Son 20 ildə Azərbaycanın mərkəzi şəhərlərindən tutmuş ən ucqar kəndlərinə qədər yaşayış məntəqələrində 3600 yeni məktəb binası tikilib və ya əsaslı təmir olunub. Ölkəmizdə təhsil müəssisələrinin əsaslı təmiri, yenidən qurulması və yenilərinin inşası, onların zəruri tədris avadanlığı ilə təchizi gənc nəslin daha savadlı və bilikli yetişməsinə hesablanıb. Yeni məktəb binalarının və tədris korpuslarının inşası şagird sıxlığını aradan qaldırmaqla, həm də onların daha keyfiyyətli təhsil almasına şərait yaradır.

Rusiya Federasiyasına işguzar səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin dəvəti ilə aprelin 22-də Moskvaya işgüzar səfərə gəlib.

Moskvanın Vnukovo-2 beynəlxalq hava limanında dövlətimizin başçısını Rusiya xarici işlər nazirinin müavini Mixail Qaluzin və digər rəsmi şəxslər qarşıladılar.

Aprelin 22-də Moskvada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin ilə təkbətək görüşü olub.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi salamlayan Rusiya Prezidenti Vladimir Putin dedi:

-Hörmətli İlham Heydər oğlu. Gəldiyiniz üçün sağ olun.

Bu günlərdə BAM-ın (Baykal-Amur Magistralının) 50 illiyini qeyd edirik. Hamı yaxşı bilir ki, hökumət komissiyasına rəhbərlik edən atanız dəfələrlə tikintiyə baş çəkərək bu məsələdə çox əhəmiyyətli rol oynayıb. Əslində o, bütün Sovet İttifaqı üçün mühüm olan bu nəhəng layihənin təşkilatçılarından biri olub. Biz təkcə bu barədə bilməklə kifayətlənmirik, həm də bunu xatırlayırıq və ona çox minnətdarıq, onun xatirəsini yad edirik.

Bu gün bizim həm də BAM-ın veteranları ilə görüşümüz olacaq, danışılacaq bir çox mövzu var. İndi biz, yəqin ki, Siz bu barədə bilirsiniz, Şərq poliqonu adlı marşrutu inkişaf etdiririk, həm BAM, həm də Transsib onunla bağlıdır. Beləliklə, bütün bunlar bu gün də bizim

üçün əhəmiyyətlidir, həm də çox böyük əhəmiyyətə malikdir.

Düşünürəm, hətta əminəm ki, atanızın bu nəhəng layihənin həyata keçirilməsinə sərf etdiyi bütün səylər, zəhmət çəkdiyi illər bu gün də təkcə Rusiya üçün deyil, həm də bütün Müstəqil Dövlətlər Birliyi üçün mühüm rola malikdir. Onu nəzərdə tuturam ki, bir çox tərəfdaşlarımız bu və ya digər dərəcədə bu nəqliyyat arteriyasından istifadə edirlər.

Əlbəttə, bizim yüksək səviyyədə olan və inkişaf edən ikitərəfli münasibətlərimizdən danışmaq imkanımız olacaq. Əmtəə dövriyyəmiz artır: o, artıq 4 milyard dollardan da çoxdur. Dollar ekvivalentində desək, Azərbaycan iqtisadiyyatına yatırılan Rusiya investisiyası 6 milyarddır. Hökumətlərarası komissiya fəal işləyir. İqtisadiyyatın real sektorunda, kooperasiyada, infrastrukturda əməkdaşlığın bir çox maraqlı istiqamətləri var, zənnimcə, onların bir neçəsi ölkələrimizin ictimaiyyətinə məlumdur.

Sözsüz ki, regionda təhlükəsizliyin təmin edilməsi ilə bağlı vəziyyətdən də danışacağıq. Bir çox məsələlər var ki, onlar olduqca həssasdır. Biz Sizinlə onların hər birini müzakirə edəcəyik.

Sizi görməyimizə çox şadıq. Xoş gəlmisiniz.

* * *

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dedi:

– Hörmətli Vladimir Vladimiroviç.

Dəvətə görə sağ olun. Yenidən görüşməyimizə şadam.

BAM-ın tikintisinin başlanmasının 50 illiyinə həsr olunmuş bugünkü tədbirdə iştirakla bağlı dəvətinizə görə ayrıca təşəkkürümü bildirirəm. Rusiya rəhbərliyinin, həmçinin ictimaiyyətinin Heydər Əliyevin xatirəsinə göstərdikləri ehtiramı Azərbaycanda yüksək qiymətləndiririk. Qeyd etdiyiniz kimi Heydər Əlirza oğlu Əliyev vaxtilə Ümumittifaq tikintisi adlandırılan bu nəhəng layihənin həyata keçirilməsində fəal iştirak edib və onun reallaşdırılmasına öz töhfəsini verib. Ona görə bizim üçün əlbəttə ki, bu tədbirdə iştirak etmək çox xoşdur və böyük şərəfdir. Bu gün bu qlobal layihənin həyata keçirilməsinə öz töhfəsini verən insanlarla da görüşəcəyik.

Tarixin yaddaqalan bu məqamları ölkələrimizi, xalqlarımızı daha da yaxınlaşdırır, münasibətlərimizin gələcəkdə də ardıcıl inkişafına töhfə verir. Biz əlaqələrimizin inkişafından çox razıyıq. Artıq iki ildən çoxdur ki, 2022-ci ilin fevralında burada, Kremldə imzaladığımız və əsas siyasi sənəd olan, gələcəkdə münasibətlərimizin ardıcıl inkişafını müəyyən edən müttəfiqlik qarşılıqlı fəaliyyəti haqqında Bəyannamə çərçivəsində işləyirik.

Sizin də qeyd etdiyiniz kimi gündəlik kifayət qədər genişdir. Orada nəqliyyat komponenti də var, bu gün onu da müzakirə edəcəyik. Ölkələrimizi və tərəfdaşlarımızı birləşdirən "Şimal-Cənub" beynəlxalq nəqliyyat dəhlizi yük daşımalarının təhlükəsizliyi baxımından və bir çox ölkələr arasında ticari münasibətləri stimullaşdırmaq üçün qlobal əhəmiyyətə malikdir.

Regional təhlükəsizlik məsələləri həmişə bizim görüşümüzün gündəliyindədir. Biz, həmçinin şadıq ki, onlar öz həllini tapır. Rusiya Qafqazda və daha geniş coğrafiyada regional təhlükəsizlik üzrə əsas ölkədir. Ölkələrimiz arasında əməkdaşlıqdan, qarşılıqlı fəaliyyətdən çox şey asılıdır. Biz qarşılıqlı fəaliyyət və qarşılıqlı maraqlar ruhunda etimad tədbirlərinin, əməkdaşlığın, qarşılıqlı anlaşmanın möhkəmləndirilməsinə və bütün məsələlərin nizamlanmasına çalışırıq.

Bugünkü görüşə görə bir daha minnətdarlığımı bildirirəm və əminəm ki, bu, münasibətlərimizin inkişafına yeni təkan verəcək.

Sağ olun.

Prezident Vladimir Putin: Sağ olun.

Aprelin 22-də Moskvada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin birgə nahar ediblər.

Aprelin 22-də Moskvada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin Baykal-Amur Magistralının 50 illik yubileyi münasibətilə dəmir yolu sahəsinin veteranları və işçiləri ilə birgə görüşü keçirilib.

Görüşdə çıxış edən Rusiya Prezidenti Vladimir Putin dedi:

– Hörmətli İlham Heydər oğlu.

Əziz dostlar.

Yarım əsr əvvəl – elə bu günlərdə Baykal-Amur Magistral xəttinin tikintisinə başlanıldı. Bu, dünyanın ən böyük dəmir yolu arteriyalarından biridir, gələcəyin əsl yoludur. Təbii ki, bunu icra edənlərin, bu layihəni həyata keçirənlərin çoxu üçün, – o vaxt deyirdilər və indi də bunu təsdiq etmək olar, – BAM bütöv bir nəslin arzularının və romantik istəklərinin simvoludur.

BAM, həmçinin Sovet İttifaqının hər yerindən olan iki milyon gəncin nəhəng əməyinin və cəsarətinin təcəssümüdür. Onlar dünya tarixində tayı-bərabəri olmayan, hər mənada bənzərsiz bir layihə həyata keçirdilər.

Bu gün biz görürük ki, BAM əsasən XXI əsr üçün qlobal logistikanı müəyyən edir. Ölkəmiz Sibirin və Uzaq Şərqin mənimsənilməsi və inkişafı, Sakit Okeana doğru yük daşımalarının genişləndirilməsi üçün çox böyük imkanlar əldə etmişdir. Birbaşa deyə bilərik ki, indiki mərhələdə Şərqə dönüş məhz Baykal-Amur Magistralı sayəsində mümkün olmuşdur.

Görüşümüzün iştirakçılarını BAM-ın tikintisinə başlanması münasibətilə təbrik etmək istərdim. Burada, ilk növbədə, dəmir yolu sənayesinin, tikinti sənayesinin, dəmir yolu qoşunlarının veteranları haqqında danışmaq istərdim. Mən bu münasibətlə sizinlə həm çətinliyi, həm də qələbələri bölüşən, sizinlə hər şeyə sahib olan qohumlarınızı, yaxınlarınızı, dostlarınızı, həmkarlarınızı və xidmət yoldaşlarınızı təbrik etmək istəyirəm. İndi veteranlara müraciət edirəm, orada hər şey vardı, tonqallar ətrafında mahnılar oxunurdu, amma ən əsası, çətin və ağır zəhmət idi.

Göstərdiyiniz əmək şücaətinə, çətin vaxtlarda, keçən əsrin 90-cı illərində həyatınızın amalına sadiq qaldığınıza, əmək kollektivlərini qoruyub saxladığınıza, BAM-ın etibarlı işini təmin etdiyinizə görə hamınızın, sizinlə bərabər çalışan hər kəsin qarşısında baş əyirəm.

Bu gün BAM-da yaşayan və işləyən, qabaqcılların şanlı ənənələrini davam etdirən, bu ən mühüm dəmir yolu xəttinin yenidən qurulmasında, inkişafında və ona xidmət göstərilməsində iştirak edən hər kəsə ən səmimi sözlərimi ifadə etmək istəyirəm.

Bildiyiniz kimi, şücaətli əməyə görə təşəkkür və minnətdarlıq əlaməti olaraq, tikinti və dəmir yolu sənayesi veteranlarının və işçilərinin yüksək dövlət mükafatları ilə təltif edilməsi haqqında Fərman imzalanıb.

BAM-ın tikintisinə başlanmasının yarıməsrlik yubileyi münasibətilə Azərbaycan Prezidenti İlham Heydər oğlu Əliyevi şəxsən təbrik etməkdən çox məmnunam. Onun atası, – bunu bütün BAM inşaatçıları yaxşı bilir, – Heydər Əlirza oğlu BAM-ın tarixində müstəsna, böyük rol oynayıb. Heydər Əlirza oğlu SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində Baykal-Amur Magistralının tikintisinə rəhbərlik edir və bu çətin layihənin həyata keçirilməsi üçün əlindən gələni əsirgəmirdi.

Bu işdə ona böyük bilik və təcrübə, idarəçilik istedadı, ən mürəkkəb problemləri həll etmək bacarığı və əlbəttə ki, xüsusi şəxsi keyfiyyətlər, ilk növbədə, çalışdığı insanlara qayğıkeş, hörmətli münasibət kömək etdi və o, bu nəhəng problemləri həll edə bildi. O, özü BAM-ın obyektlərində oldu, inşaatçılar, yeni qəsəbə və şəhərlərin sakinləri ilə söhbət etdi. Necə deyərlər, rahatlıqla ona yaxınlaşa, problemlərini danışa, cari məsələləri müzakirə edə bilərdin.

Bilirəm ki, bizim görüşümüzdə Heydər Əlirza oğlu ilə birlikdə çalışanlar da iştirak edirlər. Sizdən xahiş edərdim ki, mütləq xatirələrinizi bölüşəsiniz, Heydər Əlirza oğlunun həyatınızda oynadığı roldan danışasınız.

Onu da əlavə edim ki, Heydər Əlirza oğlunun dəstəyi ilə azərbaycanlı layihəçilər və inşaatçılar BAM-ın tikintisi zamanı stansiya kompleksləri olan iki qəsəbə – Ulkan və Anqoyanı salıblar və hazırda Xabarovsk diyarında və Yakutiyada Baykal-Amur Magistral xəttinin hissələrinin yenidən qurulması və müasirləşdirilməsində iştirak edirlər.

Rusiya-Azərbaycan əməkdaşlığının digər sahəsi bu gün BAM-ın miqyasına və tarixi əhəmiyyətinə uyğundur. Söhbət "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizinin inkişafından gedir. Əslində, o, Şimal dənizi marşrutunu Fars körfəzi ilə birləşdirir və ya demək olar ki, birləşdirə bilər və birləşdirməlidir.

Həqiqətən ümumittifaq tikinti layihəsinə çevrilən və bütün İttifaq respublikalarının mənafeyinə xidmət edən BAM kimi, "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizi də ən geniş beynəlxalq əməkdaşlığın nümunəsinə çevrilməlidir. Söhbət Avrasiya və qlobal Cənub ölkələrinin sürətli iqtisadi və sosial inkişafı məqsədilə yeni logistik marşrutların formalaşdırılmasından gedir.

Bir daha vurğulamaq istərdim, biz bütün maraqlı dövlətləri bu layihədə iştiraka dəvət edirik, gözləyirik ki, bu layihədə BAM inşaatçılarının – ümumi məqsədlərin birləşdirdiyi müxtəlif millətlərdən olan insanların ən yaxşı, zamanın sınanmış dostluq və qarşılıqlı yardım ənənələrindən mütləq istifadə ediləcək.

Biz öz tərəfimizdən tərəfdaşlarımıza Asiya-Sakit okean regionunun sürətlə inkişaf edən bazarlarına çıxış təklif etməyə hazırıq. Bu məqsədlə qabaqcıl texnologiyalar əsasında BAM və Trans-Sibir dəmir yollarının sürətlə modernləşdirilməsi, bütün Şərq poliqonu dəmir yolu xəttinin inkişafı planlarını həyata keçirmək niyyətindəyik.

Bu planların həyata keçirilməsi ölkəmizin birliyinin möhkəmləndirilməsi, siyasi və iqtisadi suverenliyimiz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Təsadüfi deyil ki, Rusiyanın Şərq sərhədlərinə kommunikasiya yollarının yaradılması ideyaları XIX-XX əsrlərin əvvəllərində görkəmli siyasətçilər və ictimai xadimlər tərəfindən irəli sürülüb.

Belə ki, 1908-ci ildə Pyotr Stolıpin o dövrdə həqiqətən parlamentin yuxarı palatası rolunu oynayan Dövlət Şurasının iclasında Amur dəmir yolunun tikintisi layihəsini müdafiə etdi, bunun sayəsində Trans-Sibir dəmir yolu tamamilə ölkəmizin ərazisindən keçdi.

Mən tam əminəm ki, Şərq poliqonunun inkişafı üçün yeni böyük vəzifələrə əsl döyüşçülər, məsələn, BAM komandası nail ola bilər. Bu, məqsədlərinə necə çatmağı bilən güclü xarakterə malik insanların xüsusi birliyidir.

BAM icmasının yaranmasına ürəkdən şadam. O, necə deyərlər, BAM-da iştirak edən hər kəsi – veteranları, Rusiyadan, keçmiş sovet respublikalarından və digər dövlətlərdən olan mütəxəssisləri birləşdirir. BAM inşaatçılarının dostluğunu canlandırmağınız və möhkəmləndirməyiniz, gənclərə insanların taleyindən, bu nəhəng layihənin şərəfli tarixindən danışmağınız və təbii ki, veteranlara yardım göstərməyiniz vacibdir.

BAM inşaatçılarını dəstəkləmək üçün təkcə ictimai səylər deyil, təbii ki, dövlətin konkret addımları da lazımdır. BAM inşaatçıları çox vaxt ağır şəraitdə – müvəqqəti daxmalarda və kazarmalarda yaşayırdılar. İndi, hazırkı mərhələdə bu, şübhəsiz ki, belə olmamalıdır.

Bununla əlaqədar qeyd etmək istərdim ki, Rusiya Federasiyası Hökuməti artıq Baykal-Amur Magistralının Tında, Severobaykalsk, Neryunqri, Komsomolsk-na-Amur kimi əsas şəhərlərinin hərtərəfli sosial-iqtisadi inkişafı planlarını təsdiq edib.

Söhbət onların nəqliyyat infrastrukturunun, mənzil-kommunal təsərrüfatının genişmiqyaslı yenidən qurulmasından və inkişafından, məktəblərin, xəstəxanaların, uşaq bağçalarının, idman obyektlərinin əsaslı təmirindən və tikintisindən gedir. Təbii ki, biz mütləq müasir evlər, yeni yaşayış binaları tikəcək, ümumilikdə bu gün BAM-da yaşayan və işləyənlər üçün layiqli şərait yaradacağıq.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sözü məmnuniyyətlə qonağımıza və dostumuza vermək istəyirəm. Buyurun, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, söz Sizindir.

* * *

Prezident İlham Əliyev çıxış edərək dedi:

– Möhtərəm Vladimir Vladimiroviç!

Əziz dostlar!

İlk növbədə, Vladimir Vladimiroviç, bugünkü tədbirdə iştirak üçün dəvətinizə görə Sizə təşəkkürümü bildirmək istərdim. Bu gün BAM-ı inşa edənlərin, həyatlarını, gəncliklərini Ümumittifaq tikintisinə həsr edənlərin əhatəsində olmaq mənim üçün böyük şərəfdir.

Habelə Baykal-Amur Magistralının inşasına başlanmasının 50 illiyi münasibətilə bütün inşaatçıları, mütəxəssisləri, bütün BAM-çıları təbrik etmək istərdim.

Vladimir Vladimiroviç qeyd etdi ki, bu tikinti Sovet İttifaqının bütün respublikalarını birləşdirib, bu, həqiqətən də belədir, onun Ümumittifaq tikintisi adlandırılması təsadüfi deyil. Biz, əlbəttə, fəxr edirik ki, Azərbaycan inşaatçıları və mütəxəssisləri də bu tikintidə fəal iştirak ediblər, Vladimir Vladimiroviçin qeyd etdiyi kimi, iki dəmir yolu stansiyasını inşa ediblər.

Əlbəttə, Heydər Əlirza oğlu Əliyevin xatirəsinə dərin ehtirama görə Vladimir Vladimiroviçə xüsusi təşəkkürümü bildirmək istərdim. Biz yaxşı bilirik ki, 2000-ci illərin əvvəllərində ölkələrimiz arasındakı dostluq və mehriban qonşuluq münasibətlərinin əsasını məhz Vladimir Vladimiroviç Putin və Heydər Əlirza oğlu Əliyev qoyublar. Vladimir Vladimiroviç 2001-ci ildə Azərbaycana səfər edib və bu, bizim bu gün birlikdə keçdiyimiz böyük yolun başlanğıcı olub.

Bu gün biz iki ildən artıqdır ki, müttəfiqlik qarşılıqlı fəaliyyəti çərçivəsində həyata keçirilən əməkdaşlığımızın bir çox planlarının icra edilməsi məsələlərini müzakirə etdik. Əlbəttə, Heydər Əliyev amili dövlətlərarası münasibətlərimizdə həmişə mühüm rol oynayıb və oynayacaqdır. Çünki o, Moskvada bu binada, Kremldə işlədiyi illərdə sovet dövlətinin və ona tapşırılan sahənin inkişafına rəvac vermək üçün böyük səylər göstərib. Onlardan biri də nəqliyyat sahəsi idi.

Biz, həmçinin BAM-çılara və inşaatçılara, Rusiyanın bütün nəqliyyatçılarına Heydər Əlirza oğlunun xatirəsini əbədiləşdirdiklərinə görə minnətdarıq – Anqoya qəsəbəsindəki vağzal onun adını daşıyır. BAM-çıların da yaxşı bildiyi kimi, o, Bratskdan Vladivostoka və Naxodkaya qədər çətin şəraitdə, demək olar ki, piyada, qatarla, vertolyotla uzun bir yol qət edərək, on gün ərzində BAM-çılarla sevincini və kədərini bölüşüb.

Onu da xatırlayıram ki, o, qayıdanda yalnız sovet dövlətinin həyata keçirə biləcəyi tikintinin miqyasından deyil, ilk növbədə, ən çətin şəraitdə, bəzən daim donuşluq içində olan keçilməz meşələrdə, yolsuzluq şəraitində həyatlarını riskə atan BAM-çıların fədakarlığından təsirlənmişdi. Çünki bu insanlar demək olar ki, hər gün şücaət göstərərək, möcüzələr yaradaraq, sovet dövlətinin və bu gün isə həm Rusiyanın, həm də qonşu ölkələrin gələcək inkişafının müqəddəratını əvvəlcədən təyin edərək, uzun illər – 50 il və ya daha çox müddət ərzində həm regional, həm də beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafı işinə xidmət edəcək unikal infrastruktur nümunəsi yaratmağa müvəffəq olublar.

Heydər Əlirza oğlunun anadan olmasının 100 illiyinin qeyd edilməsinə görə Vladimir Vladimiroviçə və rusiyalı dostlarımıza minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Ötən il Azərbaycanda və Rusiyada onun yubileyi xüsusi ehtiramla qeyd edildi. Bu, bizim ümumi tariximizdir, biz bunu çox yüksək qiymətləndiririk.

Bu gün sevindirici haldır ki, müasir Rusiya-Azərbaycan münasibətləri dostluq, qarşılıqlı anlaşma, qarşılıqlı dəstək və məqsədyönlülük kimi möhkəm təmələ əsaslanır. Bu gün biz, Vladimir Vladimiroviçin qeyd etdiyi kimi, təkcə böyük nəqliyyat layihələri həyata keçirmirik, həm də “Şimal-Cənub" beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin yaradılmasında fəal iştirak edirik, həm iqtisadi, həm siyasi, enerji, humanitar və bir çox digər sahələrdə fəal əməkdaşlıq aparırıq.

“Şimal-Cənub” nəqliyyat dəhlizinə gəldikdə, bu gün Vladimir Vladimiroviçlə bu məsələni bir daha ətraflı müzakirə etdik. Hökumət üzvlərinə müvafiq təlimatlar verilib. Əminəm ki, yaxın vaxtlarda bütün məsələlər razılaşdırılacaq və biz daha bir möhtəşəm layihənin icrasına başlayacağıq.

Bildirməliyəm ki, Azərbaycan ərazisində Azərbaycan-Rusiya sərhədini Azərbaycan-İran sərhədi ilə birləşdirən dəmir yolu mövcuddur. Lakin yükgöndərənlərin tələbatları bizə bu yolun yeni hissələrinin inşa edilməsinin zəruriliyini diktə edir ki, biz bu yolda yük daşımalarını artıra bilək və bununla Şimaldan Hind okeanına unikal nəqliyyat yolunu təmin edək.

Bu tədbirdə iştirak etdiyim üçün bir daha minnətdarlığımı bildirmək, bütün BAM-çıları yubiley münasibətilə təbrik etmək, Azərbaycan, Rusiya və bütün MDB ölkələrinin inşaatçılarına yeni uğurlar və nailiyyətlər arzulamaq istəyirəm.

Təşəkkür edirəm.

* * *

Prezident Vladimir Putin: Yefim Vladimiroviç Basin SSRİ nəqliyyat tikintisi nazirinin müavini işləyib, o, Heydər Əlirza oğlu ilə də ünsiyyətdə olub, onunla görüşüb, faktiki olaraq birgə işləyiblər. Hazırda o, “BAM birliyi” ictimai təşkilatının prezidentidir.

Yefim Basin dedi:

– Çox sağ olun, hörmətli Vladimir Vladimiroviç! Hörmətli İlham Heydər oğlu!

Əvvəlcə “BAM birliyi” adından Prezidentimizə BAM-ın bərpasına görə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Bu tikinti həyatımızın ən vacib işidir. Siz təxminən belə də dediniz. BAM-dan həqiqətən də iki milyona yaxın insan keçib. Əsasən onlar bu böyük işdə iştirak etməyə cəhd göstərən gənclərdir. İnanılmaz səylərə və çətinliklərə, ekstremal şəraitə baxmayaraq yol

tikildi. 1990-cı illərdə BAM-a "heç yerə getməyən yol" damğası vurulanda, biz bunu dəhşətli ədalətsizlik kimi qəbul etdik. Bu, olub. Buna görə də insanları dəstəkləmək üçün 25 il bundan əvvəl biz "BAM birliyi" ictimai təşkilatını yaratdıq, hansı ki, indi ölkənin 54 regionundan 50 mindən çox veteranı birləşdirir. BAM-ın inşasına başlanmasının 50 illiyinin qeyd olunması haqqında Fərmanınız isə insanlarda əvvəlki həvəsi oyatdı, yeri gəlmişkən, Siz də onun haqqında danışmısınız. Bu günlərdə hər yerdə veteranların gənclərlə, məktəblilərlə, tələbələrlə görüşləri keçirilir. Veteranlar BAM-ı necə tikdikləri və çətinliklərə necə sinə gərdikləri barədə danışırlar.

"Bamstroyput", "Bamtransvzrıvprom", "Bamstroymexanizasiya", körpü dəstələri, mexanikləşdirilmiş kalonlar kimi məşhur trestlərimiz fəal işləyir, bu gün qonşum Ruslan Baysarovun rəhbərliyi ilə "Bamtonnelstroy-Most" artıq praktik olaraq Severomuysk tunelində, onun ikinci xəttində işlərə başlayır. Bu, çox vacibdir. İnsanlar inşaatçıların əmək şücaətinin unudulmadığına sevinirlər. BAM bizi nəhəng tikintilərin genişləndirilməsi təcrübəsi ilə zənginləşdirib. Biz körpülərin yüksək sürətlə tikintisi, daimi donuşluq şəraitində alt qatların doldurulması, – hətta o vaxtlar öyrənmək üçün bizə çinlilər gəlirdilər, – tektonik qırılmalar və güclü su axınları şəraitində tunellərin keçməsi təcrübəsini inkişaf etdirmişik. BAM-ın inkişafı üçün genişmiqyaslı layihə ilə bağlı qərarınızı hamımız böyük həvəslə qəbul etdik.

Bu gün magistral yolda iş aşıb-daşır. Magistral ikiyollu olacaq. Alternativ tunellər tikiləcək. Təəssüf ki, çox vaxt itirildi. Ancaq ümid edirəm ki, Şərq poliqonunun inkişafı məsələsi yalnız yollar şəbəkəsi ilə bitməyəcək. Axı, BAM zonasının inkişafı üçün çox böyük iş görməliyik, bu isə Rusiyanın təbii ehtiyatlarının üçdəbiridir, tam Mendeleyev cədvəlidir. Eyni zamanda, şübhəsiz, Şimal ekstremal şəraitindəki tikinti təcrübəmizə də tələbat olacaq. BAM-ın ümumxalq tikintisi adlandırılması təsadüfi deyil. Onun tikintisində həqiqətən də bütün ölkə iştirak edib. BAM-da tikilmiş 60 stansiyaətrafı qəsəbənin yarısından çoxu Rusiyanın və Azərbaycan da daxil olmaqla, demək olar ki, bütün sovet respublikalarının müxtəlif böyük şəhərlərinin nümayəndələri tərəfindən inşa olunub.

Hökumət tərəfindən, artıq dediyiniz kimi, tikintiyə Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini Heydər Əlirza oğlu Əliyev nəzarət edirdi. O, möhkəm iradəli, böyük erudisiyaya malik və səriştəli bir insan idi. O, mənim taleyimdə də əhəmiyyətli rol oynayıb. Mənim taleyimdə o, BAM-ın tikinti rəisi – SSRİ nəqliyyat tikintisi nazirinin müavini vəzifəsinə təyin edilməyimdə də mühüm rol oynayıb. Heydər Əliyevin BAM-a gəlişini dəqiq xatırlayıram. 1984-cü ilin iyun ayı idi. Bu, bütün BAM boyu "qızıl birləşmənin" ərəfəsi ili idi. Gərginlik pik nöqtəsinə çatmışdı. İvan Varşavski və Aleksandr Bondarın rəhbərlik etdikləri bütün briqadalar bir-biri ilə qarşılaşmağa tələsirdilər. Lakin onların yolunda, xüsusən, böyük körpülər və tunellər kimi bir çox maneələr var idi. Məhz bu problemlərin həlli üçün Heydər Əlirza oğlu Əliyev BAM-a gəldi. Təxminən on gün bizimlə bir yerdə qaldı. Bu səfər zamanı o, məni tikintisi o vaxt cədvəldən geri qalan Kodar tunelinin vəziyyətini öyrənmək üçün iki baş idarənin rəisi ilə birlikdə vertolyotla həmin əraziyə göndərdi. Obyektin işə salınmasına cəmi altı ay qalmışdı. Biz tunelin sonuna çatmağa müvəffəq olduq, geri qayıdanda isə onun tavanı çökdü. Məsələ orasındadır ki, tunel daimi donuşluq şəraitində inşa edilmişdi. Təəssüf ki, tuneli inşa edənlər qazma işlərində irəliləsələr də, tunelin çuqun tubinqlər qoyulması işində yubanmışdılar.

Təbii ki, biz vəziyyət barədə Heydər Əlirza oğluna məlumat verməli olduq. Gözləntilərimizin əksinə olaraq, o, yaranmış vəziyyəti sakit şəkildə qəbul etdi. Təkcə bunu dedi: "Yaxşı, burada Kodar tunelinə gedən kəsə yol inşa etmək lazımdır". Yadımdadır, Heydər Əlirza oğlu 15 kilometrlik tunelin girişinin necə çəkildiyini qiymətləndirmək üçün Severomuysk tunelinə enmişdi. Bundan sonra, o, mürəkkəbliyinə görə unikal olan bu obyektin inşası ilə bağlı ən aktual məsələlərin həll olunduğu böyük bir iclas keçirmişdi. Aydın idi ki, 1989-cu ilədək, yəni, Baykal-Amur Magistralının istismara verildiyi ilə qədər tuneli tikmək mümkün olmayacaq. Buna görə 18 minlik yamacı olan ikinci kəsə tunelin inşa edilməsinə qərar verildi. Mən bu keçidi kiçik BAM adlandırıram. Çünki dağ şəraitində təkcə 64 kilometrlik yol çəkmək yox, həm də yeni iki tunel və 12 körpü, o cümlədən sonradan sürücülərin "Şeytan körpüsü" adlandırdıqları 30 metr hündürlüyündə körpü inşa etmək lazım idi. Lakin bu qərar bizə 1989-cu ilin oktyabrına qədər bütün BAM-ı vaxtında daimi istismara verməyə imkan yaratdı. Daha doğrusu, bu, dahiyanə qərar idi.

Azərbaycanlı mütəxəssislər, İlham Heydər oğlunun dediyi kimi, BAM üzərində iki gözəl qəsəbə tikdilər. Amma əsas odur ki, onların memarlığı Azərbaycan milli üslubunda hazırlanıb. Bu qəsəbələr Ulkan və Anqoyadır. 2008-ci ildə Anqoya stansiyasındakı vağzala Heydər Əlirza oğlu Əliyevin adı verilib. Bu gün də həmin lövhə stansiyanı bəzəyir.

Bu heyrətamiz insanın portretinə daha bir cizgi əlavə etmək istəyirəm. Azərbaycan BAM-dakı mütəxəssislərinə verdiyi vədi yerinə yetirən yeganə respublikadır – tikinti başa çatdıqdan sonra ölkə onları mənzillə təmin edib. Bu, bizim üçün çox vacibdir. Bu gün Prezidentin özünün də dediyi kimi, veteran BAM-çıların yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün dövlət tərəfindən bundan sonra da tədbirlərin görülməsi xəbəri, həqiqətən də insanlarımız tərəfindən daha böyük coşqu ilə qarşılanacaq.

Heydər Əliyev bunu da, bu insanları da unutmurdu. Onun adı xalqlarımızın dostluğunun rəmzinə çevrilib. Bu gün də BAM-ın bütün inşaatçıları adından mən onun oğlu, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Heydər oğlunu və əlbəttə ki, Vladimir Vladimiroviç,

Sizi iyulun 8-də BAM-ın paytaxtı Tındada onun 50 illik yubileyinin qeyd olunması mərasimində iştirak etməyə dəvət etmək istərdim. Düşünürəm ki, həmin vaxta qədər Siz Severomuysk tunelinin tikintisi işlərinə başlaya bilərsiniz. Bu, möhtəşəm hadisə olacaq. Orada - Tındada, BAM inşaatçılarına gözəl, müsabiqədə birinci yerə layiq görülmüş çox yaxşı bir abidə qoyulacaq. Yeri gəlmişkən, Moskvada merin qərarı ilə üç vağzalın ərazisindəki meydan BAM inşaatçıları meydanı adlandırılıb. Çünki ilk komsomolçular birbaşa komsomolun 17-ci qurultayından sonra bu meydandan, bu vağzallardan BAM-a yola düşürdülər. Onların bir çoxu burada, bu masanın ətrafında əyləşiblər.

Çox sağ olun.

* * *

Prezident Vladimir Putin: Təşəkkür edirəm, Yefim Vladimiroviç.

İki dəfə Rusiya Federasiyasının nəqliyyat yolları naziri olmuş Gennadi Matveyeviç Fadeyev də BAM ilə birbaşa əlaqəsi olan şəxsdir. Buyurun, Gennadi Matveyeviç.

Gennadi Fadeyev dedi:

– Yubilyara – Baykal-Amur Magistralına həsr olunmuş belə qeyri-adi görüşdə iştirak etmək imkanı yaradıldığına görə Sizə təşəkkür edirəm. Əvvəlcə nə demək istərdim? İnsanlar mənə “BAM nədir” sualını verəndə, mən belə cavab verirəm: “BAM insanlar deməkdir. BAM tikinti sərəncamlarını imzalayan insanlardır. Onlar böyük insanlardır. BAM, tikinti üçün birbaşa şərait yaradan insanlardır. BAM, təbii ki, tikinti işlərini görən insanlar deməkdir. Yəni, BAM, ilk növbədə, məhz bu deməkdir”. Onu vurğulamaq istəyirəm ki, biz Heydər Əlirza oğlu haqqında danışanda insanlarda belə bir təəssüratın yarandığını görürük: o, insanları çox sevən insan idi. O, kilometrlərlə deyil, tonlarla deyil, talelərlə, BAM-çıların bu və ya digər müddət ərzində işlədiyi şəraitlə maraqlanırdı. O, heyrətamiz rəhbər idi. Yalnız hansısa yekun məqamda o, təkrarən zəruri mövzuya yenidən qayıdar, işin daha səmərəli olması üçün sabah nə ediləcəyini və digər məsələləri düşünərdi.

Onunla şəxsən tanış olmaq şərəfinə nail olmuşam. Məsələ Nəqliyyat Yolları Nazirliyindəki kadrlarla bağlı idi. O, nəqliyyat sahəsinə də rəhbərlik etdiyi üçün məni onun yanına göndərdilər. Biz burada, Kremldə əyləşmişdik. İnsana dövlət məmuru kimi yox, məhz əsl insan kimi yanaşırdı, nə üçün gəldiyini, narahatlığının nədən ibarət olduğunu soruşurdu, insanla həqiqətən maraqlanırdı. O, vəziyyəti xəbər almağa başladı, – mən o vaxt nazir müavini vəzifəsində idim, – şəbəkədə vəziyyət necədir? Sonra isə dedi: “Partiyanın Mərkəzi Komitəsi Nəqliyyat Yolları Nazirliyi rəhbərliyinin gücləndirilməsi barədə qərar qəbul edib və sizə nəqliyyat yolları nazirinin birinci müavini vəzifəsi təklif olunur”. Təbii ki, mən ona təşəkkür etdim. O, sözünə davam edərək dedi: “Siz yarım ildir ki, nazir müavini işləyirsiniz, bu məsələləri həll edə bilmisiniz və ümid edirik ki, siz bundan əlavə, daha çox iş görəcəksiniz”. Ona söz verdim ki, çalışacağam. Həmin il şəbəkəyə 4 milyard 100 milyon ton yük daxil oldu. Belə bir hal heç vaxt olmamışdı. İndi Sovet İttifaqı yoxdur, amma necə işləmək lazım olduğuna dair təlimatlar artıq o dövrdə müəyyən edilmişdi.

Baykal-Amur Magistralının tikintisinə kimin daha çox töhfə verdiyi barədə danışanda, əlbəttə ki, orada bir çox mütəxəssisin, alimin və digərlərinin çalışdığından bəhs edirik. Ancaq təcrübəm, həyat yolum onu deməyə imkan verir ki, Heydər Əlirza oğlu BAM-a nəzarət edən rəhbərlərin ən yaxşısı idi. O, mahiyyət etibarilə, BAM-ın həyata keçirilməsinə nail oldu. O illərin necə çətin olduğunu xatırlayarsınız, həmin çətin illərdə belə bir tikinti sahəsinə rəhbərlik etmək böyük hünər idi. Onu da vurğulamaq istəyirəm ki, inşaatçılar özləri də başa düşürdülər, maaş almadıqlarına görə işdən çıxsalar, Severomuysk tunelində qarşısıalınmaz proseslər baş verə bilər. O vaxt ən çətin dövr idi. Yekdil olmaq, bir-birini anlamaq lazım idi. Tikintidə iş davam edirdi. Demək istəyirəm ki, ölkəmizin Prezidenti Vladimir Vladimiroviç Federal Məclisə göndərdiyi məktubda Baykal-Amur Magistralının üçüncü mərhələsinin obyektlərini bir-bir sadalayıb. Bu, bir möcüzədir, mahiyyət etibarilə, Severomuysk, Kuznetsk, Kodar tunellərinin, Komsomolsk yaxınlığında Amur üzərindəki ikinci dəmir yolu körpüsünün eynisidir. Məktubdan bir gün sonra Oleq Valentinoviç Belozerov məni telefonla baş podratçı ilə işə başlamaq barədə müqavilə imzalamağa dəvət edəndə inanmadım. Bu təcrübəmlə, yaşımla belə bir təəssürat yaşadım ki, mən xoşbəxt insanam, bunu da görmək mənə nəsib oldu. Müqaviləni imzalamaq üçün gələndə və Ruslan Baysarovla yaxından tanış olanda ona dedim: sinəmdə “Fəxri dəmiryolçu” nişanı gəzdirirəm, işin qrafikə uyğun təhvil verilməsi üçün zaman məhdudiyyətinə, keyfiyyətə və digər amillərə görə böyük məsuliyyət daşıyacağını bildiyin halda bu obyektlərə getməklə bağlı cəsarətli qərar verdiyin üçün indi onu sənə verəcəyəm.

Zənnimcə, bu, çox böyük hadisədir. Severomuysk tuneli 26 ilə inşa edildiyi halda, o, bu işi 6-10 il ərzində görməyə hazır olduğunu deyirsə, onun və inşaatçıların qarşısında baş əymək lazımdır. Mən başa düşürəm ki, Prezidentimiz bütün iştirakçıların işin icrasına nə qədər hazır olduqlarını və bunun üçün onlara nə lazım olduğunu yoxlamaq üçün xüsusilə belə edib. Zənnimcə, Prezidentimizin həmkarının – Prezident Əliyevin iştirakı ilə keçirilən bu görüş çox gözəldir, məsuliyyətlidir, burada məhz işinin ustası olan məharətli insanlar toplaşıblar.

İki ölkənin prezidentləri ilə görüş gününün əlamətdar olduğunu vurğulayan Gennadi Fadeyev dost Azərbaycan Respublikasının Baykal-Amur Magistralının yaradılmasına və inkişafına böyük töhfə verdiyini vurğulayaraq dedi: Azərbaycan da, insanları da gözəl-

dir. Hamı oraya artıq böyük maraqla getməyə başlayıb. Bu, əladır. “Şimal-Cənub” layihəsinə gəldikdə isə mən əminəm ki, iki ölkə prezidentlərinin böyük səyləri və imkanların birləşdirilməsi sayəsində bu layihə icra olunacaq.

Mən ayrıca olaraq, Sizə müraciət etmək istərdim, İlham Heydər oğlu, Vətənə qayıdanda atanızın ruhu qarşısında baş əyin və ona çatdırın ki, biz onu sevirik, onu hörmətlə yad edirik. Bugünkü görüş və gələcək işlər üçün Sizin qarşınızda ehtiramla baş əyirəm.

* * *

Prezident Vladimir Putin: Mən giriş nitqimdə hərbi inşaatçılar haqqında da bəhs etdim. Sergey Aleksandroviç, Şərq hərbi dairəsinin 50-ci ayrıca dəmir yolu briqadasının komandiri.

Sergey Vasilyanov dedi:

– Yoldaş Rusiya Federasiyası Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı.

Hörmətli İlham Heydər oğlu.

Uzaq 1984-cü ildə briqadamızın hərbi dəmiryolçuları Vətənin fəxri tapşırığının icrasına - Baykal-Amur dəmir yolu magistralının Şərq hissəsinin tikintisinə ilk başlayanlardan oldular. Şəxsi heyətin gündəlik əməyi cəsarət, əzmkarlıq və qəhrəmanlıq nümunəsi idi. Vəzifələrini şərəflə yerinə yetirdikləri sərt iqlim, yolsuzluq, çətin şərait onları ciddi imtahana çəkdi, peşəkar bacarıqlarının və ən yaxşı insani keyfiyyətlərinin ciddi sınağı oldu. Bütün çətinliklərə baxmayaraq, briqada BAM stansiyasından Tında stansiyasına qədər Baykal-Amur dəmir yolu magistralı sahəsinin inşası, Şimanov zavoduna giriş yollarının tikintisi və Uzaq Şərqin dəmir yolu kommunikasiyalarının inkişafı ilə bağlı üzərinə düşən vəzifələri şərəflə yerinə yetirdi. 1984-cü ildə Heydər Əlirza oğlu Əliyev dəmir yolu hərbçilərinə tapşırılmış Şərq hissəsindən keçərək inşaat işlərinin təhvil alınmasında iştirak edib. Sərt iqlim şəraitində tikintinin təşkilində qazanılmış təcrübədən bu günlərdə də Baykal-Amur dəmir yolu magistralının Ulak-Fevralsk sahəsində yenidənqurma işləri zamanı briqadanın şəxsi heyəti tərəfindən geniş istifadə edilir. Bu, bizim üçün böyük şərəf və ciddi məsuliyyətdir. Biz öz əməyimizlə yaşlı nəsillərin işini davam etdiririk. İcazə verin, Sizi əmin edək ki, bundan sonra da mənə tapşırılmış birlik qarşıya qoyulmuş vəzifələri şərəflə yerinə yetirəcək və gərgin əməyi ilə nəhəng Rusiyanın qüdrətinə töhfəsini verəcək.

* * *

Prezident Vladimir Putin: BAM gənclərin çalışdığı yer idi. Ancaq əslində, indi də bu miqyasda olan layihələr mahiyyətcə eynidir. Gənclər əsasən işləyirlər və belə böyük perspektivlər, platformalar və layihələr yaradırlar. Uşakova Viktoriya Aleksandrovna, İrkutsk Dövlət Nəqliyyat Yolları Universitetinin tələbəsi, buyurun.

Viktoriya Uşakova dedi:

-Hörmətli Vladimir Vladimiroviç, İlham Heydər oğlu, Siz dediyiniz kimi, mən İrkutsk Dövlət Nəqliyyat Yolları Universitetinin tələbəsiyəm və bu gün mən təkcə Rusiya tələbələrini deyil, həm də Rusiyanın tələbə dəstələrini təmsil edirəm. Əvvəlcə, Sibir, İrkutsk bölgəsi və Rusiya tələbələri adından inkişaf etmək və hər zaman daha çox səy göstərmək imkanlarının yaradılmasına görə təşəkkür edirəm. Etimadınıza görə Rusiya tələbə dəstələri adından minnətdarlığımızı bildirirəm. Çünki ölkəmizin ən vacib strateji obyektini gənclərə həvalə etmək asan iş deyil. Artıq üçüncü ildir ki, “BAM 2.0” Ümumrusiya Tələbə Əmək Layihəsi çərçivəsində Baykal-Amur Magistralının tikinti obyektlərində işgüzar bacarıqlarımızı sübuta yetiririk. Axı, biz iş adamlarıyıq. Biz gəncik və gələcək bizimlədir. Vladimir Vladimiroviç, icazə verin, bütün tələbələri, o cümlədən tələbə dəstələrinin cəsur üzvlərini maraqlandıran bir sual verim. Bilirəm ki, siz də vaxtilə tələbəlik illərində “Femida” tələbə dəstəsinin üzvü olmusunuz. Mənim üçün çox maraqlıdır, indi tələbə olsaydınız, bizimlə BAM-a gedərdinizmi?

Vladimir Putin: Tələbə olmağı çox istərdim. Əgər tələbə ola bilsəydim, BAM haqqında eşitdiklərimdən sonra böyük məmnuniyyətlə oraya gedərdim.

Viktoriya Uşakova: Sağ olun.

* * *

Sonda xatirə şəkilləri çəkdirildi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Federasiyasına işgüzar səfəri aprelin 22-də başa çatıb.

Ağdam və Füzuli rayonlarına səfər

Azərbaycan Respublikasında dövlət səfərində olan Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Füzuli rayonuna gəlib.

Füzuli Beynəlxalq Hava Limanında ali qonağın şərəfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovu Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev qarşıladı.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Füzuli şəhərinin dağıdılmış yerlərinə baxıb və şəhərin Baş planı ilə tanış olublar.

Ağdam, Füzuli və Xocavənd rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Emin Hüseynov Qırğızıstan Prezidenti Sadır Japarova işğalçı Ermənistanın 30 il ərzində Füzuli

rayonunun ərazisində törətdiyi dağıntılar, vandalizm aktları barədə məlumat verdi. Qeyd edildi ki, inşa olunacaq Füzuli Memorial Kompleksində dağıdılmış binaların xarabalıqları olduğu kimi qorunub saxlanılacaq. Kompleksdə İşğal və Zəfər muzeyləri yaradılacaq.

Sonda dövlət başçılarına Füzulinin Baş planına uyğun olaraq həyata keçirilən və görüləcək işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Baş planda 2040-cı ilədək Füzuli şəhərinin inzibati ərazisinin 1943 hektara, əhalisinin 50 min nəfərə çatdırılması nəzərdə tutulur. Müasir standartlara və memarlıq xüsusiyyətlərinə uyğun inşa ediləcək Füzuli işğaldan azad edilmiş ərazilərdə ən böyük şəhərlərdən biri olacaq. Füzuli şəhərinin dayanıqlı inkişafına, sakinlərin və sahibkarların rifahına töhfə verəcək rəqəmsal həllərdən istifadə etməklə, ənənəvi şəbəkə və xidmətlərin daha səmərəli olmasının təmin edilməsi məqsədilə hazırlanmış "Ağıllı şəhər" konsepsiyası irəli sürülüb. Şəhərdə rahat və müasir həyat şəraitinin təmin edilməsi üçün orta və azmərtəbəli yaşayış binaları, həyətyanı torpaq sahələri olan fərdi evlər inşa ediləcək, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, istehsalat müəssisələri, rekreasiya və digər təyinatlı zonalar yaradılacaq. Burada şəhərsalmanın bütün müasir tələblərinə cavab verəcək üç yaşayış kompleksi inşa olunur. Komplekslərdə ümumilikdə 2462 mənzil olacaq. Baş plana əsasən, təxminən 22,5 hektar ərazidə Mərkəzi park yaradılacaq. Parkda istirahət zonaları, botanika bağı, sıx meşə zonası, piknik və idman meydançaları, "Poeziya" meydanı, amfiteatr, kafe-restoranlar və s. fəaliyyət göstərəcək. Burada müayinə və müalicənin yüksək səviyyədə aparılması üçün ən müasir tibbi avadanlıqla təchiz ediləcək 180 çarpayılıq Füzuli Rayon Mərkəzi Xəstəxanası inşa olunacaq.

Vurğulandı ki, ötən ilin avqustunda Füzuli şəhərində Özbəkistanın hədiyyəsi olan 960 şagird yerlik Mirzə Uluqbəy adına məktəbin, bu ilin martında Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzinin istifadəyə verilməsi, eləcə də Prezident Sadır Japarovun təşəbbüsü ilə Ağdam rayonunda Qırğızıstan tərəfindən tikiləcək orta məktəbin təməlinin qoyulması ölkələrimizin və xalqlarımızın dostluğunun, qardaşlığının sarsılmazlığının parlaq nümunələridir.

Həmçinin bildirildi ki, 2021-ci ilin oktyabrında təməli qoyulan və inşası sürətlə davam edən Ağdam-Füzuli avtomobil yolu Qarabağ iqtisadi rayonu ərazisində icra olunan, işğaldan azad edilmiş rayon və kəndlərin sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayacaq layihələrdən biri sayılır. Bərdə-Ağdam avtomobil magistralının davamı olan bu yolun uzunluğu 64,8 kilometrdir.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Ağdam şəhərində olublar.

Dövlət başçılarına şəhərin Baş planı barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, bir vaxtlar qaynar həyatın olduğu, əməksevər insanların qurub-yaratdıqları abad şəhərdən əsər-əlamət qalmayıb. Erməni işğalçılar xislətlərinə uyğun olaraq, Ağdamın ağ damlarını xarabalığa çevirib, şəhəri yerlə-yeksan ediblər. Buna görə Ağdamı "Qafqazın Xirosiması" adlandırırlar.

Məlumat verildi ki, Ermənistan silahlı qüvvələrinin daşı-daş üstə qoymadığı Ağdam şəhəri Azərbaycan dövləti tərəfindən yenidən salınır. Müasir şəhərsalma həlləri əsas götürülməklə yeni şəhər inşa olunur. Ağdamın bərpası konsepsiyasında şəhərin turizm potensialı da nəzərə alınaraq, ona uyğun infrastruktur yaradılır. Bu məqsədlə "Agdam City Hotel" və "Hilton Garden Inn" layihələri icra edilir. Şəhərdə İşğal və Zəfər muzeyləri kompleksi də yaradılır. Kompleks İşğal muzeyindən başlayacaq və Zəfər muzeyi ilə başa çatacaq. Onların arasında isə Xatirə bağı yerləşəcək. Ərazidə dağıntılar olduğu kimi saxlanılacaq. Muzey erməni vandallığının və işğal tarixinin şahidi olaraq gələcək nəsillərə Ağdamın 30 illik acı taleyini çatdıracaq, tarixi həqiqətləri unutmağa imkan verməyəcək.

Həmçinin qeyd olundu ki, şəhərin mərkəzi hissəsində 960 yerlik ümumtəhsil məktəbi də tikiləcək. Muğam Mərkəzi isə birmərtəbəli və ikimərtəbəli bloklardan ibarət olacaq.

Bildirildi ki, şəhərdə salınacaq Mərkəzi park üçün 5 hektar ərazi ayrılıb. Parkın ərazisi 4 zonaya bölünüb və insanların asudə vaxtlarının səmərəli keçirmələri üçün lazımi şərait yaradılacaq.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Ağdamda Pənahəli xanın sarayı və İmarət kompleksində görülən işlərlə tanış olublar.

Mədəniyyət naziri Adil Kərimli görülən işlər barədə dövlət başçılarına məlumat verdi.

Bildirildi ki, Ağdam rayonunda erməni vandalizminə məruz qalan tarixi-memarlıq abidələrindən biri də Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xanın sarayıdır. XVIII əsrə aid bu tarix-memarlıq abidəsi xan nəslinin ilk mülklərindəndir. Kompleksin ərazisinə tarixi abidələr, Pənahəli xanın iqamətgahı, qonaq evi, Mehdiqulu xanın məqbərəsi, Xanoğlan məqbərəsi, İbrahim xanın məqbərəsi, Pənahəli xanın məqbərəsi, Xurşidbanu Natəvanın abidəsi və qəbiristanlıq daxildir. Xan sarayının yaxınlığında yerləşən və Qarabağ xan nəslinin bir çox nümayəndələrinin dəfn edildiyi İmarət qəbiristanlığı erməni vəhşiliyinin canlı şahididir. Ağdam şəhəri işğal olunduqdan sonra İbrahimxəlil xanın türbəsi və Xurşidbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsi ermənilər tərəfindən dağıdılıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq tapşırığına əsasən, bu kompleksin bərpası işlərinə başlanılıb. Həmçinin 2022-ci il oktyabrın 4-də XIX əsr Azərbaycan romantik şeirinin

görkəmli nümayəndəsi, şair, rəssam, xan qızı Xurşidbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsinin bərpadan sonra açılışı olub.

İlkin konsepsiyaya əsasən, kompleks Pənahəli xanın sarayı, məqbərələr, kassa, məlumat mərkəzi və Qarabağ atları parkından ibarət olacaq. Pənahəli xanın sarayı bərpa edilərək interaktiv muzey kimi fəaliyyət göstərəcək.

Sonra dövlət başçıları Qarabağ atlarına baxdılar.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Qırğızıstan Prezidenti Sadır Japarova Qarabağ atı hədiyyə etdi.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Ağdam Cümə məscidinin bərpadan sonra açılışında iştirak ediblər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlət başçılarına məsciddə görülən işlər barədə məlumat verdi.

Diqqətə çatdırıldı ki, işğaldan azad olunan ərazilərdə tarixi-mədəni və dini abidələrin bərpası layihələri çərçivəsində Ağdam Cümə məscidindəki işlər yekunlaşıb və məscid əvvəlki görkəminə qaytarılıb. Ağdam şəhərindəki Cümə məscidi memar Kərbəlayı Səfixan Qarabaği tərəfindən 1868-1870-ci illərdə tikilib. Şəhər Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altında olduğu müddətdə Cümə məscidi ermənilər tərəfindən yandırılaraq vandalizmə məruz qalmışdı.

Torpaqlarımız işğaldan azad olunduqdan sonra 2022-ci ilin martından Ağdam Cümə məscidinin bərpasına başlanılıb. Konservasiya və restavrasiya işləri məscidin ilkin memarlıq üslubuna uyğun olaraq Heydər Əliyev Fondu tərəfindən aparılıb. "PAŞA Holdinq" şirkətinin dəstəyi ilə aparılan bərpa işlərinə yerli mütəxəssislərlə yanaşı, xarici mütəxəssislər, Avstriyanın "Brugger&KO Restauratoren GmbH" şirkəti də cəlb olunmuşdu.

Restavrasiya prosesinin qüsursuz yerinə yetirilməsi məqsədilə ilkin tikinti zamanı istifadə olunan materiallar avstriyalı ekspertlər tərəfindən araşdırılıb. Ərazidəki dağıntılar aradan qaldırılıb, məscidin daxilində sütunların və kənar divarların yanında kəşfiyyat qazıntıları, giriş hissəsindəki tarixi daş döşəmənin üzə çıxarılması, tarixi və texniki tələblər əsasında müvafiq suvaq nümunələrinin və laboratoriya analizləri əsasında boya nümunələrinin yaradılması, sınıq günbəzin və tağların taxta konstruksiyalarla bərkidilməsi işləri yerinə yetirilib.

Məscidin eyvan divarlarında daş və birləşmələr qeyri-təbii materiallardan təmizlənərək bərpa olunub, həmçinin bünövrələrin möhkəmləndirilməsi işləri aparılıb. Qırıq minarə daşları bərpa olunub, taxta konstruksiyaların bərpası və konservasiyası işləri görülüb.

Qeyd edək ki, işğal dövründə – 2000-ci il mayın 9-da Ümummilli Lider Heydər Əliyevə təqdim olunmuş Ağdam Cümə məscidinə aid daş parçası da burada nümayiş etdirilir.

Damdakı günbəzlərin zədələnmiş suvağının aradan qaldırılması, günbəzlərin və anbarların əhəng suyu və əhəng qatı ilə gücləndirilməsi, divar tacının yenidən qurulması və uyğun təbii daşlarla doldurulması prosesi tamamlanıb. Məscidin içindəki daşlar, giriş qapısı bərpa olunub, fasadı tarixi görkəminə uyğun restavrasiya edilib.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Ağdam Konfrans Mərkəzi ilə tanış olublar.

Dövlət başçılarına Mərkəzdə yaradılan şərait barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Konfrans Mərkəzi Ağdam rayonu işğaldan azad edildikdən sonra inşa olunub. Ağdam Konfrans Mərkəzində müasir tələblərə uyğun tədbirlərin - konfransların, seminarların, forumların, simpoziumların, işgüzar görüşlərin, konsertlərin keçirilməsi üçün hər cür şərait yaradılıb. Mərkəz artıq beynəlxalq və yerli tədbirlərə ev sahibliyi edir.

Dövlət başçıları Ağdam, Füzuli və Xocavənddə görülən işlərdən, eləcə də bu rayonlarda həyata keçiriləcək layihələrdən bəhs edən videoçarxa baxdılar.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Ağdam rayonunun Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin birgə təməlqoyma mərasimində iştirak ediblər.

Mərasimin keçirildiyi ərazidə quraşdırılan yurtada qırğız xalq musiqisi və milli mətbəxinin nümunələri nümayiş etdirildi.

Dövlət başçılarına layihə barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin inşası üçün 2,7 hektar ərazi ayrılıb. İki yerüstü və bir yeraltı mərtəbədən ibarət olacaq binada 22 kabinet yaradılacaq. Məktəbdə, həmçinin idman və akt zalları, 2 əmək kabineti, kitabxana, fizika, kimya və biologiya laboratoriyaları, 2 informatika kabineti, ilkin hərbi hazırlıq kabineti istifadəyə veriləcək. Məktəbin ərazisində idman meydançası, köşk, kiçik skamyalar, qazanxana yaradılacaq. Tikinti işlərinin 2024-cü ilin sonunadək başa çatdırılması planlaşdırılır.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Qırğızıstan Prezidenti Sadır Japarov Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin təməlini qoydular.

Qeyd edək ki, Azərbaycan və qırğız xalqları arasında tarixən ənənəvi dostluq və qardaşlıq əlaqələri mövcud olub. İki ölkənin möhkəm təməllər üzərində qurulan münasibətləri yüksələn xətlə inkişaf edir. Qırğızıstan Prezidentinin təşəbbüsü ilə Qırğızıstan dövləti adından Ağdamın Xıdırlı kəndində tam orta məktəb binasının inşası iki ölkə arasında sarsılmaz qardaşlıq münasibətlərinin göstəricisidir.

Dövlət başçıları inşaatçılarla xatirə şəkli çəkdirdilər.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Ağdamda Şahbulaq qalasında olublar.

Dövlət başçılarına qalanın bərpası işləri barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, XVIII əsrə aid bu qala Qarabağ ərazisindəki ən məşhur abidələrdən biridir. Ağdam şəhərinin 10 kilometrliyində, Şahbulaq kəndi yaxınlığında yerləşən qala 1751-1752-ci illərdə Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xan tərəfindən inşa etdirilib. Elmi ədəbiyyatda "Şahbulaq qəsri" adı ilə tanınan abidə, əslində, iri qəsr kompleksinin iç qalası olub. Kompleks yaşayış evlərindən, bazar, hamam və məsciddən ibarət idi. Pənahəli xan Şuşa qalasını inşa etdirənədək Şahbulaq qalası Qarabağ xanlığının inzibati mərkəzi olub. Ermənilər Ağdamı işğal etdikdən sonra bir sıra abidələrimiz kimi Şahbulaq qalasını da erməniləşdirməyə çalışıb, yaxınlıqdakı məscidi isə kilsə kimi təqdim ediblər.

Hazırda abidədə Azərbaycan dövləti tərəfindən bərpa işləri aparılır. Burada 12 hektar ərazi abadlaşdırılıb, inzibati bina, bilet satışı məntəqəsi, avtodayanacaq tikilib. Şahbulaq iqamətgahı, Şah Abbas məscidi, restoran, otel kompleksi, söhbətgahlar, tədbir meydançası və anbar binası yaradılıb.

Dövlət başçıları Şahbulaq qalasının həyətində təndir çörəyinin və qutabın bişirilməsinə baxdılar.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov birgə nahar ediblər.

Almaniya Federativ Respublikaına işguzar səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Almaniya Federativ Respublikasının Federal Kansleri Olaf Şoltsun dəvəti ilə "15-ci Petersberq İqlim Dialoqu"nun Yüksək Səviyyəli Seqmentində iştirak etmək üçün aprelin 25-də Füzuli şəhərindən Almaniyaya işgüzar səfərə gəlib.

Berlin şəhərinin Brandenburq "Willy Brandt" Aeroportunda dövlətimizin başçısının şərəfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 26-da Almaniyanın paytaxtı Berlində keçirilən "15-ci Petersberq İqlim Dialoqu"nun Yüksək Səviyyəli Seqmentində iştirak edib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi Almaniyanın Federal Kansleri Olaf Şolts və xarici işlər naziri xanım Annalena Berbok qarşıladılar.

Sonra tədbir iştirakçıları birgə foto çəkdirdilər.

Aparıcı: İndi isə biz Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab İlham Əliyevin çıxışını dinləyəcəyik.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

– Hörmətli cənab Kansler.

Hörmətli xanım nazir.

Xanımlar və cənablar.

Əvvəlcə, "Petersberq Dialoqu"nda iştirak etmək üçün məni dəvət etdiyinə görə cənab Kanslerə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bu gün burada sizinlə olmaq böyük şərəfdir. COP29-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi Azərbaycan qlobal tədbirə hazırlığın fəal mərhələsindədir. Hazırlıq üçün bizim bir ildən də az vaxtımız qalırdı. Beləliklə, biz yaxşı nəticələrə nail olmaq üçün əlimizdən gələni edirik.

COP29-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi yekdil qərarla seçilmək bizim üçün həqiqətən böyük şərəfdir. Biz bunu beynəlxalq ictimaiyyətin Azərbaycana və gördüyümüz işlərə, o cümlədən yaşıl enerji sahəsindəki fəaliyyətimizə hörmətinin əlaməti hesab edirik. Nəhayət bu, böyük məsuliyyətdir, çünki biz nəinki yaxşı tədbir təşkil etməli, o cümlədən yaxşı nəticələrə nail olmalıyıq. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarla beynəlxalq əlaqələri və onlarda fəal iştirakı bizə müxtəlif qitələrin ölkələri arasında körpülər salmaq və ya onları gücləndirmək, eləcə də onların həmrəyliyini möhkəmləndirmək imkanını yaradacaq.

Bunları söyləyəndə, mən 120 ölkəni birləşdirən hərəkatda, yəni Qoşulmama Hərəkatında bir neçə il – dörd il ərzində sədrliyimizi nəzərdə tuturam. Biz yekdil qərarla seçildik və sədrliyimiz yekdil qərarla bir il də uzadıldı. Sədrliyimiz zamanı biz Hərəkatın bir çox üzvləri ilə olduqca məhsuldar münasibətlər qurduq. Sədrliyimiz COVID-19-a təsadüf etdi. Beləliklə, biz çox məsuliyyətlə davrandıq və 80-dən artıq ölkəyə humanitar, maliyyə və texniki yardım göstərdik. Bir sözlə, ümid edirəm ki, həmin beynəlxalq platforma bizə Qlobal Cənub ölkələrini ümumi gündəliyə əlavə etmək imkanını yaradacaq. Eyni zamanda, bir çox Avropa ölkələri ilə münasibətlər uğurla inkişaf edir. Avropa İttifaqının doqquz üzvü ilə Azərbaycan "Strateji Tərəfdaşlıq" haqqında razılaşmalar və bəyannamələr imzalayıb, yaxud qəbul edib. Bunları söylədikdə, ümid edirəm ki, həmin beynəlxalq əlaqələr bizə həmrəyliyi gücləndirməyə imkan verəcək. Bizə məhz bu lazımdır. Bizə maliyyə lazımdır. Bizə həmrəylik lazımdır və bizə ortaq məsuliyyət lazımdır.

Azərbaycan faydalı qazıntı ilə zəngin olan ölkə kimi OPEC+ platformasının üzvüdür. Hesab edirəm ki, bu, həmçinin əlavə üstünlükdür, çünki təbii sərvətləri, xüsusən də neft və qazı zəngin olan ölkə iqlim dəyişmələri məsələlərinin həllində ön cərgədə olmalıdır. Beləliklə, həmin müxtəlif rollar, fikrimcə, yaxşı həmrəylik ruhunu yaradacaq və bizə məqsədlərimizə nail olmağa imkan verəcək. COP-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi seçilməyimizdən dərhal sonra bəzi mətbuat orqanları əsas diqqətini bizim enerji quruluşumuza və enerji tarixçəmizə yönəltdilər. Mən hər zaman demişəm ki, neft və qaz ehtiyatları bizim günahımız deyil. Bu,

Tanrıdan verilən vəsilədir. Buna görə biz mühakimə olunmalı deyilik. Biz həmin ehtiyatların ölkənin inkişafına, yoxsulluğun və işsizliyin azaldılmasına, yaşıl gündəliklə bağlı tutduğumuz hədəflərə yönəldilməsinə görə dəyərləndirilməliyik.

Neft və qazımız, həmçinin Avropa bazarlarına hələ uzun illər ərzində lazım olacaq. 2022-ci ildə Avropa İttifaqı və Azərbaycan arasında enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu imzalanıb və bizim Avropa İttifaqına təbii qaz təchizatımız artmaqdadır. Bu, Avropa Komissiyasının xahişi idi. Biz buna müsbət cavab verdik. Hazırda təbii qaz ixracımızın yarısı, xüsusən də 12 milyard kubmetri Avropa İttifaqının bazarına gedir. Qeyd edilən Memoranduma əsasən, 2027-ci ilə qədər Avropa İttifaqına ixracımız 20 milyard kubmetrə çatmalıdır. Hamımız anlayırıq ki, bu geosiyasi durumda həmin məsələ Azərbaycanın məsuliyyətli olmağının təzahürüdür, çünki biz qaz hasilatımızın artırılmasına böyük həcmdə sərmayə yatırırıq və Avropaya yeni mənbələrdən daha çox qaz lazımdır. Eyni zamanda, yaşıl gündəliyimiz hələ COP29 qərarından əvvəl icra olunmağa başlanıb.

Biz xarici tərəfdaşlar və sərmayədarlarla yaşıl keçid üzrə artıq nəhəng layihələrə başlamışıq. Bu il Azərbaycanda “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilib. Yalnız bu il ərzində 1300 meqavat Günəş və külək enerjisini istehsal etmək imkanını yaradacaq enerji stansiyalarının təməlqoyma mərasimi keçiriləcək. 2027-ci ilin sonuna qədər ümid edirik və əslində, müqavilələr imzalandığına görə əminik ki, 2000 meqavat Günəş və yaşıl enerji imkanlarımız olacaq. Doqquz elektrik enerjisi stansiyası olacaq və 2030-cu ilə qədər əlavə 10 Günəş və külək enerjisi stansiyaları qurulacaq ki, onların gücü 5000 meqavat (5 qiqavat) təşkil edəcək. Bu potensialdan istifadə edərək, biz qaz istehlakımızı əksər hissədə elektrik enerjisi istehsalı ilə əvəzləyəcəyik. Həcmlərə gəldikdə isə düşünürəm ki, Avropaya ən azı əlavə 5 milyard kubmetr qaz ixrac olunacaq. Bir sözlə, bu, əslində, hər kəs üçün uduşlu variantdır. Biz olduqca münbit sərmayə mühitini yaratmışıq. Qeyd etdiyim bütün həmin yaşıl enerji layihələri xarici sərmayədarlar tərəfindən maliyyələşdirilir.

Azərbaycan, sadəcə, öz infrastrukturunu və çox yaxşı sərmayə mühitini təmin edir. Biz Avropaya lazım olan böyük həcmdə təbii qaza qənaət edəcəyik. Eyni zamanda, hazırda Xəzərdə külək enerjisi stansiyalarından Avropaya vahid ötürülmə xətlərini, o cümlədən Qara dənizin dibi ilə kabeli çəkmək üçün texniki əsaslandırma işlərinin son mərhələsindəyik. Bu, dörd qiqavat həcmində Azərbaycanın yaşıl enerjisini Avropaya ixrac etmək imkanını yaradacaq. Dənizdə külək enerjisinin təsdiqlənmiş ehtiyatlarımız 157 qiqavatdır. Bu, potensialın təzahürüdür. Uzun illər külək Bakı sakinləri üçün müəyyən narahatlıq yaradırdı. Lakin indi külək enerjisi böyük işlər, əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq şəraitini yaradacaq və enerji təhlükəsizliyini gücləndirəcək. Bir sözlə, yekun fikrim ondan ibarətdir ki, enerji təhlükəsizliyi birmənalı olaraq ölkələrin milli təhlükəsizlik məsələsi hesab edilməlidir. Ayrı-seçkilik olmamalıdır. Faydalı qazıntı ilə zəngin olan ölkənin rəhbəri kimi, əlbəttə ki, biz həmin ölkələrin sərmayəni və hasilatı davam etdirmək hüququnu müdafiə edəcəyik, çünki dünyanın buna ehtiyacı var. Lakin, eyni zamanda, artıq qeyd etdiyim kimi faydalı qazıntısı olan ölkələr iqlim dəyişmələri məsələlərinə aid həmrəyliyi nümayiş etdirən ölkələr sırasında olmalıdırlar.

Cənab Kansler, xanım nazir, dəvətə görə bir daha minnətdaram. Sizin aranızda olmaqdan böyük şərəf və iftixar hissi duyuram. Sizə uğurlu müzakirələr arzulayıram. Sağ olun.

* * *

Sonra Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts çıxış edərək dedi:

-Hörmətli cənab Prezident Əliyev. Mən Sizi növbəti İqlim Konfransının təşkilatçısı, bizim qonağımız kimi salamlamaqdan məmnunam.

Hörmətli xanım Annalena Berbok, cənab nazirlər.

Xanımlar və cənablar, sizin hamınızı Berlində salamlamaqdan çox məmnunam.

Kansler Olaf Şolts Berlində keçirilən “15-ci Petersberq İqlim Dialoqu”nun Yüksək Səviyyəli Seqmentinin iqlim dəyişikliyi ilə bağlı qarşıda duran vəzifələrin həlli baxımından mühüm əhəmiyyətini vurğuladı. O, yaşıl enerjiyə keçidlə bağlı bütün ölkələrin səyləri birləşdirməsinin vacibliyini xüsusi diqqətə çatdırdı. Artıq həmin istiqamətdə 78 dövlətin konkret iş birliyi yaratdığını dedi.

Olaf Şolts Dubayda keçirilmiş COP28-dən sonra bu sahədə məqsədyönlü tədbirlərin daha da gücləndirildiyini bildirərək dedi:

– Biz buradan Dubayda keçirilmiş beynəlxalq İqlim Konfransının uğurlarına boylanırıq. Eyni zamanda, biz səy göstəririk ki, bu ilin noyabrında Bakıda, gələn il isə Belemdə keçiriləcək konfranslarla bugünkü konfransın uğurunu əlaqələndirək. Bizim məqsədimiz “Petersberq İqlim Dialoqu” vasitəsilə buna töhfə verməkdir.

Almaniyanın Kansleri iqlim dəyişikliyi ilə bağlı 2030-cu ilə qədər dünyada əsaslı irəliləyişə nail olunacağına əminliyini vurğuladı. O, qarşıda duran vəzifələrin həlli üçün Azərbaycanda keçiriləcək COP29-a qədər də ardıcıl iş aparılacağını vurğulayaraq bildirdi:

– Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Azərbaycan və Braziliya birlikdə “üçlük” olaraq öz qarşılarına məqsəd qoyublar ki, COP29 və COP30 istiqamətində milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələrin birgə təqdim olunması üçün fəaliyyət göstərsinlər. Məhz bu istiqamətdə olan format uzunmüddətlidir və mən bunu alqışlayıram. Federal hökumət bütün gücü ilə bunu dəstəkləyəcək. Xanımlar və cənablar, Almaniya artıq bu istiqamətdə kurs götürüb.

Kansler Olaf Şolts iqlim dəyişikliyi ilə bağlı tədbirlərin lazımınca həyata keçirilməsi üçün ilkin hesablamaya görə təqribən 2,4 trilyon dollar vəsaitin lazım olacağını bildirdi. O, yaşıl texnologiyalara keçid və qarşıda duran digər çoxsaylı vəzifələrin öhdəsindən bacarıqla gəlmək üçün birgə səyləri daha da gücləndirməyin zəruriliyini bildirərək vurğulayıb:

– Bakıda keçiriləcək konfransda 2025-ci ildən sonra da iqlimin maliyyələşdirilməsi əsas danışıqlar predmeti olaraq qalacaq. On beş il bundan əvvəl olduğu kimi, biz artıq gələcəyin texnologiyasından qoşqu kimi istifadə etmirik. Biz artıq nail olmuşuq ki, texnologiyaların qlobal səviyyədə maliyyələşməsi, yayılması mümkün olsun, özü də mümkün münasib qiymətlərlə.

Aprelin 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Berlində Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts ilə təkbətək görüşü olub.

Aprelin 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Berlində Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts aprelin 26-da birgə mətbuat konfransı keçiriblər.

Əvvəlcə Almaniya Kansleri bəyanatla çıxış etdi.

Kansler Olaf Şoltsun bəyanatı

– Hörmətli cənab Prezident, Berlinə xoş gəlmisiniz.

Mən Sizi bizim hər ikimizin elə indicə iştirak etdiyimiz “Petersberq İqlim Dialoqu” münasibətilə buraya təşrif buyurduğunuza görə təşəkkür edirəm və salamlayıram.

Siz son 14 ay ərzində Almaniyaya dörd dəfə səfər etmisiniz. Sonuncu dəfə fevral ayında Münxen Təhlükəsizlik Konfransına gəlmişdiniz. Bu, onu göstərir ki, bizim müzakirə edəcəyimiz mövzular çoxdur, bu gün olduğu kimi. Təbii ki, biz xüsusən də Ermənistan və Azərbaycan arasında mövcud olan münaqişə haqqında da söhbət etdik. Hər ikimiz eyni fikirdəyik ki, bu münaqişə ancaq sülh yolu ilə həll olunmalıdır. Bunun üçün şanslar mövcuddur. Ona görə də çox gözəl bir amildir ki, Siz hazırda baş nazir Paşinyanla birbaşa əlaqədəsiniz. Münxendə bizim sonuncu görüşümüz çərçivəsində hər ikiniz məni əmin etdiniz ki, açıq olan suallar öz həllini yalnız sülh yolu ilə tapacaq. Bu, məni sevindirir.

Mən icazənizlə, bir daha onu bildirmək istəyirəm ki, Almaniya sizi məsələnin uzunmüddətli və davamlı həllinin tapılmasında dəstəkləməyə hazırdır, əgər siz hər ikiniz bunu istəyirsinizsə. Mən hər iki tərəfi həvəsləndirmək istərdim ki, lazımi kompromislər üçün istək və cəsarət göstərəsiniz. Mən düşünürəm ki, 2024-cü il regionda sülh ili ola bilər və olmalıdır. Bu, özündə şanslar və məsuliyyətlər gətirir.

Onu da qeyd edim ki, demarkasiya ilə əlaqədar ilkin razılıqlar bizi sevindirir. Yəni, eşitdik ki, razılıq əldə etmisiniz. İndi bu dinamikanı saxlamaq və bu istiqamətdə cəsarətli addım atmağınızı istəyirəm. Həm Sizi, həm də Sizin əks tərəfiniz olan baş nazir Paşinyanı buna çağırıram.

Bizim görüşümüzün növbəti mövzusu da Rusiyanın Ukraynaya hücumudur və bu müharibənin Azərbaycana, Cənubi Qafqaza olan təsiridir. Biz hamımız bilirik ki, Rusiya özünün beynəlxalq hüquqazidd müharibəsi ilə Ukraynaya yüz minlərlə ağrı-acı gətirib. Bu amansız qırğın öz sonunu tapmalıdır. Putin öz müharibəsini sona çatdırmalı, əsgərlərini geri çəkməli, Ukraynanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü axır ki, tanımalı, qəbul etməlidir.

Cənab Prezident, Sizin bugünkü səfəriniz əsasən iqlim siyasəti çərçivəsindədir və Azərbaycan COP29-un sədrliyini üzərinə götürüb, yəni, ev sahibi olacaq. COP28 çərçivəsində Dubayda vacib qərarlar qəbul olundu. Deməli, 2030-cu ilə qədər bərpaolunan enerji üç dəfə, enerji səmərəliliyi iki dəfə artırılmalıdır, metan tullantıları azaldılmalıdır. Həmçinin qeyd etmək istərdim ki, 2030-cu ilə qədər Azərbaycanın enerji sektorunda külək, Günəş və su elektrik enerjisinin payını 30 faiz artırması çox gözəl bir xəbərdir. Almaniya 80 faizi hədəfləyib.

Düşünürəm ki, yaşıl enerji və hidrogen enerjisi sahələrində əməkdaşlıq üçün regionda böyük potensial mövcuddur və alman şirkətləri Azərbaycanda əməkdaşlıq etməyə maraqlıdırlar, əsasən də, qeyd etdiyim kimi, hidrogen və bərpaolunan enerji sahələrində. Təbii ki, bunun üçün müvafiq çərçivə şərtləri mövcud olmalıdır.

Bakıda keçiriləcək Dünya İqlim Konfransı region üçün böyük şanslar gətirəcək. Biz iqlim siyasətinə aid sualları və Dubayda qəbul olunan qərarları birgə müzakirə edib yenidən qiymətləndirərək 2035-ci ilə qədər yeni iqlim məqsədləri, hədəfləri formalaşdıra və təbii ki, eyni zamanda, iqlim maliyyələşdirmə məsələsini də irəliyə apara bilərik.

Bildiyiniz kimi, Almaniya bu məsələdə özünün böyük töhfəsini göstərir. İqlim maliyyələşdirilməsi məsələsində biz büdcəmizdən 6 milyard avro ayırmışıq. Almaniya bununla etibarlı maliyyəçi olaraq qalır və özünün ədalətli töhfəsini göstərir.

İndi isə biz təbii ki, investisiya tələbatı məsələsini diqqət mərkəzinə gətirməliyik, özəl sektora iqlim mühafizəsinə sərmayə ayırmağa imkan yaratmalıyıq. Eyni zamanda, bu günədək töhfə verən tərəflər daha çox töhfə verməlidir. Amma bununla yanaşı, digər ölkələr də iqlimin maliyyələşdirilməsi məsələsinə daha fəal töhfə verməlidirlər. Mən əmin olmaq istərdim ki, biz COP29 tədbiri çərçivəsində bununla əlaqədar müəyyən razılıqlar əldə edə biləcəyik.

Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyi məsələsində çox böyük rol oynayır və vacib tərəfdaşdır. Mən bu əməkdaşlıq üçün və enerji təchizatı sabitliyinə

göstərdiyiniz vacib töhfənizə görə Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Biz, həmçinin vətəndaş cəmiyyəti, azad media haqqında da müzakirə apardıq. Mən deyərdim ki, sivil cəmiyyətdə demokratiyanın ayrılmaz hissəsi canlı tənqidin mövcud olmasıdır. Fikir azadlığı, mətbuat azadlığı mövcud olmalıdır. Cənab Prezident, mən Sizə bu çətin dövrdə müxtəlif sahələr üzrə apardığımız danışıqlarımıza görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Biz hər ikimiz eyni fikirdəyik ki, mövcud olan əməkdaşlığı davam etdirə və dərinləşdirə biləcəyik. Sizə təşəkkür edirəm.

* * *

Sonra Azərbaycan Prezidenti bəyanatla çıxış etdi.

President İlham Əliyevin bəyanatı

– Hörmətli cənab Kansler.

Hörmətli xanımlar və cənablar.

İlk növbədə, dəvətə görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm. Siz də qeyd etdiyiniz kimi, son vaxtlar mənim Almaniyaya səfərlərim müntəzəm xarakter alıb. Deyə bilərəm ki, son müddət ərzində Almaniya-Azərbaycan əlaqələri öz sürətli inkişaf dövrünü yaşayır. Mən keçən ilin mart ayında burada idim, iki ay bundan əvvəl biz Münxendə cənab Kansler ilə görüşmüşdük. İkitərəfli gündəlik kifayət qədər genişdir. Almaniya-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafı həm ölkələrimiz üçün, həm də bütövlükdə Cənubi Qafqazın inkişafı və sabitliyi üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bu gün səhər "Petersberq İqlim Dialoqu" forumunun işində iştirak edərkən bir daha öz niyyətimizi ifadə etdik. Sizə COP29-la bağlı Azərbaycana göstərdiyiniz dəstəyinizə görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bizim komandalarımızın üzvləri bir-biri ilə sıx təmasdadırlar. COP29-a ev sahibliyi etmək bizim üçün həm böyük şərəf, həm də məsuliyyətdir. Biz buna hazırıq və Azərbaycanın yaşıl gündəliyi artıq dünyaya bəllidir.

Bu gün səhər çıxış edərkən bildirdim ki, 2027-ci ilin sonuna qədər 9 Günəş və külək elektrik stansiyası istismara veriləcək. Onların enerji potensialı 2 qiqavata bərabərdir. 2030-cu ilə qədər isə əlavə 10 külək və Günəş elektrik stansiyası tikiləcək ki, onun da potensialı 5 qiqavata qədərdir. Biz indi Avropaya yaşıl enerjini ixrac etmək üçün fəal çalışırıq və hesab edirəm ki, təbii qaz təchizatçısı olan Azərbaycan Avropa üçün yaşıl enerji təchizatçısı da olacaqdır.

Təbii qaza gəldikdə, Avropa İttifaqının Energetika Komissiyası Azərbaycanı panavropa qaz təchizatçısı kimi qiymətləndirir. Bizim Avropaya qaz təchizatımız strateji tərəfdaşlıq əsasında həyata keçirilir. 2022-ci ildə Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan müvafiq memorandum qəbul etmişlər. 2027-ci ilə qədər biz Avropaya ixrac edəcəyimiz qazın həcmini 20 milyard kubmetrə çatdırmaq əzmindəyik. Avropada təbii qaza – yeni mənbələrdən olan qaza tələbat artır. Əgər 2021-ci ildə biz Avropa İttifaqı ölkələrinə 8 milyard kubmetr qaz təchiz etmişdiksə, bu il bu rəqəm 12 milyarda çatıb. Biz əlavə sərmayə qoyuruq, əlavə vəsait ayırırıq ki, Avropa ölkələrini bu məsələdə dəstəkləyək. Beləliklə, həm ənənəvi enerji növləri, eyni zamanda, bərpaolunan enerji növləri ilə zəngin Azərbaycan Avropa üçün uzun illər bundan sonra da əhəmiyyətli tərəfdaş olacaqdır.

Regional təhlükəsizliyə gəldikdə, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında gedən sülh danışıqlarını biz yüksək qiymətləndiririk. Cənab Kansler, Sizin dəvətinizlə Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirləri bu yaxınlarda Almaniyada görüşmüşlər. Almaniyanın xarici işlər naziri xanım Berbok da öz dəstəyini göstərmişdir. Növbəti görüş Qazaxıstanda keçiriləcək və beləliklə, biz sülh sazişinin imzalanmasına doğru əlavə addımlar atırıq.

Azərbaycan 2020-ci ildə öz suveren ərazisinin böyük hissəsini işğaldan azad etmişdir. Keçən ilin sentyabr ayında isə suverenliyini tam bərpa etmişdir. Bu gün Azərbaycanın ərazi bütövlüyü tam bərpa edilib. Təbii ki, bu, tarixi nailiyyətdir və onu göstərir ki, Azərbaycan xalqı və dövləti heç vaxt işğalla barışmaq fikrində deyildi. Biz beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini əsas tutaraq, BMT Nizamnaməsinin 51-ci maddəsinə söykənərək öz ərazi bütövlüyümüzü hərbi-siyasi yollarla təmin etdik.

Bu gün isə artıq Azərbaycanla Ermənistan arasında gedən proses nəticəsində sərhədlərin delimitasiyası və hətta demarkasiyası prosesi də başlamışdır. 1990-cı və 1992-ci illərdə işğal edilmiş 4 Azərbaycan kəndi bizə qaytarılır. Onu da bildirməliyəm ki, Azərbaycanda yerləşmiş Rusiya-Türkiyə Birgə Monitorinq Mərkəzi də öz fəaliyyətini bu gün səhər dayandırmışdır, buna artıq ehtiyac duyulmur.

Yəni, sülhə nail olmaq üçün çox yaxşı fürsətlər var. Bütün bu işdə bizə kömək etmək istəyən ölkələrlə biz əməkdaşlıq etməyə hazırıq. Ümid edirik ki, çox vaxt keçmədən bu istiqamətdə də müsbət addımlar atılacaq. Biz Almaniyanın bu sahədəki dəstəyini xüsusilə qiymətləndiririk və buna görə Sizə minnətdarıq.

* * *

Daha sonra Prezident İlham Əliyev və Kansler Olaf Şolts jurnalistlərin suallarını cavablandırdılar.

Sual: Cənab Prezident, Azərbaycanda insan hüquqları və mətbuat azadlığı ilə əlaqədar fikrinizi bilmək istərdim. Bir neçə kəskin tənqidi yanaşması olan İmran Əliyev adlı jurnalist həbs edilmişdi. İmran Əliyevin ailəsi deyir ki, guya, onun hüquqları pozulur və o, hazırda həbsdədir. Bununla əlaqədar nə deyə bilərsiniz?

Cənab Kansler, Siz cənab Prezidentlə insan hüquqları haqqında da ətraflı danışdınızmı?

Prezident İlham Əliyev: Azərbaycanda media azadlığı təmin edilir. Azərbaycanda heç bir senzura yoxdur, azad internet, yüzlərlə media orqanı fəaliyyət göstərir. Ona görə Azərbaycanı medianın inkişafını guya əngəlləmək istiqamətində atılmış addımları ilə tənqid

etmək ədalətsiz olardı. Əgər internet azaddırsa, hansı məhdudiyyətdən söhbət gedə bilər?

Fərdi məsələlərə, hadisələrə gəldikdə isə təbii ki, hüquq-mühafizə orqanları bütün məsələləri araşdırırlar. Bir müddət bundan əvvəl xaricdən qanunsuz maliyyələşən bəzi media orqanlarının nümayəndələri istintaq orqanları tərəfindən saxlanılıb. Bu da Azərbaycan qanunvericiliyinə tam uyğun şəkildə aparılıb. İstənilən ölkə öz qanunlarını müdafiə etməlidir. Əgər xaricdən qanunsuz vəsait alan hansısa media nümayəndəsi istintaqa cəlb edilibsə, o demək deyil ki, bizdə media azad deyil. Sadəcə olaraq, hər kəs qanun çərçivəsində fəaliyyət göstərməlidir. Biz istənilən ölkə kimi öz media məkanımızı xarici neqativ təsirdən qorumalıyıq və hər kəs qanunlara əməl etməlidir. Bir sözlə, demək istərdim ki, Azərbaycanda azad cəmiyyət var, insanlar tam azad və sərbəst şəkildə yaşayırlar, qururlar, yaradırlar, o cümlədən media nümayəndələri də.

Kansler Olaf Şolts: Mən də suala cavab verim. Təbii ki, biz söhbətimiz çərçivəsində bu məsələyə də toxunduq və ətraflı danışdıq. Bildiyiniz kimi, biz federal respublikayıq, ümumiyyətlə, bütün dünya üzrə insan hüquqlarının qorunmasına öz töhfəmizi veririk. Təbii ki, hər bir ölkədə azad mətbuat olmalıdır, insan hüquqları pozulmamalıdır. Bu, ümumi bir vəziyyətdir. Əlbəttə, bu da özlüyündə bir sirr deyil ki, müxtəlif ölkələrdə bu vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına ehtiyac var.

Sual: Mən Kərimova Fatimə, "Mikroskop media"nın həmtəsisçisiyəm. Azərbaycanlı jurnalistəm. Həmkarım sualımın əsas hissəsini məndən əvvəl verdi. Ona görə mən Sizə digər sualımı verəcəyəm. Cənab Prezident, müharibədən sonra Qarabağda yenidənqurma-bərpa işləri başlayıb və bir çox layihələr icra olunur. Bu müddət ərzində buraya milyardlarla manat yatırılıb. Amma həmin layihələrlə bağlı bir çox detallar şəffaf deyil, yəni, həm ictimaiyyətin, həm jurnalistlərin bu məlumatlara əlçatanlığı kifayət qədər deyil. Həm tenderlərin, tenderlərdə iştirak edən şirkətlərin və digər şirkətlərin seçilməsi və sair kimi detallar. Mən bunun səbəbini öyrənmək istəyirəm ki, bəzi məsələlər niyə qapalıdır və niyə bu detallar şəffaf deyil, açıq deyil bizə. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Əslində, sualınız təəccüb doğurur, çünki Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda bütün bərpa, yenidənqurma işləri maksimum şəffaf şəkildə aparılır. Ayrılan vəsaitlə bağlı, müntəzəm olaraq ictimaiyyətə, o cümlədən media nümayəndələrinə məlumat verilir və sirr deyil. Bu yaxınlarda elan edilmiş məlumat göstərir ki, işin həcmi doğrudan da genişmiqyaslıdır. Bu ilin sonuna qədər, müharibə başa çatandan sonra Qarabağa və Şərqi Zəngəzura 12 milyard manat, yəni, təqribən 7 milyard dollar ətrafında vəsait yatırılır və yatırılacaqdır. Görülən bütün işlər göz qabağındadır. Tender prosedurlarına tam əməl edilir. Mən sözün düzü bilmirəm, sizdə bu məlumat haradandır. Yəqin ki, siz bunu hansısa dəqiqləşdirilməmiş mənbədən götürürsünüz. Amma azad olunmuş torpaqlara müntəzəm surətdə media turları təşkil edilir. O cümlədən xarici media nümayəndələri də vəziyyətlə tanış olurlar. Əgər sizin belə imkanınız olsaydı, görərdiniz ki, Ermənistan bizim torpaqlarımızı necə viran qoyub və azad edilmiş torpaqlara bu gün qayıdan vətəndaşlar hansı sevinc hissləri yaşayırlar.

Müharibədən cəmi üç il yarım vaxt keçib, artıq 6 min keçmiş köçkün öz dədə-baba torpağına qayıdıb və bu proses davam etdirilir. Bu ilin sonuna qədər 20 min köçkün qayıdacaq və hər qayıdan insan Azərbaycan Ordusuna, Azərbaycan rəhbərliyinə minnətdarlıq hissi ilə qayıdır, şəhidlərə Allahdan rəhmət diləmək sözləri ilə qayıdır. Bu, ümumxalq məsələsidir. Necə ki, torpaqlarımızın azad edilməsi ümumxalq məsələsi idisə, bu gün torpaqların bərpa edilməsi də ümumxalq məsələsidir. Mən bilirəm ki, Azərbaycan mediasının mütləq əksəriyyəti bizim fəaliyyətimizi bəyənir, dəstəkləyir və görülən işləri də təqdir edir.

Sual: Hörmətli cənab Kansler, iqlim məsələlərinə dair sualım var. İkinci dəfədir, beynəlxalq İqlim Konfransına o ölkələr tərəfindən ev sahibliyi edilir ki, onlar qazıntı enerjisi istehsal edirlər. Bu, nəyə görə belədir? Bunun səbəbi nədir? İkinci sualım, Siz cənab Makronun dünənki çıxışı ilə əlaqədar bəzi şərhlər vermişdiniz. Sizin şərhlərinizi dəqiq bilmək istərdik. Siz Avropa Birgə Fondu ilə əlaqədar bəzi şərhlər vermişdiniz, xahiş edirəm, onu aydınlaşdırın.

Cənab Prezident, Sizə də konkret bir sualım var. Bilmirəm, Siz yaxın Şərqdə – Qəzza zolağında baş verən hadisələr haqqında da danışmısınızmı? Elə fikirlər var ki, guya, İsrailin Baş nazirinə qarşı həbs cəzası, həbs əmri mövcuddur. Belə bir fikir varmı? Siz belə bir fikri dəstəkləyərdinizmi? Təşəkkür edirəm.

Kansler Olaf Şolts: Sualın birinci hissəsi ilə bağlı qeyd etmək istərdim ki, mən ənənəvi enerjini istehsal edən ölkələrin iqlim konfransına ev sahibliyi etməsinə şans kimi baxıram. Ona görə ki, burada şanslar yaranır və həmçinin müəyyən maliyyələşdirmə məsələlərini də nəzərə almaq lazımdır. Bir dəfə Almaniya da öz böyük maliyyə töhfəsini verib. Düşünürəm ki, bu kimi ölkələrin də buraya qatılması, konfransı təşkil etməsi, dəstəyini göstərməsi böyük şansdır. Nəyə görə yox? Yəni, təbii ki, eyni zamanda, qalıq enerjinin belə deyək, miqdarını azaltmaq da bir iqlim mühafizəsi kontekstində olan mövzulardan biridir. Həmçinin enerji təhlükəsizliyi məsələləri nəzərə alınmalıdır, amma bununla yanaşı, bərpaolunan enerji məsələləri də diqqət mərkəzində qalmaqdadır. Yəni, düşünürəm ki, bu, bizlərə müəyyən şanslar verən simbiozdur, qısa desəm çətin yoldur, qəliz yoldur, amma ağıllı yoldur. Sonuncu COP da çox gözəl keçmişdi. Ona görə də düşünürəm ki, qarşıdan gələn konfrans da uğurlu olacaq. Mən qarşıdakı tədbirə də sevinirəm. Orada geniş debat və diskussiya aparılmalıdır.

Prezident İlham Əliyev: Bu gün biz cənab Kanslerlə daha çox Almaniya-Azərbaycan ikitərəfli

münasibətlərini və regional təhlükəsizlik məsələlərini, o cümlədən COP29 ilə bağlı hazırlıq işlərini müzakirə etmişik. Digər beynəlxalq məsələlərin müzakirəsi aparılmamışdır.

O ki qaldı, Yaxın Şərqdəki vəziyyətə, Azərbaycanın mövqeyi hər zaman birmənalı olub. Fələstin xalqının azadlığı və müstəqilliyi hər zaman Azərbaycan tərəfindən dəstəklənib. Yaxın Şərqdə müharibənin və hərbi əməliyyatların tezliklə dayandırılması hər zaman Azərbaycan tərəfindən ifadə edilib.

Qaldı ki, sualın digər hissəsinə, deyə bilərəm, neftlə, qazla zəngin olan ölkələr məhz buna görə qınaq obyektinə çevrilməməlidir. Dünyada bu məsələ ilə bağlı ayrı-seçkilik, diskriminasiya aparılmamalıdır. Neft və qaz Tanrıdan verilən böyük nemətdir və ölkələrə bu nemətə görə qiymət verilməlidir. Azərbaycan neftdən, qazdan əldə olunmuş gəlirlərdən düzgün istifadə edir. Buna görə də Azərbaycanda yoxsulluq şəraitində yaşayanların faizi son 20 il ərzində 50 faizdən 5 faizə düşmüşdür. Məhz buna görə Azərbaycan öz iqtisadi potensialını ortaya qoya bilib. Bizim birbaşa xarici borcumuz ümumi daxili məhsulumuzun cəmi 7,9 faizinə bərabərdir. Neftdən, qazdan gələn gəlirlər cəmiyyətdə ədalətli bölünür və bu gün, ilk növbədə, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpasına istiqamətləndirilir.

Ona görə neftlə, qazla zəngin olan ölkələr haqqında hansısa miflər yaradılmamalıdır. Bu ölkələr, o cümlədən bizdən əvvəl COP-u keçirmiş Misir və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri iqlim məsələlərinin həlli üçün çox böyük səylər göstərmişdir və bu gün Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Azərbaycan və Braziliya, – bildiyiniz kimi, Braziliyada da təbii sərvətlər kifayət qədər böyükdür, – üçlük şəklində fəaliyyət göstərirlər. Bizim niyyətimiz budur. Biz istəyirik ki, əldə edilmiş gəlirləri yaşıl enerjiyə sərf edək, bu istiqamətdə addımlar atırıq və COP29 da qarşıdurma arenası olmayacaq. Azərbaycan ev sahibi kimi körpülər yaradacaq. Azərbaycan Qərblə Qlobal Cənub arasında körpü rolunu oynamaq fikrindədir, o cümlədən yaşıl enerjiyə keçidlə və iqlim dəyişikliyi ilə bağlı.

Sual: Vüqar Seyidov, Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyi (AZƏRTAC). Mənim sualım cənab Kanslerədir. Cənab Kansler, Almaniyanın Federal Daxili İşlər Nazirliyinin 2023-cü ilin iyun ayında yaydığı islamofobiya üzrə ekspertlər cəmiyyətinin hesabatına əsasən, ölkədə keçirilmiş sorğunun iştirakçılarının təxminən yarısı islamofob fikirlər səsləndirmişdir. Almaniya cəmiyyətində ksenofobiya və irqçilik kimi təhlükəli tendensiyaları Siz nə ilə izah edə bilərsiniz və ümumiyyətlə, bu istiqamətdə Sizin hökumətiniz hansı tədbirlər görür? Təşəkkür edirəm.

Kansler Olaf Şolts: Siz bildiyiniz kimi, dövlət bu məsələyə çox böyük diqqətlə yanaşır. Biz qanun çərçivəsində hərəkət edirik və digər siyasi maarifləndirmə tədbirləri həyata keçiririk. Ümumiyyətlə, müsəlmanlara qarşı, rasizm məsələlərinə çox ciddi yanaşırıq və bunun qarşısının alınması üçün əlimizdən gələni edirik. Dünya miqyasında siz müqayisə etsəniz görərsiniz ki, burada səylər çoxdur. Almaniya o ölkədir ki, bir çox millətlərin üzvləri burada bir-biri ilə sülh şəraitində yaşayırlar və burada dini mənsubiyyət, dini fərqlilik heç bir rol oynamır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 26-da Berlində Almaniya Federativ Respublikasının xarici işlər naziri Annalena Berbok ilə görüşü olub.

Annalena Berbok "Petersberq İqlim Dialoqu" çərçivəsində aparılmış müzakirələrin vacibliyini və Prezident İlham Əliyevin bu əsnada çıxışını qeyd etdi. O, COP29-la əlaqədar Almaniya ilə Azərbaycanın müvafiq heyətləri arasında sıx əməkdaşlığın olduğunu və mütəmadi əsasda məsləhətləşmələrin aparıldığını müsbət hal kimi qiymətləndirdi. Almaniyanın Azərbaycanın COP29-a sədrliyinin dəstəklənməsi üçün bundan sonra da səylərini davam etdirəcəyini dedi.

Azərbaycan Prezidenti COP29-la əlaqədar Almaniya ilə əməkdaşlığa və "Petersberq İqlim Dialoqu" formatındakı müzakirələrə dəvətə görə bir daha təşəkkürünü bildirdi.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi prosesi Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyinin tərkibi olaraq ərsəyə gəlib.

Annalena Berbok Almaniyanın Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyini bundan sonra da dəstəkləyəcəyini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Almaniya Kanslerinin dəstəyi ilə Ermənistanla Azərbaycan arasında keçirilmiş görüşün önəmini qeyd etdi, bu görüş çərçivəsində aparılmış müzakirələrin sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası prosesinə ciddi təkan verdiyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Almaniya xarici işlər nazirinin dəstəyi ilə Ermənistan və Azərbaycan xarici işlər nazirləri arasında sülh müqaviləsi üzrə danışıqların aparıldığını vurğuladı, bunun sülh müqaviləsi üzrə danışıqların irəli aparılması üçün vacib addım olduğunu dedi.

Prezident İlham Əliyev Ermənistanla Azərbaycan arasında birbaşa danışıqlar və dialoq vasitəsilə sərhədlərin delimitasiyası, hətta demarkasiyası sahəsində əldə olunmuş uğurları müsbət addım kimi qiymətləndirdi, regionda sabitliyin artıq təmin olunduğunu qeyd etdi.

Azərbaycanın sülh gündəliyinin irəli aparılması üçün səylərini bundan sonra da davam etdirəcəyini deyən Prezident İlham Əliyev ölkəmizin sülh gündəliyinə sadiq olduğunu vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Qazaxıstan tərəfinin təklifi ilə Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər nazirləri səviyyəsində növbəti görüşün Qazaxıstanda keçiriləcəyini dedi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 26-da Berlində Birləşmiş Ərəb

Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabir ilə görüşü keçirilib.

Sultan Əhməd Əl-Cabir Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyanın salamlarını Prezident İlham Əliyevə çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı salamlara görə təşəkkürünü bildirdi, onun da salamlarını BƏƏ Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Sultan Əhməd Əl-Cabir BƏƏ-nin COP28-in sədri və ev sahibi olaraq Azərbaycanla yaxından işləməkdən məmnunluğunu bildirərək, COP29 ilə bağlı BƏƏ-nin Azərbaycana dəstəyini əsirgəmədiyini diqqətə çatdırdı, bu istiqamətdə birgə işləməyə və əməkdaşlığa hazır olduqlarını vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanla BƏƏ arasında birgə fəaliyyətin əhəmiyyətini və COP28-də "üçlük" mexanizminin yaradılmasının vacibliyini qeyd etdi.

Söhbət zamanı Azərbaycanla BƏƏ arasında ikitərəfli əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu, ölkəmizin yaşıl enerji sahəsinə BƏƏ tərəfindən yatırılan investisiyalar nəticəsində bərpaolunan enerji ixracı imkanlarının yaranması və bu istiqamətdə potensialın artması məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər də müzakirə olundu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Almaniya Federativ Respublikasının Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayer ilə təkbətək görüşü olub.

Aprelin 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Almaniya Federativ Respublikasının Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayer ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilib.

Görüşdə "Petersberq İqlim Dialoqu"nun əhəmiyyəti və Prezident İlham Əliyevin bu tədbirdə çıxışı qeyd olundu.

Dövlətimizin başçısı tədbirə dəvətə görə təşəkkürünü bildirdi.

Söhbət zamanı COP29-la əlaqədar Almaniya ilə Azərbaycan arasında uğurlu əməkdaşlıq və heyətlər arasında görüşlərin önəmi xüsusi vurğulandı. COP29-la bağlı yaradılan "üçlük" mexanizminin əhəmiyyətinə toxunuldu, Almaniyanın COP29-la əlaqədar Azərbaycana bundan sonra da dəstək göstərəcəyi diqqətə çatdırıldı.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında sülh gündəliyinin təşəbbüskarı məhz Azərbaycan tərəfi olub. Belə ki, sülh gündəliyinin əsasını təşkil edən fundamental prinsiplər Azərbaycan tərəfindən formalaşdırılıb və təqdim olunub. Azərbaycan tərəfi, həmçinin bunun əsasında sülh müqaviləsinin mətnini hazırlayıb.

Dövlətimizin başçısı Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Almaniya Kansleri Olaf Şoltsun dəstəyi ilə Ermənistanın baş naziri ilə keçirilmiş görüşü, bu görüş çərçivəsində də məhz delimitasiya və demarkasiya məsələlərinin, sülh gündəliyinin irəlilədilməsinə dair müsbət müzakirələrin olduğunu qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Almaniyanın xarici işlər nazirinin dəstəyi ilə Ermənistanın və Azərbaycanın xarici işlər nazirləri arasında görüş keçirildi və bu görüşdə sülh müqaviləsi üzrə əsaslı müzakirələr aparıldı.

Söhbət zamanı sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası istiqamətində iki ölkə arasında birbaşa danışıqlarda əldə edilmiş nəticələr qeyd olundu.

Prezident İlham Əliyev Qazaxıstan tərəfinin təklifi ilə Ermənistanın və Azərbaycanın xarici işlər nazirlərinin sülh müqaviləsi üzrə danışıqları davam etdirmələri üçün növbəti görüşün Qazaxıstanda təşkil olunacağını dedi.

Frank-Valter Ştaynmayer qeyd etdi ki, Almaniya tərəfi Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyini yaxından dəstəkləyir və bundan sonra da dəstəkləyəcəkdir.

Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər barədə də fikir mübadiləsi aparıldı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Almaniya Federativ Respublikasına işgüzar səfəri aprelin 26-da başa çatıb.

Fuzuli, Şuşa və Laçına səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Füzuli rayonunda Köndələnçay su anbarları kompleksinin təmir-bərpadan sonra açılışında iştirak edib.

Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin sədri Zaur Mikayılov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Füzuli rayonu ərazisində, Köndələnçay çayının məcrasında tikilmiş ümumi su tutumu 3,9 milyon kubmetr (faydalı həcmi 3,6 milyon kubmetr), hündürlüyü 14 metr olan Köndələnçay-1 su anbarı 1962-ci ildə istismara verilib. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə kompleks meliorasiya-irriqasiya tədbirləri çərçivəsində su anbarında müvafiq təmir-bərpa işləri həyata keçirilib. Bundan məqsəd bəndin qurğularının və mexaniki avadanlıqlarının sabit iş rejiminə gətirilməsi və bundan sonrakı istismarı üçün normal vəziyyətinin yaradılmasıdır.

Layihəyə torpaq bəndin yuxarı byefində dağıdılmış bermanın və bütün bənd boyu beton üzlüyün, qülləli suburaxıcı-sutullayıcının estakadasının və çıxış hissəsinin, eni 6 metr, uzunluğu 283 metr olan səthi sutullayıcının yenidən bərpası, birmərtəbəli gözətçi evinin və çirkab su quyusunun tikintisi, xarici elektrik təchizatının təmin edilməsi və su anbarı ərazisində abadlıq və yaşıllaşdırma işlərinin görülməsi daxildir.

Xatırladaq ki, 1951-ci ildə istismara verilən Köndələnçay-2 su anbarının ümumi su tutumu 2,1 milyon kubmetr (faydalı həcmi 1,6 milyon kubmetr),

hündürlüyü 23,35 metrdir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə kompleks meliorasiya-irriqasiya tədbirləri çərçivəsində su anbarında müvafiq təmir-bərpa işləri həyata keçirilib. Layihələndirmənin məqsədi bəndin qurğularının və mexaniki avadanlıqlarının sabit iş rejiminə gətirilməsi və bundan sonrakı istismarı üçün normal vəziyyətinin yaradılmasıdır. Daş örtüklü torpaq bəndin yuxarı byefində çökmüş daş örtüyü bərpa olunub, drenaj sistemi və nəzarət ölçü cihazları quraşdırılıb, suburaxıcı borunun çıxış başlığının dağılmış beton hissəsi bərpa edilib, diametri 600 millimetr olan siyirtmələr yenilənib, aparıcı kanal lildən təmizlənib, qurğunun beton konstruksiyası, uzunluğu 177 metr olan səthi sutullayıcının dəmir-beton üzlüyü yenidən qurulub. Həmçinin birmərtəbəli gözətçi evi və çirkab su quyusunun tikintisi, xarici elektrik təchizatının təmin edilməsi, su anbarı ərazisində abadlıq və yaşıllaşdırma işləri görülüb.

Qeyd olundu ki, ümumi su tutumu 9,5 milyon kubmetr (faydalı həcmi 9 milyon kubmetr), hündürlüyü 25 metr olan Aşağı Köndələnçay su anbarı isə 1980-ci ildə istismara verilib. Burada daş örtüklü torpaq bəndin yuxarı byefində çökmüş daş örtüyü bərpa olunub, drenaj sistemi və nəzarət ölçü cihazları quraşdırılıb, qülləli suburaxıcının yükdaşıyan elementlərinin dəmir-beton konstruksiyaları, dib borusunun bütün mexaniki və qaldırıcı avadanlıqları, qurğunun estakadası metal və beton konstruksiyaları, eni 6 metr, uzunluğu 780 metr olan səthi sutullayıcının bütün beton konstruksiyaları, binanın mexaniki və hidromexaniki avadanlıqları yenidən qurulub, yarımstansiya və elektrik xətti bərpa olunub, Quruçay üzərində suqəbuledici qurğu tikilib. Quruçaydan gələn sular su anbarına yönəldiləcək.

Dövlətimizin başçısı Köndələnçay su anbarları kompleksini işə saldı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolunda aparılan işlərlə tanış olub, bu yolda inşa edilmiş birinci tunelin açılışında iştirak edib.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Saleh Məmmədov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası layihəsi çərçivəsində Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolunun tikintisi sürətlə davam etdirilir. Mövcud yolun uzunluğu 101, yeni yolun uzunluğu isə 81,7 kilometrdir. Yeni yol 19,3 kilometr qısadır. Birinci texniki dərəcəli yolun 4-6 hərəkət zolağı var. Yolboyu müxtəlif diametrli 194 suötürücü boru, 38 yeraltı keçid, 11 körpü, 7 tunel və 9 viaduk inşa edilir. Körpülərin ümumi uzunluğu 1557 metr, viadukların uzunluğu 1965 metr, tunellərin ümumi uzunluğu isə bir istiqamət üzrə 6450 metrə yaxındır.

Diqqətə çatdırıldı ki, yolun tikintisi layihəsi üzrə nəzərdə tutulmuş və ümumi uzunluqları (sağ və sol istiqamət) 12,7 kilometr təşkil edən 7 avtomobil tunelindən 6-sında qazma işləri artıq yekunlaşıb. Hazırda tuneldaxili işlər həyata keçirilir. Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolu başlanğıcını Hacıqabul-Horadiz-Ağbənd-Zəngəzur dəhlizi magistral avtomobil yolundan götürməklə, işğaldan azad edilmiş Füzuli, Xocavənd, Xocalı və Şuşa rayonlarını birləşdirir.

Sonra dövlətimizin başçısı ümumi uzunluğu 6747 metr olan birinci tunelin açılışını etdi.

Prezident İlham Əliyev işçilərlə birgə foto çəkdirdi.

Daha sonra Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolunda dördüncü tunelin giriş və çıxış hissələrinə baxış keçirildi.

Məlumat verildi ki, yolun 73,7-ci kilometrliyindəki tunelin sol hissəsi 679,8 metr, sağ hissəsi isə 680,6 metrdir. Tuneldə qazma işləri başa çatdırılıb. Hazırda daxili işlər görülür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada inşa ediləcək üçüncü yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirak ediblər.

Şuşa rayonunda Prezidentin xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov dövlətimizin başçısına və birinci xanıma yeni yaşayış kompleksi barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Şuşa şəhərində üçüncü yaşayış kompleksinin layihəsi çərçivəsində 17 yaşayış binasının inşası nəzərdə tutulub. Kompleks ümumilikdə 487 mənzildən ibarət olacaq. Hazırda binanın layihələndirmə işləri başa çatdırılıb. Tikinti işlərinə bu ilin yayında başlanılması planlaşdırılır.

Prezident İlham Əliyev Şuşada üçüncü yaşayış kompleksinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada Çöl Qala məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olublar.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlətimizin başçısına və birinci xanıma görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondu Şuşada daha bir tarixi abidənin - Çöl Qala məscidinin bərpası layihəsini həyata keçirir. “PAŞA Holdinq”in dəstəyi ilə aparılan bərpa işlərinə 2023-cü ildən başlanılıb.

Çöl Qala məscidi XIX əsrdə Şuşa şəhərində fəaliyyət göstərən 17 məsciddən biri olub. Məscid Şuşa şəhərinin yuxarı məhəllələrinə daxil olan Çöl Qala məhəlləsinin Qasım bəy Zakir küçəsində yerləşir. Bu tarixi abidə XIX əsrdə Kərbəlayi Səfixan Qarabaği tərəfindən inşa olunub. Məscid minarəsiz formada tikilib, Şuşa şəhərinin əksər məscidləri kimi düzbucaqlı, ümumi girişi isə asimmetrik şəkildə düzülmüş əsas fasaddan ibarət olub.

Çöl Qala məscidinin interyeri tamamilə İslam memarlığına uyğundur. Məscidin daxili hissəsi səkkizguşəli dörd daş sütunla bəzədilib. Bu sütunlar ümumi ibadət zalını üç hissəyə ayırır. Məscidin mehrabı ilə üzbəüz ümumi ibadət zalının içərisində qadınlar üçün açıq ibadət zalı tikilib.

Məscid Şuşa şəhərinin işğalından sonra ermənilər tərəfindən dağıdılıb və talan edilib.

Çöl Qala məscidinin yaxınlığında isə XIX əsrə aid Çöl Qala bulağı yerləşir. Bulağın divarları dördbucaq formasında olub və yaxınlığında yerləşən məscidlərin üslubunda tikilib. İşğal dövründə bulaq da dağıdılıb, daş kitabələri məhv edilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyində aparılan bərpa işləri ilə tanış olublar.

Dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondu Şuşa şəhərində Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyində bərpa işlərini davam etdirir. Üzeyir Hacıbəylinin evi Şuşada XIX əsrdə inşa olunub. Bina 1959-cu ildə ev-muzeyi kimi fəaliyyətə başlayıb. Görkəmli bəstəkar, peşəkar musiqi sənətimizin və milli operamızın banisi Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyi Şuşa şəhəri işğal edilən tarixədək fəaliyyət göstərib. Muzeydə dahi bəstəkarın həyat və yaradıcılığı ilə bağlı 1700 eksponatdan erməni işğalçı qüvvələrinin vəhşiliyi nəticəsində yalnız 136-sı salamat qalıb, digərləri məhv edilib.

Məlumat verildi ki, binadakı bərpa işlərinə evin ilkin görünüşünə uyğun olaraq analizlərin hazırlanması, bünövrələrin möhkəmləndirilməsi, döşəmənin, fasadların və dam örtüyünün bərpası, daxili və xarici bəzək işləri, qapıların, pəncərələrin, mühəndis-kommunikasiya sistemlərinin quraşdırılması, həmçinin həyətyanı sahənin yaşıllaşdırılması işləri daxildir. Bu günədək bərpa layihəsinin hazırlanması, ərazidə mövcud divar daşlarının sökülərək, ölçülərinə görə inventarlaşdırılması, dağılmış hissələrdə bünövrələrin qazılması və sahənin ümumi təmizlənməsi işləri aparılıb. Həmçinin material analizi üzrə nümunələr götürülərək Türkiyədəki laboratoriyada tədqiq edilib, konservasiya və restavrasiya hesabatları yerinə yetirilib. Muzeyin memarlıq, konstruksiya həlli və mühəndis-kommunikasiya sistemləri üzrə işçi layihələri yekunlaşıb, bünövrənin armaturlanması icra olunub. Ev-muzeyinin daxilində divarlar və arakəsmələr hörülüb, döşəmənin bərpası işləri görülüb. Həmçinin həyətyanı sahədə tarixi görkəmə uyğun hörgü işləri və dekorativ elementlərin qoyulması başa çatdırılıb. 2022-ci ildə başlanan bərpa işləri yekunlaşandan sonra muzeydə ekspozisiya qurulacaq.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada "Şirin su" hamamının bərpadan sonra açılışında iştirak ediblər.

Dövlətimizin başçısına və birinci xanıma görülən işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən "Şirin su" hamamında 2022-ci ildən aparılan bərpa işləri başa çatıb. "Şirin su" hamamı 1880-ci ildə inşa edilib. Vaxtilə şəhərin digər hamamlarında ərazilərdəki şor quyu sularından istifadə olunurdu. Bu hamam isə Xan qızı Xurşidbanu Natəvanın Şuşaya çəkdirdiyi şirin su ilə təchiz edilib. Məhz buna görə də hamam "Şirin su" hamamı adlandırılıb. Şuşa şəhəri 1992-ci ildə ermənilər tərəfindən işğal edildikdən sonra "Şirin su" hamamında abidənin memarlıq üslubuna aid olmayan dəyişikliklər edilib, əlavə tikililər aparılıb, hamam yararsız vəziyyətə salınmışdı.

Məlumat verildi ki, Avstriyanın "Wehdorn Architekten" şirkətinin mütəxəssislərinin iştirakı ilə aparılan bərpa işləri zamanı ilkin hamama aidiyyəti olmayan hissələr sökülüb, bütün xarici və daxili hissələr - fasad, dam, qapı-pəncərə sistemi, döşəmə, tavan bərpa edilib. Hamamın daxilində günbəzlər və divarlardakı bütün zədələnmiş suvaqların, döşəmələrdə bütün uyğun olmayan örtük materiallarının, sonradan əlavə edilmiş quraşdırmanın aradan qaldırılması işləri həyata keçirilib. Ərazidə hasar divarları tikilib, pilləkənlər bərpa edilib.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva ətraf ərazidə görülmüş işlərlə də maraqlandılar.

Dövlətimizin başçısına və birinci xanıma görülən işlər barədə məlumat verildi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada Aşağı Gövhər Ağa məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olublar.

Dövlətimizin başçısına və birinci xanıma məsciddə görülən işlər barədə məlumat verildi.

Qeyd edildi ki, bərpa işləri Heydər Əliyev Fondu tərəfindən "PAŞA Holdinq"in dəstəyi ilə həyata keçirilir. Layihəyə Avstriya, İtaliya, Latviya və Türkiyədən olan mütəxəssislər cəlb olunub. XIX əsrdə Kərbəlayi Səfixan Qarabağinin memarlığı ilə ərsəyə gələn Aşağı Gövhər Ağa məscidi İbrahim xanın qızı Gövhər Ağa tərəfindən Şuşada inşa etdirilmiş məscidlərdən birincisi sayılır. Şuşanın işğalı zamanı Aşağı Gövhər Ağa məscidi erməni vandalizminin qurbanına çevrilmişdi. Məscidin binası və minarələri ermənilərin zirehli texnikalarının atəşlərinə məruz qalaraq ciddi zədələnmişdi.

Bərpa prosesi ilə tanışlıq zamanı Şuşa işğal altında olduğu dövrdə ermənilərin Aşağı Gövhər Ağa məscidində törətdikləri vandalizm faktları barədə məlumat verildi. Bildirildi ki, bərpa işləri zamanı divarda müxtəlif yazılar, o cümlədən divara həkk olunmuş xaç işarəsi aşkarlanıb.

Bərpa işləri zamanı yerli və beynəlxalq ekspertlər məscidin mövcud vəziyyətinə dair qiymətləndirmə və layihələndirmə aparıblar. Konservasiya və restavrasiya işləri məscidin ilkin memarlıq üslubuna uyğun olaraq həyata keçirilir. Xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə qübbələrin daxili səthində tarixi naxış hissələrinin mikroinyeksiya üsulu ilə bərkidilməsi həyata keçirilib. Məscidin minarələri bərpa olunub, dam və döşəmə örtükləri dəyişdirilməklə bir sıra təmir işləri həyata keçirilir. Bərpa işləri, eyni zamanda, mədrəsə bölməsini də əhatə edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada Mamayı məscidinin bərpadan sonra açılışında iştirak ediblər.

Dövlətimizin başçısına və birinci xanıma məsciddə görülən işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondunun "PAŞA Holdinq"in dəstəyi məsciddə və məscid ərazisindəki bulaqda apardığı bərpa işlərinə 2023-cü ildə başlanılıb. Mamayı məscidi şəhərin mərkəzi hissəsində yerləşən Mamayı məhəlləsində XIX əsrin sonlarında tikilib. Düzbucaqlı plan quruluşu olan ikimərtəbəli məscidin sütunlu interyeri var. Məhəllə məscidləri kimi Mamayı məscidinin də damında azan vermək üçün taxtadan güldəstə quraşdırılmışdır. Mamayı məscidi sovet hakimiyyəti illərində poeziya evi kimi də fəaliyyət göstərib. Şəhərin digər məhəllələri kimi burada da məscid, bulaq, kiçik meydan və hamam olub. Bildirilib ki, işğal dövründə məscid və onun yanında yerləşən bulaq yararsız hala salınıb. Erməni işğalçıları şəhərdəki bir çox abidələr kimi ərazidəki Mamayı bulağını da erməniləşdirməyə çalışmışdılar. Bulağın üzərindəki yazılar silinib və yerinə xaç işarəsi həkk olunmuşdu. Bundan başqa, ermənilər saxtakarlıq edərək bulağın daşlarının üzərinə erməni və rus dilində yazılmış lövhə də həkk etmişdilər. Aparılan bərpa işləri nəticəsində artıq burada erməni vandalizminin bütün izləri aradan qaldırılıb.

Qeyd edildi ki, Mamayı məscidində tarixən mehrab sərt ağac materialından istifadə olunub. Bərpa zamanı bütün işlər tarixi görkəm nəzərə alınmaqla aparılıb. Məscidin pəncərələri tarixi görünüşünə uyğun bərpa edilib, qarşı tərəfdə yararsız halda olan döşəmə yenidən qurulub.

Məlumat verildi ki, bundan əlavə Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Yuxarı Gövhər Ağa, Saatlı məscidləri, eləcə də Mehmandarovların malikanə kompleksi ərazisindəki məscid bərpa edilib və 2023-cü ilin may ayında istifadəyə verilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada birinci yaşayış kompleksinin açılışında iştirak edib və şəhərə köçmüş ilk sakinlərlə görüşüblər.

Dövlətimizin başçısına və birinci xanıma kompleksdə görülən işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, ilkin mərhələdə birinci yaşayış kompleksinə köç qrafikinə əsasən 20 ailə olmaqla 88 nəfər köçürülüb. İyirmi üç binadan ibarət yaşayış kompleksinin ümumi sahəsi 8 hektara yaxındır. Kompleksin təməli 2021-ci il avqustun 29-da qoyulub. Yaşayış kompleksi 28-i birotaqlı, 195-i ikiotaqlı, 190-ı üçotaqlı, 30-u dördotaqlı və 7-si beşotaqlı olan 450 mənzildən ibarətdir.

Sonra dövlətimizin başçısı və birinci xanım yaşayış kompleksində və mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış oldular.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşaya ilk köç edən ailələrlə görüşdülər.

Dövlətimizin başçısı görüşdə çıxış etdi.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

– Əziz şuşalılar, Şuşaya xoş gəlmisiniz.

Otuz iki ildən sonra siz doğma Şuşaya qayıdırsınız. Bu gözəl tarixi hadisə münasibətilə sizi ürəkdən təbrik edirəm. Siz otuz iki il vətən həsrəti ilə yaşamısınız, amma bilirəm ki, bir an da Şuşanı unutmamısınız, bilirdiniz və inanırdınız ki, siz buraya qayıdacaqsınız. Mən də bilirdim, mən də inanırdım və Prezident kimi 2003-cü ildən başlayaraq sizi və bütün keçmiş köçkünləri öz doğma vətəninə qaytarmaq üçün əlimdən gələni əsirgəmirdim.

Biz hazırlaşırdıq, ölkəmizi gücləndirirdik, iqtisadiyyatımızı gücləndirirdik, güclü ordu potensialı yaradırdıq. Ən önəmlisi gənc nəsli, – bu gün bizim qürur mənbəyimiz olan Şuşanı və o vaxt işğal altında olan digər torpaqları öz canı-qanı bahasına azad edən, – yetişdirirdik və yetişdirdik. Savadlı, bilikli, vətənpərvər, fiziki cəhətdən güclü, mənəvi cəhətdən sağlam, saf gənc nəsil yetişdirdik və onlar mənim əmrimlə 44 gün ərzində öz sinələrini qabağa verərək torpaqları azad etdilər. Bugünkü günə görə biz onlara borcluyuq, şanlı Ordumuza borcluyuq, Silahlı Qüvvələrimizə borcluyuq, şəhidlərimizə, qazilərimizə borcluyuq. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

Azərbaycan xalqı elə bir qəhrəmanlıq, elə bir fədakarlıq göstərmişdir ki, bu gün bütün dünyada Azərbaycan oğulları haqqında danışırlar və bizim xalqımıza hörmət edirlər. Çünki biz öz haqqımızı danışıqlar yolu ilə yox, kiminsə güzəşti hesabına yox, döyüş meydanında bərpa etdik, şəhərlərimizi, kəndlərimizi azad etdik, qan tökdük, şəhidlər verdik. Bütün Azərbaycan xalqı 44 gün ərzində bir yumruq kimi birləşmişdi.

Mənfur düşmən düzgün hesablamalar aparmamışdır. Özlərini özlərinin uydurduqları miflərə o qədər inandırmışdılar ki, hesab edirdilər bizim torpaqlarımızı əbədi işğal altında saxlaya biləcəklər. Onların arxasında duran havadarları - böyük dövlətlər onlarda bu əminliyi daha da gücləndirmişdilər. Ancaq biz əmin idik, bilirdik ki, gün gələcək və biz öz doğma torpaqlarımıza qayıdacağıq.

Uzun illər mən prezident kimi çalışırdım ki, bu məsələ danışıqlar yolu ilə həll olunsun və mənim fəaliyyətim göz qabağındadır, onlarla, bəlkə də yüzlərlə görüşlər keçirilmişdir, danışıqlar aparılmışdır. Amma heç bir nəticə olmamışdır. Nə üçün?! Çünki Ermənistan, bir daha demək istəyirəm, bizim torpaqlarımızı əbədi işğal altında saxlamaq istəyirdi. Onların arxasında duran, guya ki, vasitəçilik edən ölkələr isə bu işğalı əbədi etmək istəyirdilər.

44 günlük Vətən müharibəsi şanlı tariximizdir və Azərbaycan xalqı bundan sonra əbədi bu Zəfərlə fəxr

edəcək. 44 gün ərzində biz hər gün irəli gedirdik. Ermənistan ordusundan fərqli olaraq bir nəfər də olsun hərbçimiz döyüş meydanını tərk etməmişdir. Onların özlərinin etiraflarına görə 12 minə yaxın fərarisi olmuşdur. Bizim əsgər və zabitlərimiz hər gün irəli gedirdilər və müharibənin birinci günündə əldə olunmuş qələbə - bir neçə kəndin azad edilməsi sonuncu günə qədər davam etdi və 2020-ci il noyabrın 8-də Şuşanın azad edilməsi düşmənin belini qırdı. Düşmən artıq anlamışdır ki, daha müqavimət göstərmək iqtidarında deyil və ondan sonra kapitulyasiya aktına imza atmışdır, faktiki olaraq təslim olmuşdur. Biz də o vaxt müharibəni dayandırdıq. Çünki müharibənin ilk günlərindən mən bəyan edirdim ki, düşmən bizə tarix versin, torpaqlarımızdan nə vaxt çıxacaq və o təqdirdə biz müharibəni dayandırmağa hazırıq.

O günlər ərzində dəfələrlə mənə müxtəlif paytaxtlardan zənglər gəlirdi, təkliflər irəli sürülürdü, bəziləri isə hədə-qorxu gəlməyə çalışırdı. Ancaq mən öz mövqeyimdə qəti idim və onu həm telefon təmasları əsnasında, eyni zamanda, Azərbaycan xalqına verdiyim bəyanatlarda da demişdim: tarix verilməlidir nə vaxt düşmən torpağımızdan rədd olur, onda biz müharibəni dayandırmağa hazırıq və belə də oldu. 2020-ci il noyabrın 10-da səhər saatlarında Ermənistan kapitulyasiya aktına imza atdı və müharibə dayandı.

Bildiyiniz kimi, müharibə zamanı bir çox xarici media nümayəndələrinə mənim müsahibələrim olub və təbii ki, suallar da müxtəlif olmuşdur. Ancaq müharibədəki planlarımızla bağlı mən təbii ki, heç bir şey deyə bilməzdim. Sadəcə olaraq, bir dəfə Şuşa haqqında mənə sual veriləndə dedim ki, Şuşasız bizim işimiz yarımçıq qalacaq və hesab edirəm hər kəs anladı ki, Şuşa azad olunmadan biz dayanmayacağıq. Şuşa bizim əyilməz ruhumuzun rəmzidir. Şuşa hər bir Azərbaycan vətəndaşının qəlbində elə bir böyük iz buraxıb ki, Şuşasız müharibənin uğurla başa çatması mümkün deyildi.

Antiterror əməliyyatı nəticəsində biz tarixi, əzəli torpaqlarımızı işğalçılardan azad etdik, bir daha dövlətimizin gücünü göstərdik, güclü siyasi iradəsini göstərdik. Heç kimlə hesablaşmadan, heç nəyə baxmadan, heç kimdən qorxmadan lazım olan əməliyyatı böyük peşəkarlıqla, məharətlə və fədakarlıqla keçirdik. Beləliklə, Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam bərpa etmişdir.

Bu gün isə Şuşanın yeni tarixi başlayır. Mən 2020-ci il noyabrın 8-də xalqa müraciətimdə demişdim ki, biz Şuşanı dirçəldəcəyik. Bax, bu gün biz dirçəldilən Şuşanı görürük. Təkcə bu gözəl binalar deyil, Şuşada çox genişmiqyaslı quruculuq işləri gedir. Bu gün Ulu Öndərin doğum günündə üçüncü yaşayış kompleksinin təməli qoyuldu. Keçən il mayın 10-da ikinci yaşayış kompleksinin təməli qoyulmuşdur. Bu birinci yaşayış kompleksində 450, ikincidə 300-ə yaxın, üçüncüdə isə 500-ə yaxın mənzil inşa ediləcək. Onun bir hissəsi artıq hazırdır. Bu gün siz bu mənzillərə köçəcəksiniz. Bütün evlər gözəl memarlıq üslubunda – Şuşanın ənənəvi üslubunda inşa edilmişdir. Şərait çox gözəldir və əminəm ki, uzun fasilədən sonra şuşalılar burada rahat yaşayacaqlar, yaradacaqlar, quracaqlar, öz doğma şəhərinin tarixi simasını qoruyacaqlar.

Şuşada quruculuq işləri, əslində, İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatandan dərhal sonra başlamışdır. İlk növbədə, Şuşaya yol çəkilməli idi. Çünki siz yaxşı bilirsiniz ki, işğala qədər olan dövrdə yol Xankəndi ərazisindən keçirdi. Ona görə Füzuli şəhərindən Şuşaya qısa müddət ərzində Zəfər yolu çəkildi. İndi isə daha geniş magistral avtomobil yolu çəkilir. Yeddi tuneli, doqquz viaduku, bir çox körpüləri olan dördzolaqlı gözəl bir yol çəkilir və yəqin ki, gələn ilin sonuna qədər o da hazır olacaq. Şuşanın tarixi abidələrinin bərpası dərhal başlanılmışdır. Birinci, Vaqifin məqbərəsi yenidən quruldu, onun əzəli görkəmi qaytarıldı. Ondan sonra Yuxarı Gövhər Ağa məscidi, daha sonra Saatlı məscidi bərpa olundu. Bu gün Mamayı məscidinin bərpadan sonra açılışını etdik. Çöl Qala məscidində artıq bərpa işləri başlanılıb. Mehmandarov məscidi və Mehmandarovun evi bərpa edilib. Artıq dörd mehmanxana fəaliyyət göstərir. Onların içində ən böyük beşulduzlu Şuşa mehmanxanası bu gün Şuşanın müasir görkəmini əks etdirir. Amma yenə o mehmanxana da ənənəvi Şuşa memarlığı üslubunda inşa edilmişdir. Bu gün, eyni zamanda, Şirinsu hamamı əsaslı təmirdən sonra açılmışdır. Aşağı Gövhər Ağa məscidində təmir-bərpa işləri yekunlaşmaq üzrədir. Üzeyir Hacıbəylinin vəhşi düşmən tərəfindən dağıdılmış abidəsi yenidən öz yerinə qoyuldu. Ermənilər tərəfindən dağıdılmış Vaqifin büstü yenə də əvvəlki görkəmdə, formada bərpa edildi, yenidən hazırlandı. Üzeyir Hacıbəylinin ermənilər tərəfindən dağıdılmış evi yenidən qurulur, bu il hazır olacaq. Bir neçə başqa önəmli hadisə baş vermişdir.

Şuşanın dirçəldilməsi geniş vüsət alıb. Hər şey çox müfəssəl və dəqiq, ən müasir şəhərsalma qaydalarına uyğun planlar əsasında qurulur. Bu bərpa-yenidənqurma işlərinə biz dünyanın aparıcı şirkətlərini cəlb eləmişik, təkcə Şuşa üçün yox, bütün azad edilmiş torpaqlar üçün ki, uzun illər ərzində ağır şəraitdə – çadırlarda, yataqxanalarda, uşaq bağçalarında, yararsız binalarda yaşamış insanlar bundan sonra yaxşı yaşasınlar, rahat yaşasınlar. Bununla paralel olaraq həm Şuşada, həm də artıq inşa edilmiş digər qəsəbə və şəhərlərdə məşğulluq məsələləri də həll olunur, treninqlər keçirilir, buraya qayıdacaq insanların işlə təmin olunması məsələlərinə də çox diqqətlə baxılır və bu işlər öz həllini tapır.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələri nəinki Azərbaycanın, Qafqazın, dünyanın ən gözəl yerlərindən biri olacaq – ən müasir, ən rahat, ən gözəl. Buranın təbiəti, gözəl mənzərələri, yaşıllıqlar, bulaqlar müasir və eyni zamanda, ənənəvi üslubda inşa edilən binalarla tamamlanır. Elə bir gözəl şəhər yaradılır ki, əminəm, hər birimiz, hər bir azərbaycanlı bununla fəxr edəcək. Bir

daha demək istəyirəm, biz azad edilmiş bütün torpaqlarda genişmiqyaslı proqramları icra edirik. Bu gün artıq Şuşa altıncı yaşayış yeridir ki, keçmiş köçkünlər buraya qayıdır. Bu gün, eyni zamanda, Laçının Sus kəndinə də keçmiş köçkünlərin qayıdışı nəzərdə tutulur və ilin sonuna qədər ən azı 20 yaşayış məntəqəsində artıq həyat bərpa ediləcək.

Mayın 10-u hər birimiz üçün, təbii ki, mənim üçün əziz gündür - Ulu Öndərin doğum günüdür. Onun ən böyük arzusu bu reallıqları görmək idi, işğala son qoymaq idi və məhz onun fəaliyyəti nəticəsində biz inkişaf yoluna qədəm qoyduq. Ona qədər hansı hadisələr baş verirdi, siz, yəni, yaşlı nəsil yaxşı xatırlayırsınız – hakimiyyətsizlik, özbaşınalıq, xaos, hakimiyyət uğrunda gedən mübarizə, hakimiyyətdə səriştəsiz, qorxaq, satqın, xain insanların yerləşdirilməsi. Bütün bunlar Şuşa kimi şəhərin, digər şəhər və kəndlərimizin işğal altına düşməsinin səbəbi olmuşdur. Təsadüfi insanlar hakimiyyətə gəldi. Küçələrdən heç bir təhsil almamış, heç bir dövlət işində təcrübəsi olmayan, heç bir biliyə malik olmayan müdafiə nazirləri, dövlət katibləri, parlament sədrləri, prezident vəzifələrinə yiyələndilər və bunun acı nəticəsini Azərbaycan xalqı çəkdi. Şuşanı müdafiə etməyə söz verən, əks təqdirdə öz başına güllə çaxmağa söz verən o ünsür görəsən indi hansı hisslər yaşayır? Əminəm ki, bu günə sevinmir. Onun kimilər, o vaxt hakimiyyətə can atan AXC-Müsavat cütlüyünün tör-töküntüləri, onların böyük əksəriyyəti bizim Zəfərimizə sevinməyiblər, əksinə peşman olublar. Bizim Qələbəmizə bu günə qədər kölgə salmağa çalışırlar, ermənilərlə əlbir olub bizim Zəfərimizi aşağılamaq, ona kölgə salmağa çalışırlar. Məhz onların hakimiyyətə can atmaları dövründə və ovaxtkı hakimiyyətin satqın, qorxaq olması səbəbindən Şuşa işğal altına düşdü. Şuşanı müdafiə etmək üçün çox da böyük qüvvə lazım deyildi. Siz ki, bunu yaxşı bilirsiniz. Şuşa yiyəsiz qalmışdı və Şuşanın düşmənə təhvil verilməsi Xalq Cəbhəsinə hakimiyyətə gəlmək üçün yol açdı. İndi baxın, o tarixlərə, tarixi hadisələrə. Bir neçə gündən sonra onlar hakimiyyətə gəldilər, o hakimiyyəti yıxdılar, çevriliş etdilər. Xalqın haqlı etirazını, necə deyərlər, öz tərəflərinə çəkmək üçün Şuşanı, sonra Laçını, ondan sonra Kəlbəcəri qurban verdilər. Bununla da keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti Ermənistanla de-fakto coğrafi nöqteyi-nəzərindən birləşdi.

Azərbaycan xalqının böyüklüyü bir daha 1993-cü ildə özünü göstərdi. Xalq Ulu Öndərə müraciət edib onu hakimiyyətə dəvət etdi. Çünki Azərbaycan xalqı bilirdi ki, o bəladan onu ancaq Heydər Əliyev qurtara bilər. O vaxt – 1994-cü ildə əldə edilmiş atəşkəs məcburi bir addım idi və biz heç vaxt o atəşkəslə barışa bilməzdik, nə mənim atam, nə də mən. Onun ömrü bu günü görməyə çatmadı. Biz - onun davamçıları, onun və Azərbaycan xalqının arzularını çin etdik və tarixi Zəfər əldə etdik. Düşmənə öz yerini göstərdik və bu gün düşmən bizim qarşımızda acizdir. Bu gün təkcə bizim tələbimizlə heç bir başqa, necə deyərlər, vasitəyə əl atmadan Qazaxın dörd kəndi bizə qaytarılır. Bir tələbimlə qaytarılır, bax, belə də olmalıdır. Bundan sonra belə də olacaq. Burada söz sahibi bizik, Qafqazda aparıcı dövlət bizik, iqtisadi, siyasi, hərbi, hər cəhətdən aparıcı dövlət bizik, bizimlə hər kəs hesablaşmalıdır. Həm Ermənistan, həm onun arxasında duran, onlara yalançı vədlər verən xarici dairələr bizimlə hesablaşmasalar peşman olacaqlar.

Bu gün Qazaxın 1990-cı və 1992-ci illərdə işğal edilmiş torpaqları bir güllə atılmadan bizə qaytarılır. Delimitasiya, demarkasiya bizim şərtlərimiz əsasında həyata keçirilir və bu, bizim növbəti zəfərimizdir.

Biz heç vaxt müharibə istəməmişik, bu gün də istəmirik. Bizə müharibə lazım deyil, bizə torpaqlarımız lazım idi. Minsk qrupunun 28 ildəki fəaliyyəti Azərbaycan xalqına qarşı yönəldilmişdir. Onların yalançı vədləri və fəaliyyətsizliyi təsadüfi deyildi. Onlar məsələni həll etmək istəmirdilər. Onlar bu torpaqları ermənilərə vəd vermişdilər. Necə ki, sovet dövründə ermənipərəst Qorbaçov və ondan sonra Yeltsin bu torpaqları ermənilərə vəd vermişdilər və Fransa da, Amerika da, həmçinin. Bu gün də baxın bizə qarşı, kimlər, necə deyərlər əsas rol oynayırlar - Fransa və Amerika. Bunu açıq demək lazımdır, daha çox Fransa. Onlar da bilməlidirlər ki, bizim iradəmizdən kənar bu bölgədə heç bir məsələ həll olunası deyil. Hansısa səfirin Şuşaya gəlməsi bizə minnət kimi təqdim edilməməlidir. Gəlir gəlsin, gəlmir, heç lazım da deyil. Guya onların gəlib-gəlməməsi ilə nəsə dəyişir, heç nə dəyişmir. Burada, bu torpaqda söz sahibi bizik. Bizim siyasətimiz beynəlxalq hüquqa və ədalətə əsaslanır. Əgər bu gün yenə də görsək ki, Ermənistanda revanşistlər baş qaldırır, Fransa Ermənistana öldürücü silahlar verir, o silahların kritik həddə çatmasını görsək, onda bizdən heç kim inciməsin. Hər halda hər kəs bilir ki, biz nəyə qadirik, Ordumuz nəyə qadirdir və iradəmiz nə qədər möhkəmdir. Heç kim bizim qabağımızda dura bilməz. Heç kim bizə heç nə diktə edə bilməz və bizim daxili işlərimizə müdaxilə edə bilməz. Nəyi lazım biliriksə, onu da edəcəyik. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra biz Ermənistana demişik ki, gəlin, sərhədi ədalətli müəyyən eləyək. Yox, istəmirsinizsə, onda biz deyəcəyik, harada istəyirik orada da sərhəd olacaq. Neyləyəcək, kimə zəng edəcək, lap 100 dəfə zəng etsin, nəticəsi nə olacaq? Həm Azərbaycan xalqına, həm də bu bölgəyə maraq göstərənlərə bir daha demək istəyirəm ki, bizimlə hesablaşmadan burada bir addım da atılmamalıdır bundan sonra. Əminəm ki, mənim sözümü eşidirlər, bilirlər mən nəyi deyirəmsə, onu da edirəm.

Bugünkü bu bayram günü – mənim üçün və hamımız üçün ikiqat bayram günü bir daha onu göstərir ki, biz sülhsevər, biz qurub-yaradan xalqıq. Ermənilər Şuşanı viran qoyub, onu erməniləşdirməyə çalışıblar. Bu gün Aşağı Gövhər Ağa məscidinin təmiri ilə tanış olarkən orada içəridəki sütunların birində xaç gördüm.

Yaxşı, məsciddə xaç ola bilər? Buna göz yumanlar, bu gün bizi hansısa cinayətlərdə, yaxud da ki, əməllərdə ittiham edənlər bunu görmürlərmi? Görmürlərmi ki, Ağdam məscidini tövləyə çevirmişdilər. Şuşanın 17 məscidindən 16-sını dağıdıb, birini isə başqa xalqa mənsub olan məscid kimi təqdim etməyə çalışırdılar. Biz buraya qayıdan kimi, dərhal guya orada aparılmış təmiri ləğv etdik, onu yenidən qurduq. Bütün şəhər və kəndlərimiz vandallar tərəfindən dağıdılıb. Bunu heç kim görmək istəmir. Amma hər kəs bunu görməlidir və görəcək. Çünki erməni vandallığını nə biz unudacağıq, nə də dünya unudacaq. Şuşanı nə qədər erməniləşdirməyə çalışsalar da, ona nail ola bilməyiblər. Çünki Şuşa əzəldən Azərbaycan şəhəri olub, işğal dövründə də öz azərbaycançılıq simasını qoruyub saxlayıb. Əgər ermənilər bunu özlərinə, necə deyərlər, doğma şəhər sayırdılarsa Şuşanı quraydılar, yaradaydılar, dağıtmayaydılar. Bir daş daş üstə qoyulmayıb. Biz gəlmişik burada əbədi yaşamağa və bundan sonra Azərbaycan Bayrağı bu torpaqlarda əbədi dalğalanacaq.

Mən sizi bir daha ürəkdən təbrik edirəm. Sizə xoşbəxtlik, cansağlığı arzulayıram. Burada rahat yaşayın.

* * *

Sonra açarların təqdim edilməsi mərasimi oldu.

Dövlətimizin başçısı və birinci xanım mənzillərin açarlarını sakinlərə təqdim etdilər.

Sakinlər Prezident İlham Əliyevə və birinci xanım Mehriban Əliyevaya minnətdarlıqlarını bildirdilər.

Babayeva Gülbəniz Cümşüd qızı: Sağ olun. Çox sevincli andır. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Ümummilli Liderin ad günündə Sizin kimi canlı əfsanə bu açarı mənə təqdim etdi. Yəqin ki, şəhidimizin də ruhu şad olar. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Ruhu şad olsun. Sağ olun.

Eyvazova Nəsibə Əli qızı: Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Təbrik edirəm.

Eyvazova Nəsibə Əli qızı: Çox sağ olun. Oğlum 44 günlük Vətən müharibəsində iştirak edib.

Prezident İlham Əliyev: İştirak edib? Çox gözəl.

Eyvazova Nəsibə Əli qızı: Bəli, qazi anasıyam. Çox xoşbəxtəm ki, bu gün bu açarı mənə vermisiniz.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, gözəl övlad böyütmüsünüz dövlət üçün.

Eyvazova Nəsibə Əli qızı: Çox sağ olun, Sizə təşəkkür edirəm.

Salahov Eldar Məmməd oğlu: Çox sağ olun. Allah Sizə uzun ömür versin. Allah Sizə cansağlığı versin. Sizdən yerdən-göyə qədər razıyıq.

Prezident İlham Əliyev: Sizə də cansağlığı. Sağ olun.

Əliyev Elşən Allahverdi oğlu: Çox şadam. Dörd ildir bu günü gözləyirdim ki, bir şəhid övladı olaraq əlinizi sıxıb Sizə təşəkkürümü bildirim. Bu günləri bizə yaşatdığınıza görə Sizə dərin təşəkkürümü bildirirəm, çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, təbrik edirəm.

Əliyev Elşən Allahverdi oğlu: Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Təbrik edirəm.

Məhərrəmov Pərviz Zalan oğlu: Çox sağ olun.

Ağayev Rəhman Kamran oğlu: Fəxr edirəm ki, Siz bizim Prezidentimizsiniz.

Məhərrəmova Nazimə Mütəllim qızı: Cənab Prezident, bu gün tariximizə qızıl hərflərlə yazılan gündür. Sağ olun, Allah-taaladan Sizə cansağlığı, uzun ömür arzu edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Sizə də cansağlığı, uzun ömür. Çox sağ olun.

Məhərrəmova Nazimə Mütəllim qızı: Sağ olun, qadan alım. Sağ olun. Nə yaxşı ki, varsınız.

Rəhimova Lətafət İsa qızı: Cənab Prezident, təşəkkür edirəm Sizə. Çox sağ olun, bu günü bizə yaşatdınız. Məcburi köçkünlük tamam qurtardı.

Prezident İlham Əliyev: Qurtardı, bəli. Çox gözəl.

Rəhimova Lətafət İsa qızı: Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sizi təbrik edirəm.

Ağayeva Təranə Əlövsət qızı: Çox sağ olun. Mən də fəxr edirəm ki, oğlum 44 günlük müharibədə iştirak edib.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, gözəl övlad yetişdirmisiniz.

Gözəlova Səbinə Mikayıl qızı: Təşəkkür edirəm, minnətdaram. Bu gün atamın ruhu şaddır.

Prezident İlham Əliyev: Allah rəhmət eləsin.

Gözəlova Səbinə Mikayıl qızı: Bütün şəhidlərimizin ruhu şaddır. Biz Sizinlə fəxr edirik, qürur duyuruq. Təşəkkür edirəm, çox sağ olun.

Məmmədov Elvin Habil oğlu: Müzəffər Ali Baş Komandan, ehtiyatda olan əsgər Məmmədov.

Prezident İlham Əliyev: Xidmətlərə görə də təşəkkür edirəm. Haralarda döyüşmüsən?

Məmmədov Elvin Habil oğlu: Çox sağ olun, cənab Prezident. Şuşada, Qubadlıda, Füzulidə, Vətən Müharibəsi Qəhrəmanıyam.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Mehriban xanım Əliyeva: Təbrik edirəm.

Kərimli Kərim Sevindik oğlu: Çox sağ olun, Mehriban xanım, təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Məmmədov Elman Müseyib oğlu: Çox sağ olun, təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Təbrik edirəm.

Məhərrəmov Vüqar Ramiq oğlu: Sağ olun, Allah Sizi var eləsin. Təşəkkür edirəm.

Xanhüseynov Əlövsət Famil oğlu: Xoş gördük, cənab Prezident, biz Sizinlə fəxr edirik. Var olasınız, çox sağ olun.

Bayramov Rövşən Mehrab oğlu. Çox sağ olun.

Məhərrəmzadə Bəxtiyar Elgiz oğlu: Cənab Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan, Vətən müharibəsi iştirakçısı olaraq daim Sizin əmrinizə hazırıq. Bugünkü hədiyyənizə görə Sizə minnətdarıq.

Prezident İlham Əliyev: Təbrik edirəm.

Salmanov Orxan İlham oğlu: Sağ olun, cənab Prezident. Bu şərəfli günü bizə bəxş etdiyiniz üçün bütün ailəmiz adından, bütün şuşalılar adından Sizə minnətdarıq. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ ol, təbrik edirəm sizi.

Mehriban xanım Əliyeva: Təbrik edirəm.

Məmmədov Cəmaləddin İntiqam oğlu: Sizə minnətdarlığımı bildirirəm, çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ ol. Çox sağ ol.

Mehriban xanım Əliyeva: Çox sağ ol.

Hüseynov Rauf Tahir oğlu: Xoş gördük, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Salam.

Hüseynov Rauf Tahir oğlu: Minnətdaram, çox sağ olun. Yaxşı olasınız. Bir gənc ailə olaraq bu gün bizə bu açarı təqdim etdiyiniz üçün Sizə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Bir xatirə şəkli çəkdirək, bu, mənim ocağımda, evimdə ən dəyərli bir hədiyyə olacaq.

Prezident İlham Əliyev: Sağ ol.

Hüseynov Rauf Tahir oğlu: Sağ olun. Minnətdaram. Çox sağ olun.

Mehriban xanım Əliyeva: Sağ olun, təbrik edirəm.

* * *

Kərim Kərimli: Cənab Prezident, icazənizlə, mən də bir neçə kəlmə ürək sözümü demək istəyirəm.

Prezident İlham Əliyev: Buyurun.

Kərim Kərimli: Möhtərəm cənab Prezident, əziz Mehriban xanım, bu gün bizim həyatımızda ən əziz, ən xoşbəxt gündür. Bizim bugünkü xoşbəxtliyimizi yalnız və yalnız 2020-ci il noyabrın 8-də cənab Prezidentin "Əziz Şuşa, sən azadsan" bəyanatından sonrakı xoşbəxtliyimizlə müqayisə etmək olar. Bundan başqa heç bir misli-bərabəri, tayı-bərabəri olan xoşbəxtlik yoxdur.

Möhtərəm Prezident, 32 ildən sonra doğma şəhərə qayıtmaq barədə Siz öz ürək sözlərinizi söyləyərkən dediniz, bundan böyük səadət, bundan böyük xoşbəxtlik ola bilərmi?! Mən öz adımdan, burada iştirak edən ailəm adından, bu gün açarlarını təqdim etdiyiniz iştirakçılar adından, bizim camaat adından Sizə ürəkdən gələn təşəkkürümü bildirirəm.

Dünyada Üzeyir bəyin musiqisindən gözəl musiqi yoxdur. Sizin Şuşa uğrunda, Qarabağ uğrunda, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda apardığınız mübarizəni yalnız Üzeyir bəyin musiqisi ilə müqayisə etmək olar: gözəl, təntənəli, möhtəşəm və əbədi! Bütün bunlara görə çox sağ olun.

Mən bu tədbirdə Vətən uğrunda canından keçmiş əziz şəhidlərimizin xatirəsini yad etmək istəyirəm. Bütün şəhid ailələri qarşısında baş əydiyimizi bildirmək istəyirəm və mən bildirmək istəyirəm ki, əgər onların misilsiz şücaəti, dünya tarixində tayı-bərabəri olmayan qəhrəmanlığı olmasaydı, - təbii ki, Sizin rəhbərliyiniz altında, - bu gün biz burada bu təntənəli məclisdə iştirak edə bilməzdik. Bütün qazilərimizi -müharibədə Vətən uğrunda yaralanmış bütün qardaş və bacılarımızı burada hörmətlə yad etmək istəyirəm.

Nəhayət öz adımdan onu demək istəyirəm ki, bundan sonra biz öz şəhərimizdə belə gözəl, - bilirsiniz, bunu da təsvir etmək çox çətindir bu dəqiqə, - mənzillərdə yaşayaraq, Siz dediyiniz kimi, Şuşanın dirçəldilməsi, gözəlləşməsi, inkişaf etməsi və Sizin Sərəncamınızla artıq ölkəmizin mədəniyyət paytaxtı olan bir şəhərin bütün dünyanın mədəniyyət mərkəzinə çevrilməsi uğrunda mübarizəmizi aparacağıq. Çox sağ olun, minnətdaram, təşəkkür edirəm.

Səbinə Gözəlova: Möhtərəm cənab Prezident və hörmətli Mehriban xanım, bir daha Sizi doğma Şuşamızda salamlayır və xoş gəlmisiniz deyirik. Bu gün şuşalılar ikiqat sevinc yaşamaqdadır, torpaqlarımız işğaldan azad olunub və Qarabağımızın zümrüd tacı olan Şuşamıza qayıdış başlamışdır. Belə bir xoşbəxt günü bizə yaşatdığınız üçün Sizə borcluyuq. Şəhidlərimizə, qazilərimizə, əsgərlərimizə borcluyuq. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin, qazilərimizə şəfa versin, Sizi və igid əsgərlərimizi qorusun.

Vətən sərhəddən, vətənpərvərlik isə məktəbdən başlayır. Əsl vətəndaşlıq, torpağa bağlılıq, vətənpərvərlik kimi xüsusiyyətlər məktəbdə daha da inkişaf edir. Müasir tələblərə cavab verən ən gözəl şəkildə inşa edilmiş Şuşa şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbi gələcək nəsillərimiz üçün ən böyük töhfədir. Şuşa şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbin rəhbəri kimi Sizi əmin edirəm ki, məktəbimizdə istedadlı, vətənpərvər, milli-mənəvi dəyərlərə sadiq vətəndaşlar yetişdiriləcək. Məktəbimizin pedaqoji kollektivi bu amal uğrunda var gücü ilə çalışacaq.

Bütün dünya Azərbaycan Respublikasının daxili və xarici siyasətinə heyrandır. Bu gün dünyanın ən aparıcı dövlətləri Azərbaycan Respublikası ilə diplomatik müqavilələr bağlayır. Bütün bunlar Sizin məqsədyönlü siyasətinizin nəticəsidir. Allah Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevə rəhmət eləsin! Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev demişdi: "Vaxt gələcək Azərbaycan Günəş kimi nur saçacaq". Bəli, bu şüar artıq bir reallıqdır. Çiçəklənən Azərbaycanımız dünyaya nur saçır, sülh və əmin-amanlıq uğrunda mübarizə aparır. Əlbəttə, bu, xalqımızın birliyi və Sizin əməyinizin sayəsindədir. Xalqımız dövlətimizə, dövlətimiz isə xalqımıza dayaqdır. İnanırıq ki, bizim bu günümüz, sabahımız, xoşbəxt gələcəyimiz əmin və etibarlı əllərdədir.

Hörmətli Mehriban xanım, Siz mərhəmət, vətənpərvər, milli-mənəvi dəyərlərə sadiq bir insan kimi ən ali xüsusiyyətlərə malik bir xanımsınız. Siz ən əziz, doğma günlərinizdə, şəhid ailələri, qazi ailələri, məcburi köçkün ailələrini ziyarət edib, onlara diqqət və qayğı göstərmisiniz. Həmçinin milli-mənəvi irsimizi qorumaqla yanaşı, təhsilimizə böyük töhfələr vermisiniz. Bu günlərdə Heydər Əliyev Fondunun yaranmasının 20-ci ildönümü qeyd olundu. Bu münasibətlə Sizi ürəkdən təbrik edirik. Heydər Əliyev Fondu yarandığı gündən

xalqımıza xidmət edib və zəngin mənəvi irsimizi inkişaf etdirib. Sizin rəhbərliyinizlə görülən bütün xeyirxah, gözəl işlərə görə Sizə təşəkkür edirik və bu müqəddəs missiyanızda Sizə uğurlar arzu edirik.

Möhtərəm cənab Prezident və hörmətli Mehriban xanım, Allah Sizi, dövlətimizi, millətimizi və igid əsgərlərimizi qorusun. Çox təşəkkür edirik. Sağ olun.

Rəssam Rövşən Bayramov: Möhtərəm cənab Prezident, bu tədbirə, bugünkü xoşbəxtliyi bizə yaşatdığınıza görə Sizə çox minnətdaram. Otuz iki ildir ki, mən Bakıda oturub Şuşanı xəyalən öz rəsmlərimdə əks etdirirdim. Bayaq yolda gələndə maşından baxıram, deyirəm, 32 ildən sonra mən həmin mənzərəni, həmin Şuşanı gözümlə görəcəyəm. Düzdür, Bakıda işlədiyim dövrdə xarici ölkələrdə də sərgilər təşkil etmişəm. Ancaq mənim mövzum Şuşa olubdur. İndiyədək demək olar ki, Bakıda bu illər ərzində 150 rəsm əsəri çəkmişəm. Hamısını Şuşa Dövlət Rəsm Qalereyasına hədiyyə etmişəm. Sağlıq olsun, Şuşada rəsm qalereyasını açdıqda, həmin əsərləri orada nümayiş etdirəcəyik. Bu tədbirə görə Sizə bir daha təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sizi bir daha təbrik edirəm. Sağ olun.

* * *

Sonda xatirə şəkilləri çəkdirildi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Xankəndi-Şuşa-Laçın avtomobil yolunda görülən işlərlə tanış olub.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin sədri Saleh Məmmədov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Xankəndi-Şuşa-Laçın avtomobil yolunun yenidən qurulması layihəsi üzrə tikinti işləri davam etdirilir. Avtomobil yolunun ümumi uzunluğu 34 kilometrdir. İkinci texniki dərəcəli yolda torpaq yatağının eni 15 metr, hərəkət zolağının hər birinin eni isə 3,75 metrdir.

Yol üzərində 2 körpü, 4 tunel və suötürücü borular inşa olunacaq. Uzunluğu 440 və 1100 metr olan birinci və üçüncü tunellərin giriş və çıxış portallarında qazma işləri yerinə yetirilib. Digər iki tuneldə - 540 və 300 metr uzunluqlarındakı ikinci və dördüncü tunellərdə isə işlərə yaxın vaxtda başlanılacaq.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Şuşa rayonunun Turşsu qəsəbəsinin təməlini qoyub.

Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Rövşən Rzayev və "Bakı Abadlıq Xidməti" MMC-nin baş direktoru Bünyad Qasımov dövlətimizin başçısına qəsəbədə görüləcək işlər barədə məlumat verdilər.

Bildirildi ki, işğaldan əvvəl Şuşa rayonunda Şuşa şəhərindən sonra Turşsu qəsəbəsi azərbaycanlıların ən sıx yaşadıqları ikinci yaşayış məntəqəsi olub. Şuşa şəhərindən təxminən 17 kilometr məsafədə, Şuşa–Laçın yolunun kənarında yerləşən qəsəbə 1992-ci il mayın 15-də işğal edilib. 1989-cu ildə aparılmış siyahıyaalmaya əsasən qəsəbədə 755 nəfər yaşayıb. Qəsəbədə fərdi evlər, tibb məntəqəsi, xəstəxana, mədəniyyət evi, kitabxana, məktəb, televiziya ötürücü qurğusu, elektrik yarımstansiyası, uşaq bağçası, musiqi məktəbi, klub və s. binaları olub. İşğal nəticəsində bütün infrastruktur tam dağıdılıb. Hazırda Turşsu qəsəbəsində 353 ailə, 1403 nəfər qeydiyyatdadır.

Yenidənqurma layihəsinə əsasən Turşu qəsəbəsinin ümumi sahəsi 126,46 hektar olacaq. Birinci mərhələdə 79,37 hektar sahədə yenidənqurma işləri aparılacaq.

Sonra Prezident İlham Əliyev Turşsu qəsəbəsinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Laçın rayonunun Sus kəndində görülmüş işlərlə tanış olub, kəndə köçmüş sakinlərlə görüşüb.

Laçın rayonunda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Məsim Məmmədov, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Rövşən Rzayev dövlətimizin başçısına kənddə görülmüş işlər barədə məlumat verdilər.

Bildirildi ki, 1992-ci ilin may ayında Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən rayon işğal olunan vaxt Sus kəndində 53 ailə - 203 nəfər yaşayırdı. Tamamilə yenidən tikilərək istifadəyə verilən kəndə ümumilikdə 59 ailə - 214 nəfərin köçürülməsi nəzərdə tutulur. Hazırda kəndə 20 ailənin (75 nəfər) köçürülməsi təmin olunub.

Diqqətə çatdırıldı ki, 25 hektar ərazini əhatə edən kənddə 13 ikiotaqlı, 28 üçotaqlı, 14 dördotaqlı və 4 beş-otaqlı fərdi ev tikilib. Kənddə 132 yerlik orta məktəb, 50 yerlik uşaq bağçası da inşa olunub. Sakinlərin asudə vaxtlarının səmərəli təşkili üçün istirahət parkı və müxtəlif uşaq meydançaları yaradılıb.

Sonra Prezident İlham Əliyev kəndə köçmüş sakinlərlə görüşdü.

Prezident İlham Əliyev: Salam-əleyküm.

Sakinlər: Salam cənab Prezident, xoş gəlmisiniz.

Prezident İlham Əliyev: Siz də xoş gəlmisiniz. Necəsiniz, nə var, nə yox? Qayıtmısınız doğma vətənə. Təbrik edirəm sizi.

Sakinlər: Sayənizdə. Çox sağ olun, təşəkkür edirik, Allah Sizi var eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Şərait necədir? Xoşunuza gəlir?

Sakinlər: Möhtəşəmdir, çox yüksək səviyyədə. Allah Sizdən razı olsun. Allah Sizi qorusun. Həm kəndimizdə, həm də Laçında görülən işlərin miqyası o qədər böyükdür, hamısını sadalamaq olmur.

Prezident İlham Əliyev: Gördünüz Laçın şəhəri necə də gözəldir.

Sakinlər: Bəli, görürük, izləyirik, baxırıq.

Prezident İlham Əliyev: Təbrik edirəm, sağ olun.

Sakinlər: Çox sağ olun. Təşəkkür edirik.

Prezident İlham Əliyev: Siz də xoş gəlmisiniz.

Sakin: Gələn ayaqlarınız var olsun. Sənə qurban olum. Allah atana rəhmət eləsin. Bəli, 30 il ayrılıqdan sonra bizi vətənimizə qovuşdurdun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, çox sağ olun.

Sakin: Sağ ol, dünya durduqca durasan. Allah Sizi, xalqımızı qorusun. Qara buludu üstümüzdən götürdün. Bu xalq rahat yaşasın. Qurban olum sənə, əziyyət çəkmisən, bu xalqın, bu millətin əziyyətini çəkmisən.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Allah şəhidlərə rəhmət eləsin.

Sakin: Allah qazilərimizə şəfa versin. Allah Səni Azərbaycan xalqının üstündən əskik eləməsin. Sən, bizi 32 illik həsrətdən qurtardın.

Sakin: Cənab Prezident, Siz 24 saatın heç 4 saatını yatmırsınız. Bura mənim öz torpağımdır. Cənab Prezident, Siz hər dəfə çıxış edəndə kövrəlirəm. Siz dünyada yeganə dövlət başçısısınız ki, müşavirələrdə, iclaslarda üzündən oxumadan çıxış edirsiniz, dünyanı heyran qoyursunuz. Hər prezident bunu bacarmır.

Prezident İlham Əliyev: Mən demişdim ki, sizi qaytaracağam, qaytardım.

Sakin: Qaytardın, sənə qurban olum. Sağ ol, xalqımın adından, buraya təzə gələn 20 ailənin adından Sizə təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Şəhidlərimizə Allah rəhmət eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Allah rəhmət eləsin.

Sakin: Şəhid analarının qarşısında baş əyirəm. Qazilərimiz buradadır, biz onların hesabına Qələbə çalmışıq.

Sakin: Biz Prezidentimizin, Ali Baş Komandanımızın hesabına qələbə çalmışıq. Ulu Öndərimizə Allah rəhmət eləsin.

Sakin: Bizim arxamızda cənab Prezident var idi.

Prezident İlham Əliyev: Allah ölənlərinizə rəhmət eləsin.

Sakin: Çıxışlarınızda deyirsiniz, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Sənə qurban olum, gözəl sözdür.

Sakin: Cənab Prezident olmasaydı, biz o Qələbəni qazana bilməzdik.

Prezident İlham Əliyev: Salam, qızım, salam.

Sakin: Mən Sizə uzun ömür, cansağlığı arzulayıram. Mən birincisi şəhidlərə Allahdan rəhmət diləyirəm, şəhid analarının əllərindən öpürəm. Qazilərimizə Allah cansağlığı versin. Bu çöllərdə istidə, yağışda, qarda xidmət edən əsgər balalarımıza Allah ömür versin, qəfil dərddən, bəladan qorusun. Bu günümüzə şükür. Şükür ki, bu sevinci, bu gözəl günü Siz bizə yaşatdınız, mümkün olmayanı mümkün etdiniz. Şükür bu günümüzə.

Prezident İlham Əliyev: Bundan sonra burada, öz doğma dədə-baba torpağınızda rahat yaşamalısınız, xoşbəxt yaşamalısınız.

Sakin: Allah ölənlərimizə də rəhmət eləsin, atalarımıza, analarımıza, cavanlarımıza. Ruhları şad olsun. Bu günə şükür.

Prezident İlham Əliyev: Xalqımızın tarixi həm şərəflidir, həm kədərlidir. Ancaq bizim tariximizdə keçmiş köçkünlər qədər əziyyət çəkən insanlar olmayıb. Həm mənəvi əzab, həm fiziki əziyyət, həm torpaqların itirilməsi, öz yaxınlarının məzarlarını ziyarət edə bilməməyiniz - bu dərdin misli-bərabəri yoxdur. Otuz il ərzində bizə deyirdilər ki, gözləyin, tələsməyin, müharibə aparmayın, bu münaqişənin hərbi həlli yoxdur. Ona görə belə deyirdilər ki, ermənilər burada əbədi yaşasın və biz bu torpaqları görməyək. Bizi razı salmaq istəyirdilər, inandırmağa çalışırdılar ki, məsələ müharibə yolu ilə həll olunmaz. Əsas məqsəd o idi ki, heç vaxt Azərbaycana imkan verməsinlər öz ərazi bütövlüyünü bərpa etsin. Ancaq biz nə etdik? Bax, bunun kimi minlərlə aslanın hesabına gəldik buraya və bu gün burada durmuşuq.

Hərbçi sakin: Bizim cənab polkovnikimiz bu müharibədə çox əziyyət çəkdi.

Sakinlər: Allah dəyməsin, Allah qorusun.

Prezident İlham Əliyev: Bundan sonra da müharibə olmamalıdır. Biz öz müharibəmizi bitirmişik. O, ədalətli müharibə idi, azadlıq müharibəsi idi. Həm 44 gün, həm 1 gün. Onunla da məsələ bitdi. Əgər Ermənistanda kimsə yenidən baş qaldırsa, dəmir yumruğu görəcək.

Sakin: Sağ ol, qadan alaram, sağ ol. Sənə qurban olaram. Cənab Prezident, Allah Sizi qorusun. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Özü də bilirsiniz ki, bu işğal dövründə bəzi torpaqları guya bizə qaytaracaqdılar. Amma Laçından, ümumiyyətlə, söhbət aparmırdılar.

Sakin: Mümkün deyildi. Bir dənə güllə atılmadan Laçını aldın. Sənə qurban olum, Sənin başına dönüm.

Sakin: Laçın, Kəlbəcər, Ağdam bir güllə atılmadan alındı.

Prezident İlham Əliyev: Çünki biz haqq yolundayıq, ona görə Allah da həmişə bizə yardımçı olur.

Sakin: Bəli, haqq yolundayıq. Allah Sizin kölgənizi bu xalqın üzərindən əskik etməsin. Allah Sizi var eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, təbrik edirəm sizi. Siz də xoş gəlmisiniz.

Sakin: Çox sağ olun, cənab Prezident, bu günü bizə yaşatdınız. 31 ildən sonra mən yaşda insanı vətəninə qaytardığınıza görə, Sizə çox təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, çox sağ olun.

Sakin: Allah qazilərimizə cansağlığı versin, Allah şəhidlərimizə qəni-qəni rəhmət eləsin. Onların analarının qarşısında baş əyirəm, var olun, sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Amin.

Sakin: Siz yeganə prezidentsiniz ki, torpaqlarımızı bizə qaytarmısınız, təkcə Laçını yox. Çox sağ olun. Allah Sizi var eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Çox sağ olun, Allah Sizdən çox-çox razı olsun. Dövlətimizin üstündən əskik olmayın. Allah o dəmir yumruğu var eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, 13 il əvvəl Ağcabədi rayonunun Taxtakörpü qəsəbəsində laçınlılarla öz doğum günümdə görüşmüşəm. Onlara söz vermişdim ki, biz hamımız qayıdacağıq və o gün də gəldi.

Sakin: Bəli, Siz Allahın, ordumuzun köməyi ilə bunu etdiniz.

Prezident İlham Əliyev: İndi Laçın şəhəri dünyanın ən gözəl şəhərlərindən birinə çevriləcək. İndi Zabuxda, Susda, Güləbirddə iş gedir. O biri kəndlərdə də iş gedir. Hava limanı inşa edilir, gələn il hazır olacaq.

Sakin: İnşallah.

Prezident İlham Əliyev: Şuşa-Laçın yolu da qısalacaq.

Sakin: İnşallah, gör hara ilə Siz yol çəkirsiniz, dağları yarırsınız, aeroporta yol çəkirsiniz.

Sakin: Mən neçə illərdi arzulamışam ki, bu yaşımda gedim ad günümü Laçında, Sus kəndimdə keçirim. İyulun 1-i mənim ad günümdü.

Prezident İlham Əliyev: Təbrik edirəm.

Sakin: Çox sağ olun, Allah Sizdən razı olsun.

Sakin: Cənab Prezident, bu görüşümüz həqiqətən də çox gözəl günə təsadüf edir. Bu gün bizim möhtərəm Ulu Öndərimizin 101 illiyidir. Mən özüm 271 saylı məktəbdə işləyirəm. Ulu Öndərimiz bizim məktəbimizə gəlmişdi. Mən o məktəbdən gəlmişəm buraya. Arzu edirəm ki, Sus sakini olaraq sentyabrın 15-dən mən də bu məktəbdə işləyim.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, əlbəttə.

Sakin: Gənclərimiz də burada qalsınlar. Öz yurdumuzda qurub-yaradaq. Sus sakinləri adından Sizə çox təşəkkür edirik.

Prezident İlham Əliyev: Sus kəndində, Zabuxda məktəblər var. Laçın şəhərində 2 nömrəli məktəb tikilib, 1 nömrəli məktəb də inşa ediləcək.

Sakin: Çox sağ olun, Allah Sizdən razı olsun. Sizi verən Allaha şükür. Allah Sizi əskik eləməsin.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Sizə cansağlığı arzu edirəm, burada xoşbəxt yaşayın.

Sakin: Eşq olsun Ali Baş Komandanımıza!

Sakin: Allah razı olsun, ailəmin adından və öz adımdan Sizə təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Allah kölgənizi əskik etməsin bu xalqın üstündən, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Cənab Ali Baş Komandan, Allah Sizi qorusun.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun, salamat qalın. Xoşbəxt yaşayın burada.

* * *

Sonra Prezident İlham Əliyev və sakinlər Həkəri çayının sahilinə gəldilər.

* * *

Sakin: Bizdən ötrü gecə-gündüz yatmırsınız. 24 saatın 4 saatını yatırsınız demişəm.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Bundan sonra doğma Laçın torpağında xoşbəxt yaşayın.

Sakinlər: Təşəkkür edirik, bu şəraiti yaratdığınız üçün. Allah Sizi qorusun.

Prezident İlham Əliyev: Təbrik edirəm. Xoşbəxt yaşayın. Siz buna layiqsiniz.

Sakin: Çox sağ olun. Həm də Sizi öz kəndimizdə görmək böyük bir xoşbəxtlikdir.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun.

Sakin: Sənin qadan alım, dünya durduqca dur. Allah atana rəhmət eləsin, torpağı sanı Allah sənə ömür versin.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

* * *

Sonda xatirə şəkli çəkdirildi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Laçın rayonunda "AzərEnerji" ASC-nin "Zabux" və "Qarıqışlaq" Kiçik Su Elektrik stansiyalarının (KSES) açılışlarında iştirak edib.

"AzərEnerji" ASC-nin prezidenti Baba Rzayev dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionunda həyata keçirilən yaşıl hidroenerji layihələri və perspektiv hədəflər haqqında məlumat verilərkən bildirildi ki, dövlətimizin başçısı tərəfindən irəli sürülən Yaşıl Enerji Zonasının yaradılmasına dair strateji baxış və 2030-cu ilə qədər ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafına dair beş Milli Prioritetdən birinin "Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi" kimi təsbit edilməsi, həmçinin Azərbaycan Prezidentinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının hidroenerji potensialının yenidən tədqiqi barədə "AzərEnerji" ASC-yə verdiyi tapşırığın icrası məqsədilə işğal dövründə dağıdılmış su elektrik stansiyalarından əlavə, ekoloji normalar daxilində yeni su elektrik stansiyalarının tikintisi barədə hesabat hazırlanaraq təqdim edilib. Hesabata əsasən bölgədə ümumi gücü 467 MVt olan 72 kiçik su elektrik stansiyası olacaq.

Diqqətə çatdırıldı ki, dövlətimizin başçısının regionun dayanıqlı elektrik təchizatı infrastrukturunun yaradılması və hidroenerji ehtiyatlarından səmərəli istifadə istiqamətində tapşırıqlarına uyğun olaraq, regionun sərt, keçilməz iqlim və relyef şəraitinə rəğmən üç ildən az bir müddətdə ümumi gücü 226 MVt olan 28 su elektrik stansiyası yenidən qurulub və ya yeni tikilib. Ümumi gücü 44 MVt olan 4 su elektrik stansiyasında isə avadanlıqların quraşdırılması və sazlama işləri icra edilir. Nəticədə, bütün region üzrə dayanıqlı elektrik təchizatı sxemi yaradılıb və COP29 tədbirinin keçiriləcəyi, "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilmiş 2024-cü ilin birinci yarısında ümumi gücü 270 MVt olan 32 su elektrik stansiyası istismara veriləcək.

Bu stansiyalarda il ərzində 600 milyon kilovat-saatdan çox yaşıl enerji istehsal ediləcək. Bu da 160 milyon kubmetrdən artıq təbii qaza qənaət edilməsi, atmosferə atılan karbon qazının (CO2) həcminin isə 330 min tondan çox azalması deməkdir. Bundan əlavə, ümumi gücü 37,5 MVt olan 6 kiçik su elektrik stansiyası layihəsinin icrası ilə bağlı tender prosedurlarının keçirilməsinə başlanılıb. Bu layihələr üzrə stansiyaların 2025-ci ilin birinci yarısında istismara verilməsi gözlənilir.

Bildirildi ki, ölkənin enerjisistemi tarixində ilk dəfə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionlarının elektrik enerjisi tələbatı 100 faiz yaşıl enerji hesabına təmin edilir və tələbatdan artıq qalan həcm ölkə enerjisisteminə ötürülür. Perspektiv layihələr də nəzərə alınsa, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ərazisində icra edilmiş və icrası gözlənilən yaşıl enerji layihələri ümumilikdə 1100 MVt təşkil edir ki, bu da regionun mövcud enerji tələbatından 12-15 dəfə çoxdur. Regionun 2040-cı il üçün ümumi güc tələbatı 1000 MVt proqnozlaşdırılır ki, bu da icra olunacaq yaşıl enerji layihələrinin həcmi nəzərə alınmaqla 20 il sonra bölgənin tam olaraq yaşıl enerji ilə təmin ediləcəyi deməkdir.

Sonra dövlətimizin başçısına “Zabux” və “Qarıqışlaq” Kiçik Su Elektrik stansiyalarında (KSES) görülən işlər barədə məlumat verildi.

Qeyd edildi ki, “Zabux” KSES 2,8 MVt, “Qarıqışlaq” KSES isə 4 MVt gücündədir. “Zabux” KSES-də il ərzində 8-9 milyon, “Qarıqışlaq” KSES-də il ərzində 11-12 milyon kilovat-saat yaşıl enerji istehsal ediləcək.

Stansiyaların enerjisistemə inteqrasiyası üçün yeni yarımstansiyalar tikilib, 35 kV-luq yeni elektrik verilişi xətti çəkilib. Yeni optik kabel xətti çəkilməklə stansiyalar ölkə enerjisisteminin mərkəzləşmiş SCADA sisteminə inteqrasiya edilib. Nəticədə rəqəmsal qaydada açılıb-qoşulma, intellektual idarəetmə, operativ monitorinq və təhlil aparılması mümkün olmaqla yanaşı, stansiyalara Bakıdan nəzarətin əlçatanlığı təmin edilib. Zabux çayının tam olaraq Azərbaycan ərazisində formalaşan, bolsulu və itiaxan dağ çayı olduğunu nəzərə alsaq, azsulu mövsümlərdə də bu stansiyanın məhsuldar istismarı mümkün olacaq.

Prezident İlham Əliyev stansiyaları işə saldı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 11-də Şuşada ICESCO-nun Baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Maliki qəbul edib.

Görüşdə Şuşada keçirilən VII “Xarıbülbül” Beynəlxalq Musiqi Festivalının əhəmiyyəti qeyd olundu.

Söhbət zamanı bundan əvvəl keçirilən görüşlər məmnunluqla xatırlandı.

ICESCO-nun Baş direktoru Şuşaya budəfəki səfərində burada çox böyük inkişaf proseslərinin və dəyişikliklərin şahidi olduğunu bildirdi, işğal zamanı ermənilər tərəfindən tamamilə dağıdılmış məscidlərin yerində yeni məscidlərin inşa edilməsinin İslam dininin dəyərlərinin qorunması baxımından əhəmiyyətini vurğuladı.

Görüşdə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə böyük bərpa və yenidənqurma işlərinin getdiyi məmnunluqla qeyd olundu.

ICESCO ilə Azərbaycan arasında uğurlu əməkdaşlığın həyata keçirildiyi bildirildi, əlaqələrimizin bundan sonra da genişlənəcəyinə əminlik ifadə olundu və perspektivlər barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

ICESCO-nun Baş direktoru Prezident İlham Əliyevə xatirə hədiyyəsi təqdim etdi.

Mayın 11-də Şuşanın Cıdır düzündə VII “Xarıbülbül” Beynəlxalq Musiqi Festivalının və “Şuşa – İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı 2024” ilinin açılış mərasimi keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva tədbirdə iştirak ediblər.

Dövlətimizin başçısı tədbirdə çıxış etdi.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

– Hörmətli ICESCO-nun Baş direktoru cənab əl-Malik.

Hörmətli qonaqlar, əziz dostlar.

Bildiyiniz kimi, Şuşa şəhəri İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan olunmuşdur. Bu qərara görə ICESCO-ya, onun rəhbərliyinə, ICESCO-ya üzv ölkələrə – qardaş ölkələrə öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Şuşa bu şərəfli ada layiq görülüb və biz bunu İslam dünyasının Azərbaycana növbəti dəstəyinin, hörmətinin əlaməti kimi qəbul edirik.

Birinci dəfə deyil ki, Azərbaycan şəhəri bu şərəfli ada layiq görülür. 2009-cu ildə Bakı, 2018-ci ildə isə Naxçıvan şəhəri də İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilmişdir. Bu dəfə isə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa bu şərəfli adı daşıyacaq.

Biz İslam həmrəyliyi istiqamətində ardıcıl fəaliyyət göstəririk. Azərbaycan İslam dünyasının birləşməsi, İslam həmrəyliyinin gücləndirilməsi üçün böyük səylər göstərir.

Ölkəmizdə bir çox beynəlxalq tədbirlər, musiqi festivalları, mədəni tədbirlər keçirilir. Təbii ki, Şuşa şəhərinin İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı olması bizə əlavə imkan verəcək ki, öz mədəniyyətimizi həm müsəlman ölkələrinin ictimaiyyətinə, həm də dünya ictimaiyyətinə çatdıraq.

Şuşa Azərbaycanın bir çox dahi mədəniyyət xadimlərinin vətənidir. Şuşada doğulmuş, burada boya-başa çatmış görkəmli və dahi mədəniyyət xadimləri bizim qürur mənbəyimizdir. Şuşa nəinki Azərbaycanda, bütövlükdə Qafqaz bölgəsində və daha böyük

coğrafiyada tarixən mədəniyyət ocağı kimi tanınırdı. Şuşanın mədəniyyət xadimlərinin fəaliyyəti hər zaman böyük diqqət cəlb edirdi.

Biz 28 il Şuşasız yaşayırdıq. Həm şuşalılar, həm bütün Azərbaycan xalqı bu illəri mənəvi əzab illəri kimi öz yaddaşlarında saxlayırlar və saxlayacaqlar. Dünən Şuşa şəhərinin dirçəldilməsi istiqamətində növbəti addım atılmışdır, ilk sakinlər uzun fasilədən sonra öz doğma şəhərinə qayıdıb burada məskunlaşmışlar. Şuşanın tarixi simasının bərpası istiqamətində fəal işlər gedir. Şuşa, sözün əsl mənasında, dirçəlir. Şuşanın bir çox tarixi və dini abidələri işğal dövründə işğalçılar tərəfindən tamamilə dağıdılmışdır. Hazırda dörd məscid yenidən qurulub, digər məscidlərdə təmir-bərpa işləri aparılır.

Bu işğala baxmayaraq, Şuşa öz ruhunu - Azərbaycan ruhunu qoruyub saxlaya bildi. Biz Şuşa azad olunandan sonra Şuşaya qayıtdıqda bir daha hər birimiz bunu görmüşük və dəfələrlə görürük. Şuşaya gələn hər bir insan əyani şəkildə görür ki, burada Azərbaycan ruhu var. Şuşa işğal, əsarət dövründə əyilmədi və biz – Azərbaycan xalqının nümayəndələri Şuşaya qayıtmalı idik. Qan tökərək, şəhidlər verərək, - Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin, - Şuşanın azad edilməsi, şəhər döyüşləri nəticəsində azad edilməsi tariximizin parlaq səhifəsidir.

Qeyd etdiyim kimi, Şuşa mədəniyyət ocağı kimi tanınsa da, hazırda, eyni zamanda, qəhrəmanlıq rəmzidir, zəfər rəmzidir və sülhün rəmzidir. Çünki məhz Şuşanın azad olunmasından sonra işğalçılar tam anladılar ki, müqavimət göstərmək onlara heç nə verməyəcək və beləliklə, bu gün biz Şuşanı tam haqlı olaraq sülhün rəmzi kimi qiymətləndirə bilərik.

Mən xarici qonaqları səmimiyyətlə salamlayıram. Builki “Xarıbülbül” festivalı bu hadisəyə – Şuşanın İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan olunmasına həsr edilib. Bu gün bir çox müsəlman ölkələrinin kollektivləri bizim üçün müqəddəs olan Cıdır düzündə öz məharətlərini ifadə edəcəklər. Bu, birlik bayramı olacaq, bu, həmrəylik bayramı olacaq. Eyni zamanda, Azərbaycan xalqının əyilməz ruhunu nümayiş etdirən bu məkan həm işğala qədər, həm işğal dövründə, həm də işğala son qoyulandan sonra hər birimiz üçün doğma və əzizdir. Bizim qəhrəman əsgər-zabitlərimiz, bax, bu sıldırım qayalara dırmaşaraq yüngül silahlarla şəhəri düşməndən azad etmişlər.

Əminəm ki, bundan sonra Azərbaycan torpaqlarında daim sülh olacaq. Arzum budur, əminəm, bütün Azərbaycan xalqının arzusu budur ki, qoy, heç vaxt bu səma altında bir daha top səsləri eşidilməsin. Qoy, bundan sonra burada ancaq musiqi sədaları səslənsin. Sağ olun.

* * *

Sonra ICESCO-nun Baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Malik çıxış etdi.

Salim bin Məhəmməd əl-Malikin çıxışı

– Rəhimli və mərhəmətli Allahın adı ilə.

Aləmlərin Rəbbi olan Allaha həmd olsun!

Məhəmməd Peyğəmbərə salam və dua olsun!

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti hörmətli cənab İlham Əliyev.

Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva.

Hörmətli iştirakçılar, hörmətli nazirlər, səfirlər, hörmətli qonaqlar.

Allahın salamı, rəhməti və bərəkəti sizə olsun.

O, sanki əzəmətli dağlarının zirvələrinə yüksəlib ki, yeni nailiyyətini fəxrlə bildirsin. 2021-ci ildə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı oldu. 2023-cü ildə isə o, Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı seçildi. Amma 2024-cü ilin bu günündə o, İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı kimi özünəməxsusluq bayrağını və dühasını daşıyır. Hər dəfə əhatə genişlənir, coğrafiya böyüyür. Üç il mədəniyyət paytaxtı adına layiq olan az sayda belə şəhər var. Bu, dərin bir işarədir. Bu, nailiyyətə, imkanlara və ehtirama işarədir. Bu, Şuşa şəhəridir - paklıq, saflıq və xoş ab-hava şəhəri. Şəhərin adı da elə buradan gəlir. Bizlərdən kimsə dünyada adı saflığa və təmizliyə uyğun gələn başqa şəhər tanıyırmı? Buranın havası təmiz, insanların hissləri pakdır. Buna görə də təəccüblü deyil ki, Şuşa bütünlüklə Qafqazda musiqinin paytaxtıdır, təsviri sənətin məkanıdır, gözəl Azərbaycan xalçasının vətənidir, musiqi, fikir və şairlər yurdudur. Görəsən, bütün bunlar paklığın və saflığın hədiyyəsidirmi?

Şuşa 1751-ci ildə banisi Pənahəli xan tərəfindən ümidlərlə salınıb. Dünya şəhərlərini qoynuna alaraq öz mədəniyyəti ilə onları tanış edib, öz ticarət əlaqələrini möhkəmləndirib. Onun tacirlərinin əks-sədası bütün dünyadan gəlib. Onlar oralara təkcə xalça, qumaş parçalar və mərmər deyil, həm də şeir, poeziya, fəlsəfə, gözəl tablolar göndəriblər. Göndərilənlər içərisində musiqi alətləri də var idi. Ustalar onları sevgi ilə hazırlayıb və nadir yaradıcılıq nümunələri kimi şəhərlərə paylayıblar.

Şuşa daim yüksəklikdə, ucalıqdadır. Onun mütəfəkkirləri, yaradıcı insanları Şuşanın Qafqaz müsəlman kimliyini öz qələmlərində və mürəkkəb qablarında daşımışlar. Onunla Azərbaycan insanının şəxsiyyətini, mədəniyyət hüdudlarını qoruyub saxlamışlar. Buna görə də şəhərin bayrağı daim uca olmuşdur. Qəddar düşmənlər onun şirinliyini ələ keçirmək üçün hər zaman pusquda durmuşlar, lakin şəhər çox keçməmiş öz əziz vətəninin qoynuna qayıtmışdır, qəlblərdə əbədi qalmışdır. Onun zənginliyinə aşiq olmuş mütəfəkkirləri, şairləri, sənətkarları yaddaşlara əbədi həkk olmuşdur. Biz bunlara şairlər Xurşidbanu Natəvanı, Molla Pənah Vaqifi, Qasım bəy Zakiri, xanəndə Cabbar Qaryağdıoğlunu, ifaçı Mirzə Sadıqı, yazıçı Nəcəf bəy Vəzirovu, bəstəkar Üzeyir

Hacıbəylini, dramaturq Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevi, bəstəkar Fikrət Əmirovu, mütəfəkkir Əhməd Ağaoğlunu və başqalarını aid edə bilərik. Dünən böyük xanəndə Bülbülün evində olanda divarlar, mebellər, ağacların kölgələri dil açıb bizə deyirdi ki, bu ev Şuşada keçmişlə indinin əlaqəsini göstərir, övladların ata-babalarının irsi ilə əlaqəsini sübut edir, enməyən bir bayrağa işarə edir.

Birinci vitse-prezident, birinci xanım, ICESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev Fondu qarşısına nəcib hədəflər qoyub. Belə ki, bu Fond, Qarabağın başqa yerlərində olduğu kimi, Şuşa şəhərinin abadlaşdırılması, yenilənməsi yükünü də öz üzərinə götürüb. Biz bu işlərin hər yerdə vüsət aldığının şahidiyik. Bu nümunəvi Fond qısa vaxt ərzində əldə etdiyi nailiyyətlərə görə təbrikə layiqdir. Biz burada yeni yolları, yaraşıqlı binaları, gözəl hotelləri, yenilənən muzeyləri, xalçaları və məscidləri görürük. Bütün bunlar məsuliyyətin dərk edilməsinə, çağırışa hazır olmağa dəlalət edir.

Bu, hərtərəfli inkişaf çağırışıdır. Bunu Prezident İlham Əliyev zəkası ilə böyük həvəslə həyata keçirir və bu da təəccüblü deyil, çünki məhz O, torpaqların azadlığı bayrağını qaldırmışdır. Məhz O, əbədi qayıdış anını xalqına bildirmişdir. Məhz O, öz ayıq-sayıqlığı ilə şəhərin azadlığını planlaşdırmışdır. Bu isə başqa hekayədir.

Şuşa 30 il ərzində Vətənin gözündən uzaq qalsa da, Azərbaycan xalqının övladlarının qəlblərində qorunub saxlanılırdı. Şuşa öz övladlarının sevgisinin və fədakarlığının miqyasını ölçürdü. Şuşa övladlarının ona qayıtmaq üçün çəkdikləri həsrətin səmimiliyinə əmin idi. Xalq dürüstlük, etibarlılıq sınağından uğurla keçərək Qafqaz şəhərlərinin incisini Azərbaycana qaytardı, özü də müzəffər şəkildə qaytardı. Şuşanın əzəmətini bilənlərdə iftixar hissləri coşdu.

Həmin dövrdə ICESCO uzaqda deyildi, Azərbaycan xalqını sevindirən onu da sevindirdi, cəmiyyətin sevincinə qoşuldu. Buna görə də təşkilat vədlərinə sadiq qaldı. ICESCO fəxr edir ki, Prezident İlham Əliyev onun planlarını və Azərbaycanla bağlı proqramlarını dəstəkləyir və təşkilat da öz növbəsində ona öz vəfa borcunu yerinə yetirir. Azərbaycanın zəkalı oğulları ICESCO-da fəaliyyət göstərir, orada təcrübəli ekspertlər kimi çalışırlar.

ICESCO, həmçinin buraya irs missiyası göndərib və bu, azad olunmuş torpaqlara ayaq basan ilk beynəlxalq missiyadır. Bu, tarix kitablarında və vəfa dəftərində qalacaq həqiqətdir. ICESCO bu işə dünən başlamışdır. Amma təşkilat bu gün və sabah da Azərbaycanla olan özünəməxsus etibarlı əlaqələrinə sadiq qalacaq, onun yanında olacaq, onun sivilizasiyada tutduğu yolu müdafiə edəcək, sevinc və qürur anlarını onunla birlikdə qeyd edəcək. Onun oğullarının və qızlarının həyata keçirdiyi quruculuq işlərini dəstəkləyəcək. Paklıq ətrinin və saflıq müşkünün daşıyıcısı olan şuşalı İslam dünyası mübarək olsun. Onun sevgisini bölüşən, hər zaman onu görməyə can atan İslam dünyalı Şuşaya eşq olsun!

Cənab Prezident, Sizə, Birinci vitse-prezidentə, hökumət və parlament üzvlərinə, bütün Azərbaycan xalqına mübarəkdir deyirəm. Allah Şuşanı hifz etsin. Allah Azərbaycanı qorusun. Qoy, həmişə qələbə və nailiyyətimizi bayram edək. Qarabağ Azərbaycandır! Sağ olun.

* * *

Çıxışlardan sonra açılış konserti keçirildi.

Konsertdə “Xarıbülbül”ün bütün iştirakçılarının yer aldığı açılış kompozisiyasının müşayiəti ilə 27 Qarabağ atından ibarət süvari dəstə ICESCO-ya üzv ölkələrin bayraqları ilə Cıdır düzünə daxil oldu.

Qeyd edək ki, Şuşa şəhəri 2024-cü il üçün “İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı” elan olunub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ötən ilin noyabrında bununla bağlı tədbirlər haqqında Sərəncam imzalayıb.

Heydər Əliyev Fondunun və Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə keçirilən festivalın proqramı ifaçıların və repertuarın zənginliyi, fərqli təqdimatlar ilə seçilir. Builki festivalın iştirakçıları arasında həm də ICESCO-ya üzv ölkələrdən ifaçılar və yaradıcı kollektivlər yer alıb. Möhtəşəm mədəniyyət hadisəsinə çevrilən “Xarıbülbül” Beynəlxalq Musiqi Festivalında Azərbaycanla yanaşı, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, İndoneziya, İran, Qazaxıstan, Qətər, Qvineya, Mərakeş, Özbəkistan, Türkiyə də təmsil olunur.

Açılış konsertində müxtəlif ölkələrdən məşhur ifaçılar – Azərbaycandan Xalq artistləri Arif Babayev, Gülyanaq Məmmədova, Polad Bülbüloğlu, Zeynəb Xanlarova, Zülfiyyə Xanbabayeva, Sevda Ələkbərzadə, Əməkdar artist Rəşad İlyasov, Qazaxıstandan Əməkdar artist Əlişer Kərimov, Qvineyadan Aboubakar Silla, Özbəkistandan Xalq artisti Nəsibə Abdullayeva, Türkiyədən Hüsnü Şenlendirici, həmçinin “Aşıqlar qrupu”, Azərbaycan Dövlət Rəqs Ansamblı, “Natiq” ritm qrupu, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindən “Almazyood”, İndoneziyadan “Sendja Community”, Qətərdən “Qılınc rəqqasları”, Mərakeşdən “Tizwit” qrupları, Özbəkistandan “Navbahor” Mahnı və Rəqs Ansamblı, Türkiyədən “Anadolu atəşi” rəqs qrupu və digərləri çıxış etdilər. Konsert iştirakçıların ifasında festivalı rəmzi olaraq təcəssüm etdirən “Səsin gəlsin, Xarıbülbül” mahnısı ilə yekunlaşıb.

Xatırladaq ki, festival mayın 12-də Şuşada, 13-də isə Laçında davam edəcək.

* * *

Şuşanın rəmzi olan gülün adını daşıyan “Xarıbülbül” Musiqi Festivalı 1989-cu ildən keçirilir. Festival həmin ilin may ayında məşhur xanəndə, pedaqoq, Xalq artisti Seyid Şuşinskinin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar Ağdam rayonunun Abdal Gülablı kəndində başlayıb, Şuşada davam edib və Ağdamda yekun konsertlə başa çatıb. “Xarıbülbül” festivalı 1990-cı ildə beynəlxalq status

alıb. Qarabağ münaqişəsinin başlaması ilə əlaqədar əsas konsertlər Ağdamda təşkil edilib. Festivalın bir sıra konsertləri Ağcabədi və Bərdədə təşkil olunub.

Vətən müharibəsindəki tarixi Zəfərimiz nəticəsində torpaqlarımız işğaldan azad olunduqdan sonra festival yenidən Şuşada keçirilir. Bu il isə festivalın məkanı genişlənərək Laçını da əhatə edir.

Dünyanın bir çox ölkələrindən çoxsaylı musiqiçilərin iştirak etdikləri bu dostluq və musiqi bayramı mədəni irsimizin zəngin ənənələrinin qorunub saxlanılması ilə yanaşı, müxtəlif ölkələri təmsil edən musiqiçilərə ünsiyyət və əməkdaşlıq üçün əlverişli şərait yaradaraq mədəniyyətlərarası dialoqun möhkəmləndirilməsinə töhfə verir.

Füzuli və Şuşaya səfər

Azərbaycan Respublikasında dövlət səfərində olan Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko mayın 17-də Füzuli rayonuna gəlib.

Füzuli Beynəlxalq Hava Limanında ali qonağın şərəfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonu Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev qarşıladı.

"Azərbaycan Hava Yolları" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin prezidenti Samir Rzayev Belarus Prezidentinə Füzuli, Zəngilan və Laçın Beynəlxalq Hava limanları barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, "Qarabağın hava qapısı" adlandırılan Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı 2021-ci il oktyabrın 26-da istifadəyə verilib. Ən müasir səviyyədə inşa olunan bu aeroport istənilən tip hava gəmisini qəbul etmək imkanına malikdir. Uçuş-enmə zolağının uzunluğu 3000, eni isə 60 metrdir. Hava limanının müasir infrastrukturla təchiz olunan terminalı saatda ən azı 200 sərnişinə xidmət etməyə imkan verir. Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanının açılışı 2022-ci il oktyabrın 20-də olub. Bu hava limanı bütün növ təyyarələri, o cümlədən genişgövdəli ağır yük təyyarələrini qəbul edir. Təməli 2021-ci ildə qoyulan Laçın Beynəlxalq Hava Limanının inşasının bu il tamamlanması planlaşdırılır. Hava limanının uçuş-enmə zolağının uzunluğu 3000 metr, eni isə 60 metr olacaq. Bu hava limanları bölgəyə səfərə gələnlərin rahatlığını təmin edəcək, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə aparılan quruculuq işlərinin daha da sürətlənməsinə töhfə verməklə, ümumilikdə Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun sosial-iqtisadi inkişafında müstəsna rol oynayacaq.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Füzuli şəhərinin dağıdılmış yerlərinə baxıb və şəhərin Baş planı ilə tanış olublar.

Ağdam, Füzuli və Xocavənd rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Emin Hüseynov Belarus Prezidenti Aleksandr Lukaşenkoya işğalçı Ermənistanın 30 il ərzində Füzuli rayonunun ərazisində törətdiyi dağıntılar, vandalizm aktları, həmçinin şəhərin Baş planına uyğun olaraq həyata keçirilən və görüləcək işlər barədə məlumat verdi.

Emin Hüseynov: Hörmətli cənab prezidentlər, sabahınız xeyir, xoş gəlmisiniz.

Prezident İlham Əliyev: Bu regiondakı xüsusi nümayəndədir.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Üç rayonda?

Prezident İlham Əliyev: Bəli, üç rayonda. Füzuli haqqında danış.

Emin Hüseynov: Füzuli bir vaxtlar əhalinin sıx yaşadığı, çiçəklənən şəhər idi. Şəhər azad ediləndən sonra biz onun xarabalıqlarını tapdıq. Bu, şəhərin əsas yaşayış massivlərinin və ictimai binaların olduğu tarixi mərkəzidir. Tağın olduğu yerdə sovet dövründə məşhur "Araz" qəzetinin redaksiyası yerləşib. Yaxınlıqdakı üçbucaqlı bina Mədəniyyət evi olub. Sonra prokurorluğun binası gəlir.

Prezident İlham Əliyev: Sizin burada gördüklərinizin hamısı, bütün bu ərazidə olanlar, dediyim kimi, Livanın ərazisindən 1,5 dəfə çoxdur, təxminən 15 min kvadratkilometrdir. Hamısı xarabalığa çevrilib. Təkcə onların qanunsuz məskunlaşdığı iki-üç yerdə tikililər hələ də qalırdı. Amma bu zona – Füzuli-Ağdam tamamilə yerlə-yeksan edilib.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Amma burada heç nə bərpa olunmayacaq?

Prezident İlham Əliyev: Yox, bir hissəsini xatirə kimi saxlayacağıq. Bu hissə hamının buraya gəlməsi və bu vəhşiliyi görməsi üçün konservasiyada qalır. Şəhərin özü isə bu hissədə salınır, birinci məhəllə tikilir. Orada isə böyük park olacaq.

Emin Hüseynov: Bunlar şəhərin aşkar etdiyimiz bəzi fotoşəkilləridir. Biz Füzuli şəhərini bu vəziyyətdə gördük, faktiki olaraq o, yer üzündən silinmişdi. Bizim səkkiz belə şəhərimiz var.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: İlham Heydər oğlu deyir ki, ən başlıcası bunlar döyüşlər zamanı deyil, işğal dövründə baş verib. Sadəcə, məqsədyönlü şəkildə dağıdırdılar.

Emin Hüseynov: 30 il ərzində sistemli şəkildə hər şeyi – bizim milli, tarixi, mədəniyyət obyektlərimizi dağıdıb, talayıb və məhv ediblər.

Prezident İlham Əliyev: Qəbiristanlığı yerlə-yeksan ediblər. Qəbiristanlıqlarda kənd təsərrüfatı məhsulları əkib-becəriblər.

Emin Hüseynov: Bu, təkcə İslam dininə, tarixinə və mədəniyyətinə aid obyektlər deyil. Orada pravoslav kilsələri də var.

Prezident İlham Əliyev: Pravoslav kilsəsini də dağıdıblar. Bunun fotoşəkilləri var.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Bu, su anbarıdır?

Prezident İlham Əliyev: Bəli, su anbarıdır, biz oradan keçdik.

Emin Hüseynov: Bu, Sizin təyyarənizin endiyi aeroportdur. Buradan şəhərin mənzərəsi görünür.

Prezident İlham Əliyev: Bu isə şəhərdir.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Bu, şəhər olacaq?

Emin Hüseynov: Bu, birinci məhəllədir. İkinci məhəllə iki hissədən ibarətdir. Üçüncü məhəllədə isə artıq tikilmiş 1 nömrəli məktəb var.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Aşağıda çay axır.

Emin Hüseynov: Bu çay Çaykənd adlanır.

Prezident İlham Əliyev: Orada çay, su anbarı var. Həmin çay birbaşa parkın ərazisindən keçəcək.

Emin Hüseynov: Bu hissə şəhər parkıdır, şəhərin mərkəzi parkı, bu isə cənab Prezidentin dediyi kimi, memorial parkıdır. Şəhərdə yeganə yerdir ki, biz gələcək nəsillərə çatdırılması üçün bu xarabalıqları qoruyacaq, konservasiya edəcəyik.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Daha sonra yenə şəhər olacaq?

Emin Hüseynov: Yaşayış massivləri, binalar olacaq. Sonra ikimərtəbəli, üçmərtəbəli bloklu binalar və özəl tikililər gəlir. Bura isə bizim inzibati mərkəzimizdir.

Prezident İlham Əliyev: Necə görünəcəyini slaydlarda göstər.

Emin Hüseynov: Bax, bu, qarşımızdakı, gözlərimizin önündəki tikilmiş birinci məhəllədir. Burada artıq 822 ailə məskunlaşıb. Onlar çox razıdırlar, xoşbəxtdirlər və çalışırlar.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: İşləyirlər?

Emin Hüseynov: Bəli, onların hamısı işlə təmin edilib, əsasən tikintidə, amma həm də dövlət və özəl müəssisələrdə işləyirlər.

Prezident İlham Əliyev: Məktəbdə, Yaradıcılıq Mərkəzində, polisdə, tibb sahəsində, yəni, dövlət müəssisələrində və sahibkarlıq üzrə.

Emin Hüseynov: Artıq 300 müraciət var, onlardan 100-nü seçmişik.

Prezident İlham Əliyev: İctimai, ticarət, xidmət obyektləri.

Emin Hüseynov: Bu, belə görünür. Yaxınlıqda isə artıq ikinci kompleksdir. Onun tikintisinə ilin sonunda başlayacağıq, layihələndirmə işləri aparılır. Kompleks iki hissədən ibarətdir, ümumilikdə 653 mənzil olacaq. Burada 2288 nəfər yaşayacaq.

Prezident İlham Əliyev: İndi nə qədərdir?

Emin Hüseynov: İndi 3127. Onun yaxınlığındakı üçüncü məhəllədir. Burada 863 mənzil olacaq. Sentyabra qədər 3 mindən çox sakin köçürüləcək.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Sonra yekunda 10 min nəfərə yaxın olacaq.

Emin Hüseynov: Füzuli şəhərində təxminən 10 min nəfər. Ümumilikdə Füzuli rayonunda isə təqribən 25 min sakin məskunlaşacaq.

Prezident İlham Əliyev: Biz hazırda kəndləri də bərpa edirik. Bu rayonda yalnız 10 kənd var.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Bu, Füzuli şəhəridir, bəs başqa şəhərlər?

Prezident İlham Əliyev: Digər şəhərlər - Laçın tam məskunlaşdırılıb, orada proses gedir, artıq 450 ailə köçüb. Ağdam indi tikilir. Növbəti ildə təhvil verəcəyik.

Emin Hüseynov: Bu ilin sonunadək üç kəndi təhvil verəcəyik.

Prezident İlham Əliyev: Bu yaxınlarda ilk dəfə keçmiş köçkünlər, qaçqınlar Şuşada məskunlaşıblar. Başqa yerlərin hamısında tikinti işləri gedir. Bu il Cəbrayılda, həmçinin Kəlbəcərdə də. Yəni, bu il 20 minə yaxın insanı yerləşdirəcəyik.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Beş rayon var idi və 2-si qismən işğal edilmişdi?

Prezident İlham Əliyev: Bəli, üstəlik keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti də.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Deməli, bu beş rayonda rayon mərkəzləri var idi.

Prezident İlham Əliyev: Bax, Füzuli rayonunun mərkəzi onlardan biridir.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Beş rayonun hamısında tikinti işləri gedir?

Prezident İlham ƏLİYEV: Yeddisində.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Yeddisinin hamısında, üstəlik keçmiş vilayətin daxilində...

Prezident İlham Əliyev: Keçmiş Dağlıq Qarabağda. Orada azərbaycanlılar da yaşayırdılar. Məsələn, onların soyqırımı törətdikləri Xocalı şəhəri. Orada kəndləri bərpa edirik. Yəni, ilin sonunadək 20 min nəfərə yaxın, 2026-cı ilin sonuna qədər isə 140 min nəfərə yaxın sakini yerləşdirməyi planlaşdırırıq. Bu, bizim minimum planımızdır. Amma daha çox ola bilər. 1993-cü ilə qədər bizdə 8 milyon insana bir milyon qaçqın və köçkün düşürdü.

Emin Hüseynov: Ən böyük əmsaldır...

Prezident İlham Əliyev: Adambaşına düşən ən böyük əmsaldır. Onlar çadırlarda, vaqonlarda, uşaq bağçalarında, yataqxanalarda yaşayırdılar. Biz 2007-ci ildə çadır şəhərciklərini ləğv etdik, lakin hələ də yataqxanalarda yaşayan insanlar var. Buna görə də onları oradan buraya köçürürük. Hər şey pulsuzdur. Onlar burada yaşayırlar.

Bildirildi ki, Baş planda 2040-cı ilədək Füzuli şəhərinin inzibati ərazisinin 1943 hektara, əhalisinin 50 min nəfərə çatdırılması nəzərdə tutulur. Müasir standartlara və memarlıq xüsusiyyətlərinə uyğun inşa ediləcək Füzuli işğaldan azad edilmiş ərazilərdə ən böyük şəhərlərdən biri olacaq. Füzuli şəhərinin dayanıqlı inkişafına, sakinlərin və sahibkarların rifahına töhfə verəcək rəqəmsal həllərdən istifadə etməklə, ənənəvi şəbəkə və xidmətlərin daha səmərəli olmasının təmin edilməsi məqsədilə hazırlanmış “Ağıllı şəhər”

konsepsiyası irəli sürülüb. Şəhərdə rahat və müasir həyat şəraitinin təmin edilməsi üçün orta və azmərtəbəli yaşayış binaları, həyətyanı torpaq sahələri olan fərdi evlər inşa ediləcək, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, istehsalat müəssisələri, rekreasiya və digər təyinatlı zonalar yaradılacaq. Burada şəhərsalmanın bütün müasir tələblərinə cavab verəcək üç yaşayış kompleksi inşa olunur. Komplekslərdə ümumilikdə 2462 mənzil olacaq. Baş plana əsasən, təxminən 22,5 hektar ərazidə Mərkəzi park yaradılacaq. Parkda istirahət zonaları, botanika bağı, sıx meşə zonası, piknik və idman meydançaları, "Poeziya" meydanı, amfiteatr, kafe-restoranlar və s. fəaliyyət göstərəcək. Tikiləcək Füzuli Memorial Kompleksində dağıdılmış binaların xarabalıqları olduğu kimi qorunub saxlanılacaq. Kompleksdə İşğal və Zəfər muzeyləri yaradılacaq. Füzulidə müayinə və müalicənin yüksək səviyyədə aparılması üçün ən müasir tibbi avadanlıqla təchiz ediləcək 180 çarpayılıq Füzuli Rayon Mərkəzi Xəstəxanası inşa olunacaq.

Həmçinin bildirildi ki, 2021-ci ilin oktyabrında təməli qoyulan və inşası sürətlə davam edən Ağdam-Füzuli avtomobil yolu Qarabağ iqtisadi rayonu ərazisində icra olunan, işğaldan azad edilmiş rayon və kəndlərin sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayacaq layihələrdən biri sayılır. Bərdə-Ağdam avtomobil magistralının davamı olan bu yolun uzunluğu 64,8 kilometrdir.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Şuşa şəhərinə səfər ediblər.

Dövlət başçıları Şuşada birinci yaşayış kompleksində olublar.

Buraya avtobusla gələn dövlət başçılarına Şuşa rayonunda Azərbaycan Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov kompleks barədə məlumat verdi.

Aydın Kərimov: Hörmətli cənab Prezident qarşı tərəfdə bu yaxınlarda üçüncü kompleksin təməlini qoyub. 2026-cı ilin sonunadək Böyük Qayıdış proqramı üzrə şəhərdə 111 çoxmərtəbəli ev tikiləcək. Bunlar, dördmərtəbəli, beşmərtəbəli, altımərtəbəli evlər olacaq. Biz artıq onlardan 23-nü tikmişik.

Bura isə bayraq meydanımızdır. Bu bayrağı cənab Prezident ucaldıb. Burada Zəfər muzeyi, həmçinin digər yaşayış kompleksi tikiləcək.

Prezident İlham Əliyev: Biz birinci yaşayış kompleksinə yaxınlaşırıq.

Aydın Kərimov: Bu, XIX əsrə aid memarlıq abidəsidir, gimnaziya olub.

Prezident İlham Əliyev: Bunlar yeni evlərdir, Şuşa şəhərinin ənənəvi memarlıq üslubunda tikilib.

Aydın Kərimov: Üzləmədə yerli daşdan istifadə olunur.

Prezident İlham Əliyev: Qədim Şuşa evləri əsasən bu daşlarla tikilib.

Aydın Kərimov: Buraya artıq 244 nəfər – 58 ailə köçüb.

Ali qonaq kompleksdə və mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış oldu.

Bildirildi ki, 23 binadan ibarət yaşayış kompleksinin ümumi sahəsi 8 hektara yaxındır. Kompleksin təməli 2021-ci il avqustun 29-da qoyulub. Yaşayış kompleksi 28-i birotaqlı, 195-i ikiotaqlı, 190-ı üçotaqlı, 30-u dördotaqlı və 7-si beşotaqlı olan 450 mənzildən ibarətdir. Mayın 10-da Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə birinci yaşayış kompleksinin açılışı olub. Artıq yaşayış kompleksinə köç qrafikinə əsasən 58 ailə olmaqla 224 nəfər köçürülüb.

* * *

Avtobusla şəhəri gəzən Belarus Prezidentinə Şuşada görülən işlər barədə məlumat verildi.

Prezident İlham Əliyev: Burada, Şuşada xüsusi memarlıq üslubu mövcuddur. Vəhşilər gəldilər, hər şeyi dağıdıblar. Soldakı "Qarabağ" mehmanxanasıdır. Mənim atamın vaxtında tikilib. Biz buraya qayıdanda o, artıq yarıdağılmış vəziyyətdə idi, vur-tut iki mərtəbəsi fəaliyyət göstərirdi. Biz onu əsaslı şəkildə təmir etdik. Saatlı məscidi də dağıdılmışdı, bax, soldadır. Biz onu da bərpa etdik.

Aydın Kərimov: Keçmiş baş poçtun binasıdır, indi bura dövlət xidmətləri mərkəzi olacaq. Bu park isə şuşalıların sevimli istirahət yeri olub.

Prezident İlham Əliyev: Meriyanın binası, Şuşanı azad edən vaxt bizim Bayrağımız burada ucaldılıb. İndi biz oranı da əsaslı şəkildə bərpa etmişik.

* * *

Prezident İlham Əliyev və Prezident Aleksandr Lukaşenko Azərbaycan ilə Belarusun birgə istehsalı olan avtobusa və Belarus Prezidentinin hədiyyə etdiyi traktorlara baxdılar.

* * *

Dövlət başçıları Azərbaycanın tanınmış şəxsiyyətləri Natəvanın, Bülbülün və Üzeyir Hacıbəylinin işğal dövründə Şuşada ermənilər tərəfindən güllələbaran edilmiş heykəllərinə baxdılar.

Bildirildi ki, işğal zamanı ermənilər həmin heykəlləri Ermənistana apararaq əritmək istəyiblər. Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə həmin heykəllər Ermənistandan alınaraq Azərbaycana gətirilib və Bakıda İncəsənət Muzeyinin həyətində saxlanılıb. Şuşa işğaldan azad olunduqdan sonra həmin heykəllər Prezident İlham Əliyevin göstərişi ilə əvvəlki yerlərinə qaytarılıb.

Aydın Kərimov: Qıraqdakı iki heykəldən birincisi Azərbaycan klassik musiqisinin banisi, müsəlman Şərqində ilk operanın müəllifi Üzeyir Hacıbəylinindir. Sonuncu isə Polad Bülbüloğlunun atası, məşhur xanəndə Bülbülün heykəlidir. Ortadakı isə xan qızı Natəvandır. O, Qarabağ xanının sonuncu varisidir. Baxın, bu heykəllər 1992-ci ilədək burada – Mədəniyyət evinin qarşısındakı bağın yaxınlığında yerləşirdi.

Prezident İlham Əliyev: Mədəniyyət evi dağıdılıb.

Aydın Kərimov: Mədəniyyət evi yerlə-yeksan edilib, heykəllər isə vandalizmə məruz qalıb. Siz onların üzərində güllə yerlərini görə bilərsiniz. Onları güllələbaran ediblər.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Qoy, elə bu cür də qalsın.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, məhz bu cür də qalır.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Qoy, hamı görsün.

Prezident İlham Əliyev: Bax, görürsünüz, mən bunları 2021-ci ilin yanvarında buraya gələndə gətirtmişəm. Onları əridilməyə göndərmişdilər, sonra isə Polad Bülbüloğlu heykəllərin əridilmək üçün ermənilər tərəfindən Gürcüstana göndərildiyini öyrəndi. Onda o atama müraciət etdi və biz onları satın aldıq, ölkəyə gətirtdik, şəhərin mərkəzindəki İncəsənət Muzeyinin həyətində yerləşdirdik, onlar demək olar ki, 30 il orada qaldı.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: "5-45" avtomatıdır.

Aydın Kərimov: Daha sonra isə Polad Bülbüloğlu cənab Prezidentə müraciət etdi ki, onlar orada daha nə qədər qalacaqlar, gəlin onları Bakı şəhərindəki gözəl parklardan birinə qoyaq. Prezident bildirdi ki, qəti surətdə olmaz, biz onları Şuşadakı öz yerlərinə qaytaracağıq.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Düzdür.

Aydın Kərimov: Bu, 11-12 il bundan əvvəl olub.

Prezident İlham Əliyev: Şuşaya ilk dəfə gələndə mən onları buraya gətirtdim və olduqları yerə qoydurdum. O, (Üzeyir Hacıbəyli – red.) bizim himnimizin müəllifidir. Baxın, indi səslənən həmin himn budur. Ən maraqlısı odur ki, bu, 1918-ci il Azərbaycan Demokratik Respublikasının himnidir, bu dahi bəstəkar həm də sovet Azərbaycanının himninin müəllifidir. O, çox istedadlı bəstəkar, bənzəri olmayan insan olub. Üzeyir Hacıbəyli iki himn bəstələyib, həm Azərbaycan Demokratik Respublikası üçün, həm də Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası üçün. O, əslən Şuşa şəhərindəndir.

Aydın Kərimov: Onların hamısı Şuşa şəhərindəndir. Şuşa bir çoxlarının, onlarla məşhur insanın vətənidir.

Prezident İlham Əliyev: Bu, Qarabağın qurucusunun nəticəsi şairə Natəvandır. Onun həm də barmağını sındırmışdılar. Arxadakı bina isə onun sarayıdır, vaxtilə yaşadığı kompleksdir. O, dağıdılıb. Bu isə bizim məşhur müğənnimiz Bülbüldür, ona bülbül quşunun adı verilib.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Bülbül?

Prezident İlham Əliyev: Bu onun təxəllüsüdür. Onun da heykəli vandalizmə məruz qalıb. O da Şuşada doğulub.

Aydın Kərimov: Şuşada doğulub və böyüyüb.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Bunlar danışan heykəllərdir. Maraqlı şəhərdir.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, qaya üzərində yerləşir.

Aydın Kərimov: Dəniz səviyyəsindən 1400-1600 metr hündürlükdədir. Aşağıda qala divarının və Natəvanın sarayının qalıqları görünür.

* * *

Prezident İlham Əliyevə və Prezident Aleksandr Lukaşenkoya Şuşanın Baş planı barədə məlumat verildi.

Qeyd edildi ki, şəhərin Baş planı hazırlanarkən onun tarixi simasının qorunub saxlanılması əsas götürülüb. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtında həyata keçirilən bütün layihələr tarixlə müasirliyin vəhdəti üzərində qurulub. Baş planda Şuşada orta, yüksək və qarışıq sıxlıqlı yaşayış binalarının inşası, şəhər mərkəzinin, yeni tikiləcək və qorunub saxlanılacaq tarixi binaların və abidələrin yerləri əksini tapıb. Hazırda Baş plan əsasında Şuşada bərpa və yenidənqurma işləri davam etdirilir.

Aydın Kərimov: Bu, 20 illik perspektiv üçündür. Burada şəhər inşa edəcəyik, gördüyünüz kimi onu çox yükləməyəcəyik.

Prezident İlham Əliyev: Yükləməyəcəyik ki, yer çox olsun, sərbəstlik olsun.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Tamamilə doğrudur.

Aydın Kərimov: Tarixi məhəllələr çoxdur. Əlbəttə, bütün bu işlərə başlamaq üçün, cənab Prezidentin göstərişi ilə əvvəlcə Zəfər yolu, tunellər tikildi. Siz bu gün həmin yoldan keçdiniz. Bu, böyük həcmdə işdir – 9 viaduk, 7 tunel. Bu, bizim Füzulidən Şuşaya rahat getməyimiz üçündür. İlk işlər infrastrukturun bərpası üzrə aparılıb. Burada hər şey dağıdılmışdı. Hətta istilik şəbəkəsi çəkdik, indi də şəhərə qaz çəkilib. Bizdə yaşayış kompleksində mərkəzləşdirilmiş istilik sistemi var. Orada artıq istilik və isti su verilir. Su təchizatı üçün dağlarda sututarlar yaratmışıq ki, daimi suyumuz olsun, su çatışmazlığını hiss etməyək. Küçə-yol şəbəkəsi. Bu, 56 kilometr uzunluqda şəhərdaxili yol şəbəkəsi, 81 küçə və müxtəlif kateqoriyalar – 10-12 metr enindən dar yollaradək. Təbii ki, şəhər mədəniyyət paytaxtıdır. Hazırda bizdə rəsmi olaraq 196 abidə var. Lakin təəssüf ki, gördüyünüz kimi, onların əksəriyyəti, demək olar, hamısı bu vəziyyətdədir. Cənab Prezidentin və hörmətli Mehriban xanımın səyləri sayəsində biz onlardan bəzilərinin bərpasına başlamışıq. Biz bu məhəllədə bir neçə binanın konsepsiyasını hazırlayırıq.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Pis olmazdı.

Prezident İlham Əliyev: Çünki onun möhkəmliyinə də, necə istifadə olunmasına da baxmaq lazımdır. Dağılmış evlərin bir hissəsi belə də qalacaq. Konservasiya olunaraq, burada nələrin baş verməsi barədə xatirə kimi saxlanılacaq.

Aydın Kərimov: Bu, bərpa olunmuş abidələrdən nümunələrdir – Mehmandarovların malikanəsi, Saatlı məscidi, Yuxarı məscid, Xalça evi, Vaqifin məqbərəsi.

Prezident İlham Əliyev: Şair Vaqifin məqbərəsi, onun köhnə şəkilləri yoxdur, yəqin ki, buradadır. O da tamamilə dağıdılmışdı. İlk bərpa etdiyimiz abidələrdən biridir.

Aydın Kərimov: Bulaqlar bərpa olunur. Hər məhəllədə, – burada 16 məhəllə olub, – məscid, bulaq və hamam olub. Hamamlardan yalnız biri qalıb, bulaqların hamısı demək olar ki, yararsız vəziyyətə salınıb. Əsas binaların yerləşəcəyi ümumi planlaşdırma belədir. Bəziləri artıq tikilib, bəziləri tikilir. Azad olunanda bu mərkəz belə görünüşdə idi. Beşmərtəbələr köhnə və

əsasən dağılmış vəziyyətdədir. Yeni Baş plana uyğun olaraq, belə görünəcək. Bu yay onu təhvil verəcəyik. Tarixi ərazidə belə kiçik evlər olacaq. Bax, orada gözəl terraslı, yaşıllıqların olduğu belə kompleks tikiləcək. Həm ofislərin, həm mağazaların olduğu biznes-rayonun, habelə digər ərazinin də salınması nəzərdə tutulub. Bu, Sizinlə indicə olduğumuz həmin yaşayış kompleksidir. O, belə planlaşdırmaya malikdir. Bu isə şəhər məktəbimizdir. Artıq tikilib və sentyabrda öz şagirdlərini qəbul etməyə hazırdır, 300-ə yaxın şagird burada təhsil alacaq.

Prezident İlham Əliyev: Təxminən 1000 nəfərlik olacaq.

Aydın Kərimov: Şəhər xəstəxanamız 90 çarpayılıqdır. Payıza qədər onun tikintisi başa çatacaq. O, şəhərin yuxarı hissəsində yerləşir. Bu, "realnı" məktəbinin binasıdır, o, musiqi və incəsənət kolleci kimi fəaliyyət göstərəcək. Hazırda sahəsinə görə Şuşada ən böyük abidədir. Bu isə poçt binası və dövlət xidmətləri mərkəzidir.

Prezident İlham Əliyev: O, əvvəl belə idi.

Aydın Kərimov: Sovet modernizmi. Yəni, olduğu kimi.

Prezident İlham Əliyev: Biz onu olduğu kimi, həmin üslubda bərpa edirik.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Bəli, bu, gözəldir.

Aydın Kərimov: "Qarabağ", "Şuşa" mehmanxanaları. Bu, "Yasəmən" mehmanxanasıdır. Belə butikli tarixi otel. Şuşanın yaxınlığında Daşaltı kəndi var.

Prezident İlham Əliyev: Bax, bu, Şuşadır. Yuxarı qayanı görürsən, bax, o, həmin qayanın üstündədir. Üç tərəfdən dik qayalardır.

Aydın Kərimov: Burada isə ətəkdə kənddir. Həmin kənd hazırda özəl sektor tərəfindən turizm obyekti kimi tikilir.

Prezident İlham Əliyev: Orada mehmanxana da olacaq.

Aydın Kərimov: Bu yaxınlarda cənab Prezident bizim rayonda Şuşa ilə Laçın arasında tikiləcək ilk qəsəbənin təməlini qoydu, buradan 18 kilometr məsafədədir. Turşsu qəsəbəsi. Çox gözəl mənzərəli yerdir, 323 ev, yəni ailə. İlk 50 ailə artıq noyabr ayında köçəcək.

Prezident İlham Əliyev: Bu il.

* * *

Prezidentlər daha sonra Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa edilən Yaradıcılıq Mərkəzində "Heydər Əliyev və Qarabağ" sərgisinə baxdılar.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlət başçılarına Mərkəz və sərgi barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Yaradıcılıq Mərkəzi Heydər Əliyev Fondu tərəfindən aparılan bərpa işlərindən sonra ötən il mayın 10-da istifadəyə verilib. Bina ölkə əhəmiyyətli memarlıq abidələri siyahısındadır. "Heydər Əliyev və Qarabağ" sərgisində Ulu Öndərin Qarabağda sosial, iqtisadi, siyasi və mədəni inkişaf sahələrindəki xidmətlərini əks etdirən nadir fotoşəkillər, sənədlər və video-materiallar nümayiş olunur. Həmçinin sərgidə Ümummilli Liderin vaxtilə Qarabağa səfərlərinə, burada keçirdiyi görüşlərə, müxtəlif tədbirlərə aid fotolar yer alıb.

Məlumat verildi ki, 1969-cu ildən etibarən Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun tarixində böyük dönüş dövrü başladı. Doğma xalqının böyük təəssübkeşi olan Heydər Əliyev mürəkkəb tarixi şəraitdə bölgə həyatının bütün sahələrində geniş islahatlar aparmağa nail oldu. 1979-cu il yanvarın 12-də Ümummilli Liderin iştirakı ilə Ağdam–Xankəndi dəmir yolu açıldı. Bu, Ulu Öndər Heydər Əliyevin Qarabağın Azərbaycanın digər rayonları ilə təsərrüfat və iqtisadi cəhətdən daha çox birləşdirilməsi baxımından strateji addımı və böyük tarixi xidməti idi. Ulu Öndər Şuşanın inkişafına da xüsusi əhəmiyyət verir və bu istiqamətdə ardıcıl tədbirlər həyata keçirirdi.

* * *

Sonra prezidentlər Bülbülün ev-muzeyində oldular.

Muzey barədə məlumat verən Polad Bülbüloğlu bildirdi ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin göstərişi əsasında keçmiş Şuşa Şəhər Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsi 1982-ci il 31 avqust tarixli qərarı ilə Bülbülün doğulduğu və yaşadığı evin muzeyə çevrilməsi barədə qərar qəbul edib. Bina 1982-1983-cü illərdə təmir olunub, muzey ekspozisiyası qurulub və önündə inzibati bina inşa edilib. Ev-muzeyi 1992-ci ildə Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı erməni vandalizminə məruz qalaraq fəaliyyətini dayandırıb. Şuşa işğaldan azad olunduqdan sonra isə Bülbülün ev-muzeyində də bərpa işləri aparılıb və 2021-ci il avqustun 29-da muzeyin açılışı olub.

Polad Bülbüloğlu: Aleksandr Qriqoryeviç, sovet dövründə Heydər Əliyevin göstərişinə əsasən burada Bülbülün muzeyi yaradılıb. Atam SSRİ-nin Xalq artisti, ümumittifaq mükafatları laureatı olub.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: Bilirəm, mənə artıq bu barədə deyilib.

Polad Bülbüloğlu: Təsəvvür edirsiniz, belə bir vandallıq törədilib və güllələr heykəlin çənə hissəsində qalıb.

Prezident Aleksandr Lukaşenko: İkonalara və heykəllərə atəş açanlar vəhşidirlər.

Polad Bülbüloğlu: Onlar bizim görkəmli şairəmiz Natəvanın, bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəylinin heykəllərini sürüyə-sürüyə aparmışdılar, daha sonra Heydər Əliyev bununla bağlı lazımi tədbirlər gördü, onları geri qaytarmağa nail oldu. Sonra İlham Heydər oğlu onları gətirdərək öz yerlərinə qoydurdu. Xudmani evdir. Bu evdə mənim atam anadan olub. Evin divarlarının qalınlığına baxın. Divarlar qalın olduğuna görə, ev qışda isti, yayda sərin olur. Burada ötən illərin xatirələri toplanıb. İnsanlar bax, belə yaşayıblar. Bu, sadəcə, etnoqrafik nöqteyi-nəzərdən də maraqlıdır.

Prezident İlham Əliyev: Fotoşəkillərdə həmin dövrün ruhu əks olunub.

Polad Bülbüloğlu: Baxın, bu qardaşımdır, bunlar isə qohumlardır. Bu şəkildə isə atam 7-8 yaşındadır, onu

artıq şənliklərə mahnı oxumağa dəvət edirdilər. Həmin məclislərdən sonra o, müğənnilik etməyə başlayıb. Daha sonra onu Gəncəyə dəvət edirdilər. Sonra isə Tbilisiyə. Beləliklə, o, çox məşhur müğənni oldu. Burada biz beş dildə yazılmış belə bir lövhə hazırlamışıq. Atama mərkəzi küçədə abidə ucaltmışıq.

Prezident İlham Əliyev: Onun adını daşıyan küçədə.

Polad Bülbüloğlu: Aleksandr Qriqoryeviç, qeyd etmək istərdim ki, 1926-cı ildə Bakıda artıq rus dilində afişalar var idi. Bu, bizim dahi bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəylidir. Bu şəkildəki isə başqa bir məşhur Qarabağ xanəndəsi Cabbar Qaryağdıoğludur, o, 80 yaşına qədər zil səslə oxuyub. O, məşhur xalq mahnılarının və muğamlarının bilicisi olan bənzərsiz insan idi. Bu abidə İlham Heydər oğlunun sayəsində Bakıda onun xatirəsini yad etmək məqsədilə ucaldılıb. Baxın, burada elə soyadlar var ki, onların hamısını bütün dünya tanıyır, hətta onlar Bülbül haqqında xoş sözlərini ifadə ediblər. Budur, Şostakoviç, Rostropoviç və dünyada məşhur olan digər incəsənət xadimləri.

Prezident İlham Əliyev: Stanislavski.

Polad Bülbüloğlu: Bəli, Stanislavski. Onlar sovet dövrünün elitası idi. Bu isə yeri gəlmişkən, atamın Böyük Teatrda 1959-cu ildəki sonuncu çıxışıdır. Moskvada Azərbaycan dekadası keçirilirdi. Bu isə xalq qəhrəmanımız Koroğlunun obrazıdır. O vaxt Heydər Əlirza oğlu da çıxışlarının birində qeyd etmişdi ki, biz Koroğlu deyəndə gözlərimizin önünə Bülbül gəlir, Bülbülün adı çəkiləndə isə mütləq gözlərimizin önündə böyük xalq qəhrəmanımızın obrazı canlanır.

Bu isə çox nadir əl yazısıdır, mən belə deyərdim, Heydər Əliyevin avtoqrafına tez-tez rast gəlmək mümkün olsa da, İlham Heydər oğlunun anası Zərifə Əziz qızı Əliyevanın imzası olduqca nadirdir. Çox gözəl əl yazısıdır. Onlar Bülbülün ev-muzeyində ayrı-ayrı vaxtlarda olsalar da, hər ikisi öz xatirə yazısını qeyd etməyi unutmayıblar və mən hər zaman İlham Heydər oğluna deyirəm ki, biz bu yazıları göz bəbəyimiz kimi qoruyuruq. O, hər zaman mənə və Müslümə (Maqomayev – red.) himayədarlıq edib. Eləcə də, yaradıcılıqla məşğul olmağa başlayan hər kəsə kömək göstərib. Özü fortepianoda çox gözəl ifa edirdi. Mən canlı şahidiyəm, Zərifə xanım ifa edirdi, Heydər Əlirza oğlu isə oxuyurdu.

* * *

Azərbaycan və Belarus prezidentləri Cıdır düzündə də oldular. Prezident Aleksandr Lukaşenkoya məlumat verildi ki, Cıdır düzü Şuşanın rəmzlərindən biri, tarixən cıdır yarışlarının və Qarabağ xanlığı dövründən yerli türk əhalinin Novruz bayramını və digər el şənliklərini keçirdiyi ərazidir.

* * *

Daha sonra dövlət başçıları Şuşa qala divarlarını ziyarət etdilər.

Belarus Prezidentinə Şuşa şəhərinin tarixi, qala divarlarının tikilməsi barədə məlumat verildi. Bildirildi ki, Qarabağ xanı Pənahəli xan tərəfindən inşa edilən qala uzun müddət şəhəri xarici müdaxilələrdən qoruyub, alınmazlıq rəmzi olub. İşğal dövründə qala divarları erməni vandalizminə məruz qalıb. Şuşa işğaldan azad edildikdən sonra qalada təmir-bərpa işləri aparılıb.

* * *

Sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Şuşada birgə nahar etdilər.

* * *

Qeyd edək ki, ali qonaqların Qarabağa səfərləri artıq ənənə halını alıb. Bu, qonaqlara işğalçının törətdiyi vandalizm aktlarını, Azərbaycan dövlətinin quruculuq siyasətini və sülh gündəliyini nümayiş etdirmək imkanı verir.

Mədəniyyət paytaxtı Şuşa ilə tanışlıq Belarus Prezidentində dərin təəssürat doğurub.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Şuşada Azərbaycan ilə Belarusun birgə istehsalı olan avtobusa və Belarus Prezidentinin hədiyyə etdiyi traktorlara baxdılar.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Şuşada Azərbaycanın tanınmış şəxsiyyətləri Natəvanın, Bülbülün və Üzeyir Hacıbəylinin işğal dövründə ermənilər tərəfindən gülləbaran edilmiş heykəllərinə baxıblar.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkoya Şuşanın Baş planı barədə məlumat verildi.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa edilən Yaradıcılıq Mərkəzində "Heydər Əliyev və Qarabağ" sərgisinə baxıblar.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Şuşada Bülbülün ev-muzeyində olublar.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Cıdır düzündə olublar.

Mayın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Şuşada birgə nahar ediblər

Cəbrayıl və Zəngilan rayonlarına səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 18-də Cəbrayıl rayonuna səfər edib.

Dövlətimizin başçısı Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı kəndinin təməlqoyma mərasimində iştirak edib.

Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Vahid Hacıyev dövlətimizin başçısına kəndin Baş planı üzrə görüləcək işlərlə bağlı məlumat verdi.

Bildirildi ki, Böyük Mərcanlı kəndi Araz vadisində, Cəbrayıl şəhərindən 22 kilometr məsafədə yerləşir. Cəbrayıl rayonunun ən iri yaşayış məntəqələrindən biridir.

Baş plana əsasən kəndin ümumi sahəsi 362 hektar təşkil edir. 2040-cı ilədək 6230 nəfər əhali üçün 1074 fərdi ev və bir neçə mərtəbəli yaşayış binaları layihələndirilib. Burada inzibati bina, klub-icma mərkəzi, çoxfunksiyalı bina, idman və ailə-sağlamlıq mərkəzləri, mərasim evi, bazar kompleksi və digər qeyri-yaşayış obyektlərinin tikintisi nəzərdə tutulur. Həmçinin Böyük Mərcanlı kəndində əhalinin tələbatına uyğun olaraq iki məktəb və beş uşaq bağçası inşa olunacaq.

2026-cı ilədək dövrü əhatə edən "Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”na müvafiq olaraq, birinci mərhələdə layihələndirilən ərazinin sahəsi 41 hektardır. Bu mərhələdə Böyük Mərcanlıya 542 nəfərin köçürülməsi üçün 149 fərdi ev tikiləcək. İnşa ediləcək evlər iki, üç, dörd və beş otaqlı olacaq.

Prezident İlham Əliyev Böyük Mərcanlı kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 18-də Cəbrayıl rayonunun Karxulu kəndinin təməlinin qoyulması mərasimində iştirak edib.

Dövlətimizin başçısına kənddə görüləcək işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Cəbrayıl rayonunun inzibati ərazisinə daxil olan Karxulu kəndi şimaldan Əhmədbəyli-Horadiz-Mincivan-Ağbənd avtomobil yolu, cənubdan və cənub-şərqdən Horadiz-Ağbənd dəmir yolu xətti ilə əhatə olunub.

2040-cı ilədək kəndin layihələndirilən ərazisi 313 hektar təşkil edir və bu müddət ərzində kənddə 4428 sakin üçün 940 fərdi ev və bir neçə mərtəbəli bloklu evlərin layihələndirilməsi, eləcə də tikintisi nəzərdə tutulur.

Kənddə inzibati bina, klub-icma, ailə və idman sağlamlıq mərkəzləri, ticarət və məişət xidməti binası, kiçik sahibkarlıq obyektləri inşa olunacaq. Bundan başqa, Baş plana müvafiq olaraq, kənddə əhalinin tələbatına uyğun iki tam orta məktəb və dörd uşaq bağçası tikiləcək.

2026-cı ilədək dövrü əhatə edən “Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”na müvafiq olaraq, birinci mərhələdə layihələndirilən ərazinin sahəsi isə 125 hektardır. Bu mərhələdə 691 sakin üçün 145 fərdi evin layihələndirilməsi və tikintisi nəzərdə tutulub.

Qeyd edək ki, dövlətimizin başçısının tapşırıqlarına əsasən, bütün işlər ən yüksək səviyyədə yerinə yetiriləcək.

Prezident İlham Əliyev Karxulu kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 18-də Cəbrayıl rayonunun Sarıcallı kəndinin təməlini qoyub.

Dövlətimizin başçısına kənddə görüləcək işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Cəbrayıl rayonunun Sarıcallı kəndi şimaldan yeni salınan Əhmədbəyli-Horadiz-Mincivan-Ağbənd avtomobil yolu, şimal-şərqdən Şükürbəyli kəndi, cənubdan və cənub-şərqdən Horadiz-Ağbənd dəmir yolu xətti, cənub-qərbdən və qərbdən Soltanlı kəndi ilə əhatə olunub.

Qeyd olundu ki, Baş planda kəndin ümumi sahəsi 330 hektar təşkil edir. 2040-cı ilədək 4740 nəfər əhali üçün 1185 fərdi evin və bir neçə mərtəbəli bloklu binaların layihələndirilməsi nəzərdə tutulur. Burada inzibati bina, klub-icma, ailə və idman sağlamlıq mərkəzləri, ticarət və məişət xidməti binası, yanğınsöndürmə deposu, aqrotexniki park, mərasim evi, kənd bazarı, kiçik sahibkarlıq obyektləri tikiləcək. Bundan başqa, əhalinin tələbatına uyğun iki tam orta məktəb və 4 uşaq bağçasının layihələndirilməsi də nəzərdə tutulur. Ümumiyyətlə, bu yaşayış məntəqəsində əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi də diqqət mərkəzində olacaq.

2026-cı ilədək dövrü əhatə edən “Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”na müvafiq olaraq, birinci mərhələdə layihələndirilən ərazinin sahəsi isə 104 hektardır. Bu mərhələdə kəndə 1016 sakinin köçürülməsi üçün 242 fərdi ev inşa olunacaq.

Prezident İlham Əliyev Sarıcallı kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 18-də Cəbrayıl rayonunun Maşanlı kəndinin təməlini qoyub.

Dövlətimizin başçısına kəndin Baş planı üzrə görüləcək işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, 2040-cı ilədək kəndin layihələndirilən ərazisi 157,54 hektar olacaq. Həmin müddətdə kənddə 2360 sakin üçün 590 fərdi evin layihələndirilməsi, eləcə də tikintisi nəzərdə tutulub.

Vurğulandı ki, kənddə əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi üçün də hər cür şərait yaradılacaq. Bu kənddə də inzibati bina, klub-icma, idman sağlamlıq mərkəzləri, həkim məntəqəsi, mərasim evi, bazar kompleksi, ticarət, ictimai-iaşə, kiçik sahibkarlıq obyektlərinin layihələndirilməsi planlaşdırılır. Bundan başqa, Baş plana əsasən, kənddə tam orta məktəb üçün bina və iki uşaq bağçasının tikintisi nəzərdə tutulub.

“Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”na əsasən burada məskunlaşacaq əhalinin yaşayış yükü nəzərə alınaraq, kəndin salınmasının birinci mərhələsi üçün

50 hektar yer ayrılıb. Bu mərhələdə 944 sakin üçün 236 fərdi ev tikiləcək.

Prezident İlham Əliyev Maşanlı kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva mayın 18-də Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində "Ağalı" hotelinin açılışında iştirak ediblər.

Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Vahid Hacıyev hoteldə yaradılan şərait barədə dövlətimizin başçısına və birinci xanıma məlumat verdi.

Bildirildi ki, "Ağalı" hoteli Zəngilan şəhər mərkəzindən 20 kilometr məsafədə, Həkəri çayı vasitəsilə yaradılmış süni gölün sahilində yerləşir. Hotelin binası üç mərtəbədən ibarətdir. Birinci mərtəbədə qonaqları foye və rahat gözləmə zonası qarşılayır. Foyenin sağ və sol hissələrində restoranlar fəaliyyət göstərəcək. Birinci mərtəbənin sağ qanadında 60 nəfərlik tədbir otağı, həmçinin işgüzar görüşlər üçün 20 nəfərlik iclas zalı mövcuddur. Sol qanadda isə xüsusi qonaqların qarşılanması üçün tədbir zalı və 76 nəfərlik restoran var.

Hotelin ikinci və üçüncü mərtəbələri eyni tipli otaqlardan ibarətdir. Hər mərtəbədə 39 otaq var. Həmçinin hotelin hər mərtəbəsində fiziki məhdudiyyətli qonaqlar üçün xüsusi dizayn edilmiş otaqlar da mövcuddur. "Ağalı" hotelinin zirzəmi hissəsində qonaqların sağlamlıq və istirahətini təmin etmək məqsədilə fitnes mərkəzi yaradılıb.

Qeyd edək ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərimiz tarixi-mədəni dəyərləri ilə yanaşı, füsunkar təbiətə, yeraltı və yerüstü sərvətlərə, geniş turizm imkanlarına malikdir. Bölgədə müalicəvi turizm, istirahət turizmi, ekoturizm və turizmin digər növlərinin inkişaf etdirilməsi üçün böyük imkanlar var. Bu ərazilərin turizm potensialının səmərəli istifadəsi, regionun rəqabət qabiliyyətli turizm məkanına çevrilməsi üçün geniş tədbirlər həyata keçirilir. Bu baxımdan Füzuli və Zəngilanda tikilən, Laçında tikintisi davam edən beynəlxalq hava limanları azad edilən ərazilərimizin turizm potensialının reallaşmasında, turistlərin cəlb olunmasında mühüm rol oynayacaq.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 18-də Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsinin təməlini qoyub.

Dövlətimizin başçısına qəsəbənin Baş planı üzrə görüləcək işlərlə bağlı məlumat verildi.

Bildirildi ki, layihələndirilən ərazi rayon mərkəzindən 13,2 kilometr cənub-şərq istiqamətində, Araz çayının sahilində - respublika əhəmiyyətli Əhmədbəyli-Horadiz-Mincivan-Ağbənd yolu və Horadiz-Ağbənd dəmir yolu xətti üzərində yerləşir.

Qəsəbənin sahəsi 301,51 hektardır. 2040-cı ilədək qəsəbədə 9088 nəfər üçün 630 fərdi ev və bir neçə mərtəbəli yaşayış binalarının tikilməsi nəzərdə tutulub. Mincivan qəsəbəsində yaşayacaq əhalinin məşğulluğunun təmin olunması məqsədilə idarəetmə, mədəniyyət və əyləncə, iqtisadi inkişaf obyektləri, xidmət və kommersiya müəssisələri yaradılacaq. Belə ki, qəsəbədə inzibati bina, mədəniyyət mərkəzi, kitabxana və çoxfunksiyalı bina, restoran, idman-sağlamlıq, ailə-sağlamlıq mərkəzləri, hotel, Bayraq meydanı, ticarət, məişət və baytarlıq xidmətləri obyektləri, mebel mağazası, mərasim evi, yanğın deposu, bazar kompleksi, emalatxana və satış köşklərinin yaradılması nəzərdə tutulub. Mincivan qəsəbəsində tam orta məktəb, uşaq bağçası, poliklinika, avtovağzal binası, yanacaqdoldurma məntəqəsi, anbar və logistika binaları, ağac emalı və mebel sexləri, digər istehsalat müəssisələri də inşa olunacaq.

"Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı"na müvafiq olaraq, birinci mərhələ üçün layihələndirilən ərazinin sahəsi 153,4 hektardır. Bu mərhələdə Mincivan qəsəbəsinə 3146 nəfərin köçürülməsi üçün 628 fərdi ev və 92 mənzildən ibarət bir neçə mərtəbəli dörd yaşayış binasının tikintisi nəzərdə tutulur.

Prezident İlham Əliyev Mincivan qəsəbəsinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 18-də "AzərEnerji" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin "Zəngilan" və "Şayıflı" Su Elektrik stansiyalarının açılışlarını edib.

"AzərEnerji" ASC-nin prezidenti Baba Rzayev dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

İşğaldan azad edilən ərazilərdə yaşıl enerji zonasının yaradılması, rayonların karbonsuz zonaya çevrilməsi ilə bağlı Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq "AzərEnerji" ASC tərəfindən Oxçuçayın Zəngilan rayonunun ərazisindən keçən hissəsində hər birinin gücü 10,5 meqavat olmaqla dörd yerdə ümumi gücü 42 meqavat olan "Zəngilan" Su Elektrik stansiyaları silsiləsi layihələndirilərək qısa vaxt ərzində tikilib. İşğaldan azad edilən ərazilərdə ən böyük silsilə su elektrik stansiyası olan Zəngilan silsiləsindən "Cahangirbəyli" SES 2023-cü ildə Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə istismara verilib. "Şayıflı" və "Zəngilan" SES-lər açılışa hazır vəziyyətə gətirilib, "Sarıqışlaq" SES-də isə işlər başa çatdırılıb.

Bildirildi ki, Araz çayının sol qolu olan Oxçuçay üzərində inşa edilən SES-ləri su ilə təmin etmək üçün dəniz səviyyəsindən 600 metr yüksəklikdə baş suqəbuledici qurğu tikilib. Ümumi uzunluğu 83 kilometr olan və 36 kilometrlik hissəsi Ermənistan ərazisindən keçən çaya mütəmadi olaraq Qacaran, Zəngəzur mis-molibden, Qafan dağ-mədən kombinatlarının ağır metal tərkibli mədən tullantıları axıdılır. Bu amillərə görə Oxçuçayın üzərində baş suqəbuledicinin yaradılması enerji istehsalından əlavə, ekoloji cəhətdən olduqca əhəmiyyətli hadisədir. Belə ki, baş suqəbuledicinin tikilməsi ermənilər tərəfindən sənaye üsulunda çirkləndirilən çay yatağının təmizlənməsinə, flora və faunanın dirçəlməsinə yardım edəcək. Çünki suqəbuledicinin

yaradılması çirkləndirici maddələrin çökməsinə şərait yaratmaqla yanaşı, aşağı axın zonasına təmiz suyun ötürülməsinə və çay ekosisteminin özünübərpasına zəmin yaradır. Eyni zamanda, daşqınların qarşısının alınması və su itkisinə yol verilməməsi üçün suqəbuledicinin yaradılması olduqca əhəmiyyətli hadisədir. Ona görə də burada dib sutullayıcı, suaşıran, lil ötürücü və balıq vətəgə qurğuları yaradılıb. Baş suqəbuledicidən çıxan suyun 35 faizi çay məcrasında saxlanılaraq kaskad üsulla tikilən SES-lərə giriş-çıxış olmaqla ümumilikdə 23,5 kilometr məsafədə qoşa derivasiya boruları çəkilib və borudan çıxan su təkrar çaya buraxılır.

Qeyd edildi ki, Oxçuçay üzərindəki SES-lərin tikilməsi ilə bağlı Dövlət Ekoloji Ekspertiza Agentliyi tərəfindən aidiyyəti dövlət qurumlarının əməkdaşlarının, elm adamlarının, media və QHT-lərin nümayəndələrinin iştirakı ilə açıq ictimai dinləmələr keçirilib və layihəyə yüksək qiymət verilib.

Diqqətə çatdırıldı ki, hər birinin gücü 10,5 meqavat olmaqla ümumi gücü 21 meqavat olan "Zəngilan" və "Şayıflı" SES-lər üçün maşın zalları tikilib. Çətin iqlim və sərt relyefli ərazidə yerləşməsinə baxmayaraq, burada böyük həcmli torpaqlama, betonlama və digər işlər həyata keçirilərək sıfırdan yeni SES-lər tikilib. İstər derivasiya boruları çəkilərkən, istər maşın zalı tikilərkən, istərsə də digər quraşdırma işləri aparılarkən layihəyə uyğun olaraq ekoloji normalara riayət edilib. Maşın zallarının hər birində dörd yaşıl sertifikatlı Avropa istehsalı olan iki ekoturbin və generatorlar quraşdırılıb. Bu turbinlər çayda su azaldıqda ekoloji normaların qorunması üçün avtomatik özünü dayandırmaq, suyun keyfiyyətinə təsir etmədən istiqamətləndirici aparat vasitəsilə yağ və digər zərərli maddələrin suya qarışmasının qarşısını almaq qabiliyyətinə malikdir.

Yaşıl enerji zonası konsepsiyasına uyğun olaraq, ekoloji cəhətdən təmiz enerji istehsal edəcək "Zəngilan" və "Şayıflı" SES-lərdə rəqəmsal qaydada məlumatların axını mərkəzə ötürülməklə yanaşı, məsafədən idarəedilməsi təmin olunub. Bunun üçün mikro SCADA sistemi yığılıb, 25 kilometr məsafədə yüksəkgərginlikli yeni elektrik verilişi xətləri və 24 damarlı optik kabel xətti çəkilib. "Zəngilan" və "Şayıflı" SES-lərdə il ərzində hər birində 30 milyon kilovat-saat olmaqla, ümumilikdə 60 milyon kilovat-saat yaşıl enerji istehsal ediləcək və bununla da 14 milyon kubmetr qaza qənaət edilməklə yanaşı, atmosferə atılan karbon qazının (CO_2) həcmi 28 min ton azalacaq.

Dövlətimizin başçısı "Zəngilan" və "Şayıflı" SES-lərin tikintisindən və yaradılan şəraitdən bəhs edən videoçarxa baxdı.

Prezident İlham Əliyev stansiyaları işə saldı.

Məlumat verildi ki, bu günə qədər "AzərEnerji" ASC tərəfindən Zəngilan rayonunda 30 nəfər əsasən yerli sakin daimi işlə təmin edilib. Ümumilikdə, işğaldan azad edilən ərazilərdə indiyədək Prezident İlham Əliyevin məşğulluq və məskunlaşma siyasətinə uyğun olaraq "AzərEnerji" tərəfindən 400-ə yaxın daimi iş yeri yaradılıb. Yaxın gələcəkdə 10-dan artıq Kiçik Su Elektrik stansiyalarının (KSES) istismara verilməsi və əlavə KSES-lərin tikintisinə başlanılması ilə işçi sayı 550-ni keçəcək. İşçilərin 70 faizi məhz işğaldan azad edilən rayonların sakinləridir.

Qeyd edək ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionlarında "AzərEnerji" ASC tərəfindən iki yeni müəssisə - "Qarabağ Regional Elektrik Şəbəkəsi" MMC və "Yaşıl Enerji Elektrik Stansiyası" MMC yaradılıb. İşəgötürmə zamanı, ilk növbədə, "AzərEnerji" ASC-də hazırda işləyən keçmiş məcburi köçkünlər arasından seçim edilib. Eyni zamanda, regionlarda məskunlaşdırılan sakinlərin işə cəlb edilmələri zamanı peşəsi olmayan kadrlar üçün təlimlər keçirilib, sertifikatlaşdırılma aparılıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva mayın 18-də Zəngilan məscidinin açılışında iştirak ediblər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlətimizin başçısına və birinci xanıma görülən işlər barədə məlumat verdi.

Qeyd edək ki, Zəngilanda yeni məscidin təməli şəhər işğaldan azad edildikdən sonra - 2021-ci il aprelin 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən qoyulub. Məscidin tikintisini Heydər Əliyev Fondu "PAŞA Holdinq" MMC-nin dəstəyi ilə həyata keçirib.

Ermənistan 30 illik işğal dövründə əzəli Azərbaycan torpaqlarında olan bütün dini abidələrimizə qarşı vəhşiliklər törədib. Ermənilər şəhər və rayonlarımızda yaşayış və inzibati binaları, bütün infrastrukturu dağıdıb, təbii sərvətlərimizi talan edib, bu ərazilərdəki dini, tarixi, mədəniyyət abidələrimizi vandalizm aktlarına məruz qoyub. O cümlədən Zəngilan rayonundakı tarixi, dini, mədəniyyət abidələrimiz erməni təcavüzünün qurbanları sırasındadır. Burada da müqəddəs ocaqlarımız ermənilər tərəfindən dağıdılıb, təhqir edilib. İşğal dövründə Zəngilan şəhərindəki tarixi məsciddən tövlə kimi istifadə olunub. XIX əsrdə inşa edilmiş və memarlıq abidəsi kimi inventarlaşdırılan məscid dağıdılıb, ilkin görkəmini 70 faizə qədər itirib.

İşğal altında olan ərazilərimiz azad edildikdən sonra Qarabağdakı tarixi, dini və mədəniyyət abidələrinin bərpası layihələri çərçivəsində Zəngilan məscidində bərpa-tikinti işlərinə başlanılmışdı. Yerli və xarici ekspertlərdən ibarət işçi qrup məscidin mövcud binasında qiymətləndirmə aparıb və buna əsasən binanın konservasiyasına qərar verilib.

Konservasiya olunan tarixi məscidin yanında yeni məscid inşa edilib. Yeni məscid binası düzbucaqlı plan quruluşlu, iki minarəli, üç nefli layihələndirilib. Məscid binasında 220 və 100 nəfərlik ibadət zalları yaradılıb. Məscidin minarələri və günbəzi kaşı və kərpicdən yığılıb. İnteryerdə nəqqaşlıq işləri aparılıb, mehrab kaşıdan yığılmış nəbati naxışlarla işlənib. Minbər və şəbəkə elementləri təbii ağacdan hazırlanıb.

İşğal dövründə dağıdılmış tarixi Zəngilan şəhər məscidinin ərazisində isə açıq səma altında sərgi yaradılıb. Sərgi Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ərazilərində mövcud olmuş bir sıra dini abidələrimizə qarşı törədilmiş vandalizmin ümumi mənzərəsini əks etdirir. Burada işğalın ən ağır fəsadlarından biri kimi bəşəri əhəmiyyətə malik mədəni irsimizin, o cümlədən İslam dininə aid abidələrin qəsdən dağıdılması və məhv edilməsinə dair faktlar yer alıb. Eyni zamanda, bu ərazilərdə yüzlərlə müsəlman qəbiristanlığının məhv edildiyi, müsəlman dini ibadət yerlərinin, məscid və türbələrimizin təyinatının dəyişdirilərək saxtalaşdırıldığı, bir çox hallarda isə tövlə kimi istifadə olunaraq orada dinimizdə haram sayılan heyvanların saxlanıldığı aşkar edilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 18-də Zəngilan şəhərinin daxili yol-kommunikasiya şəbəkəsinin təməlini qoyub.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin sədri Saleh Məmmədov dövlətimizin başçısına görüləcək işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, layihə üzrə şəhərdaxili yolların ümumi uzunluğu 31 kilometrdir. Layihənin birinci mərhələsində ümumilikdə 17,14 kilometr uzunluğunda yollar salınacaq. İki və dörd hərəkət zolaqlı bu yolların eni 18-34 metr olacaq. Yolboyu velosiped və piyada zolaqları yaradılacaq, yaşıllıqlar salınacaq.

Dövlətimizin başçısına Horadiz–Zəngilan avtomobil yolunda görülən əsaslı təmir işləri barədə də məlumat verildi.

Qeyd edək ki, Horadiz–Zəngilan avtomobil yolu Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ərazisində icra olunan və işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayacaq yol infrastrukturu layihələrindən biridir. Hacıqabul-Bəhrəmtəpə-Mincivan-Ermənistan ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun Horadiz-Zəngilan hissəsi ötən əsrin 80-ci illərində inşa edilib və otuzillik işğal dövründə tamamilə sıradan çıxarılaraq yararsız vəziyyətə salınıb.

Uzunluğu 61 kilometr olan Horadiz–Zəngilan avtomobil yolunun əsaslı təmiri dövlətimizin başçısının müvafiq Sərəncamına əsasən həyata keçirilib. Təmir-tikinti işləri Hacıqabul-Bəhrəmtəpə-Mincivan-Ermənistan ilə dövlət sərhədi avtomobil yolunun Horadiz-Zəngilan hissəsində aparılıb. Üçüncü texniki dərəcəyə uyğun olaraq əsaslı şəkildə yenidən qurulan yolun torpaq yatağının eni 12 metrdir. Yolboyu mövcud asfalt-beton örtüyü qazılaraq kənarlaşdırılıb, yol yatağının və yol əsasının tikintisi, müxtəlif ölçülü suötürücü boruların inşası, körpülərin təmiri, həmçinin kommunikasiya xətlərinin köçürülməsi işləri görülüb. Tikinti işlərinin vaxtında yekunlaşdırılması üçün əraziyə lazımi sayda işçi qüvvəsi və texnika cəlb olunub.

Sonra Prezident İlham Əliyev Zəngilan şəhərinin daxili yol-kommunikasiya şəbəkəsinin təməlini qoydu.

Mayın 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisi Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikasının dövlət sərhədində görüşüblər.

Səmimi şəraitdə keçən görüşdə dövlət başçıları söhbət etdilər.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: Salaməleyküm.

Prezident İlham Əliyev: Əleykümsalam.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: Sizi görməyimə məmnunam.

Prezident İlham Əliyev: Mən də çox şadam Sizi görməyimə.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: Bu çox gözəl yerdə bir-birimizi gördük.

Prezident İlham Əliyev: Tarixi bir görüşdür. Bu, çox gözəl tədbirdir və inşallah, xeyirli olacaq.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: Cənab İlham Əliyev, burada çox böyük bir iş görülüb. İnsafən deməliyik ki, bu, bölgənin əhalisi üçün faydalı bir iş olacaq. Bu bəndin suyundan həm içmək üçün, həm də kənd təsərrüfatı sahəsində istifadə ediləcək, o cümlədən 40 min insan üçün burada iş yerləri yaranacaq. Bu su bəndini inşa edən mühəndislər dünya səviyyəsində tanınmış mühəndislərdir. Çünki İran dünyada su bəndi tikmək sahəsində ilk dördlüyə daxil olan ölkələrdən biridir. Araz su bəndinin inşasından 50 il sonra bu bəndin tikilməsi ölkələrimiz arasında əlaqələri daha da inkişaf etdirəcək. Bu su bəndi bizim aramızda çox gözəl işlərdən biridir və arzumuz budur ki, gələcəkdə bu cür işlər çox olsun. Hər halda, bu gün çox mübarək bir gündür.

Prezident İlham Əliyev: Mən Sizinlə tamamilə razıyam. Bu bəndin Sizin tərəfdən inşası çox yüksək peşəkarlıqla həyata keçirilib. Eyni zamanda, Arazın iki sahilini birləşdirən gözəl bir rəmzi layihədir. Qeyd etdiyiniz kimi, suvarma, içməli su təchizatı üçün, eyni zamanda, elektrik enerjisinin istehsalı məqsədilə gələcəkdə inşa ediləcək elektrik stansiyalarının fəaliyyətinin nəticəsində də çox böyük faydalar olacaq və bu, bölgələrə qayıdacaq insanlar üçün böyük bir üstünlük verəcək. Mən İran tərəfdə gözəl binaları görürəm, yaşayış məntəqələrini görürəm, inşallah, yaxın gələcəkdə Arazın bu tayında da ona oxşar mənzərə olacaq.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: Mütləq. Biz Azərbaycanın uğurunu, nailiyyətini öz nailiyyətimiz bilirik. Bizim Azərbaycanla münasibətlərimiz, bağlılığımız təkcə qonşuluq bağlılığı deyil, aramızda qəlb bağlılığı, tarixi bir bağlılıq və kök bağlılığı var. Bu, tarixi bir hadisə, yəni, iki ölkə, iki xalq arasında tarixi bir hadisənin əsası olacaq və bu, tarixə də həkk ediləcək.

Prezident İlham Əliyev: Biz ta qədimdən gələn ulu əcdadlarımızın arzularını indi həyata keçiririk. Əminəm ki, bundan sonra da iki qardaş xalq bir-biri ilə sıx təmasda yaşayacaq, quracaq, belə gözəl xariqələr yaradacaq.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: Cənab Prezident, mən buraya – bu bəndə gəlməmişdən qabaq Kəlalə-Ağbənd yoluna baxdım. İşlər çox gözəl şəkildə həyata keçirilir. Bizim, yəni, Azərbaycan ilə İran arasındakı

əməkdaşlıqların nəticələri bu su bəndi və eyni zamanda, o körpü və yoldur.

Prezident İlham Əliyev: Ağbənd istiqamətində inşa edilən körpü həm növbəti nəqliyyat bağlantısıdır, eyni zamanda, növbəti dostluq rəmzidir. Biz faktiki olaraq Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin bir istiqamətini də Ağbənd istiqamətindən salırıq. Mənə də bu yaxınlarda video, fotosənədlər göstərilmişdir, gördüm ki, həqiqətən qısa müddət ərzində çox böyük işlər görülüb.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: Mən gedib körpünün inşa olunduğu əraziyə baxış keçirdim və orada gördüm ki, körpü ilə bağlı bir çox işlər görülüb, eyni zamanda, körpünün ərazisində də torpaq sahələrinin ayrılması istiqamətində də böyük uğurlar əldə edilib. Hazırda 6 istiqamətdə işlər həyata keçirilir. Dostlarımız plan üzrə belə proqnozlaşdırırlar ki, bu layihəni 36 aya başa çatdırsınlar. Ancaq mən belə görürəm ki, işlər sürətlə davam edir, yəni, bu, tez bir zamanda yekunlaşacaq.

Prezident İlham Əliyev: Mən qarşıya vəzifə qoymuşam ki, gələn ilin sonuna qədər bitməlidir və orada da Sizinlə bərabər gözəl bir mərasim keçirərik. Ondan sonra dəmir yolu körpüsü də yəqin ki, razılaşdırılacaq.

Prezident Seyid İbrahim Rəisi: İnşallah. Yaddaqalan bir an oldu. İnşallah hər iki dövlət və xalq üçün uğurlu bir il olacaq.

Mayın 19-da Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikasının dövlət sərhədində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə görüşü olub.

Dövlətimizin başçısını salamlayan İran Prezidenti Seyid İbrahim Rəisi dedi: Allahın adı ilə. Cənab Prezident, çox xoşbəxtəm ki, Azərbaycan Respublikasının hörmətli Prezidenti cənab İlham Əliyev ilə yenə də bir daha yaxından görüşürük və birgə müzakirəmizi yenidən nəzərdən keçiririk. Böyük xoşbəxtlik ondan ibarətdir ki, bu görüş bir yerdə baş tutur, burada böyük bir layihə həyata keçirilib və bu, iki xalq üçün çox uğurlu bir görüşdür. Hazırda biz istismara verilməsi iki xalq və iki dövlət üçün çox əhəmiyyət kəsb edən bir layihənin açılışında iştirak edəcəyik. Bunun özü əlamətdar bir hadisədir ki, iki xalq, iki dövlət arasında da çox mühüm böyük layihələr həyata keçirilə bilər. Ola bilsin ki, bəziləri bizim bu görüşlərimizi və birgə uğurlarımızı bəyənməsinlər. Bunlar bizim üçün əhəmiyyət kəsb etmir. Əsas odur ki, ölkələrimiz, dövlətlərimiz və xalqlarımız üçün nə xeyirlidirsə, biz onu birgə həyata keçirdik.

* * *

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dedi: Hörmətli cənab Prezident, mən hesab edirəm ki, bugünkü görüş və mərasim İran-Azərbaycan əlaqələrinin tarixində gözəl, parlaq səhifə kimi qalacaq. Çünki bu gün açılışını edəcəyimiz layihə həm texniki nöqteyi-nəzərdən çox önəmlidir, eyni zamanda, iki xalqı, iki dövləti daha da sıx birləşdirəcək. Xalqlarımızın birgə uğuru təbii ki, dostlarımızı sevindirir, bunu bəyənməyənlər isə hesab edirəm ki, öz işləri ilə məşğul olsalar, daha yaxşı olar. Əsas odur ki, İran və Azərbaycan dövlətləri bu gün çox güclü birgə siyasi iradə göstərirlər, öz xalqlarına və bütün dünyaya açıq bəyan edirlər ki, biz birlikdəyik və bundan sonra da birlikdə olacağıq. İran-Azərbaycan əlaqələri bölgəmizdə sabitliyin önəmli şərtidir. Təbii ki, belə gözəl layihə xalqlarımızın rifahını yaxşılaşdıracaq və iş yerlərini artıracaq, beləliklə uğura doğru növbəti addım olacaq. Əminəm ki, gələcəkdə buna oxşar birgə layihələrin sayı çox olacaqdır.

Mayın 19-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin iştirakı ilə Araz çayı üzərində inşa edilmiş "Xudafərin" hidroqovşağının istismara verilməsi və "Qız Qalası" hidroqovşağının açılış mərasimi keçirilib.

Əvvəlcə dövlət başçıları "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarını işə saldılar.

Sonra hidroqovşaqlarla bağlı videoçarx nümayiş etdirildi.

Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası dövlət sərhədində – Araz çayı üzərində inşa edilən "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqları elektrik enerjisi istehsalı və suvarma məqsədilə tikilib. Hidroqovşaqların layihələri Sovet İttifaqı ilə İran arasında 1977-ci ilin oktyabrında imzalanan razılaşma əsasında hazırlanıb. Layihələri 1990-cı illərin əvvəllərində yenidən işlənilən hidroqovşaqların tikintisi Azərbaycan ərazisinin 20 faizi Ermənistan tərəfindən işğal edilməsi nəticəsində dayandırılsa da, sonrakı dövrlərdə tikinti işləri yalnız İran İslam Respublikası tərəfindən aparılıb.

2020-ci ildə Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycanın torpaqları, o cümlədən hidroqovşaqların tikildiyi ərazi işğaldan azad edilib. Araz çayı üzərində "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarının və su elektrik stansiyalarının tikintisinin davam etdirilməsi, istismara qəbulu ilə əlaqədar bəzi məsələlər barədə Sərəncama əsasən, 2021-ci ildə "AzərEnerji" ASC Azərbaycan Respublikası tərəfindən sifarişçi kimi müəyyən edilib.

Araz çayının su ehtiyatlarından səmərəli istifadə olunmaqla elektrik enerjisinin istehsalı və əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılmasına xidmət edəcək "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarında su bəndlərinin tikintisi üzrə işlər tamamlanıb, su anbarlarının doldurulması işlərinə başlanılıb. Hazırda "Xudafərin" su anbarında 503 milyon kubmetr, "Qız Qalası" su anbarında isə 42 milyon kubmetr su yığılıb ki, bu da ümumi tutumun 40 və 85 faizini təşkil edir.

* * *

Açılış mərasimi çıxışlarla davam etdi.

Əvvəlcə çıxış edən Azərbaycanın energetika naziri Pərviz Şahbazov dedi:

– Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab İlham Əliyev.

İran İslam Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab Seyid İbrahim Rəisi.

Hörmətli mərasim iştirakçıları, xanımlar və cənablar.

Sizi ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın inkişafında yeni bir mərhələnin başlanğıcı olan "Xudafərin" hidroqovşağının istismara verilməsi və "Qız Qalası" hidroqovşağının açılış mərasimində böyük məmnuniyyətlə salamlayıram.

Dövlətlərimizin rəhbərlərinin uzaqgörən siyasətinin, dəqiq hesablanmış strateji yanaşmalarının nəticəsidir ki, bu gün biz Araz çayının su və energetika ehtiyatlarının birgə istifadəsini nəzərdə tutan hidroqovşaqların istismara verilməsinin şahidiyik.

Yaxın gələcəkdə isə birgə səylərimizlə su elektrik stansiyalarının açılışına da nail olacağıq.

Ölkələrimiz arasında mehriban qonşuluq, qardaşlıq və dostluq münasibətlərinin inkişafını təmin edən siyasətin töhfəsi olaraq uzun illərdir fəaliyyət göstərən Araz, Mil-Muğan su anbarları və Araz Su Elektrik Stansiyasından sonra Araz çayı üzərində "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqları və su elektrik stansiyaları layihəsinin həyata keçirilməsi göstərir ki, Azərbaycan və İran öz aralarındakı sərhədi davamlı şəkildə səmərəli əməkdaşlıq imkanlarına uğurla çevirən ölkələrdir.

Su tutumu 1,6 milyard kubmetr olan "Xudafərin" və 56,75 milyon kubmetr su tutumuna malik "Qız Qalası" hidroqovşaqları, həmçinin hər bir tərəf üçün ümumi qoyuluş gücü 140 MVt olan "Xudafərin" və "Qız Qalası" su elektrik stansiyaları paritet əsasda ölkələrimizin maraqlarına xidmət etməklə Azərbaycan-İran təcrübəsində transsərhəd sulardan istifadənin örnəkləri olacaq.

Bu layihə təkcə Azərbaycana mövcud 252 min hektar torpaq sahəsi üzrə suvarmanın yaxşılaşdırılması və 12 min hektar yeni əkin sahələrinin suvarılması, illik 358 milyon kilovat-saat elektrik enerjisi istehsalı, 80 milyon kubmetr qaza qənaət imkanı yaradacaq.

"Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqları və su elektrik stansiyaları layihəsi üzrə 2016-cı ildə imzalanmış müvafiq Hökumətlərarası Sazişə əsasən yaradılmış birgə Texniki Komissiya layihələrin icrası prosesindən irəli gələn məsələlərin müzakirəsi, razılaşdırılması və həllinə töhfə verir.

Fürsətdən istifadə edərək mən İran İslam Respublikasının energetika naziri cənab Əli Əkbər Mehrabiana səmərəli və konstruktiv əməkdaşlığa görə təşəkkürümü bildirmək istərdim.

"Xudafərin" və "Qız Qalası" Şərqi Zəngəzurun "yaşıl enerji zonası" kimi inkişafının mühüm elementlərindən olmaqla bərabər, regional əməkdaşlıq əlaqələrinə də təkan verəcək.

Stansiyaların qoşulacağı "Cəbrayıl" enerji qovşağı ölkəmizin Şərqi Zəngəzur və Naxçıvan bölgələri arasında yeni enerji bağlantısına xidmət edəcək.

Bu layihələr, eyni zamanda, "yaşıl enerji" sahəsində ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi üçün yeni perspektivlər vəd edir.

Göründüyü kimi, "Xudafərin" və "Qız Qalası" ölkələrimiz üçün ekoloji, enerji, iqtisadi əhəmiyyət daşıyan infrastruktur layihələri olmaqla bərabər, bölgədə inkişafa, təhlükəsizliyə, dostluğa xidmət edən uzunmüddətli əməkdaşlıq körpüsüdür.

İnanırıq ki, biz irəlidə daha çox körpülər inşa edəcəyik.

Sonda bir daha birgə layihələrimizin ölkələrimiz üçün xeyirli olmasını diləyirəm.

Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

* * *

İranın energetika naziri Əli Əkbər Mehrabian çıxış edərək dedi:

– Allahın adı ilə.

İmam Rza əleyhissalamın doğum günündə qardaş Azərbaycan xalqını təbrik edirəm.

Dəyərli qonaqları salamlayıram.

Bu gün 1403-cü ilin ordubehişt ayının, mayın 19-dur. Biz bu gün İran İslam Respublikasının Prezidenti cənab İbrahim Rəisinin və eyni zamanda, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin ev sahibliyi ilə bu tədbirdə iştirak edirik.

Əminliklə bildirirəm ki, iki ölkə arasındakı əlaqələrdə bu gün tarixi bir andır. İran dünyada bəndlərin və eyni zamanda, hidroqovşaqların yaradılmasında çox önəmli ölkələrdən biri sayılır. İranda İslam İnqilabından sonra 200-ə yaxın bənd və hidroqovşaq tikilmişdir və bunların hamısı bizim tarixi göstərir.

Araz çayı dörd ölkə arasında yerləşir və bu regionda yaşayan xalqlar arasında hər zaman diqqəti çox cəlb edib və hər zaman önəm kəsb edib. Bu çay hər zaman iqtisadi, mədəni və tarixi cəhətdən önəm daşıyıb. Eyni zamanda, iqtisadi infrastrukturların inkişafına da səbəb olub. Həmçinin sərhədyanı ərazilərdə yaşayan insanların da həyatlarının iqtisadi cəhətdən yaxşılaşmasına töhfə verib. Əlli il ərzində bu bəndin, eyni zamanda, Araz çayının suyundan istifadə etmək üçün hər zaman əməkdaşlıq olmuşdur. Bildiyiniz kimi, Araz çayının üstündə 12 kilometr uzunluğu olan və eyni zamanda, sellərin qarşısını alan bu bəndin imkanlarından geniş istifadə edilir. Həmçinin bu bəndin suyundan əkin sahələrinin suvarılmasında da istifadə olunacaq.

Təəssüflər olsun ki, iqlim dəyişikliyi və ətraf mühitin çirklənməsi baxımından çətinlik, quraqlıq yaranır. Ona görə də torpaqlardan, enerjidən istifadənin önəmi daha da artır. Təbii ki, bu səbəbdən biz ənənəvi əkinçilik üsullarından daha müasir və modern üsullara keçməliyik. Buradakı iki elektrik stansiyasında 540 meqavat enerji istehsal olunacaq. Bu, su diplomatiyası sahəsində bənzərsiz bir layihədir. Bu layihə, əslində, səbəb olacaq ki, Azərbaycan və İrandan əlavə, digər qonşu ölkələrlə də su sahəsində əməkdaşlığımızı genişləndirək. Təbii

ki, Araz çayı boyunca yerləşən ölkələr sudan və bundan əldə olunan enerjidən istifadə sahəsində əməkdaşlığı daha da artırmalıdır. Bu sahədə də Şimal-Cənub, Şərq-Qərb arasında memorandumlar imzalanır.

Bu gün haqqında danışdığımız bu bənd və eyni zamanda, su elektrik stansiyası bizim mühəndislərin zəhmətinin nəticəsidir. Çox istərdim ki, İran su şirkətinin və eyni zamanda, Azərbaycanın su sahəsində işləyən müvafiq şirkətlərinin işçilərinə təşəkkürümüzü bildirək. Onlar bu sahədə çox zəhmət çəkiblər. Eyni zamanda, bu layihənin sərmayədarlarına və podratçılarına da təşəkkür etmək istəyirik. Ümidvarıq ki, bu uğurlar ölkələrimizin yüksəlişinə xidmət edəcək.

* * *

Sonra dövlət başçıları çıxış etdilər.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

– Hörmətli cənab Prezident.

Əziz dostlar.

Bu gün çox əlamətdar bir gündür. "Qız Qalası" hidroqovşağının açılışı və "Xudafərin" hidroqovşağının istismara verilməsi, hesab edirəm ki, tarixi hadisədir. İlk növbədə, bu nəhəng obyektin inşasında iştirak etmiş bütün İran mütəxəssislərinə, fəhlələrinə, dostlarımıza təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Burada da qeyd olundu ki, İranın bu layihələri ərsəyə gətirmək üçün geniş imkanları, böyük təcrübəsi var. Bu gün biz əyani şəkildə gördük ki, bu layihə doğrudan da böyük bilik, səriştə və təcrübə tələb edirdi.

Bu gün keçirilən mərasim dostluğumuzun növbəti təzahürüdür. Bu gün İran-Azərbaycan dostluğunun nə qədər möhkəm olmasını bütün dünya görür. Bu dostluğun dərin kökləri, dərin tarixi var. Əsrlər boyu İran və Azərbaycan xalqları bir yerdə yaşayıb-yaratmışlar və bu gün bu möhkəm zəmin üzərində qurulan dövlətlərarası münasibətlər, hesab edirəm ki, ən yüksək səviyyəyə qalxıb.

Bugünkü mərasimin tarixi əhəmiyyəti, o cümlədən ondadır ki, ilk dəfə olaraq İran və Azərbaycan prezidentləri sərhəddə görüşürlər. Bu, bir daha onu göstərir ki, bu sərhəd dostluq sərhədidir, qardaşlıq sərhədidir. Qədim tarixdən gələn qarşılıqlı hörmət, anlaşma, dəstək hissləri bu gün həm bu nəhəng layihədə, aparılan danışıqlarda və əldə edilmiş razılaşmalarda özünü göstərir, eyni zamanda, gələcək planlarımızda özünü göstərəcək.

Bu gün biz hörmətli Prezident Rəisi ilə bir çox məsələləri geniş müzakirə etdik və bir daha əmin olduq ki, bizim fikrimiz üst-üstə düşür, istər beynəlxalq məsələlərlə əlaqədar, istərsə də regional təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı. Bu, çox önəmli bir amildir. Bölgənin sabitliyi üçün, gələcək təhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi üçün İran-Azərbaycan dostluğu, qardaşlığı önəmli amildir. Biz bütün beynəlxalq təşkilatlarda, üzv olduğumuz təşkilatlarda bir-birimizi dəstəkləyirik və bundan sonra da bu dəstəyi göstərəcəyik. Qoşulmama Hərəkatında, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında, ECO-da və BMT-də bir-birimizə dəstək verməklə, eyni zamanda, öz siyasətimizi, öz niyyətimizi ifadə edirik.

Bizi birləşdirən layihələrin arasında təbii ki, nəqliyyat layihələri xüsusi rol oynayır. Bu gün nəinki ölkələrimiz üçün, daha geniş coğrafiya üçün böyük əhəmiyyət daşıyan Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin yaradılması ilə əlaqədar birgə səylər göstərilib. Bu günə qədər göstərilən səylər artıq real layihələrə çevrilib. Bundan sonra həm İran ərazisində, həm Azərbaycan ərazisində müasir dəmir yolu infrastrukturunun yaradılması və modernləşdirilməsi Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizini dünyanın ən önəmli nəqliyyat damarına çevirəcəkdir. Hər iki ölkə burada öz səylərini birləşdirib. Onu bildirməliyəm ki, Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizi üzrə keçən il yükdaşımaların həcmi 50 faizdən çox artıb, bu ilin üç ayında da artıb. Bütövlükdə isə İranla Azərbaycan arasındakı yükdaşımaların artımı 50 faizdən çoxdur və bu, hələ başlanğıcdır, dəmir yolu tam istismara veriləndən sonra bu rəqəmlər daha da artacaq.

Bu gün, eyni zamanda, Ağbənd istiqamətində yeni avtomobil körpüsü tikilir. Bu körpü tikiləndən sonra o da Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin bir hissəsi olacaq. Bu körpü təkcə Azərbaycanın əsas hissəsini onun ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirən körpü deyil, bu, beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin bir parçasıdır. Qeyd etdiyim kimi, həm Şimal-Cənub, eyni zamanda, Şərq-Qərb Nəqliyyat dəhlizlərinin bir hissəsi olacaq.

Azərbaycanın azad edilmiş torpaqlarında bu gün çox genişmiqyaslı nəqliyyat layihələri həyata keçirilir. Avtomobil yolları, hava limanları, dəmir yolu Ağbəndə qədər çəkilir və yaxın gələcəkdə istismara veriləcək. Beləliklə, biz birgə səylərlə həm ölkələrimizin gələcək inkişafını, eyni zamanda, bir çox ölkələrin nəqliyyat təhlükəsizliyini təmin edəcəyik.

Bizim energetika sahəsində çox böyük planlarımız var. Artıq qeyd olunduğu kimi burada 280 meqavat gücündə iki su elektrik stansiyasının inşası nəzərdə tutulur. Enerji güclərinin də bərabər bölünməsi hər iki ölkəyə əlavə fayda verəcək.

Bildirməliyəm ki, azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələri, eləcə də Naxçıvan bölgəsi Azərbaycanda "yaşıl enerji" zonaları elan edilib. Bu bölgələr bizim ərazimizin təxminən 25 faizini təşkil edir. Bu bölgələrdə "yaşıl enerji" mənbələrinin yaradılması bütün bölgə üçün fayda verəcək. İşğaldan azad edilmiş torpaqlarda son üç il ərzində 270 meqavat gücündə su elektrik stansiyaları inşa edilib. Bu stansiyaların istehsal gücünü 500 meqavata çatdırmaq üçün konkret proqramımız var və yaxın iki-üç il ərzində bu, həll olunacaq. Nəzərə alsaq ki, İranla Azərbaycan arasında elektrik xətlərinin müasirləşdirilməsi artıq həll olunub və qarşılıqlı təchizat məsələləri də həll edilib, bu, ölkələrimiz və digər ölkələr üçün də fayda gətirəcək layihələr olacaq.

Bizim digər sahələrdə də əməkdaşlığımız həm ölkələrimizi gücləndirir, eyni zamanda, regional əməkdaşlığa da fayda verir. Ticarət dövriyyəsinin artırılması, yeni birgə müəssisələrin yaradılması – bütün bunlar göz qabağındadır. Təbii ki, bütün planları həyata keçirmək üçün gələcəkdə də yaşadığımız bölgədə sülh, əmin-amanlıq, sabitlik olmalıdır. Əfsuslar olsun ki, uzun illər burada vəziyyət tam başqa istiqamətdə cərəyan etmişdir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanın beynəlxalq birlik tərəfindən tanınmış əraziləri 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalı altında idi. Bax, burada – bu yaxınlıqda yerləşən ərazilər işğal altında idi. Torpaqlarımızın təxminən 20 faizi zəbt edilmişdi, oradan Azərbaycan əhalisi çıxarılmışdı, bizə qarşı etnik təmizləmə siyasəti aparılmışdı, bir milyon azərbaycanlı evsiz-eşiksiz qalmışdı. Uzun illər bu məsələ ilə məşğul olan ATƏT-in Minsk qrupu və onun həmsədrləri məsələni həll etmək üçün yox, məsələni dondurmaq üçün çalışırdılar. 28 il ərzində fəaliyyət göstərən, əslində, fəaliyyətsiz olan Minsk qrupunun tamamilə ləğv edilməsi Azərbaycanın haqlı tələbidir. Onlar 28 il ərzində məsələni həll etməyə yox, yenə də deyirəm, dondurmağa səylər göstərmişlər.

Azərbaycan Ermənistanla olan məsələni - öz ərazi bütövlüyünün bərpasını 2020-ci ildə hərbi-siyasi yollarla, beynəlxalq hüquq, beynəlxalq humanitar hüquq çərçivəsində həll edib və 2023-cü ildə öz dövlət suverenliyini tam bərpa edib. İndi isə Ermənistanla Azərbaycan arasında sərhədlərin müəyyən edilməsi prosesi gedir. Biz bu prosesin ilkin müsbət nəticələrini görürük və sərhədimizin şimal hissəsində artıq delimitasiya və demarkasiya başlanmışdır. Hesab edirəm ki, bu, ümidverici hadisədir. Çünki bu, ümid verir ki, nəhayət, uzun fasilədən sonra Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişi imzalana bilər.

Biz İranın bu məsələyə dair dəstəyini alqışlayırıq və bu gün hörmətli Prezident Rəisi ilə söhbət əsnasında bir daha gördüm ki, İran bölgədə sülhün, sabitliyin, təhlükəsizliyin təmin edilməsi istiqamətində çox önəmli və dəyərli səylər göstərir.

Bölgənin inkişafı bölgədəki ölkələrdə yaşayan xalqların iradəsi ilə təmin edilməlidir. Qeyri-regional ölkələrin bizim işlərimizə müdaxiləsi qəbuledilməzdir. Biz Azərbaycan olaraq bütün ölkələrlə əlaqələri qarşılıqlı hörmət, bir-birinin işinə qarışmamaq və qarşılıqlı mənfəət əsasında qururuq və bundan sonra da quracağıq. Əgər kimsə – buradan minlərlə kilometr uzaqlıqda yerləşən ölkələrin rəhbərləri bu bölgədə hər hansı bir nəticə əldə etmək istəyirlərsə, bizimlə danışsınlar. Yersiz və lazımsız müdaxilə bu günə qədər heç bir səmərə verməyib və verməyəcək. Hesab edirəm ki, Ermənistan səhv addım atmamalıdır. Regional məsələlər region ölkələrinin bilavasitə iştirakı və iradəsi ilə həll olunmalıdır. Ermənistan uzun illər ərzində buradan uzaqlarda yerləşən ölkələrin himayəsinə, dəstəyinə bel bağlamışdır. Nəticə nə oldu? Nəticə onlar üçün o qədər də ürəkaçan olmamışdır. Yəni, növbəti səhv buraxmasın. Bölgədə yaşayan xalqlar burada tarixən yaşayıb. Bölgə dövlətləri güclü dövlətlərdir, müstəqil siyasət aparan dövlətlərdir. Heç bir kənar qüvvə bu günə qədər bu dövlətlərin iradəsinə təsir etməyib və etməyəcək. Ümid edirəm ki, Ermənistan düzgün siyasət apararaq regional əməkdaşlığa ziyan yox, töhfə verəcəkdir.

İran-Azərbaycan əlaqələrinin gələcək inkişafı da çox müsbətdir. Mən bu gün hörmətli Prezident Rəisini bu il Azərbaycanda keçiriləcək iqlim konfransına dəvət etmişəm. Hörmətli Prezident Rəisi məni İrana dəvət edib. Bu dəvətə görə təşəkkürümü bildirirəm. Əminəm, bizim bundan sonra da görüşlərimiz çox olacaq, son illər biz artıq beşinci dəfədir ki, görüşürük, amma sərhəddə ilk dəfədir. Bundan sonra da bu görüşlər olacaq. Bu görüşlərin həm mahiyyət üzrə çox böyük əhəmiyyəti var, həm də xalqlarımıza, bölgəyə və dünyaya ciddi mesajdır. İran-Azərbaycan birliyi, dostluğu sarsılmazdır. Heç kim bizim aramıza girə bilməz. Bu səylər əbəsdir və biz bugünkü mərasimlə bunu bir daha sübut edirik.

Bir daha, əziz dostlar, bu gözəl hadisə münasibətilə – bu nəhəng qurğuların açılışı və istismara verilməsi münasibətilə sizi təbrik edirəm. İran və Azərbaycan xalqlarına daim rifah və tərəqqi arzulayıram. Sağ olun.

* * *

Prezident Seyid İbrahim Rəisinin çıxışı

– Allahın adı ilə.

Yerləri və aləmi yaradan Allaha şükür olsun. İmam Rza əleyhissalamın mövludu münasibətilə sizi təbrik edirəm. Əziz İran və Azərbaycan xalqlarına salamlarımı çatdırıram və hörmətimi bildirirəm. Ümid edirəm ki, İmam Rzanın mərhəmətindən və lütfündən yararlanarıq.

Çox mübarək bir gündür, çox bərəkətli günlərdir. “Xudafərin” və “Qız Qalası” bəndlərinin açılış mərasimidir. Çox önəmli və çox mübarək gündür. Azərbaycanda və İranda yaşayan əziz və dəyərli xalqlarımız üçün bu, çox yaddaqalan və tarixi bir gündür, xüsusilə də Şərqi Azərbaycan əyalətində, Ərdəbildə, Təbrizdə və sərhədyanı bölgələrdə yaşayan xalqlarımız üçün. Ümid edirəm ki, vətəndaşlarımız bu layihədən yararlanacaqlar.

Araz çayı hər zaman İran və Azərbaycan arasında, xalqlarımız arasında bir bağ olmuşdur. Xüsusilə də Şərqi Azərbaycan əyaləti, Azərbaycan və Ərdəbil arasında hər zaman bir bağ olmuşdur. Bu bağ 50 il əvvəl iki ölkə və iki xalq arasındakı əməkdaşlığın nəticəsində yaranmışdır və bu günə qədər də davam edir. İki milyard kubmetrə yaxın su tutumu olan “Xudafərin” bəndi fəaliyyətə başlayır və bundan hamımız yararlanacağıq. Eyni zamanda, vətəndaşlar üçün 40 mindən çox iş yeri yaradılır. Həmçinin əkin sahələri üçün və içməli su mənbəyidir. Bu, təbii ki, bölgədəki inkişafın bir simvoludur. Bu layihə, eyni zamanda, regionda iki ölkənin siyasi və əməkdaşlıq iradəsinin göstəricisidir. Bu layihə çox böyük önəm kəsb edir və təbii ki, iki

ölkənin xalqları arasında çox böyük ümid, eyni zamanda, düşmənlər üçün isə qısqanclıq yaradır.

Biz təbii ki, qardaş, qonşu və dost ölkələrik. Xüsusilə Ali Dini Rəhbərin bildirdiyi kimi, İranın Azərbaycanla olan əlaqəsi qonşuluq əlaqəsindən daha üstündür. Bu, qohumluq əlaqəsidir. Bu əlaqə və bağ çox möhkəm, çox dərin bir bağdır. Bu bağ, bu əlaqə iki ölkənin dərin tarixi, mədəni və dini əlaqələrinə söykənir. Təbii ki, bu əlaqə bizim ölkələrin tarixə dayanan əlaqəsi olaraq xalqlarımızı bir-birinə birləşdirir. Bu əlaqə qəlblərdədir, qəlblərdən gəlir və sarsılmazdır. İki ölkə arasındakı əlaqə heç nədən asılı olmayaraq xələl görməyəcək və sarsılmayacaq. Bu əlaqələr gündən-günə daha da artacaq və daha da möhkəmlənəcək.

Azərbaycan Respublikasının cənab Prezidenti ilə görüşümdə bildirmişdim ki, regionda digər təmaslar çərçivəsində, bizim ikitərəfli görüşlərimizdə hər zaman iqtisadi-ticari və siyasi-mədəni sahələrdə əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsinin vacibliyini vurğulamışıq. Xüsusilə də təhlükəsizlik və müdafiə sahəsində də iki ölkə arasında əlaqələr artırılmalıdır. Bizim siyasi iradəmiz də bu yöndədir ki, əlaqələr daha da çoxalsın. Şükürlər olsun ki, iki ölkə arasında əlaqələrdə çox böyük potensial mövcuddur. İran İslam Respublikasının siyasi iradəsi, eyni zamanda, Ali Dini Rəhbərin iradəsi nəticəsində əlaqələrdə inkişaf çox olub. Təbii ki, bizə qoyulan sanksiyalar nəticəsində inkişafımızı ləngitməyə çalışdılar, amma bacarmadılar. Biz gənclərimizin sayəsində, onların elm və texnologiya sahəsində gördükləri işlər nəticəsində böyük inkişafa nail olmuşuq. Bildiyimiz kimi, bizim İran xalqı elm və texnologiya sahəsində çox güclü inkişaf etmiş ölkə yaratmışdır. Bununla bağlı mən cənab Prezident İlham Əliyevə bildirdim ki, İran İslam Respublikasının Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələri inkişaf etdirmək üçün heç bir maneə yoxdur. Bizim əlaqələrimiz bütün sahələrdə ən yüksək səviyyədə olmalıdır.

Bu bənd İran İslam Respublikasının mühəndislik sahəsindəki bacarığını göstərir. Bu, əslində bizim mühəndislərin bacarıqları, eyni zamanda, İran İslam Respublikasının sahib olduğu texnologiyanın daha bir göstəricisidir.

Təbii ki, bizim mühəndislərin çalışqanlığı və savadı nəticəsində bu, İranı bəndlərin tikintisi sahəsində dünyanın ən əsas dörd ölkəsindən birinə çevirmişdir. Bu, həmçinin İranın qonşu ölkələrlə, xüsusilə də Azərbaycanla həmin sahədə və digər sahələrdə əlaqələrinin inkişafına səbəb olur, eyni zamanda, Qarabağda əməkdaşlıqla bağlı önəmlidir.

Fürsətdən istifadə edərək azərbaycanlı dostlarımızı da təbrik edirik ki, ölkənin suverenliyini və ərazi bütövlüyünü bərpa etmişlər. Biz Qarabağın Azərbaycanın ərazisi olduğunu səlis formada, tam açıq şəkildə bildirən ilk ölkələrdən biri olmuşuq. Bu bölgədə, Qarabağda dirçəliş proqramı əsasında əməkdaşlığımızı hər zaman göstərməyə hazır olduğumuzu bir daha bildirmək istəyirəm. Kəlalə-Ağbənd bölgəsində 140 kilometr uzunluğunda dəmir yolu və avtomobil yolunun üzərində tikilən körpülər də strateji layihələrdir. Bu layihəni biz çox sürətlə davam etdiririk. Buraya gələrkən mən oraya baş çəkdim. Orada altı istiqamətdə işlər çox intensiv şəkildə davam etdirilir. Mən əməkdaşlarıma və şəhərsalma nazirinə də təkidlə tapşırdım ki, biz bu layihəni vaxtından əvvəl – 36 aydan da tez bitirib istismara verməliyik. Çünki bu, iki ölkə arasındakı əlaqələrdə çox önəmli bir dəhlizdir.

Düşünürük ki, bu, bizim üçün çox önəmlidir. Biz təkcə iki ölkə arasındakı əlaqələrin inkişaf etməsini deyil, eyni zamanda, bölgədə və bölgəmizdən kənarda, beynəlxalq qurumlarda, o cümlədən Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında əməkdaşlığımızın daha da güclənməsini istəyirik. Təbii ki, biz çox istərdik, beynəlxalq təşkilatlarda əməkdaşlığı dərinləşdirək və bəzi xüsusi məsələlərdə, – buraya Fələstin məsələsi də daxildir, – həmrəylik göstərək. Biz Azərbaycan və İran xalqlarının Fələstin xalqını və Qəzza əhalisini daim dəstəkləməkdə tərəddüd etmir, sionist rejimə nifrət bəslədiklərinə şübhə etmirik. Əminik ki, İslam ölkələri arasında, İslam dünyasındakı problemlərin həlli yolunda əməkdaşlıq şübhəsiz çox böyük önəm kəsb edir. İki ölkə arasındakı əlaqələr regional əməkdaşlığa çevrilməli və təbii ki, beynəlxalq təşkilatlarda da davam etdirilməlidir.

Mən son olaraq bildirmək istəyirəm ki, ola bilər, iki ölkə arasındakı əlaqələrin inkişafı bəzi güclərin xoşuna gəlməsin. Amma əsas olan bizim maraqlarımızdır və iki ölkə arasındakı əlaqələr bizim üçün çox önəmlidir. Energetika, nəqliyyat, mədəniyyət, iqtisadiyyat, ticarət sahələrində əlaqələr ölkələrimizin xalqlarının mənafeyinə xidmət etməlidir. Bizim üçün ən vacib məsələ ölkələrimizin maraqlarıdır. Düşmənlər nə Azərbaycanın, nə də İranın inkişafını görmək istəmirlər. Düşünürük ki, Azərbaycanın inkişafı bizim də inkişafımızdır. İki ölkə arasındakı sərhəddə təhlükəsizliyə təhdid yaradan hər hansı məsələ bizim üçün də təhlükə yarada bilər. Biz çalışırıq ki, sərhədləri ümid sərhədinə çevirək. Çalışırıq ki, sərhədlər bizim üçün narahatlıq yaratmasın. Sərhəd bizim üçün fürsət və ümid yaratmalıdır. Biz çalışırıq ki, sərhədləri fürsətə çevirək. Xüsusilə də sərhədyanı bölgələrin vətəndaşları üçün iqtisadiyyat və ticarət sahələrində inkişaf baxımından ümidə çevirmək istəyirik.

Allahın izni ilə, İmam Rza xatirinə, biz bu gün iki böyük bəndin – “Xudafərin” və “Qız Qalası” bəndlərinin istismarı üçün buraya toplaşmışıq. Düşünürəm ki, Allah bizə kömək edər və vətəndaşlarımız bundan yararlanar, eyni zamanda, əməkdaşlığımız və dostluğumuz bundan sonra daha da güclənər.

Cənab Əliyev ilə bu görüş iki ölkə arasında sıfır nöqtəsində – sərhəddə keçirilir. Burada hörmətli nazirlərimiz, İran İslam Respublikasının ali dini rəhbərinin nümayəndəsi, həmçinin sərhədyanı rayonların valiləri də iştirak edirlər. Bu gün onlara səmimi-qəlbdən təşəkkür edirəm. Bu layihəni gerçəkləşdirdiklərinə və bugünkü tədbiri təşkil etdiklərinə görə onlara təşəkkür etmək istəyirəm. Çox sağ olun.

Ağdam və Xocalı rayonlarına səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 28-də Ağdam rayonunun Tağıbəyli kəndinin təməlini qoyub.

Ağdam, Füzuli və Xocavənd rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Emin Hüseynov dövlətimizin başçısına layihə barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Tağıbəyli kəndində yaşayış təxminən XIX əsrin ortalarına təsadüf edir. Kənddə 725 ailə – 3018 nəfər rəsmi qeydiyyatda olub. Əhalinin əsas məşğuliyyəti əkinçilik, üzümçülük, baramaçılıq və heyvandarlıq olub. İşğal dövrünə qədər kənddə məktəb, uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, mədəniyyət evi, kitabxana, ərzaq mağazası, maşın-traktor parkı, kənd təsərrüfatı məhsullarının anbarı, qoyun ferması və üzüm bağları fəaliyyət göstərib. O cümlədən Qarabağın məşhur seyidlərindən olan Fuğara ağanın ocağı da burada yerləşir.

Qeyd olunub ki, kəndin layihələndirilən ərazisi 255,31 hektardır. Kəndə 3840 nəfərin köçürülməsi nəzərdə tutulur. Bunun üçün 885 fərdi ev inşa ediləcək. Layihələndirilən ərazi Tağıbəyli və Suma kəndlərinin ərazisindən ibarətdir. Birinci mərhələdə layihələndirilən sahə 78,05 hektardır və buraya 108 ailənin köçürülməsi planlaşdırılır. Bu mərhələdə tikiləcək 108 evin 22-si ikiotaqlı, 54-ü üçotaqlı, 27-si dördotaqlı, 5-i isə beşotaqlı olacaq. Bundan başqa, kənddə 264 şagird yerlik məktəb binası, 80 yerlik uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, klub-icma mərkəzi, kitabxana, qonaq evi, ticarət mərkəzi, idman-sağlamlıq mərkəzi, inzibati bina, məişət xidməti obyekti, sənətkarlıq emalatxanası, kənd meydanı, Bayraq meydanı, park, yanğınsöndürmə deposu (2 maşın yerlik), qazanxana, su anbarı, idman meydançası, 35 kV-luq paylayıcı qurğu və bazar kompleksi inşa ediləcək.

Dövlətimizin başçısı Tağıbəyli kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 28-də Ağdam rayonunun Güllücə kəndinin təməlini qoyub.

Dövlətimizin başçısına layihə barədə məlumat verildi.

Qeyd olundu ki, Güllücə kəndində yaşayış təxminən XIX əsrin ortalarına təsadüf edir. Kənddə 988 ailə – 4003 nəfər rəsmi qeydiyyatda olub. Əhalinin əsas məşğuliyyəti əkinçilik, üzümçülük, baramaçılıq və heyvandarlıq olub. İşğal dövrünə qədər kənddə məktəb, uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, mədəniyyət evi, kitabxana, üzüm emalı zavodu, ərzaq mağazası, aptek, maşın-traktor parkı, kənd təsərrüfatı məhsulları anbarı, mal ferması və üzüm bağları var idi.

Bildirildi ki, ərazisi 388,44 hektar olacaq kənddə 3992 nəfərin məskunlaşdırılması nəzərdə tutulur. Güllücə və İlxıçılar kəndlərinin ərazisindən ibarət olacaq bu kənddə 1042 fərdi ev inşa ediləcək. Birinci mərhələdə layihələndirilən ərazi 225 hektar olacaq. Buraya 113 ailənin köçürülməsi planlaşdırılır. Kənddə birinci mərhələdə inşa ediləcək 113 evin 22-si ikiotaqlı, 57-si üçotaqlı, 28-i dördotaqlı, 6-sı isə beşotaqlı olacaq. Bundan başqa, kənddə 480 şagird yerlik məktəb binası, 120 yerlik uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, klub-icma mərkəzi, ticarət mərkəzi, bazar, idman-sağlamlıq mərkəzi, inzibati bina, çoxfunksiyalı bina (poçt, bank filialı, ofis), mal-qara ferması, yanğınsöndürmə deposu (2 maşın yerlik), kənd meydanı, Bayraq meydanı, çörək sexi inşa olunacaq. Burada, həmçinin kənd təsərrüfatı texnikasının və maşınlarının təmir müəssisəsi, süd qəbulu və süd məhsulları istehsalı, quru meyvə istehsalı, ət kəsimi və qablaşdırılması sahələri, qarışıq yem istehsalı, barama tədarükü və qurdayırma məntəqələri, mineral gübrələr və kimyəvi maddələr anbarı, muzey, mehmanxana, xalça istehsalı sahəsi, işçi geyimlərinin istehsalı sahəsi, taxta taraların istehsalı sahəsi, dulusçuluq və suvenir istehsalı emalatxanası, bal qablaşdırılması sahəsi, üzüm emalı zavodu, şirniyyat sexi, taxıl anbarı, suvarmada istifadə olunan elektrik mühərriklərinin və avadanlıqlarının təmiri sahəsi, yanacaqdoldurma məntəqəsi də yaradılacaq.

Prezident İlham Əliyev Güllücə kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 28-də Ağdam rayonunun Nəmirli kəndinin təməlini qoyub.

Dövlətimizin başçısına kənddə görüləcək işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Nəmirli kəndində 624 ailə – 2515 nəfər rəsmi qeydiyyatda olub. Əhalinin əsas məşğuliyyəti əkinçilik, üzümçülük, baramaçılıq və heyvandarlıq olub. İşğal dövrünə qədər kənddə məktəb, uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, mədəniyyət evi, kitabxana, üzüm emalı zavodu, ərzaq mağazası, maşın-traktor parkı, kənd təsərrüfatı məhsullarının anbarı, heyvandarlıq ferması və üzüm bağları fəaliyyət göstərib.

Məlumat verildi ki, kəndin layihələndirilən ərazisi 211 hektardır. Buraya 3036 nəfərin köçürülməsi planlaşdırılır. Bunun üçün 759 fərdi ev inşa ediləcək. Layihələndirilən ərazi Nəmirli və Şuraabad kəndlərinin ərazisindən ibarətdir. Birinci mərhələdə layihələndirilən ərazi 50,22 hektardır və buraya 179 ailənin köçürülməsi nəzərdə tutulur. Bu mərhələdə tikiləcək 179 evin 36-sı ikiotaqlı, 90-ı üçotaqlı, 44-ü dördotaqlı və 9-u isə beşotaqlı olacaq. Bundan başqa, kənddə 528 şagird yerlik məktəb binası, 80 yerlik uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, klub-icma mərkəzi, kitabxana, qonaq evi, ticarət mərkəzi, idman-sağlamlıq mərkəzi, inzibati bina, məişət xidməti obyekti, kənd meydanı, Bayraq meydanı, park, qazanxana, su anbarı, idman meydançası, 35 kV-luq paylayıcı qurğu, bazar kompleksi yaradılacaq.

Dövlətimizin başçısı Nəmirli kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 28-də Ağdam rayonunun Şotlanlı kəndinin təməlini qoyub.

Dövlətimizin başçısına layihə barədə məlumat verildi.

Qeyd olundu ki, Şotlanlı kəndində yaşayış təxminən XIX əsrin ortalarına təsadüf edir. Sakinlər buraya Qubadlı rayonunun Zilanlı kəndindən köç ediblər. Kənddə 606 ailə – 2542 nəfər rəsmi qeydiyyatda olub. Əhalinin əsas məşğuliyyəti əkinçilik, üzümçülük, baramaçılıq və heyvandarlıq olub. İşğal dövrünə qədər kənddə məktəb, uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, mədəniyyət evi, kitabxana, maşın-traktor parkı, kənd təsərrüfatı məhsullarının anbarı, ərzaq mağazası və üzüm bağları fəaliyyət göstərib.

Bildirildi ki, Şotlanlı və Umudlu kəndlərinin ərazilərini əhatə edəcək bu kəndin layihələndirilən ərazisi 197,4 hektardır. Buraya 3 min nəfərin köçürülməsi nəzərdə tutulur. Bunun üçün 750 ev tikiləcək. Birinci mərhələdə layihələndirilən ərazi 51 hektardan çoxdur və buraya 205 ailənin köçürülməsi planlaşdırılır. Tikiləcək 205 evin 41-i ikiotaqlı, 103-ü üçotaqlı, 51-i dördotaqlı və 10-u isə beşotaqlı olacaq. Burada 540 şagird yerlik məktəb binası, 90 yerlik uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, klub-icma mərkəzi və kitabxana, qonaq evi, ticarət mərkəzi, bazar, idman-sağlamlıq mərkəzi, inzibati bina, məişət xidməti obyekti, kənd meydanı, Bayraq meydanı, park, yanğınsöndürmə deposu (2 maşın yerlik), qazanxana, su anbarı, idman meydançası, 35 kV-luq paylayıcı qurğu yaradılacaq.

Prezident İlham Əliyev Şotlanlı kəndinin təməlini qoydu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva mayın 28-də Xocalı şəhərində 15 çoxmənzilli binada təmir və yenidənqurmadan sonra yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Xankəndi şəhərində, Ağdərə və Xocalı rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Elçin Yusubov və Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Sadiq Sadıqov görülən işlər barədə məlumat verdilər.

Bildirildi ki, Xocalı şəhərindəki yarımçıq tikili olan yaşayış kompleksi əsaslı təmir edilib. Kompleks 3,34 hektar ərazini əhatə edir. Burada hər biri ikigirişli olmaqla üçmərtəbəli 15 binada ikiotaqlı, üçotaqlı və dördotaqlı 180 mənzil var. Kompleksdə uşaq oyun meydançaları, idman qurğuları, idman meydançası, söhbətgahlar yaradılıb.

Sonra dövlətimizin başçısı və birinci xanım kompleksdə yaradılan şəraitlə tanış oldular.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva mayın 28-də Xocalı şəhərinə köçən sakinlərlə görüşüblər.

Dövlətimizin başçısı və birinci xanım əvvəlcə sakinlərlə söhbət etdilər.

Prezident İlham Əliyev: Salaməleyküm.

Sakinlər: Cənab Prezident, xoş gəlmisiniz. Qədəmləriniz mübarək. Allah Sizi qorusun.

Mehriban xanım Əliyeva: Sizi təbrik edirəm.

Sakin: Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Salam. Siz də xoş gəlmisiniz.

Sakin: Allah Sizi qorusun. Allah Sizə cansağlığı versin. Sizinlə fəxr edirik. Nə yaxşı ki, varsınız.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun. Xocalı necə gözəlləşib.

Sakin: Gözəldir, Sizin sayənizdə, hamımız minnətdarıq. Bütün xocalılılar Sizə minnətdardır, cənab Prezident. Nə yaxşı ki, bizim belə Prezidentimiz var. Vallah, Sizinlə fəxr edirik. Sevincimizin həddi-hüdudu yoxdur.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Bu gün bayram günüdür, Müstəqillik Günüdür. İlk növbədə, Sizi Müstəqillik Günü münasibətilə təbrik edirəm.

Sakin: Çox sağ olun, minnətdarıq.

Prezident İlham Əliyev: Bu gözəl gündə xocalılılar artıq qayıdırlar.

Sakin: Bəli, görüşdük.

Prezident İlham Əliyev: Həm görüşürük, həm də ki, birinci 20 ailə Xocalıya qayıdır. Bu münasibətlə də sizi ürəkdən təbrik etmək istəyirəm.

Sakinlər: Çox sağ olun, Sizə minnətdarıq.

Prezident İlham Əliyev: Əlbəttə ki, bu qayıdışın Müstəqillik Gününə təsadüf etməsi təsadüfi deyil. Çünki bildiyiniz kimi, keçən il Müstəqillik Günündə mən Laçın şəhərində laçınlılara evlərinin açarlarını təqdim etmişdim. İki il bundan əvvəl Müstəqillik Günü ərəfəsində - mayın 27-də Ağalı sakinləri ilə görüşmüşdüm. Onlar da məhz o gündə köçmüşdülər. Bu gün isə xocalılılar qayıdırlar. Bu, gözəl tarixi hadisədir. Xocalı da gördüyünüz kimi, gözəlləşir, yenidən qurulur.

Sakinlər: Bəli, gözəlləşib. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Əvvəlkindən də daha gözəl şəhərdir və daha da gözəl olacaq. Bu gün sadəcə olaraq, birinci mərhələdir. Bu gün, əslində, Böyük Qayıdış proqramının Xocalı səhifəsi yazılır. Yaxın gələcəkdə digər xocalılılar da buraya qayıdacaqlar, əminəm ki, böyük həvəslə.

Sakin: Siz onsuz da qədəmlərinizi haraya qoyursunuzsa, orada gül-çiçək canlanır, bütün torpaqlar çiçəklənir.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Xocalılılar müxtəlif yerlərdə məskunlaşmışdılar və müstəqillik illərini Xocalıdan ayrı keçirməli oldular. Müstəqilliyin bərpası elan olunandan dörd ay sonra Ermənistan Xocalı soyqırımını törətdi, günahsız insanları qətlə yetirdi, insanlığa qarşı cinayət törətdi. Xocalılılar faktiki olaraq müstəqilliyin bütün illərini başqa-başqa yerlərdə keçirməli oldular, o cümlədən Ağcakənd kəndində. Bildiyiniz kimi, birinci köçkün qəsəbəsi məhz Ağcakənd qəsəbəsində xocalılılar üçün Ulu Öndərin iştirakı ilə salınmışdır.

Sakin: Qisasımızı aldınız, qurban Sizə.

Prezident İlham Əliyev: Mən də, Mehriban xanım da o vaxt orada idik və o vaxtdan bu günədək, görün, nə qədər gözəl tarix yazdıq, Qarabağı tam azad etdik. Mən bilirəm ki, İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatanda xocalılılar inanırdılar, bilirdilər ki, bu gün də gələcək.

Sakinlər: Bəli, Sizə inanırdıq.

Prezident İlham Əliyev: Mən də bilirdim, şübhə etmirdim, sadəcə olaraq, onun vaxtı var idi. Onu da təxmin edirəm, xocalılılar bəlkə də gözləmirdilər ki, bu, bu qədər tez baş verəcək.

Sakinlər: Bəli.

Prezident İlham Əliyev: Çünki müxtəlif fikirlər var idi, o cümlədən Ermənistanda müxtəlif gözləntilər var idi. Burada - Xocalıda, Xankəndidə, o vaxt hələ ki, azad edilməmiş digər şəhər və kəndlərimizdə separatçılar at oynadırdılar. Onlar hesab edirdilər ki, burada separatçılıqla əbədi məşğul olacaqlar. Halbuki bunun heç bir hüquqi, tarixi əsası yox idi. Xocalı qədim Azərbaycan torpağıdır. Mənfur düşmən soyqırımı törədəndən sonra burada qanunsuz məskunlaşma da aparmışdır. Bu da hərbi cinayət sayılır. Xocalının adını da dəyişdirməyə, bir hərbi cinayətkarın adına rəsmiləşdirməyə çalışırdılar. Ancaq hər şeyin vaxtı var və biz qayıtmışıq, həm Vətən müharibəsi, həm antiterror əməliyyatı xalqımızın gücünü, iradəsini, əsgər və zabitlərimizin qəhrəmanlığını bütün dünyaya sübut etdi. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin!

Sakinlər: Amin!

Prezident İlham Əliyev: Onların qəhrəmanlığı, fədakarlığı sayəsində biz bu gün buradayıq. Onlar sinələrini qabağa verərək düşmənə elə bir sarsıdıcı zərbə endirmişlər ki, əminəm, bundan sonra Ermənistan heç vaxt Azərbaycana qarşı hər hansı bir hərbi təxribat törətməyə cəhd etməyəcək. Halbuki Ermənistanda revanşistlər də kifayət qədər çoxdur. Biz son hadisələri də izləyirik, görürük ki, bizə qarşı yenidən ərazi iddiaları irəli sürmək cəhdləri var. Ona görə biz hər an hazır olmalıyıq. Əlbəttə ki, ilk növbədə, ordumuzu daha da gücləndirməliyik və bunu edirik.

Bu gün hərbçilər üçün inşa edilmiş evlərlə də tanış oldum. Bütün Qarabağ və Şərqi Zəngəzur çox möhkəm bir istehkam zonası olacaq və burada artıq bu istiqamətdə işlər görülür ki, Azərbaycan xalqı əbədi əmin olsun, bir daha bu faciələr bizim xalqımızın başına gəlməyəcək.

Bu gün bax, burada – Xocalıda, – cəmi 8 ay ərzində bərpa edilmiş Xocalıda, – görüşməyimiz əlbəttə ki, xüsusi məna daşıyır. Məhz Müstəqillik Günündə mən sizinlə yenidən görüşmək istəmişəm. Üç ay bundan əvvəl – fevralın 26-da hər birimiz üçün faciəli gündə Xocalıda Memorial Kompleksin təməlini qoyduq. Bu gün isə artıq xocalılılar qayıdır və şəhər də göz oxşayır.

Sakinlər: Çox gözəldir, cənab Prezident, Allah Sizə dəyməsin.

Prezident İlham Əliyev: Həm abad, gözəl evlər, istirahət zonaları. O qədər gözəl təbiəti var ki, burada yaşamaq, yaratmaq hər bir insana xüsusi zövq verəcək. Siz də buna layiqsiniz. Siz otuz ildən çox müxtəlif yerlərdə yaşamısınız – kimi yataqxanada, kimi uşaq bağçasında, kimi qohumların evində, kimi də qəsəbədə. Bilirsiniz, mən işğal dövründə xocalılılarla dəfələrlə görüşmüşdüm, – Bakıda və digər yerlərdə qəsəbə salınmışdır, – deyirdim ki, gün gələcək sizinlə Xocalıda görüşəcəyik. Bax, bu gün də gəldi. Sizi təbrik edirəm. Sizə cansağlığı arzulayıram.

Sakinlər: Çox sağ olun, minnətdarıq. Allah Sizi qorusun.

Prezident İlham Əliyev: İndi də açarları sizə təqdim edək.

* * *

Dövlətimizin başçısı və birinci xanım evlərin açarlarını sakinlərə təqdim etdilər.

Sonra xatirə şəkli çəkdirildi.

* * *

Daha sonra Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva sakinlərlə birlikdə Xocalı şəhərini gəzdilər, görülən işlərlə tanış oldular.

Prezident İlham Əliyev: Xocalının indi quruluşu dəyişir, əvvəllər burada nə olub, yadınızdadır?

Sakinlər: Çox dəyişib. Bəli, əlbəttə, yadımızdadır. Bura dairə idi, Mədəniyyət evi. Yanğın meydançası var.

Prezident İlham Əliyev: O vaxt qəsəbənin mərkəzi bura idi?

Sakinlər: Xeyr, bura baş hissə idi, mərkəz bir az qabaqdadır. Təqdimat olacaq yer.

Prezident İlham Əliyev: Xocalının gələcək inkişafı ilə bağlı Baş planı da hazırlanıb. Gedək ona bərabər baxaq.

Sakinlər: Allah Sizin canınızı sağ eləsin. Allah köməyiniz olsun. Bu sevinci bizə yaşatdınız. Allah Sizi var eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Allah Sizi var eləsin. Sizin sayənizdə gəlmişik bu gözəl yerə, gözəl vətənə. Bu gün gözəl Bayrağın altında sevinci yaşayırıq. Bundan gözəl nə ola bilər?

Prezident İlham Əliyev: Bəli, Xocalı indi böyük şəhər olacaq.

Sakin: Allah Sizi var eləsin.

Prezident İlham Əliyev: Bu, hələ birinci mərhələdir.

Sakin: Allah Mehriban xanımı, övladlarınızı xoşbəxt eləsin. Vallah, bundan gözəl xoşbəxtlik nə ola bilər? Yaşayırıq, gözəldir, hər şey yaxşıdır.

Prezident İlham Əliyev: Siz buna layiqsiniz. Vətəninizdən 30 ildən çox məhrum olmusunuz.

Sakin: Bəli, cənab Prezident, demək olar ki, 30 ildir. Bizim əhali XX əsrin faciəsini yaşayıb, Xocalı faciəsini. Burada olan bütün insanlar o faciədən çıxmış insanlardır. Bütün bunlara baxmayaraq, bu gün biz kədərli olsaq da, sevincimizin həddi-hüdudu yoxdur. Kədərliyik ona görə ki, Xocalı faciəsini yaşamışıq, Xocalı faciəsindən çıxmışıq. Xocalıda elə bir ailə yoxdur ki, həmin faciə vaxtı itki verməsin, şəhid verməsin. Yəni, bütün bunlara baxmayaraq, Sizin xarici və daxili siyasətiniz nəticəsində bizim torpaqlarımız azad edildi. Daha sonra keçən ilin sentyabr ayında antiterror əməliyyatı nəticəsində Xocalımız separatçı ermənilərdən təmizləndi və azad edildi. Sizin sayənizdə qısa müddət ərzində Xocalımız belə gözəlləşdi.

Prezident İlham Əliyev: Səkkiz aya.

Sakinlər: Səkkiz aya, bu, möcüzədir. Səkkiz aya bax belə quruculuq işləri aparıldı.

Prezident İlham Əliyev: Mən xüsusi tapşırıq vermişdim, antiterror əməliyyatından dərhal sonra dedim ki, birinci növbədə biz Xocalını bərpa etməliyik.

Sakin: Cənab Prezident, Xocalıda ilk şəhid mənim qardaşım olub. 1991-ci il sentyabr ayının 9-dan 10-na keçən gecə 25 yaşında.

Prezident İlham Əliyev: Necə şəhid olub? Döyüşlər gedirdi, yoxsa hücum etmişdilər?

Sakin: Yox, dağdan "Qrad" atdılar, yox, "Alazan" atdılar. Düşdü, qardaşım da postda idi, həmin vaxt biz kəndi qoruyurduq.

Prezident İlham Əliyev: Hansı tərəfdən atırdılar?

Sakinlər: Baxın, o dağın bu üzündən, meşəlikdən. Allah Sizə dəyməsin, bu xoşbəxtliyi bizə Siz yaşatmısınız. Bunu mən həmişə demişəm, mənim birinci arzum olub Sizi xanımınızla bax belə, yan-yana, yaxından görüm.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Mən onu bilirəm ki, dünyada Sizin kimi Prezident olmayıb, olmayacaq da. Həqiqətən, vicdan haqqı. Bunu hamı deyir, təkcə bizim Xocalı camaatı yox, bütün Qarabağ, bütün Azərbaycan xalqı. Bu, son 200 ildə tariximizdə olmayan bir şeydir. İndi Sizin sayənizdə biz qalib xalq kimi yaşayırıq.

Prezident İlham Əliyev: Siz yaxşı bilirsiniz ki, o vaxt bura Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti idi və burada yaşayan azərbaycanlılar da istər-istəməz erməni rəhbərlərə tabe olmalı idilər.

Sakinlər: Doğrudur. Yüzə-yüz elə idi.

Prezident İlham Əliyev: Sizi nə qədər sıxışdırırdılar. Mən xocalılılarla çox görüşmüşəm, hətta burada tam məktəb də olmayıb.

Sakinlər: Olmayıb.

Prezident İlham Əliyev: Olmayıb ki, getsin uşaqlar orada oxusun. Orada da min dənə əzab-əziyyət çəkirdilər.

Sakinlər: Bütün yarışlara gedəndə də bizi sıxışdırırdılar, yer vermirdilər. Deyirdilər ki, azərbaycanlısan.

Prezident İlham Əliyev: Bir tərəfdə Xankəndi, bir tərəfdə Əsgəran.

Sakinlər: Qalmışdıq bunların arasında. Həqiqətən, cənab Prezident, Siz Şuşadan, – həmin kadrlar mənim yadımdan çıxmır, – qardaş ölkənin Prezidenti cənab Ərdoğanla Xankəndiyə baxanda dediniz ki, olacaq.

Prezident İlham Əliyev: Olacaq.

Sakin: Bu gün mən şadam ki, Xocalıdayam. Yəni, 32 il bundan qabaq Xocalını itirdik. Mən əsir düşmüşdüm, yaralanmışdım.

Prezident İlham Əliyev: Əsir düşmüşdün?

Sakin: Xankəndidə mən həmin yerə getmək istədim, mənə dedilər ki, olmaz.

Prezident İlham Əliyev: Xankəndidə əsir düşmüşdünüz?

Sakin: Xocalı faciəsində yaralanmışdım, Xankəndidə saxlayırdılar.

Prezident İlham Əliyev: Yox, gedib baxmaq olar.

Sakin: Yəni, həmin yeri təxmin etdim ki, necə gətirib aparırdılar.

Prezident İlham Əliyev: Gedib görərsiniz o yerləri. Çünki sentyabr ayından artıq Xankəndiyə də köç başlayır.

Sakinlər: İnşallah.

Prezident İlham Əliyev: Birinci köçən tələbələr və onların müəllimləri olacaqlar. Qarabağ Universiteti fəaliyyətə başlayır. Ona görə bir tərəf olacaq Xankəndi, bir tərəf Ağdam. Ağdam şəhərinə də gələn il insanlar qayıdacaqlar.

Sakin: İnşallah. Bəli, cənab Prezident, Sizin sayənizdə, Sizin siyasətinizin nəticəsində biz Xocalıya qayıtdıq və işlərimizi gördük. Min şükür.

Prezident İlham Əliyev: Allaha şükür. Siz burada əbədi yaşayacaqsınız.

Sakinlər: Sağ olun, var olun, Allah Sizə dəyməsin.

Xocalı sakini Səriyyə Cəfərova: Cənab Prezident, mən bu evdə yaşamışam.

Prezident İlham Əliyev: Bu evdə?

Səriyyə Cəfərova: Bəli, bu evdə. Mən Sizi evimizə dəvət edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Gedək, Mehriban xanım da gəlsin, gedək.

Səriyyə Cəfərova: Mən bu evdə doğuldum, bu evdə böyüdüm.

Prezident İlham Əliyev: Sonra ermənilər gəlib evinizdə yerləşmişdilər, elədir?

Səriyyə Cəfərova: Bəli, ermənilər bu evdə yerləşdilər və mənim anamı şəhid etdilər. Ondan sonra mən bir ailə olaraq üç əmim oğlunu itirdim, anamı itirdim.

Prezident İlham Əliyev: Bu xanımın evidir.

Mehriban xanım Əliyeva: Eləmi?

Səriyyə Cəfərova: Bəli, mənim anam bax bu evi tikib.

Prezident İlham Əliyev: Anası da şəhid olub.

Səriyyə Cəfərova: Bəli şəhid olub.

Mehriban xanım Əliyeva: Allah rəhmət eləsin.

Səriyyə Cəfərova: Anam üç qız uşağını atasız böyüdüb. Bu ev mənim üçün çox doğmadır, əzizdir.

Mehriban xanım Əliyeva: Bu, həmin evdir, qalıb?

Prezident İlham Əliyev: Bərpa etmişik.

Səriyyə Cəfərova: Bu evi bizə yenidən bəxş etdiniz, cənab Prezident. Məni evimə gətirən Prezident, Mehriban xanım, Sizə sonsuz təşəkkür edirəm ki, bu, mənim üçün yuxu deyil, xəyal deyil, bu, əsl gerçəkdir. Təşəkkürlər, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, gedək evinizə baxaq. Amma əminəm ki, ümidlərinizi heç vaxt itirməmişdiniz.

Səriyyə Cəfərova: Heç vaxt itirmədim.

Prezident İlham Əliyev: Amma çox vaxt keçib təbii ki, 32 il başqa-başqa yerlərdə.

Səriyyə Cəfərova: Cənab Prezident, 32 il zaman keçdi. Amma mən Erməni Təcavüzünün Tanıdılması İctimai Birliyinin sədriyəm, tədqiqatçı jurnalistəm, 2017-ci ildə biz Sizinlə görüşmüşük, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Harada?

Səriyyə Cəfərova: Mətbuat Günündə görüşmüşük biz və orada Sizinlə səmimi söhbətimiz də olub. Yəni, Siz həmişə xocalılılara xüsusi qayğı ilə yanaşmısınız.

Prezident İlham Əliyev: Elədir, düzdür.

Səriyyə Cəfərova: Allah elə qismət edib ki, mənə Ulu Öndərlə də görüşmək nəsib olub. 1995-ci ildə o, xocalılıları qəbul edib. Buyurun, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Sizin həyətiniz budur?

Səriyyə Cəfərova: Bəli, bu həyətdir.

Prezident İlham Əliyev: Hə, yaxşıdır.

Səriyyə Cəfərova: Mən həmişə, – bayaq qeyd etdiyim kimi, - anamın oğul övladı olmadığına görə, bu həyəti becərirdim və deyirdim ki, qoy mənim anamın ürəyi böyüsün və mənim anam qış vaxtı...

Prezident İlham Əliyev: Artıq indi yenidən becərirsiniz.

Səriyyə Cəfərova: Yenidən burada elə bir həyat, elə bir gözəllik gördüm ki, bəlkə də bu gün anamın ruhu Sizi görür, bizi görür və nə qədər şad olur.

Prezident İlham Əliyev: Ruhu şaddır.

Səriyyə Cəfərova: Şad olur ki, onun evinə cənab Prezident gəlib. Bundan gözəl hiss harada var, cənab Prezident?

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun.

Səriyyə Cəfərova: Bunu bizə yaşatdığınız üçün Sizə sonsuz təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Çox gözəl tarixi bir hadisədir. Tarixi günləri yaşayırıq.

Səriyyə Cəfərova: Tarixi bir hadisədir ki, ilk dəfə mənim evimə gəlirsiniz, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Həyət də yaxşıdır, böyükdür.

Mehriban xanım Əliyeva: Həyət də böyükdür.

Sakinlər: Allah Sizi xoşbəxt eləsin, Sizə cansağlığı versin.

Prezident İlham Əliyev: Gedək.

Mehriban xanım Əliyeva: Gəlin, keçək baxaq.

* * *

Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva Səriyyə Cəfərovanın evində yaradılan şəraitlə tanış oldular.

* * *

Səriyyə Cəfərova: Buyurun, cənab Prezident, xoş gəlmisiniz. Buyurun, Mehriban xanım, xoş gəlmisiniz.

Mehriban xanım Əliyeva: Sağ olun, sizinlə bərabər.

Səriyyə Cəfərova: Çox sağ olun. Bax o evdə doğuldum, bu evdə böyüdüm. Bu evdə bizim anamız üç qızı böyütdü, təhsil verdi, ali təhsil verdi. Bu gözəlliyi bizə Siz bəxş etdiniz, Xocalını Siz bizə bəxş etdiniz.

Prezident İlham Əliyev: Gözəl tikilib. Mən baxıram, divarları da qalındır, möhkəmdir.

Səriyyə Cəfərova: Çox gözəl, hər şey çox yüksək səviyyədə təmir olunub. Mehriban xanım, çox təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Çox gözəldir bura, mətbəxdir, qaz da var.

Səriyyə Cəfərova: İnşallah. Hər şey var, burada evlər yüksək səviyyədə təmir olundu və bu evləri bizə bəxş etdilər.

Prezident İlham Əliyev: Sizi təbrik edirik.

Səriyyə Cəfərova: Mən bir məsələni də vurğulamaq istəyirəm ki, mən Erməni Təcavüzünün Tanıdılması İctimai Birliyinin sədriyəm. Uzun illərdir Qarabağ həqiqətlərinin dünyada yayılmasında xidmət göstərirəm. Mehriban xanım, nə yaxşı ki, Sizin Qarabağ həqiqətlərinin yayılmasında çox böyük xidmətləriniz oldu. Mən "Xocalıya ədalət!" kampaniyasına görə təşəkkür edirəm ki, biz də azacıq olaraq ona dəstək verdik.

Mehriban xanım Əliyeva: Sağ olun, çox sağ olun.

Səriyyə Cəfərova: Buna görə də Xocalı soyqırımını dünyaya tanıtdıq. Xocalını dünyaya tanıtdıq.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, "Xocalıya ədalət!" kampaniyasına qədər, siz də yaxşı bilirsiniz, Xocalı soyqırımı haqqında o qədər də böyük məlumat yox idi, dünyada geniş məlumat yox idi. Çünki Ermənistan çalışırdı ki, hər vəchlə bunu ört-basdır etsin, bizdə də o vaxt belə imkanlar yox idi sözün düzü. Amma "Xocalıya ədalət!" kampaniyası bütün dünyaya səs saldı, geniş vüsət aldı və bunun nəticəsində 13 ölkə Xocalı soyqırımını soyqırımı kimi tanıdı.

Səriyyə Cəfərova: Bəli, soyqırımı kimi tanıdı. Bundan sonra da mən inanıram ki, Mehriban xanımın, eyni zamanda, Sizin əməyiniz nəticəsində Xocalı soyqırımı tanınacaq. Siz bizə 8 ay ərzində belə bir gözəllik bəxş etdiniz. İnanın, mən heç vaxt güman etmirdim ki, evimə bax bu formada gələcəyəm. Bunu bizə yaşatdınız, cənab Prezident, təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Xocalı soyqırımı abidəsinin, Memorial Kompleksinin yaradılması ilə bağlı uzun illər məsələlər müzakirə edilirdi, hətta "Ana fəryadı" abidəsinin yanında yer də seçilmişdi, layihə də hazırlanmışdı. Ancaq hər il mən son təsdiqimi vermirdim. Çünki ürəyimdə saxlayırdım ki, bu Memorial Kompleks Xocalıda yaradılmalıdır və belə də oldu. Həmin o layihəni biz gətirdik və fevralın 26-da Xocalıda xocalılılarla bərabər Xocalı Memorial Kompleksinin təməli qoyuldu və burada inşa ediləcək. Bütün dünya da görəcək ki, erməni vəhşiliyi nədir, bu, həqiqətdir və bunu hər kəs bilməlidir. Ermənistan özü bunu etiraf etməlidir, özü bizdən üzr istəməlidir. Ancaq bunu etməklə ola bilsin ki, indiki Ermənistan rəhbərliyi - o vəhşilərin, vandalların, qaniçənlərin günahlarını bir qədər yumuş ola bilər. Bunu etməsə, məncə, Ermənistan özü heç vaxt ayağa dura bilməyəcək. Gərək, ilk növbədə, Ermənistan özü bu faciəni, bu cinayəti, hərbi cinayətini tanısın.

Sakinlər: İnşallah. Allah səsinizi eşitsin, Allah Sizi qorusun. Allah ömrünüzü uzun eləsin.

Səriyyə Cəfərova: Bir daha təşəkkür edirəm. Sizə minnətdarıq, cənab Prezident. Siz gəldiniz, mənim anamın ruhunu şad etdiniz. Mehriban xanım, çox sağ olun. Mənim anamın ruhu necə şad oldu. Bu gün mən özümü bu evdə çox xoşbəxt hiss edirəm. Çünki bu işığı mənə Siz bəxş etdiniz. İşığınız sönməsin, Mehriban xanım.

Digər qadın sakin: Cənab Prezident, Mehriban xanım, Sizə minnətdarıq. Soyqırımı qurbanlarının ruhu şaddır. Bu gün xocalılılar sevinirlər ki, bizim gözəl Prezidentimiz qisasımızı yerdə qoymadı. Mehriban xanım, evdə də Sizə dua edirəm. Allah-taala Sizi bir-birinizdən ayırmasın. Allah Sizə cansağlığı versin. İşığınız sönməsin.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun.

Mehriban xanım Əliyeva: Sağ olun.

* * *

Daha sonra dövlətimizin başçısı və birinci xanım sakin Müşfiq Sadıqovun evində yaradılan şəraitlə tanış oldular.

* * *

Prezident İlham Əliyev: Sizin eviniz buradadır?

Müşfiq Sadıqov: Bəli, ata-baba evimiz qabaqdadır. Evin o daşı da orada durur. Yəqin ki, ermənilərin də yadından çıxıb, onu sökməyiblər, qalıb. 1976-cı ildə atamın adı-familiyası yazılıb.

Prezident İlham Əliyev: 1976-cı ildə?

Müşfiq Sadıqov: Bəli, atamın adı da, familiyası da.

Prezident İlham Əliyev: Burada qanunsuz məskunlaşmışdılar?

Müşfiq Sadıqov: Bəli, bizim evdə məskunlaşmışdılar, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Böyük həyətin var, təqribən 20 sot olar.

Müşfiq Sadıqov: Dədə-baba yerimiz 20 sotdur.

Prezident İlham Əliyev: 20, görürsən də, necə görürəm.

Müşfiq Sadıqov: Buyurun, cənab Prezident, birinci qonağım Siz olun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Neçə otaqdır?

Müşfiq Sadıqov: Dörd otaqdır.

Prezident İlham Əliyev: Bərpa olunub?

Müşfiq Sadıqov: Bəli, əvvəl də dörd otaq olub, sonra da.

Prezident İlham Əliyev: Üç yataq otağı, bir qonaq otağı.

Müşfiq Sadıqov: 1976-cı ildə tikilib.

Prezident İlham Əliyev: Çox gözəl, təmir yaxşıdır, razısınız?

Müşfiq Sadıqov: Çox gözəldir. Hər şey var, su, qaz, işıq.

Prezident İlham Əliyev: Bəs istilik?

Müşfiq Sadıqov: Kombi sistemimiz var. Çox gözəl təmir ediblər. Allah Sizdən razı olsun.

Prezident İlham Əliyev: Burada xoşbəxt yaşayın.

Müşfiq Sadıqov: Allah Sizi qorusun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

* * *

Prezident İlham Əliyev: O nə binasıdır, məktəbdir?

Sakin: Bəli, məktəbdir, təzə məktəbdir.

Prezident İlham Əliyev: Bu, o vaxt olmayıb?

Sakin: Xeyr, bizim köhnə məktəbin binasını onlar konserv zavodu ediblər. Bizim məktəb onillik olub.

Prezident İlham Əliyev: Xocalıda bir məktəb olub?

Sakin: Xeyr, 3 məktəb olub. Biri onillik, biri səkkizillik, biri də dördillik.

Prezident İlham Əliyev: Bu məktəb neçə şagird yerlikdir?

Sakin: 132 şagird, çox gözəl məktəbdir.

Prezident İlham Əliyev: Yəni, dərslər sentyabrdan başlayacaq?

Sakin: Bəli, direktor da təyin olunub, müəllim heyəti də formalaşıb.

Prezident İlham Əliyev: Çox gözəl.

Sakin: Hər şey əladır, maşallah.

Prezident İlham Əliyev: Təbiət də, maşallah, göz oxşayır.

Sakin: Maşallah gününüz olsun.

Prezident İlham Əliyev: Siz buna layiqsiniz, bilirsiniz, bəlkə də dünyada sizin qədər əzab-əziyyət çəkən ikinci belə insanlar yoxdur.

Sakin: Ən az əhali, çox şəhid verən, Xocalı balaca bir yerdir.

Prezident İlham Əliyev: Bəli.

Sakin: Cənab Prezident, arabir oraya baxıram, özözümə fikirləşirəm ki, həmin gecə mən o dağı necə aşmışam?

Prezident İlham Əliyev: Qarqar çayının qırağı ilə?

Sakin: Yox, Qarqarın o biri üzünə keçdik.

Prezident İlham Əliyev: O dağın ətəyi ilə?

Sakin: Biz dağın ətəyindən keçdik, üç günə Ağdamın Şelli kəndinə çatdıq. O beşmərtəbədə qalan insanlardan biri də biz olmuşuq.

Prezident İlham Əliyev: Çayı keçdiniz, dağın ətəyi ilə getdiniz.

Sakin: Bəli dağın ətəyi ilə, orada Naxçıvanlı kəndi var idi.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, bilirəm, orada olmuşam.

Sakin: Oranın yanından keçib Ağdamın Şelli kəndinə getdik.

Prezident İlham Əliyev: Həmən o faciə günü?

Sakin: Orada da pusqu qurmuşdular.

Prezident İlham Əliyev: Orada da pusqu qurmuşdular?

Sakin: Bəli, onu mən gözümlə gördüm, cənab Prezident, borunu deşib qazı yandırmışdılar. Soyuğa düşmüş camaat da o istiyə qaçdı. İnsanların çoxunu orada əsir götürdülər. Bəli, belə bir pusqu qurmuşdular. İnsan soyuqda haraya qaçar, istiyə. Adamlarımızın çoxunu orada əsir götürdülər.

* * *

Sonra Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva Sənətkarlar məhəlləsinə gəldilər, əvvəlcə “AzeRobot Education” robototexnika tədris mərkəzinin Xocalıdakı filialında yaradılan şəraitlə tanış oldular.

Mərkəzin nümayəndəsi: Mərkəzimiz barədə məlumat verim. “AzeRobot Education” artıq üç ilə yaxındır fəaliyyət göstərir. Xocalıdakı doqquzuncu filialımızdır. Proqramlaşdırma, mühəndislik və robototexnika. Beş yaşında uşaqlardan tutmuş şagirdlərə və gənclərə IT sahəsini tədris edirik. On yeddi modulumuz var, yəni, süni intellekt, kibertəhlükəsizlik, proqramlaşma. Uşaqları, şagirdləri hazırlayıb həm yerli, həm də beynəlxalq yarışlara gedirik və Azərbaycanı təmsil edirik.

Prezident İlham Əliyev: Yəni, məktəbdən sonra uşaqlar buraya gəlib məşğul olacaqlar?

Mərkəzin nümayəndəsi: Bəli, məktəbdən sonra və Xocalıda da artıq bu fəaliyyət başlayıb. Səksənə yaxın müəllimimiz var. Müəllimlərimiz gənclərdir. Universiteti bitirən kimi, hər bölgədən gənclərimiz var və onlar, hər kəs əlbəttə ki, Qarabağa gəlmək istəyirdi. Xocalıdan da olan mentorlarımız var idi. İki ildir onları hazırlayırdıq, həsrətlə bu günü gözləyirdilər.

Prezident İlham Əliyev: Xankəndidə Qarabağ Universiteti də sentyabr ayından fəaliyyətə başlayır. Ora ilə də yəqin ki, əlaqəniz olacaq.

Mərkəzin nümayəndəsi: Bizim bütün universitetlərlə əlaqəmiz var. Mexatronika, kompüter, IT sahəsində tələbələr hazırlaşırlar. Onları – uşaqları, gəncləri öyrədirik ki, artıq silahla yox, bu dəfə özlərinin yığdığı pilotsuz uçuş aparatları ilə torpaqlarımızı qorusunlar.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, əlbəttə. İnşallah.

* * *

Sonra “Nakhishli” atelyesi ilə tanışlıq oldu.

Prezident İlham Əliyev: Salam.

Atelyenin əməkdaşı: Həmişə Siz gələsiniz. Çox şadam. Bu gün o qədər şadam ki, mən Sizi Xocalıda qarşılayıram. Ən böyük arzularımdan birinə çatmışam.

Prezident İlham Əliyev: Həm də iş başında.

Atelyenin əməkdaşı: Bəli iş başında, ən sevdiyim iş başında. Buraya gəlmək üçün çox çətinliklərdən keçmişik.

Prezident İlham Əliyev: Allah işinizi avand eləsin.

Atelyenin əməkdaşı: Çox sağ olun. Çox şadam.

Mehriban xanım Əliyeva: Salam. Mən də çox şadam bu günü bir yerdə yaşayırıq. Sizi təbrik edirəm.

Atelyenin əməkdaşı: Sizi təbrik edirəm. Buralarda Sizin hamınızın əziyyəti var. Xocalıda şəhid olanların hamısının ruhu bu gün şaddır. Ona görə ki, bizim belə Prezidentimiz var, belə birinci xanımımız var. Mən həqiqətən çox şadam. Ulu Öndər Heydər Əliyevi həddən artıq çox sevirdim. İndi də Sizi çox sevirəm. Onun da ruhu şad olsun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sonra birgə foto çəkdirildi.

* * *

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun, Sizi təbrik edirik.

Atelyenin əməkdaşları: Çox sağ olun, gələn ayaqlarınız var olsun. Allah Sizi qorusun.

* * *

Dövlətimizin başçısı və birinci xanım “Gilabi Ceramic” emalatxanası ilə tanış oldular.

Prezident İlham Əliyev: Siz Bakıdan gəlmisiniz?

Emalatxananın əməkdaşı: Bakıdan gəlmişik. Düzdür, başlanğıc olaraq Bakıda başlamışıq.

Elçin Yusubov: Bölgələrimizdə də var.

Emalatxananın əməkdaşı: Laçında başlamışıq. Bu ailə Laçındandır.

Prezident İlham Əliyev: Laçından? Nə yaxşı.

Emalatxananın əməkdaşı: Laçına köç etmiş sakinlərdir. Yəni, Laçında artıq fəaliyyətə başlayıblar.

Prezident İlham Əliyev: Laçında işləyirlər?

Elçin Yusubov: Bəli, işləyirlər.

Qadın işçi: Kollektivimiz adından Sizə təşəkkürümüzü bildiririk. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Emalatxananın əməkdaşı: Başlanğıc üçün Bakıdan işçi çağırmadıq.

Elçin Yusubov: Özümüzdə var, Qarabağımızda var.

Emalatxananın əməkdaşı: Daha yaxından.

Prezident İlham Əliyev: Laçın kimi gözəl mənzərəli yerdən gəlmisiniz, daha da gözəl yerə.

Mehriban xanım Əliyeva: Salam, xoş gördük.

Emalatxananın əməkdaşı: Salam, xoş gəlmisiniz.

Prezident İlham Əliyev: Laçında işlər necə idi, yaxşı idi?

Emalatxananın əməkdaşı: Cənnəti daha da cənnət etmisiniz.

Prezident İlham Əliyev: Laçın onsuz da cənnətdir, mən demişəm, Azərbaycanın yəqin ki, ən gözəl rayonlarından biridir, özü də indi abadlıq işləri aparılandan sonra. Mən demişdim ki, biz Qarabağı cənnətə çevirəcəyik. Yavaş-yavaş çeviririk. Xocalı da elə olacaq.

Emalatxananın əməkdaşları: Çox sağ olun. Allah Sizə cansağlığı versin.

Prezident İlham Əliyev: Sizi təbrik edirik. Sağ olun.

Mehriban xanım Əliyeva: Təbrik edirəm.

Emalatxananın əməkdaşları: Sağ olun.

* * *

Daha sonra “Sariban” peşə inkişaf mərkəzinin filialı tanışlıq oldu.

Mərkəzin əməkdaşı: Xocalımıza xoş gəlmisiniz.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun. Salaməleyküm.

Mərkəzin əməkdaşı: Xoş gördük, cənab Prezident. Sizi görməyə çox şadıq.

Prezident İlham Əliyev: Siz hansı işlərlə məşğul olursunuz?

Mərkəzin əməkdaşı: Peşə inkişaf mərkəzi olaraq Xocalı sakinlərinə mədəniyyətimizlə bağlı sənət sahələrini öyrədəcəyik. Bundan əlavə, Xocalıda məskunlaşacaq sakinlərə müxtəlif peşələr öyrədəcəyik, master-klaslar keçiriləcək.

Prezident İlham Əliyev: Yəni, rəssamlıq, yoxsa?

Mərkəzin əməkdaşı: Rəssamlıq da daxildir, təbiidekorativ sənət növləri də. Şamın hazırlanması, vitraj sənəti, yəni, buraya xalq yaradıcılığı da aiddir.

Prezident İlham Əliyev: Yəni, bura təlim mərkəzi olacaq?

Mərkəzin əməkdaşı: Təlim mərkəzi olacaq, eyni zamanda, mentorluq proqramı da düşünmüşük, Xocalı sakinləri öyrəndikdən sonra digərlərinə də öyrətsinlər.

Prezident İlham Əliyev: Çox yaxşı, sizi təbrik edirəm. Sağ olun.

Mehriban xanım Əliyeva: Sizi təbrik edirəm.

Mərkəzin əməkdaşı: Mehriban xanım, Sizi görməyə çox şad olduq. Sağ olun, bayramınız mübarək.

* * *

Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Arzu Əliyeva Xocalı şəhərinin Baş planı ilə də tanış oldular.

* * *

Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin sədri Anar Quliyev: Salam, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Gedək, bizə göstərsinlər Xocalının gələcəyi necə olacaq?

Sakin: İnşallah, Xocalının gələcəyi bundan da gözəl olacaq.

Anar Quliyev: Cənab Prezident, Xocalının Baş planını hazırlayarkən biz, ilk növbədə, onun regiondakı mövqeyini nəzərə aldıq. Çox strateji mövqeyə malikdir. Bu, beynəlxalq hava limanıdır. Bu, Xocalı şəhəridir. Bu isə Xocalı rayonunun sərhədləridir. Beynəlxalq hava limanı, respublika əhəmiyyətli avtomobil yolu, hazırda layihələndirilən, tezliklə çəkiləcək dəmir yolu. Bütün bunlar Xocalının gələcəyini artıq bir qovşaq kimi, nəqliyyat qovşağı və logistika mərkəzi kimi şərtləndirir.

Eyni zamanda, strateji əhəmiyyətə malik Ağdam, Xankəndi şəhərlərinin, bizim mədəniyyət paytaxtımız Şuşa şəhərinin çox yaxında yerləşdiyini də nəzərə alaraq, regionla inteqrasiyasına xüsusi önəm verilib. Bu tərəfdə Xocalı şəhərinin tünd qəhvəyi rənglə əvvəl mövcud olmuş sərhədləri göstərilib, 610 hektar təşkil edirdi. Hazırda isə biz 1300 hektara yaxın ərazini nəzərdən keçiririk.

Prezident İlham Əliyev: Burada nə idi o vaxt? İşğala qədər ora boş torpaq idi?

Anar Quliyev: Boş torpaqdır, bəli. Bura kiçik bir yaşayış məntəqəsi idi. 9100 nəfər əhalisi var idi.

Prezident İlham Əliyev: Qeydiyyatda 9100?

Anar Quliyev: Bəli, qeydiyyatda 9100. Biz ilk mərhələdə 12 min nəfərlik şəhər planlaşdırırıq. Eyni zamanda, ehtiyat üçün də ərazilər saxlanılır.

İcazənizlə, növbəti planşetdəkilər barədə məlumat verim. Burada gələcəyə baxış hədəflərini əks etdirmişik. Təbii ki, Xocalı bir regional mərkəz kimi davamlı surətdə inkişaf etməlidir. Burada həm bütün zəruri sosial, inzibati xidmətlər, mədəni mühit yaradılacaq, ticarət, ictimai iaşə fəaliyyətləri üçün geniş imkanlar, təbiətlə daim təmasa imkan verən rekreasiya əraziləri demək olar ki, bütün şəhər boyu, yaşıl məkanlarla əlaqələndirilmiş komfortlu yaşayış əraziləri nəzərdə tutulub. Əsasən 3-5 mərtəbəli yaşayış binaları, həyətyanı sahələrə malik fərdi evlər. Təbii ki, bu gün artıq bir neçəsi Sizə də təqdim olundu. Bərpa olunan evlər də vacib elementlərdən biridir.

Şəhər mühitini canlandıran yeni nəqliyyat qovşağı vacib rol oynayacaq, mobilliyi artıracaq. Bu, həmçinin şəhərdə iqtisadiyyatın, sahibkarlığın inkişafına da xüsusi təkan verəcək. Bütün bunlar dinamik inkişafı təmin edən iqtisadi şaxələndirməyə imkan verəcək. Burada çox zəngin kənd təsərrüfatı torpaqları olduğunu nəzərə alaraq, şəhər daxilində kiçik aqropark yaradılması təklif olunur. Müxtəlif tikinti materialları istehsalı, yüngül sənaye, qida sənayesi obyektləri yaradılacaq, nəqliyyat və logistika ənənəvi əsas sektor olaraq inkişaf etdiriləcək.

Prezident İlham Əliyev: Yəni, müasir şəhər olacaq.

Anar Quliyev: Bəli, müasir şəhər.

Prezident İlham Əliyev: Mən dəmir yolu ilə də bağlı göstəriş verdim. Ağdam-Xankəndi dəmir yolunun bərpası, yəni yenidən qurulması layihəsi hazırlanır. Xankəndi dəmir yolu vağzalının layihəsi mənə təqdim edilmişdir. Yəqin ki, o vağzal bir az fərqli yerdə yerləşəcək, daha uyğun. Ona görə də dəmir yolu ilə buradan – Xankəndidən, Xocalıdan istənilən istiqamətə getmək mümkün olacaq. Həm Bakıya, həm qərb istiqamətinə, Gəncəyə. Ona görə də gediş-gəliş rahat olacaq. İndi Ağdam, Əsgəran, Xankəndi yolunu da genişləndiririk. Siz yaxşı bilirsiniz ki, o yol dar idi.

Sakin: Çox dar idi, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: İndi dördzolaqlı yol olacaq. Yəqin ki, Ağdam-Bərdə yolunu görmüsünüz. Necə də gözəl olub. Bu tərəfdən də Şuşaya cəmi 20 dəqiqəlik yoldur, oradan Laçına. Laçın-Şuşa yolunda bir neçə tunel, körpü inşa edilir. Yəqin ki, siz o yol ilə çox gedib-gəlmisiniz. Hamısı belə serpantin idi. Bu serpantinləri də düzəldirik, körpülər, tunellər. Şuşadan Laçına maksimum 25 dəqiqəyə getmək mümkün olacaq. Deməli, buradan bütün yaxın qonşu rayonlara da gediş-gəliş çox rahat olacaq.

Xankəndidə Qarabağ Universiteti, uşaqlarınız orada oxuyacaqlar. Şuşa da ki, indi dünyanın ən gözəl şəhəridir və olacaq.

Sakin: Bir də, cənab Prezident, mümkünsə Xocalıda Soyqırımı muzeyi.

Prezident İlham Əliyev: Mən fevralın 26-da təməlini qoymuşam.

Sakin: Muzeyin?

Prezident İlham Əliyev: Bəli.

Sakin: Gözəl, çox sağ olun. O, vacibdir. Çünki o, bizim Xocalı camaatı üçün çox vacibdir, çünki burada çox insan şəhid olub.

Prezident İlham Əliyev: Fevralın 26-da mən burada idim. Özüm o layihənin təməlini qoydum. Soyqırımı Memorial Kompleksinin təməli qoyulub. Mən artıq bunu dedim bacımıza ki, Bakıda nəzərdə tutulurdu. Ancaq mən onun Bakıda inşa olunmasına hər dəfə tərəddüd edirdim. Deyirdim ki, yox, gün gələcək, Xocalıda bunu edəcəyik. Layihə çoxdan hazırdır. Mehriban xanım onu çoxdan təsdiqləyib. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən hazırlanıb və Heydər Əliyev Fondu tərəfindən inşa edilir.

Sakin: Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Üç ay bundan əvvəl təməli qoyuldu. Yer də elə seçildi ki, yoldan görünsün, təpəcikdə. Yəqin ki, bir ilə, il yarıma hazır olacaq.

Sakin: İnşallah.

Prezident İlham Əliyev: Burada məşğulluq, ticarət, sənaye.

Anar Quliyev: Bəli, nəqliyyat, logistika, kənd təsərrüfatı, ticarət və sənaye – əsas iqtisadiyyatın dayaqlarını təmin edəcək bu region üçün.

Prezident İlham Əliyev: Yaşıl enerji.

Anar Quliyev: Mütləq, bəli. Cənab Prezident, bir az öncə qeyd etdiyiniz kimi, çox yaxındır qonşu yaşayış məntəqələrinə, Xocalını Əsgəranla cəmi 5 kilometr,

Ağdam şəhərindən isə cəmi 10 kilometr ayırır. Xankəndiyə 11 kilometr, Şuşaya isə 7 kilometrdir. Bununla artıq Xocalının gələcəyi özü təbii olaraq şərtləndirilir. Bu, regional bir haba çevriləcək, tranzit nöqtəsinə. Bu, iqtisadiyyatın, iqtisadi fəaliyyətin həm cəmləşdiyi, həm də kənara inkişaf edəcəyi bir məkandır.

Prezident İlham Əliyev: Burada zonalara bölünür.

Anar Quliyev: Bəli, artıq konseptual sxem Baş plana keçməmişdən əvvəl şəhərin tarixi mərkəzi. Biz hazırda bu hissədəyik. Şəhərin yeni mərkəzi salınacaq. Aşağıda hava limanı və onun ətrafında logistika, sənaye zonası kimi inkişaf etdiriləcək. Hava limanının üstündə arxeoloji park mövcuddur. Artıq o, qorunacaq, inkişaf etdiriləcək, konservasiya işləri aparılır.

Prezident İlham Əliyev: Qarqar çayının ətrafı da yəqin daha da abadlaşacaq, gözəl bir gəzinti məkanı olacaq. Xankəndidən bu tərəfə gözəl bir istirahət zonası olmalıdır.

Anar Quliyev: Həm Qarqar çayının, həm də Qarqar çayına gələn Badara çayının ətrafında bulvar yaradılması nəzərdə tutulur. İnkişaf zonası, həmin Memorial Kompleks artıq şəhərin bu hissəsindədir. Növbəti slaydda, planşetdə Baş plan daha təfsilatlıdır.

Prezident İlham Əliyev: Memorial Kompleks haradadır?

Anar Quliyev: Burada, bu ərazidə. Biz hazırda buradayıq. Burada məktəb artıq bərpa olunub, yaxınlıqdadır. Bu, faktiki tarixi mərkəzdir və bu hissədə isə şəhərin yeni mərkəzi salınacaq. İnzibati zona, şəhər parkı, mədəniyyət mərkəzi, çoxfunksiyalı zonalar, hava limanı və ətrafında sənaye-logistika zonası. Bu hissədə aqroparkın inkişaf etdirilməsi, müvafiq olaraq texniki peşə məktəbinin layihələndirilməsi və tikintisi planlaşdırılır. Bu, məktəb, bu da yaşayış məntəqəsidir. Kənd təsərrüfatı torpaqlarından sonra bir az məsafədə yerləşdiyi üçün orada da məktəb nəzərdə tutulub. Hər altmərkəzdə məktəblər və uşaq bağçaları olacaq.

Biz təxminən 200 hektar təşkil edən həmin bu mərkəzi hissənin artıq müfəssəl planını hazırlamışıq. Yenə biz durduğumuz məkan buradır. Göründüyü kimi, bu hissədə ictimai, işgüzar zona – yəni, çoxfunksiyalı mədəni mərkəz, inzibati binalar və çox böyük şəhər parkı olacaq. Ümumiyyətlə, bütün şəhər boyu yaşıl zonalar bir-biri ilə əlaqələndiriləcək və şəhər çox yaşıl olacaq. Adambaşına 140 kvadratmetr yaşıllıq nəzərdə tutulur.

Prezident İlham Əliyev: Bu da bunun vizual görüntüsü, memarlığıdır.

Anar Quliyev: Memarlıq həlləri ilə bağlı yanaşmalardır. İctimai binalarla bağlı, müvafiq evlər, yaşayış binaları. Bəli, landşaft memarlığına xüsusi diqqət yetiriləcək. Nəqliyyat və mühəndis qurğuları da şəhərin simasını təşkil edir.

Prezident İlham Əliyev: Avtovağzal.

Anar Quliyev: Avtovağzal, bəli, avtonəqliyyat qovşağı, dəmir yolu stansiyası – hamısı bir məkanda yerləşəcək.

Prezident İlham Əliyev: Bir də əlbəttə ki, təbiətin qorunması. Əsas odur ki, Xocalı gözəl bir park şəhəri olsun.

Anar Quliyev: Bunlar istinad olunan şəkillərdir. Burada isə konkret artıq ilkin təkliflər hazırlanıb. Məsələn, bu hissədə yaşayış binalarının görüntüləridir. Müfəssəl planda da görünür, həmin yaşayış binaları yerləşəcək zona buradır. Çayətrafı bulvarın şəkli, yəni, bu ərazidən söhbət gedir. Şəhər parkı, təxminən bu hissədən söhbət gedir. Həmin şəhər parkının olduğu hissədə çoxfunksiyalı mədəniyyət mərkəzi...

Prezident İlham Əliyev: Tədbirlərin keçirilməsi üçün.

Anar Quliyev: Bəli, müxtəlif tədbirlər keçiriləcək. İlkin fasad görüntüləri artıq hazırlanıb. Eyni zamanda, uşaq bağçası və tam orta məktəbin birlikdə göründüyü şəkil.

Prezident İlham Əliyev: Uşaq bağçası yoxdur?

Anar Quliyev: Var.

Prezident İlham Əliyev: Məktəbin içində?

Anar Quliyev: Xeyr, ayrı, 40 yerlik. Amma bu layihədəki yenidir, şəhərin bu hissəsində layihələndiriləcək.

Prezident İlham Əliyev: Yeni məktəb, əlbəttə, lazım olacaq, yəni müəyyən müddətdən sonra.

Anar Quliyev: Dəmir yolu stansiyasının ilkin fasad görünüşü hazırlanıb. İnzibati binalarla bağlı fasad görüntüləri ilkin olaraq bu şəkildə təklif olunur.

Prezident İlham Əliyev: Bu da inzibati mərkəz.

Anar Quliyev: Bəli, üç binadan ibarət inzibati mərkəzdir – bütün dövlət qurumlarının yerləşəcəyi inzibati mərkəz.

Prezident İlham Əliyev: Necə, bəyənirsiniz Xocalını gələcək üçün?

Sakinlər: Çox sağ olun. Allah Sizi var eləsin. Yüksək səviyyədədir.

Prezident İlham Əliyev: Yağışda bir az gəzişək.

Sakin: Yağış da aydınlıqdır, nurdur.

Prezident İlham Əliyev: Sizi bir daha təbrik edirəm.

Sakinlər: Çox sağ olun, cənab Prezident, var olun. Sağ-salamat gedin.

Prezident İlham Əliyev: Burada xoşbəxt yaşayın.

Sakinlər: Sağ olun, minnətdarıq. Siz bizim torpaqlarımızı qaytarmısınız.

Prezident İlham Əliyev: Xoşbəxt yaşayın. Siz buna layiqsiniz.

Sakinlər: Allah Sizi qorusun.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

Sakin: Bir daha təşəkkür edirəm, gələn ayaqlarınız var olsun. Cənab Prezident, sağ olun, bizə ən böyük xoşbəxtliyi bəxş etmisiniz. Allah Sizi qorusun, ailənizi qorusun. Dəmir yumruğunuz həmişə var olsun.

Prezident İlham Əliyev: Həmişə yerindədir. Allah lazım etməsin, amma lazım olarsa, yerindədir.

Sakin: Cənab Prezident, lazım olan yerdə lazım oldu.

Sakinlər: Allah Sizə güc-qüvvət versin. Allah Sizi var eləsin. Sağ olun. Sağ-salamat gedin.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.

* * *

Sonda xatirə şəkli çəkdirildi.

* * *

Qeyd edək ki, Xocalı şəhərinin yenidən qurulması üzrə birinci mərhələ 167 hektar və 18 hektar olmaqla iki hissədən ibarətdir. Birinci mərhələdə 167 hektar ərazidə 140 fərdi ev, 48 kottec tipli ev və 9 binadan ibarət 110 evdə tikinti, təmir-bərpa və abadlıq işləri görülür. Bütün kommunikasiya xətləri yerin altına salınıb, ilk 50 evə birləşmələr verilib. Şəhər üzrə kommunikasiya işlərinin 90 faizi icra edilib. Həmçinin 18 hektar ərazidə yerləşən fin tipli 92 evdə isə tikinti, təmir-bərpa və abadlıq işləri həyata keçirilir. Bunlardan əlavə, Xocalı şəhərinin girişində – çay kənarında bulvarın salınması işləri davam edir. Bulvar ilə üzbəüz isə çarşı-bazar qurulur, iaşə obyektləri tikilir.

Xocalı şəhərində orta təhsil müəssisəsi və uşaq bağçası da inşa olunub. Məktəbin qarşısında park, onun yanında isə sənətkarlar məhəlləsi salınıb. Həmçinin idman kompleksində tamamlanma işləri görülür. Kompleksdə şahmat, cüdo, güləş, gimnastika, stolüstü tennis, basketbol, minifutbol, badminton ilə məşğul olmaq üçün lazımi şərait yaradılacaq. İnfrastruktur işlərinin yaxın müddətdə tamamlanması nəzərdə tutulur.

Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 7-də Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfərə gəlib.

Qahirə Beynəlxalq Hava Limanında Azərbaycan Prezidentini rəsmi şəxslər qarşıladılar.

İyunun 8-də Misirin paytaxtı Qahirədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəsmi qarşılanma mərasimi olub.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda Azərbaycan Prezidentinin şərəfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Dövlətimizin başçısının şərəfinə toplardan yaylım atəşi açıldı.

Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevi qarşıladı.

Azərbaycan Respublikasının və Misir Ərəb Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi dövlətimizin başçısına raport verdi.

Azərbaycan və Misir prezidentləri fəxri qarovul dəstəsinin qarşısından keçdilər.

Misir nümayəndə heyəti Prezident İlham Əliyevə, Azərbaycan nümayəndə heyəti isə Prezident Əbdülfəttah əs-Sisiyə təqdim olundu.

Dövlət başçıları rəsmi foto çəkdirdilər.

İyunun 8-də Qahirədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə təkbətək görüşü olub.

İyunun 8-də Qahirədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilib.

Görüşdə Azərbaycan ilə Misir arasında ikitərəfli siyasi əlaqələrin səviyyəsindən məmnunluq ifadə olundu. Ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığı yüksək qiymətləndirildi, bu xüsusda Qoşulmama Hərəkatında və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında işbirliyi vurğulandı. Misirin COP27-yə, Azərbaycanın isə COP29-a sədrlik etməsi vurğulanaraq, ölkələrimiz arasında bu sahədə əməkdaşlıq və təcrübə mübadiləsinin aparılması qeyd olundu.

BMT-nin Məskunlaşma Proqramı (UN-HABITAT) vasitəsilə Dünya Şəhərsalma Forumuna Misirin bu il, Azərbaycanın isə 2026-cı ildə ev sahibliyi edəcəyi nəzərə alınaraq, bu sahədə də təcrübə mübadiləsinin və birgə əməkdaşlığın önəmi vurğulandı.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında enerji, tikinti, sənaye, əczaçılıq, nəqliyyat və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu, hökumətlərarası komissiyanın növbəti iclasının Misirdə keçiriləcəyi bildirildi. Azərbaycanın biznes nümayəndə heyətinin Misirə səfər etdiyi və müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq imkanlarının hazırda nəzərdən keçirildiyi qeyd olundu.

Həmçinin Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin imkanlarının artırılması, Misirin Türkiyənin Mersin limanı vasitəsilə bu xətdən istifadə edərək, Mərkəzi Asiya ölkələri ilə iqtisadi-ticari əlaqələrin genişləndirilməsi məsələləri müzakirə olundu. Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizi və bu xüsusda əməkdaşlıq məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşma prosesinin Misir tərəfindən dəstəkləndiyi, dörd kəndin danışıqlar yolu ilə Azərbaycana qaytarıldığı, iki ölkə arasında sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası istiqamətində aparılan işlər təqdir olundu.

Misir şirkətlərinin Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində bərpa-quruculuq işlərində iştirak etməkdə maraqlı olduqları vurğulandı.

İyunun 8-də Qahirədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisinin iştirakı ilə Azərbaycan-Misir sənədlərinin imzalanması mərasimi olub.

Misirin xarici işlər naziri Sameh Həssən Şukri və Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov "Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi arasında gənclər və idman sahələrində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu"nu və "Azərbaycan Respublikasının Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti ilə Misir Ərəb Respublikasının Qahirə Qubernatorluğu arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Misirin xarici işlər naziri Sameh Həssən Şukri və Azərbaycanın energetika naziri Pərviz Şahbazov "Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Elektrik və Bərpaolunan

Enerji Nazirliyi arasında elektrik və bərpaolunan enerji sahələrində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Misirin xarici işlər naziri Sameh Həssən Şukri və Azərbaycanın iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov "Azərbaycan Respublikasının İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Agentliyi (AZPROMO) ilə Misir Ərəb Respublikasının Sərmayə və Azad Zonalar üzrə Baş Qurumu (GAFI) arasında 2024-2025-ci illər üzrə Birgə Fəaliyyət Planı"nı imzaladılar.

Misirin neft və mineral ehtiyatlar naziri Tarek Əhməd Əl Molla və Azərbaycanın iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov "Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Neft və Mineral Ehtiyatlar Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Niyyət Protokolu"nu imzaladılar.

Misirin beynəlxalq əməkdaşlıq naziri xanım Raniyə Əl Maşat və Azərbaycanın iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov "Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Beynəlxalq Əməkdaşlıq Nazirliyi arasında təcrübə mübadiləsi haqqında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Misirin rabitə və informasiya texnologiyaları naziri Amr Talaat və Azərbaycanın rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev "Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi arasında informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

İyunun 8-də Qahirədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər.

Əvvəlcə Misir Prezidenti bəyanatla çıxış etdi.

Prezident Əbdülfəttah əs-Sisinin bəyanatı

– Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab İlham Əliyev.

Zati-alilərinizi və Sizi müşayiət edən nümayəndə heyətinizi qəbul etməkdən xoşbəxtəm. Bu səfəriniz ikitərəfli əlaqələrimizin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir və yol açacaq. Eyni zamanda, Zati-alinizin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə yenidən seçilməyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm. Həmçinin BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına ev sahibliyi etməyiniz münasibətilə də ürəkdən təbrik edirəm.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə keçirdiyim danışıqlar ikitərəfli əlaqələrin müxtəlif sahələrdə möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Eyni zamanda, qarşılıqlı maraq kəsb edən regional və beynəlxalq məsələlər ətrafında müzakirələr apardıq. O cümlədən inşaat, nəqliyyat, əczaçılıq, neft və infrastruktur sahələrində mümkün əməkdaşlıq imkanlarını müzakirə etdik. Həmçinin iki ölkə arasında birgə komissiyanın fəaliyyətinin və növbəti iclasının təşkilinin önəmini qeyd etdik. Tezliklə komissiyanın növbəti iclasının keçirilməsini qərara aldıq ki, iqtisadi-ticari sahədə əlaqələrimiz daha da inkişaf etsin.

Xanımlar və cənablar, regional məsələlər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri ilə müzakirələr əsnasında diqqət mərkəzində olub. Cənab Prezidentlə müzakirələrdə, eyni zamanda, Qəzzada fələstinli insanlar üçün humanitar yardımların həcminin artırılması istiqamətində Misirin səylərini müzakirə etdik və 1967-ci il iyunun 4-dən əvvəlki sərhədlər çərçivəsində müstəqil Fələstin Dövlətinin yaradılmasının zəruriliyini vurğuladıq.

Cənab Prezidentə Cənubi Qafqazda sülhün, təhlükəsizliyin təmin edilməsi istiqamətində səylərin vacibliyini və bu səyləri dəstəklədiyimizi bir daha bildirdim. Bu səylər region ölkələrinin və xalqlarının inkişafı üçün böyük töhfə olacaq. Həmçinin cənab Prezidentə bildirdim ki, növbəti mərhələdə ikitərəfli əlaqələrin bütün sahələrdə inkişafının şahidi olacağıq.

Buyurun, cənab Prezident, söz Sizindir.

* * *

Sonra Azərbaycan Prezidenti bəyanatla çıxış etdi.

Prezident İlham Əliyevin bəyanatı

-Hörmətli cənab Prezident, Zati-aliləri.

İlk növbədə, dəvətə və qonaqpərvərliyə görə Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Qədim tarixə malik ölkənizdə olmağımdan çox məmnunam.

Bu səfər Misir-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafına böyük töhfə verəcək. Keçən il biz Prezident əs-Sisini Azərbaycanda qəbul etmişdik, bu il mən səfər edirəm. Yəni, bu onu göstərir ki, siyasi dialoq müntəzəm xarakter daşıyır. Biz razılaşdıq ki, bu siyasi dialoq bundan sonra da davam etdirilsin. Mən Prezident əs-Sisini Bakıda keçiriləcək COP29 konfransına dəvət etdim və şadam ki, mənim dəvətim qəbul edilmişdir. Eyni zamanda, bildirdim ki, Misirin COP27 sədrliyi və ev sahibliyi böyük uğurlarla nəticələndi. Bu münasibətlə həmkarımı təbrik etdim və eyni zamanda, Misirin bu sahədəki təcrübəsini öyrənmək üçün müraciət etdim və bizim nümayəndələrimiz daim təmasdadırlar.

Beynəlxalq məsələlərin müzakirəsi zamanı aydın oldu ki, fikir ayrılığımız yoxdur. Bütün beynəlxalq məsələlərdə bizim fikrimiz üst-üstə düşür. Əslində, biz beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində fəal çalışırıq, o cümlədən BMT, Qoşulmama Hərəkatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində fəal əməkdaşlıq edirik, İslam həmrəyliyinin gücləndirilməsi istiqamətində birgə səylər göstəririk. Bildiyiniz kimi, Misirin dəstəyi ilə Azərbaycan dörd il ərzində Qoşulmama Hərəkatına sədrlik etmişdir. Bu sədrliyin nəticəsində Hərəkat daha böyük imkanlara malik olmuşdur.

Fələstin-İsrail münasibətlərinin tənzimlənməsi və müstəqil Fələstin Dövlətinin yaradılması bizim Qoşulmama Hərəkatına sədrliyimiz dövründə hər zaman diqqət mərkəzində idi, bir çox tədbirlər keçirilmişdir və Azərbaycanın mövqeyi birmənalıdır – müstəqil Fələstin

Dövləti qurulmalıdır, Şərqi Qüds onun paytaxtı olmalıdır. Bu gün Qəzzada yaşanan faciə tezliklə dayandırılmalıdır, müharibə dayandırılmalıdır və bütün məsələlər danışıqlar yolu ilə həll olunmalıdır. Mən Prezident əs-Sisiyə bildirdim ki, biz Misirin bu istiqamətlərdəki səylərini dəstəkləyirik və Misir tərəfindən irəli sürülmüş təşəbbüslər diqqətə alınmalıdır.

Eyni zamanda, biz Cənubi Qafqazdakı prosesləri də müzakirə etdik. Mən bildirdim ki, hazırda Azərbaycan və Ermənistan öz dövlət sərhədlərini müəyyənləşdirmək işində müəyyən uğurlara nail olublar. Demək olar ki, 12,7 kilometr dövlət sərhədi razılaşdırıldı. Azərbaycanın Qazax rayonunun otuz ildən çox müddət ərzində işğal altında olmuş dörd kəndi danışıqlar yolu ilə Azərbaycana geri qaytarılmışdır və biz bunu müsbət hal kimi qiymətləndiririk. Eyni zamanda, hesab edirəm ki, danışıqlar prosesində də irəliləyiş üçün yaxşı imkanlar var. Hər halda Azərbaycan buna hazırdır.

Onu da bildirdim ki, Azərbaycan keçən ilin sentyabr ayında öz dövlət suverenliyini və ərazi bütövlüyünü tam bərpa etmişdir. Əlbəttə ki, bu, Ermənistan ilə normallaşdırma yolumuzda önəmli amil olacaqdır. Həmkarımın diqqətinə o da çatdırıldı ki, iki ilə yaxındır Azərbaycan-Ermənistan şərti sərhədində sakitlikdir, heç bir atəşkəs pozuntusu müşahidə edilmir.

İkitərəfli münasibətlərə gəldikdə, ticarət həcminin artırılması təbii ki, müsbət haldır. Əgər statistik rəqəmlərə baxsaq görərik ki, ticarət dövriyyəsi bir neçə dəfə artıb. Ancaq mütləq rəqəmlər hələ bizi qane etmir və bu gün imzalanmış sənədlər, əldə edilmiş razılaşmalar əminəm ki, bu istiqamətdə də bizə kömək edəcək. Əminəm ki, ilk növbədə, energetika, bərpaolunan enerji növlərinin istehsalı, neft sənayesi, əczaçılıq, alüminium sənayesi sahələrində və digər sahələrdə yaxşı nəticələr əldə etmək mümkün olacaq.

Biz bu gün, eyni zamanda, yeni nəqliyyat dəhlizləri ilə əlaqədar fikir mübadiləsi apardıq. Həm Şərq-Qərb, həm Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri Azərbaycan ərazisindən keçir. Azərbaycan ərazisində bütün infrastruktur yaradılıb və beləliklə, nəqliyyat-logistika sahəsində əməkdaşlıq üçün çox gözəl imkanlar açılmaqdadır.

Birgə hökumətlərarası komissiyanın növbəti iclası ilə bağlı nümayəndə heyətlərinin üzvləri bizə məlumat vermişlər. Komissiyanın sonuncu iclası iki il bundan əvvəl Azərbaycanda keçirilmişdir. Yəqin ki, komissiyanın növbəti iclası bu il keçiriləcək və prezidentlər tərəfindən verilmiş bütün göstərişlər, əminəm, ciddi müzakirə ediləcək və beləliklə, biz əməkdaşlıq istiqamətində növbəti önəmli addım atacağıq.

Hörmətli cənab Prezident, Zati-aliləri, mənə və nümayəndə heyətinə göstərdiyiniz qonaqpərvərliyə görə bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Əminəm ki, noyabr ayında Bakıda COP29 çərçivəsində biz Sizinlə yenidən görüşəcəyik.

İyunun 8-də Qahirədə Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah Əs-Sisinin adından Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin şərəfinə rəsmi nahar verilib.

İyunun 8-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Qahirədə Əl-Əzhəri Şərifin şeyxi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd Əl Tayyib ilə görüşü olub.

Görüşdə Prezident İlham Əliyev Əl-Əzhərdə ikinci dəfə olduğunu xatırladı, Misirə rəsmi səfəri çərçivəsində yenidən burada olmağından və Əl-Əzhəri Şərifin şeyxi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd Əl Tayyib ilə görüşündən məmnunluğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan-Misir münasibətlərinin çox yaxşı səviyyədə olduğunu, ölkələrimiz arasında tarixi əlaqələrin mövcudluğunu qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev bütövlükdə ərəb dövlətləri ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin Azərbaycanın xarici siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri olduğunu vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanda dinlər, mədəniyyətlər və sivilizasiyalar arasında dialoqun inkişafı ilə bağlı mühüm tədbirlərin keçirildiyini, ölkəmizin dinlərarası dialoqa öz töhfəsini verdiyini bildirdi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd Əl Tayyibi ölkəmizə səfərə dəvət etdi.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin bu il COP29-a ev sahibliyi edəcəyini diqqətə çatdırdı. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın Əl-Əzhər ilə birlikdə dini liderlərin növbəti görüşünün COP29 çərçivəsində keçirilməsi təşəbbüsü ilə çıxış etdiyini vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan torpaqlarının otuz ilə yaxın müddətdə işğal altında qaldığını xatırladaraq, işğal dövründə Azərbaycanın İslam dininə aid maddi-mədəniyyət abidələrinin, o cümlədən 67 məsciddən 65-nin tamamilə dağıdıldığını diqqətə çatdırdı. Prezident İlham Əliyev bu münaqişənin həllinin siyasi yolla mümkün olmadığını təəssüf hissi ilə vurğulayaraq, Azərbaycanın özünümüdafiə hüququndan istifadə edib işğala son qoyduğunu, ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa etdiyini dedi. Dövlətimizin başçısı azad olunmuş ərazilərdə məscidlərin, İslam irsinin bərpası istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsinə başlandığını, artıq beş məscidin bərpa olunduğunu bildirdi. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan İslam həmrəyliyinə töhfə verir və bu istiqamətdə qardaş müsəlman ölkələri ilə birlikdə səylərini davam etdirir.

Azərbaycan Prezidenti Şuşa şəhərinin İslam mədəniyyətinin paytaxtı elan olunmasının və bu çərçivədə Şuşada keçirilən tədbirlərin önəmini vurğuladı. Dövlətimizin başçısı, həmçinin vaxtilə Şuşada mövcud olmuş 17 məsciddən 16-sının işğal dövründə tamamilə dağıdıldığını dedi.

Əl-Əzhəri Şərifin şeyxi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd Əl Tayyib bu ziyarətə görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirdi və Misirlə Azərbaycan arasında əlaqələrin çox yaxşı səviyyədə olduğunu qeyd etdi. O, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam təmin etməsindən məmnunluğunu bildirdi. COP29-a dəvətə görə təşəkkürünü bildirən Əhməd Məhəmməd Əhməd Əl Tayyib bu tədbirdə məmnunluqla iştirak edəcəyini dedi.

Əl-Əzhəri Şərifin şeyxi Bakıda dünya dini liderlərinin II Sammitinin keçirildiyini xatırladaraq, Azərbaycanın İslam həmrəyliyinə verdiyi töhfəyə görə Prezident İlham Əliyevə şəxsən təşəkkürünü bildirdi və COP29 çərçivəsində də dini liderlərin toplantısının keçirilməsi üçün birgə işlərin aparıldığını qeyd etdi.

O, Əl-Əzhəri Şərifin Azərbaycanda ərəb dilinin tədrisinə öz dəstəyini verməyə hazır olduğunu vurğuladı, Əl-Əzhərdə azərbaycanlı tələbələrin də təhsil aldıqlarını diqqətə çatdırdı.

Ölkəmizdə ərəb dilinin tədrisinə dəstək niyyətinə görə təşəkkürünü ifadə edən Prezident İlham Əliyev tarixən Azərbaycanda ərəb dilinin və İslam mədəniyyətinin tədqiqinə və tədrisinə böyük diqqət yetirildiyini vurğuladı, Bakı Dövlət Universitetində şərqşünaslıq fakültəsinin, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında Şərqşünaslıq İnstitutunun fəaliyyət göstərdiyini qeyd etdi.

* * *

Sonra xatirə hədiyyələri təqdim olundu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfəri iyunun 8-də başa çatıb.

Qahirə Beynəlxalq Hava Limanında dövlətimizin başçısını rəsmi şəxslər yola saldılar.

Türkiyə Respublikasına işgüzar səfər

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 10-da Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın dəvəti ilə Ankaraya işgüzar səfərə gəlib.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı Ankaranın Esenboğa Hava Limanında Azərbaycan Prezidentinin şərəfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Prezident İlham Əliyevi Türkiyənin vitse-prezidenti Cevdet Yılmaz və digər rəsmi şəxslər qarşıladılar.

İyunun 10-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Ankaranın Esenboğa Hava Limanında görüşüblər.

İyunun 10-da Ankarada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə təkbətək görüşü olub.

Dövlət başçıları Azərbaycan ilə Türkiyə arasında qardaşlıq, dostluq və müttəfiqlik münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini məmnunluqla vurğuladılar.

Görüşdə ölkələrimiz arasında enerji, nəqliyyat, iqtisadiyyat, ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi, müdafiə, hərbi sənaye və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun imkanlarının genişləndirilməsi xüsusilə qeyd edildi, Orta Dəhlizin inkişafı ilə əlaqədar iki ölkənin birgə həyata keçirdiyi fəaliyyətin önəmi vurğulandı.

Həmçinin Türk Dövlətləri Təşkilatının və qardaş ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi və Şuşada keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün əhəmiyyəti bir daha qeyd olundu.

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan Şuşadakı qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə iştirak edəcəyini bildirdi və COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı Türkiyə Prezidentini COP29-a bir daha dəvət etdi.

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan dəvəti məmnunluqla qəbul etdi.

Görüşdə regional və beynəlxalq məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

İyunun 10-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan birgə nahar ediblər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyə Respublikasına işgüzar səfəri iyunun 10-da başa çatıb.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN NİTQLƏRİ, ÇIXIŞLARI VƏ MÜSAHİBƏLƏRİ

Hacıqabul rayonunda Şirvan suvarma kanalının təməlqoyma mərasimində İlham Əliyevin nitqi

- Mən bir neçə gün bundan əvvəl Şirvan suvarma kanalının yenidən qurulması haqqında Sərəncam imzalamışam, bu gün isə kanalın təməli qoyulur. Bu, çox əlamətdar hadisədir. Son illər ərzində Azərbaycanda həyata keçirilən infrastruktur layihələri arasında bu layihənin xüsusi əhəmiyyəti vardır. Çünki Yuxarı Şirvan suvarma kanalı uzun illərdir fəaliyyət göstərir. Kanal torpaq məcralıdır və illər keçdikcə kanalın böyük hissəsi sıradan çıxmışdır. Təbii olaraq bu da itkilərə səbəb olub, su itkiləri kifayət qədər çoxdur. İtkilərə və su sızmalarına görə ətraf torpaq sahələri şoranlaşmış, əkin üçün yararsız vəziyyətə düşmüşdür.

Yuxarı Şirvan kanalı 1958-ci ildə inşa edilmişdir və bu gün kanalın, – artıq bu kanal Şirvan kanalı adlandırılır, – yeni mərhələsi başlayır. Faktiki olaraq kanal yenidən inşa ediləcək və beləliklə, minlərlə insan bu layihədən faydalanacaq. 120 kilometrlik kanalın uzunluğu təxminən iki dəfə artırılacaq və 200 kilometrdən çox olacaq.

Əkin sahələrinə gəldikdə isə o da iki dəfədən çox artırılacaq. İcra ediləcək yeni layihə 230 min hektar əkin sahəsini əhatə edəcək. Bunun böyük hissəsi yeni suvarılacaq əkin sahələridir. Əgər əvvəlki dövrlərdə bu kanal 8 rayonu əhatə edirdisə, indi 10 rayonu əhatə edəcək və kanalın son nöqtəsi, bax, arxamdakı Hacıqabul gölü olacaq. Hacıqabul gölü də 10 ildən çoxdur ki, tamamilə quruyub. Kanal istifadəyə veriləndən sonra göl də dolacaq və bunun da təbiətə çox müsbət təsiri olacaqdır.

Bu layihə bir daha onu göstərir ki, Azərbaycanda həyata keçirilən infrastruktur layihələrinin əsas məqsədi ölkəmizin sürətli inkişafını təmin etmək, insanların rifah halını yaxşılaşdırmaq, xüsusilə bölgələrdə yaşayan insanların məşğulluğu üçün şərait yaratmaqdır. Son illər ərzində əsas infrastruktur layihələri icra edilmişdir. Azərbaycanda həyata keçirilmiş infrastruktur layihələri ölkəmizi tamamilə yeni bir səviyyəyə qaldırmışdır. Elektrik enerjisi, avtomobil yolları, dəmir yolları, su kəmərləri, içməli su layihələri, o cümlədən suvarma ilə bağlı olan layihələr artıq öz səmərəsini göstərir. Əvvəlki illərdə bu sahəyə aid bir çox böyük layihələr icra edilmişdir. Onların arasında, ilk növbədə, Taxtakörpü-Ceyranbatan suvarma kanalını qeyd etməliyəm. Taxtakörpü su anbarının tikintisi də xüsusi əhəmiyyətə malik olan layihə idi. Şəmkirçay su anbarı da çox böyük infrastruktur layihəsi idi. Beləliklə, həm Şimal, həm Qərb bölgələrində əkin üçün yararlı olan torpaqların həcmi və sahəsi böyük dərəcədə artırılmışdır.

Şirvan kanalının əhəmiyyəti də göz önündə olacaqdır. Bu, bizim ən böyük – suyun həcminə və əkin sahələrinin əhatəsinə görə ən böyük layihəmiz olacaqdır. Əminəm ki, yaxın gələcəkdə 10 rayon üzrə yerləşən məntəqələrdə bu yeni kanalın əhəmiyyətini hər kəs görəcək.

Bu layihə ilə biz bu sahəyə yeni nəfəs gətiririk. Eyni zamanda, Qarabağ kanalının da, – vaxtilə bu, Yuxarı Qarabağ kanalı adlandırılmışdır, indi isə bunun adı Qarabağ kanalıdır, – inşası ilə əlaqədar Sərəncam imzalanıb, texniki-iqtisadi əsaslandırma aparılacaq və bu işin nəticəsində yeni layihə işlənib hazırlanacaq. Biz Qarabağ kanalının inşasına gələn ildən başlamalıyıq. Bu da 115 min hektarı əhatə edəcək kanaldır. Orada da əhatə olunan rayonların sayı 9-a bərabərdir. Yəni, burada 10 rayon Şirvan kanalı vasitəsilə, 9 rayon isə Qarabağ kanalı vasitəsilə suvarılacaq.

Ölkəmizin gələcək inkişafının əsas istiqamətləri bundan ibarətdir, çünki qeyri-neft sektorunun inkişafı, kənd təsərrüfatının inkişafı, məşğulluğun artırılması, vətəndaşların rifah halının yaxşılaşdırılması və su ehtiyatlarımızdan səmərəli şəkildə istifadə edilməsi – bütün bu amillər gördüyümüz işlərdə əks olunur.

İqlim dəyişikliyi ilə bağlı dünyada böyük narahatlıq var, o cümlədən Azərbaycanda. Biz indi görürük ki, bu il faktiki olaraq əvvəlki illərdən fərqlənirdi. Bu il kifayət qədər qar, yağış yağmışdır və bizim su hövzələrimizdə, su anbarlarında kifayət qədər su var. Ancaq əvvəlki illərdə biz hər il quraqlıqla üzləşirdik. Bizim dağlarımıza daha az qar yağırdı. Çaylarımızda suyun səviyyəsi əvvəlki illərdə aşağı düşürdü, bəzi hallarda əsas çaylarımız quruyurdu. Xəzər dənizinin dayazlaşması göz önündədir. Bunu hər kəs görə bilir. Belə olan halda su ehtiyatlarından səmərəli şəkildə istifadə etmək bizim başlıca vəzifəmizdir.

Mən bir daha demək istəyirəm ki, Azərbaycanda bir çox infrastruktur layihələri öz həllini tapmışdır. Qazlaşdırmanın səviyyəsi 96 faizə çatıb. Elektrik enerjisi ilə təminat və yeni elektrik stansiyalarının yaradılması geniş vüsət alıb və əhəmiyyətli dərəcədə irəliləyişə nail olmuşuq. Bütün ölkəmiz yeni, müasir yollarla əhatə olunur. Ona görə növbəti illərdə hökumətin qarşısında duran əsas infrastruktur layihələri

arasında başlıca vəzifə içməli su layihələri və suvarma layihələri olacaqdır.

Artıq genişmiqyaslı proqram işlənib hazırlanıb. Şirvan və Qarabağ kanalları Taxtakörpü kanalı ilə birlikdə ən böyük suvarma kanalları olduğu üçün bu layihələrə xüsusi əhəmiyyət verilir. Ancaq artıq qəbul edilmiş proqram əsasında Azərbaycanda 10-dan çox su anbarı inşa ediləcəkdir. Məsələn, Qəbələ rayonundakı Yengicə su anbarının inşasına artıq start verilmişdir. O anbar inşa ediləndən sonra orada bu günə qədər suvarılmayan 10 min hektar torpaq, əkin sahələri suvarılacaq. Əgər bizim suvarma ilə bağlı ümumi layihələrimizi götürsək görərik ki, bir neçə ildən sonra ən azı 500 min hektardan çox torpağa su veriləcəkdir. Eyni zamanda, müasir idarəetmə sistemləri, itkilərin azaldılması - indi Şirvan kanalında itkilər 30 faizə yaxındır. İndi beton məcralı kanal inşa ediləndən sonra itkilər maksimum 5 faiz olacaq. Yəni, suya qənaət hər birimizin işidir, ilk növbədə, dövlətin və biz bu işi görürük.

Bunlar ancaq Azərbaycanın bir hissəsinə aid olan layihələrdir. Əgər biz işğaldan azad olunmuş ərazilərdə layihələri əlavə etsək, mənzərə daha ürəkaçan olacaq. Çünki Vətən müharibəsi və antiterror əməliyyatı nəticəsində biz bu gün öz su mənbələrimizə tam sahib olmuşuq. Vaxtilə Ermənistan təkcə bizim torpaqlarımızı yox, bizim su resurslarımızı da işğal etmişdir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda mövcud olan su resursları bizim ümumi su resurslarımızın 25 faizini təşkil edir. Bu su resurslarının əsas xüsusiyyəti, müsbət tərəfi odur ki, bunlar daxili mənbələr hesabına formalaşan su resurslarıdır. Çünki bildiyiniz kimi, bizim əsas çaylarımız xaricdən gəlir – Kür çayı, Araz çayı, Samur çayı. Bizim əsas çaylarımız xaricdən gəlir, ona görə Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun su resursları daxili mənbələr olduğu üçün bunun xüsusi əhəmiyyəti var. Biz qısa müddət ərzində böyük infrastruktur layihələrini icra etmişik və bu işlər davam etdirilir.

Bir müddət bundan əvvəl Ağdam rayonunda Xaçınçay su anbarının açılışı olmuşdur. Füzuli rayonundakı Köndələnçay su anbarının yaxın gələcəkdə açılışı olacaqdır. Hazırda Zabuxçay su anbarının inşası gedir. Suqovuşan su anbarı demək olar ki, yenidən qurulub və o anbardan çıxan iki kanalın biri artıq tam təmir edilib, ikinci kanal da təmir ediləcək və beləliklə, erməni işğalına görə sudan məhrum olmuş bir neçə rayona artıq su veriləcək. Yeni əkin sahələrinin həcmi 100 min hektara yaxın olacaq. Ona görə mən deyəndə ki, ən azı 500 min hektar torpağa su veriləcək, bunu nəzərdə tuturam. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanda suvarılan əkin sahələrinin həcmi o qədər böyük deyil, bu layihələrin xüsusi əhəmiyyəti var. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda digər böyük suvarma layihələri nəzərdə tutulur. Həkəriçay, Bərgüşadçay su anbarlarının və kanalların inşa edilməsi nəzərdə tutulur. İndi texniki-iqtisadi əsaslandırmalar hazırlanır və hesab edirəm ki, gələn ildən biz bu layihələrin icrasına da başlaya bilərik.

Təbii ki, bütün bunlar böyük vəsait tələb edir. Azərbaycan dövləti güclü dövlətdir, öz gücünə, öz imkanlarına arxalanan dövlətdir. Biz Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda elə genişmiqyaslı işlər görürük ki, bunun dünyada misli-bərabəri yoxdur. Həm yaşayış evləri, infrastruktur layihələri, suvarma layihələri, dəmir yolları, tunellər, hava limanları – cəmi üç il ərzində görülmüş işlər dövlətimizin gücünü, hökumətimizin və dövlətimizin iradəsini göstərir. Dediyim bu layihələrin hamısı icra ediləcək. Hələ bunlardan başqa bir çox layihələr olacaq ki, sadəcə onlar işin həcmi nöqteyi-nəzərdən daha kiçikdir. Amma hər bir layihənin əhəmiyyəti var və beləliklə, su ehtiyatları məhdud olan Azərbaycan bu sahədə də özünü tam təmin etmiş olacaq.

Bir layihəni də qeyd etməliyəm. İndi bu layihə üzərində iş aparılır. Bu da Xəzər dənizinin suyunun duzsuzlaşdırılması layihəsidir. Bu layihə həyata keçiriləndən sonra biz Xəzər dənizinin suyundan da həm suvarma üçün, həm içməli su kimi istifadə edəcəyik. Dünyanın bir neçə ölkəsi duzsuzlaşdırma sahəsində böyük təcrübəyə malikdir və bizim də Xəzər dənizi kimi böyük su hövzəmiz var. Təbii ki, biz bu imkandan da istifadə edəcəyik. Beləliklə, bu gün təməlini qoyduğum kanalın yaxın gələcəkdə çox böyük müsbət nəticələri olacaq.

Mən bir həftə bundan əvvəl Hacıqabul rayonunda yerləşən aqroparkın fəaliyyəti ilə tanış olmuşam. Mənə məlumat verildi ki, burada 4 mindən çox hektarda taxıl əkini aparılmışdır və məhsuldarlıq hər hektardan buğda üzrə 7 tona yaxın olmuşdur. İndi müqayisə üçün deyim ki, ölkəmizdə orta məhsuldarlıq hər hektardan 3 tondan bir qədər çoxdur. Burada – Hacıqabulda heç vaxt o sahələrdə əkin aparılmamışdır – nə sovet vaxtında, nə müstəqillik dövründə. Çünki su yox idi və torpaq da o qədər münbit deyil. Su olanda, yeni texnologiyalar tətbiq ediləndə, texnika, dövlətin dəstəyi, özəl sektorun fəaliyyəti – bütün bu amillər birləşəndə, bax, biz bu nəticəni görürük – Hacıqabulda hər hektardan 7 ton. Amma torpağı daim münbit olan yerlərdə bu rəqəm daha da arta bilər. Ancaq mən sizə deyim ki, hər hektardan taxıl üzrə 7 ton məhsuldarlıq – bu, inkişaf etmiş ölkələrin səviyyəsidir. Özü də bu, ərzaqlıq buğdadır ki, bizə ən çox lazım olan ərzaqlıq buğdadır. Biz hələ ki, idxaldan asılıyıq. Əgər bu texnologiyalar təkcə Şirvan kanalı boyunca, bax, orada göstərilən, yerləşən ərazilərdə tətbiq olunsa, onda biz idxaldan asılılığı böyük dərəcədə azaldacağıq. Sadaladığım digər layihələr icra edildikdə biz bəlkə də nə vaxtsa idxaldan, ümumiyyətlə, imtina edəcəyik.

İşğaldan azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur torpaqlarında indi quruculuq işləri ilə bərabər, kənd təsərrüfatının inkişafı geniş vüsət almışdır. Oraya qayıdan vətəndaşlar artıq bu imkanlardan istifadə edirlər. Eyni zamanda, ən müasir texnologiyaların tətbiqi nəticəsində orada həm taxılçılıq, həm meyvəçilik, bostan-

çılıq, üzümçülük geniş vüsət alacaq. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur Azərbaycanın ən gözəl yerlərindən biridir və kənd təsərrüfatı üçün yararlı torpaqların, su resurslarının – çayların, bulaqların, yaylaqların mövcudluğu həm heyvandarlıq, həm də bitkiçilik üzrə çox böyük imkanlar yaradır. Biz hər şeyi planlı şəkildə edirik ki, hər qarış torpaqdan maksimum məhsuldarlıq, maksimum səmərə götürək və bunu edəcəyik.

Əminəm, Azərbaycan xalqı da tam əmindir ki, dediyimiz bütün sözlər, verdiyimiz bütün vədlər hər zaman yerinə yetirilir və bu gün dediyim, bu layihələrin icrası da tam təmin ediləcək. Biz üç ildən sonra - uzaqbaşı 2027-ci ilin sonuna qədər Şirvan kanalının da açılışını qeyd edəcəyik.

Bakıda Çingiz Aytmatovun abidəsinin açılış mərasimində İlham Əliyevin nitqi

– Möhtərəm Sadır Nurqojoyeviç.

Hörmətli qonaqlar, əziz dostlar.

Bu gün Qırğızıstan ilə Azərbaycan arasında qardaşlıq münasibətləri tarixində əlamətdar gündür. Bu gün qırğız xalqının böyük oğlu Çingiz Aytmatovun abidəsi açılır. Əminəm ki, bu, dostluğumuzun, qardaşlığımızın və birliyimizin daha bir rəmzi olacaq.

Çingiz Aytmatov dünyaşöhrətli yazıçı, həyatı boyu həm Sovet İttifaqı məkanında, həm də dünya miqyasında öz xalqını layiqincə təmsil etmiş qırğız xalqının böyük oğludur.

Azərbaycanda onun yaradıcılığını sevir və fəal vətəndaş mövqeyinə, milli ruhuna və köklərinə sadiqliyinə görə ləyaqətli insan kimi hörmət bəsləyirdilər. Xatirimdədir, o, vəfatından bir az əvvəl Azərbaycana səfər etmişdi və mən onunla görüşmək, bir çox məsələlərdə uzun söhbət aparmaq imkanı əldə etdim. Həmin gün mən onu ehtiram əlaməti olaraq və münasibətlərimizin möhkəmlənməsi işində xidmətlərinə görə Azərbaycan dövlətinin yüksək mükafatı olan "Dostluq" ordeni ilə təltif etdim. O, hər zaman haqq-ədalətin tərəfində olub. Təsadüfi deyil ki, o, təkcə yazıçı kimi deyil, həm də ictimai xadim kimi keçmiş SSRİ məkanında və dünya miqyasında böyük hörmət qazanmış şəxsiyyət idi və onun xatirəsi, əlbəttə ki, qırğız xalqının, bütün qardaş xalqların qəlbində yaşayır.

Mən Qırğızıstanda dövlət səfərində olarkən onun məzarını ziyarət etdim və Azərbaycan xalqının onun xatirəsinə olan dərin ehtiramını bildirdim.

Əlamətdar haldır ki, abidə Qırğızıstan Prezidentinin dövlət səfəri çərçivəsində açılır. Bu gün biz bir çox məsələlər, o cümlədən humanitar əməkdaşlıq məsələləri ilə bağlı çox səmərəli və mühüm danışıqlar apardıq. Bildiyiniz kimi, bu günlərdə Bakıda Qırğızıstan Mədəniyyəti Günləri keçirilir və rəmzi haldır ki, məhz belə təntənəli tədbirlər və dövlət səfəri çərçivəsində Bakı şəhərinin mərkəzi küçələrindən biri olan Azadlıq prospektində biz bu gün bu tədbirdə iştirak edirik.

Mən Azərbaycan və Qırğızıstan xalqlarını bu əlamətdar hadisə münasibətilə təbrik etmək istərdim. Çingiz Aytmatovun Bakıdakı abidəsi bizim birliyimizin, dostluğumuzun və qardaşlığımızın rəmzinə çevriləcək. Həm də demək istərdim, əminəm ki, bütün Türk dünyası öz layiqli nümayəndəsi ilə fəxr edir və əlbəttə, hamımızın təəssüfləndiyimiz yeganə məqam onun dünyasını çox tez dəyişməsidir. Bu, çox gözlənilməz oldu, artıq qeyd etdiyim kimi, mən onunla Bakıda onun vəfatından bir qədər əvvəl, demək olar ki, bir neçə ay əvvəl görüşmüşəm və o, həmişə olduğu kimi, enerji ilə dolu idi və yaxşı görünürdü, öz planlarından danışırdı. 2008-ci il idi, amma mən bu görüşü dünən kimi xatırlayıram.

Hamımızı bir daha təbrik edirəm, bir daha bu xoş sözləri deyirəm, xoş gəlmisiniz, hörmətli cənab Prezident. Əminəm ki, Qırğızıstan ilə Azərbaycanın, xalqlarımızın dostluğu və qardaşlığı əbədi olacaq. Sağ olun.

VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılış mərasimində İlham Əliyevin nitqi

– Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Xoş sözlərə görə minnətdaram.

Hörmətli xanımlar və cənablar. Əziz qonaqlar. Azərbaycana xoş gəlmisiniz.

Çox şadam ki, Forum yenidən canlanır. Bildiyiniz kimi, bir neçə il ərzində fasiləmiz oldu. Bu, COVID-lə və post-COVID vəziyyətlə bağlı oldu. İndi isə əminəm ki, bizim ənənəvi cədvəlimiz tamamilə bərpa olunub.

Məmnunam ki, burada 100-dən artıq ölkənin nümayəndəsi var. Əslində, bu, 110 ölkədir. Bu, sözün əsl mənasında göstərir ki, Forum çox mühüm beynəlxalq platformadır və orada mədəniyyətlərarası dialoq məsələləri müzakirə olunur. Biz indi qısa videoçarx seyr etdik, orada "Bakı Prosesi" haqqında bəhs olunur. Əslində, biz prosesi başlayanda heç təsəvvür edə bilmirdik ki, onun nəticəsində insanları – ziyalıları, siyasətçiləri, qərar qəbul edənləri, media nümayəndələrini, vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələrini, vətəndaş cəmiyyətini bir araya gətirəcəyik, bir məqsəd ətrafında toplayacağıq ki, necə edək bizim dünyamız daha təhlükəsiz olsun. Çünki bunun əsasında mədəniyyətlərarası dialoq dayanır.

Mən burada Forumun proqramına baxdım. Görürəm, o, çox geniş proqramdır, bir çox sahələri əhatə edir. Gündəlik həqiqətən genişdir – mədəniyyətlərarası dialoq, müxtəliflik, iqlim dəyişmələri, miqrasiya, sülh və təhlükəsizlik, postmünaqişə vəziyyəti, turizm, süni zəka. Mən məhsuldar müzakirələr arzu edirəm. Əminəm ki, bu müzakirələr və o cümlədən Forum zamanı irəli sürülən ideyalar bizə yanaşmaları formalaşdırmağa imkan verəcək ki, mədəniyyətlərarası dialoqu necə gücləndirək, biz necə edək ki, mövcud və potensial hədələri aradan qaldıraq?

2019-cu ildə Bakıda görüşümüzdən sonra əfsuslar olsun ki, dünya təhlükəsiz olmayıb. Əfsuslar olsun ki, biz yeni münaqişələri görürük, yeni qeyri-sabitlik məkanlarını görürük və yeni təhdidləri görürük. Əminəm ki, hörmətli nümayəndələrdən ibarət auditoriya öz töhfəsini verəcək, ideyalar və yeni yanaşmalar formalaşacaq ki, qlobal gündəlikdə olan məsələlərə ən təxirəsalınmaz həll variantları tapılsın.

Həmin məsələlərin həllində, gündəlikdə olan məsələlərin müzakirəsində Azərbaycanın öz təcrübəsi var. Hesab edirəm, yaxşı olar ki, mən burada biz bu prosesi necə gördüyümüz haqqında bir az danışım və biz necə etməliyik ki, bu müsbət tendensiyaları gücləndirək? Əsrlər boyu Azərbaycan mədəniyyətlərin qovuşduğu məkan olub. Bizim coğrafi mövqeyimiz, Şərq ilə Qərb arasında yerləşməyimiz, əslində, bu tendensiyaya imkan yaradıb. Çoxmədəniyyətli və böyük etnik müxtəlifliyə malik olan Azərbaycan cəmiyyəti əsrlər boyu ən mühüm dəyərləri – tolerantlığı, qarşılıqlı hörməti, dostluq və tərəfdaşlıq kimi dəyərləri qoruyub. Əminəm ki, bir müstəqil ölkə kimi Azərbaycanın uğurlu inkişafını şərtləndirən məsələ məhz bunlardan ibarətdir. Azərbaycanda yaşayan insanlar, müxtəlif etnik qrupların və dinlərin təmsilçiləri bir ailə kimi yaşayırlar. Onlar Azərbaycanın dəyərli vətəndaşlarıdır, dövlətimizin, dövlətçiliyimizin əsl vətənpərvər insanlarıdır. Biz bu müsbət tendensiyaları, bu mədəni dialoqu, mədəni müxtəlifliyi gücləndirməliyik və əlbəttə ki, bütün bunlar bir çox əsrlərdən gələn nemətdir. Ona görə də biz mütləq məhz bu təşəbbüsü irəli sürməli, "Bakı Prosesi"ni başlamalı idik və bildiyiniz kimi, üç ildən sonra "Bakı Prosesi" rəsmən təsdiqləndi. Daha sonra isə biz Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna başladıq. Əsas səbəblərdən biri Azərbaycan cəmiyyətində məhz sülhün, sabitliyin, həmrəyliyin mədəni müxtəliflik və qarşılıqlı hörmətlə bağlı olmasıdır. Əlbəttə ki, Azərbaycan daxilində hər zaman müsbət mədəniyyətlərarası dialoq olub. Biz bunu gündəlik həyatımızda nümayiş etdirmişik. Biz multikulturalizm haqqında söhbət açanda nəzərdə tuturuq ki, bu, Azərbaycan vətəndaşları üçün nə isə bir abstrakt məfhum deyil, nə isə bir şeyi öyrənmək kimi deyil, bu, məhz bizim həyat tərzimizdir və biz bundan fərəhlənirik. Biz, həmçinin fərəhlənirik ki, bu dəyərləri əsrlər boyu qoruyub saxlaya bilmişik və çox keşməkeşli vaxtlarda – toqquşmalar, münaqişələr, müharibələr vaxtında qoruyub saxlaya bilmişik. Əslində, bütün bu hadisələr bizim sərhədlərimizə çox yaxın bir məsafədə baş verir və həmçinin əvvəllər bir neçə il ərzində Azərbaycan daxilində də olub. Bu, elə bir məsələdir ki, biz onları dostlarımızla bölüşmək istərdik. Həmçinin öz əminliyimizi nümayiş etdiririk ki, biz bu yolda addımlarımızı davam edəcəyik. Əminəm ki, bununla hər bir ölkə uğur qazana bilər. Çünki əgər siz birincisi, bu məsələləri daxilən nəzərdən keçirsəniz, elə bir mühit yaranar ki, bütün etnik qrupların, dinlərin nümayəndələri özlərini ləyaqətli, təhlükəsiz şəraitdə hiss edərlər və onlara münasibət ədalətli olar. Əgər belə olmasa, bu, yalnız ayrı-seçkiliyə, etimadın çatışmazlığına aparıb çıxarar və sonda bu, sosial və bir çox hallarda siyasi çətinliklərlə nəticələnər. Bu, ölkə daxilində parçalanmaya səbəb olar. Buna görə, məhz təcrübəmiz göstərir ki, biz müstəqilliyin ilk illərində çox çətinliklər yaşadıq və bu vəziyyətdən çıxa bildik. Çünki o vaxt işğal var idi, çox iqtisadi və sosial çətinliklər özünü büruzə verirdi. Azərbaycanı parçalamaq cəhdləri var idi və məhz aqressiv separatçılıq var idi. Bütün bunlar Azərbaycan xalqının məhz həmrəyliyini, birliyini sınağa çəkdi. Buna görə milli maraqların qorunması bizim uğurumuz üçün çox vacib amil idi. Əlbəttə ki, bu kontekstdə dini rəhbərlərin rolu xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Elə sizin də müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bununla bağlıdır. Forumda yüzdən artıq dini nümayəndə iştirak edir. Əminəm ki, onlar qarşılıqlı anlaşmanın və hörmətin gücləndirilməsinə töhfə verəcəklər.

Azərbaycana gəldikdə, mədəniyyətlərarası dialoq elə bir məfhumdur ki, biz onu güclü şəkildə təşviq edirik. Ölkəmizdə çoxsaylı tədbirlər təşkil edirik. Bunlar dinlərarası dialoqla bağlıdır. Müzakirələrin bir hissəsi olaraq məhz bunu Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu çərçivəsində həyata keçiririk və digər tədbirlərdə bu məsələyə toxunuruq. Bununla bağlı xüsusi müzakirə sessiyası və COP29 tədbiri də olacaqdır. Bu dialoq məsələsi orada da müzakirə olunacaqdır. Əminəm ki, bütün dünyadan gələn bu sahə üzrə rəhbərlər bu gün Bakıda həmrəylik nümayiş etdirəcəklər və liderlik göstərəcəklər. Çünki dini nümayəndələrin rolu dünyada bütün xalqlar üçün vacibdir və onlar həmin rəhbərlərdə sülh, tolerantlıq, qarşılıqlı hörmət kimi müsbət mesajları eşitməlidirlər. Bunlar çox vacib amillərdir. Əfsuslar olsun ki, biz bəzi hallarda fərqli mesajları da eşidirik və bu da əlavə gərginlik yaradır. Bir sözlə, düşünürəm ki, bu istiqamətdə müsbət tendensiyalar güclü şəkildə dəstəklənməlidir.

Müzakirə olunacaq məsələlərdən biri də çoxtərəflilikdir. Azərbaycan öz təcrübəsini göstərib. Biz qəti şəkildə çoxtərəfliliyə sadiqik. Biz çoxtərəflilik dəyərlərini 120 ölkənin üzv olduğu Qoşulmama Hərəkatında 2019-cu ildən bu ilin əvvəlinə qədər təşviq etmişik. O, BMT-dən sonra ikinci ən böyük təşkilatdır və həmçinin bununla bağlı yekdil qərarımız oldu, sədrliyimiz yekdil qərarla əlavə bir il də artırıldı. Təbii ki, Qoşulmama

Hərəkatının vacib təməl dəyərləri məhz suverenlik, ölkələrin ərazi bütövlüyü, daxili işlərə qarışmamaqdır. Biz həmin Hərəkatın təsisatlanması seqmentinin gücləndirilməsinə çalışdıq və bununla bağlı daxildə şəbəkə yaratdıq, qadınların və gənclərin təşkilatlarını təsis etdik. Bütün bunlar məhz Azərbaycan tərəfindən yaradılıb.

Əminəm ki, Qoşulmama Hərəkatının təsisatlanması istiqamətində inkişafı gələcəkdə də davam edəcək. Çünki hazırda dünyaya nə lazımdır, bəzi böyük ölkələr bu və ya digər qütbə aid deyil, onların öz hüquqları və öz maraqları var. Onların bəzilərinin çox ağrılı-acılı müstəmləkə tarixçəsi olub və həmin ölkələrin səsi dinlənilməlidir, onlar yaddan çıxarıla bilməz. Buna görə də həmin Hərəkatda bizim sədrliyimiz məhz bu məqsədi güdürdü və biz daha çevik, daha fəal olmağa çalışdıq. İstədik Hərəkat daha təsirli olsun. COVID vaxtlarında biz, həmçinin Qoşulmama Hərəkatının platformasından istifadə edərək həmin faciəvi xəstəliyin fəsadlarını müzakirə etməyə çalışdıq. Çünki pandemiya bütün ölkələrə təsir göstərdi. Azərbaycan məhz o ölkələrdən biri idi ki, fəal şəkildə peyvənd millətçiliyinə qarşı çıxış etdi, səsini qaldırdı və ucaltdı. Bildiyiniz kimi, pandemiyanın ilk aylarında peyvənd çatışmırdı. Pul vəsaitləri çox olan bir sıra ölkələr özlərində çox böyük sayda, hətta beş dəfədən artıq peyvənd topladılar. Bunu necə etmək olar?! Bununla onlar, sadəcə, bir çox digər ölkələrin səhiyyə sistemini heçə endirdi ki, onların da peyvəndlərə çıxışı yox idi. Ona görə milli maraqlar baxımından, əlbəttə ki, Azərbaycan həmin Qoşulmama Hərəkatında sədrliyi zamanı peyvənd milliyyətçiliyinə qarşı mübarizə apardı və biz Baş Assambleyada bununla bağlı təşəbbüskar olduq.

Biz bir məsələni də Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi hər zaman təşviq edirdik. Bu, yeni müstəmləkə tendensiyalarına qarşı mübarizədir. Artıq söylədiyim kimi, həmin Hərəkatın üzvlərinin əksər hissəsinin çox ağır, qaranlıq müstəmləkə tarixçəsi olub və buna qarşı mübarizənin aparılması o deməkdir ki, biz buna inanırıq. Çünki biz ədalət naminə danışırıq, çünki biz beynəlxalq hüquq naminə danışırıq. Yəni, biz belə bir məsələyə imkan verə bilmərik ki, indi – XXI əsrdə bəzi Avropa ölkələri digər xalqlara müstəmləkə kimi yanaşsın. Təbii ki, biz öz səsimizi ucaltdıqda, Hərəkatda sədrliyimiz zamanı bu məsələni qaldırdıqda bu, onunla bağlı deyildi ki, biz hansısa ölkələrə qarşı idik. Biz, sadəcə, ədalətə, beynəlxalq hüquqa bağlı idik. Bu, yaddan çıxmalı deyil. Dünya məcburi assimilyasiyaya aparan belə bir iyrənc neokolonializm təcrübəsinə göz yummamalıdır. Ondan çox fransız dənizaşırı ərazisində həyata keçirilən məcburi assimilyasiya əsla qəbuledilməzdir və buna son qoyulmalıdır. Bu səbəbdən Avropa təsisatları bəzən çalışırlar Avropada olmayan ölkələrin daxili işlərinə müdaxilə etsinlər. Amma Avropa Parlamenti və AŞPA bununla bağlı səsini çıxarmır. Çünki yeni müstəmləkə tendensiyaları yenə də davam edir. Onda siz nəyə görə tənqid etmirsiniz? Nəyə görə siz sanksiyalar tətbiq etmirsiniz? Nəyə görə susursunuz? Bəli, biz sədr olaraq Hərəkat daxilində bu işi gördük. Bu, bizim vəzifəmiz idi. İndi görürük ki, digər ölkələrə, imperiyada yaşayan xalqlara gəldikdə, biz bilirik ki, azad və müstəqil olmaq nə deməkdir. Biz bunu bilirik və həmin insanlara kömək etmək istəyirik. Çünki onlar öz hüquqlarını müdafiə etmək, müstəqilliyə qovuşmaq, öz mədəniyyətlərini, öz dillərini qorumaq istəyirlər. Bu, elə bir məsələdir ki, hesab edirəm hər bir normal insan məhz bu hüququ müdafiə edər. Bir sözlə, bu, çox vacib məsələdir. Bu, həmçinin mədəniyyətlərarası dialoq üçün vacibdir. Biz burada ikiüzlü ola bilmərik, ikili standartları tətbiq edə bilmərik. Yaxud da ki, əgər görürüksə ikili standartlar nümayiş etdirilir, biz buna göz yuma bilmərik. Əgər siz insanlara xoş olan tolerantlıqdan, demokratiyadan, insan hüquqlarından danışıb, amma digər tərəfdən, siz dənizdə olan 10-dan artıq ərazidə bunun əksini edirsinizsə, bu, riyakarlıqdan, ikili standartlardan başqa bir şey deyil. Əlbəttə ki, bu sahələrdə həmin yanaşma tətbiq olunacaqdır.

Azərbaycan COP29-a yekdil qərarla ev sahibliyi edən ölkə seçildi. Biz indi öz rolumuzu körpülərin salınmasında görürük. Mən tariximiz, coğrafiyamız, qarşılıqlı əlaqələrimiz, Avropa təsisatları ilə olan münasibətlərimiz, eyni zamanda, coğrafi baxımdan Qərb ilə Şərq arasında yerləşməyimiz barədə söylədim ki, biz bu amillərlə çox iş görə bilərik. Hazırda biz qeyd edirik ki, əvvəlki sədrliyimiz zamanı olduğu kimi körpülər salmağa çalışacağıq.

Əlbəttə ki, iqlim dəyişmələrinə aid olan məsələlərə gəldikdə, bizə maliyyə vəsaiti lazımdır. Bəli, maliyyə məsələsi öz növbəsində COP29-un əsas mövzusu olacaq. Lakin bizə həmrəylik və qarşılıqlı etimad lazımdır. Biz bir-birimizi günahlandırmalı deyilik ki, kim planetə daha çox zərbə vurub. Yaxud da qlobal istiləşməyə görə kimin daha çox məsuliyyət daşıması ilə bağlı mübahisə etməməliyik. Əgər biz bu davranışı davam etdirsək, onda bunun sonu faciə olacaq. Mən bu yaxınlarda tərəfdaşlarımızla iqlim dəyişikliyi ilə bağlı danışdım. Bu, qaçılmazdır. Çünki biz neft hasil edən ölkəyik və dedim ki, neft-qazımızın olması bizim günahımız deyil. Başqalarının da belə təbii sərvətləri var və əlbəttə ki, onların öz təbii sərvətlərindən ölkələrinin faydası üçün istifadə etmək imkanı var. Azərbaycana gəldikdə, bu imkan nəinki Azərbaycana aiddir, biz təbii qazımızı səkkiz ölkəyə çatdıraraq onların enerji təhlükəsizliyinə töhfə veririk. Əgər biz bu gün məhz yol təchizatlarına, enerji təchizatlarına baxsaq görərik ki, onlar çox müxtəlifdir. Ona görə bizim səylərimiz körpülərin salınmasına yönələcək.

Avropa-Qlobal Cənub istiqamətinə və həmrəyliyə gəldikdə, biz buna nail ola bilərik. Bunun üçün biz ürəkdən çalışmalıyıq, gündəliyimiz də buna köklənib. Eyni zamanda, bizim özümüzün yaşıl gündəliyimiz var və biz buna COP29-a ev sahibliyi etmək şərəfinə layiq

görüləndən xeyli əvvəl başlamışıq. 2027-ci ilə qədər bizdə 2 qiqavat Günəş və külək enerjisi stansiyaları işə düşəcək və 2030-cu ilə qədər əlavə 5 qiqavat da istismara veriləcək. Bunun sayəsində bərpaolunan enerjini elektrik enerjisi istehsalında istifadə etmək üçün bizə imkan yaranacaqdır. Bütün bunlar üçün biz çox yaxşı sərmayə şəraiti yaratmışıq, sərmayədarlar var. Biz, həmçinin bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadə edirik. Bu, elə bir faktdır ki, biz onun əsasında beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən dəyərləndirilməliyik, yalnız sırf neft-qazın olması ilə deyil. Yəni, biz bununla bağlı hər hansı səhv addım atmırıq. Azərbaycan, onun göstəriciləri, iqlim dəyişmələrinə gəldikdə, hesab edirəm ki, onlar nümunəvi hesab oluna bilər.

Yekun bir məsələni də qeyd edim. Bu da sizin müzakirələr gündəliyinizə aiddir ki, sülh və təhlükəsizlik münaqişədən sonrakı vəziyyətlə bağlı olan məsələlərdir. Azərbaycan sülhü müharibə vasitəsilə təmin etdi. Hesab edirəm ki, bu, lazımınca nəzərdən keçirilməlidir. Biz demək olar 30 il ərzində işğal altında olmuşuq. Bütün əvvəlki dialoq forumlarında mən işğal və ədalətsizlik haqqında danışmışam və bildirmişəm ki, insanlar bundan əziyyət çəkiblər. Bizim beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazimizin 20 faizi demək olar ki, müstəqilliyin ilk illərindən 2020-ci ilədək işğal altında qalıb və bir milyona yaxın azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkün olub, biz etnik təmizləməyə məruz qalmışıq. Bu, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda baş verib. Burada tamamilə yerlə-yeksan olunan sahələri görmüşük. İndi biz azad edilmiş ərazilərə daxil olanda bunu öz gözlərimizlə görürük. Əminəm ki, iştirakçılardan bəziləri azad olunmuş ərazilərə baş çəkəcəklər. Biz öz səsimizi ucaltmışıq, biz ürəkdən çalışdıq, diplomatiya sahəsində işlədik, bütün beynəlxalq təşkilatlar qətnamələri və qərarları qəbul etdi və orada erməni qüvvələrinin çıxarılması tələb olunurdu. O cümlədən BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası dörd qətnamə qəbul etdi. Amma bu, işləmədi, çünki implementasiya mexanizmi yox idi. Bu, bizim diqqətimizdən kənarda qala bilməzdi. Həmin qətnamələri qəbul edənlər heç bir şey etmədilər ki, onlar icra olunsun. Odur ki, biz sülhə müharibə yolu ilə nail olmalı idik və 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində ərazilərimizin böyük hissəsini azad etdik. Ötən ilin sentyabr ayında isə biz öz ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi tam şəkildə bərpa etdik. İndi isə biz münaqişədən sonrakı vəziyyətdəyik. Münaqişədən sonrakı vəziyyətə gəldikdə, bir daha deyirəm, Azərbaycan çox fəal çalışır, Azərbaycan məhz Ermənistana sülh sazişi ilə bağlı danışıqlara başlamaq təşəbbüsünü irəli sürdü. Azərbaycan məhz o ölkədir ki, baza prinsiplərini, hətta sülh sazişinin layihəsini hazırladı. İndi iki ölkə arasında danışıqlar gedir və bu danışıqlar bizim təkliflərin layihəsi üzərində aparılır. Demək olar ki, 30 il insanlar əziyyət çəkib, beynəlxalq hüquq pozulub, bizim bütün mədəni, tarixi məkanlarımız, o cümlədən 67 məsciddən 65-i erməni vandalları tərəfindən tamamilə məhv edilib. Qeyd edirəm ki, bəzi ölkələr Ermənistana dəstək verirdi.

Ötən ilin sentyabr ayında biz ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi tam bərpa edəndən sonra Ermənistanın dırnaqarası qarantorları tərəfindən siyasi hücumlara məruz qaldıq. Buna baxmayaraq, biz yenə sülh təklif etdik. İndi isə biz, əslində, müsbət tendensiyaya və sülhə doğru gedirik, sərhədlərin delimitasiyası başlayıb. Nəinki delimitasiyası, hətta demarkasiyası başlayıb. Mən burada çıxış etdiyim zaman bu iş gedir. Buna iki ölkə tərəfindən hər hansı bir vasitəçi olmadan nail olunub. Bu, bir daha onu göstərir ki, bizə vasitəçi lazım deyil. Xüsusən də o insanlar ki, məhz öz məqsədlərini güdürlər və yardım etmək istəmirlər. Onlar bizim bölgəyə öz fərdi, siyasi və iqtisadi maraqları naminə müdaxilə etmək istəyirlər. Onlar həmin alova yenidən odun atmaq istəyirlər. Biz Cənubi Qafqazda buna icazə verməyəcəyik, imkan verməyəcəyik. Otuzillik toqquşmadan sonra Ermənistan da aydın şəkildə anlayır ki, biz Cənubi Qafqazda sülh istəyirik və sülh bu bölgədə yalnız Azərbaycanla Ermənistan arasında normallaşma vasitəsilə həll oluna bilər.

Bununla mən çıxışımı yekunlaşdırıram, vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram. Sizə müzakirələrinizdə böyük uğurlar diləyirəm. Çox sağ olun, sizə xoş səfər arzulayıram.

İlham Əliyev “Euronews” televiziyasına müsahibə verib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 26-da Almaniyanın paytaxtı Berlində keçirilən “15-ci Petersberq İqlim Dialoqu”nun Yüksək Səviyyəli Seqmentində iştirakı zamanı “Euronews” telekanalına müsahibə verib.

Müxbir: Prezident Əliyev, Sizinlə söhbət etmək həmişə olduğu kimi çox xoşdur. Biz Berlində, Petersberq İqlim Dialoqu tədbirindəyik. Bu, həqiqətən də COP29-a aparan yolun başlanğıcıdır. Yəqin ki, komandanız çox həyəcanlıdır. Builki COP-dan nə gözləyə bilərik, hansı məsələlər icra olunacaq və sadəcə, müzakirə olunmayacaq?

Prezident İlham Əliyev: Biz bütün tərəflərin özlərini rahat hiss etdiyi bir mühit yaratmaq istəyirik. Bizim Qoşulmama Hərəkatında körpü rolunu oynamaqda böyük təcrübəmiz var. Bildiyiniz kimi, Hərəkata dörd il sədrlik etdik. Hesab edirəm ki, 120 üzv ölkə ilə biz həqiqətən də böyük tərəqqiyə nail olduq. Biz Avropa İttifaqına üzv olan ölkələrlə fəal işləyirik. Bu gün konfransda dediyim kimi üzv ölkələrin doqquzu ilə strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannaməni imzalamışıq və qəbul etmişik. Digər sözlə, Qlobal Cənub və Qərb və iqlim dəyişikliyi məsələlərinin öhdəsindən gəlmək üçün birlikdə bu prosesdə necə iştirak etməliyik, həmrəyliyi,

ortaq məsuliyyəti necə gücləndirməliyik və iqlim dəyişikliyi məsələləri ilə bağlı müəyyən inamsızlığı necə azaltmalıyıq? Çünki siz fərqli ideyaları, fərqli fikirləri bilirsiniz.

Müxbir: Qazıntı yanacağı ideyası ötən il BƏƏ-də keçirilən COP28-də üstünlük təşkil edirdi. Bilmək istərdim ki, Sizin fikrinizcə, COP tarixində qazıntı yanacağı hasil edən ölkənin dəyişikliklərin edilməsi və keçid prosesində aparıcı rola malik olması müsbət hadisə olaraq qiymətləndirilirmi?

Prezident İlham Əliyev: Biz məhz buna nail olmağa çalışırıq. Konfransda verdiyim mesajlardan biri də o idi ki, bizi malik olduqlarımıza görə mühakimə etməyin. Bizi onlardan necə istifadə etdiyimizə, gündəmimizə görə mühakimə edin. Avropadakı, Qoşulmama Hərəkatındakı iştirakımızla bağlı dediklərimdən əlavə, həmçinin bir məsələni də anlamaq vacibdir ki, biz həm də OPEC+ üzv ölkəsiyik. Biz COP-dan əvvəl daha çox maliyyələşməni təmin etmək üçün Azərbaycan və neft hasil edən digər ölkələrin hansı əlavə töhfələri ola bilər kimi həmrəylik paketini yaratmaq üçün bir çox neft hasil edən ölkələrlə işləyirik. Hesab edirəm ki, neft hasil edən ölkələr, xüsusilə neftin qiyməti yüksək olanda problemin öhdəsindən gəlmək üçün daha çox ödəniş etməli və daha çox töhfə verməlidir. Hesab edirəm ki, həmrəylik maliyyələşmənin və necə uğur qazanacağımızın ayrılmaz hissəsidir.

Müxbir: COP29-un davamlı mirası olaraq nəyi görmək istərdiniz?

Prezident İlham Əliyev: Əgər yaşıl dünyaya doğru əlavə və davamlı olan konkret addımlar ata bilsək, bu, ən vacib miras olacaq. Eyni zamanda, bildiyiniz kimi COP üçün yenilik olan bir təşəbbüs bizim tərəfimizdən irəli sürülmüşdür. Üçlük, üç ölkə mexanizminin yaradılması. Burada məqsəd bu üçtərəfli əməkdaşlıq formatını yaratmaq üçün BƏƏ-nin, Azərbaycanın və sonra Braziliyanın təcrübəsindən istifadə etməkdir. Çünki hər üç ölkə müxtəlif regional, iqtisadi, siyasi və sair məsələlərdə iştirak edir. Beləliklə, biz qarşılıqlı səylər, həmrəylik göstərməli, bir-birimizi günahlandırmağı dayandırmalıyıq. Nefti olmayan ölkələr nefti olan ölkələri ittiham etməməlidir, kiçik və inkişaf etməkdə olan ölkələr inkişaf etmiş böyük ölkələrə “siz iqlim fəlakətinə görə məsuliyyət daşıyırsınız” deməklə onlara qarşı tələblər irəli sürməməlidirlər. Beləliklə, bu, diplomatiyadır, siyasətdir, maliyyədir və əlbəttə ki, ev sahibi ölkəsi kimi biz bunun üçün bir platforma yarada bilərik.

Müxbir: Cənab Prezident, Sizinlə söhbət etmək xoş idi. Bu gün bizə vaxt ayırdığınıza görə çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun.

Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 29-cu “Caspian Oil&Gas” və 12-ci “Caspian Power” sərgilərinin açılışında İlham Əliyevin nitqi

– Sabahınız xeyir xanımlar və cənablar.

Əvvəlcə bütün qonaqlarımızı salamlamaq istəyirəm. Azərbaycana xoş gəlmisiniz. Əvvəla, təşkilatçılara minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Artıq qeyd edildiyi kimi, Xəzər Neft və Qaz Sərgisi otuz il bundan əvvəl 1994-cü ildə fəaliyyətə başlayaraq, Azərbaycanın enerji sektoruna birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsində mühüm rol oynamışdır. O vaxtdan bəri bu tədbir daha böyük tədbirə çevrilib və enerji siyasətinin bütün əsas seqmentlərini – neft, qaz, kəşfiyyat və hasilat, emal və nəqliyyatı və əlbəttə ki, yaşıl enerjini əhatə etdiyinə görə indi onun adı Bakı Enerji Həftəsidir.

Otuz il bundan əvvəl Azərbaycan, əlbəttə ki, başqa bir ölkə idi. Biz müstəqillik yolunda ilk addımlarımızı atırdıq və bu, çətinliklər, çağırışlar və faciəvi hadisələrlə dolu olan bir dövr idi. Əfsuslar olsun ki, 1991-ci ilin oktyabrında müstəqilliyimizin bərpası qonşu Ermənistanın təcavüzü və torpaqlarımızın demək olar ki, iyirmi faizinin işğalı ilə müşayiət olundu.

Həmin dövrdə adambaşına düşən məcburi köçkünlərin sayına görə biz bəlkə də dünyada birinci yerdə idik və ya birincilərdən biri idik. Hər səkkiz nəfərdən biri məcburi köçkün idi. Bu, həqiqətən də çətin dövr idi və biz humanitar fəlakətlə üzləşdik. İrəliyə getmək üçün yol yalnız investisiyaların cəlb edilməsindən ibarət idi, lakin Azərbaycan çox riskli ölkə hesab olunurdu. Söhbət təkcə Birinci Qarabağ müharibəsi və işğaldan yox, həm də daxili münaqişələrdən gedir. 1993-cü ilin vətəndaş müharibəsi, əslində, ölkəni uçuruma aparırdı.

Buraya iqtisadi çətinlikləri, min faiz səviyyəsində olan inflyasiyanı, sənayemizin durğunluğunu və enerji resurslarının qıtlığını əlavə edə bilərik. Bizdə elektrik enerjisi və təbii qaz qıtlığı var idi – bir neçə onilliklər ərzində enerji resurslarına görə məşhur olan bir ölkədə. Çar Rusiyası və Sovetlər İttifaqı dönəmində Azərbaycan bu sahədə təkcə regional yox, qlobal miqyasda lider idi. Lakin müstəqillik böyük bir enerji böhranı ilə müşayiət olundu.

Beləliklə, 1993-cü il dönüş nöqtəsi oldu. Heydər Əliyevin 1993-cü ilin oktyabrında Prezident seçilməsi ölkənin tarixində yeni səhifə açdı və söhbət təkcə ölkənin enerji seqmentindən getmir. İrimiqyaslı iqtisadi islahatlar, yeni demokratik Konstitusiyanın qəbul edilməsi, senzuranın ləğvi və əlbəttə ki, iqtisadiyyatımızın ən cəlbedici sektoru olan enerji sektoruna investisiyaları cəlb etmək cəhdləri.

Bu tədbir, əslində, ölkənin potensialının ilk beynəlxalq təqdimatı idi. Artıq qeyd edildiyi kimi, birinci Xəzər Neft və Qaz Sərgisinin keçirilməsindən bir neçə ay sonra – 1994-cü il sentyabrın 20-də “Əsrin müqaviləsi” imzalandı. Bu da ölkənin transformasiyasında dönüş nöqtəsi oldu. Biz investorlarımızla çox məhsuldar

münasibətlər qura bildik. Məhz bunun nəticəsidir ki, BP şirkəti otuz ildir bizim strateji tərəfdaşımızdır və bundan sonra da ən azından otuz il ərzində strateji tərəfdaşımız olaraq qalacaq. 1994-cü ildə Birləşmiş Krallıqdan BP və ABŞ-dan "Amoco" beynəlxalq neft şirkətləri konsorsiumuna rəhbərlik edirdilər və onlar bizə etibar etdilər.

Dediyim kimi, bura çox riskli bir ölkə idi, investorlar həmişə siyasi çətinliklərə və geosiyasətə qarşı həssasdırlar. Lakin onlar hökumətə və xalqa etibar etdilər. Qeyd etdiyim kimi, SOCAR və yaradılmış konsorsium arasında çox etibarlı əməkdaşlıq var idi.

Bu, məhz belə başladı və üç il müddətində "Çıraq" platformasından ilk neft hasil olundu. Bu, neft sahəsinin tarixində çox əlamətdar və rekord bir hadisə idi. Müqavilənin imzalanmasından hasilata qədər cəmi üç il vaxt ötdü və sonra Qara dəniz limanlarına gedən iki boru xətti istismara verildi. 1999-cu ildə onların hər ikisi artıq işlək idi. Sonra çox çətin relyef şəraitində və region ölkələrinin və şirkətlərinin güclü əməkdaşlığı ilə uzunluğu 1700 kilometrdən artıq olan Bakıdan Ceyhana gedən əsas neft ixrac boru kəməri ərsəyə gəldi.

Bu, bizim iqtisadiyyatımıza sanki bir nəfəs verdi və bizim iqtisadiyyatımızın necə inkişaf etməsinə nəzər salsanız, onun enerji siyasətimizlə koordinasiyasını görərsiniz. Sonra Azərbaycan özünü artıq etibarlı tərəfdaş kimi sübut etdi və iqtisadiyyatımızın müxtəlif sahələrinə və əlbəttə ki, enerji sektoruna əlavə investisiyalar yatırıldı.

Bu gün 4 iyun tarixi, sadəcə, iyirmi il bundan əvvəl neft və qaz sərgisində "Şahdəniz" müqaviləsinin imzalanması ilə yadda qalmayacaqdır. Bu gün, həmçinin qardaş BƏƏ-dən olan "Masdar" şirkəti tərəfindən inşa ediləcək üç günəş və külək enerjisi elektrik stansiyalarının təməlqoyma mərasiminin keçirilməsi ilə də yadda qalacaq. Bu, Azərbaycanın və onun beynəlxalq tərəfdaşlarının qazıntı yanacağından bərpaolunan enerji resurslarına transformasiyasını nümayiş etdirir və qazıntı yanacağının uzun illər ərzində təkcə bizim üçün yox, həm də tərəfdaşlarımız üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edəcəyini bildirir.

Beləliklə, "Şahdəniz" Azərbaycanda qaz qıtlığına son qoydu. Çünki ondan əvvəl biz təbii qazı idxal edirdik, indi onu ixrac edirik və bizim ixracımız artır, çox güman ki, bu il 24 milyard kubmetrdən artıq olacaq. Səkkiz ölkə Azərbaycandan qaz alır və Azərbaycan qaz təchizatında etibarlı tərəfdaş olduğunu bir çox ölkələrə sübut etdi. Bir neçə ay bundan öncə keçirilmiş Cənub Qaz Dəhlizinin Məşvərət Şurasının toplantısında Avropa Komissiyası Azərbaycanı ümum-Avropa qaz təchizatçısı adlandırdı və bu, həqiqətdir. Çünki bizim təbii qazı alan səkkiz ölkədən altısı Avropa ölkəsidir. Qaz təchizatımızın coğrafiyası, əlbəttə ki, artacaq. Hazırda öz enerji təhlükəsizliyini təmin etmək üçün Azərbaycan təbii qazına ehtiyacı olan bir neçə əlavə ölkə ilə danışıqların aktiv fazası gedir.

Dəfələrlə dediyimiz kimi, enerji təhlükəsizliyi milli təhlükəsizliyin ayrılmaz hissəsidir. İdxaldan asılı olan ölkələr, əlbəttə ki, ən etibarlı və uzunmüddətli tərəfdaşlar və müqavilələr axtarır. Onlar Azərbaycanın simasında məhz bunu əldə edirlər. Bizim sözümüz imzamız qədər dəyərlidir. Son 30 il ərzində imzalanmış bütün müqavilələr tam şəkildə icra olunub. Onların hamısı parlament tərəfindən ratifikasiya olunub və qanun şəklində imzalanıb. Orada bir söz belə dəyişilməyib. Bu etibar onilliklər ərzində qazanılıb. Bunun nəticəsidir ki, biz bu gün bərpaolunan enerji sahəsində növbəti sürətli inkişafın şahidiyik.

Bir az sonra iştirak edəcəyimiz mərasim haqqında danışarkən qeyd etdim ki, bu, sadəcə, başlanğıcdır. Yeri gəlmişkən, ötən ilin oktyabrında "Masdar" şirkəti 230 meqavat gücündə günəş elektrik stansiyasını istifadəyə verib. İndi isə daha 1 qiqavat enerji həcmi əlavə edilir.

Hazırda iki layihə işlənilməkdədir – onlardan biri inşaat mərhələsindədir, digərinin tikintisi isə tezliklə başlanacaq. Bununla da Azərbaycanın bərpaolunan enerji potensialı 2 qiqavata yaxın olacaqdır. Buraya təkcə günəş və külək enerjisi daxildir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda hidroelektrik stansiyalarla bağlı gördüyümüz işləri əlavə etsək görərik ki, 2027-ci ilədək 2 qiqavat həcmində bərpaolunan enerjinin əldə edilməsi tamamilə real hədəfdir. Bir daha təkrar edirəm ki, bu, sadəcə, başlanğıcdır.

Yeri gəlmişkən, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun azad olunmuş ərazilərinin nəhəng hidroelektrik potensialı var. 2020-ci ilin noyabrında həmin ərazilər azad ediləndən sonra orada 270 meqavat həcmində hidroelektrik stansiyalar istifadəyə verilib. 3–5 il ərzində bu rəqəm 500 meqavata çatacaqdır. Beləliklə, bərpaolunan enerjinin 1 qiqavat həcmi bizə yarım milyard kubmetr qaza qənaət etməyə imkan verəcək ki, bazarın bu qaza ehtiyacı var və bu ehtiyac davam edəcəkdir.

Bu gün həqiqətən də əlamətdar gündür. Bakı Neft və Qaz Sərgisində qaz müqaviləsinin imzalanmasından 28 il sonra, 1 qiqavat həcmində bərpaolunan enerji ilə bağlı artıq imzaladığımız müqavilələr nəticəsində bu gün təməlqoyma mərasimi baş tutacaqdır. Artıq qeyd etdiyim kimi, bu, sadəcə, başlanğıcdır, çünki potensialımız nəhəngdir. Bizim tərəfdaşlarımız qlobal səviyyədə aparıcı şirkətlərdir və dediyim ki, "Masdar" yaşıl enerjiyə keçid sahəsində ən öndə gedən şirkətdir.

Hesab edirəm ki, BƏƏ-dən bir il sonra Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi etməsi heç də təsadüf deyil. BƏƏ-nin bizə ötürdüyü miras olduqca dəyərlidir. Birincisi, mən dostum nazir Sultan əl-Cabiri təbrik etmək istəyirəm və salamlarımı qardaşım, BƏƏ Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zahid Əl-Nəhyana çatdırmağı xahiş edirəm. Həmçinin COP istiqamətində irəlilədiyimiz bu mürəkkəb yolda qardaşımın dostluğuna, tərəfdaşlığına və dəyərli tövsiyələrinə görə təşəkkürümü bildirirəm.

Bu, asan iş deyil, lakin biz buna hazırıq. Dəfələrlə dediyim kimi, neft və qaz ehtiyatlarına sahib olduğu-

muza görə bizi heç kəs günahlandıra bilməz. Bunu bizə Allah yetirib. Bizim işimizə bu ehtiyatların mövcudluğu əsasında deyil, onlardan hansı şəkildə istifadə etdiyimizə görə qiymət verilməlidir. Biz bu sərvəti müxtəlif vasitələrlə cəmiyyətə yönəltmişik, biz inklüziv cəmiyyət qura bilmişik, biz yoxsulluğu 50 faizdən 5 faizə endirə bilmişik, biz xarici borcumuzu təxminən 100 faizdən 7,7 faizə endirməyə müvəffəq olmuşuq.

Yəni, bizə qiymət verilən zaman bütün bu amillər nəzərə alınmalıdır. Bununla yanaşı, COP-a ev sahibliyi etmək kimi məsuliyyətli vəzifəni üzərimizə götürərkən biz bunun həm üstünlüklərini, həm də müəyyən çətinliklərini tam şəkildə dərk edirik. Ancaq biz bu məsələyə sadiqik.

Azərbaycanda iqlim dəyişikliyi Xəzər dənizinin sahilinə nəzər salarkən görünür. İldən-ilə biz dənizin geri çəkildiyinin şahidi oluruq və bunun səbəbi iqlim dəyişikliyi və insanların qeyri-rasional fəaliyyətidir. Çünki Xəzər dənizini qidalandıran mənbə çaylar sərhədlərimizin hüdudları kənarındadır. Bizim bununla bağlı məsuliyyətimiz sıfra bərabərdir və heç bir ciddi tədbirlər görülməzsə, biz böyük bir fəlakətlə üzləşəcəyik. Biz dənizi əlavə su həcmləri ilə təmin etmək üçün yeni bəndlər və su toplanması üçün anbarlar inşa edirik. Lakin Xəzər dənizini qidalandıran əsas mənbələr Azərbaycanda deyil.

İqlim dəyişikliyi hər bir ölkə üçün çağırışdır. Biz proaktiv addımlar atdıq və hazırda tərəfdaşlarımızla birgə çalışırıq. Biz BƏƏ və növbəti COP-a ev sahibliyi edəcək Braziliya ilə birlikdə “Troyka” təsis etmişik. Qoşulmama Hərəkatının keçmiş sədri qismində biz 120 ölkə ilə birlikdə bu təsisat və Avropa İttifaqı arasında körpülərin qurulmasına çalışırıq. Avropa İttifaqına 10 üzv dövlət ilə Azərbaycan arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında bəyannamə imzalanıb. Biz hazırda inkişafda olan kiçik ada dövlətləri ilə fəal işləyirik. Onların dəstəklənməsi məqsədilə xüsusi fondun yaradılmasını planlaşdırırıq.

Azərbaycan üçün iqlim dəyişikliyi problemdir, onlar üçün isə bu, ekzistensional təhlükədir. Beləliklə, biz maksimal dərəcədə məsuliyyət nümayiş etdirməyə və eyni zamanda, beynəlxalq ictimaiyyətin müxtəlif komponentləri arasında körpülər qurmağa çalışırıq. Hesab edirəm ki, COP29 çərçivəsində maliyyə məsələləri ilə yanaşı, əldə edə biləcəyimiz ən böyük nəticə qarşılıqlı ittihamlara son qoyulması olacaqdır. Biz baş verənlərə görə bir-birimizi günahlandırmağı dayandırmalı, səylərimizi səfərbər etməli, iddialardan əl çəkməli və diqqətimizi övladlarımız və nəvələrimizin yaşamağa davam edəcəyi bu planetdəki həyatla bağlı gündəliyimizə yönəltməliyik.

Xanımlar və cənablar, bir daha Azərbaycana xoş gəlmisiniz. Bu gün həqiqətən tarixi bir gündür. Artıq qeyd etdiyim kimi, iyunun 4-ü tariximizdə “Şahdəniz” müqaviləsinin imzalanması, həmçinin yaşıl keçidlə bağlı təməlqoyma mərasimi ilə yadda qalacaqdır. Əlbəttə ki, bu vacib toplantı hər zaman yeni ideyalar, yeni təmaslar, yeni müqavilələr ilə nəticələnir və əminəm ki, budəfəki Bakı Enerji Həftəsində mühüm nəticələr əldə ediləcək.

Sizə ən xoş arzularımı çatdırır və fürsətdən istifadə edərək, hər birinizi bu ilin noyabrında COP29-da qonağımız olmağa dəvət edirəm.

Diqqətinizə görə sağ olun.

“Euronews” televiziyasında İlham Əliyevin müsahibəsi yayımlanıb

İyunun 21-də “Euronews” televiziyasında Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilən 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - “Caspian Oil&Gas” və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - “Caspian Power” sərgilərindən reportaj yayımlanıb.

Həmin reportajda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Euronews”a müsahibəsi də yer alıb.

İndi həmin müsahibənin tam variantını təqdim edirik.

Müxbir: Cənab Prezident, hər zaman Sizi burada görmək olduqca xoşdur. Bu gün Siz “Masdar” və Zati-aliləri Sultan Əhməd Əl-Cabir ilə çox mühüm xəbər verdiniz. Xahiş edirik, planlarınız barədə daha çox məlumat verərdiniz.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, həqiqətən əla tədbirdir və o, əslində, bizim yaşıl gündəliyimizi nümayiş etdirir və eləcə də göstərir ki, Azərbaycan nəinki ənənəvi enerji mənbələrinə, o cümlədən bərpaolunan enerjiyə sərmayə yatıranlar üçün cəlbedicidir. “Masdar” bizim bərpaolunan enerji sahəsində strateji tərəfdaşımızdır. Ötən ilin oktyabrında biz 230 meqavatlıq ilk Günəş enerjisi stansiyasının açılışını etdik. Bu gün isə ümumi gücü 1 qiqavat olan üç Günəş və külək enerjisi stansiyalarının təməlqoyma mərasimini keçirdik. Bu, yalnız başlanğıcdır, çünki biz orta perspektivdə 10 qiqavata və 2030-cu ilədək 5 qiqavata qədər gücü əhatə edən bütün müqavilələri və anlaşma memorandumlarını icra etməyi planlaşdırırıq. Hədəfimiz belədir. Potensial var. Siz Günəşi, istəyimizi və o cümlədən küləyi görə bilərsiniz. Yaxşı sərmayə mühiti var. Bu, həqiqətən göstərir ki, ölkə ənənəvi enerjidən əldə etdiyi gəlirləri hazırda bərpaolunan enerjiyə yönəldir. COP29-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi yaşıl enerjiyə keçid prosesində öndə gedənlərdən olmaq bizim üzərimizə düşən öhdəlikdir.

Müxbir: Ənənəvi enerji sektorunun olması ilə yanaşı, yeni yaşıl bərpaolunan enerjiyə keçidə gəldikdə, çətinliklər hansılardır?

Prezident İlham Əliyev: Bilirsiniz, əslində, hər yeni iş qeyri-müəyyənliklərlə dolu olur. Lakin bizim böyük tərəfdaşlarımız var. Artıq qeyd etdim, "Masdar" strateji tərəfdaşdır. Həmçinin "ACWA Power" var. Daha sonra, BP sərmayədarlarımız sırasındadır və bizimlə işləməyi planlaşdıran digər ölkələrin bir çox şirkətləri var. Bir sözlə, biz neft və qaz sahəsində hər şeyi başdan-ayağa bilirik. Burada isə biz təzə başlayırıq. Çətinliklərə gəldikdə, bu, milli enerji şəbəkəsi ilə bağlıdır, çünki biz onu gücləndirməliyik ki, sərmayədarların verdiyi mümkün qədər çox enerjini qəbul edə bilsin. Digər çətinlik ötürülmə xətləri ilə bağlıdır, çünki bu halda biz öz qonşularımızla fəal çalışmalıyıq. Azərbaycanın özünə planlaşdırdığımız qədər bərpaolunan enerji lazım deyil və bu səbəbdən hədəfimiz ixracdır. Bərpaolunan enerjidən istifadəyə olduqca düşünülmüş yanaşma tətbiq edilməlidir ki, elektrik enerjisi maksimum istehsal olunsun və təbii qaza qənaət edilsin ki, o, əsasən indi Avropaya lazım olan qaydada nəql olunsun. Yalnız daxili gündəliyimizdən asılı olan və həll edilməli bir çox məsələlər, şübhə etmirəm ki, tam reallaşacaq. Lakin beynəlxalq tərəfdaşlıq tələb edən məsələləri biz tərəfdaşlarımızla həll etməliyik.

Müxbir: Bakı Enerji Həftəsində 37-dən artıq ölkədən gəlmiş 300-dən çox iştirakçının olması digər şirkətlərin bu işə sadiqliyini və bu konfransın nəyə görə enerji sektorunda qlobal liderliyi əks etdirdiyini göstərir. Elə deyilmi?

Prezident İlham Əliyev: Mən də belə düşünürəm. Tədbir artıq 30 ildir keçirilir. Birincisi, o, hələ 1994-cü ildə təşkil olunmuşdur. İkincisi, ölkələrin coğrafiyasına və şirkətlərin sayına baxsanız görərsiniz ki, iştirakçıların sayı artır. Heç də hər enerji tədbiri ABŞ Prezidentinin müraciəti şərəfinə nail olmur. Bu tədbirin bütün illəri belə olub və bu, əslində, onun unikal mahiyyətini və gücünü nümayiş etdirir. Düşünürəm ki, bütün bu amillər həmin tədbiri müxtəlif məsələləri həll edən, inkişaf yolunu göstərən, çox inkişaf etmiş və inklüziv platformaya çevirir. Birincisi, Xəzər Neft və Qaz Sərgisi oldu. Sonra biz qaz hasilatına başladıq. Tədbir artıq Xəzər Neft və Qaz Sərgisi və Konfransı adını aldı. Sonra biz bərpaolunan enerji sahəsində işə başladıq və tədbir fərqli sektorları əhatə edən Bakı Enerji Həftəsinə çevrildi. Siz qısa müddət ərzində bir ölkədə hər istiqamətdə – neft, təbii qaz və indi isə yaşıl enerji sahələrində uğurları görə bilərsiniz.

Müxbir: Yeri gəlmişkən, Siz xüsusi Sərəncamla bu ili "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan etdiniz. Elə deyilmi?

Prezident İlham Əliyev: Bəli, ev sahibliyi edən ölkə kimi bizim əsas məqsədlərimizdən biri birliyi və həmrəyliyi yaratmaqdır. Biz COP zamanı və ondan sonra sədrliyimizin davam edəcəyi dövrdə elə müsbət mühit qurmaq istəyirik ki, ölkələr və şirkətlər bir-biri ilə istəklə işləsin və qarşılıqlı iddiaları kənara qoysunlar, planetin qorunması ilə əlaqədar əsas gündəliyə diqqət yetirsinlər.

Müxbir: Cənab Prezident, hər zaman Sizi görməkdən məmnunuq.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun.

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0010

DAVAMLI İNKİŞAFIN İDARƏ EDİLMƏSİ
SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT

UOT 328; 342.5; 351/354; 351

URXAN ƏLƏKBƏROV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik

e-mail: alakbarovuk@gmail.com

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ENERJİ STRATEGİYASININ UĞURLARI DÜNYA İQTİSADİ FORUMUNUN HESABATINDA

Azərbaycan Respublikasında seçicilərin yüksək fəallığı şəraitində 2024-cü ildə növbədənkənar Prezident seçkiləri keçirildi. Seçkilərin nəticəsi bir daha göstərdi ki, seçicilərin 92,12 faizi hazırda ölkəyə başçılıq edən cənab İlham Əliyevi ölkə Prezidenti kimi görmək istəyir. Bu nəticə tam gözlənilən idi. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkə qlobal səviyyədə prioritet kimi qəbul olunmuş istiqamətlərdə dünya liderləri sırasına yüksəlib, iqtisadi və sosial sahələrdə yüksək nəticələr qazanıb, BMT Təhlükəsizlik Şurasının Qətnamələri və digər beynəlxalq təşkilatların qərarlarına uyğun olaraq öz ərazilərini tam şəkildə işğaldan azad edərək, ölkənin suverenliyini bərpa edib. Hazırda işğaldan azad edilən ərazilərin iqtisadi, sosial, ekoloji və demoqrafik reabilitasiyası həyata keçirilir, qaçqın və məcburi köçkünlərin öz yurdlarına qayıdışı təmin edilir, uğurlu diplomatik fəaliyyət nəticəsində ölkənin beynəlxalq nüfuzu daim artır. Prezident İlham Əliyevin inauqurasiya nitqi ölkənin gələcək illərdə də inkişafının uğurlu olacağından xəbər verir [1].

Prezident İlham Əliyevin andiçmə mərasimindəki nitqində ölkənin son 20 ildə əldə etdiyi nailiyyətlər də öz əksini tapıb. Göstərilib ki, Azərbaycan Respublikası uğurla inkişaf edir, bu inkişaf davamlıdır və inklüziv cəmiyyətin formalaşmasına xidmət edir. Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, bu uğurların əsasını Ulu Öndər Heydər Əliyev qoyub [1].

Ölkənin uğurlu inkişafı və prosesin innovativliyini müxtəlif beynəlxalq təşkilatların çoxsaylı hesabatları və dərc edilmiş analitik təhlillər də sübut edir. Bu uğurların əsasında ölkə Prezident İlham Əliyev tərəfindən nəzəri baxımdan əsaslandırılmış və real şəraitdə sınaqdan keçirilən yeni dövlət idarəçilik texnologiyaları durur. Sözügedən texnologiyalar müasir elmə əsaslanaraq dövlət idarəçiliyini və dövlət qulluğu sistemini tam yeni səviyyəyə qaldırıb. Bu siyasət və yeni dövlət idarəçilik texnologiyalarının Prezident İlham Əliyev tərəfindən ardıcıl tətbiqi nəticəsində Azərbaycan Respublikası qlobal, bütün bəşəriyyəti narahat edən humanitar, iqtisadi və davamlı inkişaf problemlərinin müzakirəsi platformasına çevrilib [2, 3].

Belə tədbirlər silsiləsindən 2024-ci ilin noyabr ayında Bakıda keçiriləcək iqlim dəyişmələrinə dair qlobal səviyyəli COP 29 toplantısını qeyd etmək olar. Prezident İlham Əliyev sözügedən tədbirlə bağlı çıxışında qeyd edib: "Azərbaycana növbəti dəfə böyük etimad və böyük hörmət göstərilmişdir. Biz buna layiqik, biz apardığımız siyasət nəticəsində dünya miqyasında çox güclü mövqelərə sahib olmuşuq. Azərbaycana beynəlxalq aləmdə olan hörmət günbəgün artır və biz bu hörməti öz

əməlimizlə, işimizlə, siyasətimizlə qazanmışıq" (4). Göründüyü kimi, bu sahədə də Azərbaycan Respublikası əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə edib və qazanılmış uğur beynəlxalq təşkilatların digər sənədlərində də öz əksini tapıb. Ötən 2023-cü ilin sonunda Azərbaycan Respublikasının iqlim dəyişiklikləri sahəsində ölkənin uğurlarını əks etdirən, eyni zamanda davamlı inkişafa xidmət edən yeni bir hesabat dərc edilib. Bu hesabat Dünya İqtisadi Forumu tərəfindən hazırlanıb və Cenevrədə 2023-cü ilin oktyabr ayında dərc edilib. Hesabat iqlim dəyişikliklərinin tam və ya əhəmiyyətli dərəcədə qarşısının alınması üçün olduqca əhəmiyyətli bir prosesə – enerji keçidinə (transformasiyasına) həsr olunub (5). Hesabatda eyni zamanda dünyanın müxtəlif ölkələrində enerji keçidinin vəziyyəti xüsusi göstərici – Enerji Keçidi (Transformasiya) İndeksi (EKİ) vasitəsilə dəyərləndirilib. EKİ-nin hesablanması 8 müxtəlif göstəricilər əsasında həyata keçirilir. Bu hesabata əsasən, Azərbaycan Respublikası iqlim dəyişikliklərinin qarşısının alınması üçün ən əhəmiyyətli tədbirlərin nəticəsi olan enerji keçidi (transformasiyası) göstəricisinə görə, dünyada yüksək nailiyyətlər nümayiş etdirib. Belə ki, enerji keçidini səciyyələndirən indeksi (EKİ) Azərbaycan Respublikasında 62-yə bərabərdir və həmin göstərici ilə ölkəmiz dünyada 32-ci yerdədir. Bu göstərici ilə Azərbaycan Respublikası bir çox dünya ölkələrini, o cümlədən "böyük yeddilik" (G 7), Avropa İttifaqı, İqtisadi İnkişaf və Əməkdaşlıq Təşkilatlarının üzvü olan bir sıra dövlətləri də geridə qoyub. Bakıda 2024-cü ildə keçiriləcək COP-29 beynəlxalq konfransı ərəfəsində bu hesabatın dərc edilməsi olduqca önəmlidir və ölkəmizin sözügedən tədbirə ev sahibliyi etməsinin tutarlı əsası kimi qəbul edilə bilər.

İqlim dəyişiklikləri bəşəriyyət qarşısında duran və davamlı inklüziv inkişafı əngəlləyən ən aktual qlobal çağırışlar sırasındadır. Bu çağırışa cavab vermək, iqlim dəyişikliklərinin hazırkı və gələcək nəsillər üçün törətdiyi fəsadları qarşılamaq üçün milli və beynəlxalq səviyyədə bir çox tədbirlər həyata keçirilir. Bu tədbirlər arasında iqlim dəyişikliklərinə dair BMT-nin Çərçivə Konvensiyasına qoşulmuş ölkələrin beynəlxalq konfransları xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Konvensiyanın məqsədi iqlim dəyişikliklərinə qarşı mübarizənin gücləndirilməsi və artıq baş vermiş və potensial təsirlərin yumşadılmasıdır. Hazırda göstərilən çərçivə konvensiyasına 190-dan çox ölkə qoşulub və onlar mütəmadi olaraq bu mövzuya həsr olunmuş qlobal miqyasda konfranslar keçirirlər. Bu tədbirlər "konvensiya tərəfdaşlarının konfransı"dır və ingilis dilində "COP" abreviaturası ilə qeyd edilir və tədbirin sayca ardıcıllığını əks etdirən rəqəmlə sıralanır. 2023-cü ildə bu konfrans, yəni COP, Dubayda keçirilmişdi və 1992-ci ildən sonra sayca 28-ci olduğu üçün COP-28 kimi məlumdur. Konvensiya iştirakçılarının ümumi qərarı əsasında 2024-ci ildəki 29-cu konfrans – COP-29 Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakıda keçiriləcək [4].

Azərbaycan Respublikasının belə bir möhtəşəm dünya miqyaslı tədbirin keçirilməsi üçün seçilməsi təsadüfi deyil. İqlim dəyişikliklərinin qarşısının alınması və artıq bu istiqamətdə baş vermiş təsirlərin yumşadılması ilk növbədə istixana effektini törədən qazların atmosferə tullanmasının ya sıfır səviyyəsinə endirilməsini, ya da əhəmiyyətli dərəcədə azaldılmasını tələb edir. Bu isə öz növbəsində enerji keçidinin (transformasiyanın) əsas istiqaməti olan bərpa olunmayan qazıntı (fossil) enerji mənbələrindən (kömür, neft, qaz, torf, müxtəlif növ bitumlar, çist qazı və s.), bərpa olunan enerjidən (günəş, külək, su axarları və s.) istifadəyə keçmək, bunun üçün müvafiq hüquqi və maliyyə mühitinin, fiziki infrastrukturun yaradılması deməkdir.

Azərbaycan Respublikasında enerji keçidi sahəsində keçən əsrdə müəyyən işlər aparılsa da, ölkədə bu sahənin inkişafı üçün xüsusi əhəmiyyətli tarix 2004-cü il hesab edilə bilər. Həmin ilin 21 oktyabr tarixində Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı əsasında ölkədə alternativ və bərpa olunan enerjinin istifadəsinə dair Milli Proqram təsdiq edilmişdi (şəkil 1).

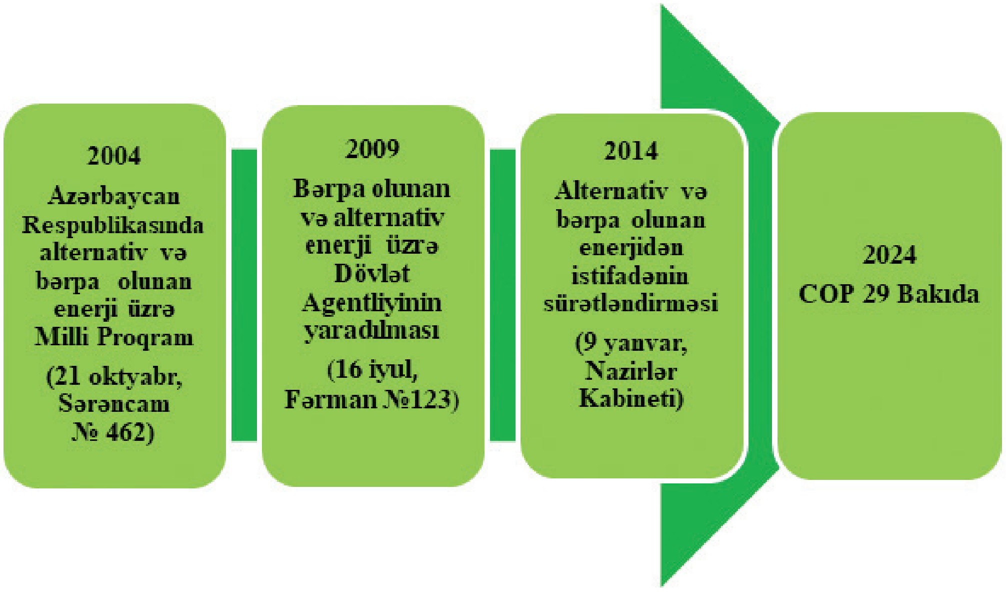

Şəkil 1. Azərbaycan Respublikasında enerji keçidinin əsas mərhələləri

Dünya İqtisadi Forumunun hesabatında bu proseslərin son onillikdə, yəni 2014-2023-cü illərdə necə getməsinin təhlili verilib. Bu təhlilə əsasən dünya ölkələrində Enerji Keçidi (Transformasiyası) İndeksi 75.5 (İsveç, dünya maksimumu) və 40 (Yəmən Respublikası, dünya minimumu) arasında dəyişir. Azərbaycan Respublikasının indeksi 62-yə bərabərdir və bu göstərici ilə ölkəmiz dünyada 32-ci yerdədir. Şəkil 2-də Azərbaycan Respublikasının və bəzi iqtisadi inkişaf etmiş ölkələrin enerji keçidi indeksi barəsində məlumatlar təqdim olunmuşdu [2].

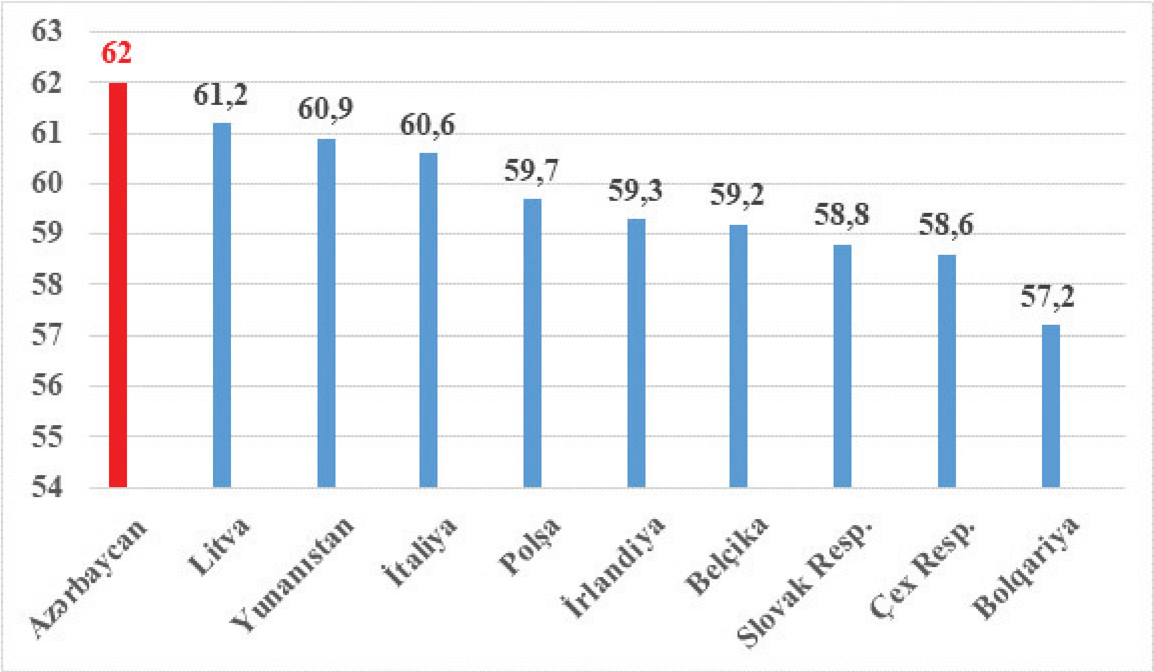

Şəkil 2. Azərbaycan Respublikası və bəzi iqtisadi inkişaf etmiş ölkələrin Enerji Keçidi (Transformasiya) İndeksi. Mənbə: Dünya İqtisadi Forum, 2023 (5)

Şəkil 1-dən göründüyü kimi, son iyirmi ildə (2004-2023) iqlim dəyişiklikləri kimi qlobal çağırışın qarşılanması istiqamətində Azərbaycan Respublikası əhəmiyyətli işlər həyata keçirib və bunun nəticəsində ölkənin enerji keçidi göstəricisi kifayət dərəcədə yüksəkdir. Şəkil 2-də təqdim olunmuş məlumatlar bunu təsdiq edir [5]. Bu nailiyyətlərin arxasında ilk növbədə Prezident İlham Əliyevin inkişaf strategiyasının innovativ və davamlı olması, dövlət idarəçiliyində dünyada ilk dəfə tətbiq etdiyi tam yeni dövlət idarəçilik texnologiyalarının ardıcıl olaraq tətbiqinin nəticəsidir. Təsadüfi deyil ki, hələ 20 il öncə ölkədə alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramı qəbul edildi, 2009-cu ildə isə bərpa olunan və alternativ enerji üzrə Dövlət Agentliyi yaradıldı. Sonrakı illərdə də Azərbaycan Respublikasında enerji transformasiya problemləri daim diqqət mərkəzində olub. Belə ki, hələ 10 il əvvəl Prezident İlham Əliyev ölkənin Nazirlər Kabinetinin 9 yanvar 2014-cü ildə keçirilən hesabat toplantısında demişdi: "Günəş, külək enerji növlərinin inkişafı ilə bağlı işlər daha da sürətlə getməlidir. Bu imkanlardan istifadə etməmək, əlbəttə ki, böyük səhv olardı" [6]. Hazırda iqlim dəyişikliklərinin qarşısının alınması sahəsində qazanılan uğurlar Prezident İlham Əliyevin

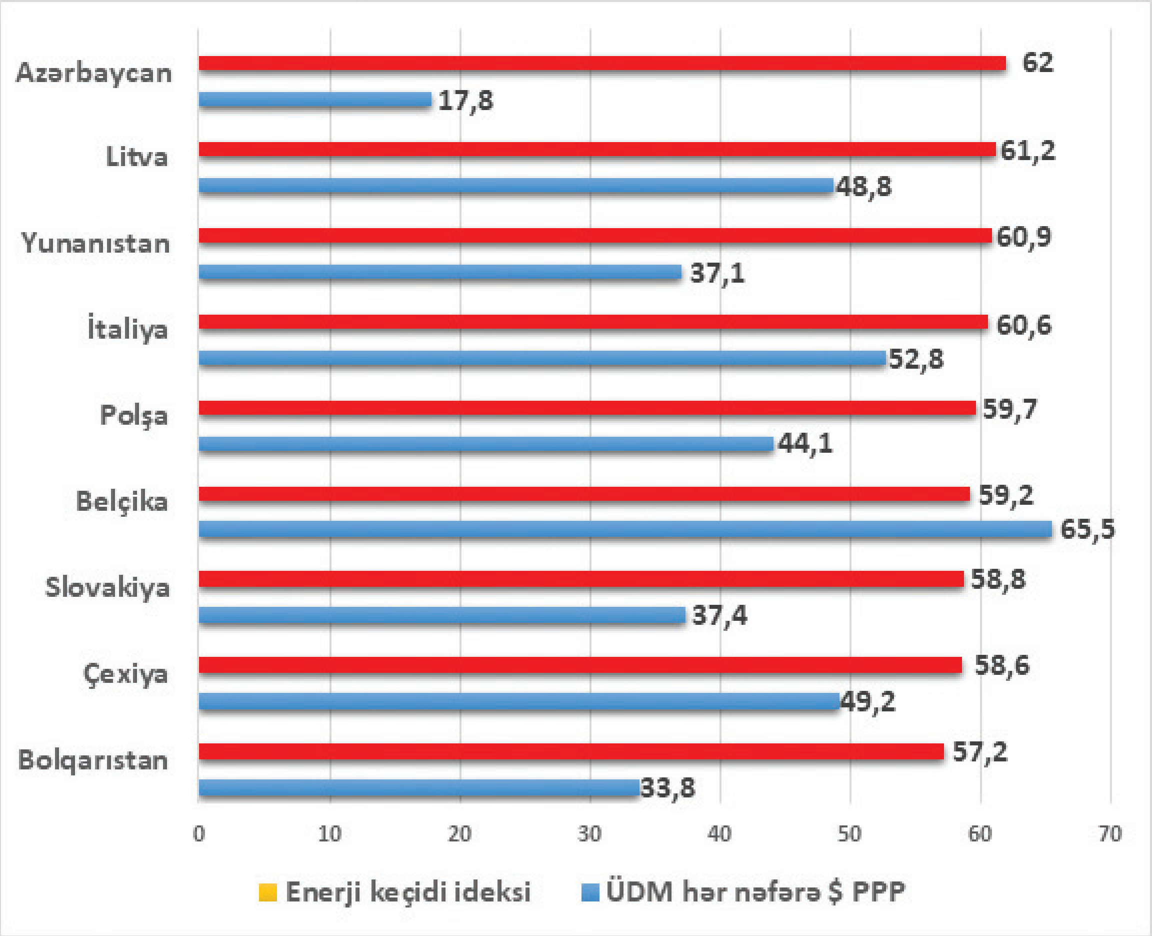

Şəkil 3. Azərbaycan Respublikası və bəzi iqtisadi inkişaf etmiş ölkələrdə hər nəfərə düşən Ümumdaxili Məhsulun dəyəri (ABŞ dolları, alıcılıq qabiliyyəti pariteti (AQP) ilə) və Enerji Keçidi İndeksi (5,7).

uzaqgörənliyinin və davamlı inkişafa xidmət edən bu sahənin milli prioritet olmasının daha bir nümunəsi kimi dəyərləndirilə bilər.

Dünya İqtisadi Forumunun enerji keçidinə həsr olunmuş hesabatı 2023-cü ilin sonunda dərc edilib və tədqiqata 120 ölkə cəlb olunub. Onların çoxu Dünya Bankının təsnifatına görə, hər nəfərə düşən gəlirlərə görə yüksək, ortadan yüksək və orta gəlirləri olan ölkələr qruplarına aiddir. Azərbaycan Respublikası ilə birlikdə Şəkil 2-də təqdim olunmuş ölkələr də yüksək gəlirləri olan dövlətlər qrupundadır. Bizim ölkə isə hazırda orta gəlirli ölkələr sırasında dəyərləndirilir. Buna baxmayaraq, Azərbaycanın enerji keçidi sahəsində qazandığı nəticələr göstərilən yüksək gəlirli ölkələrdən daha üstündür (Şəkil 3).

Şəkil 3-də təqdim olunmuş rəqəmlərdən aydın olur ki, müqayisə edilən ölkələrin iqtisadi imkanları fərqlidir. Bu ölkələr arasında çox yüksək iqtisadi imkanlara malik olan Belçika və İtaliya da yer alıb ki, onlarda hər nəfərə düşən ÜDM-nin həcmi, müvafiq olaraq, 50–60 min ABŞ dollarından (alıcılıq qabiliyyəti pariteti ilə) yüksəkdir. İtaliya, Belçika ilə yanaşı, Litva və Yunanıstan da bu ölkələr sırasındadır. Şəkil 3-də təqdim olmuş Avropa İttifaqının digər üzvləri – Slovakiya, Çexiya, Polşada da hər nəfərə düşən illik gəlir kifayət dərəcədə yüksəkdir və ildə 40 min ABŞ dollarını (alıcılıq qabiliyyəti pariteti ilə) üstələyir. Şəkildə təqdim olunmuş digər ölkələrin iqtisadi göstəriciləri Azərbaycan Respublikası ilə müqayisədə daha yüksəkdir. Bu ölkələrdə hər nəfərə düşən ÜDM-in dəyəri 30 min ABŞ dollardan (alıcılıq qabiliyyəti pariteti ilə) çoxdur. Belə bir şəraitdə iqtisadi imkanları daha məhdud olan Azərbaycan Respublikası enerji keçidində daha yüksək nəticələr əldə etmişdir. Qeyd edilməlidir ki, iqtisadi göstəricilərə dair bilgilər 2024-cü ildə Dünya Bankı tərəfindən dərc edilmiş məlumatlara əsaslanır və eyni mənbədəndir [7].

Dövlət idarəçiliyində çox sadə bir qayda mövcuddur: nəticə iki amil – imkan və bu imkanların necə idarə olunmasından asılıdır. Bu qaydaya əsasən, əgər nisbətən məhdud iqtisadi imkanlar şəraitində yüksək nəticələr qazanılırsa, bu idarəçiliyin yüksək səviyyəsi kimi qəbul edilir. Beynəlxalq statistikada bu prosesi dəyərləndirmək üçün istifadə olunan üsullardan biri Ümumdaxili Məhsulun (ÜDM) hər vahidinin istifadəsi ilə əldə edilmiş nəticədir. Enerji keçidinə (transformasiya) dair bu təhlilin nəticələri Şəkil 4-də təqdim olunub.

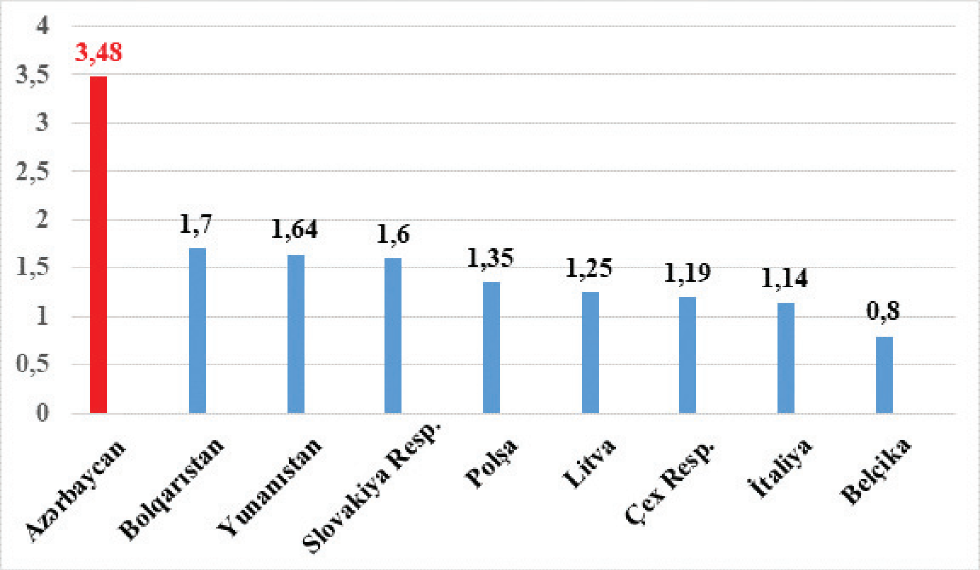

Şəkil 4. Enerji keçidi prosesinin iqtisadi səmərəliyi: ÜDM-nin hər vahidinə (1000 ABŞ dolları, alıcılıq pariteti qabiliyyəti nəzərə almaqla) qazanılmış enerji keçidi indeksi [5,7].

Dünya Bankı və Dünya İqtisadi Forumunun məlumatları əsasında tərtib edilmiş Şəkil 4-dən göründüyü kimi müqayisə edilən ölkələr arasında enerji keçidinin təmin edilməsi sahəsində ən yüksək iqtisadi səmərəliliyi Azərbaycan Respublikası nümayiş etdirib. Nisbətən məhdud resurslarla daha yüksək nəticələr əldə edilməsi yalnız mükəmməl idarəetmə şəraitində mümkündür. İqlim dəyişməsi üçün önəmli olan enerji keçidi sahəsində Azərbaycan Respublikasının qazandığı üstünlüklər ölkə Prezidenti İlham Əliyevin dövlət idarəçilik elmi və təcrübəsinə gətirdiyi yeni texnologiyalar kompleksinin səmərəliliyinin təzahürüdür. Bu kompleksə sinergetik, komplementar, kompensasion və komplimentar (komplementar ilə qarışdırılmasın) texnologiyalar aid edilə bilər. Bu texnologiyaların formalaşmasında və həyata keçirilməsində ölkənin Birinci Vitse-Prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın xüsusi xidmətləri danılmazdır [2, 3].

Qeyd edilməlidir ki, enerji keçidi sahəsində fəaliyyətinə görə Azərbaycan Respublikası keçmiş SSRİ ölkələri arasında da liderdir (şəkil 5).

Ümumiyyətə qeyd edilməlidir ki, 2023-cü ilin sonunda Dünya İqtisadi Forumu tərəfindən Cenevrədə dərc edilmiş və enerji keçidinə həsr olmuş hesabatda dünyanın yalnız 120 ölkəsi haqqında məlumatlar təqdim edilmişdir. Bu ölkələr arasında 7 postsovet ölkələri də var. Şəkil 5-dən göründüyü kimi, Dünya İqtisadi Forumu tərəfindən tədqiqata cəlb edilmiş keçmiş SSRİ ölkələri arasında da Azərbaycan Respublikası enerji keçidi (transformasiyası) sahəsində liderdir. Dünya İqtisadi Forumunun təhlilində təqdim olunmuş rəqəmlərdən aydın olur ki, ölkəmiz və bu qrupa aid olan dövlətlərin göstəriciləri arasında fərq olduqca böyükdür. Keçmiş SSRİ ölkələri arasında Azərbaycana öz enerji transformasiyası indeksinə görə ən yaxın ölkə Gürcüstandır. Lakin bu ölkənin müvafiq indeksi Azərbaycandan 7.2 vahid azdır. Bu kifayət dərəcədə böyük fərqdir. Adətən bir qrupa aid ölkələrin enerji keçidi indeksi arasında müşahidə edilən fərqlər yalnız bir neçə vahid, ya ondan da az olur [5].

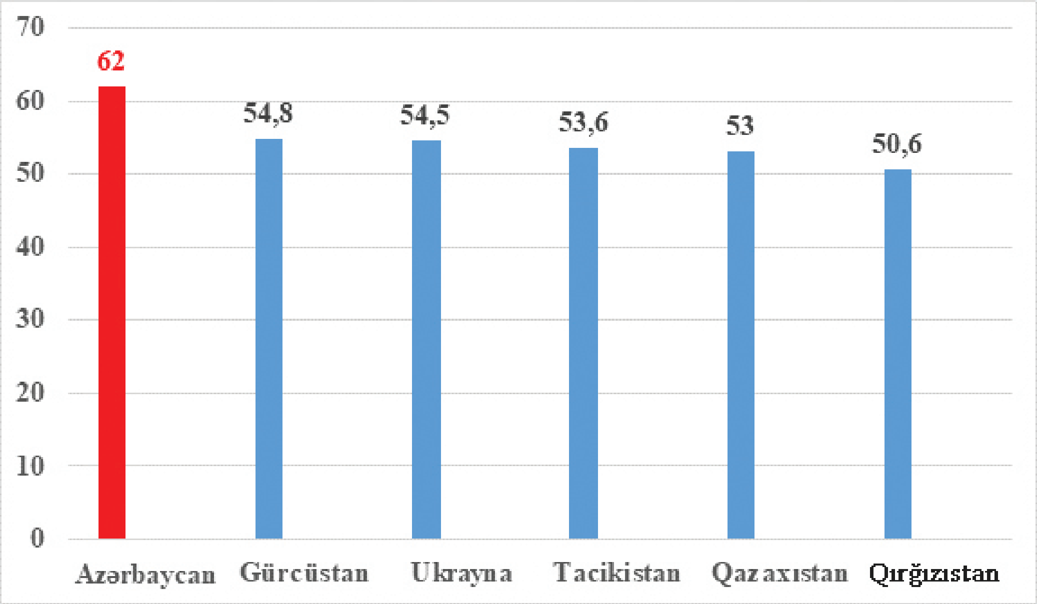

Şəkil 5. Azərbaycan Respublikası və bəzi keçmiş SSRİ ölkələrinin Enerji Keçidi (Transformasiya) İndeksi (5).

Bəllidir ki, qlobal iqlim dəyişikliklərinin səbəblərindən biri və ən əsası enerji mənbəyi kimi qazıntı (fossil) yanacaq növlərindən istifadə edilməsidir (8,9). Bu yanacaq növlərinə kömür, neft, qaz, bitum, torf və bəzi digər bərpa olunmayan təbii enerji mənbələri aid edilə bilər. Bu səbəbdən fossil təbiətli enerji mənbələrindən istifadə, xüsusən neft və qaz ixrac edən ölkələrin enerji keçidi sahəsində həyata keçirdiyi siyasət beynəlxalq təşkilatların və vətəndaş cəmiyyətinin hər zaman diqqət mərkəzindədir. Bu qrupa aid olan bəzi ölkələrin enerji keçidi göstəriciləri Şəkil 6-da təqdim olunub.

İqlim dəyişiklikləri konvensiyası ilə əlaqədar konfranslar (COP) dünya üçün çox əhəmiyyətlidir. Bir daha qeyd edilməlidir ki, bu qlobal əhəmiyyətli tədbirin Bakıda keçirilməsi ilə əlaqədar olan və 15 dekabr 2023-cü ildə keçirilən müşavirədə Ölkə Prezidenti İlham Əliyev qeyd etmişdi: “Bu qərarı bütün dünya ölkələri bir neçə gün bundan əvvəl qəbul etmişdir və beləliklə, Azərbaycana növbəti dəfə böyük etimad və böyük hörmət göstərilmişdir”. Davamlı inkişaf edən inklüziv cəmiyyətin formalaşması üçün iqlim dəyişikliklərinin qarşısının alınması və ya əhəmiyyətli dərəcədə azaldılması vacib şərtdir. Ölkənin bu sahədə qazandığı nəticələr eyni zamanda milli və regional davamlı inkişafa vacib töhfədir.

Şəkil 6-da təqdim olunmuş məlumatlardan aydın olur ki, Azərbaycan Respublikası tanınmış neft və qaz ixrac edən ölkələr arasında da enerji transformasiyası sahəsində yüksək nəticələr əldə etmişdir. Bu göstəriciyə görə yalnız Norveç Krallığı Azərbaycan Respublikasından irəlidir. Norveçin irəlidə olması təbiidir: bu ölkə dünyada enerji transformasiyasına görə üçüncü, insan inkişafına görə isə birinci yerdədir [5,11]. İqlim dəyişikliklərinin qarşısının alınmasında mühüm əhəmiyyət daşıyan və bu sahədə ən müasir göstərici olan enerji transformasiyası göstəricilərinə görə Azərbaycan Respublikası Səudiyyə Ərəbistanından və Küveytdən irəlidədir. Bu ölkələr isə dünyanın əsas neft ixracatçılardır [6].

Qeyd edilməlidir ki, Dünya İqtisadi Forumu və Dünya Bankının rəsmi məlumatlarına əsasən neft və qaz ixrac edən ölkələr arasında Azərbaycan Respublikası enerji keçidinin təmin edilməsi üçün maliyyə mənbələrini ən optimal idarə edən ölkədir (Şəkil 7).

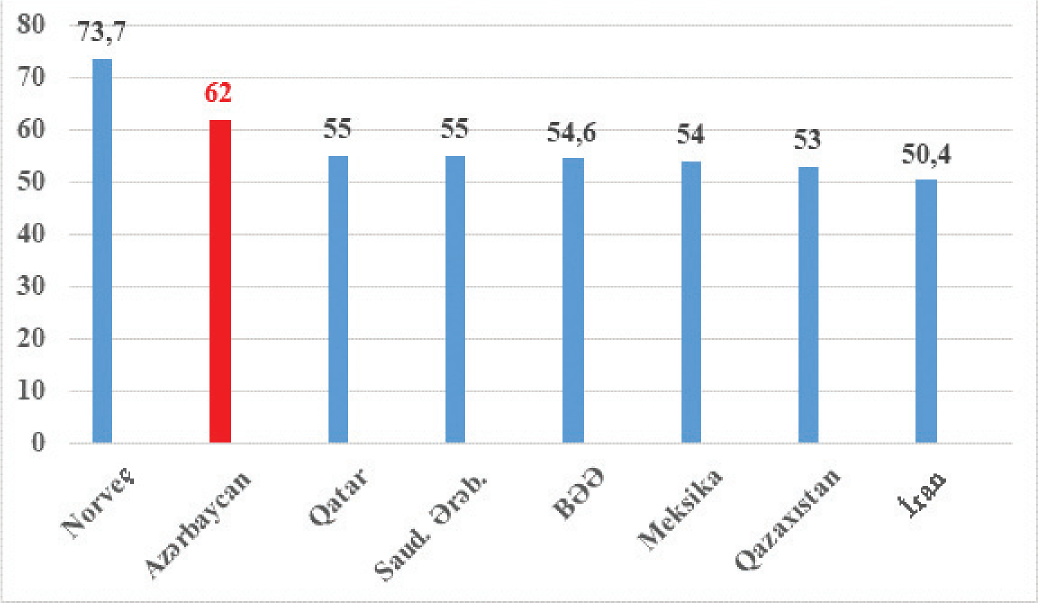

Şəkil 6. Azərbaycan Respublikası və bəzi neft və qaz ixrac edən ölkələrin Enerji Keçidi (Transformasiya) İndeksi (5).

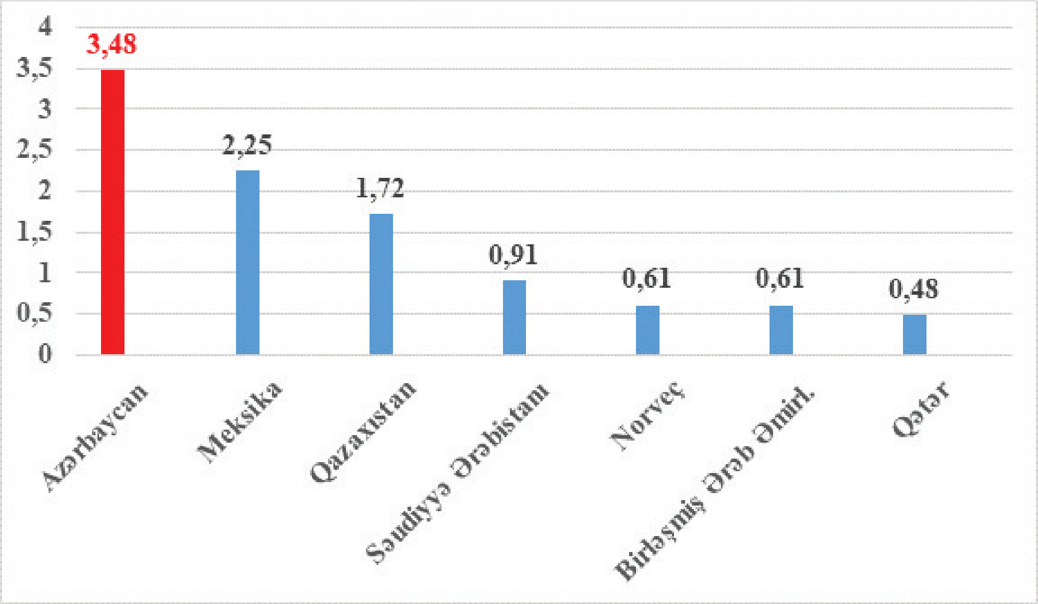

Şəkil 7. Enerji keçidi prosesinin iqtisadi səmərəliliyi: ÜDM-nin hər vahidinə (1000 ABŞ dolları, alıcılıq pariteti qabiliyyəti nəzərə almaqla) qazanılmış enerji keçidi indeksi [5, 7].

İqlim dəyişikliklərinə həsr olunmuş və müxtəlif ölkələrdə keçirilən konvensiya tərəfdaşlarının konfranslarında bu problemin müxtəlif aspektləri müzakirə edilmişdir. Bakıda keçirilən COP 29 toplantısının əsas fokusu iqlim dəyişmələrin qarşısının alınmasının idarə edilməsində maliyyə məsələlərinin həllidir. Bir çox hallarda inkişafda olan ölkələr iqtisadi

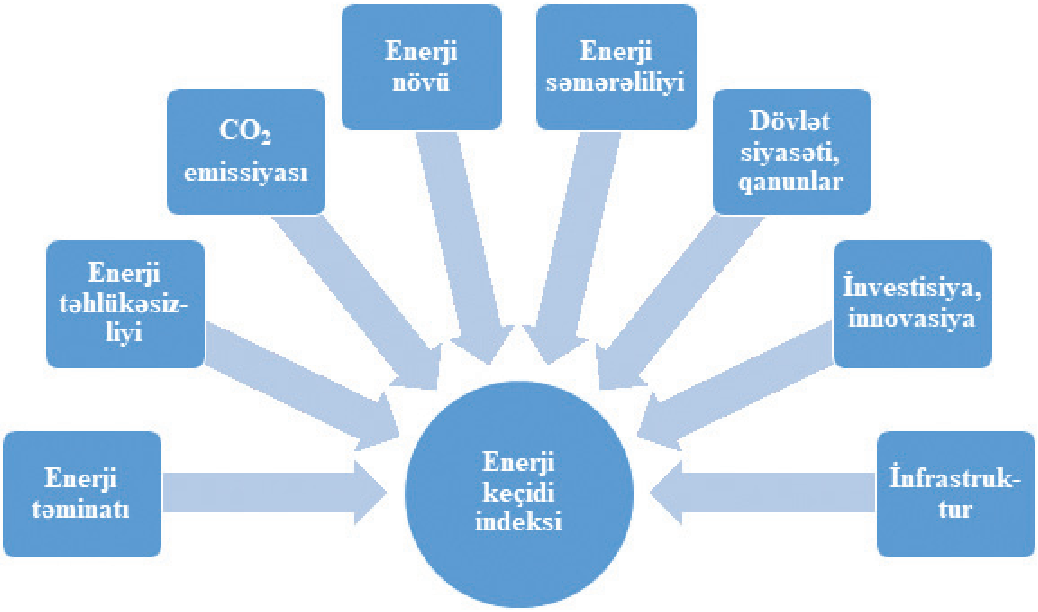

Şəkil 8. Enerji keçidi (transformasiyası) indeksinin hesablanmasında nəzərə alınan göstəricilər.

baxımdan yüksək inkişafa nail olmuş ölkələrin iqlim dəyişmələrinin qarşısının alınması və yaxud bu istiqamətdə təsirlərin yumşadılması üçün kifayət dərəcədə maliyyə ayırması haqqında fikir irəli sürürlər. Şəkil 7-də təqdim olunmuş məlumatlar göstərir ki, inkişafda yüksək nəticələr əldə etmiş ölkələrin iqlim dəyişmələrinə daha çox maliyyə ayırması üçün yüksək potensial mövcuddur (12). Təsadüfi deyil ki, Bakıda keçiriləcək COP 29-un əsas mövzusu iqlim dəyişmələr ilə əlaqədar tədbirlərin maliyyələşdirilməsidir.

Qeyd edilməlidir ki, enerji transformasiyası indeksinin hesablanmasında enerji mənbəyi ilə yanaşı bir sıra digər amillər də nəzərə alınır (Şəkil 8).

Şəkil 8-dən göründüyü kimi, iqtisadiyyat və məişətdə istifadə olunan enerjinin növü, onun davamlı inkişafın tələbləri ilə əlaqədar "yaşıl" olması uğurlu enerji keçidinin (transformasiyasının) yalnız bir şərtidir. Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin tətbiq etdiyi yeni idarəçilik texnologiyalarının sinergetik komponenti ölkədə son 20 ildə Şəkil 5-də göstərilən bütün istiqamətlərin inkişafını təmin edib.

Enerji transformasiyanın vacib şərti enerji səmərəliliyidir. Beynəlxalq statistikaya əsasən, Azərbaycan Respublikası bu sahədə də dünya liderləri sırasındadır.

Enerji səmərəliliyinin dəyərləndirilməsi üçün Dünya Bankı və digər beynəlxalq təşkilatlar bir necə üsuldan istifadə edir. Onların biri hər vahid enerjinin istifadəsi nəticəsində yaradılmış ÜDM-nin dəyəridir. Digər üsul isə müxtəlif ölkələrin 1000 ABŞ dolları (alıcılıq qabiliyyəti nəzərə almaqla) dəyərində məhsulların istehsalına sərf edilmiş enerjinin miqdarıdır. Enerji səmərəliliyinin təhlili xüsusi əhəmiyyət daşıyır və növbəti məqalənin mövzusudur.

Ədəbiyyat:

1. Əliyev İ.H. Prezident İ.H. Əliyevin and-içmə mərasimində nitqi. https://fulltext.preslib.az/icixislar/Uun0i17aZW.html, 14.02.2024.
2. Alakbarov U.K. Innovative technologies of public administration driving world lidership of the Republic of Azerbaijan in sustainable inclusive development. Dövlət İdarəçiliyi: nəzəriyyə və təcrübə. Elmi-nəzəri jurnal (ISSN 2309-1347), 2019, №1 (65), s.99-108.
3. Алакбаров У.К. Подготовка государственных служащих в области управления устойчивым развитием как фактор формирования инклюзивного общества // Государственная служба (ISSN 2500-4344), 2023, т.25, № 5, с. 55-60.
4. Əliyev İ.H. COP29-un gələn il ölkəmizdə keçirilməsi ilə əlaqədar Prezident İ. H. Əliyevin nitqi. https://president.az/az/articles/view/62875, 15 dekabr, 2023.
5. Energy transition. World Economic Forum, 2023. https://www.weforum.org/agenda/2023/10/energy-transition-progress-trilemma/, 09.10.2023
6. Əliyev İ.H. Prezident İlham Əliyevin Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və 2014-cü ildə qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasındakı yekun nitqi. 09.01.2014
7. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD%0A, 09.01.2014
8. How Do Fossil Fuels Affect Climate Change - How to Use Fossil Fuels More Efficiently? https://www.scientificworldinfo.com/2018/05/fossil-fuels-and-climate-change.html, 18 may 2018.
9. https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions, 01.03.2024
10. https://yandex.ru/search/?clid=2285101&text=CO2+emissions+from+the+fossil+energy+total+and+by+the+economy+sectors&lr=10253, 01.03.2024
11. Human Development Reports, UNDP. https://www.un-ilibrary.org/content/periodicals/24123129, 02.02.2024
12. https://finance.rambler.ru/economics/48421082-top-stran-po-dobyche-i-eksportu-nefti-v-2022-godu/, 02.02.24
13. Əliyev İ. İqlim konfransına (COP 29) həsr olunmuş müşavirədə çıxışı. https://president.az/az/articles/view/62562, 15.12.2023.

Açar sözlər: *dövlət idarəçiliyi, davamlı inkişaf, iqlim dəyişmələri, enerji transformasiyası, enerji səmərəliyi, resursların idarəedilməsi*

Urkhan Alakbarov

Rector of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan, Academician

ACHIEVEMENTS OF THE ENERGY STRATEGY OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN IN THE REPORT OF THE WORLD ECONOMIC FORUM

ABSTRACT

The article discusses the strategy and key stages of implementing the policy pursued in the Republic of Azerbaijan in the field of energy transformation. It is shown that the foundations of this strategy and actual practical actions towards transitioning to renewable energy sources and enhancing energy efficiency were laid in 2004 when the State Program on the Use of Alternative and Renewable Energy Sources was adopted in the country. According to the World Economic Forum's Report published at the end of 2023 on the Energy Transition Index, the Republic of Azerbaijan ranks 32nd in the world, surpassing several countries with high economic indicators, including those in the G7, the European Union, and the Organisation for Economic Co-operation and Development. Azerbaijan is also a leader in energy transformation among hydrocarbon-producing and exporting countries. All of this serves as the basis for Baku hosting the COP 29 global climate change conference in 2024.

Keywords: *public administration, sustainable development, climate change, energy transformation, energy efficiency, resources management*

Урхан Алакбаров

Ректор Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики, академик

УСПЕХИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ СТРАТЕГИИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В ОТЧЕТЕ ВСЕМИРНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ФОРУМА

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены стратегия и основные этапы реализации политики, проводимой в Азербайджанской Республике в области энергетической трансформации. Показано, что основы этой стратегии и реальные практические действия по переходу на возобновляемые источники энергии и повышению эффективности использования энергии были заложены в 2004 году, когда в стране была принята Государственная программа по использованию альтернативных и возобновляемых источников энергии. Показано, что в соответствии с Отчетом Всемирного Экономического Форума, опубликованным в конце 2023 года по Индексу Энергетической Трансформации, Азербайджанская Республика занимает 32-ое место в мире, опережая по этому показателю ряд стран с высокими экономическими показателями, том числе входящие в «большую семерку» (G7), Европейский Союз, Организацию Экономического Сотрудничества и Развития. Азербайджанская Республика является также лидером по энергетической трансформации среди стран производителей и экспортеров углеводородного сырья. Все это является основанием того, что глобальная конференция по изменениям климата COP 29 пройдет в Баку в 2024 году.

Ключевые слова: *государственное управление, устойчивое развитие, изменения климата, энергетическая трансформация, энергоэффективность, управление ресурсами*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0012

D Ö V L Ə T İ D A R Ə Ç İ L İ Y İ
P U B L I C A D M I N I S T R A T I O N

UOT 328; 342.5; 351/354; 351

ADİL VƏLİYEV

Milli Məclis Aparatının Sosial qanunvericilik şöbəsinin müdiri, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

e-mail:adil-veliyev@yahoo.com

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ SAHƏSİNDƏ DÖVLƏT SİYASƏTİNİN SİYASİ-İQTİSADİ ASPEKTLƏRİ

İqlim fəlakətinin qarşısını almaq üçün enerji istehsal və istehlak ənənələrinin dəyişdirilməsi nəhəng neft və qaz ehtiyatlarına malik olan ölkələr üçün xüsusilə vacibdir. Bugünkü reallıqda, ənənəvi enerji mənbələrindən təmiz enerji növlərinə keçid istisnasız olaraq hamı üçün qaçılmaz prosesdir. Belə ki, uzunmüddətli perspektivdə karbohidrogen yanacaqlarının ixracından əldə olunan gəlirlərin azalması fonunda cəmiyyətin və iqtisadiyyatın daha baha başa gələn yaşıl enerji mənbələrinə uyğunlaşdırılması prosesi vaxtında başladılmasa neft-qaz ölkələri keçid prosesində ikiqat problemlə üzləşə bilərlər. Bu səbəbdən sözügedən ölkələr ətraf mühiti qorumaq, iqtisadiyyatı inkişaf etdirmək, daha ədalətli, tərəqqiyönümlü və inklüziv cəmiyyət formalaşdırmaq üçün öz enerji gələcəklərini diqqətlə planlaşdırmaqda israrlıdırlar.

Bu xüsusda, karbohidrogen mənbələri ilə zəngin olan Azərbaycan təbii enerji resurslarından səmərəli istifadə edərək qlobal miqyasda enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayır və ədalətli enerji keçidini dəstəkləyir. Ulu Öndər Heydər Əliyevin müəllifi olduğu milli maraqlara əsaslanan praqmatik siyasət ölkəmizi regional miqyaslı və qlobal əhəmiyyətli transmilli layihələrdə mərkəzi oyunçuya çevirmişdir. Azərbaycan gələcəkdə də yaşıl enerji istehsalı və ixracı ilə qitənin enerji təhlükəsizliyinin təmininə böyük töhfələr vermək iqtidarındadır.

Qəbul etmək lazımdır ki, dayanıqlı enerji təchizatı enerji mənbələrinin şaxələndirilməsindən asılıdır. Enerji təhlükəsizliyini təmin etmək üçün bir mənbəyə arxalanmaq olmaz. Bununla yanaşı, ənənəvi enerji mənbələrinin istifadəsindən dərhal imtina etməklə ədalətli enerji keçidi mümkün deyil. Enerji resurslarının müxtəlifliyi enerji bazarını sabitləşdirir. İqtisadi inkişaf, sosial rifah və ekoloji təhlükəsizlik məhz enerji təhlükəsizliyinə əsaslanır.

Bərpa olunan enerji bu gün qlobal olaraq çox vacib və aktual mövzudur, çünki o, enerji mənbələrini şaxələndirməyə, enerji təhlükəsizliyini gücləndirməyə, istixana qazları emissiyalarını azaltmağa və yeni iqtisadi imkanlar yaratmağa kömək edir. Eyni zamanda, yaşıl sənayenin inkişafı davamlı tərəqqi edən, inklüziv cəmiyyət qurulmasının və ekoloji sivilizasiyaya keçidin mühüm komponentidir. Davamlı inkişaf və ekoloji sivilizasiya şəraitində yaşıl sənayeni xarakterizə edən özəlliklərdən biri də enerji, o cümlədən bərpa olunan enerjinin səmərəli istifadəsi, enerjiyə qənaət edən texnologiyaların tətbiqidir [5].

Qlobal və milli çağırışlar, enerji təhlükəsizliyi, ekoloji dayanıqlıq və iqtisadi inkişaf imkanları ilə bağlı olduğundan, bərpa olunan enerjidən istifadənin genişləndirilməsi mövzu-

sunun aktuallığı ölkəmizdə də yüksəkdir. Yaşıl enerjidən istifadənin inkişafı Azərbaycan üçün strateji prioritetdir. Belə ki, bərpa olunan enerji iqtisadiyyatı şaxələndirməyə, karbohidrogen yanacaqlarından asılılığı azaltmağa, enerji səmərəliliyini artırmağa və iqlim dəyişikliyinin təsirlərinin azaldılması məqsədlərinə töhfə verə bilər.

Bərpa olunan enerji həm də, yeni iş yerlərinin yaradılması, əhalinin sağlamlığının yaxşılaşdırılması və ucqar ərazilərdə elektrik enerjisinə əlçatanlığın artırılması kimi sosial faydalar təmin etməklə yanaşı, davamlı inkişafı da şərtləndirə bilər. Davamlı inkişafı səciyyələndirən və bu prosesi qiymətləndirmək üçün xüsusi göstəricilərdən istifadə olunur ki, bərpa olunan mənbələrdən alınan enerjinin ümumi enerji balansındakı payı da bu göstəricilərdəndir.

Eyni zamanda, COP29 beynəlxalq konfransının 2024-cü ildə Azərbaycanda keçirilməsi və bu ilin ölkəmizdə Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili elan edilməsi mövzunun aktuallığını daha da artırır. Qeyd edək ki, Azərbaycanda bərpa olunan enerji mənbələrinin, xüsusən də günəş və külək enerjisinin potensialını, istifadə vəziyyətini, çağırışlarını və imkanlarını təhlil edən bir sıra tədqiqatlar mövcuddur.

Davamlı inkişaf konsepsiyasında "enerji təhlükəsizliyi" anlayışı. Davamlı inkişafın effektiv göstəricilərindən biri də müxtəlif ölkələrdə ÜDM (Ümumi Daxili Məhsul) istehsalına sərf olunan enerjinin miqdarıdır. Bu proseslərin monitorinqini aparan beynəlxalq qurumlar müqayisələr aparmaq üçün, AQP (alıcılıq qabiliyyəti pariteti) nəzərə alınmaqla, 1000 ABŞ dolları dəyərində məhsul və xidmətlərin istehsalına sərf olunan enerji miqdarı göstəricisindən istifadə edirlər. Davamlı inkişaf indikatorlarından biri kimi bu göstəricinin istifadəsi perspektivi aşağıdakı faktorlarla müəyyən olunur:

– Oxşar iqtisadi nəticənin əldə edilməsi üçün (bu nümunədə 1000 ABŞ dolları dəyərində məhsul və xidmətlərin istehsalı) daha az enerji sərfi iqtisadi baxımdan əlverişlidir və davamlı inkişaf vəzifələrinə müvafiqdir. Həqiqətən də, az enerji sərfi məhsulun maya dəyərini də aşağı salır.

– Analoji ÜDM həcminin (bu nümunədə 1000 ABŞ dolları) istehsalı üçün daha az enerji, xüsusilə də fossil (mədən) enerji sərfi enerji resurslarının səmərəli istifadəsi deməkdir. Təbii resursların qənaətlə istifadəsi və gələcək nəsillər üçün qorunub saxlanması davamlı inkişafın mühüm vəzifələrindəndir.

– Analoji ÜDM həcminin (bu nümunədə 1000 ABŞ dolları) alınması üçün az enerji sərfi qlobal iqlim dəyişikliklərinə təsir göstərən atmosferə istixana qazlarının daha az atılması deməkdir. Bu da özlüyündə davamlı inkişaf naminə resursların optimal idarə edilməsinin xarakteristikasıdır.

Beləliklə, enerji istifadəsi səmərəliliyinin artırılması ölkədə gerçəkləşdirilən inkişaf strategiyasının davamlı inkişaf məqsədlərinə uyğunluğunu nümayiş etdirən universal indikator ola bilər. Bu yanaşmanın üstünlüyü ondadır ki, bu barədə informasiya müntəzəm olaraq toplanır və Dünya Bankı, digər beynəlxalq qurumların saytlarına dərc olunur. Enerji istifadəsi səmərəliliyi haqqında informasiyanın vahid metodika əsasında toplanması və eyni mənbədən yayılması faktı sistematik beynəlxalq monitorinqin aparılması və müxtəlif ölkələrdə əldə olunan nəticələrin tutuşdurulması üçün imkan yaradır.

Enerji istifadəsi səmərəliliyinin monitorinqi və bu prosesin davamlı inkişaf məqsədlərinə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi başqa üsulla da gerçəkləşdirilə bilər. Bu halda müxtəlif ölkələrdə bir vahid enerjinin istifadəsi nəticəsində istehsal olunmuş məhsul və xidmətlərin (ÜDM), alıcılıq qabiliyyəti pariteti nəzərə alınmaqla, ABŞ dollarında dəyəri müəyyənləşdirilir. İndikatorun əhəmiyyəti və istifadəsi səmərəliliyi 1000 ABŞ dolları dəyərində ÜDM istehsalına enerji sərfi ilə

eynidir. Hesablamalarda bir vahid enerjinin ekvivalenti kimi onun bir kiloqram neftdəki (neftin bir barrelində təxminən 136 kq neft var) miqdarı götürülür.

Enerji müxtəlif mənbələrdən alına bilər: istilik, su və atom stansiyalarında, günəş, külək və digər bərpa olunan mənbələr hesabına istehsal oluna bilər. Lakin mənbəyindən asılı olmayaraq, enerji vahidi kimi onun bir kiloqram neftdəki miqdarı götürülür. Enerji vahidi kimi onun bir kiloqram neftdəki miqdarının götürülməsi onunla bağlıdır ki, müəyyən zaman kəsiyində bütün dünyada neftin qiyməti eynidir. Bu, müxtəlif ölkələrin enerji istifadəsi səmərəliliyinin idarə edilməsi və həmin texnologiyaların davamlı inkişaf məqsədlərinə uyğunlaşdırılması üzrə fəaliyyətini müqayisə etmək üçün şərait yaradır. Qeyd etmək lazımdır ki, son illər dünyada enerji sərfi səmərəliliyi xeyli artıb ki, bu da davamlı inkişaf məqsəd və vəzifələrinə cavab verir.

Azərbaycanda müasir enerji siyasətinin istiqamətləri və enerji təhlükəsizliyi strategiyası. Cənubi Qafqazın lider dövləti olan Azərbaycan enerji sahəsində xarici təchizatçılardan asılılığı olmayan ölkədir [1]. Üstəlik həm neft-qaz, həm də elektrik enerjisi ixracatı bu gün region ölkələri ilə yanaşı Avropa ölkələrinin də enerji təhlükəsizliyinə töhfə verir. Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu rasional enerji siyasəti bu gün də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ərazi bütövlüyünü tam bərpa etmiş dövlətimizin hərtərəfli və dayanıqlı inkişafını təmin edir.

Dünyada və regionda mövcud olan geosiyasi vəziyyəti dərindən təhlil edən Heydər Əliyev Azərbaycanın siyasi-iqtisadi maraqlarını qoruyaraq "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasına, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin çəkilməsinə, Azərbaycan neftinin dünya bazarlarına çıxarılmasına nail oldu [8].

Ulu Öndər ölkəmizin siyasi və iqtisadi müstəqilliyini möhkəmləndirib, hərtərəfli tərəqqini təmin edən milli inkişaf modeli ilə dövlətimizi regional inkişafın hərəkətverici qüvvəsinə çevirdi. Mükəmməl strategiya və qlobal əməkdaşlıq layihələri ilə bugünkü qüdrətli Azərbaycanın müəllifi Ümummilli lider müxtəlif ictimai-siyasi formasiyalarda müstəqilliyin açarını enerji təhlükəsizliyində görürdü. Bu gün enerji müstəqilliyinin dünyanın aparıcı dövlətlərinin gündəliyində bir nömrəli məsələyə çevrilməsi və bu məsələdə Azərbaycanın enerji təchizatçısı kimi strateji mövqeyinin güclənməsi də bir daha Heydər Əliyevin enerji təhlükəsizliyinə dair baxışlarının zamanın fövqündə olduğunu təsdiqləyir.

Heydər Əliyev sayəsində SSRİ dövründə Qafqazın ən iri istilik elektrik stansiyası "Azərbaycan" İES ərsəyə gəlmişdir. Bununla yanaşı, ümumi gücü 3 min meqavatdan çox 6 elektrik stansiyası və müxtəlif gərginlikli 17 yarımstansiyanın qurulması da onun adı ilə bağlıdır. Müstəqillik illərində isə 620 MVt gücündə elektrik stansiyaları və 6 yarımstansiya istismara verilmişdir ki, neft sənayesinin inkişafı kimi bu elektroenergetika infrastrukturu da Heydər Əliyevsiz mümkün olmazdı.

Ulu Öndər fərqində idi ki, Azərbaycanın sözün əsl mənasında müstəqilliyi enerji marşrutlarının şaxələndirilməsindən keçir. Bakı-Supsa, Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəmərləri də Heydər Əliyevin əsərləridir. Azərbaycanın uzunmüddətli enerji siyasətinə Heydər Əliyevin digər böyük töhfəsi 1996-cı ildə "Şahdəniz" qaz yatağı ilə bağlı imzalanmış saziş olub. Həmin saziş sayəsində Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərinin çəkilməsinə, Cənub Qaz Dəhlizinin ərsəyə gəlməsinə imkan yaranıb. Bu gün bu layihələrin hər biri ölkəmizin və tərəfdaşlarımızın enerji təhlükəsizliyinin, iqtisadi uğurlarımızın mühüm mənbələridir. Azəri-Çıraq-Günəşli və Şahdəniz yataqlarından 569 milyon tona yaxın neft, 40,6 milyon ton kondensat, təxminən 390 milyard kubmetr qaz çıxarılıb, 170 milyard dollardan çox gəlir əldə edilib. Bakı-Supsa 99,4 milyon ton, BTC isə 477,5 milyon tonu Azərbaycana, 55,4 milyon tonu digər ölkələrə məxsus ümumilikdə 533 milyon tondan çox nefti dünya bazarına nəql edib. İndiyə kimi ixraca yönləndirilmiş 130 milyard kubmetr qaz üçün bazarlar Cənub

Qafqaz Boru Kəməri, TANAP və TAP vasitəsilə daha da şaxələndirilib. 27 il ərzində neft-qaz sektoruna 89 milyard dollar xarici sərmayə qoyulub [9].

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev öz qətiyyəti, strateji baxışı, yüksək liderlik keyfiyyətləri ilə ölkəmizin davamlı inkişafının, ərazi bütövlüyünün və regionda yeni geosiyasi reallıqların memarı olmaqla Azərbaycanın enerji siyasətini böyük uğurla yeni mərhələyə yüksəldib. Dövlət başçısının zənginləşdirdiyi müstəqil enerji siyasətinin zirvəsi olan Cənub Qaz Dəhlizi ilə 3 il ərzində Avropaya 31.5 milyard kubmetr qaz tədarük edilib.

Neft sahəsində Xəzərlə Aralıq dənizi, təbii qaz sahəsində Xəzərlə Adriatik dənizi arasında enerji bağlantısı yaratmış Azərbaycan Xəzər dənizi ilə Qara dənizi 4 QVt gücündə enerji dəhlizi ilə əlqələndirmək əzmindədir. Artıq bu istiqamətdə BP, Masdar, ACWA Power, Fortescue, China Gezhouba, Total Energies, Nobel Energy və Czech Engineering şirkətləri ilə ümumi gücü 28 QVt olan layihələrin həyata keçirilməsi üzrə əməkdaşlığa dair sənədlər imzalanıb.

“Milli Təhlükəsizlik haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 17.2.10-cu yarımbəndində təsbit olunur ki, iqtisadi sahədə təhlükəsizliyin təmin edilməsi amillərindən biri də enerji ehtiyatlarının hasilatı, nəqli və istismarı ilə bağlı layihələrin və ölkəni qlobal iqtisadiyyatla birləşdirən nəqliyyat dəhlizinin həyata keçirilməsidir [7].

Enerji təhlükəsizliyi insanlar, cəmiyyət, dövlət və iqtisadiyyat üçün enerji ehtiyatlarının təchizatına mane ola biləcək hər hansı təhlükələrdən qorunma vəziyyətidir. Enerji təhlükəsizliyi əhalinin keyfiyyət və qiymət baxımından ehtiyaclarına cavab verən enerji resurslarına çıxışının təmin edilməsini nəzərdə tutur. Bu, həm də digər ölkələrin müdaxiləsi kimi həm xarici təhlükələrdən, həm də qəzalar, təxribatlar kimi daxili təhlükələrdən müdafiəni əhatə edir [6, s.4].

Azərbaycan Respublikası zəngin karbohidrogen ehtiyatlarına malikdir və bu ehtiyatlar enerji istehsalı və ixracının əsas mənbəyidir. Ölkə enerji resurslarını səmərəli və təhlükəsiz şəkildə nəql etməyə imkan verən yanacaq-enerji infrastrukturuna malikdir. Daxili enerji tələbatını xarici mənbələrdən asılı olmadan ödəyə bilir. Bu enerji ehtiyatları təkcə Azərbaycan Respublikasının enerji təhlükəsizliyi üçün deyil, həm də iqtisadi inkişafı üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir. Onlar sənaye, kənd təsərrüfatı, ticarət və digər xidmətlər kimi milli iqtisadiyyatın bütün sahələrinin dinamik inkişafı üçün zəmin yaradır. Azərbaycan Respublikası öz iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək üçün öz təbii ehtiyatlarından və enerji potensialından səmərəli və davamlı şəkildə istifadə edir. Enerji istehlakını optimallaşdırmağa, enerji mənbələrini şaxələndirməyə, enerji səmərəliliyini artırmağa və ətraf mühiti qorumağa çalışır.

Enerji təhlükəsizliyi ölkənin və cəmiyyətin rifahına təsir göstərir. Cəmiyyətin enerji təchizatı vasitəsilə təhdidlərdən qorunmaq qabiliyyəti çox vacibdir. Bu təhdidlər mənşəyindən asılı olaraq xarici və ya daxili ola bilər. Xarici təhlükələr qlobal enerji bazarına, enerji resurslarının mövcudluğuna və qiymətinə təsir edən geosiyasi və makroiqtisadi problemlər kimi ölkə xaricindən gələn təhlükələrdir. Daxili təhdidlər isə istehsal, ötürmə, paylama, istehlak, tənzimləmə və idarəetmə kimi milli enerji sektoru ilə bağlı məsələlər kimi ölkə daxilindən yaranan təhlükələrdir. Strateji və mühüm obyektlərin enerji ilə etibarlı təmin olunması, sərf edilmiş yanacaq ehtiyatlarının yerinin doldurulması, yanacağın və enerji növlərinin şaxələndirilməsi, ekoloji tələblərin nəzərə alınması, enerji ehtiyatlarından səmərəsiz istifadənin qarşısının alınması, daxili və xarici bazarlarda enerji ehtiyatlarının lazımi gəlir gətirməsi və səmərəli ixrac üçün azad iqtisadi şəraitin yaradılması enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasının əsas prinsiplərindəndir [10].

Neft-qaz sənayesi ölkəmizdə iqtisadi artımın sürətinə və büdcə gəlirlərinə böyük təsir göstərməkdədir. Neft-qaz gəlirlərindən qaynaqlanan iqtisadi inkişaf qeyri-neft sektorunun tərəqqisinə və yeni iş yerlərinin

açılmasına güclü stimul verir. Bu da iqtisadi təhlükəsizliyin təmini üçün əsas şərtlərdəndir.

Eyni zamanda, Azərbaycan həm qonşu ölkələrin, həm də Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında iştirak edir. Həm xam neft, təbii qaz, neft məhsulları, həm də elektrik enerjisi ixrac edilir.

Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə yaradılan Cənub Qaz Dəhlizi hazırda dünya enerji təhlükəsizliyi sisteminə şaxələnməni mənbə və marşrutun hər biri üzrə təqdim edən ilk real layihədir. Layihə enerji təhlükəsizliyi baxımından həssas region sayılan Cənub Şərqi Avropa bazarına istiqamətlənsə də, gələcəkdə daha çox Avropa ölkələrini əhatə etmək perspektivinə malikdir. Deməli Cənub Qaz Dəhlizinin inkişafı ilə Avropada enerji təhlükəsizliyi daha geniş miqyasda təmin ediləcək [10].

Eyni zamanda, 18 iyul 2022-ci il tarixində Azərbaycan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlığa dair imzalanmış Memoranduma əsasən sözügedən dəhlizin genişləndirilməsi və ixrac edilən qaz həcminin 2027-ci ilədək ikiqat artırılması planlaşdırılır [2].

Əgər 2006-cı ildə respublikanın daxili ehtiyaclarını tam ödəmək üçün 2,4 milyard kilovat-saat elektrik enerjisi idxal edilirdisə, 2023-ci ildə 3 milyard kilovat-saatdan çox elektrik enerjisi ixrac edilmişdir. İxrac olunan elektrik enerjisinin 1.6 milyard kilovat-saatı Türkiyənin, 1.5 milyard kilovat-saatı Gürcüstanın, 33.4 milyon kilovat-saatı İranın, 104 milyon kilovat-saatı isə Rusiyanın payına düşür.

Bütövlükdə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti olaraq İlham Əliyevin fəaliyyəti dövründə son 20 ildə enerji təhlükəsizliyi sahəsində böyük nailiyyətlər əldə edilmişdir:

- Elektrik enerjisinin istehsalı gücü artaraq 8 000 MVt-ı keçmişdir. Keçən dövr ərzində ümumi gücü 4000 MVt-a yaxın 71 elektrik stansiyası istismara verilmişdir;
- Elektrik enerjisinin istehsalı 38% artaraq 21 milyard kVt·st-dan 29 milyard kVt·st-a çatmışdır;
- Elektrik enerjisinin ixracı 3 dəfədən çox artaraq 870 milyon kVt·st-dan 3 milyard kVt·st-a çatmış, ölkə enerji ixracatçısına çevrilmişdir;
- Elektroenergetika sektorunda bazar münasibətlərinin tətbiqi üçün hüquqi baza formalaşdırılmışdır;
- Neft (kondensatla birlikdə) hasilatı 2 dəfə artaraq 15,4 milyon tondan 30,2 milyon tona, təbii qaz hasilatı 9,3 dəfə artaraq 5,2 milyard kub metrdən 48,3 milyard kub metrə (2003-2023-cü illər), təbii qazın ixraca nəqli 14 dəfə artaraq 1,7 milyard kub metrdən 23,9 milyard kub metrə (2007-2023-ci illər), təbii qazdan istifadə edən əhali abonentlərinin sayı 2,3 dəfə artaraq 1,1 milyon abonentdən 2,5 milyon abonentə (2008-2023-cü illər) çatmışdır;
- 13 iyul 2006-cı il tarixində Ceyhanda Heydər Əliyev adına BTC kəmərinin təntənəli açılış mərasimi keçirilmişdir;
- Neft-qaz hasilatının perspektiv təminatı üçün istehsal modernləşmişdir;
- 2007-ci ildə Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri (Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri) istifadəyə verilib və "Şahdəniz" yatağının birinci mərhələsi çərçivəsində hasil edilən qazın Gürcüstan, Türkiyə və Yunanıstan istiqamətində ixraca nəqlinə başlanmışdır;
- 2011-ci ildə Avropa İttifaqı və Azərbaycan Xəzərdən Avropaya birbaşa qaz nəql edən marşrutların yaradılmasını dəstəkləyən Birgə Bəyanat imzalamışdır;
- Heydər Əliyev adına Neft Emalı, Metanol, SOCAR Polimerin Polipropilen, Yüksək sıxlıqlı polietilen, "Star" neft emalı, Karbamid, Petkim kimi zavod və komplekslərin tikilməsi və infrastrukturunun gücləndirilməsi ölkənin neft emalı və neft-kimya sənayesinin gücləndirilməsində mühüm rol oynamışdır;
- 2017-ci il sentyabrın 14-də Bakıda Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda "Azəri", "Çıraq" yataqlarının və "Günəşli" yatağı-

nın dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənilməsi və hasilatın pay bölgüsü haqqında yeni Saziş imzalanmışdır;

– 2020-ci ildə “Qarabağ” yatağı müstəqilliyimiz dövründə kəşf edilmiş ilk neft yatağı olaraq tarixə düşüb;
– Hasil ediləcək təbii qazın genişləndirilmiş Cənubi Qafqaz Qaz Boru Kəməri, TANAP və TAP vasitəsilə ilkin olaraq Türkiyəyə və Cənubi Avropaya ixracı təmin edilmişdir;
– 2021-ci il yanvarın 21-də Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkmənistan Hökuməti arasında Xəzər dənizində “Dostluq” yatağının karbohidrogen resurslarının birgə kəşfiyyatı, işlənilməsi və mənimsənilməsi haqqında Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır;
– 2023-cü ildən “Abşeron” yatağından qaz hasilatına başlanmışdır;
– Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyinin artırılması üçün hüquqi baza formalaşdırılmış, müasir enerji səmərəliliyi alətlərinin tətbiqinə başlanılmışdır;
– Bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadənin gücləndirilməsi və enerji keçidinin təmin edilməsi prioritet olaraq müəyyən edilmiş, bunun üçün hədəflər müəyyənləşdirilmiş, yaşıl enerji zonalarının yaradılmasına başlanılmış, hüquqi baza və infrastruktur formalaşdırılmışdır. Bu sahədə özəl sektorla əməkdaşlıq genişləndirilmiş və investisiya müqavilələri imzalanaraq layihələrin icrasına başlanılmışdır.

Beləliklə, Prezident İlham Əliyevin şəxsi nüfuzu, siyasi liderlik qabiliyyəti sayəsində Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində atdığı addımlar dövlətin beynəlxalq nüfuzunun möhkəmləndirilməsinə töhfə verib, etibarlı tərəfdaş imicini formalaşdırıb və Azərbaycanı qlobal problemlərin həll olunduğu platformaya çevirib. Azərbaycanda hazırda nəhəng enerji infrastrukturu yaradılıb və bununla da, Avrasiyanın enerji xəritəsi dəyişdirilib.

Azərbaycan Respublikasında yaşıl enerji potensialı və bərpa olunan enerjidən istifadədə mövcud vəziyyət və gələcək hədəflər. Azərbaycan bərpa olunan enerji mənbələri üzrə yüksək potensiala malik olan ölkələrdəndir. Bu xüsusda Azərbaycanın enerji balansında hazırda ümumi gücün 20,3%-ni təşkil edən yaşıl enerji mənbələrinin payının artırılması mühüm prioritetlərdəndir. Hazırda ölkədə 9 günəş elektrik stansiyası, 5 külək elektrik stansiyası, 3 hibrid stansiya, 34 su elektrik stansiyası, 1 bərk məişət tullantılarının yandırılması zavodu və bir neçə sosial obyektdə quraşdırılmış yaşıl texnologiyalar daxil olmaqla 50-dən çox yaşıl enerji istehsalı müəssisəsi fəaliyyətdədir.

2004-cü ildə “Azərbaycan Respublikasında alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramı” qəbul edilib. Proqramın qəbulu yaşıl enerji mənbələrinin istifadəsində əsaslı dəyişikliklərin həyata keçirilməsinə və ölkəmizin bu sahədəki potensialının dəyərləndirilməsinə geniş imkanlar yaradıb.

2020-ci il 22 sentyabr tarixində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1159 nömrəli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi yanında Bərpa Olunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyi yaradılıb.

Ölkəmizdə “yaşıl enerji”dən istifadə sahəsinin inkişaf etdirilməsi, bu sahədə qanunvericilik və institusional mühitin təkmilləşdirilməsi məqsədilə müvafiq qanun və normativ hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Bərpa olunan enerjinin inkişafına xüsusi töhfə verən “Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 31 may tarixli 339-VIQ nömrəli Qanunu təsdiq edilmişdir. Qanunun tətbiqi və icrasının təmin edilməsi məqsədilə alt qanunverici sənədlərin hazırlanması istiqamətdə müvafiq tədbirlərin icrası davam etdirilir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədinin 5-ci

bəndində ("Təmiz ətraf mühit" və "Yaşıl artım ölkəsi") iqlim dəyişikliyi və onunla mübarizə istiqamətində, eləcə də ölkəmizdə yaşıl enerji məkanı prinsiplərinə əsaslanan bərpa olunan enerjidən iqtisadiyyatın bütün sahələrində tətbiqi məsələləri öz əksini tapmışdır. Belə ki, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı üzrə prioritetlərə uyğun olaraq, cari və gələcək dövrdə bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadəyə, "yaşıl" texnologiyaların tətbiqinin genişləndirilməsinə daha çox diqqət ayrılmaqdadır. Bu sahədə aparılan işlər çərçivəsində bərpa olunan enerji mənbələri potensialına malik ərazilərin müəyyənləşdirilməsi və prioritetləşdirilməsi istiqamətində ölkə üzrə kameral araşdırmalar davam etdirilir. Milli Prioritetlər BMT-nin "Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf sahəsində Gündəlik"dən irəli gələn öhdəliklərin icrası istiqamətində də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Ölkə Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasının energetika sektorunda islahatların sürətləndirilməsi haqqında" 2019-cu il 29 may tarixli 1209 nömrəli sərəncamı ilə verilmiş tapşırıqların icrasının təmin edilməsi məqsədilə ölkədə bərpa olunan enerji sahəsində yeni istehsal güclərinin yaradılması və sahəyə özəl, o cümlədən xarici investisiyaların cəlb edilməsi istiqamətində Dünya Bankı Qrupuna daxil olan Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası ilə "Azərbaycanda dənizdə külək enerjisinin inkişafı üzrə yol xəritəsi" hazırlanmışdır.

Beləliklə, Prezident İlham Əliyevin bu ilin mart ayında "Euronews" televiziyasına müsahibəsində söylədiyi kimi Azərbaycanın bərpaolunan enerji layihələri gündəliyi çox iddialıdır. Dövlətimizin başçısının bu layihələrlə bağlı yaxın gələcək üçün verdiyi proqnozlara diqqət yetirək: "Biz artıq bu mühüm yolu qət etməyə başlamışıq. 10 ilə ölkədə bərpaolunan enerjidən maksimum dərəcədə istifadə etməyi və daxili bazarda təbii qaz istehlakını azaltmağı planlaşdırırıq" [3].

Gələcək hədəflər və öhdəliklər. "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" sənədinin "Təmiz ətraf mühit" və "Yaşıl artım ölkəsi" adlı 5-ci bəndində iqtisadiyyatın bütün sahələrində bərpa olunan enerjinin tətbiqi məsələləri öz əksini tapmışdır. Cari onillikdə sosial-iqtisadi inkişaf üzrə prioritetlərə uyğun olaraq bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadəyə, "yaşıl texnologiya"ların tətbiqinin genişləndirilməsinə daha çox diqqət ayrılır. Bu sahədə aparılan işlər çərçivəsində bərpa olunan enerji mənbələri potensialına malik ərazilərin müəyyənləşdirilməsi və prioritetləşdirilməsi istiqamətində ölkə üzrə kameral araşdırmalar davam etdirilir. Milli Prioritetlər BMT-nin "Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf sahəsində Gündəlik"dən irəli gələn öhdəliklərin icrası istiqamətində də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

2030-cu ilə qədər bərpa olunan enerji üzrə qoyuluş gücünün ölkənin ümumi enerji balansında ən az 30%-ə çatdırılması əsas hədəf kimi müəyyən edilmişdir. İxrac da nəzərə alınmaqla ümumilikdə 2027-ci ilədək 3 QVt-dan çox, 2030-cu ilə isə daha 5 QVt-lıq layihələrin reallaşdırılması planlaşdırılır [4].

Paris Sazişinə əsasən Azərbaycan Respublikası tərəfindən qlobal iqlim dəyişmələrinə təsirlərin yumşaldılması təşəbbüslərinə töhfə olaraq 1990-cı illə müqayisədə 2030-cu ilədək istixana effekti yaradan qaz emissiyalarının 35%, 2050-ci ilə qədər isə 40%-dək azaldılması öhdəliyi qəbul edilib. Eyni zamanda, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə "netto sıfır emissiya" zonasının yaradılması nəzərdə tutulur.

Yaşıl Dünya üçün həmrəylik ili, COP29 və bu sahədə qanunvericilik öhdəliklərinin təkmilləşdirilməsi. İqlim dəyişikliyi ilə bağlı ən böyük beynəlxalq konfransa – COP29-a ev sahibliyi etmək milli, regional və qlobal miqyasda iqlim dəyişikliyi probleminin həllində Azərbaycanın liderliyinin və səylərinin tanınmasını nümayiş etdirir. İqlim dəyişikliyinin milli sərhədləri aşan qlobal çağırış olduğu bir vaxtda COP29 yaşıl dünya üçün həmrəylik içində irəliləmək üçün güc verməyi hədəfləyib.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, müvafiq fəaliyyət sayəsində parlament və parlamentarilər də iqlim böhranının mənfi təsirlərinin

qarşısının alınmasında fəal iştirak edirlər. Belə ki, qanunverici orqanlar da milli iqlim hədəflərinin və ümumilikdə iqlimin qorunmasının effektivliyinə töhfə verə bilərlər. Milli iqlim fəaliyyətinə, yaşıl gündəliyin təşviqinə Parlamentin cəlb edilməsi COP29 ərəfəsində də aktuallığını qoruyub saxlayır. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bu istiqamətdə fəal iş aparır. Müxtəlif ölkələrin parlament rəhbərləri və ya nümayəndələrinin ölkəmizə səfəri, eləcə də xarici səfərlər zamanı Milli Məclisdə keçirilən görüşlərdə Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi, bu tədbirin qlobal iqlim dəyişikliyinə töhfəsi geniş müzakirə olunur.

Bu il Cenevrədə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi ilə Parlamentlərarası İttifaq arasında BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası – COP29 çərçivəsində Parlament Konfransının təşkili ilə əlaqədar imzalanan Anlaşma Memorandumu bu baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Təsadüfi deyil ki, Parlamentlərarası İttifaq da iqlim dəyişikliyini təcili müdaxilə tələb edən dörd prioritet sahədən biri kimi təyin edib.

Parlament konfransı COP29 çərçivəsində keçiriləcək tədbirlərə parlament platformasında dəstək verərək, fikir mübadiləsi aparmağa və iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə təkliflərlə, yeni ideyalarla çıxış etməyə imkan verəcək. Parlament konfransı parlament diplomatiyası və qlobal çağırışlara qarşı birgə mübarizə baxımından tarixi bir hadisə olacaq.

Cari ilin mart ayında isə Qoşulmama Hərəkatının Parlament Şəbəkəsi və Asiya Parlament Assambleyasının iri miqyaslı tədbirləri çərçivəsində "İqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə parlament fəaliyyətinin canlandırılması" mövzusu ətrafında səmərəli müzakirələr aparıldı.

Qoşulmama Hərəkatının Parlament Şəbəkəsi yanında beynəlxalq təşkilatlara müşahidəçi statusunun verilməsi haqqında qərarlar qəbul olundu, tədbirin yekunlarına dair Cenevrə Bəyannaməsi qəbul edildi. Qoşulmama Hərəkatının Parlament Şəbəkəsi ilə Parlamentlərarası İttifaq arasında Anlaşma Memorandumu da imzalandı. Bu da qarşılıqlı-faydalı əməkdaşlıq üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Cari ilin iyun ayında TÜRKPA çərçivəsində keçirilmiş "Türk dünyası üçün yaşıl üfüqlər: Yaşıl gündəliyin həyata keçirilməsində parlamentlərin rolu" adlı beynəlxalq konfransda da faydalı müzakirələrin aparılması nəzərdə tutulur.

Deyə bilərik ki, parlamentlər beynəlxalq əməkdaşlıq və iqlimlə mübarizədə ən yaxşı təcrübələrin mübadiləsi üçün uğurlu platformalardan biridir.

Azərbaycanın bu mötəbər tədbirə ev sahibliyi etməsi ölkəmizin iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə təkcə milli deyil, həm də regional və qlobal miqyasda sərgilədiyi səylərin tanınmasının göstəricisidir.

Bu xüsusda Parlament dialoqu üçün inklüziv platforma yaratmaq, milli və beynəlxalq səviyyədə təcili iqlim səylərini dəstəkləmək, COP öhdəliklərini icra edilə bilən reallıqlara çevirmək əsas hədəflərdən biridir.

Parlament Platforması parlamentlərin iqlim gündəliyinə sadiqliyini təsdiqləyir. Bu, qanunvericilik tədbirlərinin qlobal iqlim məqsədlərinə uyğunlaşdırılması, əməkdaşlığın gücləndirilməsi və ekoloji problemlərin həllində qanunverici orqanların rolunun artırılması istiqamətində irəliləyişi ifadə edir. Bundan əlavə, bu platforma böyük qlobal proses çərçivəsində parlamentin iştirakçılıq səviyyəsinin artmasına da imkanı verir.

Burada qanunvericilik öhdəliklərinin təkmilləşdirilməsi də olduqca vacibdir. Azərbaycan Prezidenti 2024-cü ili "Yaşıl Dünya üçün Həmrəylik İli" elan edərək, ölkəmizin iqlimlə bağlı fəaliyyətə milli səviyyədə və onun hüdudlarından kənarda təkan verməsini təmin edib.

Bu gün Azərbaycan yaşıl enerjiyə keçid sahəsində regional liderdir. Son illər biz bütün ölkədə yaşıl layihələrə üstünlük veririk. Biz işğaldan azad edilmiş ərazilərdə ağıllı şəhərlər və kəndlər salırıq. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları, Naxçıvan Muxtar Respublikası 2050-ci ilə qədər xalis sıfır emissiya zonaları olacaq. 2030-cu ilədək Azərbaycanda

elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan mənbələrin payı 30%-ə çatacaq.

Bu reallıq və hədəflər parlament çərçivəsində keçirilən ikitərəfli və çoxtərəfli görüşlərdə də geniş təbliğ olunur. COP29-a ev sahibliyi edən ölkə kimi Azərbaycanın nümunəvi mövqeyi, iqlimlə bağlı tədbirlərin milli planlarımızın mərkəzinə daxil edilməsi beynəlxalq ictimaiyyət, o cümlədən müxtəlif ölkələrin parlamentləri tərəfindən də dəstəklənir.

Bu gün parlament diplomatiyasının əhəmiyyəti getdikcə artır, parlamentlər sülh və qarşılıqlı anlaşmanın əldə olunmasında mühüm rola malikdir. Fikrimizcə, parlament diplomatiyası COP29 çərçivəsində iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə, bu sahədə fəaliyyətlərini səfərbər etmək, eləcə də iqlim maliyyələşdirməsini gücləndirmək səylərinə də öz töhfəsini verəcək.

Ümumi iş naminə toplumları və ölkələri birləşdirmək potensialına malik olan Azərbaycan beynəlxalq ictimaiyyətin iqlim dəyişikliyinə yönəlmiş, ədalətli və dayanıqlı gələcəyin gerçəkləşdirilməsi səylərini istiqamətləndirməyə hazırdır.

Əminliklə deyə bilərik ki, Azərbaycanın ev sahibliyi ilə keçiriləcək COP29 Şimal, Cənub, Şərq və Qərbi birləşdirən, qlobal istiləşmənin dayandırılmasında irəliləyiş əldə etmək üçün beynəlxalq ictimaiyyəti səfərbər edən qüvvə olacaq.

Beləliklə, Azərbaycan özünün zəngin enerji ehtiyatlarından səmərəli istifadə etməklə beynəlxalq miqyasda enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayan başlıca aktorlardan birinə çevrilib və o da təsadüfi deyil ki, Azərbaycanın iştirakı olmadan bu gün regionda heç bir layihə gerçəkləşdirilmir. Azərbaycanın enerji siyasəti regionda təhlükəsizliyin möhkəmlənməsində strateji faktor kimi çıxış edir. Qarşılıqlı investisiya qoyuluşunun artması, yeni əməkdaşlıq platformalarının gündəmə gətirilməsi, enerji resurslarının, karbohidrogen ehtiyatlarının əlverişli və təhlükəsiz marşrutlarla daşınması regional miqyasda hazırkı əməkdaşlığın səmərəli nəticələridir. Təbii ki, bu reallıqların həyata keçirilməsinin daha bir mühüm amili Prezident İlham Əliyevin Ulu Öndər Heydər Əliyev siyasətini uğurla davam etdirməsi gerçəkliyinə söykənir.

Ədəbiyyat:

1. Analitik Qrup. Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu və “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanması ilə reallaşdırılmasına başlanan rasional enerji siyasəti Azərbaycanın hərtərəfli inkişafını təmin etdi. Yeni Azərbaycan qəzeti. 20.09.2014
2. Avropa Komissiyası tərəfindən təmsil olunan Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan Respublikası arasında enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu
3. Azərbaycan Respublikasının Prezident İlham Əliyevin “Euronews” televiziyasına 2 mart 2024-cü il tarixli müsahibəsi
4. Energetika Nazirliyi. Press-reliz. Energetika naziri Pərviz Şahbazovun Çin Beynəlxalq Enerji Keçidi Forumunda çıxışı.
5. Ələkbərov U.K., “Davamlı inkişaf və ekoloji sivilizasiyanın idarə edilməsinin əsasları” Bakı, 2017, 175 s.
6. Həsənov Ə.M Azərbaycanın enerji təminatı və təhlükəsizliyi siyasəti. Azərbaycan. 2014, 24 yanvar.
7. Milli təhlükəsizlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 29 iyun 2004 cü il. № 712-IIQ
8. Ruafqızı G.R Yeni Azərbaycan modeli - Heydər Əliyev siyasətinin uğurlu nəticəsi. Modern.az
9. Şahbazov P.O. “Ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycanın müstəqil energetika siyasətinin müəllifidir” adlı tədbirdə çıxış
10. Şahbazov P.O. 5-ci Münhen Təhlükəsizlik Konfransında çıxışı

Açar sözlər: *enerji təhlükəsizliyi, yaşıl dünya, bərpa olunan enerji, COP29, iqlim dəyişikliyi*

Adil Valiyev

Milli Majlis Administration
Head of the Social Legislation Department
Associate Professor, PhD in Political Sciences

POLITICAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE STATE POLICY IN THE SPHERE OF ENERGY SECURITY OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

ABSTRACT

As a country independent of foreign suppliers in the energy sector, Azerbaijan contributes significantly to the energy security of not only regional but also European countries through its oil, gas, and electricity exports. Today, under the leadership of the President of the Republic of Azerbaijan, Ilham Aliyev, the rational energy policy established by the National Leader, Heydar Aliyev, ensures our country's comprehensive and sustainable development.

This article primarily analyses the directions of modern energy policy and the energy security strategy in Azerbaijan. It highlights that the country's rich hydrocarbon resources and the fuel-energy infrastructure that enables efficient and safe transportation of these energy resources are vital for Azerbaijan's energy security and economic development. The article emphasizes the need to focus on the use of renewable energy sources and the expansion of "green" technologies in accordance with the country's socio-economic development priorities. Economic and political-legal mechanisms to maximize the use of renewable energy in the country are proposed for continued action in this direction.

Furthermore, the article analyses the reinforcement of legislative commitments in this field. It emphasizes the significance for Azerbaijan of hosting COP29, the largest international conference on climate change, in a political and economic context. It also examines the current situation and prospects in this field.

Keywords: *energy security, green world, renewable energy, COP29, climate change*

Адиль Велиев

Заведующий отделом Социального законодательства Аппарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики, доктор философии по политическим наукам, доцент

ПОЛИТИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В СФЕРЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

РЕЗЮМЕ

Азербайджан, как государство не зависящее от иностранных поставщиков в сфере энергетики, вносит большой вклад в энергетическую безопасность европейских стран, а также стран региона в области экспорта нефти, газа и электроэнергии. Сегодня рациональная энергетическая политика, основы которой заложены Великим лидером Гейдаром Алиевым, обеспечивает всестороннее и стабильное развитие нашей страны под руководством Президента Азербайджанской Республики господина Ильхама Алиева.

В статье, в первую очередь. анализируются направления современной энергетической политики и стратегии энергетической безопасности в Азербайджане. Отмечается, что наша страна обладает богатыми углеводородными ресурсами, а топливно-энергетическая инфраструктура, позволяющая эффективно и безопасно транспортировать эти энергоресурсы, имеет жизненно важное значение не только для энергетической безопасности Азербайджанской Республики, но и для ее экономического развития. Подчеркивается, что в соответствии с приоритетами социально-экономического развития страны больше внимания следует уделять использованию возобновляемых источников энергии и расширению применения «зеленых» технологий в текущем и будущем периоде. В целях непрерывного принятия мер в указанном направлении предлагаются экономические и политико-правовые механизмы максимального использования возобновляемых источников энергии в стране.

Кроме того, в статье исследуется совершенствование законодательных обязательств в этой сфере, а также обосновывается особое значение проведения крупнейшей международной конференции по изменению климата – COP29 для нашей страны с политического и экономического контекста, а также рассматривается текущая ситуация и перспективы в этой области.

Ключевые слова: *энергетическая безопасность, зеленый мир, возобновляемые источники энергии, COP29, изменение климата*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0014

HÜQUQ
LAW

UOT 327(091); 342

НАМИК АЛИЕВ

Заведующий кафедрой «Международных отношений и внешней политики»
Академии Государственного Управления
при Президенте Азербайджанской Республики,
доктор юридических наук, профессор,
Чрезвычайный и Полномочный Посол

e-mail: namikamal1@gmail.com

ИЗМЕНЕНИЯ В КОНСТИТУЦИЮ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ КАК ПРЕДУСЛОВИЕ МИРНОГО ДОГОВОРА С АЗЕРБАЙДЖАНОМ (НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ)

Для продвижения в мирном процессе с Азербайджаном Республике Армения предстоит приводить в порядок свое законодательство с тем, чтобы создать атмосферу доверия в переговорном процессе, а подпись премьер-министра Республики Армения под мирным договором с Азербайджаном была легитимной.

Декларация о независимости и Конституция Республики Армения, а также основанные на них другие законодательные акты и международные договоры содержат в себе нормы, направленные на аннексию территорий соседних стран. Эти правовые новеллы делают изначально международные договоры Армении не соответствующими внутригосударственному законодательству, а потому рискующими не быть ратифицированными либо отмененными Конституционным судом этой страны. Очевидно, что именно данное обстоятельство позволило премьер-министру Пашиняну так легко подписать Трехстороннее заявление от 9/10 ноября 2020 года [См.: 1], а затем отказаться от его исполнения. В данной ситуации (даже если отвлечься от исторического опыта) подпись лидеров Республики Армения ничего не стоит и не заслуживает доверия.

Но давайте обратимся к некоторых правовым документам Республики Армения, которые мешают мирному процессу в регионе.

23 августа 1990 года Верховный Совет Армянской ССР, «основываясь на совместном Постановлении Верховного Совета Армянской ССР и Национального Совета Нагорного Карабаха от 1 декабря 1989 года «О воссоединении Армянской ССР и Нагорного Карабаха», развивая демократические традиции независимой Республики Армения, образованной 28 мая 1918 года», принял Декларацию о независимости Армении [2].

Совместное Постановление Верховного Совета Армянской ССР и Национального Совета Нагорного Карабаха от I декабря 1989 года «О воссоединении Армянской ССР и Нагорного Карабаха» [3] находилось в противоречии с действующими на тот момент Конституцией СССР, Конституцией Армянской ССР, Конституцией

Азербайджанской ССР. Следовательно, оно априори являлось не легитимным и не имело юридической силы. Насколько, в таком случае, является правильным, считать легитимной эту декларацию?

Очевидно, опираясь на эту нелегитимность, Республика Армения нарушила ст. 4 Декларации, гласящую, что «граждане Республики Армения пользуются ее защитой и поддержкой. Республика Армения обеспечивает свободное и равноправное развитие своих граждан независимо от национальности, расовой принадлежности и вероисповедания. Изгнав в конце 1980-х гг. со своей территории 300 тысяч азербайджанцев, Армения одну часть своих граждан она превратила в беженцев, а другую в «пушечное мясо».

Стало общеизвестным как Республика Армения, проигнорировав положение ст. 5 своей Декларации о том, что «Вооруженные силы Республики Армения могут быть использованы только по решению ее Верховного Совета», не получив согласие своего парламента осуществила оккупацию территорий Азербайджанской Республики. Таким образом была сделана попытка, скрыть агрессию и оккупацию в отношении соседнего государства. Но, несмотря на это, агрессию и оккупацию признали практически все серьезные международные организации. Напомним о 4-х резолюциях Совбеза ООН 1993 года, резолюцию Генеральной Ассамблеи ООН №A/RES/62/243 от 14 марта 2008 года «Положение на оккупированных территориях Азербайджана», резолюцию ПАСЕ 1416 (2005) «О конфликте в нагорно-карабахском регионе, решением которого занимается Минская конференция ОБСЕ» и мн. др. [См.: 4, 5, 6, 7, 8].

В ст. 6 Декларации Верховный Совет Армянской ССР установил, что «Республика Армения, как субъект международного права, проводит независимую внешнюю политику, устанавливает прямые отношения с другими государствами, национально-государственными образованиями СССР, участвует в деятельности международных организаций». О субъектности Республики Армения и ее «независимой внешней политике» написано и сказано столько, что нет необходимости повторяться в данной публикации. Но следует обратить внимание на то как армянство, а затем Республика Армения последовательно на разных этапах своей истории меняли «хозяев» и обслуживали их интересы: Персия, Россия, а теперь и Франция. Кстати, попутно предавая хозяев и решая свои вопросы.

Так, к примеру, приведу один документальный пример, обнаруженный мною в грузинских архивах. В деле дипломатической канцелярии при Главноуправляющем Закавказским краем Российской империи от 4 июня 1824 года об Арзрюмском (Эрзерумском) купце Антоне Грикурове, изъявившем готовность армян-несториан действовать против персиян, содержится Докладная записка Тифлисского военного губернатора о желании армян-несториан, проживающих в Персии близ Салмаста, принять подданство России и готовности их действовать совместно с Россией против Персии. Текст и смысл документа настолько ясны и однозначны, что вряд ли у кого-либо могут найтись аргументы и факты для его опровержения. Особенно интересным в документе являются пожелания армянского купца успехов России в завоевании Азербайджана, что свидетельствует о вековых устремлениях армян к завоеванию азербайджанских земель, переселению на них. Обращаясь к военному губернатору, купец Грикуров говорит: «…Письмо сие для вручения въ собственныя руки Патриарха, должно быть дано мне, которое отнесу къ нему, отправясь туда съ тремя проводниками, изъ коихъ одинъ мой переводчикъ. Я полагаю, что убеждениямъ Русскимъ поверятъ они весьма скоро: ибо уверены они въ непобедимой силе Российского войнства и надеются завоевания Адербиджана, близко коего имеютъ они жительство свое, после чего и

они будутъ благоденствовать подъ скипетромъ Российского Монарха» [Алиев, Намик. Армянская экспансия и международные договоры по Южному Кавказу в XX-XX вв. – Киев: Издательский дом Дмитрия Бураго, 2021, с. 62].

Будучи на протяжении всей истории своего существования в составе СССР дотационной республикой, Армения в ст. 7 Декларации определила для себя, что «Республика Армения обладает правом на долю национального богатства СССР, в том числе – золотого запаса, алмазного и валютного фондов».

В ст.11 Декларации записано, что «Республика Армения поддерживает дело международного признания геноцида армян 1915 года в Османской Турции и Западной Армении». Необходимо обратить внимание на данную норму: ограничиваясь декларативными признаниями, Республика Армения и армянство не допускают перевода этого вопроса в правовую плоскость: открытия архивов, обнаружения «доказательств», рассмотрения его в международных судах. Нам не представляется в этой связи, реальность урегулирования Республикой Армения дипломатических отношений с Турцией.

Вышеуказанная Декларация объявила себя основой для разработки Конституции Республики Армения, внесения изменений и дополнений в действующую на момент развала СССР Конституцию Армянской ССР, деятельности государственных органов, разработки нового законодательства Республики Армения (ст.12). Таким образом, очевидно, что все законодательство Республики Армения пронизано духом этой нелегитимной декларации. Поэтому после принятия новой Конституции Республики Армения потребуется системное обновление для всех отраслей армянского законодательства.

Действующая Конституция Республики Армения была принята 5 июля 1995 года. В 2005 году в нее были внесены изменения, а 6 декабря 2015 года она была изложена в новой редакции. В ее Преамбуле подтверждается приверженность нелегитимной Декларации о независимости 1990 года: «Армянский народ, основываясь на фундаментальных принципах армянской государственности и общенациональных целях, закрепленных в Декларации о независимости Армении, осуществивший священный завет своих свободолюбивых предков о восстановлении суверенного государства, преданный делу укрепления могущества и процветания Родины, во имя обеспечения свободы поколений, общего благосостояния, гражданского согласия, подтверждая свою верность общечеловеческим ценностям, принимает Конституцию Республики Армения» [12].

Об устремления армянской стороны к миру свидетельствуют не только затянувшийся на три десятка лет Минский процесс (по армянскому законодательству Карабах находился все это время в составе Армении, а Армения вела переговоры в Минской группе), но и противоречивые, показательные «миролюбивые» заявления и выступления после полного восстановления Азербайджаном своей территориальной целостности и суверенитета в 2023 году.

В октябре 2022 года в ходе переговорного процесса, в Пражском заявлении, принятом лидерами Азербайджана и Армении при посредничестве европейцев, была впервые упомянута Алма-Атинская декларация Содружества Независимых Государств от 21 декабря 1991 года [10]. В дальнейшем она упоминалась в Сочинском Заявлении лидеров Азербайджана, Армении и России от 31 октября 2022 года в контексте взаимного признания суверенитета, территориальной целостности и нерушимости границ в соответствии с Уставом ООН. Никол Пашинян делал заявления о готовности признать и признании территориальной целостности Азербайджана на основе этой декларации.

Сама по себе Алма-Атинская декларация, которая декларирует цели и принципы СНГ, его основы, фактически подтвердила Беловежское соглашение и является документом о присоединении восьми государств – бывших советских республик к трем славянским республиками республикам бывшего Союза, заключивших Беловежские соглашения. И неправ здесь Левон Зурабян, бывший помощник президента Левона Тер-Петросяна, когда говорит, что декларация повторяет Беловежские соглашения [13]. Эти документы разные по форме, объему и содержанию.

После того, как Тер-Петросян подписал Алма-Атинскую декларацию, Верховный Совет Республики Армения 18 февраля 1992 года ее ратифицировал. Однако во время ратификации, по утверждению Левона Зурабяна, армянский парламент принял 10 оговорок. Текст всех оговорок найти в сетях не удалось. Никола Пашинян витиевато опровергает факт наличия оговорок, заявляя, что «Оговорки Армении на момент подписания Алма-Атинской декларации представлены не были». Обратите внимание: «на момент подписания», а не в процессе ратификации. Такая игра слов скорее в пользу факта принятия парламентом Армении оговорок. Время же принятия оговорок делает их юридически ничтожными для всех подписантов Алма-Атинской декларации, как международно-правового документа. Эта оговорка имеет юридическую силу на территории Армении, но реализовать ее вне пределов страны невозможно.

Обнародованная Зурабяном 10-я оговорка гласит, что «второй абзац 13-й статьи (Беловежского соглашения о создании СНГ – Н.А.) после слов «открыт для всех стран СССР» дополнить «в том числе, для бывших автономных образований СССР, которые до принятия декларации Верховного Совета СССР «О прекращении существования СССР» (от 26 декабря 1991 года – Н.А.) провели всенародный референдум о провозглашении независимости, и на основе этого высший исполнительный орган властей автономного образования обратился в СНГ с просьбой о принятии в его состав» [14]. Поэтому обнародование армянской властью указанных оговорок, хотя и не в ее интересах, но важно для истории.

Всем очевидно, для чего была принята эта оговорка, которая так и не была реализована в период оккупации азербайджанских территорий. Однако, в законодательстве Республики Армения она и по настоящее время не потеряла силу и является составной частью ее законодательства.

Однако, содержание вышеуказанной оговорки свидетельствует о том, что в очередной раз в армянских документах имеет место подтасовка фактов. В то время как в декабре 1991 года в Нагорном Карабахе собирались проводить референдум, самой НКАО как автономного образования уже не существовало: Законом Азербайджанской Республики от 26 ноября 1991 года в соответствии с Конституцией Азербайджанской Республики и Конституционным актом о государственной независимости Нагорно-Карабахская автономная область была упразднена [См.: 15]!

К тому времени, когда уже ликвидированная НКАО проводила референдум, в результате «Беловежского Соглашения» о создании Содружества Независимых Государств» между Российской Федерацией, Украиной и Белоруссией от 8 декабря 1991 года как «субъект международного права и геополитическая реальность прекратил свое существование» и Союз ССР [См.: 16].

Присоединившись к Содружеству Независимых Государств и подписав Алма-Атинскую Декларацию, Республика Армения признала территориальную целостность и нерушимость границ Азербайджанской Республики, в пределах которых находился и Нагорный Карабах. Именно поэтому, тогдашний министр обороны, а в последствии президент Республики Армения Серж Саркисян (Саргсян) в 2005 году

указывает на то, что референдум был проведен 8 декабря 1991 года, в то время как, на самом деле он состоялся двумя днями позже, а именно 10 декабря 1991 года [См.: 17], т.е. после того, как Советского Союза не стало.

26 декабря 1991 года Верховный Совет принимает Декларацию о прекращении существования Советского Союза [18], фиксируя уже существующую реальность. Обращаться к Верховному Совету СССР было уже некому.

Таким образом, мы имеем в законодательстве Республики Армения правовые нормы, которые создавались для создания видимости легитимности сепаратистского движения в Карабахском регионе Азербайджана, оправдания армянской агрессии в отношении азербайджанской территории. Без изменения Конституции Республики Армения, приведения всего законодательства в соответствии с прин-ципами и нормами международного права, с основами демократического общества, подписание мирного договора между Республикой Армения и Азербайджанской Республикой, на наш взгляд, является невозможным.

Литература:

1. Трехстороннее заявление Президента Азербайджанской Республики, премьер-министра Республики Армения, Президента Российской Федерации от 9/10 ноября 2020 года. – Заявление Президента Азербайджанской Республики, премьер-министра Республики Армения, Президента Российской Федерации» Официальный сайт президента Азербайджанской Республики (president.az) дата обращения 28.06.2024
2. Декларация о независимости Армении от 23 августа 1990 года. - Декларациисуверинитет (gorby.ru) дата обращения 28.06.2024
3. О воссоединении Армянской ССР и Нагорного Карабаха. Совместное Постановление Верховного Совета Армянской ССР и Национального Совета Нагорного Карабаха от 1 декабря 1989 года. - «ВС Армянской ССР и Национальный совет Нагорного Карабаха провозглашают воссоединение Армянской ССР и Нагорного Карабаха»: 32 года Миацуму - armenia.im дата обращения 28.06.2024
4. Резолюция 822 (1993) Совета Безопасности ООН от 30 апреля 1993 года. – http://www.un.org/russian/documen/scresol/res1993/res822.htm
5. Резолюция 853 (1993) Совета Безопасности ООН от 29 июля 1993 года. – http://www.un.org/russian/documen/scresol/res1993/res853.htm
6. Резолюция 874 (1993) Совета Безопасности ООН от 14 октября 1993 года. – http://www.un.org/russian/documen/scresol/res1993/res874.htm
7. Резолюция 884 (1993) Совета Безопасности ООН от 12 ноября 1993 года. – http://www.un.org/russian/documen/scresol/res1993/res884.htm
8. Резолюция 1416 (2005) «Конфликт в нагорно-карабахском регионе, решением которого занимается Минская конференция ОБСЕ» Парламентской Ассамблеи Совета Европы от 25 января 2005 года. –http://assembly.coe.int
9. Алиев, Намик. Армянская экспансия и международные договоры по Южному Кавказу в XX-XX вв. – Киев: Издательский дом Дмитрия Бураго, 2021, с. 62

10. Алма-Атинская декларация от 21 декабря 1991 года. - Алма-Атинская Декларация (Алма-Ата, 21 декабря 1991 г.) | ГАРАНТ (garant.ru) дата обращения 28.06.2024
11. Сочинское Заявление лидеров Азербайджана, Армении и России от 31 октября 2022 года. - Совместное заявление лидеров России, Армении и Азербайджана (полный текст) / Новости / Независимая газета (ng.ru) дата обращения 28.06.2024 дата обращения 01.07.2024
12. Конституция Республики Армения. - Конституция Республики Армения (legalns.com) Конституция Республики Армения (legalns.com) дата обращения 01.07.2024
13. Соглашение о создании Содружества Независимых государств. - Соглашение о создании Содружества Независимых Государств — Викитека (wikisource.org) дата обращения 01.07.2024
14. Почему же Ереван настаивает на Алма-Атинской декларации? - Почему же Ереван настаивает на Алма-Атинской декларации? - Зеркало.az (zerkalo.az) дата обращения 01.07.2024
15. Об упразднении Нагорно-Карабахской автономной области Азербайджанской Республики. Закон Азербайджанской Республики от 26 ноября 1991 года. – Ведомости Верховного Совета Азербайджанской Республики, 1991, № 24, ст.448; http://karabakh-doc.gen.az/ru/law/law012.htm
16. О создании Содружества Независимых Государств. Соглашение от 8 декабря 1991 года. - Сборник документов Содружества Независимых Государств, 1991, № 1, ст.6
17. "Акт о результатах референдума и независимости Нагорно-Карабахской Республики". - www.nkr.am/rus, www.nkrusa.org/nk_conflict/declaration_independence.html"
18. О прекращении существования Союза Советских Социалистических Республик. Декларация Верховного Совета СССР от 26 декабря 1991 года № 142-Н. - Декларация Совета Республик ВС СССР от 26.12.1991 № 142-Н — Викитека (wikisource.org) дата обращения 01.07.2024

Ключевые слова: *мирный договор, международное право, территориальная целостность, конституционные реформы, Азербайджанская Республика, Конституция Республики Армения, Южный Кавказ, политическая стабильность, мирное урегулирование, права и свободы граждан*

Namiq Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
"Beynəlxalq münasibətlər və xarici siyasət" kafedrasının müdiri,
hüquq elmləri doktoru, professor,
Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri

ERMƏNİSTAN RESPUBLİKASININ KONSTİTUSİYASINA DƏYİŞİKLİKLƏR AZƏRBAYCANLA SÜLH MÜQAVİLƏSİNİN İLKİN ŞƏRTİ KİMİ (BƏZİ ASPEKTLƏR)

XÜLASƏ

Bu araşdırmada müəllif Azərbaycanla sülh sazişinə nail olmaq üçün Ermənistan Respublikasının Konstitusiyasına dəyişikliklərin zəruriliyi ilə bağlı suallar qaldırır. Konstitusiyaya ziddiyyətlərin həllinə və müəyyən bir bölgədə uzunmüddətli sülh üçün şərait yaratmağa kömək edə biləcək əsas dəyişikliklər araşdırılır. Ərazi bütövlüyü, əhalinin hüquq və azadlıqlarının qorunması, həmçinin Ermənistanın beynəlxalq öhdəliklərinə əməl olunması məsələləri diqqət mərkəzindədir. Tədqiqat təklif olunan dəyişikliklərin həyata keçirilməsinə mane ola biləcək potensial siyasi və hüquqi maneələri araşdırır və onları aradan qaldırmaq üçün strategiyalar təklif edir. Müəllif belə qənaətə gəlir ki, Konstitusiya dəyişiklikləri sülh yolu ilə nizamlanmanın əldə olunmasında əsas rol oynayır və Cənubi Qafqazda uzunmüddətli sabitlik və təhlükəsizliyin bərqərar olmasına kömək edə bilər.

Açar sözlər: *sülh müqaviləsi, beynəlxalq hüquq, ərazi bütövlüyü, Konstitusiya islahatları, Azərbaycan Respublikası, Ermənistan Respublikasının Konstitusiyası, Cənubi Qafqaz, siyasi sabitlik, sülh yolu ilə nizamlanma, vətəndaşların hüquq və azadlıqları*

Namiq Aliyev

The Academy of Public Administration under the
President of the Republic of Azerbaijan,
Head of the Department of International Relations and Foreign Policy,
Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador of the Republic of Azerbaijan,
Second Degree State Counselor, Professor, Dr. of Law Sciences

AMENDMENTS TO THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF ARMENIA AS A PRECONDITION FOR A PEACE TREATY WITH AZERBAIJAN (SOME ASPECTS)

ABSTRACT

In this study, the author raises questions about the need to amend the Constitution of the Republic of Armenia in order to reach a peace agreement with Azerbaijan. The main constitutional amendments that could help to resolve differences and create the conditions for long-term peace in the region are being examined. The focus was on territorial integrity, the protection of the rights and freedoms of the population and compliance with Armenia's international obligations. The study examines potential policy and legal obstacles that may stand in the way of implementing the proposed changes and proposes strategies to overcome them. The author concludes that constitutional changes play a key role in achieving a peaceful settlement and can contribute to the establishment of long-term stability and security in the South Caucasus.

Keywords: *peace treaty, international law, territorial integrity, constitutional reforms, Republic of Azerbaijan, Constitution of the Republic of Armenia, South Caucasus, political stability, peaceful settlement, rights and freedoms of citizens*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0016

B E Y N Ə L X A L Q M Ü N A S İ B Ə T L Ə R
I N T E R N A T I O N A L R E L A T I O N S

UOT 327-027.21

ETİBAR NƏCƏFOV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Administrasiyasının Humanitar siyasət, diaspor, multikulturalizm və dini məsələlər şöbəsinin baş məsləhətçisi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Fəlsəfə və Sosial Psixologiya kafedrasının professoru, fəlsəfə elmləri doktoru

e-mail: eanajafov@gmail.com

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏRİN YAŞIL SİYASƏT NƏZƏRİYYƏSİ VƏ ONUN ƏSAS MÜDDƏALARI

Yaşıl siyasət nəzəriyyəsi beynəlxalq münasibətlərin müasir tənqidi nəzəriyyələrindən biridir. Məlum olduğu kimi, beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyələri iki qrupa bölünürlər: hakim və tənqidi nəzəriyyələr (9, s.106-110). Hakim nəzəriyyələr mövcud sosial və siyasi strukturları legitimləşdirir, bu strukturların mövcud olmalarına bəraət qazandırır. Tənqidi nəzəriyyələr isə sosial gerçəklik ilə ictimai elmlər sahəsinə aid olan bilik, nəzəriyyə, o cümlədən beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi arasında sıx əlaqənin, daha konkret desək, bu biliyin, nəzəriyyənin sosial gerçəkliyin inikası olduğunu göstərir. Bununla tənqidi nəzəriyyələr ictimai elmlər sahəsində tədqiqatın subyekti ilə obyektinin bir-birindən ayrılması və obyektiv biliyin olması ideyalarını rədd edir.

Tənqidi nəzəriyyələrin nümayəndələri öz nəzəriyyələrinin hakim nəzəriyyələrdən əsas fərqini tənqidi nəzəriyyələrin mövcud siyasi, iqtisadi, sosial, ekoloji, mədəni və digər durumda, o cümlədən beynəlxalq münasibətlər sahəsində ciddi problemlərin olduğunu göstərməsində və bu problemlərin həll olunması üçün burada köklü dəyişikliklərin həyata keçirilməsinə dair tövsiyələrin və təkliflərin verməsində görürlər. Onların fikrincə, bu dəyişikliklərin reallaşdırılması cəmiyyətin bütün sahələrində sosial ədaləti bərqərar edəcək, dövlət daxilində əhalinin bütün təbəqələrinin, beynəlxalq münasibətlər sistemində isə bütün dövlətlərin maraqlarına cavab verən şərait yaradacaqdır.

Beynəlxalq münasibətlərin hakim nəzəriyyələri hesab olunan realizm, liberalizm, neorealizm, neoliberalizm, İngilis Məktəbi (rasionalizm) və digər nəzəriyyələri nə dövlətdaxili, nə də ki, dövlətlərarası münasibətlərdə hökmranlığa, istismara son qoyur. Tənqidi nəzəriyyələrin nümayəndələri hesab edirlər ki, hakim nəzəriyyələrin irəli sürdükləri ideyalar ölkə daxilində hakimiyyətdə olan siniflərin, beynəlxalq müstəvidə isə hegemon dövlətlərin maraqlarını müdafiə edir və mövcud siyasi, iqtisadi və sosial vəziyyətin dəyişməsini öz qarşısında məqsəd kimi qoymur.

Avstraliyalı politoloq Riçard Devetak tənqidi nəzəriyyələri xarakterizə edərkən qeyd

edir ki, bu qrupa daxil olan nəzəriyyələr (yaşıl siyasət, feminizm, modernizm, post-modernizm, konstruktivizm) aralarındakı müəyyən fərqlərə baxmayaraq onlar bir ideya ətrafında birləşirlər: beynəlxalq münasibətlərin tədqiq olunması azadedici siyasət tərəfindən istiqamətləndirilməlidir (2, p.138-139). Devetakın dediklərini belə izah etmək lazımdır – beynəlxalq münasibətlərin tədqiqi elə bir nəzəri yanaşmaların əsasında aparılmalıdır ki, bu yanaşmalar ictimai həyatın daxili və beynəlxalq sahələrindəki istismara və hökmranlığa son qoysun, sosial ədaləti bərqərar etsin, bütün aktorların maraqlarını eyni səviyyədə müdafiə etsin, bu sahələrdə mövcud olan problemlərin həll olunmasına kömək etsin.

Tənqidi nəzəriyyələrin meydana gəlməsi Avropanın İntibah dövrünə təsadüf edir. Tənqidi yanaşmanın cizgilərini İmmanuel Kant, Georq Vilhelm Fridrix Hegel, Karl Marks, Fridrix Nitsşe və başqa mütəfəkkirlərin yaradıcılıqlarında görmək olar. Bu mütəfəkkirlər yaşadıqları dövrün, cəmiyyətin siyasi, iqtisadi, sosial və mənəvi reallıqlarını tənqid edirdilər. Məsələn, Karl Marks kapitalist cəmiyyətini ədalətsiz, istismar üzərində qurulmuş, müharibəyə səbəb olan bir cəmiyyət kimi tənqid edərək onun yeni ictimai-iqtisadi formasiya olan kommunizmlə əvəz olunmasının yollarını göstərirdi.

Hakim nəzəriyyələrdən fərqli olaraq tənqidi nəzəriyyələr sosial gerçəkliyə tənqidi münasibət bəsləyərək onu əsaslı şəkildə dəyişmək istəyir. Tənqidi nəzəriyyələrin mövqeyinin mahiyyəti Karls Marksın “Feyerbax haqqında tezislər” adlı əsərinin 11-ci tezisində aydın şəkildə ifadə olunmuşdur. Burada Marks özündən əvvəlki fəlsəfəni qiymətləndirərkən qeyd edir: “Filosoflar dünyanı müxtəlif cür izah edirdilər, lakin əsas məsələ onu dəyişməkdən ibarət idi” (6, c.3). “Dünyanı dəyişmək,” cəmiyyətin müxtəlif sahələrində əsaslı dəyişikliklər həyata keçirmək məsələsi tənqidi nəzəriyyələrin qarşısında duran əsas məsələdir. Bu dəyişikliklərin əsas əhəmiyyəti ictimai həyatın daxili və beynəlxalq sahələrində istismara, hökmranlığa son qoymaq, sosial ədaləti bərqərar etmək, ümumiyyətlə insanın azad olunmasına nail olmaqdır.

Beynəlxalq münasibətlərin tənqidi nəzəriyyələrinin müasir növlərindən biri olan yaşıl siyasət nəzəriyyəsi yaşıl hərəkatın tərkin hissəsidir. Yaşıl siyasət hərəkatı mühüm siyasi qüvvə kimi bir çox ölkələrdə 1970-ci illərin ortalarından başlayaraq özünü büruzə verməyə başladı. Həmin vaxt beynəlxalq münasibətlərə yaşıl siyasət yanaşması ətraf mühitlə bağlı problemlərin artmasına cavab olaraq formalaşmışdır. Artıq ötən əsrin sonlarında yaşıl siyasət nəzəriyyəsi beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi fənnində öz yerini tutdu.

Beynəlxalq münasibətlərin yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin görkəmli nümayəndələrindən Metyu Patersonu, Hyu Dayeri, Endryu Dobsonu, Robin Ekkerslini, Erik Helleyneri, Robert Qudini və başqalarını göstərmək olar. Bu müəlliflərin əsərlərində beynəlxalq münasibətlərə dair yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin əsas müddəaları əks olunmuşdur.

Yaşıl siyasət nəzəriyyəsinə əsasən, beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi fənninin predmetini ətraf mühitlə bağlı olan iqlim dəyişikliyi, stratosferdə ozonun azalması, havanın və suyun keyfiyyətinin pisləşməsi, içməli su qıtlığı, torpağın eroziyası, meşə zolaqlarının qırılması, biomüxtəlifliyin azalması kimi problemlərin beynəlxalq münasibətlər sisteminə təsiri təşkil edir. Bu problemlərin yaranması insanın təbiətə münasibətdə təcavüzkar fəaliyyətinin nəticəsidir. Yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin nümayəndələrinə görə, beynəlxalq münasibətlərin hakim nəzəriyyələri praqmatik yanaşmanı əsas götürdüklərinə və bu yanaşmanı tədqiqatlarının mərkəzinə qoyduqlarına görə ətraf mühitlə bağlı olan problemləri və onların beynəlxalq münasibətlər sisteminə təsirini dərk etmək iqtidarında deyil.

Ədəbiyyatda yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin üç əsas müddəanı təbliğ etdiyi qeyd olunur (10, pp. 235-57). Birinci müddəa ekosentrizmlə bağlıdır. Yaşıl siyasət antroposentrizmdən ekosentrizmə keçidi təbliğ edir. Bu keçidin nəticəsində insanla yanaşı bütün canlı varlıqlara, ümumiyyətlə, bütün təbiətə dəyər verilir.

Antroposentrik etikadan imtina etməklə ekosentrik etikanın qəbul olunması yaşıl siyasətin əsas cəhəti hesab olunur. Robin Ekkersli "Ekologizm və Siyasi nəzəriyyə: Ekosentrik yanaşmaya doğru" ("Environmentalism and Political Theory: Towards an Ecocentric Approach") adlı kitabında ekosentrizmin bir neçə mühüm xüsusiyyətinin olduğunu göstərir (4, p.24). Ekosentrizm insanın və digər varlıqların bir-biri ilə sıx bağlı olduqlarını, onların bütöv bir ekosistemin tərkib hissələri olduqlarını qeyd edir. Eyni zamanda ekosistem çərçivəsində bütün varlıqlar öz nisbi azadlıqlarını saxlayırlar. Belə bir şəraitdə insan təbiətin digər varlıqları üzərində hökmranlıq etmək iqtidarında olmur. Ekosentrizm insanın maraqlarının dar iqtisadi maraqlarla, ilk növbədə təbii sərvətlərin istismarı ilə məhdudlaşdırmır. O, insanın maraqları çərçivəsinə ekosistemin qorunmasını da daxil edir. Ekosentrizm insanla yanaşı təbiətin də maraqlarını, ilk növbədə onun qorunmasını nəzərə alır. Məhz bu səbəbdən ekosentrizm indiki nəsillərlə yanaşı gələcək nəsillərin də maraqlarını nəzərə alır.

Robert Qudin hesab edir ki, yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin ən mühüm cəhətlərindən biri onun etik-əxlaqi məsələlərin təbliğ etməsindədir. Qudin bu cəhəti "yaşıl əxlaq" adlandırır (5, p.26). Onun sözlərinə görə, yaşıl əxlaq fauna və floranı, ümumiyyətlə təbiəti qorumaq üçün insanın maddi inkişafının məhdudlaşdırılmasının zəruriliyini göstərir. Qeyd olunan məhdudlaşdırma insanın istehlak azadlığını məhdudlaşdırsa da, onun insanlara xeyri daha çoxdur. İnsanların ənənəvi azadlıqlarına bəzi məhdudiyyətlərin qoyulması yolu ilə təbiətin qorunması onların maddi maraqlarının təmin edilməsi ilə müqayisədə daha vacibdir. Təbiətin qorunmasına böyük önəm verməklə yaşıl siyasət nəzəriyyəsi ekosentrizmi təbliğ edir.

Qudin ekosentrizmi xarakterizə edərkən bu yanaşmanın antroposentrizmdən fərqini onun təbiətin qorunması məsələlərinə xüsusi diqqət yetirməkdə görür. O, haqlı olaraq qeyd edir ki, ekosentrizm ilə antroposentrizm arasındakı bu fərq yaşıl siyasətin mahiyyətini dərk etməyə kömək edir (5, p.128). O, bu iki yanaşma arasında olan fərqin səbəbini ekosentrizmin insanın bəzi tələbat və istəklərinin məhdudlaşdırdığı ilə deyil, əksinə bu tələbat və istəklərin daha geniş ekoloji perspektivə daxil etdiyi ilə əlaqələndirir. Ekosentrizm sağlam ekosistemlərin yaradılmasını prioritet məsələ hesab edir, çünki ekosistemlər insanın sağlamlığı və rifahı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Antroposentrizm isə təbiəti insanların yalnız praqmatik məqsədləri üçün əhəmiyyət kəsb etdiyini göstərir və ona insanların maddi tələbatlarını ödəyən vasitə kimi yanaşır.

Yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin təbliğ etdiyi ikinci müddəa ekoloji böhranın səbəbini inkişafa məhdudiyyətlərlə əlaqələndirməkdədir. Söhbət cəmiyyətin inkişafının qarşısını alan məhdudiyyətlərdən gedir. "İnkişafa məhdudiyyətlər" termini analitik mərkəz olan Roma Klubunun sifarişi ilə qlobal inkişafın proqnozlaşdırılmasına dair 1972-ci ildə Donella Medouz, Denis Medouz, Yorqen Randers və Uilyam Behrens tərəfindən hazırlanmış "İnkişafa məhdudiyyətlər" ("The Limits to Growth") adlı hesabatdan götürülmüşdür (7). Bu hesabat kitab formasında 30 milyon nüsxədə və müxtəlif dillərdə nəşr olunaraq dünyanın bir çox ölkələrində yayılmışdır. Hesabatın əsas ideyası ondan ibarətdir ki, eksponensial iqtisadi inkişaf (birtərəfli, davamlı olmayan, ətraf mühitə ziyan vuran inkişaf. – E.N.) və əhalinin sürətlə artımı bir-biri ilə bağlı olan böhranlara səbəb olur. Belə ki, eksponensial iqtisadi inkişaf elə bir vəziyyət yaradır ki, bir tərəfdən, əhalinin qida məhsullarına və sənayenin xammala olan tələbatlarını ödəmək mümkün olmur, digər tərəfdən isə sənayenin inkişafı nəticəsində təbiətə atılan tullantılar ətraf mühiti çirkləndirir. Kompüter modelləşdirilməsi metodu əsasında apardıqları tədqiqatın əsasında hesabatın müəllifləri qlobal inkişafın olduqca bədbin proqnozunu verirlər. Bu proqnoza əsasən, hazırki iqtisadi inkişaf modeli, yəni eksponensial iqtisadi inkişaf davam etdikdə bir çox təbii resurslar sürətlə tükənəcək, ekologiya çirklənəcək və bunun nəticəsində 2100-cü ilə qədər insan cəmiyyətləri ciddi böhranla üzləşərək tənəzzülə uğrayacaqlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, hesabatda təqdim olunan proqnoz bir çox tədqiqatçılar tərəfindən əsaslı şəkildə təhlil olunaraq təkzib olunmuşdur. Lakin yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin tərəfdarları sözügedən hesabatdan eksponensial iqtisadi inkişaf modelinin zərərli model olmasına dair fikrini iqtibas etdilər. Endryu Dobson bu fikirdə üç arqumentin böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini qeyd edir (3, pp.28-54). Birinci arqumentə əsasən, texnoloji inkişaf cəmiyyətlərin üzləşəcəkləri böhranın baş verməsinin qarşısını ala bilməz. O, sadəcə olaraq bu böhranın başlanmasının tarixini bir qədər geriyə ata bilər. İkinci arqument inkişafın eksponensial xarakteri cəmiyyətlərin gələcəkdə üzləşəcəkləri böhranın müəyyən vaxt ərzində gizli şəkildə qaldıqdan sonra qəflətən baş verəcəyini göstərir. Nəhayət, üçüncü arqumentə əsasən, inkişafla bağlı olan problemlər bir-biri ilə əlaqəlidir. Onların ayrı-ayrılıqla həll edilməsi səmərəli deyil. Məsələn, çirklənmə probleminin inkişafla bağlı olan digər problemlərdən ayrılıqda həll edilməsi çirklənmənin baş verdiyi mühiti bir qədər dəyişə bilər, lakin çirklənmənin qarşısını tamamilə ala bilməz. Buna görə də inkişafla bağlı olan problemlər sistemli şəkildə, birlikdə həll edilməlidir.

Yaşıl siyasət nəzəriyyəsi eksponensial inkişaf modelini tənqid edərək davamlı inkişaf modelini müdafiə edir. Davamlı inkişaf modeli yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin mühüm kateqoriyalarından biri hesab olunur.

Ətraf mühitin qorunması məsələləri üzrə ixtisaslaşan BMT-nin Bruntland Komissiyasının 1987-ci ildə hazırladığı “Bizim ümumi gələcəyimiz” adlı Hesabatında “gələcək nəsillərin öz ehtiyaclarını ödəmək qabiliyyətinə xələl gətirmədən indiki ehtiyaclara cavab verən inkişaf” kimi təqdim edilmişdir (11). Davamlı inkişaf elə bir inkişaf modelidir ki, o, indiki nəsillərin maddi tələbatlarını ödəməklə yanaşı gələcək nəsillərin də tələbatlarının ödənilməsi üçün lazımi şərait yaradır. Gələcək nəsillərin tələbatlarının ödənilməsi üçün inkişaf tək iqtisadi artımın təmin edilməsi ilə məhdudlaşmamalıdır. O, həmçinin, hətta ilk növbədə, ətraf mühitin və təbii ehtiyatların qorunmasına, cəmiyyətdəki sosial və mədəni problemlərin həll edilməsinə də yönəlməlidir (8, s.125). Məlum olduğu kimi, əgər iqtisadi artım ətraf mühitin və təbii ehtiyatların qorunmasını təmin etmirsə, bu, gələcəkdə iqtisadi artımın da qarşısını almış olur. Bununla bərabər qeyd etmək lazımdır ki, dövlətin həyata keçirdiyi iqtisadi artım inkişaf proqramı cəmiyyətdəki sosial vəziyyətin gərginləşməsinin qarşısının alınmasını da nəzərdə tutmalıdır. Burada cəmiyyətdəki etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklərin düzgün təmzimlənməsinin xüsusi əhəmiyyəti vardır. Başqa sözlə desək, davamlı inkişaf iqtisadi, sosial və ekoloji sahələrdə inkişafın əldə olunmasına yönəlmişdir. Bu, 2015-ci ilin sentyabrın 25-də BMT-nin Baş Assambleyası tərəfindən “2030-cu ilədək Davamlı İnkişaf sahəsində Gündəlik” (Gündəlik) adlı qəbul edilən sənəddə aydın şəkildə görünür. Gündəliyə əsasən, 2016- 2030-cu illər ərzində bütün dünyada davamlı inkişafı təmin etmək üçün 17 məqsəd və bu məqsədlərdən irəli gələn 169 hədəfə nail olmaq lazımdır. Bu məqsəd və hədəflər iqtisadi, sosial və ekoloji sahələri əhatə edir (12).

Davamlı inkişaf termini ilk dəfə 1980-ci ildə beynəlxalq QHT olan “Təbiətin Qorunması naminə Beynəlxalq Birlik” tərəfindən hazırlanmış “Təbiətin Qorunmasının Ümumdünya Strategiyası: Davamlı İnkişaf naminə Canlı Resursların Qorunması” adlı sənəddə işlədilmişdir (13). Bu sənəddə göstərilir ki, təbiətin qorunmasının ümumdünya strategiyasının qarşısında 3 əsas vəzifə durur: Birincisi, insanların sağ qalmalarının asılı olduğu mühüm ekoloji proseslərin və yaşamalarını dəstəkləyən sistemlərin (torpağın bərpası və qorunması, suyun və havanın təmizlənməsi) qorunması. İkincisi, genetik müxtəlifliyin saxlanılması. Üçüncüsü, milyonlarla kənd icması və əsas sənaye sahələrini dəstəkləyən növ və ekosistemlərin (xüsusilə balıq və bir çox vəhşi heyvanlar, meşələr və otlaq sahələri) davamlı şəkildə istifadəsininin təmin edilməsi (13, pp.22-31).

Ötən əsrin 80-ci illərində davamlı inkişaf termini ədəbiyyatda geniş istifadə olunduğuna

və yuxarıda qeyd etdiyimiz Roma Klubunun sifarişi ilə hazırlanmış "İnkişafa məhdudiyyətlər" adlı hesabatda verilən proqnozlar səhv çıxdığına görə inkişafının qarşısını alan məhdudiyyətlər məsələsi arxa plana düşdü. Lakin 1990-cı illərdə iqtisadi inkişafa qarşı çıxan siyasət inkişaf etmiş ölkələrdə yenidən gündəmə gəldi. Belə bir şəraitdə iqtisadi inkişaf, xüsusilə eksponensial inkişaf yenidən tənqid mövzusu oldu.

Eksponensial inkişafın tənqidi yaşıl siyasət nəzəriyyəsində daha aydın şəkildə özünü büruzə verir. Yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin tərəfdarları inkişafa məhdudiyyətləri əsas götürərək və eksponensial inkişafa qarşı çıxaraq onun ekoloji fəsadları ilə sosial fəsadları arasında sıx əlaqənin olduğunu iddia edirlər. Başqa sözlə desək, onlar iqlim dəyişikliyi, havanın və suyun keyfiyyətinin pisləşməsi, içməli su qıtlığı, torpağın eroziyası, biomüxtəlifliyin azalması və digər bu kimi ekoloji problemlərin yaranmasının insanların sağlamlığı, həyat şəraiti, rifahı, uşaq doğumunun səviyyəsinin aşağı düşməsi kimi sosial problemlərin kəskin şəkildə artmasına təsir göstərdiyini qeyd edirlər. Yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin tərəfdarları yaranmış şəraitdə real çıxış yolu kimi eksponensial inkişafın alternativi olan davamlı inkişaf modelinin qəbul olunması ideyasını irəli sürürlər. Eksponensial inkişaf modelindən fərqli olaraq davamlı inkişaf modeli müasir elmə və onun əsasında hazırlanan yüksək texnologiyanın inkişafına əsaslanır. Məlum olduğu kimi, müasir elmin nailiyyətləri əsasında hazırlanmış yüksək texnologiyalar vasitəsilə ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısı alınır və təbii ehtiyatların qorunması təmin edilir. Eksponensial inkişaf üçün tələb olunan xammal qıtlığı dövlətləri bir-biri ilə münaqişələrə sürüklədiyi halda, davamlı inkişaf dövlətləri bir-biri ilə əməkdaşlığa istiqamətləndirir. Beləliklə, davamlı inkişaf modeli yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin təbliğ etdiyi inkişaf modelinin əsasını təşkil edir.

Yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin təbliğ etdiyi üçüncü müddəa kimi mərkəzləşdirilmiş dövlət sistemindən imtina etməyi göstərmək olar. Başqa sözlə desək, bu nəzəriyyə mərkəzsizləşdirməni təbliğ edir və dövlətə münasibətdə bir növ anarxist mövqeyi nümayiş etdirir. Ədəbiyyatda bəzi müəlliflər mərkəzsizləşdirməni yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin yuxarıda qeyd olunan iki müddəasından (ekosentrizm və eksponensial inkişaf modelinin tənqidi) irəli gəldiyini göstərirlər, digərləri isə onu yaşıl siyasətin əsas müddəası kimi təqdim edirlər.

Mərkəzsizləsdirmə dövlətin bir institut kimi tənqid olunmasında özünü büruzə verir. Dövləti cəmiyyətin ən yüksək iyerarxik institutu hesab edən yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin nümayəndələri onu ekoloji böhranın əsas səbəbkarı kimi təqdim edirlər. Bununla əlaqədar britaniyalı filosof Alan Karter "Yaşıl siyasət nəzəriyyəsinə doğru" ("Towards a Green Political Theory") adlı məqaləsində qeyd edir ki, dövlət müasir ekoloji böhrana səbəb olan müasir cəmiyyətin dinamikasının tərkib hissəsidir. Karter məqalədə cəmiyyətin ekoloji cəhətdən təhlükəli dinamikasını belə təsvir edir: "Mərkəzləşdirilmiş, psevdotəmsilçi, kvazidemokratik dövlət ətraf mühitə ciddi zərər vuran "sərt" texnologiyaları inkişaf etdirən rəqabətli, qeyri-bərabər iqtisadi münasibətləri tənzimləyir. Bu texnologiyaların tətbiq olunması dövləti gücləndirən (millətçi və militarist) məcburedici qüvvələr tərəfindən dəstəklənir" (1, p.45).

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, bəzi müəlliflər mərkəzsizləşdirməni yaşıl siyasətin əsas müddəası kimi qələmə verirlər. Məsələn, Mətyo Paterson mərkəzsizləşdirmə məsələsini yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin beynəlxalq münasibətlərə gətirdiyi ən vacib mövzu hesab edir. Bu, özünü yaşıl siyasətin ən məşhur siyasi şüarlarından birində – "qlobal miqyasda düşün, yerli səviyyədə isə hərəkət et" – büruzə verir (10, p.244).

Paterson mərkəzsizləşdirməni yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin mühüm bir müddəası olmasını qeyd etməklə yanaşı onun qlobal xarakter daşıyan ekoloji problemlərin həllinin mühüm şərti kimi dövlətlər arasında əməkdaşlığın inkişafı ideyasına uyğun gəlmədiyini qeyd edir (10, pp.246-248). Mərkəzsizləşdirmənin

nəticəsində yaranan kiçik anarxik cəmiyyətlər ilk növbədə öz maraqlarını güddüklərinə görə icmalararası əməkdaşlığın yaradılmasına can atmayacaqlar. Bundan başqa onlar qlobal ekoloji problemlərin həlli üçün münasib səmərəli mexanizm inkişaf etdirmək iqtidarında deyil. Buna görə də ekoloji problemlərin həllinə yönəlmiş dövlətlərarası əməkdaşlığın reallaşması suveren dövlətlərin fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bu, o deməkdir ki, mərkəzsizləşdirmə yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin bir müddəası kimi onun digər iki müddəasından (ekosentrizm və davamlı inkişaf modeli) fərqli olaraq tənqid olunur.

Beləliklə, yaşıl siyasət nəzəriyyəsi beynəlxalq münasibətlərin bir tənqidi nəzəriyyəsi kimi, bir tərəfdən, beynəlxalq münasibətlər sahəsində antroposentrizm prinsipinin geniş yayılmasını tənqid etməklə ekosentrizm ideyasını irəli sürür, digər tərəfdən isə o, ölkələrin inkişafında iqtisadi və ekoloji böhranlara səbəb olan eksponensial inkişaf modelinin səmərəsiz model olduğunu göstərməklə davamlı inkişaf modelini təbliğ edir. Antroposentrizmdən ekosentrizmə keçid, eləcə də ekoloji böhrana səbəb olan, dövlətlər arasında xammal uğrunda mübarizəyə, hətta müharibələrə səbəb olan, ümumiyyətlə inkişafa məhdudiyyət qoyan eksponensial inkişaf modelindən imtina etməklə davamlı inkişaf modelinin qəbul olunması yaşıl siyasət nəzəriyyəsinin beynəlxalq münasibətlərin digər nəzəriyyələrindən əsas fərqini göstərir.

Ədəbiyyat:

1. Carter A. "Towards a Green Political Theory", in A. Dobson and P. Lucardie (eds), The Politics of Nature: Explorations in Green Political Theory. London, 1993
2. Devetak R. Critical Theory. // Theories of International Relations (eds. Burchill, Scott and Andrew Linklater). Palgrave Macmillan Press, 2005
3. Dobson A. Green Political Thought. London, 1990.
4. Eckersley R. Environmentalism and Political Theory: Towards an Ecocentric Approach. London, 1992
5. Goodin R. (1992) Green Political Theory (Cambridge).
6. Маркс К. Тезисы о Фейербахе. // К. Маркс и Ф.Энгельс. Сочинения. 2-е изд. т. 3, стр. 1-4.
7. Meadows D., Randers J. and Behrens W. The Limits to Growth. London, 1972.
8. Nəcəfov E.Ə. Multikulturalizmin sosial-fəlsəfi təhlili. Bakı, 2020. səh.125
9. Nəcəfov E.Ə. Beynəlxalq Münasibətlər Nəzəriyyəsi. Dərslik, Bakı, 2023
10. Paterson M. "Green Politics". In Burchill, Scott; Linklater, Andrew (eds.). Theories of International Relations (3-rd ed.). Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
11. Sustainable Development. https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd/sd
12. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld
13. World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development. Prepared by the International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN). 1980. https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf

Açar sözlər: *yaşıl siyasət nəzəriyyəsi, ətraf mühitin qorunması, antroposentrizm, ekosentrizm, eksponensial inkişaf, davamlı inkişaf, mərkəzsizləsdirmə*

Etibar Najafov

Senior adviser of the Department of Humanitarian Policy, Diaspora, Multiculturalism and Religious Issues of the Administration of the President of the Republic of Azerbaijan, Professor of the Department of Philosophy and Social Psychology of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan, Doctor of Philosophical Sciences, Professor

THE THEORY OF GREEN POLITICS OF INTERNATIONAL RELATIONS AND ITS MAIN PROVISIONS

ABSTRACT

The article analyzes the main provisions of the theory of green politics, which is one of the modern critical theories of international relations.

The theory of green politics encourages states to give a priority to environmental protection. In order to ensure environmental protection, the theory of green politics shows the need for fundamental changes in society and puts forward certain recommendations and proposals in this regard.

The changes proposed by the theory of green politics are based on the transition from anthropocentrism to ecocentrism, the adoption of a sustainable development model, and the rejection of a centralized state system. The sustainable development model, which is an alternative to the exponential development model, is focused on meeting the material needs of current generations, as well as creating the necessary conditions to meet the needs of future generations. To meet the needs of future generations, a sustainable development model must generate economic growth, protect the environment and natural resources, and address social and cultural issues in society.

Keywords: *the theory of green politics, environmental protection, anthropocentrism, ecocentrism, exponential development, sustainable development, decentralization*

Этибар Наджафов

Старший консультант отдела по гуманитарной политике,
вопросам диаспоры, мультикультурализма и религии
Администрации Президента Азербайджанской Республики,
профессор кафедры Философии и социальной психологии
Академии Государственного Управления
при Президенте Азербайжанской Республики,
доктор философских наук

ТЕОРИЯ ЗЕЛЕНОЙ ПОЛИТИКИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ЕЁ ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

РЕЗЮМЕ

В статье анализируются основные положения теории зеленой политики, которая является одной из современных критических теорий международных отношений.

Теория зеленой политики призывает государства уделять первоочередное внимание защите окружающей среды. В целях обеспечения защиты окружающей среды теория зеленой политики показывает необходимость осуществления фундаментальных изменений в обществе и выдвигает на этот счет определенные рекомендации и предложения.

В основе изменений, предлагаемых теорией зеленой политики, лежит переход от антропоцентризма к экоцентризму, принятие модели устойчивого развития, а также отказ от централизованной государственной системы. Модель устойчивого развития, являющаяся альтернативой модели экспоненциального развития, ориентирована на удовлетворение материальных потребностей нынешних поколений, а также создание необходимых условий для удовлетворения потребностей будущих поколений. Чтобы удовлетворить потребности будущих поколений, модель устойчивого развития должна обеспечивать экономический рост, защищать окружающую среду и природные ресурсы, а также решать социальные и культурные проблемы в обществе.

Ключевые слова: *теория зеленой политики, охрана окружающей среды, антропоцентризм, экоцентризм, экспоненциальное развитие, устойчивое развитие, децентрализация*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0018

K U L T U R O L O G İ Y A
C U L T U R O L O G Y

UOT 328; 342.5; 351/354; UOT 008(091)

ФУАД МАМЕДОВ

Профессор кафедры Истории Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики, президент Ассоциации культуры Азербайджана «Симург», доктор исторических наук, культуролог

e-mail: fuadtm7@gmail.com

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ВОЗМОЖНОСТИ ГАРМОНИЧНОГО ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

«Многие особенности выделяют один народ среди других народов мира, приносят ему признание и уважение. Самая ценная, самая значимая из них — это культура».

Гейдар Алиев

«Культура спасет мир, Если мир защитит культуру!»

О Бакинской Международной конференции «COP29»

В ноябре 2024 года в Азербайджане пройдет 29-я сессия «Конференции сторон Рамочной конвенции ООН об изменении климата – COP29». Предстоящая в Баку в ноябре 2024 года Международная конференция «COP29» станет выдающимся историческим событием глобального масштаба, от результатов которого во многом будет зависеть безопасность и судьба не только азербайджанского народа, но и всего человечества.

Единогласное избрание Азербайджана местом проведения очередной сессии COP явилось показателем высокого доверия к нашей стране. Оно должно придать мощный импульс росту международного авторитета нашего государства во всем мире, создать благоприятные условия для международного культурного обмена, как одного из важнейших факторов развития культуры. Вместе с тем «COP29» откроет новые культурологические возможности для распространения культурных ценностей, достижений и исторических реалий Азербайджанской Республики среди представителей разных культур, народов и религий стран Запада и Востока. Проведение конференции «COP29» в Баку явится важнейшим событием 2024 года для Азербайджана и логическим продолжением государственной стратегии перехода страны к «зеленой» экономике. Стратегическая основа политики производства в стране возобновляемой энергии была заложена распоряжением Президента Азербай-

джанской Республики от 2 февраля 2021 года, а 2024 год был объявлен в Азербайджане «Годом солидарности во имя зеленого мира».

Инновационный курс Азербайджанской Республики на приоритетное развитие «зеленой энергии», создание «зеленых» видов энергии и транспортировку «зеленой» энергии Азербайджана на мировые рынки предусматривает сокращение выбросов парниковых газов в Азербайджане на 35 процентов к 2030 году, и на 40 процентов – к 2050 году по сравнению с 1990 годом. Новая стратегия предусматривает создание чистой окружающей среды и обеспечение «зеленого» роста. Достаточно отметить, что 25 ГВт возобновляемой солнечной и ветровой энергии Азербайджана будут производиться как на суше, так и в море. При этом особое внимание будет уделяться созданию в 2022-2026 гг. зоны «зеленой» энергии на освобожденных от оккупации территориях Азербайджанской Республики. Эти территории к 2050 году планируется превратить в зону «чистых нулевых выбросов» [35].

Предстоящая в Баку Международная конференция «COP29» обусловила большой интерес к пониманию сущности и развитию экологической культуры во всем мире. Это связано с тем, что анализ проблем изменения климата тесно связан с состоянием и перспективами развития экологической культуры человечества.

Понятие экологии и история ее становления

Экология – это наука о внутренних взаимосвязях природы, включающих взаимоотношения между живыми организмами и средой их обитания. С греческого языка она переводится как «изучение дома». Экология очень широкое понятие. Оно также включает этические и дескриптивные принципы взаимоотношений, описывающие поведение отдельных лиц и групп людей в процессе принятия решений.

Современную экологию нередко рассматривают как комплекс наук, который изучает функциональные взаимосвязи не только между организмами в целом, но и между человеком, обществом и окружающей средой их обитания, включая физические, химические и биологические факторы, оказывающие влияние на отдельный организм или сообщество организмов. В ареал этих наук входит также анализ круговорота веществ и потоков энергии, делающих возможной жизнь [5].

В понятие экологии нередко включаются не только геоэкология, биоэкология, ландшафтная экология, но и - этноэкология, социальная экология, экология человека, информационная экология и др. Методы исследований в экологии подразделяются на полевые наблюдения, эксперименты в поле или в лаборатории и моделирование. Некоторая ограниченность этих методов, а также большое количество переменных, которые приходится учитывать в экологических исследованиях, часто плохо поддаются численному выражению, что объясняет меньшую точность получаемых результатов по сравнению с другими науками [29].

Впервые в истории экология, как наука, появилась в VI веке до н.э., в исследованиях Теофраста и других древнегреческих естествоиспытателей, описывавших отношения организмов между собой и с окружающей неживой природой. В IX веке средневековым арабским мыслителем Аль-Джахизом была сформулирована «концепция экологической пирамиды». В 1881 году она нашла отражение в работе германского зоолога Карла Земпера «Воздействие естественных условий существования на жизнь животных», где впервые были рассмотрены вопросы перераспределения энергии в природе. Однако термин «экология» впервые был введен в 1866 году немецким биологом Эрнстом Геккелем.

Именно он впервые написал об экологии как о науке, изучающей взаимоотношения живой и неживой природы. Будучи сторонником эволюционного подхода к истории мироздания, в 1874 году Геккель опубликовал монографию «Антропогения» – первое в истории всестороннее исследование, в котором обсуждались проблемы эволюции человека [11].

В 1894 году британский биолог Сент-Джордж Джексон Миварт ввел понятие «гексикология», определив ее как науку о взаимоотношениях организмов и окружающей среды. В 1895 году американский зоолог Стив Форбс определил экологию как науку об отношениях животных и растений к другим живым существам и ко всему их окружающему. В том же году в Дании профессором ботаники Йоханнесом Вармингом был опубликован первый в истории фундаментальный учебник по экологии растений, а французский зоолог Жоффруа де Сент-Илер ввел близкое экологии понятие «этология», представив ее как науку о взаимоотношениях организмов в семье и сообществе [39].

В России в XIX веке Карл Рулье и русский зоолог Николай Северцев стали изучать связь организмов и среды. Русский географ, князь Петр Кропоткин, призывавший ограничить отстрел диких животных и остановить обезлесение, впервые обратил внимание на то, что с начала Промышленной революции стали отступать ледники. Ряд российских ученых - физиолог растений Климент Тимирязев, зоолог Модест Богданов вместо термина экология использовали термины биология, биономия, биогеоценология и др. Экологические работы оказали значительное влияние на развитие эпидемиологии. В 1901 году швейцарским 3 профессором Франсуа-Альфонсом Форелем был издан первый учебник по озероведению (лимнологии). Однако, первой работой, в которой формулировались принципы систематического подхода к экологическим исследованиям считается, вышедшая в 1905 году книга американского ботаника, эколога растений и миколога Фредерика Клементса «Исследовательские методы в экологии» [39].

Как наука, экология стала институционализироваться во втором десятилетии XX века с образованием в 1913 году Британского экологического общества, а в 1915 году – экологического общества Америки. В 1913 году британский математик и астроном Джон Кауч Адамс впервые высказал идею, что экология как наука должна заниматься одновременно растительными и животными сообществами. Рассматривая экологию в более широком контексте, в 1926 году В.И.Вернадский дал современное определение понятию биосферы, как совокупности всех экосистем, подчеркнув влияние человека на эту систему [13].

Новым этапом в развитии экологии стала вторая половина XX века. В 1953 году был издан учебник американского биолога и эколога Юджина Одума «Фундаментальные понятия в экологии», считающийся первой публикацией, в основе которой лежит холистический, макроскопический подход. Во второй половине XX века возникли экология человека и социальная экология, изучающие проблемы взаимодействия человека и общества с окружающей средой и вопросы её защиты. В этот же период в центре внимания ученых оказалась экологизация многих естественных наук, рассматриваемых в тесной связи с социологией. В разработку теоретических проблем экологии большой вклад внес американский биолог и эколог Барри Комонер, сформулировавший четыре основных закона экологии, согласно которым: «всё связано со всем; ничто не исчезает в никуда; природа знает лучше; ничто не даётся даром». Цель этих экологических законов, тесно связанных с известным физическим законом сохранения вещества и энергии – помочь осознанию людьми необходимости

бережно обращаться с природой, частью которой является сам человек [39].

В тесной связи с ценностными основами экологии в конце XX века в экономической науке сформировалось новое направление – «зеленая экономика», нацеленная на уменьшение отрицательного влияния экономической деятельности на окружающую природу. Ее задачей стало содействие устойчивому развитию общества, а также бережное отношение к среде обитания человека, с учетом жизненных потребностей будущих поколений. В соответствии с вызовами времени, в тесной связи с ней стала развиваться и «зеленая энергетика», основанная на производстве электроэнергии и других видов энергии из возобновляемых природных источников. [40,41].

Экологизм и энвайроментализм

Экологию не следует смешивать с экологизмом, движением, возникшим в конце XX века в защиту природы от губительного влияния экономики, озабоченное ухудшением качества жизни и перспектив развития человечества. Экологизм возник в связи с появившимися во второй половине XX века, опасными для человечества факторами, такими как ядерное оружие, кислотные дожди, истощение озонового слоя, глобальное потепление и другие. Ориентированный на долговременное развитие, на основе экономного использования природных ресурсов, он стал альтернативой антропоцентристскому, ориентированному на человека, взгляду на природу [36].

Экологизм воспринимает человечество как малую часть природы и исключает сугубо потребительское отношение к природе, рассматривая ее лишь как доступный резерв для удовлетворения потребностей человека. При этом возникшие в 90-е годы прошлого века в ряде стран Европы «светло-зелёные» экологисты призывают человечество к здравому смыслу и чувству самосохранения, экологически здравой политики и образа жизни, а «тёмно-зелёные» утверждают, что выживание человека и самой планеты возможно только при условии приоритета интересов экосистемы Земли. И те, и другие тесно связаны с целями «зеленой энергетики» и «зеленой экономики», выступают за радикальное изменение условий труда и жизни в целях предотвращения дальнейшего разрушения природы и 4 окружающей среды. Среди основных идей «партии зеленых» в Германии можно отметить то, что она выступает за «многокультурное общество», информатизацию общества, развитие социальной демократии, защиту информации о личной жизни, отказ государства от сбора личных сведений о гражданах, поддержку альтернативных авторских прав и др. [36].

Таким образом, экологизм отражает идею связи между человечеством и миром природы, в которой человек рассматривается как часть природы. Он тесно связан с экологическим учением и движениями, именуемыми энвайроментализмом, выступающими за охрану окружающей среды, против ее загрязнения и исчезновения многих видов, угрожающих самому существованию жизни на планете. Энвайроментализм, обусловленный трансцедентальными представлениями о мире, является противоположным модернистскому, антропоцентристскому представлению о природе, которого придерживались Фрэнсис Бэкон, Галилео Галилей, Уильям Харвей, Томас Гоббс, Рене Декарт, Исаак Ньютон и др. Если с точки зрения антропоцентризма ценность природы измеряется ее полезностью для человека, как вершины мироздания, то энвайроментализм стал рассматривать человека лишь как одну из частей природы. Джон Локк считал, что сама природа не обладает внутренней ценностью, но люди посредством труда могут превратить скрытую внешнюю (или

ресурсную) ценность земли в полезные продукты. Антропоцентристской позиции придерживался и Карл Маркс. В «Экономических и философских рукописях 1844 г.» он писал: «...Человек живет за счет природы — это означает, что природа есть его тело, с которым он, чтобы не умереть, должен поддерживать постоянный взаимный обмен». Но при этом он считал, что человек должен совершенствовать организацию общества, отказаться от эгоистической эксплуатации природы и бережно относиться к ней [36].

Существует множество точек зрений и разногласий, основанных на ценностях антропоцентризма и энвайроментализма. Генри Дэвид Торо, Джон Мюр, Роберт Маршалл, Уоллэс Стегнер и другие, представители американского энвайроментализма, отвергая модернистский взгляд на человека и природу, считали, что нравственное отношение человека к дикой природе и ее охрана должны ставиться выше, чем интересы бизнеса. Американский эколог Альдо Леопольд и американский биолог Рэйчел Карсон также отвергали идею превосходства человека над всей остальной природой. В то же время экономисты Уильям Бакстер и Джулиан Саймон стояли на позиции модернизма, согласно которой «у природы есть только одна ценность, проистекающая из человеческих предпочтений». Британский эколог и футуролог Джеймс Лавлок рассматривает планету как суперорганизм, функционирующий на основе принципа самосохранения и единства всего живого. Согласно американскому политику Гифорду Пинчоту, гармонизирующему позиции модернизма и энвайроментализма, природные ресурсы должны использоваться для экономического развития и благосостояния мудро, с заботой о будущих поколениях [36].

Мы видим противоположные точки зрения, которые придали проблемам экологии социально-политическую направленность. По-видимому, истина состоит в необходимости гармоничного развития общества, основанного на экологической культуре, интегрирующей в себе гуманизм, бережное отношение к природе и разумное использование ее для человеческого развития.

Экологическая культура

«Народ, обладающий высокой культурой, всегда будет идти вперед, будет жить и развиваться, ... надо поднять в обществе авторитет интеллигенции, деятелей культуры и науки, ... народ всегда ценят по его интеллигенции, по его культуре, по его науке», – подчеркивал Общенациональный лидер азербайджанского народа Гейдар Алиев

Экологическая культура – это совокупность ценностей, норм и технологий, культура мышления и поведения, регулирующая разумную жизнедеятельность человека и его взаимоотношения с природой. По своей сути, она является неотъемлемой частью целостной социальной системы культуры, способствующей гармоничному сосуществованию человека и природы. Экологическая культура играет важную роль не только в решении обусловленных целями «COP29» задач, но и в жизнедеятельности человека и человечества в целом. Вместе с тем, экологическая культура рассматривается как отдельная дисциплина в рамках культурологии [37].

Благоприятным фактором для дальнейшего развития экологической культуры азербайджанского общества является традиционная добродетельность национального характера наших граждан, обусловленная как генетическим кодом культуры, так и гуманистическим воспитанием людей в семье и обществе. Однако одного воспитания недостаточно. Необходимо целенаправленно распространять универсальные научные знания о жизнедеятельности людей, обеспечивать качественное образование и просвещение народа, в первую

очередь, детей и молодежи. Дело в том, что без высокой общей культуры трудно говорить о культуре экологической. Поэтому, при помощи науки, образования и просвещения, необходимо перманентно развивать и совершенствовать интеллектуальную культуру азербайджанцев, при условии сохранения нравственно-культурных ценностей. В соответствии с требованиями времени, нужно формировать высококультурных граждан, развивая оба крыла духовной культуры личности – умственное и нравственное.

Уровень развития науки и образования, техники и технологии, культуры труда, результаты производства и управления, отношение к природе и человеку – все зависит от качества высококультурных людей, их знаний, умений, организованности, нравственности и созидательной деятельности. Можно ли сегодня решать сложные политические, экономические, экологические и иные проблемы современного мира, отвечать на вызовы времени, принимать и исполнять правильные решения без высокой интеллектуальной и нравственной культуры граждан, составляющей ядро человеческого капитала? Высококультурный человек, обладающий необходимыми профессиональными знаниями, навыками и общей культурой является главным фактором успешного решения всех проблем национального развития, в том числе и в области экологии [27].

Давайте же задумаемся о том, какое место занимает человек в экологической системе? В культурологическом измерении человек является вершиной живой природы и творцом культуры – «второй, искусственной природы», созданной его умом, душой и трудом, в результате познания и разумного преобразования окружающего мира и самого себя, рационального использования ресурсов и жизненных возможностей Земли. Будучи частью живой природы, наделенной экстрасоматическими способностями, при помощи своего сознания он не только отражает объективный мир, но и творит его, исходя из своих жизненных потребностей, возможностей разума, накопленных знаний и душевных устремлений. Благодаря разуму, человек не пассивно приспосабливается к природе, как представители животного мира, а сознательно преобразует свою физическую энергию в творческую, позволяющую создавать необходимые предметы, процессы и условия для сохранения и улучшения человеческой жизни. Главным здесь является бережное, рациональное и гармоничное отношение человека к окружающей природе, к самому себе и к другим людям.

Понятие «экологическая культура», тесно связанное с культурой жизнедеятельности человека, было введено в научный оборот в XX веке советскими экологами. С 1970-х годов оно стало широко использоваться в научной литературе. Исследования в этой сфере выявили антагонистическое

противоречие между растущими потребностями увеличивающегося населения и ограниченными возможностями природных ресурсов земли. Появились угрозы устойчивому развитию человечества, обусловленные нерациональным использованием невозобновляемых природных ресурсов, отсутствием научно обоснованной стратегии взаимоотношений человека с биосферой, низкой культурой ответственности перед будущими поколениями [37].

Для большинства народов мира характерна культура гармоничного сосуществования с окружающей природной средой, основанная на естественно сформированных моральноэтических нормах взаимоотношений человека и природы. Однако потребности и условия жизни, а также вызовы цивилизации постоянно меняются, что требует перманентного совершенствования экологической культуры на основе разумных научных принципов и правильных решений, обусловленных конкретной ситуацией.

К началу XXI века, в связи с переосмыслением культурологического понимания культуры как целостной социальной системы и процесса творческого развития человечества, внимание к экологической культуре во всем мире намного возросло. В 2000 году в Государственную думу РФ впервые был внесен проект закона «Об экологической культуре», в котором нашли отражение вопросы государственного управления в области экологической культуры. Законом были определены принципы взаимоотношения органов государственной власти, местного самоуправления, юридических и физических лиц в области реализации конституционных прав на благоприятную окружающую среду, а также соблюдения конституционной обязанности граждан по сохранению природы и окружающей среды. В Федеральном законе «Об охране окружающей среды», введенном в 2002 году, были заложены основы формирования экологической культуры, включающей экологическое образование, подготовку руководителей организаций и специалистов в области охраны окружающей среды и экологической безопасности и экологическое просвещение. В 2007 году построение «экологической цивилизации» было провозглашено важнейшей задачей развития общества Китая [37].

Экологическая культура граждан различных стран во многом зависит от уровня духовной культуры личности и общества. Она тесно связана с научными знаниями, нравственными ценностями, сознанием, убеждениями, мировоззрением, профессиональной компетентностью, ответственностью, культурой и результатами труда. Важную роль в эффективности развития духовной культуры, в том числе, экологической культуры общества, имеет культура управления и мотивационная политика государства.

Духовная – интеллектуальная и нравственная культура человека – основа основ жизнеспособности и процветания каждого общества и государства. Социальный статус человека в обществе должен устанавливаться не его богатством, накопленным посредством бизнеса, а уровнем духовной культуры личности, его компетентностью, профессионализмом и этикой, вкладом в развитие общества и государства, заслугами перед отечеством и человечеством. В соответствии с этой социальной ролью и конкретным творческим вкладом в человеческое развитие и должны устанавливаться социальный престиж и материальное обеспечение граждан, привилегии личности, внимание и забота о деятелях культуры со стороны государства. Культурная элита народа, творцы интеллектуальной и нравственной культуры являются главной движущей силой развития общества и государства. Речь идет, прежде всего, о деятелях науки, образования и просвещения, литературы и искусства, а также об инженерах и изобретателях, врачах,

юристах, журналистах и других представителях интеллигенции, обладающих высоким созидательным потенциалом, приносящим пользу обществу и государству. Представители культурой элиты должны находиться в первых рядах борцов за высокую экологическую культуру общества, как важнейшей основы устойчивого развития.

Лучшему пониманию и оценке эффективности, особенностей и новых возможностей развития экологической культуры общества помогает наука о культуре. Как известно, наука, опирающаяся на рациональное мышление, определенные ценности и свободную волю, во многом определяет и цели, и результаты исследования, позволяющие постичь объективную истину. Поиску истины и принятию правильных решений помогает сравнительный научный анализ различных точек зрения, основанный на системном культурологическом подходе [15], [16], [17]. Ценность системного культурологического подхода к анализу различных проблем и процессов человеческого развития подтверждается не только результатами собственно культурологических исследований, но и работами известных социологов, философов, политологов и других специалистов. Среди них можно отметить выводы известного американского социолога и политолога Иммануила Валлерстайна, выступавшего против искусственной «изоляции историй» национальных государств, исключающей правильное понимание их взаимообусловленного развития, подчиненного единым системным правилам [33].

Экологическая политика Азербайджана

Серьезное внимание экологической культуре уделяется в Азербайджанской Республике. В стране функционируют – Министерство экологии и природных ресурсов, а также Государственное агентство по альтернативным и возобновляемым источникам энергии. В последние десятилетия разработка и реализация комплексных мер по обеспечению экологической безопасности, отвечающих требованиям времени, находится в центре внимания экологической политики страны. Среди целей такой политики, объявленных Президентом республики Ильхамом Алиевым, следует отметить повышение экологической культуры городов, внедрение «зеленых технологий», сохранение природных ресурсов и улучшение качества жизни населения.

Экологическая политика страны нацелена на сохранение биологического разнообразия, охрану атмосферного воздуха, земель и вод, растительного покрова и животного мира, Каспийского моря и рек, а также городов и сел республики. Особое внимание уделяется разработке и реализации государственных программ по борьбе с изменением климата, по защите жизненной среды от загрязнения промышленными, твердыми бытовыми и радиоактивными отходами. В центре внимания государственных органов управления находится культура рационального использования биологического разнообразия и полезных ископаемых, учитывающая жизненные потребности будущих поколений. Большое внимание уделяется международному сотрудничеству в области экологии [38].

Министерство экологии и природных ресурсов сотрудничает с такими организациями, как ООН (Программа ООН по окружающей среде), НАТО, Глобальный экологический фонд, Европейская организация экономического сотрудничества и развития, Организация экономического сотрудничества, Всемирный банк, Азиатский банк, Всемирный фонд дикой природы, Организация промышленного развития (UNİDO), Продовольственная и сельскохозяйственная организация (FAO), Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ), Всемирный фонд природы (WWF) и другие. Азербайджан присоединился к 21

конвенции в сфере экологии и подписал соответствующие протоколы. В 1995 году Азербайджан присоединился к рамочной Конвенции ООН об изменении климата, 18 июля 2000 года – к Киотскому протоколу [9], в 2002 году - к международной конвенции по трансграничному загрязнению воздуха на больших расстояниях. До 2050 года государство планирует превратить Карабахский и Восточно-Зангезурский экономические районы в зону декарбонизации. Тем не менее, в целом, не могут не вызывать тревогу такие объективные факторы разрушения природной среды, как рост среднегодовой температуры, сокращение ледниковых полей, снижение уровня Каспийского моря [38].

Вместе с тем, в ухудшении экологической ситуации не менее значительную роль играет антропологический фактор. Сегодня остро стоит вопрос об охране атмосферного воздуха, непрерывно загрязняющегося как естественным, так и антропогенным путем. Это обусловлено не только извержением грязевых вулканов, выветриванием горных пород, лесными пожарами, сильными ветрами, но также деятельностью промышленных предприятий, отопительных систем и автотранспортных средств. Достаточно отметить, что только антропогенным путем, из-за несознательного отношения к окружающей среде, нарушения технологических требований производства, недостаточной переработки промышленных отходов, отсутствия или несоблюдения правил эксплуатации очистительных сооружений, в крупных городах ежегодно в атмосферу выбрасываются сотни тонн пыли, сажи, окиси углерода, окиси азота, углеводорода, серы, хлора, формальдегидов и других органических загрязнителей [38].

Таким образом, на повестке дня стоит вопрос о всестороннем развитии экологической культуры, предполагающей высокую культуру производства и потребления, ответственности людей в строгом следовании установленным правилам и международным экологическим нормам, в том числе и в области технологической безопасности промышленных и бытовых систем и оборудования. Все это, в первую очередь, обусловлено уровнем общей культуры граждан – их образованностью и просвещенностью, научными знаниями, компетентностью, нравственными качествами, культурой мышления, культурой потребления, культурой ответственности и чувством долга перед другими людьми, обществом, государством и человечеством.

Рекомендации по развитию экологической культуры

Для успешного развития экологической и общей культуры азербайджанских граждан, представляется целесообразным политикам и журналистам, деятелям науки, образования, медицины, экологии, искусства, производства и управления страны разработать и реализовать целевые национальные проекты, направленные на:

- формирование понимания экологической культуры как неотъемлемой части целостной социальной системы культуры, способствующей гармоничному сосуществованию человека и природы и как совокупности ценностей, норм и технологий, регулирующих взаимоотношения человека и природы.
- совершенствование научной, педагогической, просветительской и практической деятельности экологических учреждений с учетом непрерывных изменений в экологии и в мировой цивилизации в целом; развитие специального экологического обучения и воспитания молодежи и детей, необходимого для бережного отношения к вопросам экологической культуры человека и природы, как условия безопасного развития, обогащению его знаниями, подкрепленными конкретными приме-

рами из истории азербайджанской и мировой культуры.

- культурологическую подготовку и переподготовку специалистов, распространение в азербайджанском обществе универсальных культурологических знаний, включающих и знания об экологии природы, экологической культуре человека и общества, способствующих предотвращению опасного вмешательства граждан в климатическую систему, а также активное участие азербайджанского народа в переходе к «зеленой экономике» и «зеленой энергетике»;
- совершенствование культуры труда и управления в области экономики, экологии, медицины, и других сферах человеческой жизнедеятельности, обеспечивающих создание в стране чистой окружающей среды, развитие потенциала возобновляемых источников энергии;
- введение в Азербайджане, во всех сферах и на всех уровнях, необходимого для формирования системного культурологического мышления экологов, медиков и других специалистов, обязательного культурологического образования и просвещения, способствующего «производству» высококультурных граждан;
- активное участие граждан страны в процессах создания зоны «зеленой» энергии на освобожденных от оккупации территориях Азербайджанской Республики и превращении этих территорий к 2050 году в зону «чистых нулевых выбросов»;
- распространение, среди участников «COP29» и гостей республики, знаний об истории, гуманистических ценностях и традициях древней и богатой азербайджанской культуры, о вкладе азербайджанского народа в мировую культуру и цивилизацию, а также о современных достижениях Азербайджанской Республики, способствующих дальнейшему росту международного авторитета Азербайджана, как страны высокой духовной культуры, ее культурной солидарности и сотрудничеству со странами Запада и Востока.

Успешное осуществление этих проектов во многом обусловлено решением ранее сформулированных задач, связанных:

- с опережающим развитием интеллектуальной культуры, при сохранении нравственнокультурных ценностей;
- с формированием и развитием высококультурных азербайджанцев, как цели, стратегического возобновляемого ресурса и главной движущей силы устойчивого, конкурентоспособного и безопасного развития Азербайджанской Республики;
- с законодательным введением в стране, начиная с детских садов, обязательного культурологического образования и просвещения для всех социальных категорий и профессий общества;
- с развитием культуры государственного управления на основе широкого использования системного культурологического подхода;
- с организацией системы постояннодействующих культурологических тренингов и научных чтений для персонала государственных учреждений и гражданского общества, включая руководителей детских садов, учебных заведений, учителей, журналистов, политиков, управленцев, экономистов, юристов, женщин, глав семей, детей, молодежи и других категорий населения;
- с рассмотрением Милли Меджлисом проекта «Закона об интеллектуальной культуре», нацеленного на повышение социального статуса интеллектуального труда и целевого финансирования образования и науки, способствующих

прогрессивным трансформациям в Азербайджане.

Думается, что оценка и последовательное претворение в жизнь предложенных культурологических нововведений откроет новые возможности для успешного развития экологической культуры азербайджанского народа.

Литература:

1. Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. 20 cilddə. Bakı, 1997-2007.
2. İlham Əliyev. İnkişaf – məqsədimizdir. 1-3 cildlər. Bakı, 2008-2009.
3. Алакбаров Урхан. Основы человеческого развития. Баку: Aspoliqraf, 2017.
4. Алексеев В.П. Очерки экологии человека / РАН. Отделение истории. - Москва: Наука, 1993.
5. Ахатов А. Г. Экология. Энциклопедический словарь. Казань, ТКИ, Экополи, 1995.
6. Банников А.Г. и др. Основы экологии и охрана окружающей среды: [Для с.-х. вузов]. - Москва: Колос, 1996.
7. Богданов А.А. Борьба за жизнеспособность. Москва, 1927
8. Будыко М. И. Глобальная экология. Москва, 1972.
9. Возняк В.Я. и др. Экологическое оздоровление экономики / [Возняк В.Я., Фейтельман Н.Г., Арбатов А.А.]. - Москва: Наука, 1994.
10. Воробьев А.Е. Человек и биосфера: Основы взаимодействия, эволюции и самоорганизации. - Москва, 1998.
11. Геккель Э. Г. Общая морфология организмов. 1866.
12. Глобальные экологические проблемы на пороге XXI века. - Москва: Наука, 1998.
13. Карпенков С. Х. Экология: учебник для вузов. В 2-х кн. Кн. 2. Москва, Берлин: ДиректМедиа, 2017.
14. Лосев А.В., Провадкин Г.Г. Социальная экология. - Москва, 1998.
15. Мамедов Фуад. Культура управления, Опыт зарубежных стран. Баку, 2013.
16. Мамедов Фуад. Культурология. Вопросы теории и истории. Баку, 2002.
17. Мамедов Фуад. Культурология: ответы на вызовы XXI века. Казань, 2019.
18. Народ и интеллигенция. Москва, 1990.
19. Небел Б. Наука об окружающей среде: как устроен мир: в 2-х т. / Пер. с англ. М.В. Зубкова и др. - Москва: Мир, 1993.
20. Низами Гянджеви. Собрание сочинений в трех томах. Баку, 1991.
21. Одум Ю. Экология. В 2 т. Москва: Мир, 1986.
22. Окружающая среда: Энциклопед. слов.-справ.: 1500 терминов: [Пер. с нем.]. - Москва: Изд. группа "Прогресс": Пангея, 1993.
23. Основы экологии и рационального природопользования. - Улан-Удэ: БНЦ СО РАН, 1994.
24. Пианка Эрик. Эволюционная экология. Москва: Мир, 1981.
25. Ревелль П., Ревелль Ч. Среда нашего обитания: В 4 кн. / Пер. с англ. Ан С.В., Никитиной Т.В. - Москва: Мир, 1994.
26. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. СПб., 1911.
27. Служение развитию духовной культуры. Коллективная монография. Ассоциации культуры Азербайджана «Симург». Баку: «OL» MMC, 2023.
28. Фарах Сухейль, Мамедов Фуад. Культура спасет мир! Открытый университет «Диалог цивилизаций», Ассоциация культуры Азербайджана

«Симург». Посвящается 75-летию ЮНЕСКО. Нижний Новгород: «Печатная Мастерская РОДОНЕЖ», 2021.
29. Фёдоров В. Д., Гильманов Т. Г. Экология. Москва: МГУ, 1980.
30. Фелленберг Г. Загрязнение природной среды. - Москва: Мир, 1997.
31. Хоружая Т.А. Методы оценки экологической опасности. - Москва, 1998.
32. Экология и охрана окружающей среды: Толковый терминологический словарь / Вишнякова С.М., Вишняков Г.А., Алешукин В.И., Бочарова Н.Г. - Москва: Всемир. следопыт, 1998.
33. Валлерстайн, Иммануил. https://ru.wikipedia.org/wiki/...
34. Гейдар Алиев. Избранные идеи и выказывания. http://open.az/2008/05/10/aforizmy-gejjdara-alieva.html
35. Что такое COP и что даст Азербайджану проведение COP29? https://azertag.az/ru/xeber/chto_takoe_cop_i_chto_dast_azerbaidzhanu_provedenie_cop29- 2875741
36. Николай Баранов. Экологизм. https://nicbar.ru/politology/study/kurs-politicheskie-ideologii/169-lektsiya-13-ekologizm
37. Экологическая культура. https://ru.wikipedia.org/wiki/...
38. Экологическая политика Азербайджана. https://anl.az/down/meqale/exo/2012/noyabr/278832.htm
39. Экология. https://ru.wikipedia.org/wiki/...
40. Зеленая экономика https://ru.wikipedia.org/wiki/...
41. Возобновляемая энергия https://ru.wikipedia.org/wiki/...
42. Движение в защиту окружающей среды https://ru.wikipedia.org/wiki/...

Ключевые слова: *экология, экологическая культура, культурология, системный культурологический анализ, высококультурный человек, устойчивое развитие*

Fuad Mammadov

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan
Department of History
Professor, Dr. of Historical Sciences, Culturologist
President of AKA "Simurg"

ECOLOGICAL CULTURE AND OPPORTUNITIES FOR HARMONIOUS HUMAN DEVELOPMENT

ABSTRACT

The article reveals the essence and features of the development of ecology, ecologism, environmentalism, and ecological culture. It shows the value of cultural studies and systemic cultural analysis for the culture of public administration and sustainable national development. Recommendations for the development of environmental culture in Azerbaijan have been formulated.

Keywords: *ecology, ecological culture, culturology, systemic culturology analysis, highly cultured person, sustainable development*

Fuad Məmmədov

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının
Tarix kafedrasının professoru, tarix elmləri doktoru,
"Simurq" Azərbaycan Mədəniyyət Assosiasiyasının prezidenti, kulturoloq

EKOLOJİ MƏDƏNİYYƏT VƏ HARMONİK İNSAN İNKİŞAF İMKANLARI

XÜLASƏ

Məqalədə ekologiyanın, ekologizmin, envayromentalizmin və ekoloji mədəniyyətin mahiyyəti və inkişafının xüsusiyyətləri açıqlanır. Burada dövlət idarəçiliyi mədəniyyəti və davamlı milli inkişaf üçün mədəniyyətşünaslığın, sistemli mədəniyyət təhlilinin dəyəri göstərilir. Azərbaycanda ekoloji mədəniyyətin inkişafı ilə bağlı tövsiyələr formalaşdırılır.

Açar sözlər: *ekologiya, ekoloji mədəniyyət, kulturologiya, sistemli kulturoloji təhlil, yüksək-mədəniyyətli insan, davamlı inkişaf*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0020

SİYASİ NƏZƏRİYYƏ
POLITICAL THEORY

UOT 321; 323

KƏNAN ALLAHVERDİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyası
Siyasi idarəetmə və politologiya kafedrasının dosenti, siyasi elmlər doktoru
e-mail: kenan.allakhverdiev@gmail.com

SİYASİ KOMMUNİKASİYA TEXNOLOGİYALARI DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİNİN TƏRKİB HİSSƏSİ KİMİ

Ümumilikdə müasir şəraitdə hər bir dövlətin beynəlxalq və regional təhlükəsizlik sisteminin bu günü və gələcəyi üçün prioriteti siyasi paradiqmaların dəyişdirilməsi, ictimai şüurun ümidsizcə köhnəlmiş doqmalar və stereotiplərdən azad edilməsi, dövlətlərin daxili və xarici siyasətində mürəkkəb problemlərin həlli üçün yeni alətlərin axtarışıdır.

Yeni xarakter daşıyan kommunikasiya məkanının yaradılmasında bu tendensiya və amillərlə birlikdə siyasi informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının rolu və əhəmiyyəti iqtisadi, sosial, texnoloji, sivilizasiya və s. parametrlərə görə dominant olur. Əslində, siyasi informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının müasir həyatın bütün sahələrinə sürətlə tətbiqi onları dövlət strukturunun, iqtisadiyyatın, maliyyənin və cəmiyyətin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevirir.

Qeyd etmək lazımdır ki, hələ 15-20 il əvvəl elmi ədəbiyyatda “informasiya – dövlət idarəçiliyi – milli təhlükəsizlik” triadasına baxılarkən onların qarşılıqlı əlaqəsi əsasən milli təhlükəsizliyin xüsusi növünün – informasiya təhlükəsizliyinin müəyyənləşdirilməsinin fərqlənməsinə gətirib çıxarırdı. Eyni zamanda o üç müstəvidə şərh edilirdi:

- antropogen və texnogen xarakterli xarici informasiya təhlükələrinin qarşısının alınması və zərərsizləşdirilməsi;
- öz informasiya potensialının endogen xarakterli müxtəlif təhlükələrdən qorunması;
- siyasi elitaya daxili və xarici proseslərə adekvat reaksiya verməyə imkan verən etibarlı məlumatların əldə edilməsi.

Bu gün elmdə informasiyanın dövlət, sosial və texnoloji idarəetmənin bütün növlərinə və sistemlərinə artan təsirinin mürəkkəb və əhatəli olması öz növbəsində onun ən mühüm strateji resursa çevrilməsindən xəbər verir və bütün dövlət idarəetmə sisteminə, onun daxili və xarici aspektlərinin məcmusuna getdikcə artan təsir gücünə malikdir.

Alimlər və praktiklər getdikcə “elektron hökumət” fenomenini müasir cəmiyyətin siyasi, dövlət və iqtisadi sferalarının siyasi informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının vəhdətinin ən parlaq və perspektivli təcəssümü hesab edirlər. Elektron hökumətin əsas vəzifəsi informasiya texnologiyaları və kommunikasiya şəbəkələrinin istifadəsi əsasında daxili və xarici əlaqələrin transformasiyasıdır.

Fikrimizcə, bu fenomenin təkcə dövlət idarəçiliyinin deyil, bütövlükdə milli təhlükəsizlik sisteminin məqsəd və vəzifələri prizmasından yönləndirilməsi üç aspektin gücləndirilməsindən ibarətdir:

- siyasi təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsinə kömək edən ölkə vətəndaşlarının ölkənin idarə olunması, qərarların qəbulu və hökumətə nəzarət proseslərində iştirak dərəcəsinin genişləndirilməsi;
- əhaliyə və biznesə dövlət xidmətlərinin göstərilməsinin optimallaşdırılması – sosial və iqtisadi təhlükəsizliyin gücləndirilməsi;
- kəmiyyət və keyfiyyət parametrləri baxımından əhəmiyyətli, milli təhlükəsizlik sisteminin subyektlərinin genişlənməsi – milli təhlükəsizliyin demək olar ki, bütün sahələrinin hərtərəfli əhatəsini gücləndirir.

Beləliklə, qloballaşma və transmilli təhlükələrin artması şəraitində informasiya-kommunikasiya sistemlərinin artan transformasiyası dövlət idarəçiliyinin bütün kompleksi ilə getdikcə daha çox əlaqələndirilir və buna görə də dövlət idarəçiliyinə informasiya-kommunikasiya təminatının vəziyyəti aşağıdakılardan asılıdır:

- siyasi subyektlərin öz maraqlarını cəmiyyətdə aktuallaşdırmaq və həyata keçirmək fəaliyyətində ifadə olunan siyasi ünsiyyət səviyyəsi;
- dövlət orqanlarının informasiya təminatının optimallaşdırılması, onların qəbul etdiyi qərarların səmərəliliyinin artırılması;
- milli informasiya siyasəti sferasının və dövlətlərarası münasibətlər və proseslər sisteminin qarşılıqlı proyeksiyası.

Ədəbiyyatda haqlı olaraq qeyd edildiyi kimi, Birinci Dünya Müharibəsi illərində təbliğatın tədqiqi inkişaf etmiş ölkələrdə kommunikasiya hadisələrin arasdırmaların başlanğıcı sayıla bilər. O dövrdə ictimai rəyi öyrənən alimlər əsas diqqəti hərbi təbliğata yönəldirdilər [11, s.74]. Bununla belə, kommunikasiya sahəsində fundamental əsərlər, o cümlədən "siyasi kommunikasiya" terminin özü, yalnız XX əsrin 40-cı illərinin sonu – 50-ci illərinin əvvəllərində meydana çıxmışdır [13].

Siyasi sistemin hökumət qərarlarının qəbulu və həyata keçirilməsinə təsir edən informasiya axınları və spesifik kommunikasiyalar şəbəkəsi kimi ideyası ilk dəfə olaraq amerikalı alim K. Doyç tərəfindən "İdarəetmənin sinirləri: siyasi kommunikasiya və nəzarət modelləri" (1963) irəli sürülmüşdür. Onun nöqteyi-nəzərindən bütün hakimiyyət institutları və mexanizmləri (informasiya elitası tərəfindən idarə olunan – deytokratiya), informasiya axınlarının yenidən emalı və insanların informasiya istehlakını və mübadiləsini təmin etmək üçün informasiya məkanında öz imkanlarına malik olan nisbətən müstəqil strukturlardır. O, siyasəti informasiya-kommunikasiya əlaqələri və münasibətləri prizmasından nəzərdən keçirərək, burada strukturları və institutları informasiya yaratmaq, qəbul etmək və emal etmək üçün nəzərdə tutulmuş sosial bütün kimi görünürdü.

Eyni zamanda, informasiya texnologiyaları ictimai şüurda dəyişikliklər etməklə yanaşı, hökumətlə cəmiyyət arasında qarşılıqlı əlaqə prosesinə də təsir göstərir. Bu tezis ilk dəfə XX əsrin 80-ci illərinin sonlarında "media nəzəriyyəsi"nin nümayəndələri olan amerikalı kütləvi kommunikasiya sahəsinin nəzəriyyəçiləri P.Hayer, R.Deybert, M.Maklühanın əsərlərində səslənmişdir [9, s.2].

Bununla belə, dövlət idarəçiliyi sferasının kommunikasiya ölçüsündə baş verən keyfiyyət dəyişiklikləri yeni əsrin əvvəllərində "dövlət idarəetməsi" nəzəriyyəsinin yaranmasına səbəb oldu ki, bu da:

- birincisi, bürokratiya, iyerarxik təşkilatlanma, mərkəzləşmə, təşkilatın və dövlət qulluğunun sabitliyi, idarəetmə, idarəetmə vəhdəti prinsipləri əsasında qurulmuş dövlət idarəçiliyində böhran hadisələrinə cavab oldu; [10, s. 212].
- ikincisi, siyasi-dövlət sisteminin ictimai siyasi prosesin idarə edilməsi sistemi dövlət idarəçiliyinin ictimai işlərlə bağlı

bazar münasibətlərinə, rəqabəti vurğulayan və seçim imkanı verdiyinə əsaslanırdı.

Belə ki, qərb alimləri siyasi kommunikasiyaların rolunu müxtəlif yanaşmalar baxımından şərh edirlər:

– D. İston və G. Almond – dəyərlərin bölüşdürülməsi mexanizmləri və digər mesaj formaları vasitəsilə güc sisteminin fəaliyyətini təsvir edirdilər;
– J. Habermas və H. Arendt – kommunikasiya proseslərinin tədqiqini ictimai sfera anlayışı ilə bağlayırdılar;
– R. Denton və Q. Vudvort siyasi kommunikasiyaları "defisit resursların rasional bölüşdürülməsini qanuni gücə malik olan şəxsə səlahiyyətlərinin verilməsi, dövlət orqanlarının müxtəlif növ sanksiyalar tətbiq etmək imkanları ilə bağlı ictimai müzakirələr kimi və s. qələmə verirdilər.

Bir sıra Qərb müəllifləri (P. Norris, C.Curtis və D. Sanders) bu cür yanaşmaları ümumiləşdirərək, siyasi kommunikasiyanın kütləvi kommunikasiya forması kimi nəzərdən keçirildiyi üç əsas elmi istiqamətini fərqləndirirlər:

– birinci istiqamətə müharibədən əvvəlki nəzəriyyələr daxildir (ilk növbədə, medianın praktiki olaraq qeyri-məhdud təsir və ictimai rəyə manipulyasiya etmək qabiliyyətini təsdiq edən V. Lippmanın əsərlərində təmsil olunur);
– ikinci istiqamət – müharibədən sonrakı partiya dəstəyi və inam nəzəriyyələri (P. Lazarsfeld, B. Berelson, H. Gaude və bir sıra digər alimlər kütləvi informasiya və təbliğatın effektivliyinin auditoriya və auditoriyanın tərkibindən asılılığını tədqiq etmişlər);
– üçüncü istiqamət – nisbətən yeni formalaşmış nəzəriyyələrə (D. Batler, D. Tokes, D. Kavanaq və s. tərəfindən aparılan tədqiqatlar). Burada seçki kampaniyaları zamanı informasiyaya təsir üsulları, ictimai rəyin prioritetlərini dəyişən informasiya resursları və texnologiyaları, media və partiyaların strategiyaları, informasiya mühitinin dinamikası vurğulanır.

Bu müəlliflərin demək olar ki, hamısı öz əsərlərində siyasi kommunikasiyalar problemini nəzərə alaraq, xüsusilə PR kommunikasiyaları məsələsini önə çəkirlər. Ümumiyyətlə, dövlət orqanlarında PR kommunikasiyalarının idarə edilməsində bir neçə istiqaməti ayırd etmək olar:

– Birincisi, informasiya və siyasi-kommunikasiya sahəsinin formalaşdırılması, siyasi prosesin iştirakçıları ilə qarşılıqlı əlaqənin forma və üsullarının müəyyən edilməsi. Bu qarşılıqlı əlaqə ictimai və ya qeyri-ictimai ola bilər; yaradılmış qurumlar çərçivəsində, eləcə də qeyri-rəsmi ünsiyyət çərçivəsində.
– İkincisi, sosial, iqtisadi və siyasi inkişaf məsələləri ilə bağlı gündəliyin formalaşdırılması, hakimiyyət orqanlarının gündəlik fəaliyyətinin ictimaiyyətə çatdırılması və qəbul edilmiş qərarların yayımlanması.
– Üçüncüsü, siyasi kursun inkişafı məsələlərində qarşılıqlı fəaliyyət.

Sosial strukturun və əlaqələrin strukturunun getdikcə mürəkkəbləşməsi, siyasi prosesdə qeyri-dövlət iştirakçılarının artması, informasiya cəmiyyətinin infrastrukturunun formalaşması, eləcə də üfüqi əlaqələrin rolunun artması öz əksini tapır. Hakimiyyət tərəfindən siyasi proseslərin idarə edilməsində "yumşaq idarəetmə"nin kommunikasiya təcrübələrindən və tabeçiliyində olan kommunikasiyalar strategiyasından istifadə edilən yanaşma da mövcuddur.

Eyni zamanda, müasir siyasi idarəetmə ictimai-siyasi prosesin inkişafında yeni istiqamətlər müəyyən edən postindustrial və informasiya cəmiyyəti kontekstində baş verir. Siyasi idarəetmənin müasir anlayışı dövlət və vətəndaş cəmiyyəti arasında sərhədlərin bulanıqlaşdırılmasından, şaquli və üfüqi kommunikasiyadan və hakimiyyət orqanlarının siyasi prosesdə rolunun dominantlıq modelin-

dən vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə tərəfdaşlığa keçməsindən ibarətdir.

Virtual məkan siyasi PR-ın ənənəvi üsullarından, eləcə də hədəf auditoriyaya birbaşa təsir etmək üçün yeni texnologiyalardan istifadə imkanları yaradır. Bu gün siyasi prosesin əsas amili – yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyaları müasir hökumət təcrübələrini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirə və siyasi kommunikasiyanın yeni formalarının inkişafına səbəb ola bilər.

Xüsusi sosial institut kimi dövlət siyasəti ilk növbədə iki hadisə ilə məşğul olur: müxtəlif sosial sferalarda inkişaf edən proseslər və müxtəlif sosial qrupların ona daxil olmasını təmin edən cəmiyyətin struktur elementləri. Onun vəzifəsi inkişaf edən ictimai-siyasi proseslərdən gələn təhlükələri neytrallaşdırmaq üçün mövcud sosial strukturların işini optimallaşdırmaq və ya yeni struktur elementlər yaratmaqdır.

Bu planda siyasi sistemin dinamik tarazlıq vəziyyətinə təsir edən siyasi prosesin aşağıdakı əsas problem bloklarını müəyyən edən amerikalı politoloq H.Spironun fikri bu baxımdan maraqlıdır: konstitusiya problemləri, iqtisadi problemlər, hakimiyyət problemləri, mədəni problemlər [4].

Əgər siyasi informasiyanı ictimai münasibətlərin universal substratı kimi hesab etsək, onda siyasət dövlət hakimiyyətinin köməyi ilə sosial resursların və statusların bölüşdürülməsi zamanı formalaşan informasiya-kommunikasiya proseslərinin xüsusi formasından başqa bir şey olmayacaq. Bu mənada informasiya həm hər hansı siyasi subyektin hərəkətləri üçün ilkin şərt, həm də onların ən mühüm şərti kimi çıxış edir, öz məqsədlərinə çatmaq üçün insanların siyasi sferada səmərəli qarşılıqlı fəaliyyətinə şərait yaradır.

Bununla yanaşı, informasiya xüsusi siyasi resurs kimi də çıxış edir ki, ona sahib olan aktorlar hakimiyyətin zəbt edilməsi və yenidən bölüşdürülməsində üstünlüklər əldə edirlər. Subyektin iqtidar qazanmaq və ya itirmək, təsir gücünə nail olmaq, siyasi sferada öz maraqlarını həyata keçirmək bacarığı düzgün məlumatın olub-olmamasından asılıdır. Beləliklə, lazımi məlumatların əldə edilməsi siyasətdə fəaliyyət göstərən və hakimiyyətə təsir göstərməkdə maraqlı olan hər bir aktorun konkret məqsədinə çevrilir.

Bu fenomenə D.Çandler tərəfindən verilən ən yeni klassik tərif ondan irəli gəlir ki, siyasi kommunikasiya çox vaxt kütləvi informasiya vasitələrinə aid olan inandırıcı siyasi mesajların, kampaniyaların və reklamların istehsalı və təsiridir [1].

Müasir ədəbiyyatda aşağıdakı yanaşmalar üstünlük təşkil edir:

– ünsiyyət biliyin, ideyanın, məlumatın və s. ötürülməsi kimi;
– ünsiyyət anlaşma kimi, yəni subyektlərin başqalarını dərk etdiyi və özlərinin də başa düşülməyə çalışdığı bir proses kimi müəyyən edilir;
– ünsiyyət təsir kimi, yəni bir şəxs simvol və işarələrin köməyi ilə digər insanlara təsir göstərməyə çalışır;
– ünsiyyət cəmiyyətin yaradılması kimi, dilin istifadəsi ilə ayrı-ayrı lüğət vahidlərindən işarələrin istifadəsi ilə insan birliklərinin yarandığı bir proses kimi;
– ünsiyyət simvollardan istifadə edən insanlar arasında qarşılıqlı əlaqə kimi;
– ünsiyyət insanlar arasında məna mübadiləsi kimi (fərdlərin ümumi istəkləri və nisbətən ümumi mədəni bazası olması şərtilə mümkündür);
– ünsiyyət sosial prosesin tərkib hissəsi kimi, yəni ünsiyyət aktı qrup normalarının ifadə olunduğu, ictimai nəzarətin həyata keçirildiyi və s. vasitəsi kimi qəbul edilir [12].

Siyasi kommunikasiyalara yanaşmaların demək olar ki, oxşar təsnifatına Qərb ədəbiyyatında rast gəlinir: Political Communication: Politics, Press and Public in America. Esser, F., Hanitzsch, T. (Eds.), 2012. The Handbook of Comparative Communication Research. Claire Mcloughlin and Zoë Scott. May 2010.

Topic Guide On Communications And Governance, və s.

Burada iki məqamı xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Birincisi, təqaüdün bu sahəsində aparıcı jurnal Amerika Siyasi Elmlər Assosiasiyasının siyasi kommunikasiyalar bölməsinin rəsmi jurnalı olan “Political Communication” jurnalıdır [2]. Məhz bu jurnal siyasi kommunikasiyaları anlamaqda geniş poliparadiqması ilə seçilir. Avropa istiqamətində bu rolu Britaniyanın The SAGE Handbook of Political Communication nəşri oynayır [5].

İkincisi, bu məsələ ilə bağlı bəzi nəşrlərin mübahisəli və hətta təxribat xarakterli olmasıdır. Məsələn, Seoane Peresin əsəri (Seoane Pérez, F. (2013). Avropada siyasi ünsiyyət: Avropa ictimai sferasının mədəni və struktur sərhədləri) hətta "No Demos" Conundrum adlı inandırıcı başlığı olan bir fəsildən ibarətdir [3].

Öz növbəsində, onlar iki müstəviyə bölünür: ictimaiyyətlə ünsiyyət və dövlət idarəetmə sistemi daxilində rabitə.

Onların həyata keçirilməsi öz metodlarının istifadəsini də əhatə edir:

– informativ təbliğat: təbliğat; inandırıcı təbliğat; təşviqat; inanclar; cazibə;
– maarifləndirici məlumat: təhsil; izahatlar; dəqiqləşdirmələr; vasitəçilik dialoqu; məlumatlandırmaq.
– PR kommunikasiyası bir fəaliyyət kimi üç mövqedən həyata keçirilir: vətəndaşlarla; dövlət orqanları ilə; maraqlı tərəflərlə.

Bu halda, PR ünsiyyət üsulları eynidir, lakin fərqli məzmuna malikdir:

- məlumatların verilməsi;
- müzakirə; planlaşdırma;
- məlumat və təbliğat kampaniyaları;
- yeni məlumatların yayılması.

Rus tədqiqatçısı A.M.Volkovun-un qeyd etdiyi kimi məlumatlandırma dövlətin kommunikasiya siyasətinin həyata keçirilməsi üsullarından biri hesab olunur və əhalini operativ məlumat əldə etmək üçün məlumatlandırarkən vətəndaşın hüququ həyata keçirilir. Mütəxəssislərin bu gün nəinki icazə verən, həm də kommunikativ funksiyaları olan dövlət qanunlarının funksiyalarının genişləndirilməsi ilə bağlı fikirləri vurğulanır, çünki vətəndaşlar qanunvericilik aktlarının məzmununun formalaşmasına təsir etmək imkanına malikdirlər. Müvafiq olaraq, qanun özü də əhali ilə ünsiyyət formasına çevrilir və kommunikasiya yanaşması müstəvisinə keçir [8].

Amerikalı alim İ.Vallerşteynin Qərbdə məşhurlaşan “Məlum dünyanın sonu. 21-ci əsrin sosiologiyası” (2004). kitabında peyğəmbərcəsinə xəbərdarlıq etdi ki, internet sosial şəbəkələrindən dövlət sosial siyasətinin həyata keçirilməsi vasitəsi kimi istifadə edilərkən nəzərə almaq lazımdır ki, internetin açıq xarakteri üstünlüklərlə yanaşı, həm də gizli təhlükələr daşıyır [7]. Buna görə də müasir dünyada dövlətin informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün gizli informasiya təsirinin vaxtında aşkar edilməsi zəruri şərtdir.

Dövlət idarəçiliyində kommunikasiyalar həm dövlət idarəçiliyi prosesinin daxili tərkib hissəsi kimi, həm də öz qaydalarını və tətbiqi mexanizmlərini tələb edən ictimaiyyət və kadrlarla xaricdən və daxili yönümlü münasibətlər kimi qəbul edilə bilər.

Beləliklə, iddia etmək olar ki, dövlət orqanlarının kommunikativ fəaliyyətinə üç vəzifə bloku daxildir:

– dövlət orqanlarına və yerli özünüidarəetmə orqanlarına informasiya xidmətlərinin göstərilməsi;
– “daxili müştərilər” dövlət rəsmiləri və yerli hakimiyyət orqanları ilə əlaqə yaratmaq;
– “xarici müştərilər” ilə kommunikativ qarşılıqlı əlaqənin təmin edilməsi
– vətəndaşlar (əhali və vətəndaş cəmiyyətinin institusional strukturları).

Eyni zamanda, bu gün “dövlət-kommunikasiya texnologiyaları-cəmiyyət” sisteminin prioritetlərinin müəyyən transformasiyasını aydın şəkildə müşahidə etmək olar. Beləliklə, 2004-cü ildə Qərb kommunikasiya mütəxəssisləri Bright D., Thompson S.-ə görə ən aktual məsələlər bunlar idi:

– media və internet vasitəsilə kommunikasiya vasitəsilə həyata keçirilən effektiv siyasətlər;
– ünsiyyət üçün müasir çağırışlar və tələblər;
– peşəkar rabitəçilərin səriştələri;
– effektiv siyasət və proqramların həyata keçirilməsi üçün hökumət və digər təşkilatlar tərəfindən kommunikasiyalardan istifadə edilməsi;
– dövlət rabitəçilərinin təcrübəsi;
– ictimai məlumatlara çıxış imkanlarının genişləndirilməsi;
– dünya üzrə yaxşı təcrübələrin yaradılması və s. [6]

Təxminən iki onillikdən sonra, 2020-ci ildə bu prioritetlər artıq hökumət orqanları ilə ictimaiyyət arasında qarşılıqlı əlaqənin əsas mexanizmlərinin formalaşdırılmasına gətirir ki, bunlara aşağıdakılar daxildir:

– ictimaiyyətin məlumatlandırılması (birtərəfli qarşılıqlı əlaqə),
– interaktiv qarşılıqlı əlaqə (ikitərəfli qarşılıqlı əlaqə),
– əks qarşılıqlı əlaqə. [12]

Yeni müstəqil dövlətlərin əksəriyyətində dövlət-siyasi inkişaf problemlərinin faktiki olaraq etnosiyasi, etnomədəni, etnodemoqrafik problemlərlə "birləşdiyini" nəzərə alsaq, siyasi prosesin bu problemli blokları, yaranan böhran vəziyyətlərinin müəyyən edilməsi, qarşısının alınması və həlli üçün hərtərəfli dövlət strategiyasına və dövlətin müstəqilliyinin formalaşmasına təcili ehtiyac yaradır. Beləliklə, Azərbaycanın da daxil olduğu yeni müstəqil dövlətlərdə siyasi kommunikasiyaların dövlət idarəetmə sistemində, bütövlükdə milli inkişaf strategiyasının formalaşmasında rolu, mübaliğəsiz, "dövlət quruculuğu" xarakteri daşıyır.

Lakin təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, siyasi idarəetmənin nəzəriyyə və bu problemlərin dərk edilməsində müəyyən qeyri-müəyyənlik var. Beləliklə, tədqiqat baxımından bizə yaxın olan etnosiyasi mövzulara müraciət etsək, qeyd etmək lazımdır ki, etnosiyasi təhlükəsizlik problemləri kontekstində substantiv sinonim kimi " milli siyasət", "etnomilli proseslərin idarə edilməsi", "etnosiyasi inkişaf strategiyası" və s. anlayışları geniş yayılmışdır.

Buna görə də polietnik dövlətin dövlət idarəçiliyinin mühüm vəzifəsi (belə dövlətlər dünyanın böyük hissəsini təşkil edir) millətlərarası münasibətlərin optimallaşdırılmasıdır ki, bu da millətlərarası münasibətlərin subyektləri arasında qarşılıqlı əlaqənin ən əlverişli variantlarının axtarışı və həyata keçirilməsidir. Bütün ölkənin strategiyasında xalqların və ərazilərin razılaşdırılmış milli spesifik maraqları mexanizmlərinin nəzərə alınması və işlənib hazırlanması, çoxmillətli dövlətdə sosial-iqtisadi və mənəvi-siyasi proseslərin inkişafını təmin edən dövlət hakimiyyət və idarəetmə institutlarının bütün fəaliyyəti, mahiyyət etibarı ilə vaxtında həyata keçirilən siyasət olan etnomilli siyasətin dəqiq müəyyən edilmiş prinsipləri əsasında qurulmalıdır.

Daxili korrelyasiya nöqteyi-nəzərindən etnomilli proseslərin idarə edilməsi dövlətin, ictimai-siyasi təşkilatların spesifik fəaliyyət növü, müəyyən məqsədlərə nail olmaq üçün milli münasibətlərin inkişafına sistemli, şüurlu, məqsədyönlü təsir göstərməkdir. Struktur-funksional baxımdan milli proseslərin idarə olunması mexanizmi idarəetmə sisteminin (dövlət, siyasi partiyalar, ictimai-siyasi təşkilatlar) təşkili və fəaliyyət yolu, prinsiplər, sosial rıçaqlar, hüquqi, əxlaqi normalar və digər vasitələrin məcmusudur ki, bu da konkret məqsədlərə nail olmaq üçün idarə olunan sistemə (milli münasibətlərə) təsir edən üsullardır.

İdarəetmə mexanizminin köməyi ilə idarəetmə sisteminin fəaliyyətinin ardıcıllığı (dövrülüyü) və idarə olunan sistemlə qarşılıqlı əlaqəsi təmin edilir. Bundan əlavə, müasir milli proseslərin idarə olunması prosesində etnosiyasi vəziyyətin əsas problemlərinin, onun əsas ziddiyyətlərinin, dominant meyllərin və milli münasibətlərin inkişaf perspektivlərinin müəyyən edilməsi kimi mərhələlər fərqləndirilir; idarəetmə məqsədləri, onların

həlli üsulları və vasitələri müəyyən edilir; qərar qəbul etməyə təsir edən amillər müəyyən edilir; konkret fəaliyyət kursunun işlənib hazırlanması, kütləvi və ideoloji təminat, idarəetmə qərarlarının həyata keçirilməsi təşkil edilir və s.

Dövlətdə sosial-iqtisadi və mənəvi-siyasi proseslərin inkişafını təmin edən dövlət hakimiyyət və idarəetmə institutlarının bütün fəaliyyəti dövlət siyasətinin dəqiq müəyyən edilmiş prinsipləri əsasında qurulmalıdır ki, bu da mahiyyət etibarı ilə bütün ölkə üçün strategiyada xalqların və ərazilərin əlaqələndirilmiş milli spesifik maraqları üçün mexanizmlərin vaxtında nəzərə alınması və işlənib hazırlanması siyasətidir.

Onları ayırd etmək heç də asan deyil. Dövlət idarəçiliyinin faktiki təcrübəsində tez-tez belə bir təəssürat yaranır ki, əsas olan bu prioritet məsələdir və dərhal diqqət və həll edilməsini tələb edir. Hər bir xalqa, milli-dövlət qurumuna və regiona elə gəlir ki, onların problemləri ən aktualdır, təcili müdaxilə və tədbirlər tələb edir. Əslində milli maraqlar baxımından bu heç də həmişə belə olmur. Bu məsələyə bütöv və hissə-hissə, ümumi və xüsusi dialektika prizmasından yanaşmaq lazımdır və bu kontekstdə dövlət idarəçiliyi sistemində siyasi kommunikasiyaların rolu həqiqətən də əvəzsizdir.

Bu, əsasən dövlət idarəçiliyinin uzun müddət üçün nəzərdə tutulmuş və konseptual yanaşma tələb edən strateji məqsəd və vəzifələrinin müəyyən edilməsi, onlara nail olmaq yollarının, forma və vasitələrinin seçilməsi, qarşıya qoyulan məsələlərin ekspert araşdırması, mövcud alternativ siyasi kursun düzəldici rəyi, proqnozları və qiymətləndirilməsi metodlarından istifadə etməklə özünü göstərir.

Məsələn, etnomilli siyasətin praktiki həyata keçirilməsində təbii-iqlim şəraiti, etnik qrupun formalaşmasının sosial-tarixi xüsusiyyətləri, onun dövlətçiliyi, demoqrafik və miqrasiya prosesləri, əhalinin sayı, titullu və titulsuz etnik qrupların nisbəti, konfessional xüsusiyyətləri, milli psixologiyasının xüsusiyyətləri, etnik özünüdərk səviyyəsi, milli adət-ənənələr, etnik qrupun digər sosial-etnik icmalarla münasibətləri, etnik tərkibi və s. nəzərə alınmaqla differensial yanaşma tələb olunur.

Siyasi və kommunikasiya baxımından müəyyən məqsədlər çərçivəsində dövlət idarəçiliyi daxili korrelyasiya nöqteyi-nəzərindən dövlətin, ictimai-siyasi təşkilatların spesifik fəaliyyət növü, milli münasibətlərin inkişafına sistemli, şüurlu, məqsədyönlü təsir göstərməkdir. Struktur-funksional baxımdan dövlət idarəçiliyi mexanizmi idarəetmə sisteminin (dövlət, siyasi partiyalar, ictimai-siyasi təşkilatlar) təşkili və fəaliyyət metodu, prinsiplər, sosial rıçaqlar, hüquqi, əxlaqi normalar və konkret məqsədlərə nail olmaq üçün idarə olunan sistemə təsir edən üsullar və digər vasitələrin məcmusudur.

Ayrıca qeyd etmək lazımdır ki, informasiya-kommunikasiya proseslərinin (influental) təsir etmək səviyyəsi – informasiyanın insan şüuruna təsir dərəcəsini göstərir. Məhz informasiya-kommunikasiya münasibətlərinin bu komponentləri dövlətin və ya tərəflərin təklif etdiyi məqsədlərin, dəyərlərin və ideyaların vətəndaşlara mənəvi təsir gücünün asılı olduğu şərtləri ortaya qoyur. Əslində, bu struktur müstəvidə informasiya bazarında fırlanan ideyaların, miflərin, ideologiyaların və siyasi ideyaların digər formalarının mənəvi səmərəliliyinin mənbələri, ilkin şərtləri və amilləri müəyyən edilir.

Bu istiqamətdə fəaliyyətlərinin səmərəliliyini artırmaq üçün siyasi aktorlar məlumatların təqdimatının hədəflənməsi mülahizələrini rəhbər tutmalı, müəyyən mesajların nəzərdə tutulduğu auditoriyanın xüsusiyyətlərini nəzərə almalıdırlar. Şüarlar və çağırışlar tərtib edilərkən onlar adət-ənənə və adətlərin, dominant stereotip və vərdişlərin qrup və kütləvi şüurunda fəaliyyət göstərən sosial mühitin şəraitindən çıxış etməlidirlər. Məsələn, keçmiş SSRİ-də kommunist ideologiyasının ideoloji təsirini itirməsinin səbəblərindən biri 1970-1980-ci illərdə guya bütün əsas sosial münaqişələri həll edən inkişaf etmiş sosializm cəmiyyətinin qurulduğunu iddia edən rəsmi təbliğat idi.

Dövlət idarəetmə mexanizminin köməyi ilə nəzarət sisteminin fəaliyyətinin ardıcıllığı (dövrlülüyü) və idarə olunan sistemlə qarşılıqlı əlaqəsi təmin edilir. Bundan əlavə, müasir siyasi və sosial-iqtisadi proseslərin idarə olunması prosesində mövcud vəziyyətin əsas problemlərinin, onun əsas ziddiyyətlərinin, üstünlük təşkil edən tendensiyaların və inkişaf perspektivlərinin müəyyən edilməsi kimi mərhələlər fərqləndirilir:

– idarəetmə məqsədlərinin, onların həlli üsullarının və vasitələrinin müəyyən edilməsi;
– qərar qəbul etməyə təsir edən amillərin müəyyən edilməsi;
– konkret fəaliyyət kursunun işlənib hazırlanması, idarəetmə qərarlarının həyata keçirilməsinin təşkilati, kütləvi və ideoloji təminatı və s.

Dövlətin informasiya-kommunikasiya siyasətinin səmərəliliyi və fəaliyyət göstəriciləri müxtəlif meyarlar üzrə qiymətləndirilə bilər. Lakin təbii ki, bunlardan ən mühümü dövlət başçısının informasiya məkanında daim olması və hakimiyyətin məqsəd və hərəkətləri barədə əhalini xəbərdar edən PR xidmətlərinin fəaliyyətinə yüksək səviyyədə şəxsi məsuliyyət daşımasıdır.

Liderin siyasi arenada daim məlumatlı olması hakimiyyətlə əhali arasında təmasların möhkəmlənməsinə, dövlət orqanlarının fəaliyyətinin mediada daha sistemli işıqlandırılmasına, onların hakimiyyətin müraciətlərinə diqqətinin saxlanmasına kömək edir. Bundan əlavə, bu, hakimiyyət orqanlarına və rəhbərliyə hadisələri qabaqlamağa və onların inkişafını düzgün istiqamətə yönəltməyə, həmçinin öz məlumatlarının hərəkətini daha yaxşı izləməyə imkan verir.

Dövlət informasiya siyasətinin effektivliyinin mühüm göstəricisi ölkədə kütləvi informasiya axınlarını idarə etmək üçün mərkəzləşdirilmiş, lakin eyni zamanda çevik strukturların olmasıdır. Dövlətin informasiya məkanında fəaliyyətinin uğuru həm dövlət və həm də özəl KİV-in fəaliyyət dairəsinin və mahiyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilməsi ilə sübut olunur. Bu bölgü mediaya dövlət subsidiyalarının ədalətli bölünməsinə, media bazarının inhisardan çıxarılmasına və digər bu kimi problemlərin həllinə təminat rolunu oynayır. Bu cür strateji məqsədləri təmin etmək üçün dövlət informasiya fəaliyyətinin müxtəlif texnologiyalarından istifadə edir:

- ictimai texnologiyalar, o cümlədən media nümayəndələri ilə qanuni qarşılıqlı əlaqə yolları (jurnalistlərin “qaynar nöqtələrdə” akkreditasiyası, onların brifinqlərə dəvət edilməsi, məlumatların prioritet çatdırılması və s.);
- dövlət məmurlarının nəşrlərin redaktorları ilə görüşləri;
- hökumətin qərarlarına ictimai reaksiyanın hakimiyyət orqanları tərəfindən monitorinqi;
- elektron demokratiyanın və onun texnologiyalarının müasir modellərinin nəzərdən keçirilməsi (elektron petisiyalar və məsləhətləşmələr, davam edən siyasi kursa cəlb olunma, ictimai diplomatiya, dövlət işinin şəffaflığının artırılması, rəqəmsal uçurumun aradan qaldırılması),
- hökumət qərarlarının qəbulunun mərkəzi, regional və yerli səviyyələrində siyasi kommunikasiya mexanizmi;
- e-hökumət modelləri və elektron siyasi iştirakın xüsusiyyətləri.

Müasir proseslərin yüksək dinamikası, onların inkişafında gözlənilməz dönüşlərin mümkünlüyü dövlət idarəçiliyi subyektindən cəmiyyətdəki siyasi, sosial-iqtisadi və mənəvi münasibətlərin vəziyyətini daim təhlil etməyi, öz qərarlarını daim tənzimləməyi tələb edir. Biz bu məsələnin nə nəzəri və metodoloji tərəflərinə girəcəyik, nə də onun istifadəsinin məqsədəuyğunluğu ilə bağlı müzakirələrə də toxunacağıq.

Sadəcə qeyd edək ki, dövlət idarəçiliyi sistemi çərçivəsində siyasi kommunikasiyalar

dövlət strategiyası üçün bir növ “kombinat” rolunu oynayır, verilmiş siyasi orqan üçün prioritet, müəyyən sahənin uzunmüddətli inkişafı modeli resurs gücünün həyata keçirilməsinin seçici və rasional formasını adekvat şəkildə müəyyən etməyə imkan verir.

Təsadüfi deyil ki, siyasi elmdə və son siyasi təcrübədə idarəetmə resurslarının ən mühüm növlərindən biri kimi məhz siyasi informasiya kommunikasiyaları bütün dövlət və siyasi-inzibati idarəetmə sisteminin əsaslarından biri hesab olunur.

Bu baxımdan dövlətin və dövlət-siyasi idarəçiliyin mahiyyətinin dərk edilməsinin özü də dəyişir. Müasir dövlət quruculuğu səmərəli fəaliyyət göstərən informasiya-kommunikasiya sistemi yaratmadan, siyasi sferanın aşkarlığını nəzərə almadan və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının - yerli özünüidarəetmə orqanlarının, ictimai birliklərin, vətəndaş birliklərinin fəal iştirakı olmadan siyasi qərarlar qəbul etmək mümkün deyil.

Beləliklə, göründüyü kimi, kommunikasiya təcrübələri sosial əhəmiyyətli informasiyanın qəbulu və ötürülməsi vasitəsilə siyasi prosesi formalaşdırmağa imkan verir. Fikrimizcə Azərbaycan Respublikasının dövlət idarəçiliyi sistemi üçün, eləcə də Azərbaycan cəmiyyətinin reallıqları nəzərə alınmaqla belə inkişafın ən optimal modelinin axtarışı tətbiqi inkişaflar, dərin elmi araşdırmalar və elmi tədqiqatlar üçün geniş arenaya çevrilməlidir.

Ədəbiyyat:

1. Chandler, D. (2011). A Dictionary of Media and Communication. Oxford: Oxford University Press. https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199568758.001.0001/acref-9780199568758
2. Political Communication // https://politicalcommunication.org/journal/
3. Seoane Pérez, F. (2013). Political communication in Europe: The cultural and structural limits of the European public sphere. Basingstoke: Palgrave Macmillan. https://link.springer.com/book/10.1057/9781137305138
4. Spiro H. Comparative Politics. A Comprehensible Approach // The American Political Science Review, Vol (sept., 1962). pp. 577-595
5. The SAGE Handbook of Political Communication// https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/the-sage-handbook-of-political-communication/book232880
6. Брайт Д., Томпсон С. (2004). Основы воздействия СМИ. Москва. С.20-22
7. Валлерстайн И. (2004). Конец знакомого мира. Социология XXI века / И. Валлерстайн. М.: Логос.
8. Волков А.М. (2012). Публичная администрация и публичное администрирование: соотношение понятий // Административное право и процесс. №12. С. 35-37.
9. Володенков С. В. Новые формы политической коммуникации в современном политическом управлении: угрозы и вызовы // Государственное управление. Электронный вестник. – М., 2011. - №27.
10. Государственная политика и управление: учебник: в 2ч./ Л.В.Сморгунов, А.П.Альгин, И.Н.Барыгин [и др.]; под ред. Л.В.Сморгунова.- Ч.1: Концепции и проблемы государственной политики и управления.- М.: РОССПЭН, 2006.
11. Кузнецов В.Ф. Развитие интегрированных политических коммуникаций в государственном управлении // Вестник института мировых цивилизаций. М., Том 10 № 4 (25) 2019. – С.73 – 77
12. Макаров Д.В.Коммуникации в государственном управлении Российской Федерации //Communicology. 2020. Vol.8. No.2. C. 135-144
13. Хижняк А.Ю., Шорохова С.П. Проблема информационного выбора в условиях современной технологической революции // Россия и мир: развитие цивилизаций. Трансформация политических ландшафтов за период 1999 – 2019 года. Материалы IX международной научно-практической конференции: в 2-х ч. – М., 2019. – С. 495 – 497.

Açar sözlər: *siyasət, kommunikasiya, informsasiya, dövlət idarəçiliyi, modernləşmə*

Kenan Allahverdiyev

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan
Department of Political Science and Political Administration
Associate Professor, Dr. of Political Sciences

POLITICAL COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A PART OF PUBLIC ADMINISTRATION

ABSTRACT

The article examines the growing inclusion of political information and communication systems into the theory and practice of public administration. Using extensive conceptual material on political communications and their theoretical coverage in world political science, the author shows qualitative changes in the communication dimension of the sphere of public administration. The author solves this problem by identifying relationships in the triad “information resources, communication technologies, and public administration” and studying factors for increasing the efficiency of information activities in public administration.

The article concludes that, under the influence of political communication technologies in public administration, the main mechanisms and blocks undergo constant dynamic transformation. The emergence of e-democracy and e-government models, in fact, radically changes the configuration between state and society through political information and communication networks.

Keywords: *politics, communications, information, public administration, modernization*

Кенан Аллахвердиев

*Доцент кафедры Политического управления и политологии
Академии Государственного Управления
при Президенте Азербайджанской Республики,
доктор политических наук*

ПОЛИТИКО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК КОМПОНЕНТ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрено нарастающее внедрение политических информационно-коммуникационных систем в теорию и практику государственного управления. Через привлечение обширного понятийного материала по политическим коммуникациям, их теоретическому освещению в мировой политической науке, автором показаны качественные изменения в коммуникационном измерении сферы государственного управления. Решение данной проблемы автор осуществляет через выявление взаимосвязей в триаде «информационные ресурсы – коммуникационные технологии – государственное управление», исследование факторов повышения эффективности информационной деятельности в государственном управлении.

Таким образом, основной вывод статьи состоит в том, что под влиянием технологий политических коммуникаций в сфере государственного управления происходит постоянная динамичная трансформация его основных механизмов и блоков. Возникновение моделей электронной демократии и электронного правительства, по сути, посредством политических информационно-коммуникационных сетей коренным образом изменяет конфигурацию между государством и обществом.

Ключевые слова: *политика, коммуникации, информация, государственное управление, модернизация*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0022

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR TARİXİ
HISTORY OF INTERNATIONAL RELATIONS

UOT: 930.22

AQİL ƏHMƏDOV

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun dissertantı, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

e-mail: agilahma@gmail.com

AZƏRBAYCAN-RUSİYA MİQRASİYA ƏLAQƏLƏRİNƏ BAXIŞ

Giriş

XXI əsrdə miqrasiya proseslərinin genişlənməsi bir daha onu göstərir ki, insanların yerdəyişməsi həm təbiidir, həm də müəyyən qədər problemlərlə müşahidə olunur. Az təminatlı insanlar yüksək həyat uğrunda mübarizə apararkən, təmin olunmuş insanlar təhsil və karyera qurmaq məqsədilə qlobal miqrasiya axınlarına qoşulur. Yaxud təbiət hadisələri, həmçinin hərbi əməliyyatlar kütləvi və məcburi miqrasiyalara səbəb yarada bilir. Bizim tədqiq etdiyimiz mövzu isə ən yeni dövr tarixində Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrinin araşdırılması və mövcud sahədə əməkdaşlıq münasibətlərinin öyrənilməsinə bir baxışdır. Bu baxımdan, müəllif miqrasiyanın dövlətlər arasında oynadığı vacib rolu təhlil edərək, ikitərəfli diplomatik münasibətlərin inkişafında sosial-siyasi, iqtisadi əhəmiyyətinin, həmçinin demoqrafik vəziyyətin üzə çıxarılmasına diqqət yetirir.

Miqrasiya iqtisadi, siyasi və sosial dəyişikliklərin mühüm nəticəsi və güclü mühərrikidir. İctimaiyyətə əhəmiyyətli təsirini nəzərə alaraq, miqrasiyanı tam ölçmək və anlamaq lazımdır [28, s.5]. Sosial-iqtisadi faktor kimi yaransa da miqrasiya hazırda həyatın müxtəlif sahələrində, xüsusilə xalqlararası əlaqələrin qurulmasında az əhəmiyyət daşımır. Belə olduğu təqdirdə tarixi qonşuluq və perspektiv əməkdaşlıq münasibətlərilə digər dövlətlərə nümunə olan Azərbaycan-Rusiya əlaqələrində miqrasiya faktoru diqqət çəkir. Hər iki dövlət arasında müşahidə olunan rəsmi miqrasiya əlaqələri xalqların tarixi dostluq bağlarının möhkəmlənməsinə xidmət edir.

Azərbaycanın slavyanlar ilə əlaqəsi haqqında ilk məlumatlar çox qədim dövrlərə aiddir. Hələ eramızın V əsrində Xəzər xaqanlığının paytaxtı İtil şəhərində Qafqaz ölkələrilə ticarət edən slavyan tacirlərin bütöv məhəllələri var imiş [16, s. 9]. Hər iki xalq arasında münasibətlər dərin tarixi köklərə malik olsa da mühacirət, emiqrasiya və immiqrasiya kimi proseslər müasir dövrdə intensivləşmiş, dostluq əlaqələrinin inkişafına şərait yaratmışdır.

Azərbaycanlıların Rusiyaya emiqrasiyası Rus-Yapon müharibəsi ilə başlayır. Mühacirlər Azərbaycan xalqının elitası idi – alimlər, hərbçilər, siyasətçilər, öz dövrünün tanınmış adamları: Səməd bəy Mehmandarov, Əliağa Şıxlinski, Mirzə Kazım bəy, Mirzə Cəfər Topçubaşov və başqaları. Digər xalqlardan fərqli olaraq azərbaycanlılar öz doğma yurdlarını tərk etməyi sevmirdilər [19, s. 99]. Göründüyü kimi tarixin müxtəlif dövrlərində Azərbaycandan Rusiyaya miqrasiyalar baş vermişdir. Adları qeyd olunan bəzi Azərbaycan ziyalı nümayəndələrinin müvəqqəti və ya uzun müddətə Rusiyaya emiqrasiyası müxtəlif – ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, hərbi səbəblərlə bağlı idi.

Qərbi Sibirdə azərbaycanlılar 1826-1828-ci illər Rusiya-İran müharibəsi zamanı Azərbaycanın şimal hissəsinin Rusiyaya birləşdirilməsindən sonra, XIX əsrin ikinci rübü, XX əsrin əvvəllərində meydana çıxdılar. Rusiya İmperiyasının bölgələrində azərbaycanlıların sayı seyrək idi [17, s.50]. Sibir dedikdə hər bir azərbaycanlının yaddaşında Qərbi Sibirin Tümen vilayətinin nəhəng neft və qaz yataqlarını kəşf etmiş görkəmli neftçi-mühəndis Fərman Salmanovun (1931-2007), yaxud SSRİ qaz sənayesi naziri Sabit Orucovun (1912-1981) portretləri canlanır. Bununla yanaşı, müxtəlif sosial səbəblərdən azərbaycanlıların Qərbi Sibirə emiqrasiyası baş vermişdir. İmperiyanın xüsusilə şərq bölgələrində azərbaycanlıların sayı o qədər də çox deyildi.

Bu gün postsovet məkanında və dünyada miqrasiya prosesləri əhəmiyyətli dərəcədə sürətlənmişdir, bunun səbəbi XX və XXI əsrin əvvəllərində dünyanın həm böyük, həm də kiçik ölkələrinin üzləşdiyi sosial kataklizmlər idi [34, s. 3]. Göründüyü kimi, keçmiş ittifaq respublikaları da daxil olmaqla, dünyanın müxtəlif dövlətlərində miqrasiya təbii proses olub varlığını bu gün də davam etdirir. Sosial dəyişikliklər, iqtisadi transformasiyalar, siyasi dialoqun genişlənməsi, turizm potensialının yüksəlməsi beynəlxalq münasibətlər tarixində miqrasiya proseslərinin vacib yer tutduğunu göstərir.

MDB məkanında Rusiya ən çox miqrant qəbul edən ölkədir. Rusiya MDB miqrasiya proseslərində həm miqrant qəbul edən, həm göndərən, həmdə tranzit ölkə kimi mövcuddur [30, s.10]. Ümumiyyətlə, uzun müddətdir Rusiya Federasiyasının əsas miqrasiya donorları Ukrayna, Qırğızıstan, Qazaxıstan, Tacikistan, Moldova, Özbəkistan, Azərbaycandır [31, s.28]. Adı çəkilən sonuncu respublika ilə Rusiya arasında mövcud olan siyasi, iqtisadi əməkdaşlıq mühiti diplomatik münasibətlərə və ikitərəfli miqrasiya əlaqələrinə müsbət təsir göstərir. Hazırda Rusiyanın bir sıra şəhərlərində, regionlarında azərbaycanlılar yaşayır. Onların əksəriyyəti əməkçi miqrant kimi əsasən Rusiyanın iri sənaye şəhərlərində, az qismi nisbətən uzaq regionlarında işləyib ailələrinə pul göndərir, sosial həyatını qurmağa çalışırlar. Bununla yanaşı, Azərbaycanın Rusiyadakı səfirliyinin və Ümumrusiya Azərbaycan Konqresinin Rusiya Federasiyasının Federal Miqrasiya Xidməti ilə əməkdaşlığı ikitərəfli əlaqələrin möhkəmlənməsinə müsbət təsir göstərir.

Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrində diqqət çəkən məqamlardan biri qadınların bu prosesdə iştirak faizinin ölçülməsidir. Rusiyaya miqrant qadınların ən az faizi Orta Asiya ölkələrindən və Azərbaycandan gəlir, bu fakt islam mədəniyyətinin mentaliteti və xüsusiyyətləri ilə bağlı ola bilər [32, s.53]. Azərbaycanda kişilərlə müqayisədə qadınlar miqrasiyaya az meyillidirlər. Burada milli və mənəvi xüsusiyyətlər, ailə dəyərlərinə göstərilən yüksək ehtiram və mühafizəkarlıq qadınların miqrasiya proseslərində yaxından iştirak etmədiyini göstərir. Bununla yanaşı Azərbaycandan Rusiyaya müvəqqəti və ya uzun müddətə işləməyə gedən əməkçi miqrantlar arasında azda olsa qadınlar da var.

Uzaq və yaxın tarixə etdiyimiz qısa ekskursiya Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin tədqiqi, xüsusilə də ikitərəfli miqrasiya əlaqələri tarixinin öyrənilməsi və emiqrasiyaların xalqların həyatında oynadığı rolunun müsbət və mənfi çalarlarının üzə çıxarılması baxımından elmi və nəzəri əhəmiyyət daşıyır. Bununla bağlı müəllif tərəfindən aşağıdakı tədqiqat metodları öyrənilmiş və araşdırmaya cəlb olunan materiallar təhlil olunmuşdur.

Tədqiqat metodlarından danışarkən tarixə nəzər salınmış, eləcə də XX əsrin əvvəllərinə, SSRİ dövrünə toxunulmuş, əsasən hazırki müasir mərhələdə Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrinə baxış tədqiq olunmuşdur. Məqalədə tarixilik, təhlil, müqayisə və elmi tənqid metodlarına diqqət yetirilmişdir. İkitərəfli miqrasiya əlaqələrinin öyrənilməsində xalqlararası dostluq münasibətlərinin inkişafından, sosial-iqtisadi, siyasi-diplomatik perspektivlərin emiqrasiya və immiqrasiyaya təsirindən bəhs olunmuşdur.

Materiallara gəldikdə, tədqiqatın yerinə yetirilməsində ümumilikdə otuz altı mənbə və ədəbiyyata istinad olunmuşdur. Onların ara-

sında – elmi ədəbiyyat, miqrasiyaya dair hesabatlar, dövri mətbuat materialları, elektron informasiya resursları əsas yer tutur. Qeyd etmək lazımdır ki, miqrasiya Azərbaycanda elmi istiqamət kimi son vaxtlar "Beynəlxalq münasibətlər tarixi", "Vətən tarixi", "Ümumi tarix" və digər kontekstlərdə tədqiqat işlərinə cəlb olunur. Elmi-tədqiqat işində yaxın tarixdə Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrinə dair əsasən monoqrafiya və məqalələrdən, xüsusilə beynəlxalq təşkilatların araşdırma materiallarından, Azərbaycanla bağlı məqamlardan istifadə olunmuşdur.

Dövlətlərarası münasibətlərdə miqrasiya faktoru

Hər zaman aktuallığını qoruyan, müasir dövrdə dövlətlərarsı münasibətlərdə diqqət çəkən mövzu kimi, yaxın tarixdən miqrasiya əlaqələrinin öyrənilməsi hazırda Azərbaycan-Rusiya çoxtərəfli əməkdaşlığında əhəmiyyət daşıyan sahələrdən biridir. Son otuz ildə postsovet tarixində baş verən ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi hadisələr heç şübhəsiz regionda gedən miqrasiya proseslərinə də təsirsiz ötüşməmişdir. SSRİ-nin süqutundan sonra yaranan müstəqil respublikalarda, o cümlədən Azərbaycan Respublikasında bir müddət emiqrasiya proseslərinin yüksəlməsi müşahidə olunmuşdur. Azərbaycanlı əməkçi miqrantların üz tutduqları dövlətlər sırasında Rusiya və Türkiyə birinci sıralarda gəlirdi. Tədricən, illər ötdükcə Azərbaycanda inkişaf edən müstəqil iqtisadi-siyasi mühit, yeni iş yerlərinin açılması miqrasiyanın genişlənməsini zəiflətmiş, respublikadan emiqrasiyanı əhəmiyyətli dərəcədə azaltmışdır.

Beynəlxalq və regional miqrasiya demək olar ki, Rusiyanın postsovet tarixi boyunca aktual bir problemdir [25, s.205]. 1959-cu il siyahıyaalınmasına görə, SSRİ-də 3,9 milyon azərbaycanlıdan yalnız 71 mini və ya 2,4%-i Rusiyada, əsasən Dağıstanda yaşayırdı [35, s.86]. Azərbaycanlıların kompakt yaşadığı şəhərlərdən biri Dərbənddir. Burada uzun yüz illər boyunca yaşamış, bu gün də respublikanın əməkçi miqrantları Rusiyanın həmin şəhərinə hələ də maraq göstərməkdədirlər. Ümumilikdə Dağıstan regionuna işləmək üçün gedən azərbaycanlılar az da olsa var.

Azərbaycandan Rusiya Federasiyasına əmək miqrasiyası ötən əsrin 60-cı illərindən fəal inkişaf etməyə başlayıb. Bundan əvvəl Azərbaycanda əmək miqrasiyasının saldosu müsbət olub. Həmçinin, bir neçə onilliklər ərzində digər sovet respublikalarından olan işçilər və mütəxəssislər Azərbaycana gəlmiş, bəziləri daimi yaşamaq üçün qalmışlar. Geri axın miqyasına görə daha kiçik olmuşdur [22, s.194]. Qeyd olunan illərdə Azərbaycandan Rusiyaya və ya digər ittifaq respublikalarına kiçik sayda olsa da miqrasiya prosesləri müşahidə olunmuşdur. 1960-1980-ci illərdə, həmçinin SSRİ-nin müxtəlif bölgələrindən Azərbaycana əsasən neft, inşaat, memarlıq kimi həyati əhəmiyyətli sahələrdə işləmək üçün gələnlərin sayı az deyildi. Eləcə də qeyd etmək lazımdır ki, sovet dövləti ilə əlaqələrə malik Kuba, Çin, Vyetnam, İraq kimi ölkələrdən də Azərbaycana əsasən neft mühəndisliyi sahəsində təhsil almağa gələn tələbələr çoxluq təşkil edirdi. Məhdud çərçivədə olsa da Azərbaycana olan intellektual miqrasiya nəhəng beyin axını sayılmasa da indi həmin ölkələrdə yüksək postlar tutan keçmiş tələbələr tərəfindən respublikanın təhsil sistemi yüksək qiymətləndirilir.

Azərbaycandan Rusiyaya nisbətən kütləvi əmək miqrasiyası hələ 1980-ci illərdə müşahidə olunurdu. SSRİ-nin tənəzzül dövründə isə azərbaycanlılar müvəqqəti olaraq Moskvada və Rusiyanın digər böyük şəhərlərində məskunlaşmışdılar, lakin rəsmi olaraq vətənlərində məşğul sayılmağa davam edirdilər [27, s. 89]. 1980-ci illər, xüsusilə də sonlarına doğru bütün ittifaq respublikalarında olduğu kimi Azərbaycanda da sosial-iqtisadi vəziyyət qənaətbəxş deyildi. Həmin illərdə baş verən ictimai-siyasi, hərbi hadisələrin fonunda Azərbaycanın qarşılaşdığı çətinliklər daxili miqrasiyanın yüksəlməsinə səbəb yaratmışdır.

1989-cu ilin son Ümumittifaq siyahıyaalınmasının materiallarına görə Moskvada 20,727 nəfər azərbaycanlı yaşayırdısa, 2002-ci il Ümumrusiya əhali siyahıyaalınmasına müvafiq olaraq 95,563 nəfər qeydiyyata alınmışdır.

Müvafiq olaraq Moskva vilayətində – 5974 və 14651, Sankt-Peterburqda – 11804 və 16613, Tümen vilayətində – 19455 və 42359, Krasnodar diyarında – 11363 və 11944, Saratov vilayətində – 10610 və 16417, Rostov vilayətində – 1215 və 16498 azərbaycanlı yaşayırdı [29, s. 147]. Göstərilən rəqəmlər statistik baxımdan diqqət çəkir, sovet dövründə və sonrakı illərdə azərbaycanlıların Rusiya ərazisində yayılma arealını göstərir. Moskva və Rusiyanın digər şəhərlərində yaşayan azərbaycanlılar biznes fəaliyyəti ilə yanaşı Azərbaycan diaspor təşkilatları ilə əlaqələr quraraq ölkələrinin mədəni dəyərlərinin təbliğində yaxından iştirak etmişlər.

Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasının xarici siyasət fəaliyyətində, şübhəsiz ki, mərkəzi yerlərdən birini onun "Rusiya istiqaməti" tutur [18, s. 29]. İkitərəfli münasibətlərin inkişafında və siyasi-diplomatik əlaqələrin davamında miqrasiya məsələləri hər zaman müzakirə obyekti olmuş, azərbaycanlıların son 30 ildə Rusiyaya emiqrasiyası diqqət çəkmişdir.

Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyası arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasından indiyədək dostluq, əməkdaşlıq və təhlükəsizlik haqqında 200-dən çox ikitərəfli sənəd imzalanıb, qarşılıqlı əlaqələr möhkəmlənib [7, s.5]. Həmin sənədlər arasında miqrasiyanın xüsusi yeri var. Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrinə baxıldıqda burada əsasən qanuni miqrasiya və əməkçi miqrantların və onların ailələrinin sosial hüquqlarının qorunması kimi məsələlər gündəmə gətirilir. Miqrasiya dövlətlərin milli təhlükəsizliyinin qorunması kimi vacib məqamların müzakirəsinə yol açır və Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində mövcud sahədə əməkdaşlığın davam etdiyini göstərir.

Bu gün Rusiyada yaşayan azərbaycanlılar üç qrupa bölünür: 1. Rusiyada doğulmuş və özlərini yerli hesab edənlər; 2. Postsovet dövründə Rusiyaya gələn və Rusiya vətəndaşlığının alınmasına yönəlmişlər, inteqrasiya edənlər; 3. İşləməyə gələnlər və ilk fürsətdə vətənə, Azərbaycana qayıtmağa və ya başqa ölkəyə getməyə hazır olanlar [36, s.7]. Tarixin bütün dövrlərində Azərbaycan Rusiya ilə qarşılıqlı faydalı əlaqələr qurmaqda maraqlı olmuş, yuxarıda qeyd olunduğu kimi Rusiyada yaşayan azərbaycanlılardan ibarət böyük bir intellektual təbəqə formalaşmışdır. Azərbaycanlılar arasında Rusiyada yaşayan əməkçi miqrantlarla yanaşı həmin ölkənin vətəndaşlığını qəbul etmiş şəxslər, orada doğulub, inteqrasiya edərək özlərini yerli hesab edənlər də az deyil. Həmin azərbaycanlılar Rusiyanın ictimai-mədəni, elmi həyatında rol oynayaraq ikitərəfli münasibətlərə töhfə verməyə davam edirlər.

1992-ci ildən etibarən Azərbaycan Respublikasında miqrantlar və onların inteqrasiyası ilə bağlı hüquqi-normativ aktların qəbul olunmasına başlanmışdır [4, s.6]. Bu baxımdan, Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrinin qurulması və gələcək inkişafında miqrasiya qanunvericiliyi bazası hüquqi əhəmiyyətə malik olmuş, sosial-iqtisadi, humanitar, mədəni əməkdaşlığa yol açmışdır.

1997-ci ilin 2 iyulunda müstəqil dövlətin başçısı kimi Heydər Əliyevin Rusiyaya rəsmi səfəri ikitərəfli münasibətlərin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərmiş, dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında müqavilə imzalanmışdır [1, s.6]. Miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsində təhlükəsizlik məsələlərinin həlli əməkdaşlıq münasibətlərində əsas xətt təşkil edir. Görkəmli dövlət və siyasi xadim Heydər Əliyev Azərbaycan-Rusiya diplomatik münasibətlərinin inkişafına töhfə verərək dostluq və əməkdaşlığın möhkəmlənməsinə çalışmışdır. Burada müstəqil dövlətin miqrasiya siyasəti, diaspor quruculuğu və demoqrafik inkişafı kimi məsələlər xüsusilə qabarıq şəkildə öz əksini tapır. Rusiya ilə diplomatik münasibətlərin növbəti mərhələsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev əməkdaşlıq əlaqələrinin genişlənməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Hazırda Azərbaycan Rusiyanın strateji tərəfdaşı kimi ikitərəfli iqtisadi-ticari münasibətlərini uğurla davam etdirir. Əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafında miqrasiya kimi həssas mövzu hər iki dövlətin diqqət yetirdiyi sahələrdən biri kimi aktual olaraq qalır.

2004-cü ilin fevral ayının əvvəllərində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti kimi

Rusiyaya ilk rəsmi səfəri çərçivəsində İlham Əliyev ikitərəfli iqtisadi münasibətləri yüksək qiymətləndirmişdir: "İqtisadi əməkdaşlıq çox uğurla inkişaf edir, əmtəə dövriyyəsi ilbəil çox sürətlə artır və hər iki dövlət bunun iki dəfə artırılmasını istəyir" [2, s.15]. Qeyd etmək lazımdır ki, diplomatik münasibətlərdə iqtisadi və sosial faktor miqrasiya sahəsində əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açır. Qeyd olunan ildə ikitərəfli münasibətlərdə miqrasiya prosesləri davam etmişdir.

2004-cü ildə Azərbaycanda miqrasiyanın müsbət saldosu 20 mindən bir qədər çox olub ki, bu da 1990-cı illərin ortalarındakı göstəricilərdən müqayisəolunmaz dərəcədə azdır. Həm Azərbaycanda, həm də MDB və Baltikyanı ölkələrin qalan hissəsində emiqrant axını xeyli azalıb [21, s.145]. 2004-cü il Azərbaycan Respublikasında regional və beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələrinin dinamik inkişaf mərhələsinin uğurlu başlanğıcı kimi yadda qalmışdır. Qonşu Rusiya ilə reallaşdırılan yeni iqtisadi və ticari layihələr əmək miqrasiyasının müsbət inkişafına şərait yaratmaqla, mövcud sahədə yeni əməkdaşlıq üçün müzakirələrin aparılmasını vacib etmişdir.

Miqrasiya əlaqələrində dinamizm və inkişaf

"Həmvətənlərimizin köçürülməsinə kömək edən dövlət proqramı bir sıra ölkələrə, o cümlədən Azərbaycanın vətəndaşlarına Rusiyaya köçməyə, həmçinin daimi vətəndaşlıq, iş yeri və s. əldə etməyə dəstək verir. Bu gün həmin proqram çərçivəsində neçə Azərbaycan vətəndaşının Rusiyaya köçdüyünü təxmin etmək çətindir, çünki bu məlumatlar ictimaiyyətə açıqlanmır. Ümumilikdə, Azərbaycana mühacirət edən vətəndaşların sayı ildə 2500-3000 nəfər təşkil edir və bu rəqəm hər il azalır". Bunu "Exo" qəzetinin miqrasiya məsələləri üzrə eksperti Azər Allahveranov qeyd edib [5, s.1]. Müasir dövrdə davam edən regional miqrasiya prosesləri fonunda Azərbaycandan Rusiyaya üz tutmuş əməkçi miqrantların və ya əksinə Azərbaycana daxil olmuş Rusiya miqrantlarının fəaliyyətinin tənzimlənməsində dövlət proqramları mühüm əhəmiyyətə malikdir. Hər iki ölkənin inkişaf etmiş miqrasiya qanunvericiliyi əməkdaşlıq üçün hüquqi baza yaratmaqla, qanunsuz miqrasiyanın qarşısının vaxtında alınmasına müsbət təsir göstərir. Bəzi hallarda hər iki tərəfin miqrasiya ilə bağlı məlumatlarının və statistik rəqəmlərin məhdud çərçivədə paylaşılması həmin sahədə dəqiq proqnoz vermək üçün yetərli sayıla bilməz.

2006-cı ilin payızında Rusiya hakimiyyəti miqrantların ticarətlə məşğul olması üçün məhdudiyyət tətbiq etmək qərarına gəldikdə və ictimaiyyət bu xəbəri fəal şəkildə müzakirə etməyə başladıqda, Moskva mətbuatı aşağıdakı məlumatları açıqladı. Həmin ilin ikinci rübündə Rusiyadan Azərbaycana 94,2 milyon dollar pul köçürməsi daxil olub. Qeyd olunan rəqəmi dördə vururuq və Azərbaycana köçürülən orta illik məbləği alırıq. Bu, əlbəttə ki, təsir edicidir, lakin digər ölkələrlə müqayisə olunmur. Düzdür, söhbət yalnız rəsmi olaraq sadalanan məbləğlərdən gedir, başqa yollarla ölkəyə ötürülmür [15, s. 164]. Azərbaycanlı miqrantların rəsmi yollarla respublikaya göndərdikləri müəyyən məbləğlər ümumilikdə milyonlarla dollarla ölçülür. Bu fakt Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün miqrasiyanın aparıcı qüvvə sayılmasa da göstərilən statistika əmək miqrasiyasının sosila əhəmiyyətinə diqqət çəkir. Bu səbəbdən, ikitərəfli münasibətlərdə və miqrasiya əlaqələrində müşahidə olunan müsbət iqtisadi tendensiyalar miqrasiya sahəsində Azərbaycan-Rusiya əməkdaşlığının davam etməsinin və müzakirələrin aparılmasının vacib olduğunu göstərir.

Tərəflər qarşılıqlı hesablaşmalarda milli valyutalardan istifadəyə, bank kartlarına birgə xidmət daxil olmaqla, ödəniş sistemlərinin qarşılıqlı uyğunluğuna, eləcə də iki ölkənin bankları arasında birbaşa müxbir münasibətlərin inkişaf etdirilməsinə imkan yaradırlar [14]. İkitərəfli miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsində Azərbaycan-Rusiya banklarının qarşılıqlı fəaliyyəti son dərəcə vacib amillərdən biridir. Birbaşa müxbir hesabların yaradılması isə əməkçi miqrantların sosial hüquqlarının müdafiəsi sahəsində atıla biləcək əsas addımlardan biridir. Bu baxımdan, Azərbaycan və

Rusiya bankları arasında münasibətlərin və əməkdaşlığın artırılması təbii proses olan miqrasiya sahəsində yaranan valyuta problemlərinin həllinə müsbət təsir göstərir.

2009-cu il noyabrın 10-da "Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Rusiya Federasiyası hökuməti arasında əmək miqrasiyası sahəsində əməkdaşlığa dair saziş" layihəsinin müzakirəsi keçirilmiş, iclasın yekunlarına dair protokol noyabrın 11-də imzalanmışdır [8, s.6]. Müzakirə zamanı əməkçi miqrant kimi fəaliyyət göstərən hər iki ölkə vətəndaşlarının hüquqlarının qorunması, onların sosial müdafiəsinin təmin olunması və fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin yaradılması məqsədilə, iki ölkə arasında miqrasiya sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi qeyd olunmuşdur. Miqrasiya proseslərinin, ümumilikdə dövlətlərin miqrasiya siyasətinin möhkəmlənməsi və təhlükəsizliyinin təmin olunmasında qanunların aliliyi prinsipləri hər iki ölkə arasında əməkdaşlığı sürətləndirmiş olur.

2009-2011-ci illərdə Rusiya Mərkəzi Bankının rəsmi statistikasına görə, il ərzində Azərbaycana bir milyard dollara yaxın, qeyri-rəsmi olaraq iki milyarda yaxın vəsait köçürülüb. İllər ötdükcə Rusiya ərazisində azərbaycanlı miqrantların sayının əhəmiyyətli dərəcədə azalması ilə əlaqədar 2013-cü ildə köçürmələrin məbləği təxminən 600 milyon dollar təşkil etmişdir. Bununla da cari ildə Rusiyadan Azərbaycana pul köçürmələrinin həcmi 45% azalmışdır [6, s.2]. Göründüyü kimi 2004-2013-cü illər ərzində Rusiyadan Azərbaycana pulköçürmələrində yüksəlmə və azalma müşahidə olunmuşdur. Ümumilikdə son iyirmi ildə Azərbaycanda həyata keçirilən sosial-iqtisadi siyasət, yeni iş yerlərinin açılması ilə nəticələnmişdir. İqtisadi tərəqqi xarici ölkələrə emiqrasiya axınının qarşısını alaraq respublikada vətəndaş hüquqlarının yüksək səviyyədə qorunduğunu təsdiq edir.

2010-cu ilin 15 yanvarında Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində (DMX) Rusiyanın Azərbaycandakı səfiri ilə keçirilən görüşdə miqrasiya sahəsində respublikada aparılan islahatlar və qanunvericilikdən bəhs olunmuşdur. Həmçinin, Azərbaycan ərazisində yaşayan və haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olan Rusiya vətəndaşlarının da müvafiq sənədləşmə və qeydiyyat məsələləri müzakirə olunmuşdur [23]. Azərbaycan Respublikasında vahid miqrasiya siyasəti həyata keçirən DMX yarandığı 2007-ci ildən ötən qısa dövr ərzində Rusiya daxil olmaqla dövlətlər və təşkilatlarla regional, beynəlxalq səviyyədə – ikitərəfli, həmçinin çoxtərəfli münasibətlər qurmuşdur. Azərbaycanın strateji tərəfdaşı kimi Rusiya ilə qurulan miqrasiya əlaqələri tədricən əməkdaşlıq münasibətlərinin inkişafına təkan vermişdir. Bu səbəbdən, DMX-də Rusiyanın Azərbaycandakı səfiri və digər rəsmi nümayəndələrilə keçirilən görüşlər miqrasiyanın diplomatik münasibətlərdə mühüm yer tutduğunu təsdiq edir.

Rusiyanın Azərbaycandakı səfiri ilə DMX-də növbəti görüş 2013-cü il fevralın 12-də keçirilmişdir. Görüşdə Azərbaycanda miqrasiya sahəsində dövlət siyasəti, idarəetmə sisteminin inkişaf etdirilməsi, DMX-nin yaranma tarixi, fəaliyyəti, həmçinin son dövrlər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə edilmiş əlavə və dəyişikliklər barədə ətraflı məlumat verilmişdir [24]. Göründüyü kimi Rusiya rəsmi nümayəndələri ilə keçirilən görüşlər, aparılan müzakirələr miqrasiya sahəsində qarşılıqlı müsbət təcrübənin öyrənilməsi və tətbiq olunmasının əhəmiyyətli ola biləcəyini göstərir. Azərbaycanın miqrasiya idarəçiliyi sahəsində əldə etdiyi mütərəqqi təcrübə Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının (BMqT) illik hesabatlarında da qeyd olunur.

2000-ci ildə Rusiyadan Azərbaycana immiqrasiya edənlərin ümumi sayı – 2710, 2005-ci ildə – 1158; 2010-cu ildə – 1706; 2011-ci ildə – 1655; 2012-ci ildə – 1628 nəfər təşkil etmişdir. Həmçinin, 2000-ci ildə Azərbaycandan Rusiyaya emiqrasiya edənlərin ümumi sayı – 14906; 2005-ci ildə – 4600; 2010-cu ildə – 14500; 2011-ci ildə – 22316; 2012-ci ildə – 22287 nəfər təşkil etmişdir [3, s. 37]. Azərbaycan və Rusiyanın statistika sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət qurumlarının 2013-cü ildə kitab halında nəşr olunan qarşılıqlı proqnozlarına əsasən 2000-2012-ci illərdə miqrasiya

əlaqələrində say etibarilə müəyyən dəyişikliklər olmuşdur. Göründüyü kimi, Azərbaycandan Rusiyaya gedən əməkçi miqrantların sayında ilk illər artım müşahidə olunsa da, sonrakı illərdə tədricən azalma baş vermişdir. Azərbaycanın respublikada, eləcə də regionda həyata keçirdiyi meqa layihələr, enerji siyasəti və qeyri-neft sektorunun inkişafı son illər əməkçi miqrantları özünə cəlb etməyə davam edir. Hazırda Azərbaycan dünyada yaşıl enerji istehsalçısı kimi tanınmağa başlayır, mövcud sahədə beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi etməyə maraqlı olduğunu bəyan edir.

2014-cü ilin 19-20 iyun tarixlərində Azərbaycan nümayəndə heyəti Tatarıstan Respublikasının paytaxtı Kazanda Təhlükəsizlik məsələləri üzrə yüksək nümayəndələrin V Beynəlxalq görüşündə iştirak etmişlər [10, s.1]. Çıxışlar zamanı narkotiklərin yaratdığı qlobal təhlükə ilə mübarizə və transmilli cinayətkar qruplar tərəfindən qeyri-qanuni miqrasiyadan istifadənin qarşısının alınması sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq diqqət mərkəzində olmuşdur. Həmin görüş Azərbaycan-Rusiya regional miqrasiya əlaqələrinin öyrənilməsi baxımından gələcək əməkdaşlığa yol açmışdır.

12 oktyabr 2015-ci ildə DMX-nin nümayəndə heyəti Soçidə "Miqrasiyanın idarə edilməsinin yeni strategiyaları cəmiyyətin uğurlu inkişafının rəhni kimi" mövzusunda keçirilən "dəyirmi masa"da iştirak etmişdir. Qeyd edilmişdir ki, enerji-nəqliyyat sahələrində beynəlxalq və regional layihələrin həyata keçirilməsi, ölkədə mövcud olan ictimai-siyasi sabitlik, yüksək templi iqtisadi inkişaf əcnəbilərin Azərbaycana marağına səbəb olan əsas faktorlardır. Həmçinin, Azərbaycanda tolerantlığın yüksək səviyyədə olması miqrasiya proseslərinə təsir edən, heç də az əhəmiyyət kəsb etməyən amil kimi göstərilmişdir [11]. Müasir dünyada miqrasiya proseslərinin inkişafı və ölkələr arasında əməkdaşlıq əlaqələrinin genişlənməsində, sosial-iqtisadi reallıq qədər tolerantlıq – multikultural faktorun mühüm rol oynaya biləcəyini göstərir. Bu baxımdan, Azərbaycanda həyat tərzi olan tolerantlıq mühiti yüksək səviyyədədir. Respublikada azsaylı xalqlara münasibətdə mehriban qonşuluq şəraitinin mövcud olması əslində Azərbaycan tarixinin, mədəniyyətinin dərinliklərindən XXI əsrə qədər uzanan tərəqqi yolu və sivilizasiyaların qovuşması, vəhdət halında yaşamasıdır.

2015-ci il noyabrın 27-də MDB iştirakçısı olan dövlətlərin Parlamentlərarası Assambleyasının "Beynəlxalq miqrasiya: problemlər, əməkdaşlıq və inkişaf perspektivləri" mövzusunda 43-cü plenar iclasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri "Miqrantların hüquqlarının qorunmasında ikitərəfli əməkdaşlığın əhəmiyyəti" mövzusunda çıxış etmişdir [12]. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın Rusiya ilə ikitərəfli və MDB çərçivəsində çoxtərəfli əməkdaşlığında miqrasiya məsələsi hər zaman aktual olmuşdur. Respublikanın postsovet ölkələrilə əməkdaşlıq münasibətlərində leqal, qanunsuz miqrasiya, miqrant hüquqları, miqrasiya idarəçiliyi, miqrasiya siyasəti kimi problemlər bu gün də, müzakirə obyekti kimi mövcud sahədə əlaqələrə baxışın mühüm elmi-nəzəri əhəmiyyət daşıdığını göstərir.

2018-ci il 17 dekabrda BMT Baş Assambleyası tərəfindən "Təhlükəsiz, qanuni və nizamlı miqrasiya üzrə Qlobal Pakt" və "Qaçqınlar üzrə Qlobal Pakt" qəbul olunmuşdur [9, s. 49]. Həmin beynəlxalq sənəd miqrantların hüquqlarının qorunmasına yüksək səviyyədə diqqət yetirilməsinin vacib olduğunu bəyan etmişdir. Azərbaycanın 1990-cı illərin əvvəllərində qarşılaşdığı işğal siyasətinin nəticəsində yüksələn daxili miqrasiyası və qaçqın problemi bir zamanlar mənfi nəticələrlə yadda qalmışdır. Keçən otuz ildən yuxarı vaxt ərzində Azərbaycanın qonşu Rusiya ilə çoxşaxəli münasibətlərinin inkişafı, əməkçi miqrantların hüquqlarının qarşılıqlı tanınması və qorunması istiqamətində əməkdaşlıq əlaqələrinin artırılmasının və yeni sənədlərin imzalanmasının müsbət nəticə verdiyini əks etdirir.

Rusiyada 2020-ci ilin iqtisadi monitorinqinə həsr olunmuş kitabçada 2014-2020-ci illərdə MDB ölkələrindən Rusiyaya gələnlər arasında Azərbaycanla bağlı illər üzrə ümumi statistik rəqəmlər diqqət çəkir: 04.12.2014 –

598646; 01.12.2015 – 531080; 01.12.2016; 542588; 01.12.2017 – 601704; 01.12.2018 – 667513; 01.12.2019 – 758377; 01.12.2020 – 548389 [33, s.19]. Pandemiya dünya xalqlarının həyatında mürəkkəb dövr kimi yaxın tarixə çevrilmişdir. Yüzlərlə, minlərlə insanın tələf olduğu 2020-ci il miqrasiya proseslərinə də mənfi təsir göstərmiş, rəsmi təmasların yox olması onlayn platformaların yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Göstərilən illərdə müşahidə olunan statistik rəqəmlər faiz etibarilə yüksəlmiş və tədricən azalmağa doğru getmişdir.

Koronavirus epidemiyası dünyanın bütün ölkələrində əməkçi miqrantların vəziyyətini pisləşdirmişdir. Bu baxımdan Rusiya və Azərbaycan da istisna deyildi. 2020-ci ilin mart ayında karantin tədbirlərinin tətbiqi bir çox müəssisənin, xüsusən də çox sayda xarici işçinin çalışdığı sahələrdə fəaliyyətini qismən və ya tamamilə dayandırmışdı [13, s.1]. Pandemiyanın gətirdiyi məhrumiyyətlər, əməkçi miqrantların sosial vəziyyətinə təsirsiz ötüşməmişdir. Bir çox ölkələrdə, o cümlədən Azərbaycan və Rusiyada müəssisələrin bağlanması və ya məhdud qrafik ilə çalışması əmək miqrasiyası sahəsini iflic etmiş, xərclərin yüksəlməsinə səbəb yaratmışdır.

Rusiya Prezidentinin 15 iyun 2021-ci il tarixli “Yeni növ koronavirus infeksiyasının sonrakı yayılma təhlükəsi ilə əlaqədar olaraq Rusiya Federasiyasındakı xarici vətəndaşların və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin hüquqi vəziyyətinin tənzimlənməsinə dair müvəqqəti tədbirlər haqqında” Fərmanına əsasən Azərbaycan vətəndaşlarının daha çox səfər etdikləri və yaşadıqları ölkələrdən olan Rusiyada pandemiya dövrünün tələblərindən irəli gələrək miqrantlarla bağlı tətbiq edilmiş bir sıra güzəştlərin müddətinin uzadılması ikitərəfli münasibətlərdə miqrasiya amilinin əhəmiyyətinə diqqət çəkmişdir [26]. Qanunlar ən mürəkkəb şəraitdə belə miqrasiya proseslərinin tənzimləndiyini, əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunmasında ciddi əhəmiyyət daşıdığını göstərir. Azərbaycanlı miqrantlarla bağlı güzəştlərin uzadılması Rusiya ilə diplomatik-humanitar münasibətlərin davam etdiyini, mürəkkəb vəziyyətdən çıxış yolunun tükənmədiyini əks etdirir.

2021-ci illə müqayisədə regionda pul köçürmələri 2022-ci ildə fərqli dinamika nümayiş etdirib. Gürcüstan, Azərbaycan, Qazaxıstan və Belarusa pul köçürmələri müvafiq olaraq 55%, 40%, 19% və 18% artıb [20, s. 20-21]. Göstərilən ildə Azərbaycan daxil olmaqla ölkələrə pul köçürmələrinin ümumi statistikası fərqli olmuşdur. Burada da bir ölkə üçün dəqiq rəqəm söyləmək mümkün deyil. Bunun səbəbi mətbuata açıq olmayan məlumatlarla bağlıdır. 2021-2022-ci illər yaxud 2023-cü ilin son statistik göstəriciləri region dövlətlərinə daxil olan valyutanın faiz etibarilə yüksəldiyini və ya cüzi fərqlərlə azaldığını təsdiq edir.

Azərbaycan Respublikasının 10 noyabr 2020-ci ildə Vətən müharibəsində qazandığı qələbədən sonra Rusiya ilə diplomatik münasibətlər yeni əməkdaşlıq mərhələsinə keçid almışdır. Münasibətlərin gedişində miqrasiya əlaqələri davam etmiş və son dörd ildə keçirilən rəsmi görüşlər, aparılan müzakirələr mövcud sahədə yarana biləcək mənfi halların qarşısının alınması və həllində müsbət nəticələrlə yadda qalmışdır.

Nəticə

Azərbaycan Respublikasının Rusiya Federasiyası ilə diplomatik-siyasi münasibətləri uğurla davam edir. Tarixi qonşuluq əlaqələri müasir dövrdə iqtisadi-ticari münasibətlərin inkişafında mühüm rola malikdir. İkitərəfli münasibətlərdə miqrasiya əlaqələrinə baxış mövzunun hazırda aktual səsləndiyini göstərir. Mövcud sahədə dövlət nümayəndələrilə baş tutan qarşılıqlı təmas və imzalanan sənədlər əməkdaşlıq üçün perspektiv imkanlar açır. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətinin Rusiya Federasiyası ilə əməkdaşlıq əlaqələrinin yaranması və davamında hər iki ölkənin miqrasiya sahəsində müsbət təcrübəsinin öyrənilməsi tədqiqat işinin elmi-nəzəri əhəmiyyət kəsb etdiyini əks etdirir. Məqalə boyu Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində miqrasiya əlaqələrinə dair müsbət

məqamları aşağıdakı kimi sadalamaq mümkündür:

- ✓ Qlobal xarakter daşıyan miqrasiya proseslərində yaxından iştirak edən Qafqaz regionu və Cənubi Qafqazın inkişaf etməkdə olan dövləti Azərbaycanın Rusiya ilə münasibətlərində əmək miqrasiyası kimi həssas məsələlər vacib yer tutur;
- ✓ Mövzu çərçivəsində aparılan təhlillər göstərir ki, Azərbaycanın son otuz ildə keçdiyi siyasi və iqtisadi tərəqqi yolu, uğurlu enerji layihələri, yeni iş yerlərinin açılması respublikanın emiqrasiya proseslərinə pozitiv təsir göstərmiş və ölkədən gedənlərin sayı xeyli azalmışdır;
- ✓ Hər iki ölkədə müşahidə olunan sosial-iqtisadi inkişaf əmək miqrasiyasını aktuallaşdırır və əməkdaşlıq əlaqələrinin genişlənməsinə şərait yaradır;
- ✓ Azərbaycanın Rusiya ilə BMT və MDB çərçivəsində həyata keçirdiyi əməkdaşlıq münasibətlərində miqrasiya və əməkçi miqrantların hüquqlarının qorunması məsələsi diqqət mərkəzindədir;
- ✓ Diplomatik münasibətlərdə miqrasiya və diaspor kimi mühüm məqamların elmi-nəzəri təhlili gələcəkdə Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrinin öyrənilməsinə müsbət təsir göstərəcək.

Ədəbiyyat:

1. Азербайджан-Россия: новый этап в развитии отношений дружбы и сотрудничества / составитель: О.Садыхов. – Баку: Восток-Запад, 1997, – 164 с. (на азерб. яз.)
2. Алиев, И.Г. Развитие наша цель (в 125 книгах, III к.) / И.Г.Алиев – Баку: Азернешр, 2009, – 416 с. (на азерб. яз.)
3. Азербайджан и Россия. 2013: статистический сборник / Государственный Статистический Комитет Азербайджанской Республики / Федеральная Служба Государственной Статистики России / ответственные за выпуск: М.Б. Амирова, Л.С.Керимова, А.А.Халилова. – Баку: 2013, – 342 с. (на азерб. яз.).
4. Алиев, А., Мамедова, С. Интеграция мигрантов в Азербайджанской Республике. «Научно-исследовательский отчет 2013/20». КАРИМ Восток – Консорциум прикладных исследований по международной миграции / А.Алиев, С.Мамедова. – Италия, 2013, – 14 с.
5. Алекперова, Дж. Сколько граждан Азербайджана переселилось в Россию? / Дж.Алекперова // «Эхо», – 20 апреля 2013, – с. 1-5.
6. Алекперова, Дж. Азер Аллахверанов: «Количество азербайджанских мигрантов в РФ сократилось почти на 50 тысяч человек» / Дж.Алекперова // «Эхо», – 7 ноября, 2014, – с. 2.
7. Байрамов, В. Азербайджано – российские отношения строятся на дружбе и взаимовыгодном сотрудничестве / В.Байрамов // «Народная газета», – 5 апреля 2017, – с. 5. (на азерб. яз.).
8. В Баку обсуждался проект соглашения между правительствами Азербайджана и России о сотрудничестве в области трудовой миграции // г. «Азербайджан», – 11 ноября, 2009, – с. 6. (на азерб. яз).
9. Важные международные документы, подписанные в сфере миграции // журнал аналитической информации «Миграция», – № 21, – 2019, – с. 49. (на азерб. яз).
10. Делегация Азербайджана приняла участие в V Международной встрече высоких представителей по вопросам

безопасности // г. «Азербайджан», – 24 июня 2014 г., – с. 1. (на азерб. яз.).
11. Делегация Государственной миграционной службы Азербайджанской Республики приняла участие в «круглом столе» на тему «Новые стратегии управления миграцией как показатель успешного развития общества» в городе Сочи Российской Федерации / https://www.migration.gov.az/az/news_detail/9352 (13.10.2015) (на азерб. яз.).
12. Делегация Государственной миграционной службы Азербайджанской Республики была в официальном визите в городе Санкт-Петербург Российской Федерации / https://www.migration.gov.az/az/news_detail/9403 (30.11.2015) (на азерб. яз.).
13. Денисенко, М., Мукомель, В. Трудовая миграция в России в период коронавирусной пандемии / М.Денисенко, В.Мукомель // «Демографическое обозрение» – 2020. Том 7, №3, с.84-107.
14. Декларация о союзническом взаимодействии между Азербайджанской Республикой и Российской Федерацией / https://president.az/az/articles/view/55498 (22 февраля 2022) (на азерб. яз.).
15. Зенькович, Н.А. Ильхам Алиев. Взгляд из Москвы / Н.А.Зенькович – М.: Яуза, Эксмо, 2008, – 512 с.
16. Кулиев, А.Н. Из истории азербайджано-российских отношений / А.Н.Кулиев – Баку: «Ренессанс-А», – 2015, – 56 с. (на азерб. яз.).
17. Корнилов, Г.Е., Прищепа, А.И. Азербайджанцы западной Сибири / Г.Е.Корнилов, А.И.Прищепа // «Северный регион: наука, образование, культура». – № 4 (52) 2022, – с. 48-54.
18. Мамед-заде, Н.С. Взаимоотношения азербайджанской республики со славянскими странами СНГ и восточной Европы / Н.С.Мамед-заде – Баку, 2006, – 145 с.
19. Мустафаева, Р.С. Россия-Азербайджан: Роль диаспор в развитии культурно-гуманитарного сотрудничество / Р.С.Мустафаев // Вестник Пермского Государственного Гуманитарно-Педагогического Университета. 2015. с.99-101.
20. Миграционный прогноз на 2023 год: Восточная Европа и Центральная Азия. 6 тенденций в сфере миграции, на которые стоит обратить внимание в 2023 году. Истоки, ключевые события и приоритеты для Европы / İnternational Center for Migration Policy Development (ICMPD), – pp. 1-37.
21. Нагиев, С.К. Участие Азербайджана в миграционных процессах в постсоветском пространстве / С.К.Нагиев // «Вестник Бакинского Университета». Серия естественных наук, – № 4, 2006, – с. 144-149.
22. Нагиев, С.К. Миграция населения из Азербайджана в ближнее и дальнее зарубежье / С.К.Нагиев // «Вестник Бакинского Университета». Серия естественных наук, – № 3, 2008, – с. 191-196.
23. Начальник Государственной миграционной службы принял посла Российской Федерации в Азербайджане / https://www.migration.gov.az/az/news_detail/8365 (15.01.2010) (на азерб. яз.).
24. Начальник Государственной миграционной службы принял посла Российской Федерации в Азербайджане / https://www.migration.gov.az/az/news_detail/9008 (13.02.2013) (на азерб. яз.).
25. Пешкова, В.М. Эволюция «этнического» бизнеса в России: сравнительный анализ предпринимательства мигрантов из Азербайджана и Кыргызстана / В.М.Пешкова // «Социологическая наука и социальная практика». – №4(36), 2021, – с. 205-220.
26. Продлен срок льгот, предоставляемых иностранцам и лицам без гражданства в Российской Федерации / https://www.migration.gov.az/az/news_detail/14631 (16.06.2021) (на азерб. яз.).
27. Резникова, О. Перспективы миграций на постсоветском пространстве /

О.Резникова // «Кавказ и глобализация» – Том 2, Выпуск 2008, – с. 81-96.
28. Статистика международной миграции. Практическое руководство для стран Восточной Европы и Центральной Азии. Европейская Экономическая Комиссия ООН Фонд ООН в области народонаселения / подготовитель О.Чудиновских, – Женева: 2011, – 103 с.
29. Сеидбейли М.Г. Азербайджанская диаспора в России: особенности и тенденции формирования и развития (1988 – 2010 гг.). Второе дополненное издание / М.Сеидбейли – Баку: Издательский дом «Шарг-Гарб», – 2011, – 576 с.
30. Тахирова, Х.М. Экономико-географические проблемы влияния миграции на демографические процессы (на примере Нахчыванской Автономной Республики) / Х.М.Тахирова / автор. дисс. док. философии по географии. – Баку, 2014, – 28 с. (на азерб. яз.)
31. Трофимов, Е.А. Миграционные процессы на постсоветском пространстве в XXI веке / Е.А.Трофимов // Bulletin of Baikal State University, 2020, – vol. 30, no. 1, – pp. 23-29.
32. Толмачева, А.Ю. Семьи мигрантов из постсоветских государств: между родиной и Россией / А.Ю.Толмачева // Вестник Института социологии. 2022. – Т. 13. № 3, – с. 49-69. EDN: PGADOO. DOI: 10.19181/vis.2022.13.3.830.
33. Флоринская, Ю.Ф. Миграция в Россию: самый низкий уровень за десятилетие / Ю.Ф.Флоринская // «Мониторинг экономической ситуации в России». 2020. – № 30(132). Декабрь, – с. 16-20.
34. Эйвазова, Н.В. Миграционные процессы в северном Азербайджане в XIX – начале XX века / Н.В.Эйвазова // дисс. на соис. уч. степ. док. фило. по истории. – Баку: «Турхан» НПБ, 2016, – 31 с.
35. Юнусов, А.С. Миграционные процессы в Азербайджане / А.С.Юнусов – Баку: «Адильоглы», 2009, – 344 с.
36. Юнусов, А.С. Фактор интеграции в миграционных процессах в Азербайджане / А.С.Юнусов / «Научно-исследовательский отчет 2013/08». КАРИМ Восток – Консорциум прикладных исследований по международной миграции, – Италия, 2013, – 17 с.

Açar sözlər: *Şuşa, təhlükəsizlik, miqrasiya, əməkdaşlıq, regional, beynəlxalq, bəyannamə*

Agil Ahmadov
The Institute of History and Ethnology named after A.A. Bakykhanov (ANAS)
Ph.D. Candidate, Associate Professor, PhD in History

A LOOK AT THE AZERBAIJAN-RUSSIAN MIGRATION TIES

ABSTRACT

The XXI century, in which information technologies are rapidly developing, has also expanded the area of migration processes. Migration has never been as relevant as it is now. Especially as a result of natural phenomena and military conflicts, migration is more like forced displacement than a natural process. At a time when migration processes are going through a sensitive period, the study of such important points as labor migration in interstate relations allows us to understand the global process better. In the scientific work, the migration factor against the background of diplomatic and economic relations was studied based on statistical data and documents. The study uses the historical-critical method of comparison. The author draws a conclusion based on a look at bilateral migration ties using 36 scientific literature and sources. The history of migration ties,

which are of no minor importance in Azerbaijani-Russian relations, attracts attention. The friendly relations between the two states and interethnic ties positively impact the involvement of labor migration in discussions and the emergence of new prospects for cooperation. The topic "A look at Azerbaijani-Russian migration ties," researched by the author, is of interest to both states and is one of the important points contributing to the development of bilateral relations. The article briefly digresses the history of Azerbaijani-Russian migration relations and lists. It analyzes in detail the important factors that contributed to cooperation in the field of migration, especially in the period since the early 1990s.

Keywords: *South Caucasus, migration, history, cooperation, labor migration*

Агиль Ахмедов

Диссертант программы доктора наук по специальности «История международных отношений» Института Истории и Этнологии им. А.А.Бакыханова Национальной Академии Наук Азербайджана, доктор философии по истории, доцент

ВЗГЛЯД НА АЗЕРБАЙДЖАНО-РОССИЙСКИЕ МИГРАЦИОННЫЕ СВЯЗИ

РЕЗЮМЕ

XXI век, в котором стремительно развиваются информационные технологии, также расширил ареал миграционных процессов. Миграция никогда не была такой актуальной, как сейчас. Особенно в результате природных явлений, военных конфликтов и других причин миграция больше похожа на вынужденное перемещение, чем на естественный процесс. В то время, когда миграционные процессы проходят чувствительный период, изучение таких важных моментов, как трудовая миграция в межгосударственных отношениях, позволяет лучше понять глобальный процесс. В научной работе миграционный фактор на фоне дипломатических и экономических отношений исследовался на основе статистических данных и документов. Используя историко-критический метод сравнения, были проанализированы фактические материалы, привлеченные к исследованию. На основе взгляда на двусторонние миграционные связи с использованием 36 научных литератур и источников был сделан научный вывод. История миграционных связей, представляющая малое значение в азербайджано-российских отношениях, привлекает в этом плане внимание. Существующие между обоими государствами дружественные отношения, межнациональные связи положительно влияют на вовлечение трудовой миграции в дискуссии и появление новых перспектив сотрудничества. Исследованная автором тема представляет интерес для обоих государств и является одним из важных моментов, способствующих развитию двусторонних отношений между ними. В статье представлен краткий экскурс в историю азербайджано-российских миграционных связей, перечислены и подробно проанализированы важные факторы, способствовавшие сотрудничеству в сфере миграции, особенно в период с начала 1990-х годов.

Ключевые слова: *Южный Кавказ, миграция, история, сотрудничество, трудовая миграция*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0024

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR TARİXİ
HISTORY OF INTERNATIONAL RELATIONS

UOT: 655.51; 347.232.1

YƏHYA BABANLI
AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun doktorantı, tarix üzrə fəlsəfə doktoru
e-mail: y_babanli@yahoo.com

AZƏRBAYCAN DİASPORUNUN MÜASİR İNKİŞAF SƏVİYYƏSİ: "İCTİMAİ DİPLOMATİYA" VƏ "YUMŞAQ GÜC" TƏZAHÜRLƏRİ

Giriş

Hazırda dünyada baş verən geosiyasi və geoiqtisadi dəyişikliklər, elmi-texniki tərəqqi, virtuallaşma, sosial şəbəkələrin geniş vüsət alması, ən əsası, sərhədlərarası sərbəst giriş-çıxış imkanları miqrasiya proseslərini yüksək dərəcədə intensivləşdirir. Qloballaşma şəraitində milyonlarla insan təmin olunmuş həyat tərzi sürmək və komfort yaşamaq arzusu ilə mənşə ölkəsindən təyinat ölkəsinə səpələnir. Bütün bunlar dövlətlərin etnososial və etnomədəni konfiqurasiyasını dəyişməklə yanaşı, yeni multikultural cəmiyyətlərin - etnik birliklər, milli icmalar, ictimai qruplar və diaspor təşkilatlarının yaranması ilə nəticələnir. Bu nöqteyi-nəzərdən yeni dövr etnik-milli baxımdan müasir əməkdaşlıq və dialoq sahələrinin yenilənməsini qaçılmaz edir. Beləliklə, sosial-mədəni konstitusiya quruluşuna malik olan diaspor daxili və xarici təsirlərə məruz qalaraq dəyişməyə məhkum olur və müvafiq forma alır. Bu fenomenin qeyri-bərabər şəbəkə quruluşu son dərəcə mürəkkəb olmaqla, sistem xüsusiyyətlərindən biri kimi özünü kəskin göstərir, gözlənilməz hallar baş verir.

Məhz bu xüsusda, diaspor və lobbi anlayışları müasir dövlətlərarası münasibətlərin atributlarından sayılır. Diaspor mənşəyinə görə sosial-mədəni hadisə olub müxtəlif cəhətlərə malik etnik-milli forma və məzmun daşıyır. Diaspor anlayışına konseptual şəkildə yanaşmaq, təhlil etmək və onun tədqiqinə ayrı-ayrı nəzəri-praktiki məsələləri vahid bir sistem halına gətirmək üçün yerli və xarici tədqiqatçılar tərəfindən daim cəhd edilir. Mütəxəssislər diasporu "yeni həyat tərzinin davranışı" adlandırırlar. Diasporlar yalnız tarixi vətənlərindən kənarda olan icmalara şamil edilir və bu xüsusda formasını dəyişir. Öz gücünü və təsir imkanlarını artırmaq məqsədilə lobbiçilik sahəsində təzahür edir. Eyni zamanda, etnik lobbiçilik də indiki dövrün çağırışı kimi prioritetdir. Siyasi-iqtisadi məzmuna malik lobbi fəaliyyəti formaca daha həssas-strateji mahiyyət kəsb edir. Çünki, bu yöndə xarici təhdidlərə qarşı duruş gətirmək gərəkir və üstəlik nəzərə alsaq ki, bu proses sabit deyil, onda daha da diqqətli olmaq lazımdır. Ona görə ki, özünü inkişaf etdirən sosial-mədəni sistem olaraq diasporlar yeni təşkilatlar formalaşdırır. Hər bir halda diasporun göstərilən spesifik xüsusiyyətləri sistem təşkil edir - onun məqsədyönlülüyü fəaliyyəti və hərəkətliliyi ilə rabitə təşkil edir.

Belə olduğu təqdirdə müasir dövrün əsas aktorlarından birinə çevrilən, etnik məzmun daşıyan mürəkkəb konstruksiyalı və insanların mobilizasiyası fonunda yaranan diaspor potensialının effektiv koordinasiya edilməsi, bu istiqamətdə adaptasiya və inteqrasiyaya diqqət yetirilməsi və lobbi fəaliyyətinin

düzgün yönləndirilməsi ayrı-ayrı dövlətlərin humanitar siyasətlərində mühüm yer tutur. Diasporlar qloballaşmanın transmilli faktoru kimi beynəlxalq münasibətlər sisteminin "milli özünüdərk və özünüifadə" elementi hesab olunur. Ümumilikdə götürsək etnosiyasi araşdırmaçılar və humanitar sahə üzrə mütəxəssislər diasporu indiki zamanın trendi olaraq görürlər.

Hazırda "ictimai diplomatiya" (ingiliscə: public diplomacy və ya xalq diplomatiyası - xarici ictimaiyyətdə hökumətin strateji hədəflərinə qarşı əminlik və ya dözümlülük qurulması məqsədi ilə hökumət hesabına xarici ictimaiyyətin məlumatlandırması və onlara təsir etməyin vasitəsi ilə bilavasitə əlaqə yaradılmasıdır) və "yumşaq güc" (ingiliscə: soft power) - siyasi hakimiyyət forması kimi ifadə olunur. Yumşaq gücə apellyasiya və cazibə yolu ilə başqalarının üstünlüklərini formalaşdırmaq qabiliyyəti daxildir. Yumşaq gücün əsas xüsusiyyəti qeyri-zorakılıqdır; yumşaq gücün valyutası isə mədəniyyət, siyasi dəyərlər və xarici siyasətdir) müasir dövlətlərarası münasibətlərdə təsir elementi kimi xarakterizə olunur. "İctimai diplomatiya" və onun məntiqi davamı kimi "xalqlararası diplomatiya" (public diplomacy) diaspor quruculuğu kimi mühüm sahədə sosial-mədəni münasibətlərin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərir. Eyni zamanda da dövlətlərin xarici siyasət strategiyasında xüsusi rol oynayır və "yumşaq güc" faktoru olaraq diplomatik mexanizmlərin diaspor işinə xeyli dərəcədə müsbət təsir göstərdiyini əks etdirir. Məhz diaspor anlayışının bu istiqamətdə formalaşması və təkamülünün izlənilməsi, müxtəlif xalqların timsalında müvafiq sahədə diasporlaşma, onun siyasi məqsəd və vəzifəsi, yəni lobbiləşməsi proseslərinin nəzərdən keçirilməsi, habelə Azərbaycan diasporu, eləcə də lobbiçiliyinin hərəkət və fəaliyyətini, hədəfinin nədən ibarət olduğunun təhlil edilməsini dövrün tələbi olaraq qeyd etmək mümkündür.

XX əsrin sonlarında dünya nizamının dəyişməsi, kürəsəl proseslər və regional hadisələr fonunda Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etməsi, təkcə ölkə ərazisində yaşayan azərbaycanlıların həyatında deyil, bəşər tarixinin müxtəlif dövrlərində ayrı-ayrı ölkələrə səpələnən, oranı özlərinə ikinci vətən seçən soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin də həyatında yeni bir mərhələnin başlanmasına səbəb oldu. Xaricdə yaşayan azərbaycanlılarla əlaqələrin yaradılması, diaspor quruculuğu və bu sahədə təşkilatlanma mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Bu amil milli və dünyəvi dəyərlərin qorunması baxımından vacib məsələ olduğu üçün dövlət səviyyəsində müvafiq işlərin görülməsini və müasir dövrün tələblərinə cavab verən mexanizm qurulmasını aktual etmişdi. Zaman keçdikcə bunu daha da dərindən hiss etməyə başladıq və milli dövlətçilik quruculuğunda, xarici siyasət strategiyasında "xaricdə yaşayan azərbaycanlılar" anlayışının, habelə diasporun yeri və rolunun vacib olduğunu hiss etdik.

XXI əsrin qeyri-müəyyən nizamı fonunda sürətlə dəyişən dünyanın yeni reallıqları bütün etnoslar qarşısında milli nöqteyi-nəzərdən taleyüklü vəzifələr qoyur. Dövlətlər və xalqlar arasında gedən inteqrasiya prosesləri, planetin ümumi mənzərəsini köklü şəkildə dəyişdirən hadisələr bəşər sivilizasiyasının növbəti inkişaf mərhələsinə keçid etdiyini göstərir.

Bütün bunlar bir daha göstərir ki, müasir dövrün trendinə çevrilən diasporun Azərbaycan kontekstində tədqiq və təhlili vacib əhəmiyyət daşıyır. Bu sahənin yeni fazaya daxil olaraq təsir elementinə çevrilməsi, xalqlararası əlaqələrdə və dövlətlərarası münasibətlərdə oynadığı "ictimai" və "yumşaq" rolun araşdırılması milli və bəşəri nöqteyi-nəzərdən effektiv ola bilər.

"Müasir dövrdə baş verən qlobal transformasiyalar, dövlət sərhədlərinin dəyişməsi, dünya xəritəsində yeni dövlətin meydana gəlməsi şəraitində biz yer kürəsi əhalisinin kütləvi şəkildə yerdəyişməsinin və ayrı-ayrı ölkələrdə milli diasporların formalaşmasının şahidi oluruq. Diasporların yaranması və formalaşması proseslərinin tədqiqi təkcə akademik tarixi tədqiqat üçün deyil, ilk növbədə, öz vətənindən kənarda yaşayan ayrı-ayrı millətlərin milli maraqlarına cavab verən bir

məsələdir. Bu kontekstdə dünyanın müxtəlif regionlarında fəaliyyət göstərən Azərbaycan diasporunun formalaşmasının hərtərəfli və dərindən öyrənilməsi xüsusi elmi, siyasi və sosial-mədəni aktuallıq kəsb edir" [1].

Göründüyü kimi, "ictimai diplomatiya" və "yumşaq güc" elementlərini ehtiva edən diaspor və lobbi məfhumları hər bir sahədə, inkişaf prosesində və müxtəlif problemlərdə özünü bariz şəkildə göstərməyə başladı. Təsadüfi deyil ki, Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin ilk illərində qəbul edilən, milli dövlətçiliyimiz üçün strateji əhəmiyyət kəsb edən müvafiq sənədlərdə xaricdə yaşayan azərbaycanlıların hüquq və əsas azadlıqlarının təmin edilməsi diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Azərbaycanın dünyada artan nüfuzunun daha da möhkəmlənməsi, ölkəmizin beynəlxalq aləmdə tanıdılması və təbliğ olunmasında dövlətlə yanaşı, diaspor təşkilatlarının da payı vardır. Onların üzərinə Ana vətənin hüdudlarından kənarda, beynəlxalq miqyasda Azərbaycanın fəal təmsilçi və təbliğatçısı kimi kifayət qədər böyük vəzifə və məsuliyyət düşür. Diaspor təşkilatlarının fəaliyyət istiqamətlərindən biri də Azərbaycanın beynəlxalq arenada tanınmasına, qədim və zəngin mədəniyyətə malik olan xalqımız haqqında obyektiv ictimai rəyin formalaşmasına kömək etməkdir. Bu sahədə optimal yollardan biri də xalqlararası münasibətlərin möhkəmlənməsinə xidmət edən fəaliyyətin genişlənməsidir. Azərbaycan diaspor təşkilatları öz milli-mənəvi dəyərlərinin qorunub saxlanması, xaricdəki azərbaycanlı nəslin sağlam ruhda böyüməsində və bu qəbildən olan digər missiyaların yerinə yetirilməsinə töhfə verir. Burada "ictimai diplomatiyanın" xalqlararası münasibətlərə müsbət təsiri və bunun diplomatik missiyada təzahürü kimi mühüm məsələlər Azərbaycan diaspor təşkilatlarının fəaliyyətində yeni perspektiv əməkdaşlıq üçün zəmin yaratmaqdadır. Nəticə etibarilə Azərbaycan haqqında dünya ictimaiyyətində aydın təsəvvür yaranır, etnik xüsusiyyətlərimiz, multikultural və tolerant həyat tərzimiz beynəlxalq münasibətlərə asanlıqla təqdim olunur.

Azərbaycan dövləti dünya azərbaycanlılarının real və potensial imkanlarını dəyərləndirmək, bunu milli yöndə səfərbər etmək, müstəqil dövlət quruculuğu prosesində iştiraka cəlb etmək, vahid ideologiya - "azərbaycançılıq" ətrafında birləşmək və mütəşəkkil qüvvəyə çevirmək səylərinə ciddi əhəmiyyət verir.

Bu xüsusda, 2001-ci ildə strateji və əhəmiyyətli addımlardan biri noyabrın 9-10-da Bakıda Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 2001-ci il mayın 23-də imzaladığı sərəncama əsasən keçirilmiş bu qurultay dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, dünya azərbaycanlıları arasında birliyin və həmrəyliyin təmin olunması, habelə Azərbaycan icmaları, cəmiyyət və birliklərinin fəaliyyətinin gücləndirilməsi və koordinasiyası üçün şərait yaratdı. Həmçinin, elmi-intellektual potensialın formalaşmasına və inkişafına rəvac verdi. Bu siyasətin davamı olaraq, Azərbaycan ziyalılarından, tanınmış şəxslərdən, dövlət və hökumət nümayəndələrindən ibarət Dünya Azərbaycanlılarının Əlaqələndirmə Şurasının yaradılması bu sahəyə xüsusi əhəmiyyət verildiyini bir daha təsdiqlədi. Bakı şəhərində Dünya Azərbaycanlılarının 2006-cı ildə ikinci, 2011-ci ildə üçüncü, 2016-cı ildə dördüncü və Şuşa şəhərində 2022-ci ildə beşinci Qurultayları keçirilmişdir [9].

İndiki zamanın tələbləri nəzərə alınaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2008-ci il noyabrın 19-da imzaladığı müvafiq sərəncamla Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin əsasında Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradılması da məhz zərurətdən irəli gəlirdi ki, bu da diaspor sahəsinin yeni mərhələdə inkişafına hesablanmışdı. Komitənin yaradılmasından sonra xaricdəki azərbaycanlıların təşkilatlanması və onlarla müvafiq işin aparılması daha geniş vüsət almış, bu sahədə konseptual yanaşma ortaya qoyulmuşdur.

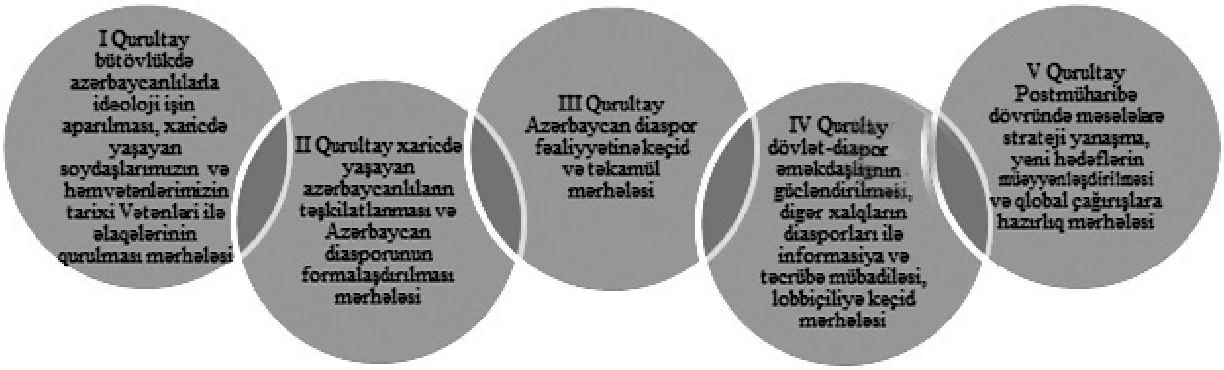

Birinci Qurultaydan sonra Azərbaycan diaspor fəaliyyəti təşəkkül tapmış və mövcud sahədə tamamilə yeni mərhələ başlamışdır. Ümummilli lider Heydər Əliyev bu sahədə sistemli dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə 2002-ci il 5 iyul tarixində "Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması barədə" fərman imzalamışdır [7].

Komitənin yaradılması xaricdəki Azərbaycan cəmiyyətlərinin, birliklərinin və dərnəklərinin fəaliyyətinin vahid mərkəzdən koordinasiyasına, habelə onların dövlətin birbaşa diqqəti və qayğısı ilə əhatə olunmasına geniş imkanlar vermişdir. Komitə dünya azərbaycanlılarının konsolidasiyasında, diaspordan lobbiyə doğru inkişafında yeni bir mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Komitə qısa müddətdə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin "azərbaycançılıq" ideologiyası və Azərbaycan dövləti ətrafında "mütəşəkkil ordu" kimi birləşməsi istiqamətində bir sıra işlər görməyə müvəffəq olmuşdur.

2002-ci il 27 dekabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində "Xaricdə yaşayan azərbaycanlılarla bağlı dövlət siyasəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmiş və bu sahədə dövlət siyasətinin məqsəd və vəzifələri müəyyən olunmuşdur [9].

"Xaricdə yaşayan azərbaycanlılarla bağlı dövlət siyasəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən, xaricdə yaşayan və fəaliyyət göstərən azərbaycanlıların əsas hüquq və azadlıqları Azərbaycan dövləti səviyyəsində qorunur. Habelə, iş adamı olan azərbaycanlıların ölkə iqtisadiyyatına sərmayə qoyması üçün qanunda gömrük, vergi güzəştləri nəzərdə tutulur. Bu qanun xaricdə yaşayan azərbaycanlılarla bağlı Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasətinin məqsəd və prinsiplərini və bu siyasətin həyata keçirilməsini müəyyənləşdirən mühüm sənəd kimi təqdirəlayiqdir.

Bu dövr ərzində Azərbaycan diasporunun etnik rəngarəngliklərini və milli koloritlərini qoruyub saxlaması, soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin tarixi vətənləri ilə əlaqələrinin yaradılması, onlara öz kimlikləri və ata-baba yurdları qarşısında duran vəzifə və funksiyaların xatırladılması məqsədilə dünya azərbaycanlılarının qurultayları keçirilmiş, dövlət proqramları və həmrəylik xartiyası qəbul edilmişdir [7].

Hazırda bu sahədə yeni mərhələyə başlanılmışdır. Belə ki, xaricdə "Azərbaycan evləri"nin yaradılması, milli tariximizi əks etdirən eksponatların sərgisinin keçirilməsi, milli brend məhsullarından ibarət yarmarkaların təşkili, butiklərin açılması kimi tədbirlərin reallaşdırılması ənənəsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. "Azərbaycan evləri"nin yaradılması bu baxımdan milli diaspor təşkilatlarımızın fəaliyyət göstərdiyi ölkələrdə "ictimai diplomatiya"nın, xalqlararası münasibətlərin genişlənməsinə əlverişli təsir göstərir.

Qeyd etməliyik ki, diaspor işində nailiyyətlərlərimizlə yanaşı problemlərimiz də möv-

cuddur. Bunun da ən başlıca səbəbi Azərbaycan diasporunun imkanlarından tam mənada istifadə edə bilməməyimiz və fərdi marağın ümumi mənafedən üstün tutulması problemidir. Bu əsasən elmi potensialdan, kütləvi informasiya vasitələrindən və müasir texnologiyanın imkanlarından yetərincə yararlanmamağımızdan irəli gəlir. Eləcə də şəxsi ambisiyalar, fərdi maraqların etnik-milli mənafedən üstün tutulması, diaspor rəhbərlərinin öz arlarında "birincilik" mübarizəsi Azərbaycan diasporunu "ictimai diplomatiya" və "yumşaq güc" üsullarından tamamilə uzaq salır.

Bu gün xarici ölkələrdə açılan "Azərbaycan evləri"nin konsepti azərbaycanlıların birliyi və həmrəyliyi, milli inkişafı ilə yanaşı, "ictimai diplomatiya" və "yumşaq güc"ə hesablanmışdır. Burada Azərbaycan haqqında aydın təsəvvürün yaradılması, ziyarətçilər üçün geniş məlumatlılığın olması və gerçəkləşdirilən müxtəlif tədbirlərin qayəsi bu iki istiqamətə hesablanmışdır.

Bildiyimiz kimi, diaspor amili müasir dünyada mühüm əhəmiyyət kəsb etməklə, beynəlxalq aləmdə də xalq diplomatiyasının subyekti statusu qazanmışdır. Hətta, mütəxəssislər diasporu müasir dünyanın ayrılmaz atributu hesab edirlər, çünki diaspor dünyada gedən qlobal proseslər, geosiyasi hadisələr fonunda baş verən dəyişikliklər nəticəsində "siyasi alətə" çevirilərsə, milli müxtəlifliyin qorunmasına, saxlanılmasına zərbə vura bilər. Bu da bizi bir daha düşündürməyə vadar edir və milli dövlətçiliyimizdə həssas məsələ hesab oluna biləcək diaspor potensialından düzgün istifadə etməyin və istqamətləndirməyin vacibliyini ön plana çəkir.

Diaspor fəaliyyətində başlıca şərt mənsub olduğu etnik azlığın mədəniyyətini, dilini qoruyub saxlamaqdan ibarət olmalıdır. Beynəlxalq səviyyədə isə müxtəlif diasporlarla birgə milli və bəşəri inkişaf kontekstində fəaliyyət planlarının, proqramlarının hazırlanması və tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədəuyğundur. Nəzərə almalıyıq ki, diaspor könüllü fəaliyyət olub, ictimai xarakter daşıyır. Diasporu milli maraqların, adət-ənənələrin qorunmasında vasitə kimi görürüksə, onun hər hansı bir mərkəz adı altında birləşməsi o qədər də əhəmiyyət kəsb etmir. Buna görə də burada sağlam diaspor şüuruna malik şəxsin hər hansı bir mərkəzləşdirilmiş təşkilatda birləşməsi vacib deyil. Əgər o kəsdə "diaspor şüuru" formalaşıbsa, o, yaşadığı cəmiyyətə inteqrasiya etməklə öz milli xüsusiyyətlərini, dilini qoruyub saxlayacaq və vətənini təmsil edəcəkdir. Əslində bu bir neçə nəfərin hansısa təşkilatda, konqresdə birləşib, ayda, ildə və yaxud da xüsusi günlərdə bir araya gəlməsindən və tədbir keçirməsindən daha faydalıdır. Həmçinin, akademik yanaşma mühüm əhəmiyyətə malikdir. Xarici ölkələrin dərs vəsaitlərinə ölkəmizlə bağlı məlumatların salınması və ya təhsil ocaqlarında azərbaycanlı mütəxəssislərin iştirakı ilə dərs saatlarının keçirilməsi effektiv ola bilər.

Diaspor çox mürəkkəb təyinata malikdir. Bundan düzgün istifadə edilməzsə, müxtəlif qüvvələr diasporu neqativ hallar üçün vasitə kimi istifadə edə bilərlər. Ona görə də strategiya düzgün qurulmalıdır ki, bundan xüsusi maraqlar üçün yox, ümumi məqsəd və vəzifə, milli maraq və mənafe üçün istifadə edilsin.

O cümlədən, xaricdə azərbaycanlılar ilə bağlı üç həssas və strateji məsələyə xüsusi diqqət yetirilməli, İranın Qərbi və Şərqi Azərbaycan ostanlığı (Cənubi Azərbaycan), Rusiyanın Dağıstan Respublikası (Dərbənd) və Gürcüstanın Aşağı Kartli diyarı (Borçalı) ərazisində yaşayan azərbaycanlılar diaspor kateqoriyasına şamil edilməməlidir. Çünki onlar tarixi-etnik vətənlərində yaşayırlar. Bəllidir ki, diaspora aborigenlər şamil olunmur və gəlmələr bu kateqoriyaya daxildir. Bütün sadalanan məsələlərə kompleks baxış və yanaşmanın ortaya qoyulması diaspor sahəsində siyasətə məsul qurum olan Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin üzərinə düşür.

Bununla, Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi ilə Xarici İşlər Nazirliyinin müvafiq vəzifələrinə yenidən baxmaq və konkretləşdirmək lazımdır. Daha yaxşı olar ki, Nazirliyin xaricdə nümayəndəliklərinin olmasını nəzərə

alaraq, o, təşkilati işlər və təmsilçi seçimi məsələlərində birbaşa iştirak etsin, Komitə isə onların inkişafına kömək məqsədilə öz tövsiyə xarakterli təkliflərini, proqramlarını versin və keçirilməsi planlaşdırılan müvafiq tədbirin təsnifatına uyğun materiallarla onları təmin etsin. Xaricdə yaşayan azərbaycanlı ailələri bu fəaliyyətə cəlb etmək üçün stimullaşdırıcı tədbirlər həyata keçirilməli və diaspor kontingentin ictimai mənşəyi, demoqrafik vəziyyəti, miqrasiya etmə səbəbləri və hansı işlə məşğul olduqları nəzərə alınaraq iş aparılmalıdır. İstənilən diaspor nümayəndəsinin sosial mənşəyindən asılı olmayaraq, Komitə ilə əlaqə yaratmaq imkanı olmalıdır. Bunlarla yanaşı, aşağıdakı tədbirlərin görülməsi effektiv ola bilər:

- ✓ Komitənin fors-major hallarda fəaliyyətini operativ şəkildə reallaşdırmaq və yüksək keyfiyyətlə təmin etmək.
- ✓ Komitənin qeyri-müəyyən vəziyyətlərdə öz vəzifələrini yerinə yetirərkən və hüquqlarını həyata keçirərkən digər icra hakimiyyəti orqanları, yerli özünüidarəetmə orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları, Dünya Azərbaycanlılarının Əlaqələndirmə Şurası, Azərbaycan Respublikasının səfirlik, konsulluq və digər diplomatik nümayəndəlikləri, xaricdə yaşayan azərbaycanlılar, eləcə də onların təsis etdiyi diaspor təşkilatları, habelə Azərbaycana dost münasibət bəsləyən digər xalqların diasporları ilə qarşılıqlı əlaqədə olmaq;

Belə ki, Komitənin istənilən situasiyalara çevik reaksiya verən mexanizmini qurmaq və etibarlı imic qazanması ideoloji baxımdan vacibdir.

Xaricdə ölkəmizin iqtisadi və siyasi maraqlarını təmin etmək məqsədilə lobbi fəaliyyətini inkişaf etdirmək gərəkdir. Bu xüsusda lobbi institutunun yaradılması, milli qanunvericiliyin qəbul edilməsi və müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün mexanizmin qurulması məqsədəuyğundur. Həmçinin Azərbaycan diasporunun inkişafına dəstək olmaq və bu istiqamətdə fəaliyyət göstərən təşkilatların maddi-texniki bazasını gücləndirmək, ölkəmizin tanıtımı və təbliği ilə bağlı həyata keçirilən yerli, regional və beynəlxalq layihə və proqramları qrant şəklində məqsədli maliyyələşdirmək, bu sahədə nəzəri-praktiki konfrans, seminar, simpozium və digər tədbirlərin təşkili üzrə layihələri dəstəkləmək məqsədilə Azərbaycan Diasporuna Dəstək Fondunun yaradılması ümumi işimizin xeyrinə hesab oluna bilər.

Ən əsası, diasporun hərtərəfli inkişafı üçün həm mövcud olduğu ölkənin, həm tarixi vətəninin, həm də beynəlxalq təşkilatların, beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə uyğun strategiya qəbul olunmalıdır. Bu gün regional deyil, qlobal təşkilatlarda təmsil olunaraq beynəlxalq birliklərin yaradılması zəruridir.

Dünyada istər klassik, istərsə də müasir diasporlar mütəxəssislər tərəfindən qəbul edilmiş model üzərində fəaliyyətlərini qururlar.

Birincisi, həmvətənlərin azadlığı və hüquqlarının müdafiəsi;

İkincisi, diasporun potensialından milli maraqların və dövlətlərarası münasibətlərin inkişafında istifadə edilməsi,

Üçüncüsü, "qeyri-vətənpərvər"lik imicinin yaradılması ilə məqsədyönlü işlərin həyata keçirilməsi.

Tarixdən məlumdur ki, yüzilliklərlə yaşı ölçülən dünyəvi yəhudi diasporu öz strategiyasını "qeyri vətənpərvər"lik metodu ilə qurub və dövlətə hər cür köməklik edir ki, onlar yaşadıqları yerlərdə məskunlaşsınlar. Öz mədəniyyət və ideologiyalarının daşıyıcıları olsunlar. Dünyanın müxtəlif qitələrinə səpələnən yəhudilərin belə bir yanaşma ortaya qoyması ideoloji cəhətdən milli məqsədyönlülük olaraq vahid dövlətin qurulması və inkişafına hesablanmışdır. Onlar buna, adətən islamın ilk qibləsi Qüdsə bu qaydada and içirlər: "Əgər mən səni unutsam, Yerusəlim, qoy mənim sağ əlim qurusun, əgər, Yerusəlimi öz sevincimin zirvəsinə yüksəltməsəm, qoy dilim qırtlağıma yapışsın") [6].

Gəlin görək, Azərbaycan diasporu sadaladığımız modellərdən hansı ilə işləyir!? Bəlkə

bizə də yeni bir ideologiya, yeni bir "and" lazımdır!?. Məsələn elə himnimizin sözlərində deyildiyi kimi: "Azərbaycan, Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!".

Diaspor quruculuğunda müasir dövrün tələb və təklifləri nəzərə alınmalı, bu məsələdə ona uyğun inkişaf etdirilməlidir. Zamanın tələblərinə cavab verən mexanizm yaradılmalı və daim fəallıq göstərməlidir. Azərbaycan naminə diasporun imkanlarından geniş istifadə olunmalı və respublikamızda müxtəlif sahələrdə meydana çıxan problemlərin həllində onun fəal iştirakının təmin edilməsi yolunda işlər görülməlidir. "Azərbaycan diasporunun təşəkkül tapması və inkişafının tədqiqi, diasporun Azərbaycanla və azərbaycanlıların yaşadıqları ölkələrdə əlaqələrinin möhkəmləndirilməsindəki rolu da araşdırılmalıdır. Eyni zamanda, bu ölkələrin ictimai həyatında azərbaycanlıların iştirakının müəyyənləşdirilməsi, Azərbaycan diasporunun tarixi Vətəni ilə əlaqəsinin gücləndirilməsinin öyrənilməsi, Azərbaycan lobbisinin siyasi və iqtisadi potensialının və ondan istifadə imkanlarının müəyyən edilməsi və s. qarşıda duran vəzifələrdəndir". [10]

Bu sahədə isə ən başlıca şərt Azərbaycanın hüdudlarından kənarda məskunlaşan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin doğma torpağa yadlaşmaması məsələsinin diqqətdə saxlanılmasıdır.

Təkcə 30 il ərzində Erənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı problem və prosesləri nəzərdən keçirəndə görürük ki, diasporların müasir dünyada yeri və rolu son dərəcə böyükdür. Eləcə də erməni diasporunun məkirli simasında aparılan təbliğat və təşviqatın nəticəsində, yəni "ictimai diplomatiya" və "yumşaq güc"ün təzahürləri fonunda Azərbaycana qarşı yaranan qeyri-obyektiv münasibətə diqqət etmək kifayətdir.

Bundesverin Aparıcı Kadrlar Akademiyası yanında Beynəlxalq Təhlükəsizlik Elmi Forumunun üzvü (Berlin, Almaniya), professor Yohannes Rau bunu belə təhlil edir: "Müəllif burada bilərəkdən "Dağlıq Qarabağ münaqişəsi" terminindən istifadə etmir, çünki iki dövlət arasında qarşıdurmanın məzmunu Azərbaycanın Qarabağ separatçıları ilə mübarizəsindən daha genişdir və tarixən dərindir. ...Məhz "erməni təcavüzü" ona görə deyilir ki, Qarabağın Azərbaycanın tərkibindən çıxma hərəkatında, həmçinin təcavüz və işğalda böyük ideoloji, təşkilati və maddi-maliyyə rolunu ümumdünya erməni icması, bir çox ölkələrdə kifayət qədər nüfuzlu erməni diasporu oynamışdır və oynayır" [5].

“Müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar, ilk növbədə, öz milli kimliklərini dərk etməli və qorumalı, Azərbaycanın dilini, mədəniyyətini, incəsənətini, mütərəqqi ənənələrini, tarixini yaşatmalı, inkişaf etdirməlidirlər. Hər bir xalqın mövcudluğunun ideoloji-siyasi və mənəvi təməl prinsipi kimi nəzərdən keçirilən bu meyarlar xaricdəki soydaşlarımız üçün də əsas olmalı, daim diqqətdə saxlanılmalıdır. Bu, bütün dünyada yaşayan soydaşlarımızın mədəni-mənəvi birliyinin təminatı baxımından bəlkə də ən mühüm şərtdir” [4].

Nəticə

Gəldiyimiz yekun nəticəyə əsasən yeni mərhələdə Azərbaycan diasporunun fəaliyyətini genişləndirmək və gücləndirmək üçün aşağıdakı müddəalara diqqət yetirmək olar:

- ✓ diasporun fəaliyyətinin genişləndirilməsi üçün nüfuzlu azərbaycanlılar bu işə cəlb edilməlidir;
- ✓ Azərbaycan diaspor təşkilatlarının potensialının artırılması və onların beynəlxalq arenaya çıxması istiqamətində iş aparılmalıdır;
- ✓ dövlətin diaspor sahəsində siyasəti dövrün tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməli, rəsmi şəxslər, xarici səfərə gedən nümayəndə heyətləri həmvətənlərimizlə müntəzəm görüşməli, diaspor nümayəndələrinə baş çəkməli və onların vəziyyəti, problemləri ilə yaxından maraqlanılmalıdır;
- ✓ elm, təhsil müəssisələrində bu sahəyə xüsusi diqqət yetirilməli və tələbə-gənclər arasında diaspor şüuru formalaşdırılması istiqamətində proqramlar hazırlanmalıdır;
- ✓ diaspor təşkilatlarına rəhbərlik edən şəxslər düzgün seçilməli və diasporun bütün zümrəsi tərəfindən qəbul olunması nəzərə alınmalıdır;
- ✓ Azərbaycan lobbiçiliyi ilə bağlı konsepsiya qəbul olunmalı, müasir dövrün çağırışları nəzərə alınaraq həyata keçirilməlidir;

Bütün bunlar, müasir dövrün meyillərinə və çağırışlarına uyğun olaraq, diaspor sahəsində konseptual baxışın ortaya qoyulması və proqramların qəbul olunmasını labüd edir. Bu xüsusda, ən başlıca məsələlərdən biri diasporla iş üzrə fors-major hallarda düzgün əlaqələndirmənin və koordinasiyanın qurulmasıdır.

- ✓ Hər bir qitə üzrə birləşmiş diaspor təşkilatı yaradılsa və ümumdünya azərbaycanlıları konqresi yaradılarsa bunun qlobal səviyyədə milli inkişafa müsbət təsiri olardı. Beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edilməsi və müvafiq status alınması zamanı artıq yetişmişdir. Azərbaycan diasporunun inkişafına dəstək olmaq və bu istiqamət üzrə fəaliyyət göstərən təşkilatların maddi-texniki bazasını gücləndirmək, həmçinin, respublikamızın tanınması və təbliği ilə bağlı həyata keçirilən yerli, regional, beynəlxalq layihə və proqramları qrant şəklində məqsədli maliyyələşdirmək, bu sahədə nəzəri-praktiki konfrans, seminar, simpozium və digər tədbirlərin təşkili üzrə layihələri dəstəkləmək məqsədilə diaspor fondunun yaradılması da günün tələblərindən hesab oluna bilər.

Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Xartiyasında göstərilir ki, “Müasir dövrdə xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar arasında milli-mənəvi birliyin möhkəmləndirilməsi, soydaşlarımızın təşkilatlanması prosesi keyfiyyətcə yeni məzmun kəsb etməkdədir. Bu, Azərbaycan diaspor quruculuğu işinə xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı ziyalıların, gənclərin və qadınların daha geniş şəkildə cəlb olunması, eləcə də Azərbaycanda yaşayan digər xalqların xarici ölkələrə köçmüş nümayəndələrinin cəlb olunması zərurəti ilə bağlıdır. Bu sahədə Azərbaycan diaspor təşkilatlarının əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar arasında ideoloji, mənəvi, siyasi və iqtisadi amillərə əsaslanan birliyin təmin olunmasına səy göstərilməsi, azərbaycanlılar arasında milli həmrəylik və birlik ideyalarını təbliğ etmək olmalıdır” [2].

Bu gün diasporlar təmsil etdikləri dövlətlərin xarici siyasətində mühüm əhəmiyyət kəsb

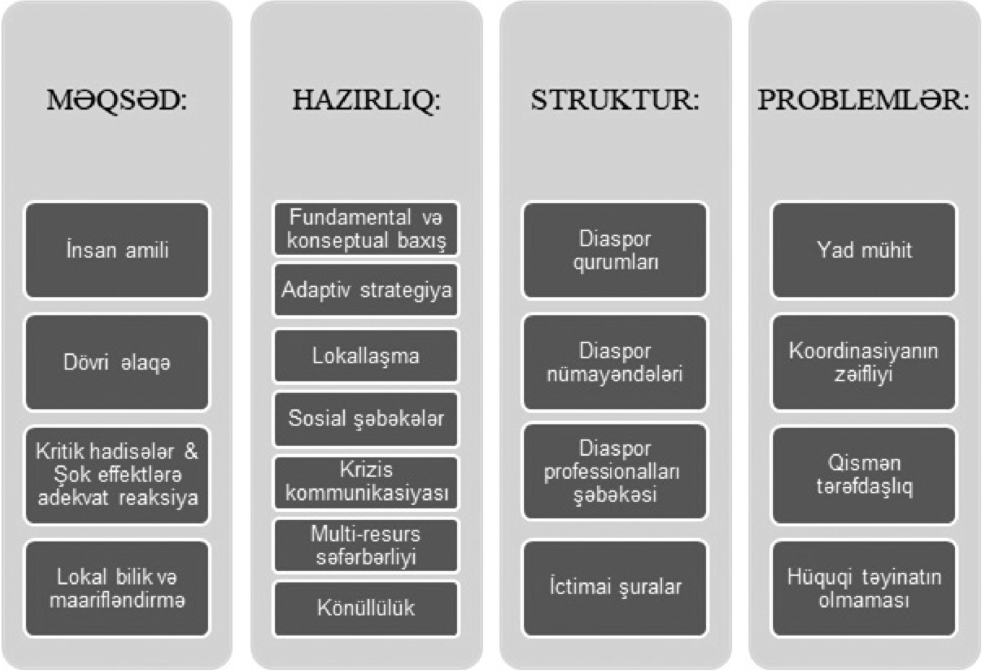

edir, diplomatik münasibətlərdə, siyasi dairələrlə əlaqələrdə təsir mexanizmi hesab olunur. Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətində diasporun yeri və rolu danılmazdır. Bu amil dövlət siyasətimizin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Azərbaycan diasporu dövlətlərarası münasibətlərin inkişafı, xalqlararası dostluğun möhkəmləndirilməsi, etnik-mədəni dəyərlərimizin, milli-mənəvi irsimizin, tariximizin, mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın, musiqimizin tanıdılması və təbliğində mühüm vasitədir.

Diasporlar dövlətlər arasında sosial, mədəni, iqtisadi və siyasi münasibətlərin də formalaşmasında mühüm rol oynayır. Bu faktor ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətlərdə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Müxtəlif xalqların diasporları fəaliyyət göstərdikləri ölkələrdə yaratdıqları ictimai birliklər vasitəsilə bu missiyanı həyata keçirməklə dünyada qarşılıqlı əməkdaşlığın təminatçısına və sülhün, əmin-amanlığın təbliğatçısına çevrilirlər. Bu kontekstdə Rusiya-Azərbaycan münasibətlərini belə şərh etmək olar: "İki ölkə arasında münasibətlərin inkişafında humanitar əlaqələr də az əhəmiyyət kəsb etmir və bu sahədə də son illər çox işlər görülmüşdür. Xüsusilə Rusiyada "Azərbaycan ili"nin, Azərbaycanda "Rusiya ili"nin keçirilməsi, Azərbaycan diasporunun Rusiya rəsmi dairələri tərəfindən dəstəklənməsi, rus dilinə Azərbaycanda olan münasibət və sair bu kimi məsələlər ölkələr arasında münasibətlərin möhkəmlənməsinə öz töhfələrini verir" [3; 7].

Rusiya hazırda azərbaycanlıların miqrasiya etdikləri ölkələr sırasında ilk sıralarda gəlir. Bu ölkədə Azərbaycan diaspor təşkilatlarının fəaliyyəti diqqət çəkir və "ictimai diplomatiyanın" Rusiya-Azərbaycan münasibətlərində, xalqlararası diplomatiyada və mədəni dəyərlərimizin inteqrasiyası kimi məsələlərdə vacib rol oynaya biləcəyindən xəbər verir.

Yeni dünya mənzərəsində diaspor beynəlxalq aləmdə aktuallıq kəsb etməklə diplomatiyanın vacib elementinə çevrilmişdir. Hazırda diaspor məsələsi beynəlxalq təşkilatlar və güclü dövlətlər tərəfindən diqqətdə saxlanılır. BMT yanında Yəhudi Konqresinin rəsmi status alması və ya ABŞ-da Qlobal Diaspor Forumunun keçirilməsinin ənənə halını alması buna bariz misaldır. 2011-ci ildə "Vətənə kömək edərək irəliyə getmək" şüarı ilə ikinci dəfə keçirilən Forumda ABŞ dövlət katibi H.Klinton öz nitqində: "Birləşmiş

/ Humanitar inkişaf üzrə əlaqələndirmə halqası /

Diasporun fövqəladə hallar zamanı inkişafa cavab verən tədbirlərinin strukturu

Çevik reaksiya – Düzgün koordinasiya – Açıq informasiya

Ştatlarda diaspor icmalarının nümayəndələrinin ya özləri fərdi qaydada, ya da Amerika hökuməti ilə tərəfdaşlıq əsasında vətənlərində problemlərin həllinə kömək edə biləcəyinə inandığını, Suriya diaspor üzvlərinə dəstək və tövsiyənin onların vətənində baş verənlərə qarşı məsələlərdə körpü rolu oynayacağını" qeyd etmişdir [8].

Şərh olunan nüanslar hazırda diasporun ayrı-ayrı dövlətlərin siyasətində və beynəlxalq münasibətlər sistemində böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini bir daha təsdiq edir. Belə demək mümkündürsə, müasir sosial-mədəni aləmdə milli mənliyi olan və yad ölkədə uyğunlaşmanın lazımi mərhələlərini keçən insanların diaspor adı altında birləşmələrinin əsas məramı və missiyası sabit həyat tərzi qazanmaq, öz milli genefondunu qorumaq və gələcək inkişaflarını təmin etməkdir. Dünya diasporlarının Azərbaycanda forumunun keçirilməsi və həmin tarixin təqvimdə "Beynəlxalq Diaspor Günü"nün təsis edilməsi milli və bəşəri baxımından əhəmiyyətli olardı. Ümumilikdə, diaspor hər hansısa bir etnosun vahid orqanizmi kimi qəbul edilməli, bu fenomen bütün hallarda diqqətdə saxlanılmalı və qayğı ilə əhatə olunmalıdır. Adi vaxtlarla yanaşı, böhran vəziyyət üçün strategiya və planlar işlənib hazırlanmalıdır.

Diaspor fəaliyyətinin mühüm formasını siyasi funksiyalarının yerinə yetirilməsi təşkil edir. Bu funksiyalar siyasi partiyalar, ictimai təşkilatlar yaratmaq, parlament və bələdiyyə seçkilərində iştirak etmək yolu ilə həyata keçirilir ki, bunda da əsas məqsəd yaşadıqları ölkələrin həyatında daha yaxından iştirak etmək, öz tarixi vətənlərinin vasitəçisi olmaqdır. Azərbaycan diasporu da bu modelləri təhlil etməli, müasir dövrün çağırışlarını nəzərə alaraq, milli inkişafa uyğun yeni model yaratmalıdır.

Bir sözlə, diaspor, lobbi təşkilatlarının əsas missiyası yaşadıqları və fəaliyyət göstərdikləri ölkələrin qayda və qanunları çərçivəsində mənsub olduğu xalqın adət-ənənəsini yaşatmaq, birliyi və həmrəyliyinin təminatçısı olmaq, tarixi vətəninin maraqlarını təbliğ etmək, mənafeyini qorumaq və xalqlararası əlaqələrin, dövlətlərarası münasibətlərin inkişafına müsbət mənada təsir göstərməlidir.

Bütün mövcud reallıq göstərir ki, Azərbaycan diasporunun potensialından geniş

istifadə olunması, ölkə həyatının müxtəlif sahələrində meydana çıxan problemlərin həllində onun fəal iştirakının gerçəkləşdirilməsi, ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunun daha da artmasına xidmət edən mütəşəkkil, sanballı bir qüvvəyə çevrilməsi yolunda hələ çox işlər görülməlidir. Bu baxımdan,Azərbaycan diasporunun müasir inkişaf səviyyəsində “ictimai diplomatiya” və “yumşaq güc”ün təzahürləri milli inkişafa, beynəlxalq aləmdə mədəni inteqrasiya proseslərinin sürətlənməsinə əminlik yaradacaqdır. Tam əminliklə demək olar ki, bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlər Azərbaycan diasporunun inkişafı prosesinə mühüm töhfə olmaqla, dünya azərbaycanlılarının daha sıx birliyinə və həmrəyliyinə, yeni mərhələdəki konseptual fəaliyyətinə geniş imkanlar açacaqdır.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan diasporu: tarix və müasirlik / layihənin rəh. Y. M. Mahmudov; elmi red. M. H. Seyidbəyli; AMEA A.A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutu.- Bakı: Turxan NPB, 2016.- 384 s.
2. Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Xartiyası. Bakı, 2008, 19 dekabr.
3. Hüseynzadə F. Diasporologiya¬ tarix elmində yeni istiqamətdir // “Paritet” qəzeti. 2011, -24¬-25 may.
4. Niyazov X. Dünya Azərbaycanlıları mütəşəkkil qüvvəyə cevrilir // "Azərbaycan" qəzeti, 2006, 24 may.
5. Rau Y. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin nizamlanmasına dair Avropanın mövqeyi // Azerbaijan Focus (Beynəlxalq münasibətlərə dair jurnalı). 2010, № 2 (2), s. 107-118
6. Еврейская диаспора: http://www.russian club.net/article_1376.html
7. Prezident Kitabxanası: https://files.preslib.az/projects/diaspora/articles/eart2017.pdf (Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin saytı: http://diaspor.gov.az/qanunvericilik/qanunlar/1.pdf)
8. Dünya Azərbaycanlılarının İnformasiya Mərkəzi: http://www.daim.az/view.php?lang=az&menu=17&id=18452
9. Vikipediya, azad ensiklopediya:https://az.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Az%C9%99rbaycanl%C4%B1lar%C4%B1n%C4%B1n_Qurultay%C4%B1
10. Zaur Əliyevin bloku: http://zaur.azeriblog.com/

Açar sözlər: *miqrasiya, diaspor, lobbi, “ictimai diplomatiya”, “yumşaq güc”, xarici siyasət, dövlətlərarası münasibətlər*

Yahya Babanli
The Institute of History named after A.A. Bakikhanov of ANAS,
Doctoral student, Ph.D. in History

THE MODERN LEVEL OF DEVELOPMENT OF AZERBAIJANI DIASPORA: MANIFESTATIONS OF "PUBLIC DIPLOMACY" AND "SOFT POWER"

ABSTRACT

In the scientific article, the state policy regarding Azerbaijanis living abroad after the restoration of independence of the Republic of Azerbaijan was discussed. Establishing relations with Azerbaijanis living abroad, building diaspora and organization in this field are of great importance. In the 21st century, the concepts of diaspora and lobby are considered to be attributes of modern interstate relations, based on relevant facts. The modern level of development of the Azerbaijani diaspora was scientifically analyzed, research was conducted on the manifestations of "public diplomacy" and "soft power". During the period of independence, the historical path of the Azerbaijani diaspora was reviewed, and the current realities were compared according to the situation. The importance of paying attention to a number of points in order to expand and strengthen the activities of the Azerbaijani diaspora at the new stage was noted, the main priorities ahead were determined and a number of suggestions and recommendations were given.

Keywords: *migration, diaspora, lobby, “public diplomacy,” “soft power,” foreign policy, international relations*

Яхья Бабанлы
Докторант Института Истории имени А.А.Бакиханова НАНА,
доктор философии по истории

СОВРЕМЕННЫЙ УРОВЕНЬ РАЗВИТИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ДИАСПОРЫ: ПРОЯВЛЕНИЯ «ПУБЛИЧНОЙ ДИПЛОМАТИИ» И «МЯГКОЙ СИЛЫ»

РЕЗЮМЕ

В научной статье обсуждалась государственная политика в отношении азербайджанцев, проживающих за рубежом, после восстановления независимости Азербайджанской Республики. Установление связей с азербайджанцами, проживающими за рубежом, создание диаспоры и организации в этой сфере имеют большое значение. В XXI веке понятия диаспоры и лобби считаются атрибутами современных межгосударственных отношений, основываясь на соответствующих фактах. Научно проанализирован современный уровень развития азербайджанской диаспоры, проведены исследования проявлений «народной дипломатии» и «мягкой силы». В период независимости был рассмотрен исторический путь азербайджанской диаспоры и сопоставлены нынешние реалии с учетом ситуации. На новом этапе была отмечена важность уделения внимания ряду моментов в целях расширения и укрепления деятельности азербайджанской диаспоры, определены основные предстоящие приоритеты и сформулирован ряд предложений и рекомендаций.

Ключевые слова: *миграция, диаспора, лоббизм, “публичная дипломатия”, “мягкая сила”, внешняя политика, международные отношения*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0026

RƏQƏMSAL DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ VƏ İNTELLEKTUAL SİSTEMLƏR
DIGITAL PUBLIC ADMINISTRATION AND INTELLIGENT SYSTEMS

UOT 354

ELÇİN ABASOV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının “Dövlət idarəçiliyində informasiya texnologiyaları” kafedrasının müdiri, dosent

e-mail: abasov_e@mail.ru

AYTƏN ƏLİYEVA

Elm və Təhsil Nazirliyi Fizika İnstitutunun “Yarımkeçiricilərdə və yarımkeçirici nanostrukturlarda köçürmə hadisələri” laboratoriyasının aparıcı elmi işçisi, dosent

e-mail: aliyeva.aytan81@gmail.com

DÖVLƏT GEOİNFORMASİYA SİSTEMLƏRİ: MÜASİR TENDENSİYALARIN YAŞIL İNKİŞAFA TƏSİRİ

Kəskin qlobal istiləşmə nəticəsində iqlim dəyişikliyinin təsirləri gün keçdikcə daha da artır. Bu və bunun kimi təhlükələri nəzərə alaraq xalqın rifahı və sonrakı nəsillərin parlaq gələcəklə təmini üçün dövlət idarəçiliyində davamlı inkişafı prioritet halına gətirmək lazımdır.

Ənənəvi ekoloji tədqiqatlara nisbətən informasiya sisteminin vaxt və resurs baxımdan daha səmərəli, verilən nəticələrin daha dəqiq olması bu sahəyə artan maraq üçün əsas faktor hesab edilir. Ətraf mühitlə bağlı məlumatların alınması üçün ekoloji biliklərdən əlavə texniki biliklərin də olmasına da ehtiyac duyulur.

Son illərin ən mühüm mövzularından biri olan dövlət idarəçiliyində davamlı inkişafın təmin edilməsi mövzusunda yaşıl İT və yaşıl texnologiya sahəsinin də rolu danılmazdır. Yaşıl texnologiya gücün səmərəli istifadə edilməsi, tullantıların azaldılması, ekologiya dostu məhsulların yaradılması, təhlükəli materialların istifadəsinin məhdudlaşdırılması kimi təşəbbüsləri özündə cəmləyir. Həm inkişaf etmiş, həm də inkişafda olan ölkələr üçün İKT(İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyaları) iqtisadi və sosial cəhətdən istiqamət verən güclərdəndir.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM) 2015-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən qəbul edilmiş və 2030-cu ilə qədər bütün ölkələr tərəfindən əldə edilməsi nəzərdə tutulan 17 məqsəddən ibarətdir. İnformasiya texnologiyaları ilə birbaşa əlaqəli olan Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 9-cu məqsəd, yəni “Sənaye, İnnovasiya və İnfrastruktur”dur. Bu məqsəd davamlı infrastrukturun inkişaf etdirilməsini, inklüziv və davamlı

sənayeləşmənin təşviq edilməsini, bütün ölkələrdə innovasiyaların inkişaf etdirilməsini və artırılmasını tələb edir.

İnformasiya texnologiyalarının potensialından istifadə etməklə Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olmaq və beləliklə daha yaxşı gələcək qurmaq mümkündür. Buna nümunə olaraq, distant təhsil platformaları, elektron səhiyyə, mobil bankçılıq, ağıllı kənd təsərrüfatı, bərpa olunan enerji kimi töhfə verəcək texnologiyaları göstərmək olar.

- **Distant təhsil platformaları:** İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə məktəblilər və tələbələr üçün təhsil bacarıqlarının inkişafı imkanlarını təmin etmək üçün istifadə edilə bilər.
- **Elektron səhiyyə:** Uzaq ərazilərdə yaşayan insanlara tibbi yardım və diaqnostika üçün istifadə edilə bilər.
- **Mobil bankçılıq:** Bank xidmətlərinə çıxışı artırmaq və maliyyə inklüzivliyini təşviq etmək üçün istifadə edilə bilər.
- **Ağıllı kənd təsərrüfatı:** Su və gübrə istifadəsini optimallaşdırmaq və kənd təsərrüfatı məhsuldarlığını artırmaq üçün istifadə edilə bilər.
- **Bərpa olunan enerji:** Günəş və külək enerjisi kimi bərpa olunan enerji mənbələrinin inkişafı və istifadəsi üçün istifadə edilə bilər.

Bu nümunələr informasiya texnologiyalarının Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olmaqda mühüm vasitə ola biləcəyini göstərir [3]. Hökumətlər, özəl sektor və qeyri-hökumət təşkilatları informasiya texnologiyalarının imkanlarından bütün bəşəriyyətin rifahı naminə istifadə etmək üçün birgə işləyə bilərlər (şəkil 1).

Ətraf mühitin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi “yaşıl” düşüncə tələb edir. Hazırda dünyada və ölkəmizdə bu sahəyə böyük diqqət ayrılır, innovativ yanaşmalar təqdim edilir. 25 dekabr 2023-cü il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ölkəmizdə 2024-cü ilin “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb. Sərəncamda Azərbaycanın 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair beş milli prioritetindən biri “Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi” kimi müəyyənləşdirilməsi qeyd olunur [1] .

Şəkil 1. Dayanıqlı inkişaf məqsədləri

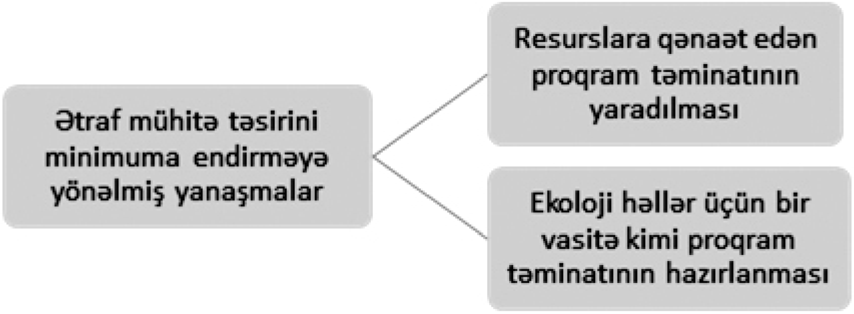

Şəkil 2. İT sahəsində ətraf mühit üçün istifadə olan yanaşmalar

"Yaşıl Ekologiya"nın təşkil olunması üçün müasir tendensiyaları nəzərə alaraq qeyd etmək lazımdır ki, kompüter biliklərinin tətbiqi də bu sahədə vacib məsələlərdən hesab olunur [2]. Burada ətraf mühitə təsirini minimuma endirməyə yönəlmiş yanaşmalara istinad edir (şəkil 2). Bu yanaşma aşağıdakı ikitərəfli yanaşmaları özündə ehtiva edir:

1. **Resurslara qənaət edən proqram təminatının yaradılması:** Bu, daha az enerji sərf edən və güclü aparata ehtiyacı minimuma endirən kodun yazılmasını nəzərdə tutur.
2. **Ekoloji həllər üçün bir vasitə kimi proqram təminatının hazırlanması:** Bu, enerjinin idarə edilməsi, ağıllı kənd təsərrüfatı və ya istehsalda resurs istifadəsinin optimallaşdırılması kimi digər sektorlarda ekoloji problemləri həll etmək üçün proqram təminatından istifadəni nəzərdə tutur.

Yaşıl proqram təminatının inkişaf etdirilməsi metodologiyalarının bəzi əsas aspektləri kimi bunları qeyd edə bilərik [3]:

- Effektiv proqramlaşdırma dillərinin seçilməsi;
- Optimallaşdırmış kodu;
- Bulud hesablamalarından səmərəli istifadə;
- Uzunömürlü dizaynın hazırlanması;

Yaşıl İT (green computing) kompüterlərin dizaynı, istehsalı, istifadəsi və utilizasiyası ilə ətraf mühitə minimal və ya heç bir təsiri olmayan resurslardan istifadə üçün effektiv yanaşmadır.

Yaşıl hesablamanın məqsədləri gücü və enerjini səmərəli şəkildə idarə etmək, ekoloji cəhətdən təmiz avadanlıq (hardware) və proqram təminatı(software) seçimi etmək, məhsulun istifadə müddətini artırmaq, materialın təkrar emal edilməsini təmin etməkdən ibarətdir. Yaşıl hesablama termini 1992-ci ildə ABŞ-da "Energy Star" proqramının başladılması ilə ortaya çıxdı. Bu, elektrik enerjisinə qənaəti və kompüterlərin yaratdığı istilik miqdarının azaldılmasını hədəfləyirdi. Fərdi kompüterlərin hissələri ətraf mühit üçün biolojik olaraq parçalanan olmayıb, parçalarının çox uzun müddət təbiətdə qalması və nadir hallarda təkrar istifadə edilə bilinməsi baxımından pisdir. Ətraf mühitin çirklənməsinin səbəbi istehsal qüsurları və kompüterlər üçün utilizasiya üsulları ola bilər. Kompüterlərin istehsalında istifadə olunan zəhərli kimyəvi maddələr var və biz onları bilmədən ataraq ətraf mühitə zərərli təsir göstərmiş olarıq. Beləliklə ətraf mühitimizi qorumaq və kompüterlərin zərərli təsirlərini azaltmaq üçün bu mövzuda məlumatlı olmalıyıq. [5]

Yaşıl hesablamalar bütün tullantıları azaltmaq, təkrar istifadə etmək və təkrar emalı təklif edən davamlı proseslər və təcrübələrə uyğunlaşdırmaqla həllər hazırlaya bilər.

Yaşıl hesablamalar 90-cı illərdə ABŞ-da enerji müdafiəsi ilə "Energy Star" Proqramı-

Cədvəl 1.

Yaşıl hesablamanın müsbət və mənfi tərəfləri

Yaşıl hesablamanın müsbət tərəfi	Yaşıl hesablamanın mənfi tərəfi
Elektrik enerjisinə qənaət etməklə karbon qazının istifadəsini aşağı salmaq	Cihazların maliyyət baxımından bahalı olması
İstehsalı və istifadəsində az elektrik enerjisi sərfiyyatı	Bəzi yaşıl kompüterlərin zəif olma riski
Az elektrik enerjisi, az maliyyət prinsipinin qorunması, təkrar emal, resurslardan istifadə	Anidən texnoloji dəyişim

nın başladılması ilə ortaya çıxdı. "Energy Star" kompüterlərə və digərlər elektron cihazlara verilən etiket növüdür [7].

Yaşıl hesablamanın (Green Computing) müsbət tərəfləri olduğu kimi, mənfi tərəfləri də mövcuddur (Cədvəl 1).

Əsas məqsədləri təhlükəli materialdan istifadəni azaldılması, məhsulun enerji səmərəliliyini maksimuma çatdırılması, təkrar emal qabiliyyətinin yaradılması məqsədilə olan yaşıl proqramlaşdırmada əməliyyat sisteminin arxitekturalaşdırılması 3 mərhələdən ibarətdir.

1. Fiziki təchizat xidməti qatı
2. Əməliyyat sistemi xidmət qatı
3. Tətbiq xidməti qatı

Yaşıl Ekologiya İnformasiya Sistemlərində istifadə olunan bəzi texnologiyalara nəzər salaq: [8]

1. Enerji İdarəetmə Sistemləri (EİS): Bu sistemlər binalardan, fabriklərdən və digər

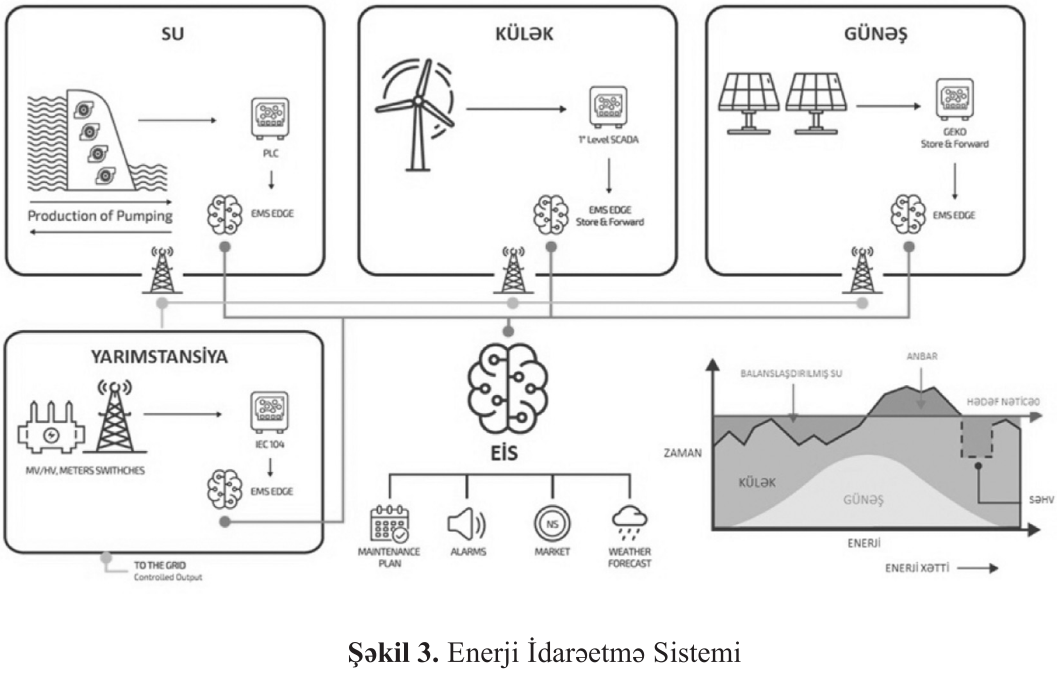

Şəkil 3. Enerji İdarəetmə Sistemi

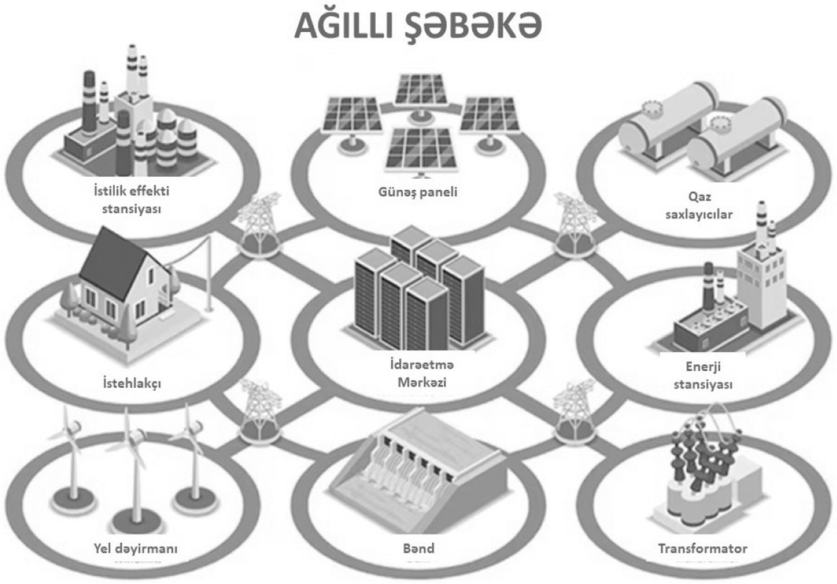

Şəkil 4. Ağıllı Şəbəkə təsviri

obyektlərdən enerji istifadəsi haqqında məlumat toplayır. Bu məlumatlar daha səmərəli istifadəsini hədəfləyən sahələri müəyyən etmək üçün istifadə edilə bilər (Şəkil 3).

2. Ağıllı şəbəkələr: Ağıllı şəbəkələr elektrik enerjisinin çatdırılmasının səmərəliliyini, etibarlılığını və davamlılığını artırmaq üçün İT-dən istifadə edən elektrik şəbəkələridir (şəkil 4).

3. Dəqiq Kənd Təsərrüfatı Sistemi: Dəqiq kənd təsərrüfatı torpaq şəraiti, məhsuldarlıq və digər amillər haqqında məlumat

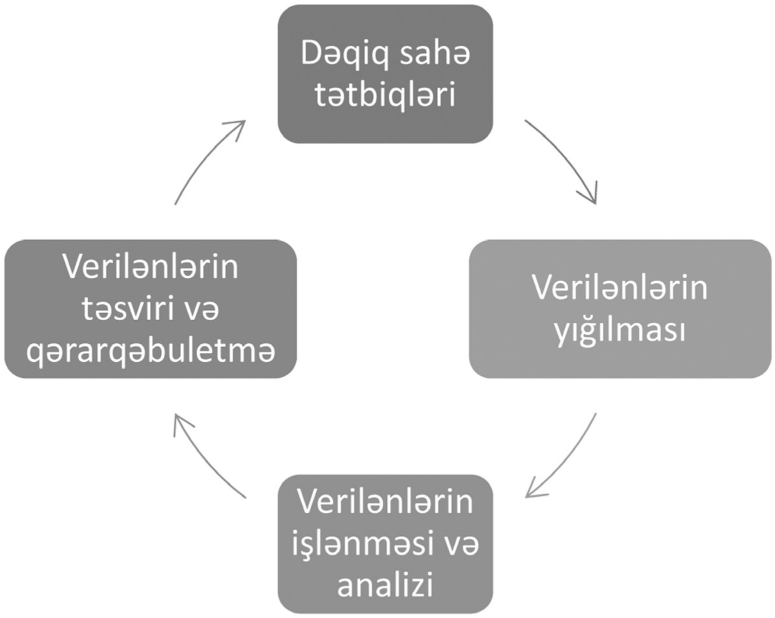

Şəkil 5. Dəqiq Kənd Təsərrüfatı Sisteminin işləmə mexanizmi

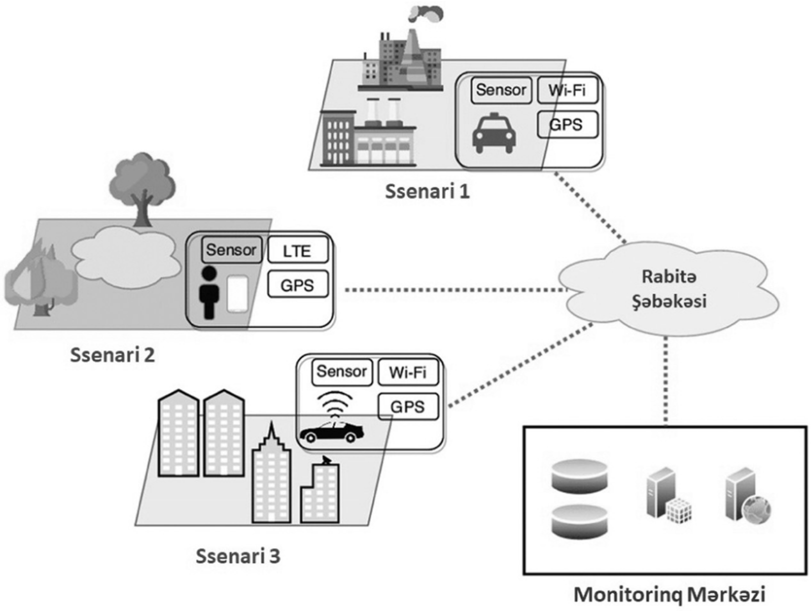

Şəkil 6. Ətraf Mühitin Monitorinq Sistemləri təsviri

toplamaq üçün İT-dən istifadə edir. Bu məlumatlar daha sonra gübrələrin, pestisidlərin və suyun istifadəsini optimallaşdırmaq üçün istifadə edilə bilər (Şəkil 5).

4. Ətraf Mühitin Monitorinq Sistemləri: Bu sistemlər havanın keyfiyyəti, suyun keyfiyyəti və digər ətraf mühit amilləri haqqında məlumat toplayır. Bu məlumatlar daha sonra

Şəkil 7.Təchizat Zənciri İdarəetmə Sistemlərinin təsviri

ekoloji tendensiyaları izləmək və potensial problemləri müəyyən etmək üçün istifadə oluna bilər (şəkil 6).

5. Təchizat Zənciri İdarəetmə Sistemləri: Bu sistemlər xammaldan tutmuş utilizasiyaya qədər məhsulların həyat dövrü boyunca ətraf mühitə təsirini izləmək üçün istifadə edilə bilər (şəkil 7).

Bunlar "Yaşıl Ekologiya" İnformasiya Sistemlərində istifadə olunan bir çox texnologiyaların əsas nümunələri hesab edilə bilər. İnformasiya texnologiyaları inkişaf etməyə davam etdikcə, ətraf mühiti qorumaqda bizə kömək edə biləcək daha da innovativ və optimal həllərin yaranacağı aydın məsələdir.

Nəticə

Yaşıl Ekologiya İnformasiya Sistemi ətraf mühitə dair məlumatları asanlıqla əldə etmək yolu ilə şəffaflığı gücləndirir. Yaşıl Ekologiya İnformasiya Sistemi daxilində hazırlanmış vizualların əsas üstünlükləri bunlardır:

Davamlılıq üçün təkmilləşdirilmiş qərar qəbuletmə: PowerBI idarə panelləri kimi alətlər vasitəsilə aydın və əlçatan məlumat vizualizasiyasını təmin etməklə, sistem istifadəçilərə ətraf mühitin rifahını təşviq edən məlumatlı seçimlər etmək üçün lazım olan məlumatı verir. Bu, suvarma məlumatlarına əsaslanaraq sudan istifadə ilə bağlı seçim edən fərdlərdən tutmuş ətraf mühit məlumatlarına əsaslanan davamlı kənd təsərrüfatı təcrübələrini inkişaf etdirən təşkilatlara qədər hər şey ola bilər.

Şəffaflıq və ictimai iştirak: Yaşıl Ekologiya İnformasiya Sistemi ətraf mühitə dair məlumatları asanlıqla əldə etmək yolu ilə şəffaflığı gücləndirir. Bu, ictimaiyyətin ətraf mühitin mühafizəsi təşəbbüslərinə inamını artıra və mühafizə səylərində iştirakını təşviq edə bilər. Məsələn, milli parklar və qoruqlar haqqında məlumatların vizuallaşdırılması qorunan ərazilər haqqında məlumatlılığı artıra bilər, tullantıların və təkrar emal panelləri isə ictimaiyyət arasında məsuliyyətli utilizasiya üsullarını təbliğ edə bilər.

Qeyd edilən üstünlər vasitəsilə "Yaşıl Gələcək" yolunda addımlar atmaq mümkündür. Beləliklə həm ətraf mühiti qoruya, həm də ətraf mühitlə bağlı məlumatlı ola bilərik.

Ədəbiyyat:

1. Agarwal, S., Basu, K., Nath, A. (2013). "Green Computing and Green Technology based teaching learning and administration in Higher Education Institutions"
2. https://eco.gov.az/az/nazirlik/xeber?newsID=20466
3. https://azerbaijan.un.org/az/sdgs
4. https://e-qanun.az/framework/42046
5. https://jouneidraza.medium.com/change-data-capture-cdc-and-slowly-changing-dimension-scd-in-data-warehousing-unveiling-the-9d7c3db4a1dd
6. https://news.microsoft.com/source/features/sustainability/project-natick-underwater-datacenter/
7. https://president.az/az/articles/view/62737
8. https://www.eia.gov/energyexplained/wind/history-of-wind-power.php

Açar sözlər: *informasiya texnologiyaları, yaşıl ekologiya, informasiya sistemi, Yaşıl dünya, COP 29*

Elchin Abasov

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan, Head of the Department of Information Technologies in Public Administration, Associate Professor

Aytan Aliyeva

The Institute of Physics of the Ministry of Education and Science Associate Professor, Leading Researcher of the Laboratory of Transfer Phenomena in Semiconductors and Semiconductor Nanostructures

ABSTRACT

STATE GEOINFORMATION SYSTEMS: MODERN TRENDS OF GREEN DEVELOPMENT ORGANIZATIONS

Technologies that will contribute to the achievement of the Sustainable Development Goals by using the potential of information technologies, such as distance learning platforms, electronic medicine, mobile banking, smart agriculture, renewable energy sources. Besides, the main examples of many technologies used in "Green Ecology" information systems are shown.

Keywords: *information technologies, green ecology, information system, Green World, COP29*

Эльчин Абасов

Заведующий кафедрой «Информационные технологии в государственном управлении» Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики, доцент

Айтан Алиева

Ведущий научный сотрудник лаборатории «Явлений переноса в полупроводниках и полупроводниковых наноструктурах» Института физики Министерства Образования и Науки, доцент

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ОРГАНИЗАЦИИ ЗЕЛЕНОГО РАЗВИТИЯ

РЕЗЮМЕ

В статье подчеркивается, что к технологиям, которые будут способствовать достижению Целей устойчивого развития за счет использования потенциала информационных технологий, относятся такие как платформы дистанционного обучения, электронная медицина, мобильный банкинг, умное сельское хозяйство, возобновляемые источники энергии и другие. В этом контексте показаны основные примеры многих технологий, используемых в информационных системах «Зеленая экология».

Ключевые слова: *информационные технологии, зеленая экология, информационная система, Зеленый мир, COP29*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0028

RƏQƏMSAL DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ VƏ İNTELLEKTUAL SİSTEMLƏR
DIGITAL PUBLIC ADMINISTRATION AND INTELLIGENT SYSTEMS

UOT 354

İLAHİYƏ QƏDİROVA

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının "Dövlət idarəçiliyində informasiya texnologiyaları" kafedrasının müəllimi

e-mail: ilahiyemusayeva@gmail.com

SÜNİ İNTELLEKTLİ SİSTEMLƏRİN İNKİŞAFININ DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİNƏ TƏSİRİ

Konseptual əsasları XVII-XVIII əsrlərdə qoyulmuş müasir dövlətlər sonrakı iki əsrdə dünya səviyyəsində qəbul edilmiş idarəetmə sisteminə keçdi. Lakin idarəetmə dinamikası xüsusilə son 50 ildə sürətlə dəyişdi. Bu prosesdə rəqəmsal texnologiyaların təsirini inkar etmək olmaz. Üstəlik, süni intellektə əsaslanan müzakirələr daha effektiv idarəetmə yanaşmasına malikdir.

Bəzi ölkələr süni intellektin bəşəriyyətin yaxın tarixdə qarşılaşdığı ən maraqlı və potensial transformasiya imkanlarından biri olduğunu artıq qəbul ediblər. Demək olar ki, bu ölkələr Süni İntellektə yatırılan investisiya baxımından bir-biri ilə rəqabət aparır. Dövlətlərin gündəmindəki ən mühüm motivasiya isə yarışda digər ölkələrlə müqayisədə geri qalmamaqdır. ABŞ, Çin, Rusiya və Avropa İttifaqı bu sahəyə böyük sərmayələr qoyur və bu sahəyə rəhbərlik edir.

Beynəlxalq Məlumat Korporasiyasının (International Data Corporation-IDC) ekspertləri süni intellekt texnologiyalarının yaxın gələcəyinə nəzər salmağa çalışıblar və belə nəticəyə gəliblər ki, 2025-ci ilə qədər ABŞ-da süni intellektə xərclənən vəsait 120 milyard dollara çatacaq. Bu təxmin 2021 və 2025-ci illər arasında 26.0% CAGR [CAGR (Compound Annual Growth Rate) - Mürəkkəb illik artım sürəti]-ə uyğundur. ABŞ-ın 19 əsas sənayesində artım 20% və ya daha çox olacaq. Hazırda bütün qlobal süni intellekt xərclərinin yarısından çoxu ABŞ-ın payına düşür.

Bu sahəyə sərmayələrinin böyük hissəsini ayırmağa başladığı üçün ABŞ-a rəqib ölkə Çindir. Əvvəllər Silikon Vadisində istehsal olunan texnologiya məhsullarının surətlərini istehsal edən və "Çinin Facebooku" və ya "Çinin Twitteri" kimi tanınan bir çox Çin markası indi də orijinal məhsullarını dünya bazarına çıxarmağa başlayıb. Dörd-beş il əvvələ qədər dünyanın ən böyük 20 texnologiya şirkəti siyahısında yer tapa bilməyən Çinin indi bu siyahıda 9 şirkəti var (son məlumatlara görə). Siyahıdakı digər 11 yeri ABŞ şirkətləri təşkil edir. ABŞ şirkətlərinin hələ də zirvədə olmasına baxmayaraq, Çin şirkətlərinin qısa müddətdə sürətli yüksəlişi diqqət çəkir.

Çin gələcək illərdə rəqəmsal iqtisadiyyata daha çox investisiya qoymağı planlaşdırır. Xüsusilə, Çinin böyük məlumat mərkəzlərinə investisiyasının 14-cü Beşillik Plan dövründə

(2021-2025) hər il 20%-dən çox artacağı gözlənilir. Beləliklə, bu yaxınlarda ölkənin ən yüksək iqtisadi tənzimləyicisi olan əlaqəli sahələrə məcmu sərmayənin 3 trilyon yuanı (471 milyard ABŞ dolları) keçməsi nəzərdə tutulur. Çinin rəqəmsal iqtisadiyyata ayırdığı bu nəhəng büdcənin ən böyük payı süni intellekt investisiyalarına ötürülür. Təkcə Çin şirkətləri deyil, Çin hökuməti də süni intellekt üzərində böyük səylər göstərir. Hökumətin orta məktəb şagirdləri üçün nəşr etdirdiyi süni intellekt dərsliyində süni intellektin gündəlik həyatda istifadəsi haqqında şagirdləri məlumatlandırmaq və bu mühitə maraq yaratmaq məqsədi daşıyır. Süni intellekt texnologiyasında ABŞ-dan az qala 5 dəfə çox patent tətbiq edən Çin, bu mövzuda dünyada həm də ən çox akademik məqalə yazan ölkədir.

Ölkələrin süni intellekt araşdırmalarını müqayisə edən müxtəlif indekslər var [3, s.63]. Government AI Readiness Index 2021" jurnalının 21 yanvar 2022-ci il buraxılışında Cənub və Mərkəzi Asiya ölkələri üzrə şəkildən də göründüyü kimi Azərbaycan Regionda AI [Artificial Intelligence – Suni İntellekt] Hazırlığında 4-cü yerdədir [3, s.49]. Dünya üzrə sıralamada isə 67-ci yerdədir [3, s.64].

Bütün dünyada texnoloji tərəqqinin sürətli inkişafı və qloballaşma prosesində internet və kompüter texnologiyalarının inkişafı hökumətləri onların yeni şəraitə uyğunlaşmasını asanlaşdıracaq siyasətlər hazırlamağa vadar edir. Müxtəlif nizamnamələrlə dövlət idarəçiliyinin vəzifə və məsuliyyətləri dəyişir, ictimai təşkilatlar isə rəqəmsallaşan dövrün tələblərinə uyğun olaraq günü-gündən dəyişir və ehtiyaclar üçün müxtəlif islahatlar aparırlar.

Barth və Arnold [4, s.336] süni intellektli sistemlər ilə, yəni öyrənməyi öyrənə bilən maşınlarla qərar qəbulunda "nəyə nail olmaq olar?" və "hansı zərərlər qarşılaşa bilərik?" sualları ətrafında araşdırma aparıblar. Onlar dövlət idarəçilərinin qərar qəbul edərkən ictimai maraqları nəzərə alaraq qərar verməli olduqlarını bildirir. Onlar həmçinin vurğulayırlar ki, bəzən dövlət sektorunda çalışan, öz vəzifəsindən sui-istifadə edərək, ictimaiyyətin mənafeyi üçün deyil, qurumun və öz maraqları naminə istifadə edən idarəçilər olur. Lakin maşınların yalnız rasional davranış nümayiş etdirəcəyini müdafiə edən müəllif, onların qərəz və eqoizm kimi insani hisslərdən uzaq olduqları üçün arzuolunmaz dəyərlərin aradan qalxması ilə maşınların idarəçilərin cavabdehliyini təkmilləşdirə biləcəyinə diqqət yetirirdi.

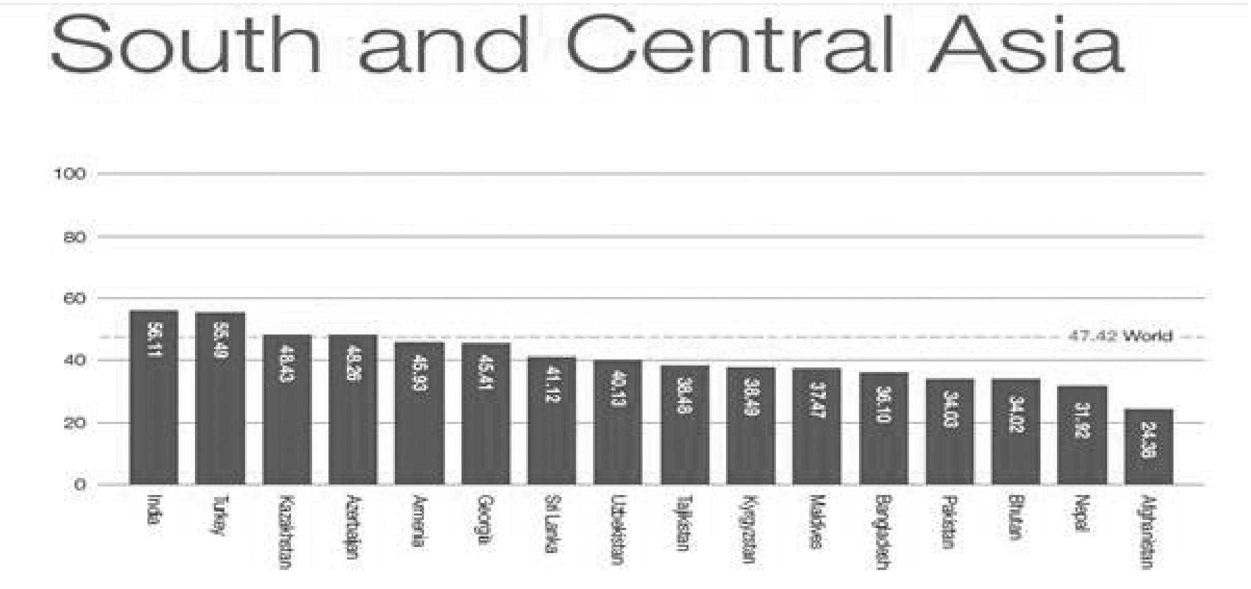

İdarəçilər üçün qərar verə bilən süni intellektli maşınlar hələ yaradılmasa da, süni intellektin tətbiq olunduğu müxtəlif proqram təminatları sayəsində idarəçilərin məlumat əldə edilməsi həm sürətlənə bilər, həm də məlumatların dəqiqliyi və etibarlılığı asanlıqla qiymətləndirilə bilər. Beləliklə bu yolla əldə olunmuş məlumatlarla daha dəqiq qərarlar verilə bilər.

Vətəndaşlara xidmət sektorunda dövlət qurumları tərəfindən hazırlanmış "Çatbotlar" ("Chatbot") sayəsində vətəndaşlara xidmət baxımından çox mühüm irəliləyişlərə nail olmaq olar. Bu yolla dövlət işçilərinin iş yükü azalacaq və daha çox texniki işlərlə məşğul olacaqlar. Bu cür ağıllı tətbiqlərlə vətəndaşlara daha sürətli xidmət göstərilə bilər. Bunu etməkdə əsas məqsəd xidmət göstərilməsini transformasiya etməkdir.

Məlumat analitikasının istifadəsi süni intellektin dövlət sektoruna böyük töhfəsidir. Sağlamlıq sahəsində çox əhəmiyyətli olan bu üsulla çox sayda məlumat girişi təmin edilərək, xəstələr və xəstəliklər haqqında məlumatlara çox daha praktik şəkildə çatmaq olar. Hematologiya-onkologiya sahələrində süni intellektin mümkün və mövcud təsirlərindən danışan ABD-li Dr. Hashmi, xəstələrlə bağlı bütün müayinə və laboratoriya nəticələrinin müxtəlif kompüter proqramları ilə asanlıqla qeyd oluna biləcəyini, hər cür məlumatın, diaqnoz və müalicə tövsiyələrinin verildiyini və bu proqramların hal-hazırda sağlamlıq sahəsində xəstələrin klinik göstəricilərə uyğun olaraq müəyyən edilməsi üçün istifadə edildiyini qeyd edir [6, s.1].

Səhiyyə sahəsində süni intellekt tibbi görüntüləmədən tutmuş risk təhlilinə və sağlamlıq vəziyyətinin diaqnozuna qədər müxtəlif vəzifələri öz üzərinə götürərək, insan fəaliyyətini həqiqətən genişləndirə bilər. Misal üçün; İcmadakı müxtəlif sağlamlıq qruplarının yerli, əyalət, milli və qlobal ictimai sağlamlığının monitorinqi tez-tez ortaya çıxan sağlamlıq hadisələrinə vaxtında, diqqətli və effektiv cavab tapmaq üçün bir çox qurumun koordinasiyasını tələb edir. Bu koordinasiya, ictimai sağlamlıq nəzarətinə kömək edə biləcək süni intellekt və maşın öyrənmə kimi müxtəlif alqoritmlərin tətbiqi ilə əldə edilə bilər və bu tətbiqlər epidemiyaların və b. fövqəladə halların qarşısını erkən və sürətli aşkarlamağı təmin edə bilər [7, s.56]. Çində süni həkimlərin imtahanlardan müvəffəqiyyətlə keçdiyi və insan həkimləri kimi diaqnoz qoyduğu müşahidə olundu[8]. Süni intellektli həkimlərin bu uğuru gələcəkdə bu cür tətbiqlərin nə dərəcədə inkişaf edəcəyinə işıq salır.

Məlumatların təhlili təkcə səhiyyə sahəsində deyil, həm də bütün növ fövqəladə vəziyyətlərdə rahatlıq təmin edə bilər. Misal üçün; ABŞ-ın Ohayo ştatındakı Cincinati Yanğın İdarəsi fövqəladə hallarda cavabı optimallaşdırmaq üçün bu üsuldan istifadə edir [5]. "TriTech" şirkətinin "Inform Mobile" adlı proqram təminatı ilə polis idarəsinin əməkdaşları hər bir yanğınsöndürən maşınının və təcili tibbi yardım maşınının yerindən xəbərdar olur və operativ şəkildə hadisə yerində olan cavabdehlərə lazımi məlumatları çatdıra bilirlər. Beləliklə, fövqəladə vəziyyət olduqda, zərər çəkmişə mümkün qədər tez kömək etmək olur.

Dövlət sektorunda xidmət göstərilməsi baxımından böyük rahatlıq təmin edə biləcək digər vasitə isə dronların istifadəsidir. Süni intellektin məhsulu olan bu vasitələr bəzi ölkələrin ictimai təhlükəsizlik siyasətlərində əhəmiyyətli inkişaflara səbəb olur. Bu sistemlərlə bir çox bölgə kameralarla davamlı olaraq izlənilə bilər. Beləliklə, cinayət nisbətlərinin qarşısının alınması nöqtəsində əhəmiyyətli qazanc əldə etmək olar. Misal üçün; ABŞ-ın bir çox şəhərində hər hansı cinayətə səbəb ola biləcək anomaliyaları tez bir zamanda müəyyən etmək üçün dronlardan istifadə olunur [5, s.33].

İndi isə gəlin bir az da bu əhəmiyyətli sahədəki inkişafın dövlət idarəçiliyində və siyasətində hansı potensial faydaları və təhlükələri olduğuna baxaq.

Dövlət idarəçiliyində və siyasətdə süni intellektli sistemlərin mümkün faydaları

Dövlət idarəçiliyində və siyasətlərdə süni intellektin tətbiqi ilə dövlət idarələrinin rəqəmsallaşmış dünya ilə ayaqlaşmaları asanlaşacaq. Dövlət qurumlarının insanların suallarına, problemlərinə və istəklərinə qurumlarda çalışan dövlət işçilərindən qat-qat tez cavab verə bilməsi və öz internet saytları vasitəsilə həll yolları təqdim etməsi həm dinc, həm də xoşbəxt cəmiyyətin yaranmasına, eyni zamanda dövlət işçilərinin lazımsız iş yükündən qurtulmaq və daha vacib xidmətləri yerinə yetirmələrinə səbəb olacaq.

Süni intellektə əsaslanan tətbiqlər potensial olaraq geriləmələri, xərcləri və resurs məhdudiyyətlərini azalda, işçiləri adi işlərdən azad edə bilər. O, prosesləri və sistemləri ağıllı şəkildə dizayn edə və saxta əməliyyatları proqnozlaşdıra, üz tanınması ilə cinayətkarları və şübhəliləri müəyyən etməyə kömək edə bilər və biz insanların təkbaşına edə bilməyəcəyi bir çox şeyi təkmilləşdirə bilər. Buna ən sadə nümunə kimi ən yaxşı nəticəni əldə etmək üçün milyonlarla sənədi tez bir zamanda nəzərdən keçirməyi(incələməyi) gətirə bilərik [9, s.3].

Maşın öyrənməsi və təbii dil emalı kimi süni intellekt növləri dövlət idarəçiliyinin bir çox sahələrində, məsələn, səhiyyə, ictimai asayiş, təhsil sahələrində istifadəsi ön plandadır. Məsələn, Çin Hökuməti pilot sınaqlar vasitəsilə tədricən inkişaf etdirdiyi Sosial Kredit Sistemini tətbiq edir. Ölkə toplanmış rəqəmsal məlumatlar və süni intellektlə dəstəklənən alt sistemlər sayəsində bütün vətəndaşları üçün etibarlılıq dərəcəsi verməyi planlaşdırır. Sistemin əsas məqsədi fərdlərin “daha yaxşı vətəndaş” olmalarıdır.

Mümkün Təhlükələr

Məşhur iqtisadçı Zimmermann, süni intellektin məşğulluğa təsir edəcəyini, lakin iş yükümüzü azaltmayacağını düşünür [Klaus F. Zimmermann ilə üz-üzə, 23 may 2018-ci il, Berlin EBES Konfransı]. Əksinə, ixtisaslı işçi qüvvəsinə ehtiyacın artması gözlənilir. İdarəçilərin legitimliyini itirmə riski də mümkün təhlükələr sırasında sayıla bilər.

Ölkə çərçivəsində süni intellektə əsaslanan həllərin geniş şəkildə mövcudluğu bu sistemlərdən sosial asılılığı artırır. Bu vəziyyət səlahiyyət və nəzarətlə bağlı aşağıdakı narahatlıqları gündəmə gətirdi:

- Süni intellekt alqoritmləri insanlar tərəfindən yazılır və yüklənmiş rəqəmsal məlumatlara istinad edərək öyrənirlər. Beləliklə, qərəzli olmaq və ya mövcud səhvlərimizi kopyalamaq potensialı var.
- Alqoritmik sistemlər mürəkkəb strukturları ilə sistemin hansı kriteriyalarla işləməsi ilə bağlı qeyri-müəyyənliklər yaradır. Başqa sözlə işləməsi məlum olmayan “qara qutu” tipli sistemlər getdikcə daha çox yayılır.

Uzunmüddətli perspektivdə süni intellektin ən böyük təhlükəsi insanları əvəz etmə ehtimalının olmasıdır. Ancaq bir insanın edə biləcəyi hər şeyi maşının edə biləcəyi anlayışı hələ də uzaq görünür. Bu səbəbdən süni intellekt və insan faktorundan birgə istifadə edilərsə, görülən işi mükəmməlləşdirmək və görülən işlərdə xəta payını azaltmaq mümkün olacaq [11, s.2-3].

Süni intellektin sosial həyata tətbiqi ilə idarəetmə paradiqmasında qarşılaşılacaq ən böyük dəyişikliklər qanunverici orqanın yeni vəziyyətə necə reaksiya verəcəyindən asılıdır. Süni gövdəli və ya bədəni olmayan avtonom sistemlər (xidmət robotları, avtonom silahlar, səs köməkçiləri, proses proqramları, sürücüsüz quru, dəniz və hava nəqliyyat vasitələri və s.) geniş yayıldıqca, bu sistemlərin fəaliyyətlərdəki məsuliyyətləri və onlara qarşı hüquqi tədbirlər görülməsi tələb edə bilən fəaliyyətlərdə olmaları ehtimalları artır. Məsələn, 2018-ci ildə ABŞ-ın Arizona ştatında sınaqdan keçirilən Uber şirkətinə məxsus sürücüsüz özünü idarə edən avtomobil tarixdə ilk dəfə ölümlə nəticələnən qəza törədib.

Süni intellektin yayılması qaçılmazdır. Riskli olması başqalarının onu alıb istifadə etməsinə mane olmadığı üçün vaxtında bilib ona uyğun strateji planlaşdırma, siyasət müəyyən etmə və tətbiq etmə dövlət idarələrinin üzərinə düşür.

Süni intellekt sistemləri müasir dövlətlərin bugünkü cəmiyyətlərin çatdığı inkişaf səviyyəsindən imtina edə bilməyəcəyi bir texnologiyadır. Hal-hazırda rəqəmsal məlumatların idarə edilməsi, məxfilik, milli təhlükəsizlik, qlobal texnologiya şirkətlərinin texniki üstünlüyü, qanunvericilik bazası, məşğulluq və yeni peşəkar bacarıqların əldə edilməsi kimi bir çox çətin sahələrdə tədqiqatlar davam edir. Alqoritmik idarəetmə üsulları geniş yayıldıqca, bu sistemlərdə nəzarət, hesabatlılıq və şəffaflıq prinsiplərinin tətbiqi daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Dövlətlərin vəzifəsi hər hansı digər şirkətlərdən daha vacib və önəmlidir. Dövlətlər həm dövrün tələb etdiyi öz struktur və kadr transformasiyalarına nail olmaq, həm də sosial rifahı və qlobal sülhü qorumaq üçün zəruri olan asanlaşdırıcı, nəzarətedici, qabaqlayıcı və tənzimləyici siyasətləri həyata keçirə bilməlidirlər.

Ədəbiyyat:

1. https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-ve-abd-nin-yapay-zek%C3%A2-sav asi/1389150
2. https://opengovasia.com/big-data-investment-rises-with-chinas-growingdigital-economy/
3. AI4D, "Government Artificial Intelligence Readiness Index 2021", 2021. https://www.oxfordinsights.com/governm ent-ai-readiness-index2021
4. Barth, T. Arnold, E. (1999). "Artificial Intelligence and Administrative Discretion-Implications for Public Administration". American Review of Public Administration, Vol. 29, No. 4: 332-351
5. Vashisht, M. (2017). "How is Artificial Intelligence Changing the Public Sector".ISHIR. https://www.ishir.com/blog/4662/artificial intelligence-changing -public-sector.html
6. Accenture. (2017) "Artificial Intelligence: Healthcare's New Nervous System" https://www.accenture.com/t20171215T0 32059Z__w__/usen/_acnmedia/PDF-49/Accenture-Health-Artificial-Intelligence.pdf
7. Neill, D. (2012). "New Directions in Artificial Intelligence for Public Health Surveillance" Event and Pattern Detection Laboratory).
8. Basnews (2017). Çin'de doktor yazılı sınavı geçti. http://www.basnews.com/index.php/tr/lifestyle/technology/393905
9. Eggers, W. Schatsky, D. Viechnicki, P. (2017). "AI-Augmented Government-Using cognitive technologies to redesign public sector work". DeloitteUniversityPress. https://www2.deloitte.com/content/dam/insights/us/articles/3832_AI-augmented-government/DUP_AI-augmented government.pdf
10. J. M. Zeng, "China's Social Credit System puts its people under pressure to be model citizens", The Conversation, 2018.
11. Centre for Public Impact (2017). Destination Unknown: Exploring the Impact of Artificial Intelligence on Government. https://www.centreforpublic impact.org /ai-government-working-paper/
12. A.J. Hawkins, "Serious safety lapses led to Uber's fatal self-driving crash, new documents suggest", The Verge, 06-Kas-2019.

Açar sözlər: *süni intellekt, maşın öyrənməsi, dövlət idarəçiliyi, sosial xidmət*

İlahiya Qadirova

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan Teacher of the Department of Information Technologies in Public Administration

THE IMPACT OF THE DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENT SYSTEMS ON PUBLIC ADMINISTRATION

ABSTRACT

The increase in digitalization and the expansion of the use of smart systems are also changing the expectations of citizens from public services. The demand for citizens to be able to perform any type of transaction in the public sector in a short period of time and manage their transactions digitally without going to any institution sheds light on the relationship between artificial intelligence and public administration. But this is a transitional phase and a new process. In this process, in addition to the positive impact of artificial intelligence on public administration and politics, there are also negative effects. This article discusses the possible benefits and dangers of the development in the field of artificial intelligence for public administration.

Keywords: *artificial intelligence, machine learning, public administration, social service*

Илахия Гадирова

Преподаватель кафедры Информационных технологий в государственном управлении Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики

ВЛИЯНИЕ РАЗВИТИЯ ИСКУССТВЕННО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СИСТЕМ НА ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

РЕЗЮМЕ

Рост цифровизации и расширение использования интеллектуальных систем также меняют ожидания граждан от государственных услуг. Требование, чтобы граждане могли совершать любые транзакции в государственном секторе за короткий период времени и управлять своими транзакциями в цифровом виде, не обращаясь в какое-либо учреждение, проливает свет на взаимосвязь между искусственным интеллектом и государственным управлением. Но это переходный этап и новый процесс. В данном процессе, кроме положительного влияния искусственного интеллекта на государственное управление и политику, есть и отрицательные эффекты. В представленной статье рассматриваются возможные преимущества и опасности развития в области искусственного интеллекта для государственного управления.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, машинное обучение, государственное управление, социальная служба*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0031

İ Q T İ S A D İ Y Y A T
E C O N O M Y

UOT 338.1; 330.34/.35; 338.26/.28; 338.12

YAŞAR MƏMMƏDOV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının
Dövlət idarəetməsi və menecment kafedrasının dosenti,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru
e-mail: yashar-mamedov@yahoo.com

AZƏRBAYCANDA TURİZM XİDMƏTİNİN İNKİŞAFI XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Giriş

Dünyanın müxtəlif regionları arasında informasiya və əmtəə mübadiləsinin artdığı, nəqliyyat sisteminin inkişaf etdiyi müasir dövrdə turizm əksər ölkələrdə real, yaxud potensial gəlir mənbəyi kimi ilk sıralarda dayanır. Ümumdünya Turizm Təşkilatına görə, istirahət, iş və digər məqsədlərlə öz daimi yaşayış məkanlarının hüdudlarından kənara səyahət edən və ya bir ilədək başqa mühitdə yaşayan insanlar turist hesab olunurlar. Dünyada il ərzində beynəlxalq turizm səyahətlərinə sərf olunan vəsait 1 trilyon ABŞ dollarından çoxdur. Daxili turizmə sərf olunan səyahət xərclərini də nəzərə aldıqda turizm sektorunun çox böyük həcmdə maliyyə axınlarına təkan verdiyi aydın olur. Azərbaycan da turizmin inkişafı üçün geniş imkanlara malikdir və təcrübə göstərir ki, bu xidmət sahəsinin perspektiv inkişafı yüksəkdir. Ölkədə milli iqtisadiyyat üzrə qəbul olunan strateji yol xəritələrində prioritet istiqamətlərdən biri kimi ixtisaslaşmış turizmin müəyyənləşdirilməsi və turizmin inkişafı istiqamətində görülən işlərin davamlılığına diqqətin artırılması xüsusi zərurətdən irəli gəlməkdədir. Azərbaycan Respublikasının cəlbedici turizm məkanı kimi qabaqcıl mövqe tutmasına imkan yaratmaq, qarşılıqlı əlaqələrdən və mövcud turizm potensialından səmərəli istifadə edilməklə bu sektorun iştirakçıları arasında əməkdaşlığın inkişafını və Azərbaycanda turizm xidmətləri üzrə keyfiyyətin yüksəldilməsini təmin etmək müvafiq sənədlərdən öz vacibliyi ilə əsaslandırlır [1;4].

Azərbaycanda turizmin inkişafı üçün yaradılan mühit

Turizm sektoru iqtisadiyyatın sürətlə inkişaf edən sektoru olmaqla davamlı dəyişən demoqrafik göstəricilərə və müxtəlifləşən coğrafiyaya malikdir. Turizm sektoru iqtisadiyyatın həssas sektoru kimi qlobal iqtisadi böhranların təsirinə birbaşa məruz qalmasına baxmayaraq, son maliyyə böhranından sonra, xüsusən də 2009-cu ildən etibarən dördillik müddət ərzində böhranın təsirindən çıxaraq yenidən sürətli inkişafa başlamışdır. Bu inkişafın əsasını iki mühüm amil təşkil edir [2;4]:

Bir tərəfdən ABŞ, Yaponiya və Avropanın bir çox inkişaf etmiş ölkələrində müşahidə olunan iqtisadi canlanma nəticəsində həmin ölkələrdən gəlmə turistlərin və müvafiq olaraq

onların gəlirlilik səviyyəsinin artması, eləcə də orta sinfin genişlənməsi;

Digər tərəfdən dövlətlərin turizmin inkişafına artan dəstəyi nəticəsində Asiya və Latın Amerikası ölkələrində də turizm sektorunun inkişafı, həmçinin aşağıbüdcəli hava nəqliyyatı xidmətlərinin mövcudluğu bu sektordakı artımın əsas təkanverici amilləri qismində çıxış edir (Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi).

Azərbaycanın zəngin mədəniyyəti mədəni və əyləncə turizmi üçün geniş imkanlar yaradır. Bu baxımdan, turizm obyektlərində mütəmadi olaraq milli musiqimizi, rəqslərimizi, geyimlərimizi, eləcə də xalq rəvayətlərini, adət-ənənələrini və s. təbliğ edən kiçik konsertlərin, şouların təşkili də turistlərin marağına səbəb ola bilər. Azərbaycanın turizm imkanlarının - istirahət turizmini əhatə edən istiqamətləri genişdir. Ölkəmizin biznes mühitinin və xarici iqtisadi əlaqələrinin inkişafı ilə əlaqədar, həmçinin irimiqyaslı layihələrin, eləcə də Avroviziya, Avropa Oyunları, qarşıdan gələn “Formula-1” yarışları, İslam Həmrəylik Oyunları kimi beynəlxalq miqyaslı müsabiqələrin təşkilində iştirak məqsədilə hər il Azərbaycana minlərlə biznes turisti də səyahət edir. Turizmin inkişafı Azərbaycanda dövlət siyasətidir. Azərbaycan turizminin daha bir uğuru respublikamızın 2001-ci ilin sentyabr ayının 25-də Cənubi Koreyanın paytaxtı Seul şəhərində Ümumdünya Turizm Təşkilatının (ÜTT) XIV Baş Assambleyasında bu beynəlxalq təşkilata üzv seçilməsi olmuşdur. Bu və sonrakı belə tədbirlər isə respublikamıza turizm fəaliyyəti üzrə tövsiyələr və əməli yardım edilməsinə imkan yaratmışdır. Ölkədə turizmi inkişaf etdirmək və turizm ehtiyatlarından səmərəli istifadə etmək məqsədilə respublika Prezidentinin 2002-ci il 27 avqust tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasında 2002-2005-ci illərdə turizmin inkişafına dair Dövlət Proqramı” təsdiq olunmuşdur [4;5]. “2009-2018-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında kurortların inkişafı üzrə Dövlət Proqramı” isə ölkəmizdə turizm-kurort sahələrinin planlı surətdə inkişaf etdirilməsinə və səmərəli istifadəsinə normativ zəmin yaratmışdır. Ölkəmiz Londonda (WTM), Berlində (ITB), Moskvada (MITT), İstanbulda (MTE) və digər şəhərlərdə keçirilən 20-dək ən nüfuzlu beynəlxalq turizm forumlarında iştirak edib [6]. Azərbaycanda turizmin inkişafı bu sahədə müasir dünyada baş verən proseslərin diqqət mərkəzində saxlanılmasını ön plana çəkməkdədir.

Turizm sərgilərinin təşkili və beynəlxalq sərgilərdə iştirak, Azərbaycanı təbliğ edən reklam çarxlarının və nəşrlərin hazırlanması, xarici ölkələrdə konsert və tədbirlərin keçirilməsi ilə yanaşı, ölkəmizdə son illərdə baş tutan nüfuzlu beynəlxalq mədəniyyət və idman müsabiqələri, humanitar forumlar da Azərbaycana marağı artırıb. Turizm sektorunun inkişafına nail olmaq üçün turizm növlərinə də xüsusi diqqət yetirməklə, tələb və təklifin məqsədyönlü şəkildə uzlaşmasını təmin etmək tələb olunur [7]. Təklif nöqteyi-nəzərindən hər bir turizm növü üzrə rəqabətqabiliyyətli sahələrin araşdırılmasına və həmin sahələr üzrə rəqabətin təmin edilməsinə ehtiyac vardır. Tələb amili baxımından isə bazarlara yaxınlıq, viza rejimi və nəqliyyat əlaqələri, o cümlədən birbaşa uçuşların mövcudluğu ən əsas hərəkətverici mexanizmlərdir. Buna əlavə olaraq, sosial, demoqrafik və səyahətlə bağlı davranışların öyrənilməsi ən səmərəli proqramların qurulmasına kömək edə bilər.

Müasir təcrübədə ölkələr və turizm məkanları turizm brendinin hazırlanmasına və təbliğinə daha çox diqqət yetirirlər. Dünya miqyasında yeni biznes modelləri, sosial şəbəkə və güclü istehlakçı kütləsinin formalaşması qlobal bazarı nəzərəçarpacaq şəkildə dəyişmişdir. Turistlərin sayının artmasını nəzərə alaraq, fərqli maraq dairəsinə malik turistlərə xidmət məqsədilə turizm sektoru mümkün olan bütün seçimləri və növləri diversifikasiya etmişdir. Turizm məkanlarının geniş seçimini təmin etməklə yanaşı, bu amillər yeni bazar təmayüllərinə uyğunlaşmaq üçün mövcud struktur və marketinq strategiyalarının yenidən qiymətləndirilməsi zərurətini ortaya çıxarmışdır. Bu

baxımdan, dövlət və özəl sektorun nümayəndələri eksklüziv və innovativ təklifləri artırmaqla ixtisaslaşmış turizmi, müxtəlif biznes modellərini və məhsul brendlərini hədəfləyərək, turizm mərkəzlərini daha da təşviq etmək üçün təşəbbüslər həyata keçirməyə çalışırlar. Həmçinin, dünya ölkələrində mühüm amil kimi hava əlaqəsinin və əlçatanlığın gücləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirir. Belə ki, qabaqcıl ölkə təcrübələrində iqtisadi səmərə üçün milli aviadaşıyıcıya sahib olmaqla yanaşı, həm də uyğun qiymətə aviabiletlərin təşkili məqsədilə müxtəlif istiqamətli tədbirlər görülür və bazarın genişləndirilməsi təmin edilir. Bundan əlavə, əksər ölkələr ciddi investisiya qoyuluşu həyata keçirmədən əlçatanlığın yaxşılaşdırılması məqsədilə viza proseslərini asanlaşdıracaq tədbirlər həyata keçirirlər.

Turizm məkanları üzrə flaqman layihələr sektor strategiyasının həyata keçirilməsi baxımından mühüm element hesab edilir. Flaqman layihələr sektor strategiyasını dəstəkləyən operativ, böyükmiqyaslı və nəzərəçarpan investisiya layihələridir və daha geniş islahatların həyata keçirilməsində həm güclü əlaqə vasitəsi, həm də marketinq aləti rolunu oynaya bilər. Nəhayət, bu cür layihələr coğrafi əhatə dairəsini kiçiltmək və islahatların mürəkkəbliyini azaltmaqla, bütövlükdə sektor üçün səmərəli təsir göstərə bilər [2;4;5].

Ölkəmizdə turizm xidmətlərinin müasir inkişaf səviyyəsi

Azərbaycan, Şərqlə - Qərbin qovuşmasında yerləşən müasir infrastrukturu və qədim zəngin tarixi abidələri olan paytaxt Bakı şəhərindən başlamaqla, ecazkar təbiətə və milli parklara malik regionları ilə məşhurdur. Ancaq təsadüfi deyildir ki, Bakı şəhəri Azərbaycanın qlobal turizm sektorundakı payının böyük bir hissəsinə sahibdir. Turizm üzrə məşhur internet portallarının məlumatına görə, ölkəyə gələn xarici turistlərin üstünlük verdikləri turizm mərkəzlərinin 75 faizi Bakıda yerləşir. Digər hissə isə gələcəkdə artımdan xəbər verən regional turizmin payına düşür [3;9;10]. Azərbaycanın turizm sektoru, bütövlükdə, yüksəliş dövrünü yaşayır. Covid – 19 pandemiyasına qədər, yəni: 2010-2019-cu illər ərzində Azərbaycanda turizm müəssisələrinin sayında ortalama ildə 4,5%, turizm sahəsində məşğulluq səviyyəsində ildə 6%, turizm məqsədilə gələn xarici ölkə vətəndaşlarının sayında isə 8,5% artım müşahidə edilmişdir. Dünya Səyahət və Turizm Şurasının məlumatlarına əsasən, Azərbaycanda turizm sektoru birbaşa ÜDM-in 2,8%-ni, məşğulluğun isə 2,6%-ni təşkil edir ki, bu da dünyada orta hesabla 3% birbaşa ÜDM və 3,6% birbaşa məşğulluq göstəricilərindən cüzi fərqlənir. Bu isə gələcək inkişaf potensialından xəbər verir [8;11;12]. Ümumilikdə isə, Azərbaycanda turizm xidmətinin inkişafı üçün yaradılan şərait bu sahədə bir sıra irəliləyişlərin əldə edilməsinə səbəb olmuşdur. Belə ki, 2010-cı illə müqayisədə - 2022-ci ildə ölkədə fəaliyyət göstərən turagent və turoperatorların (fiziki və hüquqi şəxslər) sayı iki dəfəyə yaxın artmaqla – 240-a çatmışdır. Eyni zamanda, bu sahədə əldə edilən gəlirlərin həcmi – 2,8 dəfə artmaqla – 53,4 milyon manat təşkil edilmişdir. Turzim sektorunun fəaliyyətinin genişləndirilməsi məqsədilə turagent və turoperatorların müvafiq dövrdə çəkdiyi xərclərin həcmi – 2,4 dəfə yüksəlməklə – 42,6 milyon manata çatmışdır. Təhlillər göstərir ki, müvafiq dövrdə sektor üzrə çalışan, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan turagent və turoperatorların əldə etdiyi mənfəətin həcmi 19% artmaqla – 11 milyon manat təşkil etmişdir [8] (qrafik 1).

Bütün bu sahədə əldə olunan irəliləyişlərə baxmayaraq, müvafiq sektor üzrə nəzərə çarpacaq neqativ tendensiyalar da baş vermişdir. Belə ki, bu sahədə çalışan turagent və turoperatorların sayı isə - 12% azalmışdır. Eyni zamanda, bu dövr ərzində ölkədə satılan turizm zərflərinin sayı xeyli, daha doğrusu 2 dəfə azalmaqla – 16803 ədədə enmişdir. Göstərmək lazımdır ki, müqayisə olunan dövrdə, həmçinin - satılmış turizm zərflərinin dəyərində də 1,6 dəfə azalma müşahidə edilmiş və bu göstərici son ildə – 16 milyon manat təşkil etmişdir. Ölkədə gələn turistlərin sayı iki

Qrafik 1. Turagent və turoperatorların fəaliyyətinin maliyyə nəticələri (milyon manat).

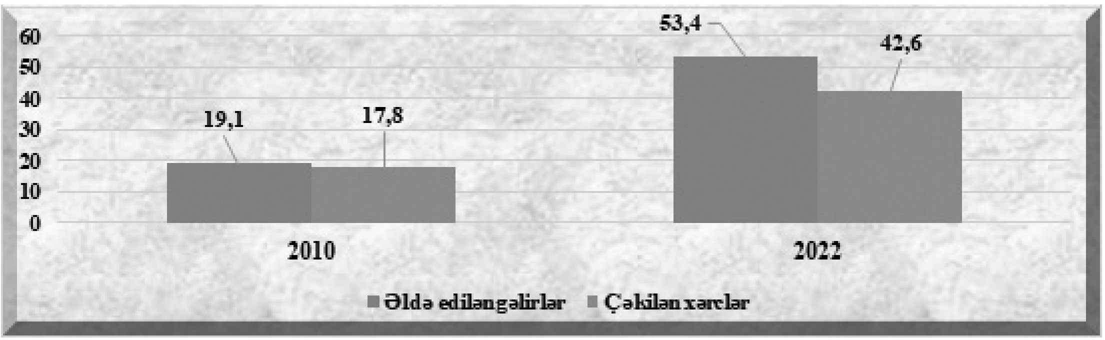

Mənbə: Qrafik [8] mənbəyi əsasında müəlliflər tərəfindən hazırlanmışdır.

dəfədən də çox aşağı düşməklə – 31801 nəfər səviyyəsinə enişdir [8]. Turizm sektoru üzrə belə azalmaya əsas səbəb 2020-2021-ci illərdə COVID-19 pandemiyasının təsirləri olmuşdur.

Azərbaycana gələn və ölkədən xaricdə istirahət üçün gedən turistlərin sayında əsas artım dövrü 2019-cu ilədək müşahidə edilmişdir. Göstərmək lazımdır ki, 2010-cu il illə müqayisədə 2019-cu ildə bu göstərici ümumilikdə - 30% artmaqla 99507 nəfər təşkil etmişdir. Həmin dövr ərzində ölkəyə gələn turistlərin sayı – 28%, ölkədən xaricə gedən turistlərin isə - 33% artması ilə diqqəti cəlb etmişdir. Müqayisə olunan dövrdə tur-günlərin sayı (adam-gün) da artması ilə fərqlənmişdir. Belə ki, bu dövr ərzində qəbul edilən və göndərilən tur-günlərin sayı ümumilikdə - 19% artmaqla – 565590 gün olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, ölkəyə gələn turistlər üzrə bu göstərici – 10% azalsa da, lakin xaricə gedən turistlər üzrə - 25% yüksəlmişdir (qrafik 2) [8].

Azərbaycanda turizm sektorunun göstəricilərində son on ildə fərqli inkişaf meylləri nəzərə çarpmışdır. Belə ki, bu sektorda çalışan işçilərin sayı 2010-cı illə müqayisədə 2022-ci ildə 28% artmaqla – 63109 nəfərə çatmışdır. Ölkənin müxtəlif turizm sahələrində yaradılan əlavə dəyərin həcmi həmin dövr ərzində 1,6 dəfə yüksələrək 3,9 milyard manat təşkil etmişdir. Həmçinin göstərmək lazımdır ki, 2010-cı illə müqayisədə 2022-ci ildə bu sahələrdə yaradılan əlavə dəyərin ölkə ÜDM-indəki xüsusi çəkisi 1,6 dəfə azalmaqla – 2,9%

Qrafik 2. Ölkəyə gələn və ölkədən xaricə gedən turistlərin sayı

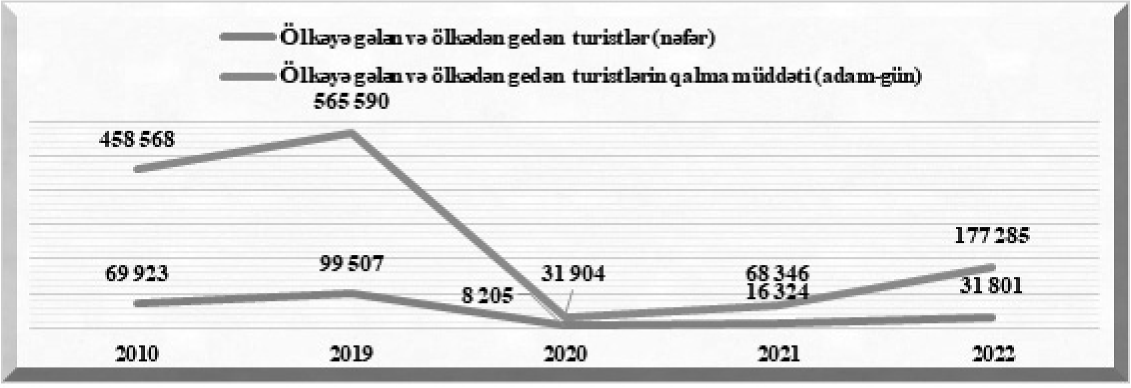

Mənbə: Qrafik [8] mənbəyi əsasında müəlliflər tərəfindən hazırlanmışdır.

səviyyəsinə enmişdir. Bununla yanaşı, turizm sahələrinə qoyulan investisiyaların həcmində də müqayisə olunan dövrdə ciddi – daha doğrusu 11 dəfə azalma baş vermiş və bu göstərici 99 milyon manat təşkil etmişdir [8].

Azərbaycanda turizmin inkişaf potensialı

Azərbaycan dünyanın, demək olar ki, hər bir ölkəsindən turistlər qəbul edir. Ölkənin turizm prioritetləri mövcud olan imkanlardan maksimum istifadə etməklə beş əsas mənbədən formalaşır:

- ✓ Azərbaycan (yerli turistlərin tələbatı);
- ✓ Türkiyə, İran, Gürcüstan və Rusiya da daxil olmaqla qonşu ölkələr;
- ✓ Səudiyyə Ərəbistanı, Bəhreyn, Küveyt, İraq, Oman, Qətər və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri də daxil olmaqla Fars körfəzi regionu ölkələri;
- ✓ Qazaxıstan, Ukrayna və Özbəkistan da daxil olmaqla Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv ölkələr (MDB);
- ✓ Kanada, Çin, Avropa İttifaqı, Hindistan, Yaponiya, Cənubi Koreya və Amerika Birləşmiş Ştatları da daxil olmaqla kütləvi turizm ölkələri.

Azərbaycanın turizm sektoruna xaricdən tələbat daha çox Gürcüstan, İran, Türkiyə və Rusiya kimi qonşu ölkələrdəndir və bu ölkələrin də hər birindən Azərbaycana turist axınının mümkünlüyü yüksəkdir (qrafik 4). Belə ki, coğrafi yaxınlıq, ümumi mədəni dəyərlər və Azərbaycan əsilli əhalisinin olması bu ölkələrdən yüksək turist axınına səbəb olan amillərdəndir. Eyni zamanda, bu göstərici Azərbaycana qohum ziyarətinə gələn etnik azərbaycanlıları da əhatə edir. Ümumiyyətlə, dörd region ölkəsindən olan turist səfərləri üzrə Azərbaycan, ən əsas turizm mərkəzlərindən biri olmaqla, Gürcüstan və Türkiyənin başlıca rəqiblərindəndir. Bununla belə, Gürcüstandan Türkiyəyə gedən turistlərin sayı Gürcüstandan Azərbaycana gələn turistlərin sayından üç dəfə, İrandan Türkiyəyə gedən turistlərin sayı isə İrandan Azərbaycana gələn turistlərin sayından 10 dəfə çoxdur [13].

Nəticə

Dünya təcrübəsində yüksək gəlir əldə etmək potensialına malik olan turizm məhsulları və xidmətləri daim diqqət və istehlakçı istəklərinə uyğunlaşma tələb edir. Azərbaycan Respublikasında turizm məhsulunun inkişafı üçün özəl təşəbbüslərin dəstəklənməsi, yerli və regional səviyyədə əlverişli koordinasiyanın qurulması, bütün diqqətin istehlakçının tələbinə yönəldilməsi, məhsulun inkişafında regional və tematik hədəfin gücləndirilməsi, həmçinin maraqlı və cəlbedici məhsulların bir-biri ilə əlaqələndirilməsi vacib məqamlardandır. Ümumiyyətlə, Azərbaycanın bir çox turizm növləri üzrə potensialı vardır və həmin potensialın reallaşdırılması üçün dövlətin, eləcə də özəl sektorun davamlı dəstəyi vacib amillərdəndir. Qeyri-neft sektorunun inkişafı fonunda əhəmiyyəti artan turizm sektoru iqtisadiyyatın əlverişli bir hissəsi olmaqla xırda və orta sahibkarlıq üçün möhkəm baza formalaşdırır. Bundan əlavə, bölgələrdə turizmin inkişafı yeni iş yerlərinin açılmasına, region infrastrukturunun formalaşdırılması və təkmilləşdirilməsinə əlverişli şərait yaradır. Bütün bunlar Azərbaycanın yeni inkişaf hədəflərinə çatması yönündə dövlətin qarşıya qoyduğu vəzifələrin icrasına xidmət edir və ölkəmizin düzgün inkişaf yolunda irəlilədiyini təsdiqləyir.

Ədəbiyyat:

1. "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası. Bakı – 2012. https: //president.az/files/future_az.pdf.
2. Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər. Bakı: - 2021. http://e-qanun.az/framework/46813.
3. Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası. Bakı, 2022. https://static.president.az/upload/Files/2022/07/22/5478ed13955fb35f0715325d7f76a8ea_3699216.pdf.
4. Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. Bakı, 2016. https://president.az/az/articles/view/22134.
5. Azərbaycan Respublikasında 2002-2005-ci illərdə turizmin inkişafına dair Dövlət Proqramı. Bakı, 2002. https://e-qanun.az/framework/1615.
6. 2009-2018-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında kurortların inkişafı üzrə Dövlət Proqramı. Bakı, 2009. https://e-qanun.az/framework/16143.
7. Azərbaycan Respublikasının Biznes Mühiti və Beynəlxalq Reytinqlər üzrə Komissiyası. https://azranking.az/az/ratings/aparilan-islahatlar-49; https://azranking.az/az/ratings/dinamika-48
8. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları. Bakı, 2024. https://www.stat.gov.az.
9. https://www.lonelyplanet.com.
10. https://www.tripadvisor.com.
11. https://tourism.gov.az/news/azerbaycan-dunya-seyahet-ve-turizm-shurasinin-resmi-destinasiya-terefdashi-sechilib.
12. https://www.worldbank.org/en/home.
13. Euromonitor 2015-2019. https://go.euromonitor.com/white-paper-EC-2023-Top-10-Global-Consumer-Trends-EN.html.

Açar sözlər: *turizm, turizm xidmətləri, hüquqi mühit, iqtisadi inkişaf, potensiallar*

Yashar Mammadov

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan
The Department of State Governance and Management
Associate Professor, Doctor of Economics

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TOURISM SERVICES IN AZERBAIJAN

ABSTRACT

As one of the main sectors of the non-oil sector in Azerbaijan, the development of the tourism sector is treated with special care at the state level. Necessary conditions have been created for developing the sectors included in this sector, and reforms in the relevant direction are being continued. Although a number of improvements have been made, the direction of the tourism service development has vast potential in this area. The article examines the environment created for developing the tourism sector in Azerbaijan and evaluates the results achieved in this area. Also, ideas are put forward for the development of tourism.

Keywords: *tourism, tourism services, legal environment, economic development, potential*

Яшар Мамедов

Доцент кафедры “Государственное управление и менеджмент”
Академии Государственного Управления
при Президенте Азербайджанской Республики,
доктор философии по экономике

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО СЕРВИСА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

РЕЗЮМЕ

В представленной статье подчеркивается, что особое внимание на государственном уровне в Азербайджане уделяется развитию сектора туризма как одной из основных отраслей ненефтяного сектора. Созданы необходимые условия для развития отраслей, входящих в этот сектор, и продолжаются реформы в соответствующем направлении. Хотя в направлении развития туристического сервиса был достигнут ряд успехов, но в этой сфере есть большой потенциал. В этом контексте в статье исследуется среда, созданная для развития туристического сектора в Азербайджане, оцениваются результаты, полученные в этой области, также выдвигаются идеи и предложения по развитию туризма в стране.

Ключевые слова: *туризм, туристические услуги, правовая среда, экономическое развитие, потенциал*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0032

G Ə N C T Ə D Q İ Q A T Ç I L A R
Y O U N G R E S E A R C H E R S

B E Y N Ə L X A L Q M Ü N A S İ B Ə T L Ə R
I N T E R N A T I O N A L R E L A T I O N S

UOT 327; 930.22

ЗАУР МАМЕДОВ

Докторант кафедры “Международные отношения и внешняя политика” Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики, советник

e-mail: zaur.mammadov@dia.edu.az

ОТНОШЕНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА И ЕС: ПОЛИТИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ И ВЫЗОВЫ

Рассматривая внешнеполитическую деятельность государств в мире глобализации, становится отчетливо понятным, что правильное построение внутренней и внешней политики, которые между собой тесно связаны является одним из важнейших факторов для безопасности и развития обществ. Тем более, в евразийском пространстве, где геополитические разногласия между глобальными акторами приобретают острейший характер. Ни для кого не секрет, что в настоящее время глобальные международные системы безопасности, сформированные после Второй мировой войны, сталкиваются с определенными угрозами и вызовами.

Сегодня, глядя на политическую, экономическую и военную карту мира, можно понаблюдать как несколько глобальных геополитических центров активизируют свое присутствие в важных частях мира. Тем самым, именно от их влияния и отношения с субъектами тех или иных регионов зависит стабильность и благополучие или наоборот анархия и хаос в тех или иных регионах, географиях. Мир впервые после формирования Ялтинско – Потсдамской системы сталкивается с политическими, военными кризисами охватывающий глобальный характер. Говоря о кризисах, некоторые эксперты особенно отмечают энергетический и финансовый кризисы, которые являются важным поворотом в изменении глобальных коммуникационных путей [2]. Так или иначе, практика показала, что распад Советского Союза и окончание холодной войны не объединило бывших противников. Не дали результатов и попытки перенести центр принятия решений на площадки различных европейских региональных организаций. Вместо этого с трибун данных структур стали звучать призывы и обращения, больше напоминающие поучения и тон строгого педагога [1]. Следовательно, мировая конкуренция за каждый регион между доминирующими странами планеты требует от остальных государств трезвого и рационального внешнеполитического подхода. Учитывая, что сегодня ситуация вокруг Черноморско-Каспийского региона всё больше характеризуется как взрыво-

опасной, где с одной стороны борьба за Армению между Россией и США выходит на открытый уровень, а с другой стороны, в Украине, на Ближнем Востоке происходит форматирование старой геополитической конфигурации. Нет сомнения, что происходящие сегодня процессы являются началом нового этапа, который будет характеризоваться формированием новой региональной и глобальной оси. В этой связи особо важное место занимают позиции тех стран, которые находятся на перекрестке этих конфронтаций и коммуникационных – транспортных узлов.

В данном случае нас интересует регион Южного Кавказа и региональный центр в лице Азербайджанской Республики. За последние два десятилетия Азербайджанская Республика смогла построить сбалансированные и взаимовыгодные отношения с важными конкурирующими геополитическими центрами, такими как, Россия, англосаксонский и Европейский Союз, обеспечив нацеленную на будущее трезвую и стабильную перспективу.

Говоря о европейском направлении во внешнеполитической деятельности официального Баку стоит признать особое место этой организации или объединений государств в мире, которое на протяжении более семь десятилетий сохраняет свое уникальное место в глобальных процессах. Здесь стоит особо отметить, что уникальность внешней политики азербайджанского государства состоит в том, что Баку, начиная от прихода Гейдара Алиева во внешнеполитической деятельности в отношении США, ЕС, РФ и Британии всегда пытался развивать партнерское взаимовыгодное сотрудничество. На протяжении десятилетий Азербайджана с Европой связывал партнерские отношения на основе которых лежит энергетический фактор и фактор безопасности. В партнерстве с ЕС уже три десятилетия реализуются такие программы как TACİS, TRACECA (транспортный коридор Европа – Кавказ – Азия), İNOGATE (межправительственная программа по транспортировке нефти и газа в Европу), ECHO (программа гуманитарной помощи) и другие. Но, тут стоит отметить, что базовые соглашения между двумя акторами (Соглашение о партнерстве и сотрудничестве от 1996 года, которое вступило в силу 1999 г.) уже устарели, но из-за нестабильной и порой несправедливой оценки процессов в нашем регионе со стороны Брюсселя новый документ между сторонами так и все еще не подписан [8]. Кстати говоря, ЕС в 1998 году назначил своего специального представителя в столице Азербайджана, а в 2000 году Баку открыл своё представительство в Брюсселе. В 2004 году Азербайджан присоединился к Европейской политике соседства, в 2009 году же к программе «Восточное партнерство» [7]. А в 2017 году между сторонами начался диалог о новом всестороннем соглашении, которое определяло бы равноправный и взаимовыгодный дух партнерства. В рамках этого диалога в 2018 году был подписан «приоритеты партнерства» между ЕС и Азербайджаном. В декабре 2021 года по взаимному согласию действие документа "Приоритеты партнерства ЕС-Азербайджан" было продлено до 2024 года. К сожалению, на данный момент отношения ЕС – Азербайджан сталкиваются с определенными вызовами и в первую очередь со стороны руководства Франции.

В отличии от других стран, которые тоже подключались в программу Восточное партнерство, наша страна никогда не стучала в двери каких – либо организаций, а наоборот, желала взаимного соблюдения интересов в двусторонних и многосторонних отношениях. Пожалуй, эти озвученные выше и ниже нюансы обезопасили Баку от многих глобальных угроз. Результат этой политики заключался в минимизации политических рисков, сохраняя баланс между геополитическими акторами. Здесь стоит особо отметить те страны,

которые в отношении Азербайджана не делали грубые маневры и пытались сохранить баланс в карабахском вопросе. То есть, изюминка внешнеполитической деятельности официального Баку заключается в трезвости оценок с партнерами.

Лидер Кавказа – Азербайджан формирует двусторонние отношения предвидя будущие события и правильно рассчитывая, какой вклад принесет та или иная организация или международный актор, а какой нет. Как результат, сегодня отношения Азербайджан – ЕС более продуктивны и стабильны, чем у других стран Восточного партнерства с точки зрения реализации национальных интересов.

Для ЕС Азербайджан является окном возможностей для старого контингента. Тем более, когда южное и северное снабжение Европы находятся под угрозой и переживает кризис, серединный путь коммуникации носит еще более актуальный характер. Азербайджан реализует масштабные энергетические и транспортные проекты совместно с ЕС и транснациональными компаниями Запада. Во-вторых, наша страна, как уже говорилось выше, особенно в связи с событиями в Украине, является ключевой страной в транспортно-коммуникационных связях Запада с Восточной Азией.

Война между Россией и Украиной, точнее между Россией и Западом на украинской земле еще раз продемонстрировала дальновидную внутреннюю и внешнюю политику руководства Азербайджана. В настоящее время одним из главных стремлений Европы является увеличение объемов импортируемого из Азербайджана газа, что является свидетельством особой роли Баку в энергетической безопасности контингента. Еще до начала войны в Украине в начале февраля 2022 года представители Запада обсуждали возможность увеличения азербайджанского природного газа в Европу на восьмом министерском заседании Консультативного Совета Южного Газового коридора в Баку с участием президента Ильхама Алиева. [12]. Тогда, после завершения мероприятия комиссар ЕС по вопросам расширения и политики соседства Оливер Варгели выступил с заявлением о выделении Азербайджану 2 млрд. евро в рамках экономического инвестиционного плана. Это несмотря на то, что после завершения 44 дневной войны ЕС планировал выделить Армении в несколько раз больше в рамках экономического инвестиционного плана, чем Азербайджану. Тогда, комментируя такую дискриминацию лидер Азербайджана Ильхам Алиев на встрече с президентом Совета ЕС Шарлем Мишелем, находившимся с визитом на Южном Кавказе, заявил, «важно устранить этот несправедливый подход». [4] Наконец, этот подход ЕС был устранен. Это всего лишь один из многих примеров политики двойных стандартов Запада в отношении Азербайджана.

Но, несмотря на попытки некоторых сил испортить отношения ЕС с Азербайджаном официальный Баку всегда вел хладнокровную внешнюю политику. Ни для кого не секрет, что, понимая, что за каждой международной организацией стоят интересы тех или иных стран, официальный Баку в своей внешнеполитической деятельности предпочитает развивать двусторонние взаимовыгодные отношения именно с национальными республиками. В результате этого, несмотря на несправедливую политику Европарламента и Совета Европы, где преобладают проармянские и профранцузские группировки, Азербайджан продолжает расширять свое геоэкономическое влияние в восточном побережье ЕС. Так, Азербайджан имеет стратегическое партнерство с 9 членами Европейского Союза. Сегодня такие страны как Италия, Греция, Болгария, Румыния, Венгрия, Сербия являются покупателями азербайджанского природного газа. А с 2026 года Албания станет следующей страной, где расширится география TAP. До 2030 года

Босния и Герцеговина, Черногория, Северная Македония, Словакия и Хорватия также планируют поставки азербайджанского газа. Говоря о цифрах, если Азербайджан по итогам 2023 года экспортировал в Европу около 12 млрд кубометров газа, то согласно меморандуму о взаимопонимании по стратегическому сотрудничеству в сфере энергетики между ЕС и АР поставки природного газа в Европу увеличатся до 20 млрд кубометров [6]. Стоит отметить, что поставки азербайджанского газа в Европу, а точнее в Италию по Трансадриатическому газопроводу с месторождения «Шахдениз» начались в 2020 году с пропускной способностью 12 млрд кубометров в год. В 2023 году в данную страну из Азербайджана экспортировался в объеме около 10 млрд кубометров газа. Согласно же свежим данным официальный Баку в 16 раз увеличил поставки природного газа в Италию.

По словам известного итальянского политолога Сальвадора Сантанджело, «Азербайджан укрепляет свои позиции в качестве второго по величине поставщика газа в Италию. Две страны на сегодняшний день ведут активную работу над расширением своего всестороннего партнерства, о чем свидетельствуют недавние сделки в сфере бизнеса на миллион евро, а также участие итальянских фирм в восстановлении Карабахского региона. Также продолжаются переговоры по расширению пропускной способности ТАР» [5].

Кроме Италии за последнее время роль Азербайджана в укреплении энергетической безопасности на Балканах ежегодно растет. Официальный Баку укрепляет связи со странами данного региона, о чем свидетельствуют регулярные визиты лидеров друг – другу и экономические показатели. Два года назад начал работать интерконнектор Греция – Болгария. Тем самым азербайджанский газ впервые поступил на Балканы. После эксплуатации данного коннектора энергетическое и транспортное взаимодействие между сторонами приобрели еще более значимый характер. Как результат, Балканские страны сегодня являются не только надежными партнерами Азербайджана в энергетической сфере и сфере альтернативной энергетики где уже после нескольких лет сформируется новая ось Каспий – Балканы, но также наблюдается координированное взаимодействие на международной арене. К примеру, в декабре 2022 года и августе 2024 года Албания как непостоянный член в Совете Безопасности ООН, защитила справедливую позицию Баку выступая против предложения Франции, поднятого в рамках обсуждений процессов вокруг Карабаха.

Отметим, что поставки азербайджанского газа в Европу по Трансадриатическому газопроводу с газоконденсатного месторождения "Шахдениз" начались в конце 2020 года. В настоящее время пропускная способность трубопровода составляет 12 млрд кубометров газа в год. Подписание в июле 2022 года в Баку Меморандума о стратегическом партнерстве в области энергетики между Азербайджаном и ЕС стал еще одним свидетельством важности нашей страны в экономическом плане для Западного мира. Согласно соглашению, планируется удвоить экспорт голубого топлива и расширение пропускной возможности газопроводной линии Южногазового коридора.

Другой важный фактор в двусторонних связах зеленая энергетика. Наряду с классической энергетикой зеленая энергетика является той сферой, где Каспийский бассейн является привлекательной географией для Запада. Понимая нуждаемость Европы в этой области (согласно «Европейской зеленой сделке» к 2050 году планируется использование экологически чистой электрической энергии, нулевого суммарного загрязнения окружающий среды и т.п. [3]) Азербайджан предлагает Западу альтернативные виды энергетики.

Уже 22 декабря 2022 года в столице Румынии, в Бухаресте между правительствами Азербайджана, Грузии, Венгрии и Румынии было подписано «Соглашение о стратегическом партнерстве в области развития передачи энергии». [6]. Согласно соглашению по дну Черного моря будет проложен электрический кабель, который будет доставлять зеленую энергию из Азербайджана в Европу.

Международные эксперты, анализируя политику Азербайджана в сфере альтернативной энергетики, рассматривают Баку как главного союзника в этой сфере. Так, в опубликованной на сайте Ассоциации НАТО Канады статье Роберта Катлера - специалиста по энергетической безопасности и геоэкономике, научного сотрудника Канадского института энергетических исследований подчеркивается, что – «1 марта 2024 года столица Азербайджана - город Баку стал ключевым центром сближения в энергетическом секторе. Состоялось 10-е заседание министров в рамках Консультативного совета Южного газового коридора (ЮГК) наряду со вторым заседанием министров по "зеленой" энергетике. Встреча стала важной вехой в сотрудничестве Европейского союза с Азербайджанской Республикой, а также продемонстрировала, как динамично развиваются глобальные энергетические стратегии» [10]. Здесь стоит отметить, что на заседании приняли участие представители 23 государств, 6 международных организаций и 44 компаний, а также представители стран Евросоюза, где состоялись такие пленарные секции как «Министерская сессия по Южному Газовому Коридору и зеленой энергии», также «использование возобновляемой энергии на фоне COP 29.

По мнению экспертов официальный Баку к 2030 году планирует создать 7 ГВт альтернативной энергетики делая акцент на возобновляемые источники. Не исключено, что больше половины из этого ресурса будет экспортировано в Европу по двум маршрутам: Каспий – Черное море – Балканы и Каспий – Турция – ЕС. По мнению генерального исполнительного директора ассоциации Windeurope Джайлса Диксона, энергия является трансграничным вопросом. «Возьмем Азербайджан. Они хотят построить на Каспийском море многочисленные станции ветряной энергии. Они не будут сами потреблять эту энергию. Они будут транспортировать ее по новому электрическому кабелю, который будет проложен от Кавказа по дну Черного моря до Европы. Это – международное сотрудничество. Такую работу можно проделать лишь при консолидации правительств, причем они приводят в соответствие промышленность, готовящуюся построить это», - добавил Дж. Диксон [9].

Анализируя данные факторы становится очевидным, что снабжение зеленой энергией Европы наряду с увеличением и диверсификацией природного газа в Старом Свете придает особое место Азербайджану в будущем экономическом портрете континента. Истинные национальные интересы европейских стран заключаются не в давлении на Азербайджан, приводя в пример разные поводы, а интеграции и кооперации экономик и развития политических отношений.

По мнению еще одного зарубежного эксперта, работающего в институте CIFE, сотрудника Центра стратегических исследований Begin-Sadat в Израиле и Фонда европейской и внешней политики Греции Джорджа Цогопулоса «Азербайджан на протяжении многих лет занимает важное место среди партнеров Европы и является надежным поставщиком природного газа на континент. «Азербайджан победил Армению в Карабахской войне. Значение Азербайджана в регионе высоко, и он имеет собственное видение региональных вопросов. У Азербайджана налажены хорошие отношения с Россией и добрые, дружеские связи с Турцией. Кроме того, особого внимания заслуживают отношения

с Ираном. После Карабахской войны нам следует внимательно следить за развитием отношений между этими двумя странами. Энергетические ресурсы и природный газ являются двумя основными факторами, имеющими значение для отношений между Азербайджаном и Европой, но существует много других возможностей для бизнеса». [13].

Таким образом, в целях обеспечения максимального учета интересов Азербайджана в отношениях с ЕС, который является еще одной глобальной площадкой и одним из крупнейших политических и экономических центров, президент Ильхам Алиев обозначил контуры, по которым в ближайшие месяцы и годы стороны должны будут действовать.

Литература:

1. Азербайджан: модель новой внешней политики и взгляда в будущее. [Электронный ресурс].https://azertag.az/ru/xeber/azerbaidzhan_model_novoi_vneshnei_politiki_i_vzglyada_v_budushchee-892354
2. Глава МЭА: Мир переживает первый глобальный энергетический кризис. 25.10.22. [Электронный ресурс]. https://report.az/ru/energetika/glava-mea-mir-perezhivaet-pervyj-globalnyj-energeticheskij-krizis/
3. Зеленый пакт для Европы. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BB%D1%91%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D1%82_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%95%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D1%8B
4. Пакет экономической помощи Азербайджану должен быть не меньше, чем Брюссель предлагает Армении. 02.10.2021. [Электронный ресурс]. https://interfax.az/view/846443
5. Сальваторе Сантанджело: «Теперь, когда Карабах освобожден от оккупации…». 1 апреля 2024. [Электронный ресурс]. https://minval.az/news/124384277
6. Соглашение о стратегическом партнерстве в области развития передачи энергии. 17.12. 2022. [Электронный ресурс]. https://president.az/ru/articles/view/58222
7. Урсуна фон дер Ляйен . Меморандум укрепит энергетическое сотрудничество ЕС и Азербайджана. 18.07.2022. [Электронный ресурс]. https://report.az/ru/energetika/ursula-fon-der-lyajen-podpisannyj-memorandum-ukrepit-energeticheskoe-sotrudnichestvo-es-i-azerbajdzhana/
8. Azərbaycan – Avropa İttifaqı münasibətləri. [Электронный ресурс]. https://mfa.gov.az/az/category/regional-teskilatlar/azerbaycan-avropa-ittifaqi-munasibetleri
9. Euronews: A discussion of mutual cooperation in the field of energy and the transition to green energy took place in Azerbaijan. 12.03. 2024. [Internet resource]. https://azertag.az/ru/xeber/euronews_v_azerbaidzhane_sostoyalos_obsuzhdenie_vzaimnogo_sotrudnichestva_v_oblasti_energetiki_i_perehod_k_zelenoi_energii_video-2947389
10. Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Azerbaijan, of the other part. 01.07.1999. [Internet resource].

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A21999A0917%2801%29
11. Southern Gas Corridor Meeting Deepens EU – Azerbaijan Energy Cooperation.19.03.2024. [Internet resource].. https://natoassociation.ca/southern-gas-corridor-meeting-deepens-eu-azerbaijan-energy-cooperation/
12. 8 th Ministerial Meeting of Southern Gas Coridor Advisory Council was held in Baku. 04.02.2022. [Internet resource]. https://minenergy.gov.az/en/xeberler-arxivi/bakida-cenub-qaz-dehlizi-mesveret-surasi-cercivesinde-nazirlerin-viii-toplantisi-kecirilib
13. Di Francesko De Palo. L'importanza dell'Azerbaigian va oltre il gas. L'analisi di Tzogopoulos. 09.02.2024. [Internet resource]. https://formiche.net/2024/02/azerbaigian-aliyev-analisi-di-tzogopoulos/#content

Ключевые слова: *Азербайджан, Европейский Союз, внешняя политика, геополитика, TAP, традиционная энергетика, альтернативная энергетика, коммуникации, Евразия, Каспийско-Черноморский регион, Южный Кавказ*

Zaur Məmmədov

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının müşaviri,
"Politologiya və siyasi idarəetmə" kafedrasının baş müəllimi,
"Beynəlxalq münasibətlər və xarici siyasət" kafedrasının doktorantı

AZƏRBAYCAN – Aİ MÜNASİBƏTLƏRİ: İQTİSADİ-SİYASİ PERSPEKTİVLƏR VƏ ÇAĞIRIŞLAR

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin xüsusiyyətləri, xüsusilə Aİ ilə münasibətlərdəki iqtisadi-siyasi perspektivlər təhlil edilir. Müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin üzləşdiyi bir sıra çağırışlar, qlobal güclər arasında geosiyasi mübarizənin gərginləşməsi və bu fonda digər dövlətlərin xarici siyasətlərinin oxşar və fərqli tərəfləri nəzərdən keçirilir, Azərbaycan dövlətinin xarici siyasəti nümunə kimi qeyd edilir. Eyni zamanda, 44 günlük müharibədən sonrakı dövrdə Aİ – Azərbaycan arasında ikitərəfli əməkdaşlığın əsas istiqamətləri sayılan ənənəvi və alternativ enerji istiqamətlərində mövcud durum nəzərdən keçirilir.

Açar sözlər: *Azərbaycan, Avropa İttifaqı, xarici siyasət, geosiyasət, TAP, ənənəvi enerji, alternativ enerji, kommunikasiya, Avrasiya, Xəzər –Qara dəniz regionu, Cənubi Qafqaz*

Zaur Mammadov

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan
Department of Political Science and Political Management, Senior lecturer
Department of International Relations and Foreign Polic, Doctoral student
Advisor on social issues, organizational and educational work

RELATIONS BETWEEN AZERBAIJAN AND THE EUROPEAN UNION: ECONOMIC AND POLITICAL PERSPECTIVES AND CHALLENGES

ABSTRACT

The article analyzes the peculiarities of the foreign policy of the Republic of Azerbaijan, especially the economic and political perspectives in relations with the European Union. In this context, a number of challenges that the modern international relations system faces, the intensification of the geopolitical struggle between global powers, and the similar and different sides of the foreign policies of other states are reviewed. In addition, the foreign policy of the Azerbaijani state is mentioned as an example. Besides, the article reviews the current situation in traditional and alternative energy directions, which are the main directions of bilateral cooperation between the European Union and Azerbaijan after the 44-day war.

Keywords: *Azerbaijan, European Union, foreign policy, geopolitics, TAP, traditional energy, alternative energy, communication, Eurasia, Caspian-Black Sea region, South Caucasus*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0034

G Ə N C T Ə D Q İ Q A T Ç I L A R
Y O U N G R E S E A R C H E R S

B E Y N Ə L X A L Q M Ü N A S İ B Ə T L Ə R
I N T E R N A T I O N A L R E L A T I O N S

UOT 327

ТАМЕРЛАН ГАДЖИЕВ

Преподаватель кафедры Международных отношений и внешней политики Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики

e-mail: tamerlan.haciyev.2000@mail.ru

НЕКОТОРЫЕ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Современное общество сталкивается с неотвратимым влиянием искусственного интеллекта (ИИ), проникающего в различные сферы нашей повседневной жизни. Расширяющийся спектр применений, начиная от автоматизации производства до инноваций в медицине и финансах, подчеркивает необходимость глубокого понимания и международного регулирования этой технологии. Этические, правовые и социальные вопросы, связанные с использованием ИИ, становятся все более актуальными, требуя незамедлительного внимания на уровне международного права.

Развитие искусственного интеллекта не только формирует новые возможности, но и выдвигает вызовы, связанные с защитой персональных данных, прозрачностью алгоритмов, ответственностью за принимаемые системами решения и обеспечением справедливости в их применении. Эти вопросы затрагивают не только интересы отдельных граждан, но и безопасность и стабильность мирового сообщества в целом [1, с.26].

Глобализация технологий и распределение власти в области искусственного интеллекта между различными странами и корпорациями подчеркивают необходимость унификации подходов к регулированию. Отсутствие единообразных международных стандартов может привести к разногласиям, а в некоторых случаях и к угрозам безопасности.

Таким образом, исследование международно-правовых аспектов регулирования искусственного интеллекта становится крайне актуальным, поскольку влияние этой технологии на наше общество с каждым днем усиливается, а вызовы, которые она представляет, становятся более сложными и глобальными.

Обзор существующих проблем в области регулирования искусственного интеллекта. Сущность проблем в области регулирования искусственного интеллекта проявляется в нескольких аспектах, которые требуют незамедлительного внимания международного сообщества.

Искусственный интеллект, внедряясь в различные сферы нашей жизни, сталкива-

ется с недостатком прозрачности в принимаемых решениях. Это вызывает требование усовершенствования правовых структур, чтобы обеспечить ясность и объяснимость алгоритмов, особенно в областях, где принимаемые решения имеют критическое значение, например, в медицине и финансах.

Защита персональных данных становится важным вопросом, поскольку расширенный доступ к информации поднимает вопросы приватности и необходимость обеспечения надежной конфиденциальности граждан.

Этические аспекты, связанные с использованием искусственного интеллекта, включают в себя проблемы дискриминации и справедливости. Алгоритмы, основанные на данных, могут нести в себе предвзятость, что создает несправедливость в принимаемых решениях.

Вопросы ответственности за решения, принимаемые искусственными системами, требуют ясных норм и правил. Отсутствие четких международных стандартов может привести к неопределенности в вопросах компенсации и ответственности.

Национальные и культурные различия в подходах к регулированию искусственного интеллекта могут привести к несогласованности и разнообразию в правовых нормах, что подчеркивает необходимость унификации и согласованности подходов на мировом уровне [2, с. 43].

Основные принципы международного права, касающиеся искусственного интеллекта. Международное право, в контексте искусственного интеллекта, обращается к ряду фундаментальных принципов, которые должны служить ориентиром для разработки соответствующих правовых инструментов.

Принцип соблюдения прав человека выступает как основополагающий, гарантируя защиту основных прав и свобод в контексте разработки и использования искусственного интеллекта. Это включает право на приватность, свободу слова, а также обязанность предотвращения дискриминации [3, с.63].

Важен также принцип прозрачности и объяснимости, который становится неотъемлемым элементом эффективного регулирования. Обеспечение ясности алгоритмов и понимания принимаемых решений снижает риск возможных негативных воздействий.

Принцип безопасности данных акцентирует внимание на обеспечении безопасности и конфиденциальности информации, собираемой и обрабатываемой искусственными интеллектуальными системами [4, с. 32].

В контексте ответственности, международное право должно устанавливать нормы, касающиеся исключения предвзятости, правил принятия решений и возможности компенсации в случае негативных последствий.

Принцип международного сотрудничества выдвигается в качестве стратегического принципа, способствующего обмену знаний и опыта между странами, созданию общих стандартов и обеспечению унификации правовых подходов.

Эти принципы, взаимодействуя, формируют основу для создания эффективных и сбалансированных международных норм и стандартов, направленных на регулирование развития и применения искусственного интеллекта в соответствии с общими ценностями и интересами мирового сообщества.

Роль органов ООН и других международных организаций в разработке нормативов. Организация Объединенных Наций (ООН) и другие международные организации играют важную роль в формировании норм и стандартов, регулирующих развитие и применение искусственного интеллекта на глобальном уровне.

ООН, как важнейший международный форум, предоставляет платформу для диалога и сотрудничества государств в

области регулирования ИИ. Специализированные агентства, такие как ЮНЕСКО и Всемирная Интеллектуальная Собственность (ВИС), активно занимаются вопросами, связанными с этикой, правами интеллектуальной собственности и образованием в контексте искусственного интеллекта [5, с.32].

Европейская Комиссия также принимает активное участие в разработке нормативов, представляя свои стратегии по искусственному интеллекту и финансируя исследования в этой области. В рамках других региональных организаций, таких как Европейский союз, разрабатываются собственные подходы и регулирования в сфере искусственного интеллекта [6, с.71].

Роль этих организаций заключается в обеспечении координации усилий государств-членов, выработке согласованных подходов и разработке общих стандартов. Это включает в себя создание этических рамок, определение стандартов безопасности и конфиденциальности, а также обеспечение гармонизации национальных стратегий в области искусственного интеллекта.

Международные организации предоставляют платформу для обмена знаний и опыта, поддерживают разработку обучающих программ и исследовательских инициатив. Эти усилия направлены на создание единых международных стандартов, способствующих устойчивому и этичному развитию искусственного интеллекта в глобальном масштабе.

Анализ существующих международных соглашений и конвенций. На международном уровне пока не существует всеобъемлющего соглашения, полностью посвященного искусственному интеллекту. Однако некоторые международные инструменты предоставляют определенные ориентиры в сфере правового регулирования ИИ:

1. Общие соглашения в области прав человека: Существующие документы, такие как Всеобщая декларация прав человека и Международный пакт о гражданских и политических правах, устанавливают основные принципы, которые также применимы к развитию и применению искусственного интеллекта. Они включают в себя право на неприкосновенность личности и недискриминацию, что становится важным в контексте ИИ.

2. Конвенция о защите персональных данных: Конвенция Совета Европы № 108 и Протокол № 223 к ней касаются защиты персональных данных. Эти документы предоставляют основы для регулирования сбора, обработки и передачи персональных данных, что является критическим аспектом в сфере искусственного интеллекта.

3. Конвенция о киберпреступности (Будапештская конвенция): Этот документ фокусируется на противодействии киберпреступности, включая аспекты, связанные с безопасностью данных и информационными системами, что имеет значение для обеспечения безопасного развития и применения искусственного интеллекта.

4. Направленные соглашения: Существуют соглашения, такие как Женевская конвенция по оружию, устремленные на ограничение автономности военных систем. Вопросы автономности и ответственности также могут оказаться применимыми в контексте искусственного интеллекта [7, с.42].

Эти соглашения служат основой для разработки более специализированных и детализированных норм в области искусственного интеллекта. Однако важно продолжать обсуждения и работу над новыми международными соглашениями, которые учитывают специфические вызовы и возможности, представленные искусственным интеллектом в современном мире.

Особенности правового регулирования в области данных и конфиденциальности в контексте искусственного интеллекта. В сфере искусственного интеллекта особенно важным аспектом является правовое регулирование сбора, обработки и хранения данных, а также

обеспечение их конфиденциальности. Эти особенности могут определиться следующим образом:

а) Защита персональных данных: различные страны и регионы принимают законы о защите персональных данных, такие как Общий регламент по защите данных (GDPR) в Европейском союзе. Эти законы устанавливают стандарты для сбора и обработки персональной информации, требуя ясного согласия субъекта данных и обеспечивая его право на удаление;

б) Прозрачность в обработке данных: в контексте искусственного интеллекта, основанного на алгоритмах машинного обучения, становится критически важной прозрачность в процессах обработки данных. Пользователи должны быть информированы о том, как их данные используются для обучения алгоритмов, а также о принципах принятия решений.

в) Международные стандарты по конфиденциальности: некоторые страны активно внедряют международные стандарты, такие как ISO/IEC 27701, который предоставляет рекомендации по управлению конфиденциальностью в информационных технологиях, включая обработку персональных данных.

г) Кибербезопасность: одним из аспектов правового регулирования данных является также защита их от несанкционированного доступа и кибератак. Законы о кибербезопасности ставят задачей обеспечить безопасность данных, особенно в свете увеличивающегося количества киберугроз.

д) Трансграничная передача данных: учитывая глобальную природу обработки данных и использование облачных технологий, важным становится вопрос трансграничной передачи данных. Международные нормы должны определять условия, при которых можно передавать данные через границы, с учетом требований конфиденциальности.

е) Обеспечение принципов недискриминации в обработке данных: с учетом рисков предвзятости алгоритмов машинного обучения, правовые нормы должны обеспечивать принцип недискриминации и справедливости в обработке данных, чтобы избежать негативных социальных и этических последствий.

Современные технологии, включая искусственный интеллект, подчеркивают необходимость развития и совершенствования правовых механизмов, обеспечивающих сбалансированное управление данными и обеспечение их конфиденциальности в цифровую эру.

“Право на забвение”. “Право на забвение” представляет собой концепцию, согласно которой индивид имеет право требовать удаления своих личных данных, особенно если эти данные больше не являются необходимыми для первоначальной цели их сбора. В контексте искусственного интеллекта (ИИ), это право становится важным элементом в обеспечении приватности и управлении персональной информацией.

Искусственный интеллект, особенно в области машинного обучения, может использовать большие объемы данных для обучения и принятия решений. Однако с течением времени эти данные могут стать устаревшими, и их дальнейшее хранение может нарушать приватность индивида. В связи с этим “право на забвение” приобретает новый смысл в регулировании искусственного интеллекта.

Когда речь идет о применении ИИ, основанного на персональных данных, законы и стандарты должны предоставлять индивидам возможность контролировать свои данные, а также требовать удаления этих данных, если они больше не необходимы для первоначальных целей их сбора. Это может быть особенно актуальным в случаях, когда алгоритмы машинного обучения могут делать предсказания

или рекомендации, основанные на данных, собранных в прошлом, и эти данные стали устаревшими или потеряли свою актуальность.

“Право на забвение” в контексте искусственного интеллекта также включает в себя обязанность организаций и разработчиков ИИ предоставлять ясные и понятные механизмы для запросов на удаление данных. Это важно для обеспечения прозрачности и доверия со стороны пользователей, а также для соблюдения законодательных требований о защите данных.

Роль этики в формировании международных норм и стандартов. Роль этики в формировании международных норм и стандартов в области искусственного интеллекта (ИИ) становится все более значимой, поскольку технологии развиваются и оказывают всё более глубокое воздействие на общество. Этика в контексте ИИ включает в себя набор принципов и ценностей, направленных на обеспечение ответственного и этичного развития и применения технологии.

Важным аспектом роли этики является определение основных принципов, которые должны лежать в основе создания международных норм и стандартов в области ИИ. Эти принципы включают в себя прозрачность в принятии решений, справедливость, недискриминацию, защиту приватности и безопасность данных. Этические принципы также должны включать в себя уважение к правам человека, честность и учет социокультурного контекста.

Регулирование ИИ с учетом этических принципов важно для предотвращения негативных последствий, таких как предвзятость алгоритмов, ущемление прав человека, исключение групп из выгод от технологического развития. Оно также способствует созданию технологий, которые соответствуют общепринятым моральным нормам и ценностям.

Этика также играет ключевую роль в участии общественности и экспертов в формировании международных норм. Вовлечение разнообразных групп людей в процесс разработки стандартов обеспечивает учет различных мнений и ценностей, что способствует созданию более сбалансированных и общепризнанных правил.

Более того, этика может служить своеобразным ориентиром для разработки гибких и адаптивных норм, которые могут эффективно реагировать на быстро меняющиеся технологические тренды. Это особенно важно в сфере ИИ, где инновации и новые методы могут появляться на протяжении коротких периодов времени.

В конечном итоге, роль этики в формировании международных норм и стандартов по ИИ заключается в обеспечении справедливого, надежного и человекоцентричного развития технологии, соответствующего общим ценностям и интересам человечества.

Интеллектуальная собственность и патентование в области искусственного интеллекта. Развитие искусственного интеллекта (ИИ) поднимает важные вопросы в области интеллектуальной собственности и патентования, требующие детального рассмотрения. Эти аспекты оказывают существенное влияние на защиту инноваций и эффективное функционирование рынка технологий. Вот несколько ключевых аспектов, которые следует учесть:

1. Патентуемость алгоритмов и программного обеспечения:

Вопросы, связанные с возможностью патентования алгоритмов и программного обеспечения в ИИ, поднимают сложности ограничений, существующих в некоторых юрисдикциях относительно абстрактных идей и математических методов.

2. Особенности патентования методов машинного обучения:

Методы машинного обучения, являющиеся ключевыми для ИИ, вызывают вопросы о том, как эффективно защищать инновации в этой области. Определение границы между абстрактными идеями и

конкретными техническими решениями может быть сложным вопросом для патентных офисов.

3. Проблемы предвзятости и инноваций:

Использование ИИ для разработки новых технологий поднимает вопросы о том, насколько инновации, порожденные алгоритмами машинного обучения, могут быть предметом патентования. Проблемы предвзятости в алгоритмах могут создавать этические и правовые вызовы в сфере интеллектуальной собственности.

4. Особенности защиты авторских прав в ИИ:

В контексте создания творческих произведений ИИ, важно определить, кто считается автором созданного материала – человек или алгоритм. Эти вопросы требуют ясного правового статуса творческих работ, созданных с использованием ИИ.

5. Глобальная координация в системе патентования:

Учитывая глобальную природу инноваций в области ИИ, важно рассмотреть вопросы международной координации в системе патентования. Это включает в себя вопросы взаимного признания патентов и координации между национальными и региональными патентными офисами.

Подробное рассмотрение этих аспектов позволяет сформировать эффективные международные нормы и стандарты в области интеллектуальной собственности и патентования, обеспечивая сбалансированный подход к защите инноваций в сфере искусственного интеллекта.

Вопросы ответственности и возмещения ущерба. В рамках вопросов ответственности в области искусственного интеллекта (ИИ) важным является обеспечение четкой линии ответственности на различных этапах жизненного цикла технологии. Разработчики и производители ИИ должны не только следовать этическим принципам, но и быть ответственными за возможные негативные последствия, которые могут возникнуть при использовании их продуктов.

Это включает в себя обязанность разработчиков предоставлять прозрачность в отношении того, как работают их алгоритмы, и как они принимают решения. Также важно уделять внимание вопросам справедливости и предвзятости, предотвращая дискриминацию в алгоритмах, что может повлечь за собой серьезные социальные и этические проблемы.

Следует также рассматривать вопросы ответственности в контексте долгосрочных последствий. Разработчики и организации должны предвидеть потенциальные социальные и экономические изменения, связанные с внедрением ИИ, и принимать меры для управления этими изменениями.

В области безопасности данных важна защита личной информации и предотвращение утечек данных. Это включает в себя соблюдение высоких стандартов безопасности и разработку мер для минимизации рисков взлома и злоупотребления информацией.

Итак, вопросы ответственности включают в себя не только этические принципы, но и практическое применение мер для предотвращения возможных негативных последствий использования искусственного интеллекта. Это требует внимательного и сбалансированного подхода со стороны всех участников в разработке, внедрении и использовании технологии ИИ.

В контексте искусственного интеллекта (ИИ) вопросы ответственности также затрагивают вопрос о возмещении ущерба в случае негативных последствий, вызванных использованием технологии. Важным аспектом является определение того, кто несет ответственность за ущерб и каким образом этот ущерб может быть компенсирован.

Один из аспектов – это вопрос о том, на каком этапе жизненного цикла ИИ возможны проблемы и кто может быть подвергнут риску. Разработчики, поставщики техно-

логии, а также пользователи могут сталкиваться с последствиями непредвиденных ситуаций, и важно четко определить, кто несет ответственность за конкретные последствия.

Другой важный вопрос – это критерии определения ущерба и методы оценки его степени. В случае ИИ, это может включать в себя физический ущерб, экономические потери, утрату данных или нарушение конфиденциальности. Определение этих критериев является важным шагом для разработки эффективных механизмов компенсации.

Помимо этого, важно разработать четкие правила и процедуры, определяющие процесс возмещения ущерба. Это может включать в себя механизмы предоставления компенсаций через страхование или создание специализированных фондов для обеспечения возмещения ущерба, связанного с использованием ИИ.

Для эффективного регулирования в этой области также важна прозрачность и доступность информации о том, каким образом можно получить возмещение ущерба. Пользователи и другие заинтересованные стороны должны иметь возможность легко понять процедуры и требования, связанные с запросом компенсации.

Следует отметить, что вопросы возмещения ущерба в сфере искусственного интеллекта также могут требовать постоянного обновления и адаптации в соответствии с развитием технологии и новыми вызовами, которые могут возникнуть.

Экономические и социальные последствия. Внедрение искусственного интеллекта (ИИ) оказывает заметное воздействие на экономическую и социальную динамику общества, что предполагает необходимость внимательного рассмотрения этих последствий при формировании международных норм и стандартов.

С точки зрения экономики, расширение использования ИИ может повлечь за собой изменения на рынке труда, вызывая как автоматизацию определенных секторов, так и создание новых видов занятости. Международные стандарты должны учитывать этот баланс, предоставляя рекомендации по переквалификации рабочей силы и обеспечивая справедливое распределение экономических выгод.

Экономическое развитие, связанное с применением ИИ, требует внимания к вопросам конкурентоспособности стран и поддержки инноваций. Международные нормы могут предоставить основы для устойчивого и эффективного внедрения ИИ, способствуя экономическому росту.

Важным элементом также является вопрос о распределении богатства и борьбе с социальными неравенствами, которые могут возникнуть в результате внедрения новых технологий. Международные стандарты должны включать принципы, направленные на уменьшение социальных диспаритетов и содействие включению всех слоев общества в процессы экономического развития.

Что касается социальных аспектов то, воздействие ИИ на образование предполагает необходимость адаптации образовательных программ и создание механизмов переобучения. Международные стандарты могут определить требования к интеграции соответствующих тем в образовательные курсы, обеспечивая готовность общества к новым требованиям.

Внедрение ИИ также поднимает вопросы этики и социокультурной совместимости. Международные стандарты должны включать принципы, содействующие уважению культурного многообразия, а также разработке этических стандартов для использования ИИ, чтобы минимизировать негативные социокультурные последствия.

С учетом безопасности и прозрачности внедрения ИИ, международные нормы могут определять стандарты для обеспечения безопасности при использовании технологии и предотвращения нежелательных последствий.

Обобщая, формирование международных норм в области искусственного интеллекта требует комплексного подхода, учитывая как экономические, так и социальные аспекты, с целью обеспечения устойчивого и этичного внедрения технологии в общество.

Перспективы развития международного права в контексте искусственного интеллекта. Развитие международного права в контексте искусственного интеллекта предполагает создание специализированных норм, охватывающих прозрачность алгоритмов, ответственность за принимаемые решения и защиту прав человека в цифровой среде. Ключевым моментом является международное сотрудничество, где обмен опытом и данными способствует формированию общепризнанных стандартов.

Принятие принципов искусственного интеллекта, учитывающих этические, социальные и экономические аспекты, направлено на создание фундаментальных основ для разработки конкретных правовых инструментов. Также возможно создание специализированных судебных органов для разрешения споров, связанных с искусственным интеллектом.

Важным элементом является активное участие общества и экспертов в разработке норм и законов, что способствует созданию более обоснованных правовых инструментов. Глобальные форумы и диалог, подобные конференциям под эгидой ООН, способствуют обмену мнениями и опытом для создания общепризнанных принципов и подходов.

Все эти факторы формируют перспективы для устойчивого и эффективного развития международного права, способного эффективно регулировать искусственный интеллект в соответствии с ценностями и интересами всего мирового сообщества [8, с. 29].

В свете стремительного развития искусственного интеллекта, неотложной задачей становится разработка международных норм и стандартов, способных эффективно регулировать его применение в глобальном масштабе. Обзор и анализ существующих проблем позволяют сделать следующие рекомендации для дальнейших исследований и разработок правовых инструментов:

1. Создание специализированных нормативов: Рекомендуется активная работа над созданием специализированных норм, учитывающих уникальные характеристики искусственного интеллекта, включая принципы прозрачности, объяснимости и безопасности данных.

2. Международное сотрудничество: Стимулирование международного сотрудничества и обмена информацией с целью создания общепризнанных стандартов и принципов, учитывающих культурные и правовые различия.

3. Участие общественности и экспертов: Предлагается активно включать общественность, представителей индустрии и экспертов в процесс разработки норм, чтобы обеспечить разносторонний и обоснованный подход.

4. Создание механизмов разрешения споров: Рассмотрение возможности создания специализированных механизмов разрешения споров для обеспечения компетентного рассмотрения правовых вопросов, связанных с искусственным интеллектом.

5. Глобальные форумы и диалог: Продолжение организации глобальных форумов и диалога для обмена мнениями и опытом, что способствует созданию общепризнанных принципов и подходов.

Развитие международного права в контексте искусственного интеллекта требует системного и взвешенного подхода, с учетом динамичности технологического прогресса и уникальных вызовов, которые представляет данный вид технологии. Он также должен быть основан на широком согласии мирового сообщества, чтобы эффективно регулировать и сбалансированно развивать искусственный интеллект в интересах человечества.

Взаимодействие между государствами в области искусственного интеллекта. В условиях глобализации и быстрого развития технологий искусственного интеллекта (ИИ), вопросы межгосударственного взаимодействия становятся неотъемлемой частью формирования международных норм и стандартов в данной области. Этот процесс требует тщательного анализа и разработки механизмов сотрудничества между странами. Вот более подробный обзор ключевых идей взаимодействия:

1. Создание международных организаций и форумов:

Необходимость создания международных организаций и форумов для координации усилий государств в разработке общих стандартов. Эти платформы могут служить местом для обмена опытом, разработки совместных стратегий и решения общих проблем, связанных с развитием ИИ.

2. Обеспечение безопасности и стабильности:

Межгосударственное взаимодействие должно включать вопросы обеспечения безопасности и стабильности в использовании ИИ. Соглашения о кибербезопасности и меры по предотвращению нежелательных последствий использования технологий ИИ требуют согласованного подхода от различных государств.

3. Обмен знаний и опыта:

Формирование механизмов обмена знаний и опыта в области исследований и разработок по ИИ. Это может включать в себя создание программ обмена исследователями, проведение совместных проектов и стимулирование мобильности профессионалов.

4. Разработка единого понимания этических и правовых вопросов:

Формирование единого понимания этических и правовых вопросов в области искусственного интеллекта. Это включает в себя создание международных норм, касающихся этики использования ИИ, и разработку общих принципов ответственного внедрения технологий ИИ.

5. Совместные исследовательские программы:

Содействие созданию и финансированию совместных исследовательских программ в области ИИ. Это может включать в себя выделение финансовых ресурсов для общих научных исследований и технологических инноваций.

6. Урегулирование граничных вопросов:

Разработка международных соглашений по урегулированию граничных вопросов, таких как кросс-бордер контроль за использованием ИИ, пересечение нормативных рамок и обмен данными в контексте технологий ИИ.

7. Координация в области образования и подготовки кадров:

Сотрудничество в области образования и подготовки кадров, направленное на создание международных программ обучения, обмен опытом в развитии квалификаций в области ИИ и установление стандартов профессиональной подготовки.

Межгосударственное взаимодействие становится стратегическим фактором для обеспечения эффективного и сбалансированного развития и использования искусственного интеллекта в глобальном масштабе.

В заключение статьи об искусственном интеллекте и международно-правовых аспектах его регулирования важно подчеркнуть, что развитие ИИ представляет собой ключевую точку сближения государств в современном мире. Несмотря на многообразие национальных стратегий и подходов к этой технологии, обеспечение гармонизации международных стандартов становится неотъемлемой задачей для обеспечения устойчивого и этичного развития ИИ.

Современные вызовы, такие как безопасность, этика, защита прав потребителей и защита данных, требуют глобальных решений. Межгосударственное взаимодействие должно ориентироваться на создание совместных механизмов обмена знаний и

опыта, формирование общих этических принципов и стандартов безопасности. Особенно важен аспект обеспечения ответственного использования ИИ и управления его воздействием на общество.

Международные организации, государства и общество в целом имеют возможность совместно формировать будущее ИИ, где инновации сопровождаются защитой прав человека и общественной безопасностью. Необходимо стремиться к гармонии между технологическими достижениями и общественными ценностями, что станет фундаментом для устойчивого и этичного развития искусственного интеллекта в мировом масштабе.

Литература:

1. Морхат П. М. Правовые проблемы применения искусственного интеллекта // Аграрное и земельное право. 2017, №10
2. Косьмина А.В. Искусственный интеллект: некоторые правовые проблемы // Образование и право. 2022, №7
3. Сергеев А.В. Проблемы правовой охраны искусственного интеллекта // Право и управление. 2023, №4
4. Поздеева В.С. Проблемы правовой природы искусственного интеллекта // Вопросы российской юстиции. 2023, №27
5. Петев Н.И. Экзистенциальная, правовая и этическая проблемы искусственного интеллекта // Векторы благополучия: экономика и социум. 2022, №2
6. Андреева Г.Н. Проблемы правового регулирования искусственного интеллекта в России // Россия: тенденции и перспективы развития. 2021, №16-1
7. Василевская Л. Ю. Искусственный интеллект: проблемы гражданско-правовой квалификации // Вестник Университета имени О. Е. Кутафина. 2023, №5 (105)
8. Кононенко С.М. Проблемы развития искусственного интеллекта в правовом регулировании // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. 2022, №12-1

Ключевые слова: *искусственный интеллект, международное право, принципы международного права, международное сотрудничество, международные организации, международные соглашения и конвенции*

Tamerlan Hacıyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının
Beynəlxalq münasibətlər və xarici siyasət kafedrasının müəllimi

SÜNİ İNTELLEKTİN TƏNZİMLƏNMƏSİNİN BƏZİ BEYNƏLXALQ HÜQUQİ ASPEKTLƏRİ

XÜLASƏ

Süni intellekt sahəsində mövcud irəliləyiş bu innovativ sahənin tənzimlənməsi üçün müvafiq beynəlxalq hüquq normalarının və standartlarının hazırlanmasına artan ehtiyacla nəticələnir. Süni intellekt həyatımızın müxtəlif sahələrinə daxil olur, yeni imkanlar yaradır və etik, məxfilik və məlumat təhlükəsizliyi sahəsində qeyri-müəyyənliyə səbəb olur. Bu məqalə süni intellektin beynəlxalq hüquqi tənzimlənməsinin qlobal cəmiyyətə təsirini nəzərə alaraq bəzi əsas aspektlərini araşdırmaq üçün hazırlanmışdır.

Bu tədqiqatın məqsədi süni intellektə mövcud beynəlxalq hüquqi yanaşmaları təhlil etmək, həmçinin məlumat və məxfiliklə bağlı etik və hüquqi aspektləri nəzərdən keçirməkdir. Mövcud sazişlərin müqayisəli təhlili süni intellektin tənzimlənməsi sahəsində beynəlxalq birliyin qarşısında duran çağırışları və perspektivləri vurğulamağa kömək etməlidir.

Bu tədqiqat perspektivi gələcək beynəlxalq standartların əsaslana biləcəyi əsas prinsiplərin anlaşılmasını təmin etmək məqsədi daşıyır və hüquqi strukturların süni intellektin sürətlə dəyişən mənzərəsinə uyğunlaşmasının vacibliyini vurğulayır.

Açar sözlər: *süni intellekt, beynəlxalq hüquq, beynəlxalq hüququn prinsipləri, beynəlxalq əməkdaşlıq, beynəlxalq təşkilatlar, beynəlxalq müqavilələr və konvensiyalar*

Tamerlan Hajiyev

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan
The Department of International Relations and Foreign Policy
Lecturer

SOME INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE REGULATION

ABSTRACT

Modern progress in artificial intelligence (AI) leads to a growing need to develop appropriate international legal norms and standards to regulate this innovative field. Artificial intelligence is entering various areas of our lives, providing new opportunities and causing uncertainty in ethics, privacy, and data security. This article is intended to explore some key aspects of the international legal regulation of artificial intelligence, taking into account its impact on the global community.

The purpose of this study is to analyze existing international legal approaches to artificial intelligence, as well as to consider ethical and legal aspects related to data and confidentiality. A comparative analysis of existing agreements should help highlight the challenges and prospects facing the international community in artificial intelligence regulation.

This research perspective aims to provide an understanding of the basic principles on which future international regulations may be based and highlights the need for legal structures to be adaptable to the rapidly changing landscape of artificial intelligence.

Keywords: *artificial intelligence, international law, principles of international law, international cooperation, international organizations, international agreements and conventions*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0036

G Ə N C T Ə D Q İ Q A T Ç I L A R
Y O U N G R E S E A R C H E R S

S İ Y A S İ N Ə Z Ə R İ Y Y Ə
P O L I T I C A L T H E O R Y

UOT 321; 323

TURAL ƏLƏKBƏROV

Gəncə Dövlət Universitetinin
Sosial fənlər kafedrasının doktorantı

e-mail:turalekbarov@gmail.com

DÖVLƏT HAKİMİYYƏTİNİN TƏMİN OLUNMASINDA LEGİTİMLİK ANLAYIŞI

Giriş

Dövlət hakimiyyətinin legitimliyi bəşər tarixi boyu müzakirə olunan mürəkkəb və çoxşaxəli məsələdir. Bu, siyasi fəlsəfənin və idarəetmənin mühüm aspektidir, çünki dövlətin hakimiyyətinin legitimliyi onun qanunları idarə etmək və tətbiq etmək qabiliyyətinin əsasını təşkil edir [6, s.155]. Legitimlik termini latın dilində legitimus sözündən götürülüb, qanuni mənasını ifadə edir. Hakimiyyətin legitimliyi məsələsini ilk dəfə elmə alman politoloqu M.Veber gətirmişdir [13,s.79]. Dövlət hakimiyyətinin legitimliyinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı bəzi nəzəri yanaşmalar mövcuddur. Bu baxımdan, hökumətin siyasi legitimliyini qiymətləndirmək, hökumətin legitimlik əldə edə biləcəyi üç fərqli aspektə baxmaqla həyata keçirilə bilər. Fritz Şarp iki normativ meyar təqdim etmişdir; bunlar insanlar üçün siyasi nəticələrin effektivliyi və iqtidarın qanuniliyi, insanların iştirakı nəticəsində vətəndaşların qayğılarına cavab verməkdir [7]. Birinci meyar cəmiyyətin siyasi proseslərdə iştirakının effektivliyidir. Bu, demokratik proseslərin, seçkilərin və siyasi təşkilatların keyfiyyətindən, ictimai konsensusun əldə olunmasından asılıdır. Əgər ictimaiyyətin siyasi proseslərdə fəal iştirakı təmin olunarsa, seçkilər ədalətli və şəffaf keçirilərsə, siyasi təşkilatların ictimai rəyə və müzakirələrə açıq olması hakimiyyətin legitimliyini artırır. İkinci meyar hökumətin legitimliyi və vətəndaşların qayğılarına cavab verən bir səlahiyyətin təmin edilməsidir. Bu o deməkdir ki, dövlət qanunçuluq əsasında fəaliyyət göstərir və vətəndaşların hüquq və mənafelərini qorumaq üçün fəaliyyət göstərir. Xalqın hakimiyyətə inamı və hakimiyyətin bu prinsip və qaydalarla hərəkət etməsindən asılıdır. Əgər dövlət bu normativ meyarları qəbul edərsə və bu baxımdan uğur qazanarsa, hökumətin siyasi legitimliyi qalır və vətəndaşların hakimiyyətə inam və etimadı qorunur. Bu, həm də sabit və demokratik siyasi sistemin inkişafına töhfə verir.

Dövlət hakimiyyətində legitimlik anlayışına nəzəri yanaşmalar

Dövlət hakimiyyətinin legitimliyi ilə bağlı bir neçə nəzəri yanaşma mövcuddur. Bu perspektivlər hökumətlərin idarə etmək hüququna iddia etdiyi əsasları başa düşmək və qiymətləndirmək üçün çərçivələr təqdim edir. Bu yanaşmalar hökumətin səlahiyyətlərinin legitimliyini başa düşmək və qiymətləndirmək üçün müxtəlif daxili çərçivələri təmin edir.

Qanunvericiliyə əsaslanan idarəetmə, demokratik proseslərin idarə olunması, liderlik xarizmasına və sosial mədəniyyətə önəm verilməsi bu yanaşmaların hər birinin əsas hədəfi ola bilər.

Ənənəvi legitimlik hökmdarın və ya hökumətin tarixi davamlılığına əsaslanır. O, tez-tez zamanla qəbul edilmiş adət-ənənələrə, rituallara və mədəni təcrübələrə əsaslanır. Məsələn, monarxiyalar çox vaxt öz legitimliyini uzun müddət davam edən nəsildən alır, burada hakimiyyətin nəsillər boyu ötürülməsi və hökmdarın tarixi ənənənin bir hissəsi kimi görünməsi mənbə kimi çıxış edir.

Ənənəvi legitimlik hökmdarın və ya dövlətin tarixi davamlılığına mühüm əhəmiyyət verir. İdeya ondan ibarətdir ki, konkret hakim qurum nə qədər uzun müddət hakimiyyətdədirsə, onun səlahiyyəti də bir o qədər legitim olur. Ənənəvi legitimlikdə mədəni və dini amillər həlledici rol oynayır [8, s.199-215]. Mathesonnun bu nəzəri yanaşmasından bildirdiyi kimi hökmdarlar öz legitimliyini cəmiyyətin kimliyində dərin kök salmış mədəni dəyərlərin və ya dini ənənələrin qoruyucusu kimi görməkdən ala bilərlər. Ənənəvi legitimlik çox vaxt qaydanın davamlılığını gücləndirən simvolik ritualları və mərasimləri əhatə edir. Tacqoyma mərasimləri, dini mərasimlər və digər ənənəvi rituallar hökmdarın hakimiyyətini qanuniləşdirmək üçün istifadə olunur. C. Veberin fikrincə isə Ənənəvi legitimliyin ümumi xüsusiyyəti irsi varislikdir ki, burada hakimiyyət ailə nəsli ilə ötürülür. İdeya ondan ibarətdir ki, hökmdarın legitimliyi qohumluq əlaqələri vasitəsilə miras qalır və qorunur. Ənənəvi legitimlik qurulmuş nizamın sürətli və ya radikal dəyişikliklərinə müqavimət göstərməyə meyllidir.

Davamlılığa sabitlik və legitimlik mənbəyi kimi baxan özünəməxsus mühafizəkarlıq var. Müasir dövrdə sosial, siyasi və iqtisadi dinamikanın dəyişməsi ənənəvi legitimliyin aktuallığına meydan oxuyur. Müasir cəmiyyətlər çox vaxt ənənəvi legitimliyin irsi və müstəsna təbiəti ilə toqquşa bilən daha inklüziv və iştirakçı idarəetmə formalarını tələb edirlər [12, s.47-74]. Ənənəvi legitimliyin üzləşdiyi əsas problemlərdən biri onun sürətlə dəyişən sosial, siyasi və iqtisadi mühitlərə uyğunlaşa bilməməsidir. Müasir cəmiyyətlər dəyişən zaman və resurslara uyğun gələn daha inklüziv və iştirakçı idarəetmə formalarına ehtiyac duyur. Ənənəvi legitimlik bu yeni tələblərlə mübarizə aparan və dövləti idarəetmə strukturlarını yenidən nəzərdən keçirməyə məcbur edən bir çağırışdır. Mühafizəkarlığa və davamlılığa fərqli yanaşma ənənəvi legitimliyin dəyişən dinamikaya uyğunlaşmağa imkan vermədiyini vurğulayır.

Müasir dövrdə dövlətlər ənənəvi sistem və institutların yenidən qiymətləndirilməsini tələb edən yeni və fərqli problemlərlə üzləşirlər. Hökmdarlar cəmiyyətin dini və mədəni ənənələrinin keşikçiləri kimi legitimliyini gücləndirmək üçün həyata keçirilə biləcək innovativ yanaşmaları da nəzərə almalıdırlar. Bu, ənənəvi dəyərlərə və inanclara vurğu ilə yanaşı, müasir cəmiyyətlərin ehtiyaclarına cavab verən idarəetmə üslubunun təmin edilməsi deməkdir. Ənənəvi legitimliyi qorumaq dövlətlərdən müasir dinamika və sosial tələblərə uyğun idarəçilik strukturlarını inkişaf etdirməyi tələb edir.

Hüquqi-rasional legitimlik qanunvericilik bazasına və konstitusiyaya sadiqliyə əsaslanır. Hökumətlər qanunun aliliyi, konstitusiya və demokratik proseslər vasitəsilə legitimlik qazanırlar. Məsələn, müasir demokratik dövlətlər legitimliyi azad və ədalətli seçkilərin keçirilməsindən, insan hüquqlarına hörmətlə yanaşılmasından və konstitusiyalarında qeyd olunan prinsiplərin qorunmasından əldə edirlər. Hüquqi-rasional legitimlik konstitusiya idarəçiliyi ilə sıx bağlıdır. Bu kontekstdə konstitusiyalar hökumətin strukturunu, səlahiyyətlərin bölüşdürülməsini və fərdi hüquqların müdafiəsini əks etdirən fundamental hüquqi sənədlər rolunu oynayır.

Trzcinskinin də qeyd etdiyi kimi hüquqi-rasional legitimlik çox vaxt demokratik proseslərlə üst-üstə düşür, burada hakimiyyətin legitimliyi azad və ədalətli seçkilər vasitəsilə idarə olunanların razılığından əldə edilir. Demokratik təsisatlar dövlətin hüquqi-rasional legitimliyinə töhfə verir. Hüquqi-rasional legitimlik qanun qarşısında bərabərlik anlayışını vurğulayır. Bu o deməkdir ki, sosial statusun-

dan və vəzifəsindən asılı olmayaraq bütün fərdlər eyni hüquqi qayda və qaydalara tab edirlər. Hüquqi-rasional model qanunların tətbiqində qərəzsizliyin və ədalətliliyin vacibliyini vurğulayır [12, s.47-74].

Dövlətin qanuni qərarları və hərəkətləri özbaşınalıq və ya ayrı-seçkilik faktorlarından çox obyektiv hüquqi standartlara əsaslanmalıdır. Müəyyən edilmiş qayda və prosedurlarla fəaliyyət göstərən bürokratik təşkilatlar hüquqi-rasional legitimlikdə həlledici rol oynayır. Dövlət idarəçiliyinin rasional, səmərəli və hesabatlı şəkildə fəaliyyət göstərməsi gözlənilir. Hüquqi-rasional legitimlik vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının qorunmasına böyük önəm verir. Konstitusiya təminatları və hüquqi müddəalar fərdi hüquqlara dövlət tərəfindən hörmət edilməsini və təmin olunmasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Hüquqi-rasional legitimliyin əsas komponenti məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyidir. Müstəqil məhkəmə sistemi qanunları əsassız təsir olmadan şərh etmək və tətbiq etmək, hüquqi-rasional legitimliyin ümumi etibarlılığına töhfə vermək üçün çox vacibdir [11].

Müstəqil məhkəmə sistemi, hüquqi-rasional legitimliyin əsas komponentidir. Bu sistem, məhkəmələrin qanunları şərh etmək və tətbiq etmək üçün müstəqil olmalarını təmin edir. Bu, dövlətin icra orqanlarından müstəqil olaraq, ictimai və hüquqi qərarların obyektivliyini və ədaləti təmin edir. Müstəqil məhkəmə sistemi, dövlətin hakimiyyətinin qanun və ədalət əsasında olduğunu vurğulayır və bu da hüquqi-rasional legitimliyin ümumi etibarlılığını artırır. Bu sistem, ictimai etibarın qazanılmasına və dövlətin fərdlərin hüquqlarını qorumaq və müdafiə etmək üçün effektiv bir alət olaraq fəaliyyət göstərir. Əlavə olaraq, müstəqil məhkəmə sistemi, hüququn əsaslarının qorunması və müdafiə edilməsi baxımından ictimai güvənin artırılmasına kömək edir. Bu, dövlətin və hüququn üstünlüyünün təminatı və fərdlərin haqlarının qorunması ilə bağlı şübhələrin azalmasına səbəb olur.

Nəhayət, müstəqil məhkəmə sistemi, demokratik proseslərin və hüququn əsaslarının qorunması üçün əhəmiyyətli bir zəmanət təşkil edir. Bu sistem, dövlətin ictimai və siyasi məsələlərin obyektiv həllini təmin edir və bütün vətəndaşların bərabər formada qanun qarşısında yer almağını ehtiva edir.

Xarizmatik legitimlik liderin şəxsi cəlbediciliyinə və xarizmasına əsaslanır. Fərdlər qeyri-adi keyfiyyətlərinə görə legitim rəhbər kimi görünə bilər. Məsələn, Nelson Mandela və Martin Lüter Kinq kimi xarizmatik liderlər sosial dəyişikliyə ilham verən hərəkatları sayəsində legitimlik qazandılar. Xarizmatik legitimlik liderin şəxsi cəlbediciliyi və xarizması ətrafında cəmlənir. Xarizmatik liderlər natiqlik, özünə inam və başqalarını ruhlandırmaq və həvəsləndirmək bacarığı kimi onları fərqləndirən keyfiyyətlərə malikdirlər [8, s.199-215]. Xarizmatik liderlər ruhlandırmaq və öz izləyiciləri ilə dərin emosional əlaqə yaratmaq qabiliyyətinə malikdirlər. Bu emosional bağ xarizmatik legitimliyin mühüm elementidir, etibar, sədaqət və sədaqət hissi yaradır.

Xarizmatik liderlər əsasən böhran və ya sosial təlatümlər zamanı ortaya çıxırlar. Xarizmatik liderlərin çətin vəziyyətlərdən keçmək və istiqamət hissini təmin etmək qabiliyyəti onların legitimliyini artıra bilər. Xarizmatik legitimlik dinamik və qeyri-ənənəvi liderlik tərzi ilə əlaqələndirilir. Xarizmatik liderlər mövcud normalara etiraz edə, ənənələri poza və problemin həllinə yenilikçi yanaşmalar qəbul edə bilirlər. Formal institutlara və oturuşmuş hüquqi çərçivələrə bağlı olan hüquqi-rasional legitimlikdən fərqli olaraq, xarizmatik legitimlik daha çox fərdi və qeyri-institusionaldır. Bu, çox vaxt formal qaydalara deyil, liderin şəxsi keyfiyyətlərinə əsaslanır.

Xarizmatik liderlər bəzən şəxsiyyət kultunun yaranmasına səbəb olur, burada liderin şəxsiyyəti rejimin legitimliyi üçün mərkəzi olur. Bu, güclü sədaqət hissini artıra bilsə də, risklər də yaradır, çünki bu, institusional yoxlamaların və tarazlığın olmamasına səbəb ola bilər. Xarizmatik legitimlik çox vaxt müvəqqəti hesab olunur və zaman keçdikcə sönə bilər. Bu legitimlik formasının uzunmüddətli davamlılığı, xarizmanın azalda biləcəyi və ya daha institusionallaşdırılmış hakimiyyət formaları ilə əvəz oluna bilməsi ilə mübahisələndirilir [3, s.215-363].

İnstrumental legitimlik iqtisadi inkişaf və ya sosial sabitlik kimi konkret məqsəd və nəticələrə nail olmaqda hökumətin səmərəli fəaliyyətinə əsaslanır. Məsələn, iqtisadi çağırışları uğurla həll edən və öz vətəndaşlarının həyat səviyyəsini yaxşılaşdıran hökumət, İnstrumental effektivliyinə görə legitim hesab edilə bilər. İnstrumental legitimlik nəticəyə yönəlib, hökumətin nəzərəçarpacaq faydaları təmin etmək və əhalinin ehtiyaclarını ödəmək qabiliyyətinin vacibliyini vurğulayır. Hökumətin legitimliyi onun müsbət nəticələr əldə etmək qabiliyyətindən asılıdır. Bu baxımdan, legitimliyin yaradılması sadəcə olaraq bir hadisə deyil; xidmətin göstərilməsi, seçkilər və qanunun aliliyi təkbaşına legitimlik yaratmır. Dövlətin legitimliyi vətəndaşların dövlət haqqında təsəvvür və gözləntilərinə əsaslanır və bunlar dövlət subyektləri ilə vətəndaşlar arasında birgə yaradıla bilər. Bu kontekstdə Makkalou göstərir ki, müxtəlif ölkələrdə müxtəlif xidmətlərin göstərilməsi dövlət legitimliyi təşkil edir. Məsələn, Nepalda ictimai su təminatı problemi, Pakistanda isə səhiyyə xidmətləri birbaşa olaraq dövlətin legitimliyi ilə bağlı idi. Lakin legitimlik yarada bilən təkcə dövlətlər deyil. Digər hakimiyyət orqanları, məsələn, münaqişə zonalarındakı dominant silahlı qruplar əhalinin müəyyən təbəqələri üzərində dövlətdən daha sərt legitimlik qura bilər [9 s.9-14].

İnstrumental legitimliyin qiymətləndirildiyi ümumi sahələrdən biri iqtisadi fəaliyyətdir. Böyüməyə kömək etmək, işsizliyi azaltmaq və sabitliyi təmin etmək üçün iqtisadi siyasəti uğurla idarə edən hökumətlər alət baxımından qanuni hesab edilə bilər. Sosial məsələlərin həllində, əsas xidmətlərin göstərilməsində və inkişafın təşviqində hökumətin effektivliyi onun hüquqi legitimliyinə kömək edir. Vətəndaşlar çox vaxt hökumətin qanuniliyini onun yaşayış standartlarını yaxşılaşdırmaq və ümumi ictimai rifahı yüksəltmək qabiliyyətinə əsaslanaraq qiymətləndirirlər. Səhiyyə, təhsil, nəqliyyat və kommunal xidmətlər kimi əsas dövlət xidmətlərinin göstərilməsi İnstrumental qanunilik üçün çox vacibdir. Bu xidmətləri səmərəli şəkildə həyata keçirən hökumətlər daha çox qanuni hesab olunurlar. İnstrumental legitimlik hökumətin təhlükəsizliyi qorumaq və qanunun aliliyinə riayət etmək imkanlarını əhatə edir.

Vətəndaşlar hökumətdən ümumi qanuniliyinə töhfə verərək ictimai təhlükəsizliyi təmin etməyi və fərdi hüquqları qorumasını gözləyirlər. Ekoloji problemlər, ictimai sağlamlıq böhranları və sosial bərabərsizlik kimi aktual problemlərin həllində hökumət siyasətinin effektivliyi İnstrumental legitimliyin əsas müəyyənedici amilidir. Effektiv siyasət həyata keçirdiyini nümayiş etdirən hökumətlər öz legitimliyini artırır. İnstrumental legitimlikdə ictimai rəy mühüm rol oynayır. Vətəndaşlar hökumətin onların qayğı və ehtiyaclarını uğurla həll etdiyini hiss etsə, məmnunluq səviyyəsi yüksəlir və hökumətin legitimliyinə töhfə verir. İnstrumental legitimlik çox vaxt kəmiyyətlə ölçülə bilən və ölçülə bilən nəticələrə əsaslanır. İqtisadi artım, işsizlik səviyyəsi, yoxsulluğun azaldılması və digər əsas göstəricilərlə bağlı statistik məlumatlar hökumətin fəaliyyətini və legitimliyini qiymətləndirmək üçün istifadə olunur [11].

Demokratik legitimlik dövlətin səlahiyyətinin azad və ədalətli seçkilər vasitəsilə idarə olunanların razılığından irəli gəldiyi fikrini vurğulayır. Məsələn, vətəndaşların iştirakı, siyasi plüralizm və fərdi hüquqların müdafiəsi kimi demokratik prinsiplərə üstünlük verən ölkələr öz legitimliyini demokratik proseslərdən alırlar. Demokratik legitimlik, bir dövlətin səlahiyyətlərinin qanunvericilik və ictimai razılıq əsasında idarə olunması ilə əlaqələndirilir. Bu mənada, demokratik legitimlik, dövlətin hakimiyyətini təşkil edən strukturların, vətəndaşların ictimai razılığa əsaslanan qanunvericilik prosesləri vasitəsilə məşruiyyətini qazanması ilə əlaqəlidir [8, s.203].

Demokratik proseslər, ölkələrdə siyasi plüralizmin təmin edilməsi, fərdi hüquqların qorunması, ictimai razılığın təmin edilməsi və həmçinin qanunvericilik proseslərinin şəffaflığı və intizamı kimi prinsiplərlə birləşdirilir. Bu prinsiplər, vətəndaşların siyasi proseslərə aktiv iştirakını təmin edir və onların hakimiyyətə olan inamını və dəstəyini artırır. Demokratik legitimlik mövzusunda, əlavə

məlumatlar şəbəkənin nəzərindən dövlətin demokratik proseslərini təmin etməsi, ictimaiyyətin razılığını qazanmaq üçün şəffaflığı, həmrəyliyi və hər bir vətəndaşın eşit hüquqlara sahib olduğu bir mühit yaradılması ilə bağlı olacaq. Bu məlumatlar, demokratik proseslərin inkişaf etməsi üçün siyasi təşviqatın və təhsilin önəmini vurğulayır və həmçinin medianın və sivil cəmiyyətin rolunu da qeyd edir.

Kosmopolit legitimlik milli dövlətin hüdudlarından kənara çıxır və transmilli məsələlərin həlli üçün qlobal idarəetmə strukturlarının zəruriliyini vurğulayır. Məsələn, iqlim dəyişikliyi və ya qlobal pandemiya kimi müəyyən problemlərin qlobal miqyasda əməkdaşlığı tələb etməsi və beynəlxalq səylərdə iştirakdan legitimliyin əldə oluna biləcəyi ideyasından irəli gəlir. Bu problemləri tək bir dövlətin gücü ilə həll etmək mümkün deyil. Beləliklə, kosmopolit legitimlik ideyası bu problemlərin həllində beynəlxalq əməkdaşlığın və qlobal səviyyədə formalaşmış idarəetmə strukturlarının rolunu və zəruriliyini vurğulayır. İqlim dəyişikliyi və epidemiyalarla mübarizə kimi məsələlərdə dövlətlər arasında əməkdaşlıq və məlumat mübadiləsi vacibdir [11].

Kosmopolit legitimlik konsepsiyası belə beynəlxalq əməkdaşlığa və ümumi həll yollarına təkan verir. Bundan əlavə, bu problemlərin həllində ümumi həll yolları tapmaq və müvafiq siyasət həyata keçirmək üçün beynəlxalq təşkilatların ictimai və siyasi dəstəyə ehtiyacı var. Bundan əlavə, kosmopolit legitimlik konsepsiyası milli dövlətlərin təkbaşına həll edə bilməyəcəyi qlobal miqyasda bir çox problemlərin həlli üçün beynəlxalq əməkdaşlığın təşviqini vurğulayır. Dünya əhalisinin ümumi problemləri həll etmək üçün bir araya gəlməsini, beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə birgə işləməsini və bu prosesdə iştirakını qanuniləşdirir.

Postkolonial legitimlik müstəmləkəçilik tarixlərindən yaranan dövlətlərin üzləşdiyi problemlərə diqqət yetirir və tarixi ədalətsizliklərin aradan qaldırılması və postkolonial kontekstdə legitimliyin qurulması zərurətini vurğulayır. Məsələn, bir çox postkolonial xalqlar dekolonizasiya, dövlət quruculuğu və müstəmləkə idarəçiliyinin tarixi təsirləri ilə bağlı məsələləri həll etməklə legitimlik yaratmağa çalışırlar.

Postkolonial legitimlik müstəmləkə idarəçiliyinin sona çatdığı tarixi kontekstdə yerləşir. Afrika, Asiya və Amerikadakı bir çox dövlətlər 20-ci əsrin ortalarında müstəmləkə güclərindən müstəqillik əldə etdilər və bu, yeni siyasi nizamların yaradılması zərurətinə səbəb oldu. Postkolonial dövlətlərin legitimliyi çox vaxt müstəqillik uğrunda mübarizələrdə köklərə malikdir. Müstəmləkə zülmü və istismarına qarşı mübarizə aparan hərəkatlar və liderlər tez-tez ehtiramla anılır, yeni yaranmış dövlətin legitimliyinə töhfə verirlər.

Postkolonial legitimlik mürəkkəb dövlət quruculuğu prosesini əhatə edir. Çox vaxt müstəmləkə keçmişinə qarşı qurulan kollektiv milli kimliyin yaradılması dövlətin legitimliyi üçün həlledici əhəmiyyət kəsb edir. Bir çox post-müstəmləkə dövlətləri müstəmləkəçilik dövründə torpağa sahiblənmə, iqtisadi istismar və mədəni sıxışdırma kimi tarixi ədalətsizlikləri aradan qaldırmaq problemi ilə üzləşirlər. Bu haqsızlıqları etiraf etmək və düzəltmək legitimliyə töhfə verə bilər [11]. Siyasi müstəqillik əldə etməyi və milli sərvətlər üzərində nəzarəti bərpa etməyi nəzərdə tutan dekolonizasiya prosesi postkolonial legitimliyin mərkəzidir. Uğurlu dekolonizasiya çox vaxt dövlətin legitimliyinin təməl elementi kimi qəbul edilir. Postkolonial legitimlik çox vaxt müstəqillik uğrunda mübarizə zamanı əhalinin dözümlülüyünü, müqavimətini və fədakarlıqlarını vurğulayan anti-müstəmləkəçilik hekayələrinin təbliğini nəzərdə tutur. Bu təbliğat milli qürur və legitimlik hissinə töhfə verir. Bəzi postkolonial dövlətlər mədəni dirçəliş və yerli dillərin, adət və ənənələrin təbliğini fərqli milli kimlikləri təsdiq etmək və legitimliyi gücləndirmək yolu kimi vurğulayırlar.

Postkolonial legitimlik həm də dövlətin iqtisadi inkişafı dəstəkləmək və həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmaq qabiliyyəti ilə bağlıdır. Yoxsulluğun, bərabərsizliyin aradan qaldırılmasında və iqtisadi artımın təşviqində uğur qazanan hökumətlər öz legitimliyini artırırlar. Postkolonial kontekstdə demokratik idarəetmə sistemlərinin qurulması və saxlanması legitim-

liyə töhfə verir. Demokratik proseslər və institutlar çox vaxt müstəmləkə avtoritarizmindən qopma kimi qəbul edilir. Postkolonial legitimlik bəzən bir dövlətin qlobal səhnədə öz suverenliyini təsdiq etmək qabiliyyəti ilə əlaqələndirilir. Beynəlxalq münasibətləri uğurla idarə etmək və neokolonial təsirlər qarşısında müstəqilliyi təsdiqləmək legitimliyi gücləndirə bilər [5, s.547-552].

Dövlət hakimiyyətində legitimliyi zəiflədən faktorlar

Avtoritarizm, bir sistem kimi, dövlət hakimiyyətinin legitimliyinə ciddi problem yaradır. Belə sistemlərdə siyasi hakimiyyət bir liderin və ya kiçik bir qrupun əlində cəmləşir, çox vaxt ümumi əhalinin məhdud və ya heç bir iştirakı olmadan həyata keçirilir. Demokratik proseslərin olmaması və idarə olunanların razılığının olmaması geniş yayılmış narazılıq və müqavimətlə nəticələnə bilər. Avtoritar rejimlər nəzarəti saxlamaq üçün çox vaxt məcburiyyətə, senzuraya və müxalif fikrin yatırılmasına əsaslanır. Etirazçılara qarşı güc tətbiqi, söz azadlığının məhdudlaşdırılması, siyasi təqiblər qorxu mühiti yaradır və ədalətli və legitim hakimiyyət anlayışını sarsıdır. Avtoritar liderlər həqiqi xalq dəstəyindən məhrum ola bilər, onların hakimiyyətini davam etdirmək üçün qorxu və manipulyasiyaya güvənirlər. Bu baxımdan, həqiqi legitimliyin olmaması daimi mübarizəyə səbəb ola bilər, çünki rəhbərlər narazı əhalinin müqaviməti ilə üzləşə bilər.

Bundan əlavə, korrupsiya dövlət hakimiyyətinin legitimliyini əhəmiyyətli dərəcədə poza bilən geniş yayılmış problemdir. Liderlər öz səlahiyyətlərindən şəxsi maraqları üçün sui-istifadə edən kimi qəbul edildikdə, bu, ictimai inamı və idarəetmə sisteminin ədalətliliyinə inamı sarsıdır. Korrupsiya çox vaxt şəxsi zənginliyi artırmaq üçün dövlət vəsaitlərinin və resurslarının mənimsənilməsini nəzərdə tutur. Resursların ictimai xidmətlərdən və infrastruktur layihələrindən kənara yönəldilməsi hökumətin elitanın maraqlarını ümumi əhalinin maraqlarından üstün tutduğu qənaətini gücləndirir. Geniş yayılmış korrupsiya qanunun aliliyini poza bilər, çünki siyasi əlaqələri olan şəxslər öz hərəkətlərinə görə cəzasız qala bilərlər. Bu da öz növbəsində hüquq sisteminin ədalətli və qərəzsiz fəaliyyət göstərdiyinə inamı daha da sarsıdır.

Eyni zamanda, davamlı sosial və iqtisadi bərabərsizlik narazılıq mənbəyi ola bilər ki, bu da dövlət hakimiyyətinin legitimliyini şübhə altına alır. Bu bərabərsizlikləri aradan qaldıra bilməyən hökumətlər əhalinin dəstəyini itirmək riski ilə üzləşirlər. Sərvətlər, imkanlar və resurslar qeyri-bərabər paylandıqda, təcrid olunmuş təbəqələr arasında ədalətsizliyə məruz qalmaq hissi baş qaldıra bilər. Partik Haack isə müəyyən qrupların imtiyazlı rəftar görməsi, digərlərinin isə sistemli ayrı-seçkiliklə üzləşməsi barədə təsəvvür ədalətli və legitim dövlət ideyasını sarsıdığını düşünürdü. Əgər sosial və iqtisadi hərəkətlilik məhdudlaşdırılırsa, dövlət aparatı qeyri-mütənasib olaraq cəmiyyətin müəyyən qruplarına üstünlük verirsə, bu, insanlarda siyasi sistemin qapalı və ədalətsiz bir sistem olduğu qavrayışını yaradır ki, bu da öz növbəsində dövlət hakimiyyətinin legitimliyi məsələsini sual altında qoyur[4].

Qeyri-ənənəvi və müstəqil inkişafın təmin edilməsi də mühüm məsələdir. Dövlət müxtəlif qrupların inkişafına kömək etməli, hər bir mütərəqqi vətəndaşın potensialını üzə çıxarmalı, bütün cəmiyyətin inkişafını təmin etməlidir. Söhbət dövlətin cəmiyyətdə ədalətin, bərabərliyin və inkişafın təmin edilməsi, hər bir fərdin hüquq və mənafeyini qoruyan struktura malik olması üçün səmərəli addımlar atmasından gedir. Bu cür addımlar dövlətin legitimliyini qoruyacaq və siyasi sistemə inamı qoruyub saxlamağa kömək edəcək.

Ümumiyyətlə, nepotizm, başqa sözlə, idarəçiliyin müxtəlif aspektlərində qohumlara və ya yaxın adamlara üstünlük verilməsi təcrübəsi uzun müddətdir ki, dövlət hakimiyyətinin legitimliyinə dərin təsirləri olan aşındırıcı qüvvə kimi tanınır. Nepotizm müxtəlif formalarda, o cümlədən ailə üzvlərinin əsas dövlət vəzifələrinə təyin edilməsi, işgüzar sövdələşmələrdə imtiyazlı münasibət, resursların qərəzli şəkildə bölüşdürülməsi kimi özünü göstərə bilər. Bu cür təcrübələr meritokratiya və ədalətli rəqabət prinsiplərinə xələl

gətirir, dövlətin qərar qəbul etmə proseslərinin legitimliyi ilə bağlı suallar yaradır. Nepotizm kadrların ləyaqət və bacarıqlara deyil, şəxsi münasibətlərə əsaslanaraq təyin edilməsinə gətirib çıxarır. Meritokratiyanın bu cür məhvi dövlət institutları tərəfindən ədalətli şəkildə kadr qəbulunu azaldır. Nəticə etibarı ilə ictimaiyyət dövlət aparatını imtiyazlı azlıq üçün müstəsna bir oyun sahəsi kimi qəbul edir.

Burada qeyd etmək yerinə düşər ki, ictimai etimad dövlət legitimliyinin əsas sütunudur. Bu baxımdan, dövlət aparatında qohumbazlıq üstünlük təşkil etdikdə və təyinatlar bu istiqamətdə edildikdə, resurslar fərdi meritokratiyadan daha çox ailə əlaqələri əsasında xərcləndikdə hökumətin dürüstlüyünə inam azalır. Cəmiyyət üzvləri dövlət təsisatlarına vətəndaşlara xidmət edən qurumlar kimi yox, bir qrup insana xidmət edən qurumlar kimi baxmağa başlaya bilər ki, bu da hökumətin ictimaiyyətin maraqlarına uyğun hərəkət etmək qabiliyyətinə inamın aşınmasına gətirib çıxara bilər.

Başqa sözlə, nepotizm mövcud sosial və iqtisadi bərabərsizlikləri gücləndirməyə meyllidir. Çox vaxt imtiyazlı ailələrdən olan seçilmiş fərdlər ardıcıl olaraq imtiyazlı rəftar gördükdə, bu, resursların bir neçə ailə arasında cəmləşdiyi sistemi davam etdirir. Bu da öz növbəsində sosial parçalanmaları gücləndirir və ədalətsizlik hissini gücləndirir, eyni zamanda dövlətin legitimliyini daha da sarsıdır.

Nəhayət, nepotizm idarəetmənin keyfiyyəti üçün ağır nəticələrə səbəb ola bilər. Sebekində qeyd etdiyi kimi, qərarlar rasional təhlil və ekspertizadan daha çox şəxsi münasibətlərə əsaslananda, dövlətin mürəkkəb problemləri həll etmək qabiliyyəti zəifləyir. Bu, siyasi kursun effektiv həyata keçirilməsinə maneçilik törətməklə yanaşı, həm də hakimiyyətdə olanların səriştəsi ilə bağlı şübhələr yaradır və dövlətin legitimliyini sual altına alır [10]. Nepotizmin varlığı, dövlət idarəetməsində müəyyən problematik məsələlərə səbəb ola bilər. Ən əsası, qərarların obyektivliyinə və effektivliyinə təsir edir. Şəxsi münasibətlərə əsaslanan təyinatlar, dövlət işlərində və qərarlarında məsuliyyət və ədalətin zəifləməsinə səbəb ola bilər, çünki mütəxəssislərin və layiqli kadrların yerinə, şəxsi əlaqələr və qohumluq əlaqələrinə üstünlük verilir. Bu təyinatlar və qərarlar, dövlətin mürəkkəb problemlərini həll etmək qabiliyyətini zəiflədir və effektiv idarəetməni maneələyə bilər. Buna görə də, dövlət işlərinin effektiv və ədalətli həll edilməsində problem yaradır və bu da ictimai etibarın və dövlətin legitimliyinin azalmasına səbəb olur.

Nepotizm həmçinin siyasi fəaliyyətin effektiv həyata keçirilməsini maneələr ələyə bilər. Əgər dövlət işlərində şəxsi münasibətlər və qohumluq əlaqələri nəzərə alınırsa, siyasi qərarlar və iradələr siyasi partiyalar və ya həmçinin hökmdarların şəxsi maraqlarına əsaslanır və bu da demokratik proseslərin və siyasi kursun doğruluğunun pozulmasına səbəb ola bilər. Bu cür idarəetmə dövlət rəhbərliyinin səriştəsinə şübhələr yaradır. Hər hansı bir idarəetmə sisteminin etibar və qanunçuluq prinsiplərindən danışılırken, nepotizm ilə əlaqəli idarəetmə praksiyası dövlətin hakimiyyətinin legitimliyini sual altına salır və ictimai etibarını zəiflətdirir.

Nepotizmə qarşı mübarizə, dövlətin və cəmiyyətin qabaqcıl və ədalətli inkişafı üçün vacibdir. Obyektiv qərarlar, dövlətin keyfiyyətli və sürətli inkişafını təmin edərək, cəmiyyətin güvənini qazanmağa kömək edir və dövlətin mürəkkəb problemləri ilə həll etmə qabiliyyətini artırır.

Nəticə

Bu nəzəri yanaşmalar dövlət hakimiyyətinin legitimliyini təhlil etmək və anlamaq üçün müxtəlif çərçivələr təklif edir. Praktikada dövlətlər tez-tez bu yanaşmaların birləşməsindən istifadə edirlər və legitimliyin dinamikası dəyişən sosial, siyasi və iqtisadi kontekstlərə cavab olaraq zamanla inkişaf edə bilir.

Müasir dünyada isə dövlət hakimiyyətinin legitimliyi məsələsinin yeni problemləri meydana çıxıb. Məsələn, xalqlar arasında artan iqtisadi, mədəni və siyasi qarşılıqlı asılılıq ilə qeyd olunan davam edən qloballaşma prosesi dövlət hakimiyyətinin legitimliyinə yeni çağırışlar gətirib. Milli dövlətin öz sərhədləri daxilində məsələlərin həllində ənənəvi rolu

əməkdaşlıq həllini tələb edən qlobal problemlər tərəfindən yenidən formalaşdırılır. Bu baxımdan, qlobal ekoloji problemlər, xüsusən də iqlim dəyişikliyi fərdi dövlət tədbirlərinin məhdudiyyətlərini qabardır.

Gördüyümüz kimi, avtoritarizm, korrupsiya, sosial bərabərsizlik və nepotizm dövlət hakimiyyətinin legitimliyini sarsıdan əsas faktorlar olaraq dövlət aparatının işləməsində böyük problemlər yaradır.

Ədəbiyyat:

1. Castello, I. Searching for New Forms of Legitimacy Through Corporate Responsibility Rhetoric. Journal of Business Ethics (2011) 100:11–29.
2. Bloom, J. Black against Empire: The History and Politics of the Black Panther Party (The George Gund Foundation Imprint in African American Studies). California: University of California Press, 2016. 562 pages.
3. Glassman, R. Legitimacy and Manufactured Charisma. Social Research. Vol. 42, No. 4, Charisma, Legitimacy, Ideology and Other Weberian Themes (WINTER 1975), pp. 615-636.
4. Haack, P.; Sieweke, J. The Legitimacy of Inequality: Integrating the Perspectives of System Justification and Social Judgment. https://doi.org/10.1111/joms.12323
5. Jauregui, B. Cultures of Legitimacy and Postcolonial Policing: Guest Editor Introduction. Law & Social Inquiry, Vol. 38, No. 3 (Summer 2013), pp. 547-552.
6. Jessop, B. State Power. Oxford: Polity, 2008. 200 pages.
7. Lachmann, R. States and Power. Oxford: Polity, 2010. 224 pages.
8. Matheson, C. Weber and the Classification of Forms of Legitimacy. The British Journal of Sociology. Vol. 38, No. 2 (Jun., 1987), pp. 199-215.
9. Rose, R. The Absolute and Instrumental Legitimacy of Democracy. Centre for the Study of Public Policy, U. of Strathclyde: Studies in Public Policy No. 524 (2017). 32 pages.
10. Sebek, J. Political Nepotism. Charles University in Prague Faculty of Arts Department of Political Science. A Dissertatıon Submitted in Satisfaction of The Requirements for The Degree of Doctor of Philosophy in Political Science, 2015. 223 pages. URL: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/80642/140042468.pdf?sequence=1&isAllowed=y
11. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Political Legitimacy. First published Thu Apr 29, 2010 / URL: https://plato.stanford.edu/entries/legitimacy/
12. Trzcinski, K. Legitimacy and Importance of the Traditional Authority in Africa: K.A. Appiah's Approach and Its Critique. Africana Bulletin 58:47-74 (2010).
13. Əliyar Ağagül oğlu Orucov Politologiya. Dərs vəsaiti. Azərbaycan Respublikasi Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası BAKI-2017 / URL: https://anl.az/el/Kitab/2019/04/cd/Azf-307607.pdf səh.74-87

Açar sözlər: *Dövlət hakimiyyəti, legitimlik, korrupsiya, nepotizm, nəzəri yanaşmalar*

Tural Alakbarov

Ganja State University
Department of Social Sciences
Ph.D. Student

THE CONCEPT OF LEGITIMACY IN PROVIDING STATE AUTHORITY

ABSTRACT

State legitimacy is a complex and multifaceted concept based on the perceptions of its citizens and the international community. This issue is estimated to be one of the most important aspects of political philosophy and administration. The legitimacy of the state authority depends on public relations and trust in the law. Among the various elements that contribute to the legitimacy of the state, the principle of exclusiveness of power stands out as the main component. The exclusive right of the state to exercise and control force within its borders not only ensures order and security but also plays a vital role in shaping perceptions of the government and the legitimate authority of the state. The state's exclusive right belongs to the state's exclusive and legal authority to exercise power on its territory. This authority is given to state institutions, including the military and police departments, and is sanctioned by law. At the same time, public administration is carried out through society's political and administrative structures. The concept of maintaining public order and ensuring the safety of citizens stems from the principle that only the state has the legal right to enforce the law. In this respect, theoretical approaches to the understanding of legitimacy in state administration are analyzed in the article, and factors that weaken the legitimacy of state authority are discussed.

Keywords: *state authority, legitimacy, corruption, nepotism, theoretical approaches*

Турал Алакбаров

Докторант кафедры социальных наук
Гянджинского Государственного Университета

ПОНЯТИЕ ЛЕГИТИМНОСТИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ

РЕЗЮМЕ

Государственная легитимность - это сложное и многогранное понятие, основанная на представлениях граждан и международного сообщества. Этот вопрос оценивается как один из самых важных аспектов политической философии и управления. Легитимность государственной власти связан с верой в общественные отношения и доверием к закону. Среди различных элементов, придающих легитимность государственной власти, ключевым компонентом выступает принцип монопольности власти. Монопольное право государства применять силу на своей территории не только обеспечивает порядок и безопасность, но и играет важную роль в формировании представлений об управлении и правовых полномочиях государства. Исключительное право государства применять силу включает в себя военные и полицейские ведомства и закрепляется законом. В то же время государственное управление осуществляется через политические и управленческие структуры общества. Концепция одержания общественного порядка и обеспечения безопасности граждан исходит из принципа, что только государство обладает правом на правоприменение. В этом контексте в статье анализируются теоретические подходы к пониманию легитимности в государственном управлении и обсуждаются факторы, ослабляющие легитимность государственной власти.

Ключевые слова: *государственная власть, легитимность, коррупция, кумовство, теоретические подходы*

DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0041

G Ə N C T Ə D Q İ Q A T Ç I L A R
Y O U N G R E S E A R C H E R S

B E Y N Ə L X A L Q M Ü N A S İ B Ə T L Ə R T A R İ X İ
H I S T O R Y O F I N T E R N A T I O N A L R E L A T I O N S

UOT 327(091)

VÜSALƏ ŞƏRİFOVA

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Tarix kafedrasının doktorantı
e-mail: vusala.asif@gmail.com

AZƏRBAYCANIN İŞĞALDAN AZAD EDİLMİŞ ƏRAZİLƏRİNDƏ MƏDƏNİ İRSİN BƏRPASI VƏ BU SAHƏDƏ BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ

BMT-nin hesablamalarına görə, Azərbaycan torpaqlarının ermənilər tərəfindən işğalı nəticəsində ölkəyə dəymiş iqtisadi zərər 53,5 milyard ABŞ dolları həcmindədir. Bütün istiqamətlər üzrə Azərbaycana dəymiş ziyanı hesablasaq onun həcminin daha böyük olduğunu görərik. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin məlumatlarına əsasən, işğal nəticəsində Azərbaycanın ekologiyasına və təbii sərvətlərinə ümumilikdə 265 milyard dollar ziyan dəyib. Hərbi Prokurorluq tərəfindən aparılmış kompleks məhkəmə ekspertizasının ilkin hesablamalarına görə isə bütün istiqamətlər üzrə dəymiş maddi ziyanın ümumi həcmi 819 milyard dollar təşkil edir. [2]

Dağıntıların hərtərəfli və miqyasının böyük olması azad edilmiş ərazilərin bərpası prosesini çətinləşdirir və daha çox zaman alır. Ona görə də bərpa işlərinin müxtəlif iqtisadi və sosial istiqamətlər üzrə həyata keçirilməsinə ehtiyac yaranmışdır. Bunları nəzərə alaraq İkinci Qarabağ müharibəsi bitdikdən dərhal sonra azad edilmiş ərazilərin sosial-iqtisadi inkişaf planının hazırlanması üçün tapşırıqlar verilmiş və “Böyük Qayıdış” proqramı əsasında bərpa proseslərinə başlanmışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 noyabr 2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi bu istiqamətdə aparılan işlərə böyük təkan verdi. Dövlət Proqramında müvafiq fəaliyyət istiqamətlərinə dair Tədbirlər Planı (2022-2026) əks olunmuşdur. Bu Tədbirlər Planı 6 prioritet istiqaməti əhatə edir. “Ərazilərdə şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin tikintisi və infrastrukturla təmini” adlanan 2-ci prioritet üzrə fəaliyyət istiqamətlərindən biri (2.7) “Yaşayış məntəqələrində mədəniyyət tədbirlərinin keçirilməsi və mədəni irs obyektlərinin bərpası” dır. [1, s.17]

Ermənilər 30 illik işğal dövründə Qarabağ və ona bitişik rayonlarda 13 dünya əhəmiyyətli - 6 memarlıq və 7 arxeoloji, 292 ölkə, 330 yerli əhəmiyyətli memarlıq, arxeoloji, bağ, park, monumental və xatirə abidələri və sənət nümunələrini məhv etmişdir. Həmçinin bu ərazilərdə 40 mindən artıq əşyanın toplandığı 22 muzey, yüzlərlə mədəni-maarif müəssisəsi qəsdən dağıdılmış, məscidlər, ziyarətgahlar, qəbiristanlıqlar darmadağın edilmişdir. Tariximizə iddia edə bilmədikləri məqamlarda yer adlarını, toponimləri dəyişdirərək, uydurma adlar qoymuş, özününküləşdirməyə çalışmışlar. Azərbaycan xalqının tarixi yaddaşını

yox etmək, qədim Azərbaycan torpaqlarında türk-müsəlman mədəniyyətinin izlərini silmək üçün hər cür vəhşiliyə əl atmışlar. İşğaldan azad edildikdən sonra bu ərazilərdə aparılan quruculuq-bərpa işləri çərçivəsində qarşıya qoyulan əsas məqsədlərdən biri məhz mədəni irs obyektlərinin bərpası, dağıdılmış tarixi-dini abidələrin yenidən öz ilkin simasına qaytarılması olmuşdur. Bölgədə infrastruktur layihələri ilə yanaşı, tarixi və mədəniyyət abidələrinin inventarlaşdırılması, mühafizəsi, həmçinin bərpası istiqamətində genişmiqyaslı işlərə elə torpaqların azad edilməsindən dərhal sonra başlanmışdır.

2020-ci il oktyabrın 29-da Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində müvəqqəti xüsusi idarənin təşkili haqqında" fərman imzalamışdır. Fərmana uyğun olaraq, Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində tarixi obyektlərin və mədəniyyətin ilkin inventarlaşdırılması və mühafizəsi məqsədilə abidələrin və mədəniyyət müəssisələrinin monitorinqi aparılmışdır. Görülən tədbirlər çərçivəsində dövlət qeydiyyatında olan 312 tarix və mədəniyyət abidəsinin monitorinqi zamanı bu ərazilərdə dövlət qeydiyyatına alınmayan, tarixi, memarlıq və arxeoloji dəyərə malik 106 abidə müəyyənləşdirilmişdir. Monitorinq işğal dövründə Ermənistan Respublikasının tarix və mədəniyyət abidələri ilə bağlı qanunsuz əməllər törətdiyi ərazilərin vəziyyətini müəyyən etməyə imkan yaradır. Müəyyənləşdirilib ki, 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalında qalmış ərazilərdə məscidlər, mədrəsələr, məbədlər nəinki məhv edilmiş, bir çox hallarda başqa məqsədlər üçün istifadə olunmuşdur [5].

Vətəndaş cəmiyyətinin üzvü kimi dövlət tərəfindən həyata keçirilən layihələrə öz dəstəyini göstərən Heydər Əliyev Fondu, 2020-ci il dekabrın 8-dən etibarən işğaldan azad edilən ərazilərdəki mədəni-dini abidələrin, məscidlərin bərpası üzrə layihələrə start vermişdir. Fondun işğaldan azad olunan ərazilər üzrə layihəsinin icrası üçün yaradılan xüsusi işçi qrupu bərpa olunacaq abidələrin öyrənilməsi məqsədilə ilkin qiymətləndirmə aparmışdır. Mütəxəssislər bildirirlər ki, Heydər Əliyev Fondu apardığı bütün bərpa işlərində inklüziv yanaşmadan istifadə edir, bu işlərə xarici mütəxəssisləri cəlb edir. Bu, tamamilə doğru yanaşmadır. Çünki bərpa olunan abidələr təkcə Azərbaycanın deyil, dünyanın mənəvi sərvətidir. Bərpa prosesinə yerli mütəxəssislərlə yanaşı, Türkiyə, Avstriya, Böyük Britaniya, Bolqarıstan, İtaliya, Macarıstan, Latviya, Rusiya, Gürcüstan və digər ölkələrdən mütəxəssislər cəlb edilmişdir. Dini mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bütün abidələrin yenidən qurulması zamanı onların ilkin simasının pozulmaması prinsipi əsas götürülmüş, bununla bağlı beynəlxalq təcrübə öyrənilərək, abidələrin bərpası, konservasiyası və yenidən qurulması üzrə işlərdə mütərəqqi üsulların tətbiqinə üstünlük verilmişdir. Heydər Əliyev Fondu bu müddət ərzində artıq bir sıra mədəniyyət abidələrinin bərpasını başa çatdırmışdır. 2021-ci ilin avqust ayında Şuşa şəhərində Molla Pənah Vaqifin muzey-məqbərə kompleksinin təmir-bərpa və yenidənqurma tədbirləri yekunlaşmış, kompleks istifadəyə verilmişdir. İşlər Heydər Əliyev Fondu tərəfindən 2021-ci ilin mart ayında başlamış və abidə tarixi görkəminə uyğun şəkildə bərpa edilmişdir. Almaniyadan gəlmiş bərpaçı mütəxəssislər Ağdamın Cümə, Qiyaslı və Şuşanın Yuxarı və Aşağı Gövhər Ağa, Saatlı məscidlərində bərpa işlərini həyata keçirmiş, Şuşa şəhərinin sovetlər dövründə inşa olunmuş "Qarabağ" hoteli, Üzeyir Hacıbəylinin, Bülbülün ev-muzeyi və büstü, Molla Pənah Vaqifin məqbərəsi bərpa olunmuşdur. Şəhərdə "Xarı bülbül" hoteli istifadəyə verilmiş, yeni hotelin və muzey mərkəzinin təməli qoyulmuşdur. Şuşada mühafizəsinə ehtiyac olan tarixi abidələrlə iş xüsusi həssaslıqla görülür. Şəhərin baş planının hazırlanmasına da xarici mütəxəssislər cəlb edilmişdir. Prezident İlham Əliyevin imzaladığı müvafiq sərəncamla Şuşanın "mədəniyyət paytaxtı" elan edilməsi həmin layihələrin daha sürətlə reallaşmasına şərait yaratmışdır. Ümumilikdə Şuşada 150-dən çox tarixi abidənin bərpası və yenidən qurulması

qərara alınmışdır. Qarabağ bölgəsindəki abidələrin bərpasında yaxından iştirak edən İtaliyanın "Uni Construction" şirkəti də Şuşadakı Aşağı Gövhər Ağa məscidinin bərpası işlərinə cəlb edilmişdir. Şəhərin bərpası planı Britaniya şirkəti, yerli mütəxəssislər və Şuşada işləyən xarici şirkətlər tərəfindən hazırlanmış və bu zaman əsas diqqət koordinasiyaya, tikililərin planlaşdırılmasına, Şuşanın memarlıq görünüşündə ahəngdarlığı qorumaq üçün ərazinin ümumi landşaftının nəzərə alınmasına yönəldilmişdir. [7] İtaliyanın "Simmetrico" şirkəti isə Yeni Şuşa məscidi layihəsini həyata keçirmiş, məscidin tikintisində həm daş, həm də ağac kimi yerli materiallardan istifadə olunmuşdur. Bir sıra üslub elementlərində Şuşanın ənənəvi tikililərinə bağlılıq nəzərə alınmışdır. Layihə həm də Şuşanın azad olunması tarixini əks etdirir. Şuşa şəhərindəki Mehmandarovlar malikanə kompleksi də bərpa olunan tarixi abidələr sırasındadır. Aparılan işlər zamanı tarixi mənbələrdəki fotolardan istifadə edilmişdir.

Avstriyanın "Partner Consulting+Projects" şirkəti tərəfindən Ağdamın Qiyaslı məscidində təmir-bərpa işləri davam etdirilir. Bərpası davam edən Pənahəli xanın sarayının yerləşdiyi İmarət Kompleksinin konsepsiya layihəsi isə İtaliyanın "ArtCloud Network International s.c.r.l." şirkəti tərəfindən hazırlanıb. İlkin konsepsiyaya əsasən, kompleks Pənahəli xanın sarayı, məqbərələr, kassa, məlumat mərkəzi və Qarabağ atları parkından ibarət olacaq. Pənahəli xanın sarayı bərpa edilərək interaktiv muzey kimi fəaliyyət göstərəcək. Kompleksin ərazisinə daxil olan xan qızı Xurşidbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsi isə bərpa edilmiş, 2022-ci ilin oktyabrında açılışı olmuşdur. Qeyd olunan abidələr Qarabağın tarixi baxımdan çox önəmli abidələrdir. Aparılan işlərdə əsas məqsəd abidələrin əvvəlki görünüşünü özünə qaytarmaqdır. Əsas problemlərdən biri də işğaldan azad olunmuş ərazilərdə yeni tikinti işlərinin aparılmasından ibarətdir. Unutmaq olmaz ki, aparılan tikinti işləri tarixi irsin simasına, Aran (Qarabağ) memarlıq məktəbinə uyğunlaşdırılmaqla həyata keçirilməlidir. Nümunə olaraq Şuşa şəhərində Qazançı kilsəsi yaxınlığındakı yeni məscid binasını qeyd etmək lazımdır. Ölkə Prezidentinin qeyd etdiyi kimi yeni tikililər tarixi simaya uyğun olaraq ətrafdakı abidələrlə harmoniyada inşa olunmalıdır [8].

Zəngilan şəhərindəki məscid kompleksi isə XIX əsrdə inşa edilmiş və memarlıq abidəsi kimi inventarlaşdırılmışdır. Ermənistanın işğalı dövründə məscid düşmən qüvvələri tərəfindən dağıdılmış və ilkin görkəmini demək olar ki, tamamilə itirmişdir. Abidə konservasiya edilmiş, bununla bərabər ərazidə yeni məscid inşa olunmuşdur. İşğaldan azad edilmiş bölgələrdəki xristian dini abidələrinin bərpasında Bolqarıstanın "EKSA" şirkəti yaxından iştirak etmişdir. Ermənilər Qarabağda yalnız məscidlərə deyil, xristian dini ziyarətgahlarına da ziyan vurmuşlar. Məsələn, 1894-cü ildə Xocavənd rayonunda inşa edilmiş Rus Pravoslav kilsəsini belə dağıtmışlar. Rayonun Tuğ kəndində yerləşən İohann kilsəsində ermənilər saxtakarlıqla bəzi dəyişikliklərə cəhd etmişlər. Eyni zamanda Laçın rayonunda yerləşən Alban (Qafqaz) Apostol Müstəqil kilsəsində öz mənfur niyyətlərini həyata keçirmişlər. Azərbaycan dövləti bütün dinlərə hörmətlə yanaşdığı kimi onun dini abidələrinə də diqqət göstərir. İndi işğaldan azad olunmuş bütün ərazilərdə dini abidələr yenidən bərpa olunur [9].

Mədəni irsin bərpası sahəsində Türkiyə ilə mövcud olan tarixi əməkdaşlıq 2021-ci ildə yeni mərhələyə qədəm qoydu. Həmin ilin martında Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA) ilə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidməti arasında mədəni irsin qorunması sahəsində əməkdaşlıq haqqında Niyyət Protokolu imzalandı. Əməkdaşlıq protokolu TİKA tərəfindən başladılan Böyük Mərdəkan Qalası və Tuba Şah Məscidinin bərpası kimi mədəni irsin qorunması sahəsindəki layihələrin, işğaldan azad edilən Qarabağ torpaqlarını da əhatə edərək daha geniş formatda həyata keçirilməsinə şərait yaradacaq. Hələ 2021-ci

ilin yanvarında Prezident İlham Əliyev Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (Türk Şurası) Baş katibi Bağdad Amreyevi videoformatda qəbul edərkən demişdir: "Azad edilmiş ərazilərin qardaş ölkələrlə birlikdə bərpa olunması dövründə fəal qarşılıqlı əlaqələrimizə ümid edirəm. Mən artıq demişəm ki, ilk növbədə və təkcə ilk növbədə deyil, ümumiyyətlə, yalnız dost ölkələrdən olan şirkətləri cəlb edəcəyik. Dünyada belə ölkələr çoxdur, lakin onların arasında elə ölkələr var ki, müharibə dövründə və müharibədən sonrakı dövrdə Azərbaycanı fəal dəstəkləyiblər. Buna görə də, fikrimcə, əlbəttə, bu mövzu Türk Şurası çərçivəsində müzakirə ediləcək. Biz baş verənləri təhlil edəcəyik və gələcək üçün planlar quracağıq. Lakin artıq əminliklə deyə bilərəm ki, ərazilərin bərpası prosesi də bizə qardaş olan ölkələr tərəfindən dəstəklənəcək" [4]. O da vurğulanmalıdır ki, işğaldan öncə olduğu kimi torpaqlarımızın azad olunmasından sonra da həm xarici dövlətlərin, həm də beynəlxalq təşkilatların Azərbaycana qarşı qərəzli mövqeyinin, ermənilərin həmin bölgələrdə törətdiyi vəhşiliklərə, abidələrimizə qarşı vandalizm hərəkətlərinə biganə münasibətin şahidi oluruq. Həmçinin tarixi Azərbaycan torpağı olan Qərbi Azərbaycan (indiki Ermənistan) ərazisindəki mədəni, dini abidələrimizə qarşı vəhşilik, həmin ərazilərdən azərbaycanlıların izini silmək, ermənilərin Azərbaycana məxsus qədim tikililər üzərində "tarix" yaratmaq cəhdləri bu gün də davam edir. 2022-ci ildə Basarkeçər ərazisində azərbaycanlılara aid qəbiristanlığın dağıdılması, ötən il İrəvan şəhərindəki qədim Təpəbaşı məhəlləsinin sökülməsi faktları hamıya məlumdur. Təpəbaşı məhəlləsi şəhərin tarixi mərkəzinin bu günə qədər gəlib çatmış yeganə parçasıdır. Bu məhəllə XVII əsrdən bu günə qədər İrəvanın tarixi yaddaşını özündə əks etdirir. Tarixən azərbaycanlıların məskunlaşdığı Təpəbaşı məhəlləsi indi məhv olmaq təhlükəsi altındadır. Bununla bağlı dünya ictimaiyyəti və beynəlxalq təşkilatlara müraciət olunub. Baş verənlər rəsmi Bakının Ermənistan ərazisindəki azərbaycanlılara məxsus tarixi-mədəni abidələrin taleyini araşdıran missiyanın YUNESKO tərəfindən yaradılması təklifinin aktuallığını bir daha göstərir. Təşkilatın laqeyd münasibəti fonunda erməni tərəfi Azərbaycan xalqının yüz illiklər boyu yaratdığı tarixi-mədəni irsi dağıtmaqda davam edir. Müharibənin bitməsindən 4 il keçsə də, azad edilmiş regionlara faktaraşdırıcı missiya göndərilməyib. Prezident İlham Əliyev də çıxışlarında dəfələrlə bildirib: "İşğal edilmiş torpaqlara missiya gəlsin, baxsın ki, nə günə qoyublar bizim tarixi abidələrimizi. Azərbaycan hər zaman YUNESKO-ya ciddi töhfələr vermiş ölkələrdəndir. Dünyanın bir çox yerində bəşəri mədəniyyətin bir parçası adlanan nümunələrin qorunmasında Azərbaycan həm təşəbbüskar, həm də maliyyəçi qismində iştirak edib. YUNESKO-nun ən yeni tarixində, fəaliyyətində, nüfuzunun artırılmasında mənəvi mənada borclu olduğu ölkələrdən biri məhz Azərbaycandır. Mənəvi şəkildə borclu olduğu ölkəyə qarşı belə yanaşma adekvat sayıla bilməz. YUNESKO-nun bu addımı elan etdiyi, üzərinə götürdüyü vəzifə və öhdəlikləri lazımi şəkildə həyata keçirə bilmədiyini deməyə əsas verir". [11] BMT-nin 1992-ci ildə qəbul etdiyi "Ətraf mühit və inkişaf" haqqında Bəyan-namənin 23 və 24-cü prinsiplərində deyilir ki, "başqa xalqın əsarətində olan, işğal altında qalan ətraf mühit və xalqın təbii sərvətləri qorunmalıdır. Silahlı münaqişə şəraitində isə dövlətlər ətraf mühitin mühafizəsini təmin edən beynəlxalq hüquq qaydalarına hörmət etməlidir." [12]. Bu, BMT-nin qəbul etdiyi sənəddir. Əslində bu beynəlxalq sənədin prinsipləri ilk növbədə BMT tərəfin-dən nəzarət altında tutulmalı və cinayətkarlar cəzalandırılmalıdır.

Qeyd olunan bütün faktlar ermənilərin digər dinlərə və başqa xalqların mədəniyyətinə olan münasibətini və onların həqiqi simasını əks etdirir. Vurduqları ziyanla bərabər, vaxtilə işğal etdikləri ərazilərdə basdırdıqları minalar azad edilmiş Azərbaycan torpaqlarında bərpa işlərinin aparılmasına maneələr yaratsa da, abadlıq-quruculuq işləri, tarixi abidələrin bərpası sürətlə davam etdirilir. Bununla əlaqədar Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının

qarşısında da mühüm vəzifələr dayanır. Qarabağda müxtəlif səpkili elmi tədqiqatların aparılması üçün AMEA Rəyasət Heyətinin müvafiq qərarları ilə akademiyanın İqtisadiyyat İnstitutunun strukturunda Post-konflikt Ərazilərin Bərpası və Albanşünaslıq elmi mərkəzləri, AMEA-nın Qarabağ Regional Elmi Bölməsi yaradılmışdır. Mütəxəssislərin fikrincə, Qarabağ bölgəsində arxeoloji tədqiqatların yeni qaydalar əsasında təşkilinə böyük ehtiyac var. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdəki mədəni abidələrin tədqiq edilməsi, qədim və orta əsrlər tarixinin öyrənilməsi, elmi araşdırmaların nəticələrinin beynəlxalq aləmdə yayılması qarşıda duran ən mühüm vəzifələrdəndir. Bu sahədə tədqiqatlar sistemli, mərhələli şəkildə həyata keçiriləcək. Prezident İlham Əliyev işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasını və yenidən qurulmasını strateji vəzifə kimi müəyyən edib və bu prosesdə müasir innovativ yeniliklərin tətbiq edilməsini əsas hədəflərdən biri kimi irəli sürüb. Bu istiqamətdə görülən işlər artıq dünya mediasının da diqqət mərkəzindədir.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdəki mədəni, tarixi-dini abidələr bərpa olunaraq beynəlxalq aləmdə təbliğ olunmalı, dünya mədəni irs siyahılarına daxil edilməlidir. Bu abidələrin yenidən bərpası ilə Azərbaycanın qədim tarixi qorunur və onların gələcək nəsillərə çatdırılması üçün şərait yaranır. Həmçinin Qarabağ abidələrinin bərpası ilə regionun mədəni müxtəlifliyi özünə qaytarılır və tarixən bu müxtəliflik və füsunkar təbiəti sayəsində özünə çoxlu sayda turist cəlb edən Azərbaycanın turizm məkanlarının coğrafiyası genişlənir.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı. https://static.president.az/upload/Files/2022/12/05/a7de056c32e5235781c49c738 80924f2_8120306.pdf
2. Bağırov O. Azad edilmiş ərazilərdə bərpa prosesinin əsas istiqamətləri. https://aircenter.az/uploads/files/orxan% 20tehlil%20mart.pdf?fbclid=IwAR0vC9 80vM4fPLHRgrSz3g5S9O1oavvI-7uIkPNJjtaWHaocTaeYUSK3yfc
3. Heydər Əliyev Fondu talan edilmiş abidələrimizin bərpasını həyata keçirir // "Xalq qəzeti", 2021, 19 dekabr, s. 8
4. İlham Əliyev Türkdilli Dövlətlərin əməkdaşlıq Şurasının Baş katibini videoformatda qəbul edib. (19.01.2021) https://president.az/az/articles/view/50282
5. İşğaldan azad olunmuş rayonlarda Azərbaycan mədəni irsi bərpa olunur // "Azərbaycan" qəzeti, 2023, 11 iyul.
6. "İşğaldan azad olunmuş ərazilərin məskunlaşdırılması və infrastrukturun bərpası problemləri" mövzusunda keçirilmiş respublika elmi-praktiki konfransının materialları. Bakı: "Kooperasiya" nəşriyyatı, 01.11.2022, 500 s.
7. Qarabağın bərpasında əsas vəzifə mədəni irsin qorunmasıdır // "Xalq qəzeti", 2021, 22 dekabr, s. 9
8. Qarabağın bərpası və yenidən qurulması // Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının rəsmi saytı. https://science.gov.az/az/news/open/2346 3 (10.01.2023)
9. Qarabağda dini abidələrimiz bərpa olunur // "Respublika" qəzeti, 2023, 4 may
10. Məmmədov N. İşğal altındakı tarixi-dini abidələrimiz. Bakı: "Nurlar", 2015, 96 s.
11. UNESCO niyə susur? // "Yeni Azərbaycan" qəzeti, 2022, 19 oktyabr
12. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию //
13. [Электронный ресурс] URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_ conv/declarations/riodecl.shtml

Açar sözlər: *mədəni abidələr, bərpa, beynəlxalq əməkdaşlıq, Qarabağ, Heydər Əliyev Fondu*

Vusala Sharifova

The Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan, Ph.D. Student

RESTORATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE LIBERATED TERRITORIES OF AZERBAIJAN AND INTERNATIONAL COOPERATION

ABSTRACT

A large part of Azerbaijan's historical, cultural, and religious heritage belongs to the Karabakh region. Almost all of the tangible cultural and religious heritage samples in Karabakh and the surrounding regions liberated from the occupation were subjected to Armenian vandalism during the occupation, and the places of our sacred oath were insulted and destroyed by the enemy. Currently, the restoration works carried out in the territories liberated from occupation include all monuments, regardless of their religious affiliation. New religious and cultural facilities are being built to contribute to the rapid construction works in the region. The government of Azerbaijan, which attaches great importance to international cooperation in this field, prefers the experience of foreign countries in restoration work and involves well-known companies.

Keywords: *cultural monuments, restoration, international cooperation, Karabakh, Heydar Aliyev Foundation*

Вюсаля Шарифова

Докторант Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики

ВОССТАНОВЛЕНИЕ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ НА ОСВОБОЖДЕННЫХ ТЕРРИТОРИЯХ АЗЕРБАЙДЖАНА И МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ЭТОЙ ОБЛАСТИ

РЕЗЮМЕ

Большая часть исторического, культурного и религиозного наследия Азербайджана принадлежит Карабахскому региону. Практически все образцы материального культурного и религиозного наследия в Карабахе и прилегающих регионах, освобожденных от оккупации, подверглись армянскому вандализму, а места нашей священной клятвы были оскорблены и разрушены врагом. В настоящее время реставрационные работы, проводимые на освобожденных от армянской оккупации территориях, охватывают все памятники, независимо от их религиозной принадлежности. Чтобы способствовать ускорению строительных работ в регионе, строятся новые религиозные и культурные объекты. Правительство Азербайджана, придающее большое значение международному сотрудничеству в этой области, в реставрационных работах отдает предпочтение опыту зарубежных стран и привлекает их известные компании.

Ключевые слова: *памятники культуры, реставрация, международное сотрудничество, Карабах, Фонд Гейдара Алиева*

DÖVLƏT İDARƏÇİLİK AKADEMİYASINDA

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının nümayəndə heyəti Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında Xalq Təsərrüfatı və Dövlət Qulluğu Akademiyasında olublar

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru akademik Urxan Ələkbərov və Elmi təşkilat və beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri dosent Elvin Əzizbəyov 26-29 mart 2024-cü il tarixlərində Rusiya Federasiyasının Moskva şəhərində Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında Xalq Təsərrüfatı və Dövlət Qulluğu Akademiyası (РАНХиГС) tərəfindən təşkil olunmuş MDB ölkələrində fəaliyyət göstərən Dövlət İdarəçilik Akademiyalarının birgə forumu və "İdarəçilik sistemində şəxsiyyət" mövzusunda keçirilmiş ənənəvi elmi praktik konfransda iştirak etmişlər. Səfər çərçivəsində Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında Xalq Təsərrüfatı və Dövlət Qulluğu Akademiyası ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası arasında qarşılıqlılıq prinsipi əsasında akademik mübadilələr, tədris təcrübəsi, birgə elmi tədqiqatlar sahəsində professor-müəllim heyətinin mübadiləsi, dövlət idarəçiliyi üzrə əlavə peşə təhsili sahələrində birgə təhsil və tədqiqat proqramlarının hazırlanması və həyata keçirilməsi, dövlət idarəçiliyi sahəsində birgə tədqiqatların və nəşrlərin həyata keçirilməsi, birgə elmi konfranslar və seminarların təşkili və keçirilməsi ilə bağlı anlaşma memorandumu imzalanmış və rektor akademik Urxan Ələkbərov "İdarəçilik sistemində şəxsiyyət" mövzusunda keçirilən elmi praktik konfransın panel bölmələrində məruzələrlə çıxış etmişdir. Ezamiyyət zamanı Rusiya Federasiyasının Prezidenti yanında Xalq Təsərrüfatı və Dövlət Qulluğu Akademiyasının rektoru və digər MDB ölkələrinin Dövlət

İdarəçilik Akademiyalarından dəvət olunmuş bəzi rektorlarla gələcək əməkdaşlıq imkanları və perspektivlərlə bağlı müzakirələr aparılmışdır.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının müəllimi “Heydər Əliyevin 100 illiyi" yubiley medalı ilə təltif edilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 29 sentyabr 2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında 2023-cü il “Heydər Əliyev ili” elan edilmişdir. Həmin Sərəncamın icrası ilə əlaqədar təsdiqlənmiş “Tədbirlər Planı”na uyğun olaraq “Heydər Əliyevin 100 illiyi (1923-2023)” ali yubiley medalı təsis edilib. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 02 fevral 2024-cü il tarixli, 4289 nömrəli Sərəncamı ilə Dövlət İdarəçilik Akademiyasının sosial iş, təlim-tərbiyə və təşkilatı işlər üzrə müşaviri, “Politologiya” kafedrasının müəllimi Zaur Məmmədov yubiley medalı ilə təltif edilib. "Heydər Əliyevin 100 illiyi (1923–2023)" yubiley medalı ilə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər, Azərbaycan Respublikasının və xarici ölkələrin dövlət və digər qurumlarının, beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri təltif edilirlər. Həmkarımızı təbrik edir ona gələcək işlərində uğurlar arzulayırıq.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının tələbələrinin "Şöhrət" muzeyinə ekskursiyası təşkil edilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının tələbələrinin Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Heydər Əliyev adına Akademiyasının "Şöhrət" muzeyinə ekskursiyası təşkil edilib. Ekskursiya zamanı bildirilib ki, Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Heydər Əliyev adına Akademiyasının "Şöhrət" muzeyi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xatirəsini əbədiləşdirmək, həyat və fəaliyyətinin, nəsillərə örnək olan mənalı ömür yolunun və irsinin öyrənilməsini, gələcək nəsillərə çatdırılmasını təmin etmək məqsədilə yaradılmışdır. Ekspozisiya ilə tanışlıq zamanı gənclərin sualları cavablandırıldı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin muzey qarşısında ucaldılmış abidəsi ziyarət edilib.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasında "Postmünaqişə dövründə Azərbaycanla Ermənistan arasında problemlərin tənzimlənməsi: mövcud reallıqlar və beynəlxalq hüquq" mövzusunda tədbir keçirilib

Aprelin 8-də Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Veteranlar Şurasının və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının birgə təşkilatçılığı ilə "Postmünaqişə dövründə Azərbaycanla Ermənistan arasında problemlərin tənzimlənməsi: mövcud reallıqlar və beynəlxalq hüquq" mövzusunda tədbir keçirilib. Əvvəlcə Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib. Sonra Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib. Tədbiri giriş sözü ilə açan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, YAP Veteranlar Şurasının üzvü Urxan Ələkbərov tədbirin mövzusunun aktual olduğunu bildirib. O qeyd edib ki, hazırda Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılması beynəlxalq birliyin diqqət mərkəzindədir. Çıxış edən YAP Veteranlar Şurasının sədri, partiyanın İdarə Heyətinin üzvü Arif Rəhimzadə qeyd edib ki, 44 günlük Vətən müharibəsində torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsindən sonra Azərbaycan Cənubi Qafqaz regionunun sülh və əməkdaşlıq məkanına çevrilməsi üçün mühüm təşəbbüslərlə çıxış edib. Onun sözlərinə görə, Ermənistanla sülh sazişi imzalamaq təklifi də ilk olaraq Azərbaycan tərəfindən verilib. Davamlı sülhün təmin edilməsi istiqamətində Azərbaycan tərəfindən fəal iş aparılır. "Prezident İlham Əliyev dövlətimizin prinsipial mövqeyini bəyan edib. Lakin Ermənistan öz havadarlarına arxalanaraq müxtəlif bəhanələrlə sülh sazişinin imzalanmasını uzadır. Vaxtaşırı olaraq şərti dövlət sərhədində hərbi təxribatların törədilməsi də bu məqsədə xidmət edir" , – deyə Arif Rəhimzadə vurğulayıb. YAP Təftiş Komissiyasının sədr müavini, Milli Məclisin deputatı Nizami Səfərov isə çıxışında bildirib ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin bərpa olunması Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyətli siyasətinin təntənəsidir. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan sülh sazişi imzalamaq üçün Ermənistana beş bənddən ibarət təkliflərini təqdim edib. Rəsmi Bakının təklifləri beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanır. Mövcud problemlərdən danışan N.Səfərov diqqətə çatdırıb ki, sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası qarşıda dayanan başlıca vəzifələrdən biridir. Minalanmış ərazilərin təmizlənməsi də əsas çağırışlar sırasındadır. Ermənistanın dəqiq mina xəritələrini Azərbaycana verməsi beynəlxalq humanitar hüquqa dair Cenevrə Konvensiyalarına əsasən onun öhdəliyidir.

Natiq, həmçinin dəymiş ziyana görə Ermənistanın kompensasiya ödəməsinin, eləcə də müharibə cinayətlərinə görə cavab verməsinin beynəlxalq hüququn tələbi olduğunu vurğulayıb. Tədbir interaktiv formada davam edib və iştirakçıların sualları cavablandırılıb.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının tələbələri üçün "Karyera planlaması" mövzusunda təlim keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Hüquqşünaslıq ixtisası üzrə təhsil alan VI kurs tələbələri üçün "Karyera planlaması" mövzusunda təlim keçirilib. Təlim Karyera və İşə Hazırlıq Mərkəzinin rəhbəri Şahin Sərdarlı tərəfindən təqdim edilib. Mühazirədə düzgün karyera planlaması, şirkətlərin təcrübə tələbi, peşəkar CV tərtibatı, işə müraciət qaydaları, iş müsahibəsinə praktik hazırlıq, karyera yüksəlişi və digər mövzularda geniş fikir mübadiləsi aparılıb. Həmçinin iş zamanı mütəxəssislərin qarşılaşdıqları çətinliklər, problemin həlli, subordinasiya və daxili nizam-intizam qaydaları barədə danışılıb. İnteraktiv dərs tələbələrin suallarının cavablandırılması ilə yekunlaşıb. Təlimdə Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Hüquq kafedrasının müdiri, h.e.d. professor İsaxan Vəliyev də iştirak edib. O, tələbələrin Karyera istiqamətində atdıqları uğurlu addımlardan danışıb və belə tədbirlərin tələbələr üçün əhəmiyyətini qeyd edib. Təlim DİA-da "Karyera planlaması" fənnini tədris edən "Hüquq" kafedrasının müəllimi Reyhan Cəfərova tərəfindən təşkil edilib.

“Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyinin bərpası; hüquqi aspektlər” kitabının qırğız dilində təqdimatı keçirilib

Qırğız Respublikasının Qırğız Milli Universitetində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının (DİA) Beynəlxalq münasibətlər və xarici siyasət kafedrasının müdiri professor Namiq Əliyevin “Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyinin bərpası; hüquqi aspektlər” kitabının qırğız dilində təqdimatı keçirilib. Əvvəlcə Heydər Əliyev adına 20 nömrəli məktəb ziyarət edilib, Azərbaycan xalqının Ümummilli Liderinin büstü önünə əkil qoyulub, Ulu Öndərin adını daşıyan məktəblə

tanışlıqdan sonra müəllim və şagirdlərlə görüş olub.

J.Balasaqın adına Qırğız Milli Universitetinin "Ç.Aytmatov adına Beynəlxalq İssık-Kul Forumu" İctimai Birliyi və Qırğızıstandakı Azərbaycan diasporu ilə birgə təşkil etdiyi tədbirdə bu ölkənin parlamentinin sabiq sədri, Qırğız Respublikasının Qəhrəmanı, ictimai xadim Medetxan Şerimkulov, Azərbaycanın Qırğızıstandakı diasporunun prezidenti Xansıvar Baxşəliyev, "Qırğızıstan-Azərbaycan" Dostluq Cəmiyyətinin sədri Akif Alaferdov, Qırğız Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Diplomatik Akademiyasının prorektoru, Qırğız parlamentinin sabiq sədri, professor Zaynidin Kurmanov, J.Balasaqın adına Qırğız Milli Universitetinin professor-müəllim heyəti və tələbələri iştirak ediblər. Tədbirdə "Ç.Aytmatov adına İssık-Kul Beynəlxalq Forumu" İctimai Birliyinin vitse-prezidenti Dinara Jumabayeva çıxış edib. Sonra Azərbaycanın Qırğızıstandakı səfiri Lətif Qəndilov, Qırğızıstanın ölkəmizdəki səfiri Kayrat Osmonaliyev tədbirə xüsusi önəm verdiklərini qeyd ediblər. Onlar belə tədbirlərin təşkilinin iki türk dövləti arasında əlaqələrin möhkəmlənməsində əhəmiyyətli olduğunu söyləyiblər. Daha sonra professor Namiq Əliyev çıxış edib. O, iki dövlət arasındakı münasibətlərdən danışıb. Azərbaycan Respublikasının haqq səsinin beynəlxalq müstəviyə çıxarılmasında elm adamlarının araşdırmalarının da xüsusi yer tutduğunu vurğulayıb. Professor Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin bərpasının hüquqi zəminінə aydınlıq gətirib. O, vaxtilə Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün bir sıra hüquqi problemlərini geniş elmi və empirik materiallar əsasında araşdırdığını diqqətə çatdırıb. Eyni zamanda, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və tam suverenliyini bərpa etdikdən sonra yaranan bəzi hüquqi məsələlərə toxunub. Görüşün sonunda mərasim iştirakçılarına müəllifin imzaladığı kitablar hədiyyə olunub. Professor N.Əliyev digər kitablarının nüsxələrini də Qırğız Milli Universitetinə bağışlayıb.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasında "ASAN xidmət" mərkəzlərinin əməkdaşları üçün təlim keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) "ASAN xidmət" mərkəzlərinin əməkdaşları üçün təlim keçirilib.

Tədbir Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğunun inkişafına dair 2019-2025-ci illər üçün Strategiya"nın 2023-2025-ci illərdə icrası üzrə Fəaliyyət Planını rəhbər tutaraq və həmçinin 2020-ci il 13 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Məşğulluq Strategiyasının həyata keçirilməsinə dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı"na uyğun olaraq keçirilib.

Təlimdə DİA-nın rektoru akademik Urxan Ələkbərovun "Prezident İlham Əliyevin yeni dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP 29-a aparan yol" mövzusunda mühazirəsi dinlənilib. Rektor çıxışında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2024-cü ilin ölkədə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi və BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası olan COP 29-un Azərbaycanda keçiriləcəyi ilə bağlı geniş məlumat verib. Akademik bildirib ki, hər il fərqli bir ölkənin ev sahibliyi etdiyi COP qlobal çağırışlara dair fəaliyyəti sürətləndirmək və məqsədlərə nail olmaq üçün keçirilən əhəmiyyətli görüşdür. "Yaşıl" iqtisadiyyata keçid və "yaşıl" enerji təchizatçısına çevrilmək Azərbaycanın iqtisadi sahədə həyata keçirdiyi uğurlu siyasətin əsaslarındandır.

Rektor mühazirəsində dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərindən də danışıb, 1993-cü ildə Ulu Öndərin hakimiyyətə qayıdışından sonra Azərbaycan dövlətçiliyinin böyük təhlükələrdən xilas olduğunu, ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-

mədəni həyatında əsaslı dönüşün yarandığını qeyd edib. Rektor ölkəmizdə qazanılan uğurların dahi rəhbər Heydər Əliyev siyasətinin bəhrəsi olduğunu deyib. Urxan Ələkbərov Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən müəyyənləşdirilmiş və Prezident İlham Əliyevin uğurla davam etdirdiyi inkişaf strategiyası sayəsində Azərbaycanın qazandığı nailiyyətlərə diqqət çəkib. O, Prezident İlham Əliyev tərəfindən hazırlanaraq tətbiq edilmiş yeni dövlət idarəçiliyi texnologiyalarının Azərbaycanın davamlı inklüziv inkişafı naminə resurslardan səmərəli istifadə sahəsində regional və qlobal liderə çevirdiyini xüsusi vurğulayıb. Urxan Ələkbərov bildirib ki, inklüziv inkişaf sahəsində ölkəmizin yüksək göstəricilər əldə etməsi və sosial siyasətin reallaşdırılması baxımından dünya liderinə çevrilməsində Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın müstəsna xidmətləri var. Rektor müstəqil və suveren Azərbaycan dövlətinin keyfiyyətcə yeni olan və 2021–2030-cu illəri əhatə edən strateji mərhələyə daxil olduğunu qeyd edərək, inklüziv cəmiyyətin qurulması prosesinin ölkənin 2030-cu il üçün planlaşdırılmış əsas prioritetləri sırasında olduğunu söyləyib. O, beynəlxalq təşkilatların hesabatlarına əsaslanaraq ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpası ilə səciyyələnən bu yeni strateji dövrdə Azərbaycan Respublikasının bütün dünya üçün prioritet kimi qəbul edilən inklüziv inkişafın planlaşdırılması və idarə edilməsi sahəsindəki uğurlarını dinləyicilərin diqqətinə çatdırıb. Akademik Urxan Ələkbərov təlim zamanı qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”də 5-ci prioritetin “Təmiz ətraf mühit və “yaşıl artım” ölkəsi” adlanması təsadüfi deyil və bu istiqamətdə ölkəmizdə uğurlu addımlar atılır. Daha sonra rektor Urxan Ələkbərov Prezident İlham Əliyevin işğaldan azad edilmiş ərazilərlə bağlı müəyyən etdiyi iqtisadi inkişaf kursunda bu ərazilərin “yaşıl enerji” zonasına çevrilməsinin əsas istiqamətlərdən biri olduğunu bildirib. Rektor vurğulayıb ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra 2020-ci ilin iqtisadi yekunlarına dair müşavirədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev işğaldan azad edilmiş ərazilərdə Yaşıl Enerji Zonasının yaradılmasına dair strateji baxış irəli sürüb və bunun üçün həmin ərazilərdə böyük enerji potensialının olduğunu qeyd edib.

“Ekoloji təhlükəsizliyin milli və beynəlxalq hüquqi təminatı” mövzusunda elmi-praktik konfrans

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) “Ekoloji təhlükəsizliyin milli və beynəlxalq hüquqi təminatı” mövzusunda elmi-praktik konfrans keçirilib. Tədbirdə DİA-nın rektoru akademik Urxan Ələkbərov Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin apardığı siyasətin uğurlu nəticələrindən danışıb, ölkəmizin sürətlə inkişaf etdiyini vurğulayıb. U.Ələkbərov müasir şəraitdə ekologiyanın, ətraf mühitin qorunmasının önəmli məsələ olduğunu qeyd edib, Azərbaycanda keçiriləcək COP29-un əhəmiyyətindən danışıb. Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri Sadiq Qurbanov, Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Elm-Tədris Mərkəzinin rəisi, lll dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri Mübariz Əhmədov ekoloji məsələlərdən, iqlim dəyişikliyinin yaratdığı problemlərdən danışıblar, təbiətin, ekologiyanın çirklənməsinin qarşısının alınmasının vacibliyini vurğulayıblar. Qeyd edilib ki, COP29-un ölkəmizdə təşkil olunması əlamətdar hadisədir. Sonra Milli Məclisin deputatı Bəhruz Məhərrəmovun “COP29-a Azərbaycanın ev sahibliyi tarixi-siyasi reallığın diktəsidir”, Vəkillər Kollegiyası Akademiyasının rektoru professor Əmir Əliyevin “Ekoloji təhlükəsizlik prinsipi və sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ”, Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Elm-Tədris Mərkəzinin strateji planlaşdırma və risklərin müəyyən edilməsi şöbəsinin

böyük prokuroru, I dərəcəli hüquqşünas Nigar Əfkərovanın "Tarixi və təbiət obyektlərinin mühafizəsində beynəlxalq təşkilatların rolu", DİA-nın hüquq kafedrasının müdiri professor İsaxan Vəliyevin "Ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsi Azərbaycan dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri kimi", dosentlər Mahir Tağıyevin "Ekoloji təhlükəsizliyin təminatı inzibati hüquq müstəvisində", Samirə Babayevanın "Cinayət qanunun təkmilləşdirilməsinin aktual məsələləri: ekoloji cinayətlər kontekstində", hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Fuad Süleymanovun "Ekoloji təhlükəsizliyin beynəlxalq-hüquqi tənzimlənməsi" mövzularında məruzələri dinlənilib.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasında hesabat-seçki konfransı keçirilib

26 aprel 2024-cü il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin hesabat-seçki konfransı keçirilmişdir. Hesabat seçki konfransında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rəhbərliyi, professor-müəllim heyəti, tələbələri, Dövlət İdarələri və İctimai Xidmət İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Respublika Komitəsinin baş mühasibi İradə Paşayeva iştirak etmişlər. Yığıncaq qaydalara uyğun obyektiv keçirilmiş və gündəlikdə duran bütün məsələlər barədə qərarlar qəbul edilmişdir. Kollektivin dəstəyini yenidən qazanan dosent Yusif Ağayev sədr seçilmişdir.

"Azərbaycanda müasir idarəetmə formaları: yeni reallıqlar və perspektivlər" mövzusunda respublika elmi konfrans

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) "Azərbaycanda müasir idarəetmə formaları: yeni reallıqlar və perspektivlər" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib. Tədbir DİA-nın Dövlət qulluğu və kadr siyasəti kafedrası tərəfindən təşkil olunub.

Konfransda DİA-nın Dövlət qulluğu və kadr siyasəti kafedrasının müdiri, Milli Məclisin deputatı professor Hikmət Məmmədov, DİA-nın Siyasi Araşdırmalar İnstitutunun direktoru, Milli Məclisin deputatı professor Elman Nəsirov, Dövlət idarəetməsi və menecment kafedrasının müdiri professor Xatirə Hüseynova, Azərbaycan Respublikası gənclər və idman nazirinin müavini Fərhad Hacıyev, Milli Aviasiya Akademiyasının baş hüquqşünası, İqtisadiyyat və hüquq fakültəsinin dekanı professor Ayxan Rüstəmzadə, Dövlət qulluğu və kadr siyasəti kafedrasının müəllimi dosent Elmira İsmayılova, doktorant Könül Qasımova, magistr Nuray Məmmədzadə və digər alim və mütəxəssislərin məruzələri dinlənilib.

Məruzəçilər Ulu Öndər Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərindən və onun siyasi kursunun layiqli davamçısı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin apardığı siyasətin uğurlu nəticələrindən danışıb, ölkəmizin sürətlə inkişaf etdiyini vurğulayıblar. Eyni zamanda, müasir şəraitdə idarəetmənin önəmli məsələ olduğu bildirilib, Azərbaycanda keçiriləcək COP29-un əhəmiyyəti xüsusi qeyd edilib.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının dosenti Ş.N. Yaqizarovun "Azərbaycanın Prezidentlik İnstitutu və onun ölkənin imicinin formalaşmasında rolu" adlı monoqrafiyası çap olunmuşdur

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Tarix kafedrasının dosenti Şapi Yaqizarovun "Azərbaycanın Prezidentlik İnstitutu və onun ölkənin imicinin formalaşmasında rolu" adlı monoqrafiyası çap olunmuşdur. Oxuculara təqdim olunan bu kitab müasir şəraitdə Azərbaycan cəmiyyətində gedən transformasiya

proseslərinə həsr olunubdur. Kitabda Azərbaycanda Prezidentlik institutunun yaradılması və inkişafı məsələləri araşdırılır. Bundan əlavə, kitabda xarici siyasət arenasında Azərbaycanın mövqeyinə dair, eləcə də onun imicini formalaşdıran dövlət siyasətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində məsələlərə diqqət verilmişdir. Azərbaycanda medianın fəaliyyətinin konstitusiya-hüquqi əsasları üzə çıxarılaraq tədqiq edilmiş və bu cəhətdən Azərbaycanın informasiya siyasəti və informasiya müharibələri araşdırılmışdır. Tarixçilər, politoloqlar, diplomatlar və hüquqşünaslar üçün də maraqlı olacaq bu kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulubdur.

Vəkillər üçün "Prezident İlham Əliyevin yeni dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol" adlı məruzə təqdim edilib

Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyası (ARVK) Rəyasət Heyətinin üzvləri, vəkil qurumlarının rəhbərləri, habelə KİV nümayəndələrinin iştirakı ilə Rəyasət Heyətinin geniştərkibli iclası və vəkilliyə namizədlərin təntənəli andiçmə mərasimi keçirilib. Mərasimdə Kollegiya sədri Anar Bağırov çıxış edərək Azərbaycanda vəkilliyin tarixindən, inkişafından və getdikcə daha da artan nüfuzundan, o cümlədən ARVK-nın beynəlxalq əlaqələrinin qurulmasından, çoxsaylı nüfuzlu təşkilatlara üzv qəbul edilməsindən danışıb, habelə digər məsələlər barədə tədbir iştirakçılarına məlumat verib. Eyni zamanda, sədr son dövrlər vəkillikdə informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinə böyük üstünlük verildiyini də xatırladaraq Kollegiya tərəfindən yaradılan "Elektron vəkil orderi" sisteminin fəaliyyətə başladığını bildirib. Daha sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərov çıxışında andiçmə mərasimində iştirak edən vəkilləri təbrik edib,

gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıb. Rektor “Prezident İlham Əliyevin yeni dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol” mövzusunda danışaraq Azərbaycanın BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) ev sahibliyi etməyinin əhəmiyyətini vurğulayıb, belə bir tədbirin ölkəmizdə keçirilməsinin çox vacib olduğunu dilə gətirib. O, Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı ilə 2024-cü ilin respublikamızda “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsinin ölkəmizdə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində aparılan məqsədyönlü və ardıcıl dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu nəzərə çatdırıb. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərindən də söz açan Urxan Ələkbərov ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-mədəni həyatında əsaslı dönüşün yarandığını qeyd edib. Azərbaycanda qazanılan uğurların dahi rəhbər Heydər Əliyev siyasətinin bəhrəsi olduğunu bildirən rektor Ulu Öndər tərəfindən müəyyənləşdirilmiş və Prezident cənab İlham Əliyevin uğurla davam etdirdiyi inkişaf strategiyası sayəsində ölkəmizin qazandığı nailiyyətlərə diqqət çəkib. Həmçinin, mərasimdə vəkilliyə qəbul üzrə ixtisas imtahanlarından müvəffəqiyyətlə keçən və icbari təlimi başa vuran namizədlərin andiçmə mərasimi olub, vəkilliyə namizədlər Azərbaycanın Dövlət Bayrağı önündə and içib, onlara vəsiqələr təqdim edilib.

Baş Prokurorluqda “Yaşıl Dünya naminə həmrəylik ili”nə həsr olunmuş tədbir keçirilib

Mayın 3-də Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunun və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının birgə təşkilatçılığı ilə “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili”nə həsr olunmuş Seminar keçirilib. Giriş nitqi ilə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun birinci müavini Elçin Məmmədov tədbirin əhəmiyyəti,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə bu istiqamətdə görülmüş işlər və həyata keçirilən tədbirlər, habelə işğaldan azad edilmiş torpaqların "Yaşıl enerji" zonası elan edilməsi və COP-29 kimi mötəbər bir tədbirin ölkəmizdə keçirilməsinin önəmi barədə məlumat verib. Daha sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərov "Prezident İlham Əliyevin innovativ dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol" mövzusunda mühazirə ilə çıxış edib. DİA-nın Hüquq kafedrasının və Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirdə Xüsusi müsadirə məsələlərinin əlaqələndirilməsi idarəsinin rəisi Vüqar Əliyev, Beynəlxalq hüquqi əməkdaşlıq idarəsinin rəisi Erkin Əlixanov və Elm-Tədris Mərkəzinin rəisi Mübariz Əhmədov çıxış etmişlər.

"Dövlət idarəçiliyi və siyasi şüur müasir çağırışlar kontekstində" mövzusunda təlim

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) "Dövlət idarəçiliyi və siyasi şüur müasir çağırışlar kontekstində" mövzusunda onlayn formada növbəti təlim keçirilib. Təlim Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətinin əməkdaşları üçün təşkil edilib.

Təlimdə Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Dövlət qulluğu və kadr siyasəti kafedrasının müdiri, Milli Məclisin deputatı, professor Hikmət Məmmədov çıxış edərək siyasi münasibətlərin, siyasi prosesin və fəaliyyətin dərk edilməsinin mühüm açarı kimi siyasi şüurun dövlət idarəçiliyində fundamental rolundan bəhs edib. "Siyasi şüur siyasi reallıqların dərk edilməsi sayəsində meydana gələn inam, etiqad, baxışlar, dəyərlər və onlara əsaslanan siyasi mövqe ilə ictimai rəyin məcmusu şəklində fəaliyyət göstərir və siyasi prosesin mühüm hissəsi kimi çıxış edir", – deyə qeyd edən H.Məmmədov dinləyicilərin diqqətinə çatdırıb ki, cəmiyyətin siyasi şüurunu öyrənmədən real siyasət işləyib-hazırlamaq və həyata keçirmək mümkün deyil.

Daha sonra professor H.Məmmədov Azərbaycan cəmiyyətində milli dövlətçilik şüurunun formalaşmasında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xüsusi rolu olduğunu vurğulayıb. O bildirib ki, əgər müstəqil Azərbaycanın yaxın keçmişi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin şərəfli dövlətçilik fəaliyyəti ilə formalaşaraq, xilaskarlıq missiyası və quruculuq motivləri ilə tarixə yazılıbsa, ölkəmizin bugünkü davamlı və hərtərəfli yüksəlişi Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin simasında beynəlxalq aləmdə daha geniş şöhrət tapır. Təlim zamanı, eyni zamanda, Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli və məqsədyönlü fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan Ordusunun 30 illik işğala son qoymasının milli dövlətçilik şüurunun güclənməsində olan rolundan da bəhs edilib.

Professor Hikmət Məmmədov məhz Ümummilli Lider Heydər Əliyevin siyasətini dövrün tələblərinə uyğun davam etdirən ölkə rəhbərinin həyata keçirdiyi tədbirlərin Azərbaycanın milli gücünün artmasına, strateji hədəflərə və qələbəyə doğru əmin addımlarla irəliləməsinə olan təsiri ilə bağlı fikirlərini bölüşüb.

“Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişafın formalaşdırılmasında Ümummilli lider Heydər Əliyevin rolu” mövzusunda Respublika elmi-praktiki konfrans

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında Elmi təşkilat və beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin təşkilatçılığı ilə Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünə həsr olunmuş “Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişafın formalaşdırılmasında Ümummilli lider Heydər Əliyevin rolu” mövzusunda doktorant və gənc tədqiqatçıların Respublika elmi-praktiki konfransı keçirilmişdir. Tədbirdə DİA-nın rektoru, professor-müəllim heyəti, Milli Məclisin üzvü, doktorant və dissertantlar, o cümlədən tələbə və magistrantlar iştirak etmişdilər. Konfransı giriş sözü ilə açan DİA-nın rektoru akademik Urxan Ələkbərov Azərbaycan Respublikasının son illər inkişaf tempinə görə dünyanın aparıcı ölkələrindən birinə çevrilməsinin əsasında Ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və Prezident İlham Əliyevin uğurla inkişaf etdirdiyi və həyata keçirdiyi siyasətin durduğunu qeyd etdi. İnkişafın dinamik bir proses olduğunu, yəni bir vəziyyətdən digərinə keçid kimi səciyyələndirildiyini deyən natiq, əksər hallarda bu prosesin əsasən müsbət bir hadisənin baş verməsi, tərəqqinin əldə edilməsi və bunun davamlı olmasını dinləyicilərin diqqətinə çatdıraraq bu müvəffəqiyyətli inkişafın əsasında hər zaman insanın, onun bilik və bacarıqlarının durduğunu vurğuladı. Rektor çıxışında cari ilin sonunda Azərbaycanda keçiriləcək COP-29 beynəlxalq tədbirinin əhəmiyyətindən bəhs etdi. Sonra Milli Məclisin üzvü, DİA-nın Dövlət qulluğu və kadr siyasəti kafedrasının müdiri, professor Hikmət Məmmədov konfrans iştirakçılarını salamlayaraq, Prezident İlham Əliyevin apardığı siyasətin uğurlu nəticələrindən danışdı. Konfransda iştirak edən doktorant və gənc tədqiqatçılar Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişafın formalaşmasında Ümummilli lider Heydər Əliyevin rolu, ölkəmizdə səmərəli dövlət idarəçiliyi və davamlı inkişaf məqsədlərinin həyata keçirilməsi, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycan Respublikasının Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə münasibətləri və s. məsələlər haqqında məruzələrlə çıxış etdilər. Tədbirdə DİA-nın doktorant və gənc tədqiqatçıları ilə yanaşı digər ali məktəblərin doktorantlarının da məruzələri dinlənilmiş və sonda məruzəçilər sertifikatlarla təltif olunmuşlar.

"Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının innovativ inkişafının banisidir" mövzusunda elmi seminar

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) "Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının innovativ inkişafının banisidir" mövzusunda elmi seminar keçirilib. Heydər Əliyev Mərkəzi ilə birgə keçirilən seminar

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünə həsr olunub. Seminarda çıxış edən DİA-nın rektoru akademik Urxan Ələkbərov Ümummilli Lider Heydər Əliyevin müstəsna tarixi xidmətlərindən danışıb. Rektor qeyd edib ki, Azərbaycanda innovativ inkişafın əsası Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub. Urxan Ələkbərov ölkəmizdə qazanılan nailiyyətlərin dahi rəhbər Heydər Əliyev siyasətinin bəhrəsi olduğunu deyib, Ulu Öndərin siyasi kursunun Prezident İlham Əliyev tərəfindən qətiyyətlə həyata keçirildiyini vurğulayıb. Dövlət İdarəçilik Akademiyası Siyasi Araşdırmalar İnstitutunun direktoru, Milli Məclisin deputatı, professor Elman Nəsirov "Heydər Əliyev və beynəlxalq enerji təhlükəsizliyi problemi" mövzusunda məruzə edib. O, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin uğurlu daxili və xarici siyasətindən, dünya ölkələri və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla müstəqil Azərbaycanın diplomatik əlaqələrinin qurulmasında xidmətlərindən danışıb. Bildirilib ki, həmin əlaqələrin qurulması müstəqil Azərbaycan dövlətinin möhkəmlənməsinə və inkişafına əvəzsiz töhfələr verib. Ulu Öndər Heydər Əliyevin neft strategiyasının uğurlu nəticələrini xatırladan E.Nəsirov 1994-cü il sentyabrın 20-də imzalanmış "Əsrin müqaviləsi"nin əhəmiyyətini xüsusi vurğulayıb. O, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin

enerji siyasətinin Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini deyib. Professor ölkəmizin inkişafı istiqamətində, həmçinin Heydər Əliyev Fondunun rolunu vurğulayıb. DİA-nın kafedra müdiri, Milli Məclisin deputatı, professor Hikmət Babaoğlu "Heydər Əliyev – müstəqil Azərbaycanın qurucu lideri" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. Professor müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulmasında, inkişafında və dünyada nüfuzunun yüksəlməsində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətlərindən bəhs edib. 1988-1992-ci illərdə ölkəmizin dağılmaq, parçalanmaq təhlükəsi ilə üzləşdiyini qeyd edən H.Babaoğlu xalqın tələbi ilə Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra Azərbaycanın böyük inkişaf yoluna çıxdığını vurğulayıb. Dahi rəhbər Heydər Əliyevin "Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi əbədidir, daimidir, dönməzdir" kəlamını xatırladan H.Babaoğlu Ümummilli Lider Heydər Əliyevin böyük xilaskarlıq rolundan, zəngin dövlətçilik təcrübəsinin, siyasi irsinin əhəmiyyətindən danışıb. Vurğulanıb ki, Heydər Əliyevin böyüklüyünü biz bu gün güclü ordu quruculuğunda, torpaqlarımızın azad olunmasında görürük, Azərbaycanın sürətli inkişafında görürük. Heydər Əliyevin böyüklüyünü biz bu gün Böyük Qayıdışda görürük. Sonra Heydər Əliyev Mərkəzinin Heydər Əliyev irsinin tədqiqi və təbliği departamentinin Elmi araşdırmalar və təbliğat şöbəsinin müdiri Nigar Rəhimli çıxış edib. Çıxışda Heydər Əliyev Mərkəzinin fəaliyyəti, Ulu Öndər Heydər Əliyevin zəngin irsinin, Azərbaycan dilinin, tariximizin, mədəniyyətimizin həm ölkədə, həm də xaricdə təbliğ edilməsində rolu barədə məlumat verilib. Qeyd olunub ki, Mərkəz ötən 12 il ərzində Ulu Öndərin irsinin tədqiqi və təbliği istiqamətində müxtəlif layihələr həyata keçirib.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünə həsr olunmuş "Heydər Əliyev 101: dövlət idarəçiliyində liderlik" mövzusunda gənclərlə görüş

Mayın 7-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Veteranlar Şurası və YAP Gənclər Birliyinin birgə təşkilatçılığı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünə həsr olunmuş "Heydər Əliyev 101: dövlət idarəçiliyində liderlik" mövzusunda gənclərlə görüş keçirilib. Dövlət İdarəçilik Akademiyasında keçirilən görüşdə əvvəlcə Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib. Dövlət Himni səsləndirilib. Tədbirin moderatoru YAP Gənclər Birliyinin sədri Bəxtiyar İslamov bildirib ki, əsası Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş dövlət gənclər siyasəti Azərbaycan gəncliyinin inkişafında dərin izlər buraxıb. Gənclər siyasətinin başlıca məqsədi yeni nəslin fiziki, mənəvi-psixoloji cəhətdən sağlam yetişməsini, istedadlı gənclərin üzə çıxarılması və onların ölkənin gələcəyinə töhfə verməsini təmin etməkdir. Onun sözlərinə görə, bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin məqsədyönlü siyasətinin nəticəsidir ki, ölkəmizdə yüksək intellektual səviyyəyə, vətənpərvərlik hissinə, milli düşüncəyə malik gənclər formalaşıb. Azərbaycan gəncliyi 44 günlük Vətən müharibəsində böyük şücaət göstərərək tarix yazdı. YAP Veteranlar Şurasının sədri, partiyanın İdarə Heyətinin üzvü Arif Rəhimzadə çıxışında qeyd edib ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin genişmiqyaslı fəaliyyəti dövlətçilik məktəbidir. Onun sözlərinə görə, gənclər Ulu Öndər Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi yolla getməlidirlər. Çünki bu yolun alternativi yoxdur. A.Rəhimzadənin sözlərinə görə, millətinin və dövlətinin ali mənafeyini öz fəaliyyətində daim təməl prinsip kimi qəbul

edən Ümummilli Lider bugünkü müstəqil Azərbaycanın banisidir. Ulu Öndərin həyatı daim mübarizələrdə keçib və o, hər zaman qalib gəlib. Ona görə də Ulu Öndərimizin həyat və fəaliyyəti gənclərimiz üçün nümunədir. YAP Veteranlar Şurasının sədri əlavə edib ki, Heydər Əliyev siyasi məktəbinin ən layiqli yetirməsi cənab İlham Əliyevdir. Prezident İlham Əliyev bu gün Heydər Əliyev siyasətini uğurla davam etdirir. “Ulu Öndər Heydər Əliyev hər zaman Azərbaycan gəncliyinə qayğı ilə yanaşıb, gənclərin inkişafını xüsusi diqqət mərkəzində saxlayıb. Gənclərimiz Heydər Əliyevin zəngin irsini dərindən öyrənməli, Ulu Öndərin ideyalarına həmişə sadiq olmalıdırlar”, – deyə A.Rəhimzadə vurğulayıb. Çıxış edən YAP Veteranlar Şurasının üzvü, tarix elmləri doktoru Dilarə Seyidzadə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin dövlətimiz və xalqımız qarşısındakı misilsiz xidmətlərdən

bəhs edib. Heydər Əliyevi böyük dövlət xadimi və güclü sərkərdə kimi xarakterizə edən D.Seyidzadə bildirib ki, bu dahi şəxsiyyət bütün həyatını Azərbaycana həsr edib. Onun sözlərinə görə, Ulu Öndər Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycanı həm yaradan, həm möhkəmləndirən, dünyada tanıdan, həm də gələcəyə doğru uğurla aparan şəxsiyyət idi. D.Seyidzadə çıxışında Ulu Öndər Heydər Əliyev haqqında xatirələrini tədbir iştirakçıları ilə bölüşüb. YAP Veteranlar Şurasının üzvü gənclərə tariximizi, o cümlədən Heydər Əliyev irsini dərindən öyrənməyi tövsiyə edib. Çünki bu irs əslində, böyük dövlətçilik irsidir. "Hər bir gənc yüksək biliklərə yiyələnməli, qazandığı bilik və bacarıqları müstəqil ölkəmizin inkişafına həsr etməli və Prezidentimiz İlham Əliyevin siyasətinə dəstək olmalıdır", – deyə o söyləyib. YAP Veteranlar Şurasının üzvü, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru akademik Urxan Ələkbərov bildirib ki, Azərbaycanın əldə etdiyi uğurların bünövrəsi Heydər Əliyev amili ilə bağlıdır. Çünki Heydər Əliyev dünya miqyasında dahi siyasətçi və görkəmli dövlət xadimidir. Onun sözlərinə görə, Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasətində ən vacib məqamlardan biri milli kadr potensialının formalaşdırılması ilə bağlı olub. Ulu Öndərin rəhbərliyi altında təhsil müəssisələrinin zəngin şəbəkəsinin yaradılması və onların maddi-texniki bazasının formalaşdırılması, respublika hüdudlarından kənarda yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin, o cümlədən hərbi kadrların yetişdirilməsi gələcək dövlətimiz üçün zəruri intellektual potensial yaradıb. YAP Veteranlar Şurasının üzvü qeyd edib ki, Azərbaycanın inkişaf strategiyasının müəllifi Ümummilli Lider Heydər Əliyevdir. Ulu Öndər Heydər Əliyevin layiqli davamçısı olan Prezident İlham Əliyevin siyasəti nəticəsində Azərbaycan davamlı olaraq inkişaf edir və güclənir. Daha sonra gənclərin sualları cavablandırılıb.

DİA-da "İqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma üzrə" təlimlərə başlanılıb

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası olan COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi və "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında

BMT-nin İnkişaf Proqramı (UNDP) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbər kadrları üçün "İqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma üzrə" təlimlərə başlanılıb.

Təlimlər mayın 6-dan iyunun 12-dək Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Energetika Nazirliyi, Dövlət Statistika Komitəsi və digər qurumların əməkdaşları üçün nəzərdə tutulub. Təlimin açılışında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru akademik Urxan Ələkbərov "Prezident İlham Əliyevin yeni dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol" mövzusunda çıxış edib.

Rektor belə bir tədbirin ölkəmizdə keçirilməsinin çox vacib olduğunu bildirib. O, Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı ilə 2024-cü ilin respublikamızda "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsinin ölkəmizdə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində aparılan məqsədyönlü və ardıcıl dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu diqqətə çatdırıb. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərindən də söz açan Urxan Ələkbərov ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-mədəni həyatında əsaslı dönüşün yarandığını qeyd edib. Azərbaycanda qazanılan uğurların dahi rəhbər Heydər Əliyev siyasətinin bəhrəsi olduğunu bildirən rektor Urxan Ələkbərov Ulu Öndər tərəfindən müəyyənləşdirilmiş və Prezident İlham Əliyevin uğurla davam etdirdiyi inkişaf strategiyası sayəsində ölkəmizin qazandığı nailiyyətlərə diqqət çəkib. Sonra UNDP layihə rəhbəri Zaur Əliyev iştirakçılara təlim haqqında geniş məlumat verib.

Təlimlərdə iqlim dəyişikliyi sahəsində ekspertlərdən Rövşən Abbasov, Ramil Hüseyn, Təranə Cəfərova, Fuad Hümbətov, Zaman Hüseynov, Rəşad Hüseynov və Sevinc Saruxanovanın iştirak etməsi nəzərdə tutulur. Təlimlərin 6 həftə davam etməsi planlaşdırılır.

DİA Tələbə Elmi Cəmiyyəti Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünə həsr olunmuş elmi konfrans keçirmişdir

08 may 2024-cü il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası Tələbə Elmi Cəmiyyətinin Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünə həsr olunmuş "Heydər Əliyev irsi Azərbaycanın yüksəlişi və qüdrətli dövlətçiliyinin təməlidir" mövzusunda elmi konfransı keçirilmişdir.

Tədbir Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin səsləndirilməsi, Ulu öndər Heydər Əliyevin və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərimizin unudulmaz xatirəsinin bir dəqiqəlik sükutla yad edilməsi ilə başlamışdır.

Sonra Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətindən bəhs edən film nümayiş etdirilmişdir.

Konfransı Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərov açaraq, Azərbaycanın ən yeni tarixinin bütöv bir dövrünün Ümummilli Lider Heydər Əliyevin şərəfli adı və yorulmaz fəaliyyəti ilə bağlı olduğunu göstərmiş, Ulu Öndərin Azərbaycan xalqı qarşısındakı əvəzsiz xidmətlərindən və Azərbaycan gəncliyinə göstərdiyi böyük qayğıdan ətraflı danışmış, bu siyasi kursun Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini, Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında suverenliyini tam bərpa etmiş Qalib Azərbaycanın bu gün inamla inkişaf etdiyini vurğulamışdır. Əldə olunan yüksək nailiyyətlər diqqətə çatdırılmaqla, bütün bunların ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin müdrik siyasəti və şəxsiyyət faktorunun nəticəsi olduğu qeyd edilmişdir. Rektor postmüharibə reallıqları və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin həyata keçirdiyi böyük işlərdən, Qarabağın dirçəlişi strategiyasının müvəffəqiyyətlə reallaşmasından və Böyük Qayıdışdan geniş bəhs etmiş, Tələbə Elmi Cəmiyyəti tərəfindən magistr və tələbələrin geniş iştirakı

ilə belə bir elmi konfransın keçirilməsinin xüsusi əhəmiyyətini qeyd edərək, konfransın işinə uğurlar arzulamışdır.

Sonra DİA Tələbə Elmi Cəmiyyətinin sədri, siyasi elmlər doktoru, professor əvəzi Sevil Məmmədova mövzu ilə bağlı geniş məruzə etmiş, magistrant və tələbələrdən Dilarə Elyazova, Etibar Babayev, Cahangir Həsənov, Zemfira Həsənova, Kamran Nəcəfov, Aysel Mikayilova, Fuad Əliyev, Tural Rəhimzadə, Ayşə Əliyeva, Murad Alməmmədov, Elşad Məmmədov, Mehri Əsgərzadə, Tural Bürcəliyev, Məhəmmədrza Axundov və b. maraqlı çıxışlar etmiş, yüksək fəallıq şəraitində geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır. Elmi konfrans iştirakçıları Ulu Öndər Heydər Əliyevin zəngin dövlətçilik irsinin daha dərindən araşdırmasında yüksək fəallıq göstərəcəklərinə əminlik ifadə etmişlər.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının kollektivi Fəxri xiyabanda Ulu Öndərin məzarını ziyarət edib

Mayın 10-da ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümü münasibətilə Dövlət İdarəçilik Akademiyasının (DİA) kollektivi Fəxri xiyabanda Ulu Öndərin məzarını ziyarət edib, önünə gül dəstələri qoyaraq xatirəsini ehtiramla anıb.

DİA-da “Azərbaycanda yaşıl iqtisadiyyat və COP29” mövzusunda mühazirə dinlənilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının (DİA) Rəhbər kadrların yenidən hazırlanması fakültəsinin magistrantları üçün Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzinin baş məsləhətçisi Şahmar Hacıyevin “Azərbaycanda yaşıl iqtisadiyyat və COP29” mövzusunda mühazirəsi dinlənilib. Mühazirə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29), Kioto Protokolunun Tərəflər Görüşünün 6-cı sessiyasının təşkil edilməsi ilə bağlı DİA-nın Tədbirlər planına uyğun olaraq təşkil edilib. Ş.Hacıyev çıxışında Azərbaycanın enerji siyasəti, həyata keçirilmiş enerji layihələri və COP29 məsələlərinə toxunub. O, enerji keçidi prosesini xüsusilə vurğulayıb və bununla bağlı bildirib ki, Azərbaycanın yaşıl inkişaf strategiyası və yaşıl enerji layihələri Cənubi Qafqazdan Avropaya yaşıl enerjinin ixracını və ölkənin “yaşıl enerji mərkəzinə” çevrilməsini hədəfləyir. Tərəflər Konfransının (COP29) ölkəmizdə keçirilməsi ilə əlaqədar qeyd edilib ki, bu beynəlxalq tədbir respublikamızda keçirilən ən mötəbər beynəlxalq tədbirlərdən biri olacaq. Bununla da COP29 beynəlxalq əməkdaşlığı dəstəkləmək istiqamətində mühüm platforma rolunu oynayacaq və ölkəmizə enerji keçidində və yaşıl iqtisadiyyatın inkişafında müsbət təsir edəcəkdir. Mühazirəni I kurs magistrantları dinləyiblər. Sonda magistrantların məsələ ilə bağlı sualları cavablandırılıb.

“Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili”nə həsr olunmuş seminar

Mayın 17-də Ədliyyə Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının təşkilatçılığı ilə “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili”nə həsr olunmuş seminar keçirilib. Tədbirdə çıxış edən ədliyyə nazirinin müavini Eldar Nuriyev bütün sahələrdə dinamik inkişaf edən Azərbaycanda son illər həyata keçirilən çoxşaxəli, müasir çağırışlara cavab verən islahatların uğurlu nəticələr verdiyini, ölkəmizin beynəlxalq nüfuz və mövqelərinin möhkəmləndiyini bildirib. Ötən 20 ildə demokratik dəyərlərin

cəmiyyətdə daha da möhkəmləndiyini, həyata keçirilən sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının uğurlu nəticələr verdiyini, vətəndaş cəmiyyəti təsisatlarının möhkəmləndiyini, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın yeni müstəvidə davam etdirildiyini diqqətə çatdıran Eldar Nuriyev ədliyyə və məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi tədbirlərinin də xüsusi diqqət mərkəzində olduğunu vurğulayıb. Ədliyyə nazirinin müavini xüsusi vurğulayıb ki, ölkəmiz regionun iri neft və qaz hasilatçılarından biri kimi müasir dünyanın yeni çağırışlarına əsas tutaraq, malik olduğu alternativ enerji mənbələrindən səmərəli istifadə istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirir. Bu sahədə reallaşdırılan tədbirlərin beynəlxalq

səviyyədə yüksək qiymətləndirilməsinin nəticəsi olaraq, BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının noyabrda Azərbaycanda keçirilməsinə qərar verilib. Eldar Nuriyev, həmçinin bildirib ki, nazirlik funksiyalarına uyğun olaraq tədbirə hazırlıqla bağlı üzərinə düşən vəzifələri reallaşdırır, vətəndaşların ekologiya hüququ sahəsində maarifləndirilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru akademik Urxan Ələkbərov "Prezident İlham Əliyevin innovativ dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol" mövzusunda mühazirəsində deyib ki, Prezident İlham Əliyevin ölkəmizin dinamik inkişafına, ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin tam bərpasına imkan yaradan iqtisadi islahatlar strategiyası ölkənin təbii sərvətlərindən, intellektual resurslarından səmərəli istifadəyə əsaslanır. Akademik, həmçinin vurğulayıb ki, elmi əsaslara söykənən bu islahatlar iqtisadi potensialına görə dünyada 62-ci yerdə qərarlaşan Azərbaycanın 25 ən inkişaf etmiş, biznes üçün əlverişli mühitinin mövcud olduğu qabaqcıl ölkə sırasında yer tutmasını təmin edib. Onun sözlərinə görə, ölkəmizdəki xalq-iqtidar birliyindən qaynaqlanan ictimai-siyasi sabitlik amili, əlverişli biznes mühiti Avropanın enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynayan Azərbaycanın "yaşıl enerji" sahəsində də investisiya cəlbediciliyini yüksəldib. Akademik Urxan Ələkbərov çıxışında vurğulayıb ki, Azərbaycan qlobal miqyasda aktual olan "yaşıl enerji", karbonsuzlaşdırma, hidrogen istehsalı kimi layihələrin reallaşdırılmasının əsas təşəbbüskarlarından birinə çevrilib. Rektor xatırladıb ki, Prezident İlham Əliyevin hələ 2004-cü il 21 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramı" bu sahədə yol xəritəsi müəyyənləşdirərək, bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə məqsədilə əsaslı tədbirlərin həyata keçirilməsinə imkanlar açıb. "Beynəlxalq Enerji Agentliyi tərəfindən plana əsasən, 2050-ci illədək dünya ölkələri tərəfindən atmosferə atılan karbon emissiyalarının tam şəkildə qadağan edilməsi nəzərdə tutulur. Paris İqlim Sazişini ratifikasiya edən Azərbaycan baza ili olan 1990-cı illə müqayisədə 2030-cu ilədək istilik effekti yaradan qazların emissiyalarının səviyyəsində 35 faiz azalma ilə bağlı könüllü öhdəlik götürüb və artıq bu öhdəliyi 40 faizə çatdırıb" – deyən akademikin sözlərinə görə, Azərbaycanın 2030-cu ilədək sosial-iqtisadi inkişafa dair milli prioritetlərindən birinin "Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi" kimi müəyyənləşdirilməsi, azad edilmiş ərazilərin və Naxçıvan Muxtar Respublikasının "yaşıl enerji" zonası, 2024-cü ilin "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi bu sahədə aparılan məqsədyönlü dövlət siyasətinin təzahürüdür. Çıxışını davam etdirən rektor diqqətə çatdırıb ki, iştirakçıların sayına, müzakirəyə çıxarılan məsələlərin aktuallığına görə dünyanın ən mötəbər tədbirlərdən hesab edilən COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi barədə qərarın qəbulu ölkəmizin siyasi və iqtisadi nüfuzunun, alternativ enerji istehsalı sahəsində zəngin potensiala malik olmasının göstəricisidir. Qeyd edilib ki, Prezident İlham Əliyevin 2021-ci il 3 may tarixli "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində "yaşıl enerji" zonasının yaradılması ilə bağlı tədbirlər haqqında" Sərəncamı işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və yenidən qurulması ilə bağlı yeni müasir konseptual yanaşmaları özündə əks etdirir: "Hesablamalara görə, Azərbaycanın quruda 27 qiqavatdan çox külək və günəş enerjisi, Xəzər dənizində 157 qiqavat külək enerjisi potensialı mövcuddur. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda külək, günəş və hidroenerji potensialı 10 qiqavatdan çoxdur. Həmin potensial ölkədə ekoloji mühitin yaxşılaşdırılması və turizm cəlbediciliyinin artırılması ilə yanaşı, elektrik ixracı potensialının yüksəldilməsi baxımından da mühüm dividendlər vəd edir. Azərbaycanın yaşıl enerji sahəsində reallaşdırdığı layihələrin əsas məqsədlərindən biri də ölkədə elektrik enerjisi istehsalına sərf olunan böyük həcmdə təbii qaza qənaət

olunması və Avropaya ixracın həcminin artırılmasıdır” – deyən Urxan Ələkbərov onu da əlavə edib ki, Prezident İlham Əliyevin 2022-ci ilin dekabrında Rumıniyaya işgüzar səfəri çərçivəsində imzalanmış “Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan Hökumətləri arasında “yaşıl enerji”nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş” Azərbaycanın alternativ mənbələr hesabına istehsal edəcəyi “yaşıl enerji”nin Gürcüstan ərazisindən – Qara dənizin dibi ilə çəkiləcək sualtı kabel vasitəsilə Avropa ölkələrinə ixracını nəzərdə tutur.

“Qərbi Azərbaycan həqiqətləri” mövzusunda elmi-praktik konfrans keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) “Qərbi Azərbaycan həqiqətləri” mövzusunda elmi-praktik konfrans keçirilib. Konfransa DİA-nın müşaviri, Qərbi Azərbaycan İcmasının Gənclər Şurasının üzvü Zaur Məmmədov moderatorluq edib. Dövlət Himninin səsləndirilməsi ilə başlanan konfransda Ulu Öndər Heydər Əliyevin və şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib. Tədbirdə çıxış edən Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru akademik Urxan Ələkbərov Azərbaycanın sürətli strateji inkişaf planlamalarından danışıb. Həmçinin Qərbi Azərbaycandan olan insanların hüquqlarının bərpa olunması ilə bağlı fikirlər yürüdüb. Milli Məclisin deputatı, Qərbi Azərbaycan İcmasının Gənclər Şurasının sədri vəzifəsini icra edən Kamal Cəfərov Qərbi Azərbaycan mövzusunun aktuallığı və bu istiqamətdə fəaliyyət haqqında ətraflı məlumat verib. Milli Məclisin deputatı, Qərbi Azərbaycan İcmasının Gənclər Şurasının üzvü Naqif Həmzəyev Qərbi Azərbaycan həqiqətləri və bu amal uğrunda həyata keçirilən fəaliyyətlərdə gənclərin önəmli rolundan bəhs edib. Qərbi Azərbaycan İcmasının Aparatında gənclərlə iş üzrə məsul şəxs Anar İrzaquluyev “Qərbi Azərbaycan həqiqətləri” haqqında təqdimat edib. Tarix elmləri doktoru Vaqif Qafarov isə “Qərbi Azərbaycan həqiqətləri: tarix və müasirlik” mövzusunda məruzə edib.

DİA Tələbə Elmi Cəmiyyəti yekun elmi konfrans keçirmişdir

24 may 2024-cü il tarixində DİA Tələbə Elmi Cəmiyyətinin tələbə və magistrantların bir il ərzində yerinə yetirdikləri elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrinə həsr olunmuş “Yeni dövrdə Azərbaycan Respublikasının inkişaf prioritetləri” mövzusunda yekun elmi konfransı keçirilmişdir.

Elmi konfransı giriş sözü ilə DİA-nın rektoru, akademik Urxan Ələkbərov açaraq, Ulu Öndər Heydər Əliyevin gələcəyə hesablanmış milli inkişaf kursunun layiqli davamçısı, ölkə Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında özünün ərazi bütövlüyünü tam bərpa etmiş Qalib Azərbaycanın inkişafında yeni dövrün başlandığını vurğulayaraq, Prezidentin andiçmə mərasimindəki çıxışında yeni dövr üçün müəyyən etdiyi prioritetlər və hədəflərdən, qarşıdakı vəzifələrdən geniş bəhs etmiş, xalqımızın özünün Liderinə sonsuz etimad göstərdiyini və yeni dövrə böyük ümidlərlə qədəm qoyduğunu qeyd etmişdir. Rektor bu baxımdan Tələbə Elmi Cəmiyyətinin elmi konfransının vacib və aktual mövzuya həsr olunduğunu xüsusi vurğulamış, konfransın işinə uğurlar arzulayaraq, onun yüksək fəallıq şəraitində keçəcəyinə əminlik ifadə etmişdir.

Sonra DİA Tələbə Elmi Cəmiyyətinin sədri Sevil Məmmədova müzakirəyə çıxarılan mövzu ilə bağlı çıxış etmiş, həmçinin TEC-in

ötən il ərzində fəaliyyəti və qarşısında duran vəzifələr haqqında ətraflı məlumat vermişdir.

Plenar iclasdan sonra elmi konfrans öz işini üç bölmədə DİA-nın professorları Sevil Məmmədovanın (I bölmə, müavin siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru İlhamə Ömərova), Ziyafət Həbibovanın (II bölmə, müavin siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Nurəddin İbrahimov) və dosent Məhsəti Əliyevanın (III bölmə, müavin hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Asim Bayramov) rəhbərliyi ilə davam etdirmişdir. Bölmə iclaslarında müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasının inkişaf modeli və yeni dövr prioritetlərinin politoloji aspektləri, Azərbaycanın sürətli sosial-iqtisadi inkişafı uğurları və yeni perspektivlər, səmərəli dövlət idarəçiliyi, həmçinin Azərbaycan Respublikasının müasir inkişaf mərhələsinin beynəlxalq – hüquqi aspektləri ətraflı təhlil edilmiş, TEC üzvləri olan tələbə və magistrantların həmin məsələlərə həsr olunmuş elmi tədqiqat işlərinin yekunlarına dair maraqlı çıxışları dinlənilmiş, geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi və Dövlət İdarəçilik Akademiyası arasında əməkdaşlıq memorandumu imzalanıb

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası (DİA) arasında Əməkdaşlıq Memorandumu imzalanıb. Sənədi kənd təsərrüfatı naziri Məcnun Məmmədov və DİA-nın rektoru Urxan Ələkbərov imzalayıblar. Memorandumun məqsədi Nazirlik və Akademiyanın elmi-praktiki potensialından istifadə edərək insan resurslarının formalaşdırılması, onların dövlət idarəçiliyi üzrə bilik-bacarıqlarının və təcrübələrinin artırılması, idarəetmə üzrə vərdişlərinin inkişaf etdirilməsidir. Tədbirdə çıxış edən Məcnun Məmmədov bildirib ki, iqtisadiyyatın digər sahələrində olduğu kimi, kənd təsərrüfatının intensiv inkişafı peşəkar kadrlardan birbaşa asılıdır. Azərbaycanda da aqrar sahədə məhsuldarlığın artmasına imkan verən müasir texnika və texnologiyalardan səmərəli istifadə etmək bacarığına malik peşəkar kadrlara, mütəxəssislərə ehtiyac getdikcə artır. Bu baxımdan nazir M.Məmmədov yüksəkixtisaslı mütəxəssislər

hazırlayan, ali təhsil məkanında xüsusi yeri və çəkisi ilə seçilən Dövlət İdarəçilik Akademiyası ilə əməkdaşlığın əhəmiyyətinə toxunub. O, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində çalışan əməkdaşların rəhbər vəzifələrə hazırlanması məqsədilə Akademiyada təhsilə xüsusi önəm verildiyini vurğulayıb. Rektor Urxan Ələkbərov ali təhsil müəssisəsinin maddi-texniki bazası, dövlət idarəçiliyi sahəsi üçün mütəxəssislərin hazırlanması, onların peşəkarlıq səviyyələrinin artırılması, dövlət idarəçilik sahəsində aparılan elmi-tədqiqatlar barədə görüş iştirakçılarına ətraflı məlumat verib. "Bu sahədə kadr bazasının formalaşdırılması və mövcud insan kapitalının daha da təkmilləşdirilməsi əsas məqsədlərdəndir. Əməkdaşlıqla bağlı əldə olunmuş razılıq akademiyada təhsil alanların və Nazirlik əməkdaşlarının bilik və bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi işinə mühüm töhfələr verəcək. Əməkdaşlıq Memorandumunda Akademiyanın professor-müəllim heyəti tərəfindən Nazirliyin rəhbər şəxsləri və mütəxəssisləri üçün idarəçilik təlimlərinin keçirilməsi, Akademiyanın bakalavr və magistr təhsili səviyyələrində təhsil alanların təcrübə proqramlarına cəlb edilməsi, istehsal və istehlakla əlaqədar müasir dövrdə idarəçiliklə bağlı rastlaşılan aktual problemlər üzrə araşdırma və təhlillərin aparılması, idarəetmə sahəsində birgə innovasiya yönümlü layihələrin təşviqi, təhlili və onların iqtisadi səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, sənədə əsasən Nazirliyin rəhbər şəxsləri və mütəxəssisləri tərəfindən Akademiyada təhsil alanlar üçün dövlət idarəçiliyi, insan potensialının idarəedilməsi, idarəetmə prosesində rəqəmsal həllərdən istifadə və digər sahələr üzrə ustad dərsləri təşkil olunacaq", – deyə o əlavə edib. Tərəflər Akademiya ilə Nazirlik arasında əlaqələrin inkişaf etdirilməsi üçün birgə innovativ və elmi-praktiki konfransların, seminarların təşkil edilməsi, təhsilalanları Nazirliyin fəaliyyəti, onun strukturu və məsul olduğu mövzular haqqında məlumatlandırmaq məqsədilə Akademiyada "Karyera günləri"nin keçirilməsi barədə razılığa gəliblər. Tədbirin sonunda qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər müzakirə olunub, gələcək əməkdaşlıq istiqamətləri barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərovun "Бакинский рабочий" qəzetində məqaləsi dərc edilmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərovun "Бакинский рабочий" qəzetində məqaləsi dərc edilmişdir.

Keçid üçün link:
https://br.az/politics/72591/klyuch-k-ustoychivomu-razvitiyu/

DTX-nın Akademiyasında akademik Urxan Ələkbərovun "Prezident İlham Əliyevin innovativ dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol" adlı məruzəsi dinlənilib

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Heydər Əliyev adına Akademiyasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru akademik Urxan Ələkbərovun "Prezident İlham Əliyevin innovativ dövlət idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol" mövzusunda məruzəsi dinlənilib. Təlimdə ali təhsil müəssisəsinin rəhbər şəxsləri və professor-müəllim heyəti iştirak edib.

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının müəllimi xarici ölkələrdən olan tələbələrinə akademik mühazirələr keçirmişdi

Akademiyanın və Estoniya Respublikasının Tallin Universitetinin Gənclərlə iş fakültəsinin təşəbbüsü ilə ərsəyə gələn Erasmus müəllimlərin mübadiləsi layihəsi çərçivəsində Akademiyanın Dövlət qulluğu və kadr siyasəti kafedrasının müəllimi Fərid Quluzadənin Tallin Universitetinin Erasmus tələbələri və xarici ölkələrdən olan tələbələrinə "Azərbaycan Respublikasının gənclərlə iş sahəsində təcrübəsi", "Azərbaycanın müasir gənclər siyasəti" və "Dövlət qurumlarında gənclərin rolu" mövzularında iki həftəlik akademik mühazirələri keçirilmişdir. Mühazirələr çərçivəsində, 90-cı illərdə Ümummilli lider Heydər Əliyevin təməlini qoyduğu gənclər siyasəti və gənclərə müstəqillik dövründə göstərilmiş qayğıdan, eyni zamanda son illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin gənclərin inkişafına göstərdiyi dəstək və birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın gənclərə göstərdiyi qayğıdan bəhs edilmişdir.

"Prezident İlham Əliyevin innovativ dövlət idarəçiliyi texnologiyaları: COP29-a aparan yol" mövzusunda təqdimat keçirilib

İyunun 4-də Heydər Əliyev Mərkəzində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərov tərəfindən "Prezident İlham Əliyevin innovativ dövlət idarəçiliyi texnologiyaları: COP29-a aparan yol" mövzusunda təqdimat keçirilib.

Heydər Əliyev Fondu, Heydər Əliyev Mərkəzi, "Regional İnkişaf" İctimai Birliyi (RİİB), COP29 Azərbaycan Əməliyyat Şirkəti, Media Təhlil Mərkəzinin əməkdaşları və RİİB könüllülərinin iştirak etdiyi təqdimatda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən 2004-cü ildən həyata keçirilən çoxşaxəli tədbirlər, peşəkar idarəçilik, ölkəmizin malik olduğu resurslardan və

imkanlardan effektiv və səmərəli istifadə sayəsində Azərbaycanın davamlı inkişafı, əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsi, iqlim dəyişikliyi təsirlərinin və karbon emissiyasının azaldılmasında əldə olunan nəticələrdən, eləcə də işğaldan azad olunmuş ərazilərdə qısa müddət ərzində görülmüş irimiqyaslı layihələrdən bəhs edilib, mötəbər beynəlxalq təşkilatların, o cümlədən Dünya İqtisadi Forumunun yekunlarına dair müqayisəli göstəricilərə geniş yer ayrılıb.

DİA əməkdaşı Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti tərəfindən təşkil olunan təlimdə iştirak edib

Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Elmi təşkilat və beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri, dosent Elvin Əzizbəyov 20-25 may 2024-cü il tarixlərində Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GIZ) tərəfindən Şərq Tərəfdaşlığı (EaP) proqramı çərçivəsində Almaniyanın Berlin şəhərində təşkil olunmuş “Dövlət sektorunda verilənlərin idarə olunması” adlı təlim proqramında iştirak edib.

Almaniyanın Hertie İdarəçilik Məktəbində Azərbaycan və Şərq Tərəfdaşlığı proqramına üzv dövlətlərin müvafiq qurumlarının nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən təlimdə məlumatların toplanması, çeşidlənərək kataloqlanması, qorunması və dövlət sektorunda istifadə olunması üsulları haqqında mühazirələr dinlənilmişdir. Təlimin sonuncu günü iştirakçılar qrup və fərdi şəkildə öyrəndikləri mövzulara aid verilən tapşırıqları həll edərək təlimçilər və iştirakçılar üçün təqdimat etmişlər.

Təlim zamanı iştirakçılar Berlin şəhərindəki City Lab adlı məlumat mərkəzində olmuş və müasir texnoloji yeniliklərlə tanış olmuşlar.

“İdarəetmə və iqtisadiyyatda 2030 trendləri” mövzusunda respublika elmi-praktik konfransı keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) “İdarəetmə və iqtisadiyyatda 2030 trendləri” mövzusunda respublika elmi-praktik konfransı keçirilib. Konfransın məqsədi “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”, “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili”, Azərbaycanın ev sahibliyi

edəcəyi BMT-nin İqlim Dəyişikliyi haqqında Çərçivə Konvensiyasının (UNFCCC) 29-cu tərəflər Konfransı (COP29) ilə bağlı görülən işlərə və ölkənin yaşıl enerji siyasətinə dəstək olmaqdır. Konfransın işində Xarici İşlər Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu, Elm və Təhsil Nazirliyinin Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu, İqtisadiyyat İnstitutu, İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Sahibkarlığın İnkişafı Fondu, İqtisadi Elmi-Tədqiqat İnstitutu, Azərbaycan Beynəlxalq Bankı, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin nümayəndələri təmsil olunublar. Respublika elmi-praktik konfransının gündəliyi və seçilmiş istiqamətlər regional inkişafın idarə olunmasında innovativ proseslərin təhlilinə, perspektiv imkanların öyrənilməsinə həsr olunub. Açılış mərasimində DİA-nın rektoru akademik Urxan Ələkbərov "Azərbaycan Respublikasının dövlət idarəçiliyində yeni texnologiyalar: COP29-a aparan yol" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. Sonra Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun direktoru professor Misir Mərdanov konfransın aktuallığı ilə bağlı fikirlərinin bölüşüb. Plenar iclasda Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun İdarə Heyəti sədrinin müavini Eldar Həmidov "ESG (Ətraf mühit, sosial və korporativ idarəetmə) və davamlı maliyyə", Xarici İşlər Nazirliyi / COP29 üzrə danışıqlar qrupundan Elçin Allahverdiyev "COP29-a hazırlıq çərçivəsində Azərbaycan Respublikası qlobal iqlim fəaliyyəti üzrə substantiv danışıqlar prosesi", DİA-nın Dövlət idarəetməsi və menecment kafedrasının müdiri doktoru professor Xatirə Hüseynova "Azərbaycan Respublikasının yeni inkişaf dövrünün vacib aspektləri" mövzusunda məruzə ilə çıxış ediblər. Konfrans işini "Davamlı inkişaf və yaşıl iqtisadiyyat", "İdarəetmədə və iqtisadiyyatda yeni yanaşmalar", "Gələcək texnologiyalar və idarəetmə" adlı bölmələrdə davam etdirib.

Çin nümayəndə heyəti Dövlət İdarəçilik Akademiyasında olub

Çin Xalq Respublikasının Qansu Vilayətinin UNESCO Assosiasiyasının nümayəndə heyəti Azərbaycana səfəri çərçivəsində Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) olub. Assosiasiyanın prezidenti Du Yonqjun rəhbərliyi ilə keçirilən görüşdə təhsil və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə edilib. Görüşdə rektor Urxan

Ələkbərov akademiyanın, eləcə də ölkənin əldə etdiyi uğurlar barədə məlumat verib, elm və təhsil sahəsində əməkdaşlığın əhəmiyyətini qeyd edib. Həmçinin dövlət qulluqçularının yenidən hazırlanması, ali təhsil müəssisələri arasında əlaqələrin qurulması, süni intellekt sahəsində əməkdaşlıq, elektron idarəçilik, tələbə mübadiləsi və s. məsələlər müzakirə edilib. Səfər Azərbaycan UNESCO Klubları Assosiasiyasının dəvəti ilə baş tutub.

Milli Qurtuluş Gününə həsr olunmuş elmi-praktik konfrans keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) Milli Qurtuluş Gününə həsr olunmuş elmi-praktik konfrans keçirilib. Əvvəlcə tədbir iştirakçıları Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və şəhidlərin xatirəsini ehtiramla anıblar. Tədbirdə DİA-nın rektoru akademik Urxan Ələkbərov böyük tarixi əhəmiyyət daşıyan 15 İyun- Milli Qurtuluş Günü haqqında məlumat verib. Rektor 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra bütün təhlükələrin sovuşduğunu, respublikamızın böyük inkişaf yoluna çıxdığını diqqətə çatdırıb. Akademik U.Ələkbərov dahi rəhbər Heydər Əliyevin zəngin dövlətçilik irsinin əhəmiyyətindən danışıb, ölkəmizdə qazanılan bütün nailiyyətlərin onun siyasətinin bəhrəsi olduğunu vurğulayıb, Ulu Öndərin ideyalarının Prezident İlham Əliyev tərəfindən əzmlə həyata keçirildiyini bildirib. Rektor qeyd edib ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş və Prezident İlham Əliyevin uğurla inkişaf etdirdiyi innovativ idarəetmə texnologiyalarının təcrübədə tətbiqi nəticəsində bir sıra iqtisadi və sosial göstəricilərinə görə müasir Azərbaycan dünya liderləri sayılan ölkələrlə bir sirada dayanıb. U.Ələkbərov ölkəmizin inkişafında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın xüsusi rolunu qeyd edib. Elmi-praktik konfransda Yeni Azərbaycan Partiyası Səbail rayon təşkilatının sədri Muxtar Nağıyev, DİA-nın Siyasi Araşdırmalar İnstitutunun direktoru, Milli Məclisin deputatı professor Elman Nəsirov, Qarabağ Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri professor Elçin Əhmədov və başqaları dahi rəhbər Heydər Əliyevin misilsiz tarixi xidmətlərindən, böyük xilaskarlıq rolundan bəhs ediblər. Məruzəçilər Milli Qurtuluş Gününün tariximizin şərəfli səhifəsi olduğunu vurğulayıblar. Daha sonra YAP sıralarına yeni daxil olanlara üzvlük vəsiqələri təqdim edilib.

Dövlət İdarəçilik Akademiyası və Azərbaycan Sığortaçılar Assosiasiyası arasında əməkdaşlığa dair memorandum imzalanıb

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası ilə Azərbaycan Sığortaçılar Assosiasiyası arasında əməkdaşlığa dair anlaşma memorandum imzalanıb. Memorandumu Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərov və Azərbaycan Sığortaçılar Assosiasiyasının icraçı direktoru Elmar Mirsalayev imzalayıblar. Memorandum Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun olaraq ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişafına cavab verə bilən yüksək ixtisaslı, rəqabətədavamlı kadrların hazırlanması, tələbələrdə sığorta savadlılığının artırılması məqsədilə silsilə seminarların təşkili, kadr hazırlığının keyfiyyətinin artırılması məqsədilə tələbələrin istehsalat təcrübəsi keçməsi və məzunların işlə təmin olunması, sığorta bazarının real problemlərinin həllinə həsr olunmuş magistr və doktorluq dissertasiyalarının birgə rəhbərliklə işlənməsi, əməkdaşların ixtisas səviyyəsinin artırılması məqsədilə kursların təşkili, qurumlarda keçirilən elmi-texniki tədbirlərdə birgə iştirakın təmin edilməsi istiqamətində əməkdaşlıq və digər məsələləri əhatə edir. Eyni zamanda, sənəddə Akademiya ilə Assosiasiya arasında əlaqələrin inkişaf etdirilməsi üçün birgə elmi-praktiki konfransların, seminarların təşkil edilməsi kimi məsələlərdə öz əksini tapıb.

“İqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma” üzrə təlimlərin yekun təqdimatı keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında (DİA) mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarının əməkdaşları üçün “İqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma üzrə” mövzusunda təlimlər uğurla başa çatıb. Təlimlər BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası olan COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi ilə əlaqədar yekdil qərara və Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikasında 2024-cü ilin “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsi haqqında Sərəncamına əsasən keçirilib. DİA və BMT-nin İnkişaf Proqramı (UNDP) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirilən təlimin yekun təqdimatında akademiyanın rektoru akademik Urxan Ələkbərov çıxış edib. Rektor COP29-un ölkəmizdə keçirilməsinin çox vacib olduğunu bildirib. O, Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı ilə 2024-cü ilin respublikamızda “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsinin ölkəmizdə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində aparılan məqsədyönlü və ardıcıl dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu diqqətə çatdırıb. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərindən söz açan Urxan Ələkbərov ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-mədəni həyatında əsaslı dönüşün yarandığını qeyd edib. Azərbaycanda qazanılan uğurların dahi rəhbər Heydər Əliyev siyasətinin bəhrəsi olduğunu bildirən rektor Urxan Ələkbərov Ulu Öndər tərəfindən müəyyənləşdirilmiş və Prezident İlham Əliyevin uğurla davam etdirdiyi inkişaf strategiyası sayəsində ölkəmizin qazandığı nailiyyətlərə diqqət çəkib. Daha sonra rektor təlimi uğurla başa vuranları təbrik edib. Təlim mayın 6-dan iyunun 12-dək Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Energetika Nazirliyi, Dövlət Statistika Komitəsi və digər qurumların əməkdaşları üçün təşkil edilib. Təlimlər 6 həftə, hər bir təlim 4 saat olmaqla davam edib. İqlim dəyişmələri mövzusunda iştirakçılara 12 fərqli modul üzrə müxtəlif ekspertlər təlim keçib. Sonda təlimləri uğurla başa vuranlara sertifikatlar təqdim edilib.

Naxçıvanda "İqlim dəyişiklikləri və dövlət idarəçiliyində yeni çağırışlar" mövzusunda səyyar təlim keçirilib

"Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın müvafiq bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə dövlət qulluğunda bilik bacarıq və səriştənin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı tədbirlər həyata keçirilir. Bu kimi tədbirlərin davamı olaraq iyunun 14-də Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının təşkilatçılığı ilə Naxçıvan Biznes Mərkəzində dövlət orqanlarında çalışan dövlət qulluqçularına səyyar təlim keçirilib. Təlimdən əvvəl Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının əməkdaşları Ulu Öndərin büstünü ziyarət edib, dərin ehtiramlarını bildiriblər. Təlimdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin hüquq şöbəsinin müdiri Gülçin Dünyamalıyev təlimin mahiyyəti barədə məlumat verib. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərovun "Prezident İlham Əliyevin yeni idarəçilik texnologiyaları: COP29-a aparan yol" mövzusunda mühazirəsi dinlənilib. Qeyd olunub ki, mədəni irs bütün zamanlarda ətraf mühitin tərkib hissəsi olmaqla iqlim və münaqişələrin təsirinə məruz qalıb. XIX və XX əsrin sənayeləşməsi və böyük müharibələr bu prosesi daha da sürətləndirib. Bu gün isə bu çağırışlar, xüsusilə iqlim dəyişiklikləri qlobal xarakter alıb. İqlim dəyişiklikləri insan sağlamlığı, kənd təsərrüfatı, sənaye və digər sahələrlə yanaşı, mədəni və təbii irsə də öz mənfi təsirini göstərir. Azərbaycan Respublikası beynəlxalq ictimaiyyətin etibarlı və məsuliyyətli üzvü kimi iqlim dəyişmələrinin fəsadlarına qarşı mübarizəyə daim öz töhfəsini verir. Ölkəmiz tərəfindən əsasən öz maliyyə vəsaitləri hesabına ətraf mühitin qorunması, yaşıllıqların bərpası, artırılması, təbii ehtiyatlardan, o cümlədən su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadə imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində mühüm işlər görülür. Rektor belə bir təlimin keçirilməsinin çox vacib olduğunu bildirib. O, Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı ilə 2024-cü ilin respublikamızda "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsinin ölkəmizdə

ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində aparılan məqsədyönlü və ardıcıl dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu diqqətə çatdırıb. Urxan Ələkbərov dünyanın ən mötəbər tədbirlərindən biri olan COP29-un ölkəmizdə keçirilməsinin siyasi və digər istiqamətlərlə yanaşı, Azərbaycanın iqtisadi və turizm cəhətdən də daha geniş inkişafına töhfə verəcəyinə əminliyini vurğulayıb. Bildirilib ki, COP29-a ölkəmizin ev sahibliyi etməsi ilə bağlı qlobal həmrəylik artıq Azərbaycanın dünya səviyyəsində nüfuzunu göstərir və Prezidentin apardığı əməli fəaliyyət neft ölkəsi kimi Azərbaycanın dünyanın karbon emissiyasının azaldılması gündəliyinə sadiqliyinə etimadın formalaşdığını ifadə edir. Səyyar təlimdə Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası İntellektual sistemlərin idarə edilməsi kafedrasının müdiri, dosent Elvin Əzizbəyovun "Yaşıl Rəqəmsal dövlət idarəçiliyi: yeni çağırışlar və problemlər", Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası İnzibati idarəetmə fakültəsinin dekanı, dosent Elnur Əliyevin "Dövlət idarəçiliyində islahatlar: iqlim dəyişiklikləri prizmasında siyasi, hüquqi və institusional çərçivələr", Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının I prorektoru, professor Əlikram Abdullayevin "İqlim dəyişiklərinin etik imperativləri" mövzularında mühazirələri dinlənilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərovun "Azərbaycan" qəzetində "Azərbaycanda dövlət idarəçiliyi: qlobal uğurlara aparan strategiya" adlı məqaləsi dərc edilmişdir.

23 iyun 2024-cü il RƏSMİ DÖVLƏT QƏZETİ AZƏRBAYCAN 5

23 İyun Dövlət Qulluqçularının Peşə Bayramı Günüdür

Azərbaycanda dövlət idarəçiliyi: qlobal uğurlara aparan strategiya

Sürətlə inkişaf edən Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə öz nüfuzunu möhkəmləndirməsi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin dövlət idarəetmə sistemində həyata keçirdiyi islahatlardan başlayıb. Prezident İlham Əliyevin bu islahatları qətiyyətlə davam etdirməsi sayəsində isə ölkəmizin qüdrəti gündən-günə artmaqdadır. Hazırda ölkəmizdə müasir tələblərə cavab verən dövlət idarəetmə sistemi qurulub, hakimiyyətin bütün qollarının funksiyaları dəqiq müəyyənləşdirilib, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının qorunması və həyata keçirilməsi üçün zəruri təsisatlar yaradılıb.

lan möhtəşəm qələbə göstərilə bilər. Bu tarixi zəfər nəticəsində 30 ilə yaxın Ermənistan tərəfindən işğal altında saxlanılan torpaqlar azad edildi, ölkənin beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazi bütövlüyü bərpa olundu. Bununla həm də BMT Təhlükəsizlik Şurasının Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün təmin edilməsini tələb edən və illərlə kağız üzərində qalan 4 qətnaməsi yerinə yetirilmiş oldu.

Tarix baxımından qısa müddətdə qazanılmış bu qələbə Prezident İlham Əliyev tərəfindən müasir elmə əsaslanan yeni dövlət idarəçilik texnologiyalarının işlənilməsi və tətbiqi nəticəsində qazanılmışdır. Müasir, qabaqlayıcı tələblərə cavab verən və daim təkmilləşən dövlət qulluğu sisteminin təşkili, fasiləsiz təhsil şəraitində səmərəli fəaliyyət göstərən kadr

Prezident İlham Əliyev tərəfindən işlənilən və tətbiq olunan yeni dövlət idarəçiliyi texnologiyaları, bu innovasiyalara uyğun formalaşdırılan dövlət qulluğu sistemi Azərbaycanın sosial siyasətin reallaşdırılması və insanların rifahının təmin olunması naminə iqtisadi imkanlardan səmərəli istifadə sahəsində dünya lideri kimi tanınmasına yol açıb. Bu fakt həmçinin Davosda Dünya İqtisadi Forumu tərəfindən yayımlanan xüsusi qlobal hesabatlarda əks olunub. Hesabatlarda bildirilir ki, Azərbaycan qlobal miqyasda davamlı inkişaf edən inklüziv cəmiyyətin qurulması üçün iqtisadi imkanlardan ən səmərəli istifadə edən ölkədir.

Azərbaycan eyni zamanda qlobal miqyasda aktual olan "yaşıl enerji", karbonsuzlaşdırma, hidrogen istehsalı kimi layihələrin reallaşdırılmasının əsas təşəb-

Dövlət Qulluqçularının Peşə Bayramı Günü münasibətilə Baş Prokurorluqda tədbir keçirilib

Azərbaycan Respublikasında Dövlət Qulluqçularının Peşə Bayramı Günü münasibətilə Baş Prokurorluqda baş prokurorun rəhbərliyi ilə prokurorluğun dövlət qulluqçuları və veteran dövlət qulluqçularının iştirakı ilə tədbir keçirilib.

Keçid üçün link :
https://www.azerbaijan-news.az/uploads/documents/pdf/1-12pdf-1719095936.pdf

DİA-nın nümayəndə heyəti Qazaxıstanda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin insan resurslarının inkişafına dair növbəti görüşündə iştirak edib

Qazaxıstan Respublikasının Astana şəhərində Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv dövlətlərin insan resurslarının inkişafı sahəsində səlahiyyətli qurumların rəhbərlərinin üçüncü iclası keçirilib. Tədbirdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Baş katibi Kubanıçbek Omuraliev, Türkiyə Respublikasının Prezidenti yanında İnsan Resurslarının İdarə Edilməsi İdarəsinin rəhbəri Səlim Atay, Qazaxıstan Respublikasının Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Agentliyin sədri Darxan Yazıkbay, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərov, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru Yerlan Abil, Azərbaycan Respublikası Dövlət İmtahan Mərkəzinin sədr müavini Bəhram Xəlilov, Özbəkistan Respublikasının Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Agentliyin direktorunun birinci müavini Amirtemirxon Musayev, Türkiyə Respublikasının Prezidenti yanında İnsan Resurslarının

İdarə Edilməsi İdarəsinin Təlim və İnkişaf şöbəsinin müdiri Savaş Ceylan, Qırğızıstan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının prorektoru Urmat Amanbayev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Elmi təşkilat və beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri Elvin Əzizbəyovun və Qazaxıstanın bir sıra mərkəzi dövlət orqanlarının aparat rəhbərləri iştirak etmişlər. Görüşün əsas məqsədi Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv dövlətlərdə çalışan dövlət qulluqçularının insan resursları sahəsində təcrübə mübadiləsinin və ən aktual məsələlərin müzakirəsi olmuşdur. Müzakirə iştirakçıları Qazaxıstanın dövlət qulluğunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində atdığı addımları müsbət qiymətləndirib, insan kapitalının inkişafı sahəsində təcrübələrini bölüşüb, fikirlərini bildiriblər. Eyni zamanda, Azərbaycanda dövlət qulluğuna verilən təlimlər, qəbul və qiymətləndirmə üçün müxtəlif test vəsaitlərinin geniş tətbiqi, Qırğızıstanda dövlət qulluqçularının rəqəmsal savadlılığının artırılması, Türkiyədə ömürboyu təhsil sistemlərinin inkişafı, Özbəkistanda dövlət qulluqçularının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi mexanizmlərinin modernləşdirmə üzrə fəal iş aparılırlması məsələlrinə həsr olunmuş məruzələr dinlənilmişdir. Görüşün sonunda iştirakçılar dövlət qulluğunda insan resurslarının idarə edilməsi sahəsində təcrübə mübadiləsi və ən yaxşı həllərin işlənib hazırlanması üçün belə görüşlərin əhəmiyyətini qeyd edərək, əməkdaşlığın daha da gücləndirilməsi niyyətlərini bildiriblər. Səfər çərçivəsində DİA-nın nümayəndə heyəti Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası tərəfindən təşkil olunan "Müasir insan resurslarının inkişafı sahəsində təcrübə mübadiləsi" mövzusunda beynəlxalq elmi konfransda və 2024-cü ilin "Məzun günü" tədbirində də iştirak etmişlər.

MÜNDƏRİCAT

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin fəaliyyətinin qısa xronikası...........7

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəsmi qəbulları.............................15

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin səfərləri...47

Hacıqabul, Gəncə və Qəbələyə səfər...47
Rusiya Federasiyasına işguzar səfər...50
Ağdam və Füzuli rayonlarına səfər 56
Almaniya Federativ Respublikaına işguzar səfər...59
Fuzuli, Şuşa və Laçına səfər...65
Füzuli və Şuşaya səfər...79
Cəbrayıl və Zəngilan rayonlarına səfər 85
Ağdam və Xocalı rayonlarına səfər...94
Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfər 103
Türkiyə Respublikasına işgüzar səfər 106

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqləri, çıxışları və müsahibələri 107

Hacıqabul rayonunda Şirvan suvarma kanalının təməlqoyma mərasimində İlham Əliyevin nitqi 107

Bakıda Çingiz Aytmatovun abidəsinin açılış mərasimində İlham Əliyevin nitqi 109

VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılış mərasimində İlham Əliyevin nitqi 109

İlham Əliyev "Euronews" televiziyasına müsahibə verib..112

Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 29-cu "Caspian Oil&Gas" və 12-ci "Caspian Power" sərgilərinin açılışında İlham Əliyevin nitqi 113

"Euronews" televiziyasında İlham Əliyevin müsahibəsi yayımlanıb 115

DAVAMLI İNKİŞAFIN İDARƏ EDİLMƏSİ

Urxan Ələkbərov. Azərbaycan Respublikası enerji strategiyasının uğurları Dünya İqtisadi Forumunun hesabatında...117
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0010

DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ

Adil Vəliyev. Azərbaycan Respublikasının enerji təhlükəsizliyi sahəsində dövlət siyasətinin siyasi-iqtisadi aspektləri...129
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0012

HÜQUQ

Намик Алиев. Изменения в Конституцию Республики Армения как предусловие мирного договора с Азербайджаном (некоторые аспекты) 141
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0014

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR

Etibar Nəcəfov. Beynəlxalq münasibətlərin yaşıl siyasət nəzəriyyəsi və onun əsas müddəaları 149
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0016

KULTUROLOGİYA

Фуад Мамедов. Экологическая культура и возможности гармоничного человеческого развития 157
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0018

SİYASİ NƏZƏRİYYƏ

Kənan Allahverdiyev. Siyasi kommunikasiya texnologiyaları dövlət idarəçiliyinin tərkib hissəsi kimi 171
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0020

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR TARİXİ

Aqil Əhmədov. Azərbaycan-Rusiya miqrasiya əlaqələrinə baxış..183
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0022

Yəhya Babanlı. Azərbaycan diasporunun müasir inkişaf səviyyəsi: "ictimai diplomatiya" və "yumşaq güc" təzahürləri 195
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0024

RƏQƏMSAL DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ VƏ İNTELLEKTUAL SİSTEMLƏR

Elçin Abasov, Aytən Əliyeva. Dövlət geoinformasiya sistemləri: müasir tendensiyaların yaşıl ekologiyaya təsiri 207
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0026

İlahiyə Qədirova. Süni intellektli sistemlərin inkişafının dövlət idarəçiliyinə təsiri 215
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0028

İQTİSADİYYAT

Yaşar Məmmədov. Azərbaycanda turizm xidmətinin inkişafı xüsusiyyətləri 221
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0031

G Ə N C T Ə D Q İ Q A T Ç I L A R

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR

Заур Мамедов. Отношения Азербайджана и ЕС:
политико-экономические перспективы и вызовы 229
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0032

Тамерлан Гаджиев. Некоторые международно-правовые аспекты регулирования
искусственного интеллекта 237
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0034

SİYASİ NƏZƏRİYYƏ

Tural Ələkbərov. Dövlət hakimiyyətinin təmin olunmasında legitimlik anlayışı 249
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0036

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR TARİXİ

Vüsalə Şərifova. Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində mədəni irsin bərpası və
bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlıq 259
DOI: 10.30546/2309-1347.2024.2.0041

Dövlət İdarəçilik Akademiyasında 265

«Dövlət idarəçiliyi: nəzəriyyə və təcrübə» jurnalına məqalələrin təqdimolunma qaydası

1. Məqalə Azərbaycan, İngilis və Rus dillərində qəbul edilir.
2. Məqalənin adı, müəllif(lər)i, müəllif(lər)in elmi dərəcəsi, vəzifələri, ad və soyadları, çalışdıqları qurum və elektron poçt (e-posta) ünvanları yuxarıda sağ tərəfdə göstərilir.
3. Məqalənin həcmi 8 səhifədən az olmamalı (Microsoft Word formatında), 1,5 (bir tam onda beş) intervalla, Times New Roman 12 şriftilə yazılmalı, A4 formatında və elektron daşıyıcıda təqdim olunmalıdır.
4. Məqalədə xülasə (Azərbaycan, İngilis və Rus dillərində), açar söz (Azərbaycan, İngilis və Rus dillərində, ən çox 6 söz) qeyd olunmalıdır.
5. Məqalənin xülasəsi məqalənin məzmununa uyğun olmalı, 150-200 sözdən çox olmamalı, tədqiqatın məqsədini, əhəmiyyətini və elmi dövriyyədəki yerini, istifadə edilən metodları, tətbiq dairəsini göstərməlidir.
6. Elmi məqalənin sonunda elm sahəsinin və məqalənin xarakterinə uyğun olaraq işin elmi yeniliyi, tətbiqi əhəmiyyəti və s. aydın şəkildə qeyd olunmalıdır.
7. Məqalədə elmi mənbələrə istinadlar olmalıdır. Son 5-10 ilin elmi məqalələrinə, monoqrafiyalarına və s. istinadlara üstünlük verilməlidir. Məqalədə istinad olunmuş mənbələr ədəbiyyat siyahısında əlifba sırası ilə yazılmalı və nömrələnməlidir. İstinad olunmuş mənbənin ədəbiyyat siyahısındakı nömrəsi və səhifə nömrəsi mətndəki istinaddan sonra kvadrat və ya adi mötərizədə göstərilir. Məsələn (39, s.127-128), [27, s.237] və s.
8. Məqalələr orijinal olmalı və əvvəllər başqa yerli və ya beynəlxalq jurnallara, konfranslara təqdim edilməməlidir.
9. Məqalələr gizli rəyçilərin rəyindən sonra redaksiya heyətinin qərarı ilə çapa tövsiyə edilir.

Procedure for Submitting Articles to the Journal «Public Administration: Theory and Practice»

1. The article is accepted in Azerbaijani, English and Russian languages.
2. The title of the article, the author (s), author's (s') academic affiliation, titles, names and surnames, workplace and electronic mail address (e-mail) addresses should be displayed above on the right side.
3. The content of the article should be no less than 8 pages (in Microsoft Word format), 1,5 space, Times New Roman 12 fonts and must be submitted electronically in A4 format.
4. The article should contain summary, (English, Russian and Azerbaijani languages), keyword (English, Russian and Azerbaijani languages, no more than six words)
5. The summary of the article must be in line with the content of the article, should not exceed 150-200 words, must indicate the purpose and importance of the research, the methods that used as well as the scope of the study.
6. At the end of the scientific article, the scientific originality and the importance of the emprisicm should be clearly stated in accordance with the character of the scientific field and article.
7. The article should contain references to scientific sources. The scientific articles, monographs and etc.that have been written for the last 5-10 years should be preferred. The sources referred in the article must be listed in an alphabetical order in the reference list. The number and page number of the referred article in the reference list should be displayed in parantheses or brackets after the reference in the text. For instance, (39, p.127-128), [27, s.237] and etc.

8. The articles should be original and should not be previously submitted to other local or international journals and conferences.
9. The articles are recommended to publication by the decision of journal's editorial board after the opinion of peer reviewers.

Правила предоставления статей для публикации в журнале «Государственное управление: теория и практика»

1. Статья принимается на азербайджанском, английском и русском языках.
2. Название статьи, автор(ы), ученая степень автора(ов), занимаемая должность, имя и фамилия автора(ов), организация, где они работают, адрес электронной почты указываются в верхнем правом углу.
3. Объем статьи не должен быть менее 8 страниц (в формате Microsoft Word), с междустрочным интервалом - 1,5 (полуторный), размером шрифта – 12 пт в формате А4 и должен предоставляться на электронном носителе.
4. В статье должны быть указаны резюме (азербайджанском, английском и русском языках), ключевые слова (на азербайджанском, английском и русском языках, не более 6-ти слов).
5. Резюме статьи должно соответствовать содержанию статьи, и не превышать 150-200 слов, должны быть указаны цель, значимость и место в научном обороте исследования, используемые методы, сфера применения.
6. В конце научной статьи в соответствии с областью науки и характером статьи должны быть чётко сформулированы научная новизна работы, значимость её внедрения и др.
7. В статье должны быть ссылки на научные источники, преимущественно на научные статьи, монографии и др. за последние 5-10 лет. Источники, на которых были ссылки в статье, должны быть пронумерованы и включены в список литературы в алфавитном порядке. Номер источника и страницу, на которую была сделана ссылка, в тексте следует указать в квадратных или обычных скобках. Например, (39, s.127-128), [27, s.237] и т.д.
8. Статья должна быть оригинальной и ранее непредставленной в местные или международные журналы, конференции.
9. Статья рекомендуется к публикации по решению редколлегии после получения отзыва от тайных (неразглашаемых) рецензентов.

Dövlət idarəçiliyi:
nəzəriyyə və təcrübə

Elmi-nəzəri jurnal

2024, №2(86)

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fəaliyyətini
əks etdirən bölməni *siyasi elmlər doktoru, professor E.Nəsirov,*
siyasi elmlər doktoru, professor E.Əhmədov,
psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent B.Haqverdiyev
və baş müəllim *F.Şammadov*
AzərTAc-ın materialları əsasında hazırlamışlar.

İngilis dilində xülasələr *filologiya üzrə fəlsəfə foktoru,*
dosent Ülkər Şəfiyeva tərəfindən redaktə edilmişdir.

Redaktoru *Günay Maqsudova*
Kompüter dizayneri *İradə Təhməzova*

Elmi jurnalın Rəqəmsal Obyekt İdentifikatorları (DOI)
"Qlobal Əməkdaşlıq və Analitik Araşdırmalar Mərkəzi " İB-yi tərəfindən təmin edilir.

Lisenziya: AB № 022732,
Qeydiyyat № b 532, 08.04.2003-cü il.
Redaksiyanın ünvanı:
Bakı, Az-1001, Lermontov küç., 74
(Dövlət İdarəçilik Akademiyası).
E-mail: publishing@dia.edu.az
Telefonlar: (012) 492-65-29; (012) 437-19-75; (012) 497-71-86
Fax: (012) 492-65-15

«Aspoliqraf LTD» MMC-nin
mətbəəsində hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur
Sifariş ... Tiraj 500.

Journal of Public Administration: Theory and Practice

Scientific and theoretical journal

2024, №2(86)

The section covering activities the President of the Republic of Azerbaijan is prepared on the basis of AzərTAC materials and is compiled by
E.Nasirov, Dr. of political sciences, professor;
E.Ahmadov, Dr. of political sciences, professor;
Dr. B. Hagverdiyev, Ph.D. in Psychology, Associate professor
and *F.Shammadov,* senior lecturer, all from Academy of Public Administration.

The summaries of the articles were edited by *Ulker Shafiyeva, Ph.D., Associate professor*

Editor *Gunay Maqsudova*
Computer designers *Irada Tahmazova*

The Digital Object Identifiers (DOIs) of the scientific journal are provided by the "Center for Global Cooperation and Analytical Research"

License: AB No. 022732
Registration No. b 532, 08.04.2003
Address of Publisher:
Baku, Az-1001, Lermontov st., 74
(Academy of Public Administration)
E-mail: publishing@dia.edu.az
Phone: (012) 492-65-29; (012) 437-19-75; (012) 497-71-86
Fax: (012) 492-65-15

Printed from ready made diapositives at the printing house of the
«Aspoliqraf LTD»
Order .... Number of copies printed modern stage are considered.